794

de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Paulus S.a Maria Scrutinium Scripturarum.

Distinctio prima de scrutinio scrip/turarum que loquuntur de hijs qui saluandi seu redimendi erant per xpm in lege promissum et continet quatuor capitula.

In capitulo primo ostenditur q non solum iuda seu israhelita qui de genere iacob descenderunt secundum carnem saluandi erant seu redimendi p xpm. Sed etiam de alijs nationibus erant saluandi / et q non omnes israhelitici saluandi erant s valde pauci eorum. folio. 2.

In capitulo scdo continentur obiectiones contra predicta cum earum solucionibus. 4

In c. iii. ostenditur q p messiam erant vocandi et scandalizandi principales seu maiores / et etiam populares populi israhelitici. 4

In capitulo. iiii. ostenditur quomodo diuisis signibus horum terminorum israel et iuda et iacob et huiusmodi vtendum sit in expositione sacrarum auctoritatum. 6.

Distinctio secunda de scrutinio scripturarum circa vocationem gentium ad israheliticam dignitatem et continet quatuor capitula.

In primo ca. ostenditur q gentes vocande erant ad israeliticam dignitatem. 8

In scdo ca. ostenditur q vocatio gentium erat incipienda postq xps principaliter fuisset in iudea et ibi euangelizaret / nec ibi inuenisset vos iustos et h. 9.

In tercio. ca. ostenditur q fideles xpi non nomine israel seu iuda s alio nomine erant vocandi. 10

In ca. iiii. ostenditur q licet nomen israel seu iuda post passionem xpi sint reprobata seu in execrationem dimissa tamen fideles xpi ex israel et iacob secundum carnem descendentes non minus dignitatem xpianam seu ecclesiasticam sortiti sunt q alij gentiles. 11.

Distinctio tercia de scrutinio scripturarum circa tempus aduentus xpi an sit preteritum vel futurum et continet. iiii.or capitula.

In primo ca. ostenditur q aduentus progenialis duplex est. 13.

In scdo. ca. ostenditur q tempus primi aduentus xpi est preteritum secundum prophetiam iacob patriarche. 14.

In. iiii. ca. ostenditur q messias iam diu est / q venit p reuelationem factam danieli de lxx. ebdomadibus. 17.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca^o. iiij^o. ostenditur quod secundum omnes magistros seu expositores famosos iudeorum qui de tempore primi aduentus xpi determinate loquti sunt tempus primi aduentus xpi iam transit in preteritum. 20

Distinctio quarta de scrutinio scripturarum loquentium de congregatione iudeorum per xpm seu messiam et continet quatuor capitula.

In primo capitulo ostenditur quod congregacio israelitarum dupliciter est intelligenda s. corporalis et spiritualis. 22

In ca^o 2°. ostenditur quod congregatio spiritualis est dignior seu pocior quam corporalis. 24

In tercio capitulo ostenditur quod per terram israel et ierusalem et templum dei ubi prophete dicunt congregandos fore omnes israelitas intelligendum est de celesti beatitudine in qua sancti spirituales congregantur. 24

In ca^o 4°. ostenditur quod rehedificatio templi ezechieli reuelata non est spertanda materialiter in futuro impleri neque ex ipsa sumitur argumentum contra illud quod probatum est xpm iam uenisse. 25.

Distinctione quinta de scrutinio scripturarum loquentium de redemptione et de modo redemptionis israel per xpm seu messiam et continet quatuor capitula.

In capitulo primo ostenditur quod duplex est redemptio s. corporalis et spiritualis et quod redemptio spiritualis est dignior seu perfectior quam redemptio corporalis. 29

In secundo capitulo ostenditur quod habundancia temporalium bonorum et libertas a subiectione humana non requiruntur ad redemptionem spiritualem per messiam promissum. similiter quod messias non in potestate bellica armorum erat victurus gentes et quod talium bonorum habundancia de comuni cursu homines destrahunt a diuina cognitione. quiquidem cursus non erat mutandus in tempore messie. 29

In ca^o. tercio. ostenditur quod in sacra scriptura quandoque agitur de victoria spirituali et quod victoria spiritualis est dignior seu virtuosior quam victoria corporalis. 31

In ca^o. quarto ostenditur quod verus messias de quo loquitur scriptura excellencior et perfectior in prophetis prenosticatur non solum ceteris hominibus sed etiam angelis dei similiter quod redemptio in prophetis per messiam promissa ceteris redemptionibus de quibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in scriptura sit mencio est perfectior et
per consequens quod huic redemptori
s. messie victoria competit perfecta
de ceteris victoriis. s. victoria spiritu/
alis. 32.

In ca. v. ostenditur quod illa que in pro
pheticis promissionibus traduntur
sonantia bella seu victorias cor/
porales non sunt applicanda primo
ad ventum messie sed secundo. 33.

In ca. vi. ostenditur quod modus redemp/
tionis populi dei per messiam per scruti/
nium scripturarum primo fundari opor/
tet. quia secundo eius congruitas seu co/
nveniencia per ratione quam fragilitas
humana permittit investiganda est. 34.

In ca. vii. ostenditur quod ille filius
dei de quo loquitur ysa. in ca. liii.
per totum et in fine precedentis capituli
est verus messias, non autem populus iu/
deorum sicut Ra. Sa. false finxit. et
quod ex primo ca. in fine precedente
habetur xii. conclusiones plane
tradite que proprie messie vero appli/
cantur qui non per potenciam armorum
alios vincendo sed potius patiendo
et moriendo suos redemit a servitute
peccati, non autem a servitute corporali
humana. 35

In ca. viii. ostenditur quod licet deus po/
tuisset hominem redimere aptius fuit

passione et morte christi non tamen quod
hoc dicendum est quod frustra homo
per passionem redemit. 37.

In ca. ix. ostenditur quod modus sive
racionis populi dei a peccato per pass/
ionem et mortem christi fuit conveni/
entior ex parte dei liberantis quam
si per solam divinam misericordiam
populum liberasset. 38.

In ca. x. ostenditur quod modus libera/
tionis populi dei a peccato per passionem
et mortem christi fuit convenientior
ex parte christi per quem fuit facta re/
demptio seu liberatio quam si per sola
divinam mediam populus fuisset
liberatus. 41.

In ca. xi. ostenditur quod modus libe/
rationis populi dei a peccato per passione
et mortem christi fuit convenientior
ex parte populi liberati quam si per solam
divinam mediam populus fuisset li/
beratus. 43.

Distinctio vii. de scrutinio scrip/
turarum circa extensione redemp/
tionis seu salutis per christum facte
an illa s. comprehendit tantum contempora/
neos sibi et posteros vel etiam
se extendit ad patres et alios fi/
deles qui ab antiquo precesserunt
et continet vii. capitula.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° p(ri)mo ponu(n)tur aliq(ue) rationes
seu auctoritates quibus v(idetur) q(uod) s(an)c(t)i an/
tiqui qui fuerunt ante adventu(m) x(risti)
no(n) fuerunt in limbo detenti usq(ue) h(...)
q(uod) fuissent p(er) x(ristu)m redempti. 44 ·

In sc(un)do ca° presupponit opp(ositu)m s(cilicet) p(ro)
p(e)cc(at)um p(ri)mi parentis in posteros tra(n)/
siuit et q(uod) s(an)c(t)i sup(ra)d(ic)ti p(ro)pter h(oc) p(eccatu)m
detenti fuerunt in limbo usq(ue) ad
passionem x(risti). quodquide(m) presup
positum p(er) auct(orita)tem ysa(ie) probatur.
Et contra probationem arguit(ur)
et finaliter solvit(ur) concludendo q(uod)
dicta auct(orita)s ad hunc proposito(m) p(er)ti/
nenda. 44 ·

In 3° capitulo ulterius altercatu(r)
sup(er) p(re)dictam auct(orita)tem ysa(ie) ostende(n)do
ex ea statum antiquo(rum) patru(m) p(ost)
mortem ante adventu(m) messie
ad cui(us) confirmatione(m) inducunt(ur)
alie auct(orita)tes apud hebreos auctentice. 47 ·

In 4° ca° inducunt(ur) alie auctorita/
tes ex quibus co(m)p(ro)batur q(uod) s(an)c(t)i an/
tiqui te(mpore) post morte(m) non ibant
ad paradisum ubi est locus b(ea)to/
rum/ nec etiam ad gehenna(m). sed
ad quendam locum quia doctori/
bus hebreo(rum) suburbium p(ar)adisi
vocatur non obstan(te) q(uod) p(re)dicti s(an)c(t)i
decessissent ab hac vita nudi no(n)
solum a p(e)cc(at)o actuali. sed etia(m) origi
nali. 48 ·

In ca° 5° datur ratio quare q(uo)dam
penalia que fuerunt imposita hu
mano generi p(ro)p(ter) p(e)cc(atu)m ade non fue/
runt amota p(er) passionem x(rist)i p(ro) qua
fuit indultum p(e)cc(atu)m originale · 40 ·

In ca° 6° arguitur diversimode co(n)/
tra ea que dicta sunt de p(e)cc(at)o ori/
ginali et solvuntur argumenta. 40

Distinctio septima de struttimo
scriptuaratu circa regnum x(rist)i an
s(cilicet) sit i° de quo revelatu(m) fuit da/
nieli q(uod) esset excellentius quatuor
regis p(re)cedentib(us) et q(uod) illa (quatuo)r reg/
na destrueret an non. Et co(n)tinet
xiii. capitula.

In capitulo primo ostenditur q(uod) per
visionem danielis de statua in ii°
ca° contenta intelligit(ur) q(uod) p(er) x(ristu)m
erat stirpanda ydolatria de regnis
p(ri)ncipalibus mu(n)di. 42 ·

In ca° 2° ostendit(ur) q(uod) licet ydolatria
ad huc remaneat in aliquib(us) par/
vissimis regionibus apud homines
bestiales seu brutales/ tamen in ma/
iori parte et p(ri)ncipaliori totius or/
bis est p(er) divulgatione(m) fidei x(rist)i ab
lata et q(uod) ante adventu(m) x(rist)i ydola
tria caldeorum et alio(rum) regnoru(m)
remanebat apud romanos/ etia(m)
destructis regnis illis. 44

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca.° iii.° ostenditur quod visio statue applicatur primo adventui xpi. visio autem de bestiis dan. vii. applicatur secundo adventui. 44.

In ca.° iiii.° ostenditur quod licet cultus ydolorum post passionem xpi in quibusdam partibus mundi remansit cum totus simul intelligitur amoveri per percussionem lapidis sine manibus abscisi. 44.

In v.° ca.° ostenditur quomodo intelligatur illud danielis ii.° Lapis qui percussit statuam factus est in montem magnum. 46

In ca.° vi.° ostenditur exponendum est quod regnum ferreum s. romanum habet partem pedum et digitorum teste figuli et partem ferream ut habet daniel ii.° 46

In ca.° vii.° ostenditur quod regnum xpi seu regnum celeste non est idem cum regno Romanorum prout doctores falsi s. pharisei fingunt. 47.

In ca.° viii.° ostenditur quod summus pontifex in quo principaliter residet ecclesiastica potestas. licet quandoque utatur mundana seu temporali potestate s. armorum potentia et huiusmodi non tamen talis potestas est essentialis in ecclesia sed accidentalis. 48

In ca.° ix.° ostenditur quod ecclesia habuit suum esse perfectum s. spirituale tempore apostolorum et aliorum discipulorum antequam potestatem temporalem accesare accepit. 48.

In ca.° x.° ostenditur quod xpus docuit verbo et exemplo quod beatitudo humana consistit in contemptu terrenorum et ad hesione ad celestia quam doctrinam eius et discipuli secuti sunt et quod in primitiva ecclesia quando nullam potestatem mundanam fideles habebant perfectiores viri ut plurimum inveniebantur in ecclesia quam nunc quando regibus et potestatibus mundanis ecclesia habundat. Ex quibus concluditur quod regnum romanorum et regnum xpi seu ecclesie nullo modo sunt idem sed diversa. 49.

In ca.° xi.° ostenditur quod per cornu parvulum affixum quarte bestie non intelligitur xpus noster prout iudei false exponunt. 60

In xii.° ca.° ostenditur quod per cornu parvulum superadditum intelligitur antexpus secundum formam catholicorum expositorum. 61

In ca.° xiii.° ostenditur quod ex hoc quod dicitur de cornu parvulo quod loquitur contra excelsum et putavit mutare tempora et legem que verba fere iudei applicant ad verum xpm. scilicet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nitur ordo ad tractandum de quibusdam
que sunt magne arduitatis in hoc
opusculo. 63

Distinctio viii. de scrutinio scrip
turarum circa innouacionem
diuine legis tempore messie. Et
continet xvi capitula.

In capitulo primo ostenditur quod le
gi mosayce posset aliquid addi uel di
minui licet per aliquas auctoritates
iudei nituntur oppositum probare. 64

In ca° ii° ostenditur quod deus promisit
dare populo israelitico nouam legem
aliam a lege mosayca. 64

In ca° tercio ostenditur quod lex noua s.
lex messie tam excellencior est res
pectu legis mosayce quod lex mosayca
dicitur esse vana respectu legis mes
sie nec ex hoc tollitur quod lex mosayca
sit sancta et a deo data. 64

In ca° iiii° ostenditur quod deus suscita
turus erat de medio israel alium prophetam
legis latorem preter moysen. 65

In ca° v° ostenditur quod licet in aliquibus
preceptis mosayce legis videatur dici
quod sint in perpetuum obseruanda tamen
secundum hebraycam veritatem hoc non est
intelligendum de perpetuitate absolu
ta sed tantummodo limitata secundum du
racionem debitam mosayce legi. 67

In ca° vi° ostenditur quod terminus
duracionis legis mosayce est lex
noua que data est per christum et quod lex
mosayca non obligat ultra illum
terminum quoad ea que in ipsa lege
mosayca continentur que non sunt
de lege nature, et quod ex hoc non sequitur
quod lex mosayca non fuerit a deo
data. 68

In ca° vii° ostenditur quod licet lex mo
sayca quo ad plurima precepta
in eadem contenta non obligat
tempore legis noue, est tamen
perutilis ad multa, quia omnia in eadem
contenta ad nostram doctrinam scrip
ta sunt. 70

In ca° viii° ostenditur quod in duobus
preceptis de dilectione tota lex
pendet et prophete secundum sentenciam sal
uatoris. 71

In ca° ix° ostenditur quod secundum quosdam
doctores talmudicos multitudo pre
ceptorum mosayce legis in paucis et
etiam in vno consistit quod etiam con
cordat cum dicto saluatoris supradicto. 72

In ca° x° declaratur de quibus man
datis mosayce legis intelligendum
est verbum christi dicentis. Si vis
ad vitam ingredi serua mandata etc. 72
Mt. xix. ca°

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. xj°. ostenditur que sunt illa precepta mosayce legis que dicuntur moralia quorum duratio est perpetua in hac vita et que sunt iudicialia seu cerimonialia quorum duratio in lege noua terminatur. 73

In ca°. xij°. ostenditur quod cerimonialia et iudicialia precepta sunt quedam determinationes moralium preceptorum et quod illa licet sint instituta a deo. tamen sicut mutabilia auctoritate diuina sine preiudicio immutabilitatis ipsius dei. quequidem mutatio cerimonialium et iudicialium habetur etiam per doctores talmudicos. 74

In ca°. xiij°. ostenditur quod fideles christi non sunt redarguendi de transgressione precepti de ydolatria. eo quod adorant sculptilia et ymagines contra iudeos qui eos communiter ydolatras esse existimant. 74

In ca°. xiiij°. ostenditur quod fideles christi non sunt transgressores precepti de obseruatione sabbati. prout hebrei false existimant / et quod dies dominica successit sabbato in hac obseruatione. 77

In ca°. xv°. ostenditur quod preceptum de circumcisione corporali non obligat fideles christi sicut iudei false existimant / sed cessat cum aliis cerimonialibus veteris legis. 80

In ca°. xvj°. ostenditur quomodo intelligendum sit illud verbum malach. vlti. Mementote legis moysi serui mei et c. 81

Distinctio nona de scrutinio scripturarum circa sacrum misterium sancte trinitatis. Et continet xvj capitula.

In Capitulo primo ostenditur quod vnitas dei credenda est apud catholicos iuxta testimonia scripturarum testante licet iudei aliter existimant de fidelibus. 82

In ca°. 2°. ostenditur quod inducimus secundum scrutinium scripturarum veteris testamenti. credendum est esse aliquam pluralitatem realiter distinctam simul cum vnitate essencie. 84

In ca°. 3°. ostenditur quod ex auctoritatibus sacris veteris testamenti. non tamen pluralitas sine aliqua numeri determinatione deo atribuitur. sed etiam ostenditur iudeos ex pluralitas sub trino numero. ~~84~~ 86

In ca°. iiij°. ostenditur quod etiam a doctoribus antiquis hebreorum hoc misterium traditur / licet non ita expresse

(c) 2006 Ministerio de Cultura

seu presente sic a nostris doctoribus. 88

In ca.o vi.o ostenditur quod non repugnat naturali racioni quod una et eadem res sit trina et una. 89.

In ca.o vii.o ostenditur quod generacio seu paternitas et filiacio que in divinis esse dicuntur non sunt intelligenda secundum modum infimarum creaturarum sed secundum similitudinem supernarum s. intellectualium a quibus etiam similitudo accepta deficit a representatione prefata divinorum. 90

In ca.o viii.o ostenditur quod primo in his procedendum est ut per scrutinium scripturarum cognoscamus an in divinis sit generacio et de inde an hec veritas in sacra scriptura recepta possit per rationes humanas inpugnari quod quidem scrutinium cum magna diligentia et devotione agendum est. 90

In ca.o ix.o ostenditur quod in divinis est filius genitus et pater generans et hoc per auctoritatem psalmiste dicentis. Dominus dixit ad me filius meus es tu. ego hodie genui te. Non obstantibus iudeorum cavillacionibus. 90

In ca.o x.o ostenditur quod generacio in divinis credenda est contra ex auctoritate psalmiste dicente de filio dei. Erit nomen eius in secula et ante solem nomen eius. Non obstantibus hebreorum cavillacionibus. 92.

In ca.o xi.o ostenditur quod deus qui creavit seu formavit universa habet filium auctoritate proverbiorum xxx.o ca.o ubi dicitur. Quod est nomen eius et quod nomen filii eius si nosti. Non obstante cavillacionibus he. 94

In ca.o xii.o ostenditur quod generacio seu paternitas et filiacio que in divinis esse dicuntur non sunt intelligenda secundum modum infimarum creaturarum sed secundum similitudinem supernarum s. intellectualium a quibus etiam similitudo accepta deficit a representatione 97

In ca.o xii.o ostenditur quod spiritus sanctus est alia persona in divinis preter personam patris et filii ex auctoritate psalmiste de verbo domini facti sunt et cetera. Non obstante cavillacionibus hebreorum. 97

In ca.o xiii.o ostenditur quod in divinis est tercia persona s. spiritus sanctus auctoritate ysaye xlviii.o ubi dicitur. Et nunc dominus misit me et spiritus meus. quibus de ebreorum cavillacionibus non obstan. 98

In xiiii.o ca.o exponit auctoritas ysa. supradicta contra eos ut ex illa sane intellecta intentum habet supradictum. 99

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In xv° ca° ostenditur p alias auc/toritates q spus scus est deus contra hebreos qui spm scm in scripturis contentu dicunt esse creaturam et specialiter q posuit illud verbum gen. pmo. sps dni ferebatur sup aquas. 102.

In ca° xvi° ostenditur q p h° qd dicitur inprincipio creavit deus intelligendu est in sapia adeo conceptu p qua mundum creavit. 104.

In xvii° ca° ponuntur quedam obiec/tiones iudeorum contra veritate ge/nerationis q fides catholica pfitetur esse in diuinis quequidem obiecti/ones solvuntur in eius fine declara/tur q in psenti tractatu ubi so/lum agitur de scrutinio scrip/turarum non est tractandum de omnibus difficultatibus que ad hoc misterium ptinent. 104.

Distinctio x[a] de scrutinio scrip/turarum Circa misteriu divinita/tis xpi. Et continet novem ca/pitula.

In pmo ca° proponitur q eo hoc q fides catholica profitetur xpm esse verum deum et verum hominem non derogatur divine pfectioni. 106.

In scdo ca° ostendit p auctez psa[lmiste] in psalmo. Quare fremuerunt et ce. q xpus est deus et homo. 107.

In ca° 3° ostenditur idem p auctez psalmiste in ps. Deus iudicium tuu regi da. 108.

In iiii° ca° idem p auctem psalte in psal° Eructavit cor meu. 108.

In ca° v° ostendit idem p auctori/tatem ysa. in ix° ca° 109.

In ca° vi° ostendit idem p auctez iere. xxiii°. 110.

In ca° vii° ostenditur idem p visione factam eze[chieli] pphe pmo ca° sue pphe/cie et p visionem facta danieli in ca° vii°. 112.

In ca° viii° ostendit idem p auctes pphar[um] Mich. v° ca° et Zacha° xii°. 113

In ca° ix° ostenditur idem p dicta antiquorum talmudistarum et in eode imponitur prime parti huius tracta/tus finis. 114.

Incipit secunda pars tractatus de scrutinio scripturarum et est didascalica. Cuius pma distinctio que est quasi continuativa eorum q dicta sunt ad dicenda Continet vi ca.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. primo ponitur a discipulo que dam argumentationes contra ea q̄ ditta sunt de deitate xp̄i et petit discipulus earum solutiones ad in fidelium maiorem confutationē. 116

In ca°. s[ecund]o ostenditur q[uod] doctrina fidei prout est incarnatio verbi non ptinet usq[ue] quaq[ue] scrutari ad eos qui noviter ad fidem veniunt. 116

In ca°. t[er]tio solvitur argumentacio nes p[re]dicte. 117

In ca°. iiij°. ostenditur q[uod] p[er] scrutinium scripturarum comunicacio ydioma tum dei et hominis in xp̄o suffi cienter comprobatur. 118

In ca°. v°. ostenditur q[uod] n[on] licebat judeis docere plures homines nec p[re]dicare de certis capitulis vete. testa. in quibus misterium s[an]c[t]e trinitatis et incarnationis verbi continent[ur]. 119

In ca°. vj°. redditur ratio quare antiquis p[re]ditta misteria non ex plicate s[ed] implicate tradebantur et ibidem ponitur a discipulo q[uo]d exordium ad ea que sunt in hac parte ulterius trattanda. 119.

Distinctio secunda de scrutinio scripturarum circa quedam que p[er] tinent ad excellenciā virginis gloriose et continet vij. ca°.

In ca°. primo proponitur a discipulo tres admirationes circa ea que de virgine gloriosa in scripturis sacris vid[ent]ur omitti ad ipsius excelle tiam ptinen[tia]. 121.

In .2°. ca°. magister p[re]mittit q[uo]d pre ambula ad predittas admiracionēs tollendas et ibi declarat q[uo]d vir tutes b[ea]te v[ir]ginis specialiter ipsius hu militas considranda est summa s[ed] heroica. 122

In t[er]tio ca°. discipulus arguit co tra quedam que in p[re]cedenti ca°. a magistro fuerūt tradita ad q[uo]d in eodem mag[iste]r respondit, et tol lit p[ri]mā admiracionē. 123.

In iiij. ca°. discipulus repetit secundā suam admiracionē ad q[ua]m magister in eodem respondit ca° soluens in quo ca°. quedam de clarantur ptinencia ad geneolo giam xp̄i in .4. p[ri]mo contenta. 124.

In ca°. v°. discipulus repetat sua tiam admiracionē ad quam ma gister ibidem respondit. 125

In vj° ca°. discipulus replicat contra responsionē magistri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad qd magr sufficienter respodit
concludens ex supradictis q mag/
nam deuotionem ex ut habeat
fideles circa virginem gloriosa. 127.

In viii. ca°. discipulus ponit q/
dam aliam admiracione que
sibi videtur circa h° q non legit
ipam visitasse sepulcru xpi
sic de mulieribz et dequibusda
aplis legitur ad quod ibidem a
magistro respondetur. 128.

In viii. ca°. proponit a discipulo
alia admiracio spalr circa hec q
no legitur xpm ipi virgini glo/
riose misisse angelos ad annunci/
anda suam resurrectionem sicut
misit mulieribus et discipulis/ ad
quod respondetur amagro ibidem
declarando aliqua que ptinent
ad excellencia fidei bte virginis. 128

In ca°. nono ponit a discipulo alia
admiracio de h° q non legit xpz
apparuisse in sua resurrectione
virgini gloriose cum tn de appa/
ricione ad mulieres et discipulos
fiat pluries mencio ad quod ineo/
dem amagro videtur. 129.

In ca°. x°. ostendit q tam pfectio
fidei virginis gloriose circa resur/
rectione xpi, q° etiam impfectio
fidei aplorz circa idem conuenies

fuit ad ecclie vtilitatem. 130.

In ca°. xi. ostendunt quedam que
ad ordinem manifestacionis circa
resurrectione xpi ptinent exqbz
concludit q ad beata virgine non p/
tinebat primi ad responsione an/
nunciandam ppter excellencia sue
dignitat. 131.

In xii. ca°. ostendit q deuotio cun/
ctorz fidelis excitari debet ad vir/
ginem gliosam sup oms sanctos
circa xpz qui scius scoz est. 132

Distinctio tercia de scrutinio scriptu/
rarum circa qdam q ad sacro sanctu sa/
cramentu altaris ptinet quibus
fidelium deuotio ad ipius veneracione
excitari debet. Et continet xvi. ca.

In pmo ca°. ppomit a discipulo queda
admiracio circa sacramentum altaris
signatum est viaticu spuale fideliu
in hac vita existenciu sicut olim
magna viaticu fuit patribus indeser
tum peregrinantibus/ ad qua respondet
p magistru. 134

In scdo ca°. discipulus qrit quomodo
intelligat refectione spualez in hoc
sacramento fieri/ ad quod respondet
a magistro p similitudine refectio/
nis spualis ad refectione corporale. 134

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° 3° ostendit q effectus huius
refectionis quo ad vitam spualez
assimilantur effectibus refectionis
corporalis q ad vitam corporalez. 136.

In ca° iiij° ostendit q effectus h'
cibi supercelestis in spualibz assim/
lantur effectibus illius cibi celeste.
s. manne in corporalibz. 137.

In ca° v° ponitur quedam alia ad
miratio discipuli circa sacramentu
altaris / quequidem admiratio ab
infidelibus et contra fidem nostram
obloquentibus oriri solet qua ad
miratione ibidem magr solvit p
quandam distinctionē miraculo/
rum quā ibidem ostendit. 138

In ca° vj° ulterius redditur ratio q
re circa h' sacramentu non fiunt
frequenter visibilia miracula.
sicut olim fiebant circa archam
testamenti et huius. 139

In ca° vij° ostendit q ex occultati/
one maximorum miraculorum q in h'
sacramento continentur dulcedo spu/
alis seu devotio in mente debite su/
mentiu accrescit. 140

In ca° viij° ostendit q licet in h' sa/
cramento memoria passionis xpi ce/
lebratur nichilominus dulcedo seu delec/
tatio spualis in recte ipm sumente
sentitur. 142

In ca° nono. redditur ratio quare
representationes communiter sunt
delectabiles et consequenter ondit
q representationes in h' sacro
abscondite in recte sumente sunt
maxime dulcedinis seu delectatio/
nis. 142.

In ca° x° proponitur quedam alia
ad miratio a discipulo circa h' sa/
cramentu put est sacrificiu et
ibidem solvitur a magistro. 142.

In ca° xj° declaratur q tripliciter
intelligi de impletio leg p xpm
et q xpus legem impleuit in institu
h' sacramenti put est sacrificium
et ibidem tractat de triplici causa
sacrificiorum antique leg. et de erro
re. moy. circa reddenda causaz sa/
crificiorum. 143

In ca° xij° ostendit q xpus legem
impleuit circa sacrificiu scilz tripli/
cem eius causam satisfaciendo q lex su/
bet qui est primus modus implendi
legem. 145

In ca° xiij° onditur q xpus impleuit
legem sacrificiorum antiquorum sup/
plendo quod in eis deerat qui est
2° modus implendi legem. 146

In ca° xiiij° ostendit q dictu est in
proximo precedenti capitulo p auctoritatez

(c) 2006 Ministerio de Cultura

psalmiste in psa.o qui incipit. Deus
deorum dominus loquutus est. non obstante
cavillacionibus hebreorum et finaliter
concludit quod xpus instituendo hoc
sacrificium impleuit legem sacrifici/
orum antiquorum supplendo quod de
erat quod est scilicet modus adimple/
di legem. 140

In ca.o xv.o ostenditur quod institucione
huius sacramenti seu sacrificii xpus
legem impleuit implendo ea que
de hoc fuerunt in antiquo testamento
prenunciata seu figurata. 149.

In ca.o xvi.o agitur de multitudine
nominum huius sacramenti quod multi/
tudinem effectum eius salubrium
denotat ex qua excitari debet deuo/
cio ipsum spiritualiter sumentium. 140.

Distinctio quarta de scrutinio scripturarum circa differenciam inter modum viuendi patrum antiquorum scilicet patriarcharum et aliorum sub antiquo testamento viuentium et ante adventum xpi et inter patres seu sanctos qui post xpi aduentum fuerunt Et continet nouem ca.a

In primo ca.o continuantur ea que dicta
sunt de sacramento altaris ad dicen/
da circa differenciam inter modum
viuendi sanctorum utriusque testamen/
ti. 141.

In sequenti ca.o redditur alia racio quare
antiqui patres bonis temporalibus
ut communiter videbantur adherere
et non sancti noui testamenti qui contra
consilia euangelica secuti sunt. 142.

In ca.o iii.o unde quod consilia euange/
lica licet non sint ad salutem ne
cessaria sint tamen valde utilia
et ibidem redditur racio quare huius
modi consilia non fuerunt antiquis
data explicite. 144.

In ca.o iiii.o ostenditur quod consilium de de
serctione temporalium est utile ad eo
ad herendum implicite continetur in
veteri testamento. 144.

In ca.o v.o ostenditur quod continenciam
esse laudabilem et opportunam ad
diuina suscipienda in veteri testamento
saltem implicite traditur. 146

In ca.o vi.o ostenditur quod obedienciam
prout cadit sub voto religionis esse
virtuosam et laudabilem, et etiam
implicite in antiquis documentis
traditur. 147

In vii.o ca.o ponuntur quedam obiec/
tiones phariseorum contra viros ius/
tos seu sanctos nostre religionis
qui per ieiunia et abstinencias fre/
quenter se affligunt, quequidem obiec/
ciones ibidem soluuntur. 148.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° viij°. ostendit quod auctores in quibus rabbini phisitorum fundant ad reprobandas abstinencias et ieiunia nostre religionis nichil faciunt pro eis. 160

In ca° nono agitur de differencia victorie antiquorum patrum ad victoriam patrum novi testamenti. 161

Distinctio v. de scrutinio scripturarum que in libro Job continentur declarando mentem ipsius et sociorum simpliciter et Heliu in quibus expositores hebreorum. Et continet xiiij. capitula.

In primo ca° ostendit quod Job in dictis suis seu altercationibus quas cum sociis habuit non est blasfemus nec hereticus sentiendus sicut Ray. moy. et omnes antiqui talmudici erronee extimauerunt. 163

In ca° ij° ponuntur quedam dicta ipsius Job. ex quibus predicti hebrei arguunt Job fuisse hereticum seu blasfemum. et ponit quoddam preambulum ad veram intelligenciam quorundam que in disputacione Job cum sociis continentur. 164

In ca° iij° ponuntur ea in quibus tam Job quam socii eius conueniebant et ea in quibus differebant, et ibidem respondet ad auctoritates supradictas quas Ray. moy. contra Job allegant. 165

In ca° iiij° arguit contra predictam responsionem. et soluit argumenta. 166

In ca° v°. ponitur quedam alia verba ipsius Job. ex quibus arguunt supradicti Job negasse resurrectionem futuram, et ibidem soluuntur argumenta eorum per veram expositionem verborum ipsius Job. 168

In ca° vj° ponitur quedam verba dei ad ipsum Job, ex quibus apparet quod Job loquebatur contra iusticiam diuinam, et ibidem exponuntur verba predicta sic. vt ex hiis non intelligatur Job fuisse loquutum in derogacione diuine iusticie. 169

In ca° vij°. ostendit quod ex hoc quod Job natiuitatem suam et conceptionem et huius maledixisset, et etiam vitam propriam dicebat se abhorrere non derogat perfectioni ipsius Job. seu ipsius virtuose paciencie. Nam talia secundum partem inferioris racionis dicta intelligenda sunt non autem secundum partem racionis superioris. 170

In ca° viij°. ponit quedam obiectio contra ea que dicta sunt in precedenti capitulo et ibidem soluitur 171

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca. nono. declarat convenientia amicorum iob in principio impugnatione et dissimilitudo eorum in processu. 172.

In ca. x. exponit oppinio heliu que fuit erronea et adeo condempnata contra hebreos quia asseruit quod heliu victoriam obtinuit de ipso iob. 174.

In ca. xi. ostenditur quod sicut tres amici iob erant de secta saduceorum sic et heliu erat de secta phariseorum quibus assimilatur tam in suis oppinionibus erroneis quam in conditionibus suis. 174.

In ca. xii. ostenditur quod in responsionibus divinis superaddi intelligitur quod ad questionem propositam de iob pertinere videatur. 176

In ca. xiii. ostenditur quod quomodo malum temporalibus que hominibus eveniunt non semper concludi posset eorum malicia. 176.

Distinctio sexta de scrutinio scripturarum Circa ea que iudeis in sua pertinaci perfidia post mortem christi pertinaciter persistentibus evenerunt Et aliis ad hec pertinentibus Et continet xiiii. capitula.

In ca. primo ostenditur quod pena iudeorum christum negantium et occiden-tium cum aliis eorum sequacibus gravior est etiam in hac vita quam pena sodomitarum. et datan et abiron qui subito consumpti sunt et quod eorum duratio in hoc secundo cadit in utilitate ecclesie. 178.

In secundo ca. ostenditur quod tres conditiones occurrere habent necesario in peccato negationis et occisionis christi pro quo peccato iudei in hac captivitate persistunt. 179

In ca. iii. ostenditur quod non solum per rationem comprobatur quod predicte tres conditiones occurrerunt in peccato negationis et occisionis christi sed etiam hec fundatur in auctoritatibus sacris. et ibidem ostenditur quod iudei per eorum culpam cecitatem mentis incurrerunt etiam cognitionem eorum que erant sibi necessaria ad salutem. que quidem excecatio seu ignorantia non excusat eos. sed potius aggravat. 181.

In ca. iiii. datur ratio. quare primum scilicet iudei in captivitate babilonica existentes non leguntur incurrisse excecationem mentis sicut et secundo scilicet existentes in hac captivitate. 182.

In ca. v. ostenditur quod pro peccato pessimi ypocrisis iudei tempore templi secundi captivati excecationem mentis supradicta incurrerunt ysaye propheta testimonio. 183.

In vi. ca. ostenditur quod licet ypocrisis simpliciter considerata non sit de gra-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uissimus pctus ypocrisis tn phisa
yca quam xpi multipliciter incre
pauit grauissimu pctm est quod ex
quinqz racionibus considatur. 184.

In vii.º ca.º ostendit q in cecitate
pharisayca includitur negacio diui
ne prouidencie magis culpabilis
q in illis qui pcta sua publicant sic
sodomite et in eodem ostendit q
ex huiusdi pharisayca ypocrisi nepha
da deus elicuit magnu bonu s. ge
ntium illuminacione et viuqz fida
tur in quada auctte ysa. de qua hic agi 184

In ca.º viii.º ondit q phisei triplice
incurrunt excecacione mentis sic
et triplicem fetitatem p sua nepha
dam ypocrisim corrumpit quoz duo
in h. ca.º explicant et ibidem declara
tur vba ysa. ad h pinencia s. cu di
cit Et pibit sapiencia a sapientib
eis et ce. qd ppe et multipliciter
de pharisseis et eoz sequacibus in
telligendu e et ibidem declaratur
q p hec no est contra doctrina xpi
dicente de phiseis Sup cathedra
moysi sederunt phisei et scribe q
q dixerint vobis facite. 185

Ite ix.º ca.º declarat 3.º modus excecac
tionis phiseice qui consistit in hoc
q suas proprias inuenciones et
assertiones ab eisdem abscondunt. 188.

In ca.º x.º ondit q multa de inuencionibz
seu assercionibz pphisoz quas ipi inue
tores seu asserentes minime intelligut
qnqz nobis pstiterunt ad erudicionez
et q sacrificiis p eos assignatis ad sua
redempcione aliqua conferunt ad
honore fidei catholice ptinencia. 189.

Ite ca.º xi.º ostendit q aliqua verissima
circa eoz redempcione asseruerut
q tn ipi met no intelligut. Et q
hec pphetatum fuit p ysayam. 191

In ca.º xii.º ondit q cecitas pharisa
yca de qua ysayas pphetauit con
pendiose traditur in euagelio. 192

In. ca.º xiii.º ostendit q excecacio
phisayca nullu pjudiciu generat
fidelibus de gente descendentibus
israelitico nam in potissimis teporibus
ecclie s. in eius exordio et fine i qbus
xo fuit et erit psens i ecclia in na
assupta sibi de stirpe israelitica des
cendentes principaliores fuerunt
et in fine mudi totius gens israelitica
xpo firmissime adherebunt. 192.

In ca.º xiiii.º ondt q de iudeis i tepore
medio q inter pmu adventu xpi
et scdm scripturaz scrutiniu fien
dum est et ibidem huius tractatus
in laude diuina finitur. 194.

. Deo gracias.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

9

Incipit dialogus qui vocatur scrutinium scripturarum. Compositus
per Reverendum patrem dominum Paulum de sancta Maria. magistrum
in theologia Episcopum Burgensem archicancellarium Serenissimi prin-
cipis domini Jo. Regis Castelle et legionis quem composuit Post addi-
tiones per eum compositas ad postillam Nicholai. perfecit autem illum Anno
domini Millesimo cccc°. xxxiiij°. Etatis vero sue anno octuagesimo primo.

Prohemium.

Scrutamini scripturas in quibus
putatis vitam eternam habere. et ille sunt que testimonium
perhibent de me. Joh. v°. Christus volens Judeos instruere circa ipsius
cognitionem in qua vita eterna consistit iuxta illud Joh. xvij°. Hec est
vita eterna ut cognoscant te deum, et quem misisti filium tuum, que quidem cognitio
per sacrarum scrutinium scripturarum habetur de quo psalmista. Beati qui scrutantur
testimonia eius et cetera., eos de huiusmodi scrutinio faciendo exortabat dicendo. Scrutamini
scripturas et cetera, in quibus verbis tria notantur que ad cognitionem christi per intelligentiam divinarum
scripturarum requiruntur. Unum est quod misteria christi in sacra scriptura tradita non sunt que-
renda solum superficialiter et perfunctorie sed diligenter per modum scrutantis ut verus sen-
sus latere clarius seu verius reperiatur ad modum illius qui rem latentem per obscurita-
tem seu confusionem in aliqua domo per diligens scrutinium vult reperire. Un-
de Sophonie primo. deus intendens in qua cogitationum in Jherusalem occulte perpetrata re-
velare dicebat. In illo tempore scrutabor Jherusalem in lucernis, per lucernas enim
consueverunt abscondita in latibulis seu obscuritatibus reperiri quod quidem
scrutinium scripturarum in primitiva ecclesia audientes apostolorum doctrinam continue
exercebant de quibus actuum xvij°. Cotidie scrutantes scripturas si hec ita se
haberent. Secundum vero quod in predicto verbo notatur est, quod non solum ex scriptis
sacri canonis scilicet veteris testamenti sunt accipienda testimonia christi, sed etiam ab aliis scriptis
apud ipsos hebreos auctenticis et ideo dicit. In quibus putatis vitam eternam ha-
bere quasi dicat non solum scrutamini scripturas in quibus vere vitam eternam habere-
tis scilicet que in sacro canone veteris testamenti continentur, sed etiam illas in quibus putatis
vitam eternam habere scilicet apud vos sunt auctentice licet in se auctoritatem non habe-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aut que quidem scripture sunt glo. seu auctates talmudice et alia scriptura
apud ipsos autentica. Ex talibus enim possunt sumi efficacia argumenta co
tra eos. tum quia in nonnullis misteriis divinis quantum ad aliqua quodammodo prophe
tabant nescientes ut legitur de caypha ioh. xi. ca. tum quia in iudicialibus.
Et in disputationibus dialectic. confessio ad adversarii pro sufficienti habetur probatione
Si aut contra hoc dicatur quod scriptura talmudica et huiusmodi nondum erant tempore
xpi scripta dicendum quod verum est quantum ad modum quo nunc sunt in voluminibus
totaliter copilata seu ordinata sed erant scripta per longum tempus ante per partes
et quasi per modum apocrifarum et postea fuerunt copilata seu consuta et in libros
publicas reddata sicut gratianus inter nos copilavit decreta et dicta sanctorum que
antea a magnis temporibus fuerunt edita. et quod sic sit de talmudica copilatione
seu constructione habetur expresse a ra. moy. in suo deuto. quod est liber magne auctoritatis
inter eos in parte prohemiali ubi principaliter agit de talmudica auctoritate de tempore
quo copilatum seu constructum fuit. Tertium quod in predicto verbo notatur est
quod per scrutinium scripturarum contra iudeos non est querendus sensus misticus
sed solum litteralis a quo enim solo secundum aug. contra donatistas et in aliis
locis efficax sumitur argumentum. et ideo subdit. Ille sunt que testimonium perhibent
de me. testimonium enim probacionis dicit manifesta que ex solo sensu litterali scripturarum
ut dictum est habetur. Si aut contra hoc dicatur quod sensus litteralis qui ex primarie
significatione per vocem accipitur non indiget scrutinio cum talis sensus statim se
offert intellectui et ideo de tali sensu improprie diceretur scrutamini scripturas
sufficeret enim dicere legite seu intelligite scripturas, dicendum quod licet sensus litteralis
sacre scripture ex significatione primarie per vocem accipiatur. non tamen ex hoc sequitur
quod scrutinio non indigeat ad verum litteram intellectum reperiendum. Sunt enim in sacra scrip
tura multe dictiones equivoce significantes diversa que ad hoc ut sciatur sub quo
sensu accipi debeant requirunt racionis scrutinium. similiter sunt in scripturis
aliqua parabolice tradita in quibus aliquid proprie aliquid figurative traditur. unde ad scien
dum quomodo debeant accipi requirit scrutinium. similiter cum veritas alicuius scrip
ture litteraliter intellecta videtur veritati alterius repugnantie quod sepe co
tingit in sacris scripturis ad litteram intellectis oportet recurrere ad racionis
indaginem ut repugnantia inter sacras tollatur auctoritates que et multa similia
occurrunt contra iudayicam cecitatem disputando ut infra patebit quorum
respectu et similium recte xpus dicit. Scrutamini scripturas. Unde Criso
sup hoc verbum sic dicit. non aut ad lectionem simplicem scripturarum sed ad scru
tacionem exquisitam eos mittebat quia ea que de eo dicebantur in scripturis desup

(c) 2006 Ministerio de Cultura

obumbrabantur / nec in superficie comprehendebant / sed velut quidem thesaurum recondebatur
hic ille. quequidem obumbrationes per equivocationes et apparentes contradictiones
et hec in misteriis Christi precipue in antiquo testamento tradita. sepe occurrit ipse quemque ipse
Christus eis precipiebat. scrutamini scripturas et cetera. ¶ Sed attendendum quod quia ipsi iudei
specialiter pharisei non ex toto corde exquirebant Christum ut eum veraciter agnoscerent
sed potius ut occasionem eum repellendi invenirent in scrutinio scripturarum
non de eis verificatur verbum predictum scilicet. Beati qui scrutantur testimonia eius in toto
corde exquirunt eum. non enim ex toto corde exquirebant eum sed potius de eis tamen
hoc ipse dicit illud psalmi scrutati sunt iniquitates / taliter enim scrutati sunt scrip-
turas ut ex eis intenderunt negare Christum esse verum messiam / et sic de eis verificatur
illud quod sequitur defecerunt scrutantes scrutinio. ¶ Intentio igitur huius tractatus
est primo discutere per errores iudeorum precipue principales quibus impediuntur
seu retrahuntur a cognitione veri messie / ostendendo per verum scrutinium scriptu-
rarum quod ipse est verus Christus / et quod ipsi iniqua scrutantes defecerunt scrutinio. ¶ Sed
quia non nulli etiam veram fidem habentes de quibusdam in sacris scripturis contentis
vel que ab ecclesia seu a doctoribus suis traduntur. quorum rationem ignorant sepe
mirantur / sic ut ex quadam devotione huiusmodi rationem scire appetentes illa scru-
tantur iuxta illud psalmi. Mirabilia testimonia tua ideo scrutata est anima mea.
Idcirco ad taliumque devotionem excitandam eorum admirationes rationabiliter solvendo
secundo loco procedetur / unde presens tractatus in duas partes distinguitur. ¶ Quarum
prima in forma dialogi composita est ut per unius ad resistentium ad alterum discussi-
onem veritas clarius illucescat. In qua quidem altercatione nomine Sauli iudeum
seu phariseum nominavi eo quod inter persecutores doctrine Christi saulus fuit
precipuus de ipso enim legitur. Saulus enim adhuc spirans minarum et cedis in
discipulos domini. et cetera. actuum ix capitulo. catholicum vero sub nomine pauli cognominatur
de quo legitur in actibus predicto capitulo. Paulus autem magis invalescebat et confun-
debat iudeos qui habitabant damasci affirmans quoniam hic est Christus. ¶ Se-
cunda vero pars modo procedit didascalico in qua fidelis post fidem susceptam
tanquam discipulus de quibusdam in sacris testimoniis scripturarum contentis scru-
tando miratur et a magistro iam in catholica doctrina erudito horum decla-
rationem seu intellectum devote petit. a quo horum declarationem recipiens devo-
tior redditur. Et quia ad utrumque scrutinium predictorum recte agendum auxilium
requiritur divinum ideo precor cum psalmista. Da mihi intellectum et scrutabor mandata tua
ut sic ad mandatorum divinorum meritoriam custodiam attingere merear de qua
subdit et custodiam illa in toto corde meo. per quam custodiam ad eternam retributionem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

derunt iuxta illud. In custodiendis illis retributio multa. Quam nobis concedat Christus dei filius etc. / Presens autem tractatus dividitur per distinctiones, distinctiones vero per capitula modo infrascripto.

Distinctio prima de scrutinio scripturarum que loquuntur de hiis qui salvandi seu redimendi erant per Christum in lege promissum et continet quatuor capitula.

In capitulo primo ostenditur quod non solum iudei seu israelite qui de genere Iacob descendunt secundum carnem salvandi erant seu redimendi per Christum sed etiam de aliis nationibus erant salvandi, et quod non omnes israelitici salvandi erant sed valde pauci eorum.

In capitulo secundo continentur obiectiones contra predicta cum earum solutionibus

In capitulo tertio ostenditur quod per messiam erant ruendi et scandalizandi principales seu maiores et etiam populares populi israelitici.

In capitulo quarto ostenditur quomodo diversis significationibus horum nominum israel et iuda et iacob et huiusmodi utendum sit in expositione sacrarum auctoritatum.

Capitulum primum. Saulus ad paulum.

O Paule audivi quod magister tuus dum viveret dicebat magistris nostris. Scrutamini scripturas in quibus putatis vitam eternam habere: ipse sunt que testimonium perhibent de me; sed scrutando scripturas manifeste reperio quod solus populus israeliticus qui ipse dicitur ille qui a iacob secundum carnem descendit per messiam promissum erat salvandus. Legitur enim ysa. iiii°. In die illa. scilicet tempore messie ut communiter exponitur. Erit germen domini in magnificentia et gloria et fructus terre sublimis et exultatio hiis qui salvati fuerint de israel. et quod hec se extendat ad omnes israelitas habetur ysa. xlv°. In domino iustificabitur et laudabitur omne semen israel. Et quod hec salus non se extendat ad alios populos habetur expresse ysa. lx. capitulo ubi ait. Ecce tenebre operient terram et caligo populos super te autem orietur dominus et gloria eius in te videbitur. Que quidem prophetie communiter exponuntur de salute per Christum fienda. Ex quibus multis aliis manifeste patet quod salvandi per messiam promissum debent esse solum de filiis israel seu iacob, quorum patribus facta est promissio, et quod omnes israelitici tales salvandi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sunt per eum. cum igitur nazarenus quem tu predicas hoc non fecerit multi enim de populo israeli/
tico ymo maior pars eorum nec fuerunt nec sunt per ipsum saluati ut est notum
unde patet quod ille non fuit messias in lege promissus. et hanc potissimam rationem in/
ducit ille famosus magister in lege mosayca et philosophus peritissimus scilicet Rabi moyses
egipcius in suo decreto in libro de iudicibus titulo de regibus et bellis eorum. ca. xi. ubi sic Ihesus
nazarenus ymaginatus est esse messiam et fuit interfectus per iudicium/ et infra
volens concludere nazarenum non fuisse messiam ait sic. Nam omnes prophete
locuti sunt quod messias est redemptor israel et saluator eorum et congregator
eorum et iste dedit ad perdendum israel per gladio et dispergendum reliquias eorum et ad
supprimendos eos et cetera. hec ille. Et sic vides quod per scrutinium scripturarum in hac
materia loquentium testimonium reperitur non pro te sed contra te: **Paulus**. Ausculta/
le ad auctoritates sacras scripturarum quas allegas et recipe tenere Respondebo tibi
primo et deinde aliquid dicam ad dicta Rabi moyses. licet ex talibus non vales contra
me sumere argumentum/ cum sit de professione tua. sicut nec ego ex dictis doctorum meorum
possum efficaciter contra te arguere nisi forte ex rationibus in illis contentis/ primo
igitur. ad auctoritates sacras quas scrutatus fuisti contra me tibi respondeo quod defecisti
in hoc scrutinio multa enim sacra eloquia obmisisti. ex quibus oppositum illius quod intende/
dis haberi potest. sunt enim auctoritates quam plurime manifeste testantes quod non solum populus
quem dicis israeliticum sed etiam alie nationes per mundum disperse saluande erant per christum.
Unde et Iacob patriarcha qui primus prophetauit de christo venturo gen. xlix. ca. dicens donec
nec veniat qui mittendus est. statim subdit: ipse erit expectatio gentium. Et ysa. xi. ca.
de christo legitur Radix iesse qui stat in signum populorum ipsum gentes deprecabuntur alias re/
quirent. Item zachar. ii. Et congregabuntur gentes multe in die illa et erunt mi/
chi in populum. quod ad hanc secundum omnes intelligitur de tempore messie quequidem extensio
saluandorum per christum clarius traditur ysa. xlix. ubi de deo ad filium christum loquente sic
legitur. Parum est ut sis michi seruus ad suscitandas tribus iacob/ et feces israel con/
uertendas/ dedi te in lucem gentium ut sit salus mea usque ad extremum terre. Que
quidem auctoritas manifeste ostendit quod saluatio fienda per christum non erat restringenda
solum ad populum ex israel descendentem secundum carnem/ sed potius extendenda ad ceteras
nationes gentium/ et ad ceteras regiones terre./ Cuius extensionis rationem as/
signant Rabini tui antiqui si bene dicta eorum scrutatus fuisses. **Saulus**. Dic
michi primo unde habes istam extensionem ex dictis magistrorum meorum antiquorum
et deinde contradicam tibi in aliis in tua responsione: **Paulus**. In glossa
illa magna super gen. que glosa apud vos dicitur beresith rabba. in ca. xli.
talis questio mouetur scilicet an poterit dici de deo seu de eius messia quod sit acceptor

n de aduentu messie ad gentiles

psonaꝝ et respondet ibi absit. ꝫ oms confitentes ex corde ore et ope salua-
buntur scriptu est. s. Iere. xxxiii. In diebus illis saluabitur Iuda. s. confite-
tes et hoc est qd dr in ysa. Dedi te in lucem gencium vt sit salus mea vsq
ad extremu terre. h in glo. ex qua glosa manifeste habes duo. ¶ Unu est q
lux xpi seu eius salus erat extendenda non solum vsq ad ihrlm et iudea seu ad
iudeos et israhelitas ꝫ etia vsq ad extremu terre et alias naciones. ¶ Aliud e q
deus esset acceptor psonaꝝ. s. confitentes ex ore corde et opibz, etia si no essent
israhelite scdm carnem non essent saluadi p xpm et sic habes extensione pdicta
et eius racione p tuos magistros. Saulus. ¶ Posito q deus saluatus esset p mes-
siam oms recte credentes et bene opantes etia si ex aliis nacionibz descenderet
prout tu asseris ex hoc no tollitur quin oms israhelita a iacob scdm carne descende-
tes saltem ipi messie contemporanei, et eoꝝ successores nemine excepto p ipm messiam
debere saluari legitur enim. Mich. ii. Congregatione congregabo iacob totu te po-
nam illu qi gregem in ouili Et infra. Transibit rex illoꝝ coram illis et dns
in capite eoꝝ. qd ad lraꝫ intelligitur de xpo totum iacob congregatu seu redemptu.
de ysa. xlv. In dno iustificabitur et laudabitur ome semen israel. prout sup tibi al-
legaui qd loquitur de vltima redemptione scdm oms. Ex quibus hes q totu iacob
et oms ex semine israel descendentes erant iustificandi et laudandi p xpm.
Ex istis igitur et multis similibus hetur manifeste q xpus tuus no fuit ille de quo locu-
tus est pphe cu multi ymo maior pars de semine israel no so. non sunt redempti
seu congregati p xpm ꝫ potius interfecti et dispsi et quasi consupti p eu. put
Ray. moy. pdictus dicit ut supra. Paulus. ¶ Defecisti Saule in hoc scruti-
nio sicut et in pcedenti, si enim bene scrutatus fuisses scripturas manifeste
repisses q non oms israhelite. s. scdm carne descendentes ab israel erant
p xpm redimendi seu saluandi ꝫ valde pauci ex eis respectu remanencium.
Saulus. ¶ Indica michi auctes sacras hoc dicentes. Paulus. ¶ Legitur enim
Ie. iii. Conuertimini filii reuertentes ait dns qr ego vir vester et assuma
vos vnu de ciuitate et duos de cognacione et introducam vos in syon et dabo vobis
pastores iuxta cor meu et pascent vos sciencia et doctrina. Que quidem verba intellige-
da sunt de vltima redemptione q p messiam erat explenda, no aut de redemptione
a captiuitate babilonica prout quida false extimauerunt, legitur enim in eode contexto
tu. In illo tepore vocabunt ihrlm solium dni et congregabuntur ad eam oms gentes
i noie dni Et io. Ra. sa. expositor vester in libro qui dr sanhedrin in ca. heleth verba
pdicta. s. assuma vos vnu de ciuitate et duos de cognacione exponit de vltima
redemptione p vos expectata. dicit enim sup verbu predictu sic. sic Eligam iustos

de reductione gentilium

12

et introducam eos in syon. Ex quo patet quod in redemptione per messiam fienda non omnes israelite erant saluandi sed solum iusti qui erant pauci respectu iniustorum qui remanebant sine redemptione et ideo dicit. Unum de ciuitate et duos de cognatione. q. d. valde pauci eligentur ex multis. ¶ Item in eodem ca° helech. quidam de antiquis talmudicorum dicit quod sicut de sexcentis milibus qui egressi sunt de egipto non intrauerunt terram promissionis nisi duo tantum s. caleb et iosue sic erit in tempore messie. Nam scriptum est Osee ii° et canet ibi iuxta dies iuuentutis sue et iuxta dies ascensionis eius de terra egipti. Hic ille pz agitur ex dictis istorum quod tempore messie promissi valde pauci erant redimendi de populo israelitico respectu non redemptorum quod est propositum.

Nota de paucitate iudeorum saluandorum secundum talmudistas

Capitulum secundum de obiectionibus contra predicta et earum solutione.

Saulus.

Ego ostendi tibi per sacras auctoritates quod solus populus israeliticus erat per messiam redimendus. et quod omnes illius populi redemptionem per ipsum erant consequturi vt pz per auctoritates per me allegatas. ¶ Si tu ergo in oppositum alias auctoritates que videntur sonare oppositum. dic ergo mihi quomodo possit ex istis auctoritatibus contrarietas tolli. manifestum est enim quod non possunt due veritates ad inuicem contrariari. Paulus ¶ Ad contrarietatem tollendam a sacris eloquiis tam circa predictam quam etiam circa multa alia oportet presupponere quod ad scrutandum verum intellectum in sacris eloquiis contentum requiritur scrutari significata verborum seu nominum. Et aliarum dictionum precipue contemptarum s. an sit vniuoca sicut hoc nomen lignum vniuoce dicitur de qualibet re de qua non solum nomen ligni sed etiam ratio eius verificatur. vel sint mere equiuoca sicut hoc nomen canis qui de aliquo sidere et de aliquo animali dicitur de quibus non ratio per nomen significata sed solum nomen est commune tantum. s. sint non mere equiuoca sed a consilio seu per translationem vt cum hoc nomen equus dicitur de equo vero qui est quoddam animal et etiam de equo in pariete picto in quibus licet ratio sibi sit diuersa. est tamen in predictis aliqua similitudo. s. figuralis et ideo talia nomina non dicuntur mere equiuoca sed acomodata seu translata. Et quod in sacris eloquiis inueniuntur interdum et diuerse equiuocationes secundum oportet inquirere diligenter significationes dictionum ad veritatem sine contrarietate extrahendam quod etiam doctores tui videntur sentire.

Saulus ¶ Allega doctores nostros hoc sentientes Paulus ¶ Ille tuus magnus magister s. Ra. moy. egiptius in prima parte sui libri de directione perplexorum in prohemio. vbi agit de intentione sui operis sic ait in libris prophetarum inueniuntur nomina mere equiuoca que intelliguntur a simplicibus seu ignaris de primariis significatis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

per talia nomina, sunt etiam nomina accomodata et equivoca seu a consilio translata que
intelliguntur a predictis de re per a qua fuerunt translata seu accomodata. Hec ille
quequidem distinctio nominum habetur plenius et clarius a nostris doctoribus tra/
ditur allego tamen tibi predictum Ray. Moy. quia scio quod eum recipies potius quam doctores
nostros. Paulus. ¶ Applica ista ad propositum, scilicet ad tollendum contrarietatem predic/
tarum auctoritatum quarum quedam per me, alie vero per te sunt allegate. Paulus. ¶ Si
diligenter scripturas sacras fueris scrutatus reperies quod filiatio in eisdem scriptu/
ris non univoce accipitur sed equivoce seu accomodate vel translate a consilio.
de quo duplex est filiatio scilicet carnalis et spiritualis ¶ Quandoque accipitur filiatio secundum carnalem generationem ut Gen. v°. de Adam et Seth
et aliis legitur genuit filios et filias, et sic in pluribus aliis locis. Quandoque vero filiatio
accipitur pro filiatione spirituali et hec dupliciter quia aut in bono aut ut dicitur iiii°. Regum iiii.
filii prophetarum sedebant coram eo quod intelligitur de filiatione discipline: filii prophetarum sede/
bant coram eo quod intelligitur de filiatione discipline seu doctrine secundum quod illi qui seque/
bantur doctrinam seu disciplinam prophetarum dicebantur eorum filii propter patrum ymitationem seu
similitudinem, licet non essent ab eis generati carnaliter. In malo vero ut dicitur Job xli°.
Ipse est rex super omnes filios superbie quam quidem filiationem manifestum est non esse intelligen/
secundum carnem dam est hec filiatio secundum sequelam, superbi enim sequuntur passionem seu motum superbie sicut
filii naturales ut in pluribus sequuntur mores patrum. Secundum quam distinctionem
filii Israel quandoque intelliguntur in scriptura illi tantum qui de Jacob descenderunt secundum car/
nem, ut cum dicitur Exodi p°. Hec sunt nomina filiorum Israel secundum carnalem generationem prout quod egressi sunt de egypto cum Jacob, quod intelligitur solum de filiis Israel
declaratur cum ibidem subditur, Omnes autem anime que egresse sunt de femore Jacob. ¶ Quandoque
vero per Israel seu filios Israel vel semen Israel intelliguntur illi qui sectantur verum cultum
dei Israel etiam si non sint ab Israel seu Jacob carnaliter descendentes unde Ysa. xliiii°.
ubi agitur ad litteram de multiplicatione populi Israel per vocationem gentium ad fidem
dei que per effusionem spiritus sancti facta est de qua dicitur. Effundam spiritum meum super semen
tuum. et cetera. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta fluentes aquas.
In eodem contextu ostendit quod hec multiplicatio seminis Israel seu Jacob non est
intelligenda secundum carnalem propagationem tantum. Unde ibidem statim subdit. Iste dicet domini
ego sum et ille vocabit in nomine Jacob et hic scribet in manu sua domino et in nomine
Israel assimilabitur. In quibus verbis distinctio predicta declaratur diligenter scrutanti.
Nam per hoc quod ait Iste dicet domini ego sum intelligitur de israelitica secundum carnem, talis
enim proprie dicere domini ego sum. iuxta illud Deut. xxxii. ca. pars domini populus eius et Israel
funiculus hereditatis eius. Unde et de isto etiam secundum primariam significationem dicitur
et ille vocabit in nomine Jacob. Cum autem subdit. et hic scribet in manu sua domino
intelligitur ille qui per imitationem operis dicitur israeliticus seu de Jacob etiam si non per

(c) 2006 Ministerio de Cultura

carnalem generationem / p manus enim in scripturis sacris opaciones intelliguntur
ut cum dr in psa°. Innocens manibus et mundo corde. Unde cum dicat. Et hic scribet
in manu sua dno. intelligendum est q. d. iste. et si non pot dice. dni ego sum / nec
etiam vocari noie Jacob. eo modo quo alius supdictus qui israhelita est scdz carne
scribet tn manu sua dno. s. ad herendo ei p opacione. Et ut ostendat q talis pot
noiari et etia agnominari israhelitici stati subdit. Et i noie israel assimilabitur
et in hebreo het cognominabitur quasi dicat iste qui p opacione dz dici ee di etiam
nome israel merebitur p quanda similitudine seu cognominacione. Ex quo habes q sub
noie israel pot intelligi in scripturis etia ille qui no p carnis ppagacoz descendit
sz tn p similitudine opacionis et sic intellegunt istu passu magri tui. Saulus
Ostende in obscuris unde magistri mei intellegunt istu passum illo modo quo tu di-
cis. Paulus Quere ra. sa. doctore et magistrum tuu qui in glosa sua sup. ysaya
ad littera sup illud vbum / et in noie dni assimilabitur. sic dicit ista sunt qui conver-
tuntur de gentilitate ad fidem israel h ille / et sic habes ppositu s. q immitatores
israel seu Jacob scdm fidem et rectam opacione / licet sint de gentilitate converss
ad fidem in noie israel noiandi sunt. ut dictu est prius pz ergo auctoritate ysa. allegata
et glo. ra. sa. qui apud te doctor auctoritatis est. De quibus intelligenda sunt vba ppro-
phetarum p te allegata. p que dicuntur oms filii Jacob seu israel saluandi p messiam
p istos intelligendi sunt illi qui scdz fidem et opacione descendunt de isrl et Jacob
cuiuscumq nationis sint non sunt vere seu simplicitr dicendi israhelitici nec de Jacob
descendentes nisi scdz q. s. scdm nome tm. Saulus Illi qui de israel seu Jacob des-
cendunt scdz carne licet no sint filii israel p imitacione fidei et opis prius tu di-
cis / tn ad huc verius debent dici israel sicut filius alicuius p carnale generationez
verius dr filius eius quam adoptiuus. Paulus Racio tua et si habet locu
in rebus teporalibus no aut in spualibus in quibus vera filiatio no scdz bona car-
nalia seu teporalia attendi debet. sed scdz bona spualia ut patet de filiis pphe-
tarum qui non in bonis patris teporalibus succedebant pphis. sz in bonis spua-
libus. s. in dono pphie / et ideo ppe loquendo noiatio israelis seu Jacob que est
scdz immitatoez fidei et opis pprior est et verior noiatio quam ad spualia unde tales
filii vere et simpliciter dicuntur filii israel in spualibus. Illi vero qui tantu scdz
carnalem generacione descendunt non sunt simplicitr dicendi filii isrl. nisi
tantu scdz q. s. scdz carne seu noiatione tm prius jam dictu est. Saulus
Nunquid hec aliqua auctoritatem in qua hec dicta tua fundent. Paulus Ysa.
prophs legit Audite h domus Jacob qui vocamini noie israel / et de aquis juda
exiistis qui juratis in noie dni et in deo israel recordamini no in veritate nec in

Nota et vide quomodo dicat ista
p ista filiatoes spuales

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iusticia, ex quo patet quod illi qui iurabant in nomine domini non in veritate nec in iusticia non erant proprie dicendi israel sed solum nomine, tales enim scilicet qui iurant in nomine domini non in veritate nec in iusticia irreverenter se habent ad dominum. Unde talibus propheta dicebat: Audite hec domus iacob qui vocamini nomine israel. quasi diceret licet estis de domo iacob secundum stirpem generationis non tamen estis vere israelite licet vocamini tali nomine, quia non re sed nomine solum estis israelite et de talibus etiam dicitur Osee primo. Voca nomen eius non populus meus. in quo ostenditur quod illi qui adeo recedunt secundum operacionem et fidem non sunt proprie dicendi populus eius, licet a patribus deum colentibus descendant sicut ibi de filiis qui secundum carnem a propheta descendebat vocabatur non populus meus.

Capitulum Tercium in quo ostendit quod per messiam erant vincendi et scandalizandi principales seu maiores et etiam populares populi israelitici.

Saulus.

Licet filiacio secundum fidem et operacionem prout tu dicis sit potior et dignior quam filiacio secundum carnalem generationem saltem in spiritualibus multipliciter tamen filiacio illa que secundum carnem est non est in tantum eicienda quod totaliter amittat bona paterna saltem temporalia, et ideo racio R. moy. quam tibi allegavi superius in suo vigore manet, dicit enim quod occasione illius quem tu dicis messiam israel est dispersus per orbem destructus et omnino deiectus quod signum manifestum ipsum nazarenum non fuisse verum messiam in prophetis promissum cum nullus propheta videatur dicere quod per verum messiam talia mala contingerent in populo israelitico qualitercumque israel intelligatur. Paulus. Licet ut dixi tibi dicta magistrorum tuorum non sint a me accipienda tamquam habentia auctem contra me, concedo tamen magistro tuo predicto quod occasione illius messie quem ego predico populus tuus est dispersus per orbem et destructus et omnino eiectus, sed hoc non signat ipsum ihesum nazarenum non fuisse verum messiam in prophetis promissum, sed potius est verum signum scrutantibus scripturas concludens oportunum, scilicet quod ipse fuit et est verus christus in prophetis promissus. Nam causa dispersionis et destructionis seu deiectionis iudeorum precipua fuit occisio christi quam nequissime perpetraverunt prout potest haberi ex auctoritatibus seu historiis autenticis. Si enim ipsum nazarenum in christum recepissent et in pena huius receptionis destructionem et alia mala paterentur tunc videretur hec esse locum racio magistri tui, sed quia oppositum contingit, scilicet quod postquam eum contempserunt eiecerunt et occiderunt predicta mala devenerunt eis, ideo racio tua magis facit contra te si bene consideras. Saulus. Indica michi obsecro unde habes quod propter peccatum mortis nazareni iudei fuerunt destructi et dispersi et cetera. Paulus. Dehoc quod propter occasionem christi iudei meruerunt destructionem et eiectionem et cetera predicta hinc clarum est primo

inter me et te separatim dño concedente / q2 hec requirit scripturaꝝ scrutiniu3 singulare. sed ad presens sufficit m̄ vt tibi ostendam q̄ si bene scripturas sacras fueris scrutatus manifeste repies q̄ ipe messias futuru3 erat in scandalum et laqueū israel et ihr̄lm et h̄ quātum ad pricipuos eoꝝ. s. ad status supiores / et etiā quantū ad ppłares seu vulgares de quo eni3 xp̄o legit̄ ysa. viij.° Et erit vobis in sctificatione et in lapidem offensionis 2 petrā scandali duabus domibus israel et in laqueū et in ruinā habitantibus ī ihr̄lz. Ex quo h̄es q̄ ille messias qui futurus erat in sctificatōe3 confirmādo in bono eos qui adhēret ei ipe met futuru3 erat in laqum et lapidem offensionis et c̄. Duabus domibz israel s. regali et sacerdotali q̄ sūt pn̄cipales status in isrl̄. sic in quolibet nacione / quas duas domos israel pp̄ter suam incredulitatē iusto iudicio fecit ruere sitr̄ futurus erat ille. In laqueū et ruinā habitantibus in ihr̄lz. s. eoꝝ seu vulgariu pplo q̄ ya in ciuitate ihr̄lm vbi xp̄us passus est oms tales fere ruerunt p infidelitatē licet nō oms. Vnde statī seq̄r ibidem. Et offendent ex eis plimi. q. d. non oēs. ex qua auc̄te manifeste habes q̄ messias spectatu3 et pmissus debebat esse occasio offensionis et scandali duobus [illegible] pncipuis statibus israelitice, et etiā in ruinā plimis vulgaribus pplis de habitantibus in ihr̄lz modo pdicto.

Saulus. ¶ Hec auc̄tas p te allegata non concludit ppositū tuū pp̄ter duo p̄mū q̄ hic nō loquit̄ de messia / sed de deo / in mediate eni3 ante illa v̄ba dicebat pph̄a. Dnm̄ exercituū ipm̄ sctificate. ipe pauor vr̄ et ipe terror vr̄. et statī subdit. Et erit in sctificatione. s. ille deus quē sctificabitis de quo loquor. Ex quo patet q̄ de deo nō de messia loq̄t̄. Scd̄o q2 ille due dom9 de quibus loquit̄ ysa. fuerūt dom9 Jacob filij Romelie regis israel quā fecit d̄s ruere p Osee filiū hela. iiij.° regū. xv.° et dom9 Osee filij hela. quā cū toto regno israel fecit d̄s ruere p salmanasar rege assirioꝝ iiij.° regū. xvij.° Vnde si bene considēas auc̄tas pdicta non facit p̄ te. Paulus. ¶ Ad primū qd̄ obicis tibi respondeo q̄ d̄s et xp̄s seu messias scd̄z n̄ram fidem quā pdico nō sunt duo s3 vnus et id d̄s et homo. et ideo loquēdo pph̄a de deo dicens dnm̄ exercituū ip3 sctificate / et subiūgendo et erit in sctificatōe3 et c̄. de xp̄o plane pōt intelligi qui idem est cū deo q2 tn̄ scd̄o q̄ h̄ erit tibi durū ad credendū p̄mū / et ē tātē arduitatē q̄ requirit singulare et diligens scrutiniū scripturaꝝ. Pp̄ter ea placeat ut supsedeamus ad p̄sens de ista inquisicione sicut de alia supdicta s. de occasione xp̄i donec habeam9 colloquiū speciale circa deitatē x̄pi. vbi diuina gratia inspirante intendo tibi psuadere ratione et ostendere auc̄tibus sacris q̄ scd̄m deitatē xp̄s seu messias est v̄us deus et v̄us homo. Saulus ¶ Licet firmiter credo q̄ non psuadebis m̄ / nec etiam ostendes qd̄ pmittis cū sit contra tota

Nota q̄ messias erat ī scandalū duabus domibus isrl̄. s. regali 2 sacerdotali / 2 p̄ruinā pplis ī ihr̄lm ī crudelitatē 2 ī sctificatōe3 ē deuo[illegible]

racionem et sacras auctoritates tamen placet supersedere ad presens de hoc ut per se fiat de eo
inter me et te altercacio sufficiens. Unde responde michi prius nunc ad secundum. **Paulus.**
¶ Ad secundum respondeo tibi quod dicere quod iste due domus de quibus propheta loquitur intel-
ligantur de domo facee filii romelie et de osea filii hela que fuerunt reges israel
non est convenienter dictum, tum quia sicut in regno iuda licet fuerint multi reges israel non
est successive non tamen propter hoc dicuntur multe domus regie, sed tamen dicuntur una domus scilicet domus
david. Unde ysaias precedenti propheta loquens achaz regi qui a magnis temporibus post david regem
successerat dixit ei. Audite nunc domus david. presupponens quod domus regia eadem erat a tempore
david et citra. Et similiter habetur in aliis locis sic in proposito dicendum est de regibus israel.
scilicet quod licet facee filius romelie et oseas filius hela fuerunt duo reges in israel succes-
sive non tamen dici debent due domus regie cum eadem sit domus regia regum israel tum
quia sicut licet facee filius romelie una cum rasim rege sirie ascenderunt in iherusalem contra
achaz regem iude ut habetur in quarto regum xvi° de qua controversia ysaias loquitur supra eodem capitulo.
Oseas autem filius hela non legitur habuisse agere aliquid contra achaz seu ezechiam nec
aliquem regem iude, et ideo non apparet racio quare de osea seu eius domo in hoc lo-
co fieret mencio. Unde [illegible] manifestum est secundum seriem littere quod illud quod propheta lo-
quitur de duabus domibus israel non est intelligendum de duobus regibus per te allegatis,
sed de duabus domibus scilicet de duobus statibus principalibus scilicet regia et sacerdotali modo
predictos intelligendos quibus idem esse habebat tam in lapide et petra offensionis
omnis scandali etc. non credentibus. ¶ Unde his expeditis diligenter consideratis, posset
tolli contrarietates que apparent in auctoritatibus sacris de israel et iacob et huiusmodi loquentibus
in materia redempcionis seu salvacionis israelitis seu iude et huiusmodi attribuendo singula
singulis secundum diversitatem significacionum supradictarum iuxta exigenciam materie:

Capitulum quartum in quo ostenditur in speciali quomodo diversis significa-cionibus horum terminorum israel iuda et iacob et huiusmodi utendum sit in exposicione sacrarum auctoritatum.

Saulus.

Cum multiplicitas sensuum seu significacionum in una scriptura seu dictione pariat
ambiguitatem seu decepcionem et argumentandi tollit firmitatem secundum quod aliquo
fallacie in dialectica assignantur. Deberet ergo dari circa diversa predictorum terminorum aliqua
regula seu mensura secundum quam posset intelligi qualiter singula significata sin-
gulis casibus seu materiis debeat applicari quod videtur valde difficile. Unde
distinctiones tue non videntur sufficere ad tollendam contrarietatem absque omni
fallacia seu ambiguitate a sacris auctoritatibus de predicta materia loquentibus. **Paulus.**

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ymo recte scrutanti scripturas non est difficile regulam seu racionē dare qua
talis ambiguitas seu contrarietas tollatur. Saulus ¶ Indica in que dicas sufficienter
ea declarando. Paulus. / Si circa hec recte sacras scrutatus fueris auctes reperies quod
in scripturis sacris de hac materia loquentibus variis et diversis modis israel et jacob
seu juda sunt intelligendi saltem v^e. modis. ¶ Est enim unus modus quando scrip / — quod israel jacob seu juda v modis accipi
ture loquuntur de redemptione israel ostendendo ipsius redemptoris s. ipsius messie ori
ginem et in talibus oportet quod israel intelligatur proprie secundum generacionē carnalē ut cum dicitur
de xpo venturo ysa. lxv^o. Educam de jacob semē et de juda possidentem montes
meos. Et ysa. xi^o. Egredietur virga de radice jesse et cetera. et sic de similibus. / Est
etiam alius modus s. secundus quando scripture loquuntur de hiis qui fuerunt primi et principales
cooperatores in ministerio redemptionis cum ipso messia seu xpo. s. in divulgando eius fide
et doctrina et in talibus intelligendum est israel seu jacob. utroque modo simul s. secundum
carnem et secundum spiritum ut cum dicitur Qui egrediuntur impetu ab jacob implebunt totum
orbem semine ysa. xxvii^o. ¶ Est etiam alius modus s. tertius quando scripture loquuntur
de suscipientibus redemptione seu salvacionē effectualiter ut cum dicitur. Israel sal
vatus est in domino salute eterna. ysa. xlv^o. et Mich. ii^o. ca^o. Congregatione congrega
bo jacob totum te / et sic de similibus / et in hiis oportet quod intelligatur israel secundum spiritum
proprie / sive talis israel sit secundum carnalē generacionē sive non. ¶ Est etiam alius mo
dus s. quartus quando scripture loquuntur de hiis qui propter sua peccata non fuerunt participes
redemptionis et in talibus oportet intelligere israel secundum carnalem generacionem
non autem secundum spiritualem ut cum dicitur Osee. ix^o. de populo israelitico propter malicias operum
suorum de domo mea expellam eos. non addam diligere eos omnes principes eorum deci
entes et cetera. quecumque verba et similia intelligenda sunt de israel qui non secundum
spiritum sed tantum secundum carnem a patribus descendunt. ¶ Potest etiam quintus
modus assignari. s. quando scripture de israel loquuntur mixtim ut cum dicitur ysa.
primo nisi dominus reliquisset nobis. s. israeli et jude. semē quasi sodoma fuissemus
et cetera. ubi oportet intelligere israelem utroque modo quia secundum carnem quantum ad eos
a quibus fuerunt relicti. secundum spiritum vero quantum ad semē relictum. ¶ Sunt etiam forte
alii modi loquendi in scripturis sacris de hac materia qui sub predictos modos
seu ad eos reduci possunt. ¶ Saulus. Nunquid habes auctoritates seu raciones ad hoc que per

Saulus.

te dicta sunt fundanda. Paulus ¶ Ad primum modum loquendi fundandum seu fir
mandum sunt auctes ostendentes quod messias promissus in prophetis debet esse ex semie
abrahe ut habetur gen. xxvi. ca^o. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre / prout
plenius ibidem in quadam addicione fuit expositum. Similiter habetur ex auctoritate scripture
quod predictus messias debet esse de tribu juda ut gen. xlix^o. ca^o. Non auferetur sceptrum de juda

nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus est etc. etc. quod loquitur de messia etiam secundum doctores tuos dicit etiam messias esse de fructu ventris dauid cui dicit in psalmo de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Cum igitur origo saluatoris demonstratur esse de semine abrahe et de femore iude et de fructu ventris dauid que omnia pertinent ad carnalem generationem manifestum est quod messias promissus secundum carnem debet descendere a patribus predictis. Saulus. Nunquid messias non debet descendere a predictis etiam secundum spiritualem generationem cum sit filius secundum et maximus imitator patrum in sanctitate / cur ergo non attribuis sibi generationem secundum vtrumque modum s. carnalem et spiritualem. Paulus. Secundum vestram fidem quam predico messias descendit a patribus carnalibus qui in sua genologia ponuntur secundum carnem tamen. Nam secundum spiritualem generationem a solo deo patre nascitur seu natus est. et quia hoc misterium vt dixi tibi requirit scrutinium singulare / ideo ad presens supersedeamus de hac inquisitione sed sufficiat tibi quod messias habuit descendere secundum carnem a patribus quod non dubito te concedere. Ad secundum modum loquendi fundandi satis videtur sufficere euidentia facti. Est enim manifestum quod fides christi et eius disciplina diuulgata fuit in orbe terrarum per apostolos seu discipulos suos qui pro maiori parte fuerunt de israel secundum carnem et etiam secundum spiritum. presupposita nostra veritate quod etiam potes concedere de messia per te expectato sine preiudicio tue oppinionis. Ad tertium vero modum fundandum recta ratio persuadet omnis enim qui in domino saluatus est salute eterna oportet quod sit de israel secundum spiritum vndecumque sit ille secundum carnalem generationem aliter cum deus esset acceptor personarum vt supra tibi dixim. Quartus etiam modus per rationem fundatur nam illi qui per peccata sua a salute compelluntur non descendunt secundum spiritum a patribus. Quintus vero modus fundatur ex in. et in. ex quibus mixtus est seu compositus. Ex quibus diligenter consideratis et debite applicatis possunt tolli contrarietates absque ambiguitate seu fallatia a sacris auctoribus de israel seu iacob et huius predicta materia loquentibus.

Distinctio 2a de scrutinio scripturarum circa vocationem gentium ad israelitica dignitatem et continet quatuor capitula.

In primo capitulo ostenditur quod gentes vocande erant ad israelitica dignitatem

In secundo capitulo ostenditur quod vocatio gentium erat incipienda postquam christus in apolitere fuisset in iherusalem et ibi euangelizaret nec ibi inuenisset viros iustos et huius.

In tertio capitulo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In tertio ca°. ostendit quod fideles xpi non noie israel vel iuda seu alio noie erant vocandi

In ca°. quarto ostendit quod licet nomen israel seu iuda post passione xpi fuit reprobatum seu in execrationē diminssum fideles tn̄ qui ex israel et iacob secundum carnem descendentes non minus dignitate xpianam seu ecclesiasticam sortiti sunt quam alii gentiles.

Capitulū primū in quo ostendit quod gentes vocande erant ad israelitica dignitatem.

Saulus.

Licet ex dictis tuis possit haberi quod etiam gentiles ad cultū diuinū venientes possent noīe israel seu iacob cognominari vt in 3°. modo supradicto ex tuis colligit̄ dictis / nō tamen ex hoc habetur quod tales .s. advene gentiles israelitica dignitatem consequant̄. Sc̄iatis enī scripturas repio quod huiusmodi advene / licet in consortiū israelitarū recipiant̄ et sub eorū noīe cognominent̄ nō tn̄ ad similem seu equalem dignitatem assumant̄. Vnde quia secundum doctrinā tuā seu magistri tui / tales advene .s. de gentilitate conuersi ad eandem seu ad omnimoda similitudinē israelitice dignitatē recipiunt / sequit̄ quod xpus tuus nō est messias in prophetis promissus qui talia ipse et suos discipulos dogmatizauit contra sacrarū determinacionē scripturarū. Paulus. ¶ Indica mi vbi in sacris eloquiis ea que dicis continent̄. Saulus. ¶ Legitur ysa. xiiii°. Miserebit̄ enī dn̄s iacob et eliget adhuc de israel et requiescere eos faciet in humū suā / et adiungetur advena ad eos et adherebit domui iacob et infra sub eodem contextu Et possidebit eos domus israel super terram suā et erunt capientes eos qui se ceperant. Ex qua aucte habes manifeste quod cum deus miserebit̄ iacob etc. .s. tpe messie. Et adiunget̄ advena ad eos .s. per vnius dei cultū quod tunc tales advene erunt serui seu subditi israelitarū nō autē eis in condicione seu qualitate equales. Paulus. ¶ Auctas illa loquit̄ de statu populi israelitici cū fuerunt liberati a captiuitate babilonica nō aut̄ de tpe messie / dicit̄ enī ibi inmediate ante: Prope est vt veniat tempus eius .s. liberationis iudeorū de babilonie que facta ē in principio regni ciri regis persarū vt habet̄ esdre primo. quod tps non erat multū longū a tempore ysa°. Ideo subdit̄. Et dies eius nō elongabunt̄ / secus est de liberacione que per messiam erat fienda que nō erat ita prope s. 1. DC. annos et vltra a tempore ysa. secundum computatē nrāz secundum aut̄ oppinione tuā qui adhuc illam spectas liberacionē post tps eius

prophetie predicte iam fluxerunt duo milia annorum et ultra et adhuc non apparet finis
de quo tempore tam longissimo et indeterminato nullo modo potest dici quod prope est ut
veniat tempus eius et dies eius non elongabuntur. ¶ In tempore autem messie
non reperies quod conversi de gentilitate sint filii seu subditi israelitarum sed potius de una
et natione scilicet israelitica et gentili debebat fieri unus et idem populus dei. Unde zacharie
ii° capitulo. Lauda et letare filia syon quia ecce ego venio et habitabo in medio tui dicit
dominus. quod intelligitur de tempore messie quando habitabit deus in nobis et sequitur
Et applicabuntur gentes multe ad dominum in illa die. scilicet per conversionem gentium ad fi-
dem. Et erunt mihi in populum. ex quo patet quod inter eos non erat distinctio nationum. scilicet iude-
et greci seu alterius nationis sed unus populus tantum sicut unus deus. Saulus.
¶ Ex illa auctoritate quam allegas licet possit concludi quod gentiles conversi ad iudays-
mum recipiantur ad legis observantiam equaliter cum aliis in tantum quod possent di-
ci unus populus cum eis non tamen ex hoc habetur quod tales alienigene admitterentur ad ea
que erant honoris. Nam ut habetur deutro. xxiii°. Aliqui gentiles in iii. generatione
aliqui in decima aliqui nunquam admittebantur ad honores seu dignitates israelitarum.
Paulus. ¶ Ysaie lvi°. de hac materia legitur. Et filios advene qui adhererent
domino ut colant eum et diligant nomen eius et cetera. et sequitur Adducam eos in mon-
tem sanctum meum et letificabo eos in domo orationis mee holocausta eorum et victime
placebunt mihi super altare meum. Ex quo habes quod etiam gentiles cultui divino adheren-
tes equaliter se debebant habere in omnibus ad dignitatem israeliticam pinentibus.
Saulus. ¶ Non habes ex ista auctoritate intentum sicut nec ex prima. Nam adduci in sanctu-
ario nec etiam letari in domo orationis vel etiam aliam ibi offerre ut ex eis sacerdo-
tes offerant holocausta et sacrificia in altari commune est pluribus fidelibus sicut
est de aliis preeminentiis et dignitatibus ad quas non debebant admitti huiusmodi advene
ut iam dictum est et per me allegatum. Paulus. ¶ Nulla dignitas in lege magis
cohibebatur etiam tribum seu prosapiam quam sacerdotium. Ad quod nulli erat licitum accede-
re nisi esset de semine aaron ut habetur numeri xviii°. capitulo. et in multis aliis locis et
tamen legitur quod tempore messie de gentilibus ad fidem conversi erant assumendi sacerdo-
tes et levite. Legitur enim ysaie. ultimo ubi de messia et eius discipulis qui ab eo
missi fuerunt ad predicandum agitur cum dicit. Et mittam ex eis qui salvati fuerint
scilicet apostolis(?) conversione fienda tempore messie ad gentes. scilicet convertendas. et sequitur in eodem
contextu et assumam ex eis. id est ex gentilibus conversis in sacerdotes et levitas dicit
dominus. Ex quo habes manifeste quod etiam ex gentilibus poterant fieri sacerdotes et
levite et sic sequitur quod tales ad dignitatem israeliticam debebant assumi quod
etiam quidam doctores tui senserunt. Saulus. ¶ Allega doctores meos qui

De quod gentiles debebant fieri populus dei tempore messie

De quod gentiles debebant fungi dignitate et sacerdotio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

17

hoc videant sentire. Paulus. ¶ Sup illud exo. xii. Hec est religio phase. | de sedz talmudistas q gen-tiles tpe messie debuerint fieri sacdotes
sequitur in lra in eodem contextu. Eadē eni lex erit indigene et colono q
pegrinant apud vos. Vbi glo. Ray. ianay sic ait. futuru est .s. tepore
messie q conūsi de gentibz fint sacdotes dno ministrātes h ille.

In capitulo scdo ostendit q vocatio gentiu erat incipienda postq xpus
pncipaliter fuisset in ihrlm et ibi etiā euāgelizaret nec ibi in venisset
virtus fustes et h.

Saulus.

Assumere sacdotes et leuitas nō solum de alienigenis sz etiā de alijs tribubus israel pterq de tribu leui manifestu est q esset trāsgressio legis moysyce qd est de directo contra doctrinā magistri tui et discipulorū. mach v. ca. sz q de hoc in-cis ā tn ipe fatet quod nō venit solūe legem math v. ca. sz q de hoc in tendo contra te singulare examen habe tanq de re notissima et doctrine tue immica. Ideo ad presens supsedo de h. sz psequendo materiā de qua agimus .s. de vocatione gentiu que vo ante si gentes indifferent erant vo tando ad fidem tui messie seu xpi/ equibus ā israelitica natione erat vnus pplus constituendus quomo q ipe dicit .m. xv. Non sum missus nisi ad oues que pierunt domus israel. Non eni vales dicē q ibi loquebat de isrl spm ut sic comphendant etiā alij credentes de ceteris nacoibz vt sup sūn spm ut sic comphendant etiā alij credentes de ceteris nacoibz vt sup in euāgelijs tuis dicebas. Nam hoc non habet locu hic loqbat eni messi/ in euasionibus tuis dicebas. Nam hoc non habet locu hic loqbat eni messi/ as tug cuidam cananee de ptibus tiri et sydonis egresse cui petenti ab ipo beneficiu curacionis respondit. Non sum missus zc. Ex quo patet q ibi intelligendu est de israel scdz ge ā dixit Ad oues q pierunt domus isrl. intelligendu est de israel scdz ge nacionem carnalem/ de qua cananea nō descendebat Alis responsiz ipius ad eam nullam continebat racione. si igit ipe non fuit missus n ad domu isrl scdz carnem sequit q alie oues q non erant de tali domo isrl nō ptinebant ad ipz et sic vocatio gentiu ad sua fidem est manifeste contra cōmissione quā dicit sibi adeo facta. Paulus. ¶ Placet m q allegas dicta euāgelij mei licet ut credis sit contra me vt videas q eloquia xpi nostri sunt coammata et nullo modo repugnat alicui xitati. Vn ad declaratione xborū xpi p te allegatorz tibi respondeo q licet xps missus fuit ad totu genus humanu redimendu ut patuit p auctez ysa. sup p me allegata xlix. ca. vbi dr parū est ut sis m seruus ad suscitādas tribus iacob et feces israel conuertendas dedi te in lucem gentiu. zc. In qua manifeste | uide

Nota q messias in persona fuit missus iudeis et per eius discipulos eius lex data erat gentilibus

patet q salus per christum facta seu fienda se extendebat ad omnes nationes et usque ad extrema terre/ tamen eius doctrina seu predicatio et miraculorum operatio primo et principaliter et per se ipsum erat exercenda in populo israelitico scilicet carne eo q antiquis patribus iudeorum fuerat facta promissio et propter hoc dixit. Non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israel. s. ut in persona mea eis predicem et inter eos miracula faciam. sed autem ad ceteras nationes quia tamen pro maiori parte iudei fidem christi repulerunt nisi valde pauci ut dictum est/ et gentiles in magno numero eam susceperunt ideo omnes discipuli christi iudeis reiectis ad predicandum gentibus se extenderunt sicut apostolus noster ad Rom. xv°. hoc eleganter declarat/ tunc autem non tibi allego eo q non recipis ea/ sed si scrutatus fueris scripturas sacras per te recipiendas hoc poteris videre. s. q christus primo ad populum israeliticum erat venturus et ibi erat primo euangelizandum verbum dei consequenter autem propter defectum iudeorum ad alias nationes erat hoc transferendum.

Saulus ¶ Allego michi ubi sunt auctoritates hoc asserentes quas ego recipere tenear

Paulus ¶ Lege in ysa. xli°. ca. in fine ubi dicitur sic. Primus ad syon dicet ecce adsum et ierusalem euangelistam dabo Et sequitur. Vidi et non erat vir neque ex istis quisquam qui iniret consilium et interrogatus responderet verbum. ecce omnes iniusti et vana opera eorum et cetera. et sequitur statim in principio sequentis ca. Ecce seruus meus suscipiam eum electus meus complacuit sibi in illo anima mea dedi spiritum meum super eum et iudicium gentibus proferet. Que quidem verba et multa sequentia in hoc ca°. loquuntur de christo ad litteram unde Ra. sa. in hoc loco expresse dicit totum istud loquitur de rege messia/ et de redemptione ultima huius ille. Idem habetur in translatione caldaica ipsius Jonathe que equiualet texti vestro apud vos. Ex quibus habes q ille erit messias. Primus ad syon ecce adsum/ per presentiam suam ibi manifestatam et ierusalem euangelistam dabo annuntiando ibidem verbum salutis per suam predicationem. sed quia ibi non inuenit in illa natione virtuosos seu iustos qui vellent recipere doctrinam suam. sed potius pro maiori parte oppositum ideo dicit. Et vidi et ecce non erat vir neque ex istis quisquam ut iniret consilium et cetera. Ecce omnes iniusti et vana opera eorum et cetera. Postea de messia qui filius dei secundum naturam assumptam et eius electus in quo placuit deo et cetera statim subdit. Iudicium gentibus proferet. quia iudicia sua. s. legem et doctrinam in defectum iudeorum gentibus protulit et ut ostenderet hec iudicia per mansuetudinem et humilitatem erant promulganda non in tumultu seu strepitu sicut in datione legis veteris que cum terroribus magnis data fuit ut Exo. xix°. et xx°. ca°. ideo subdit/ non clamabit nec accipiet personam calamum cassatum non conteret et cetera. et sequitur. donec ponat in terra iudicium. Et legem eius insule expectabunt quod totum de lege christi verificatur qui in insulis maris fuit per discipulos diuul/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

18

gata postq presencialiter xpus fuit in ierlm et ibi euangelizaret vt dictu est nec ibi
inuenisset viros iustos n in modicos qd quasi nichil reputat.

In tercio capitulo ostenditur q fideles xpi non noie isrl vel iuda seu iacob sed alio
nomine erant vocandi.

Saulus.

Ex quo tu asseris q gentiles erant vocandi non solu ad fidem dei s3 etia
ad israhelitica dignitate et q tales potius sint dicendi isrlite q antiq
eo q descendunt de israel scdz filiatione spualem. quero igit que e racio quare
tales comiter non noiant isrl seu iacob et hi9. s3 aliis noibz. noiationes enim
a digniori consueuerint fieri. Paulus. ¶ Qr ppls xpi promissi non deberent no
mine isrlis s3 alio noie vocari potest habere auctte et racione. Saulus. ¶ In
dica in primo auctem sacre scripte h3 dicente q in rebus diuinis efficacior e
q racio humana et de inde reddere racione si que fuit. Paulus. ¶ Ysa. lxv. vbi
loquit de messia qui de iacob erat descensurus et de iuda dicens Educa de ia
cob semen et de iuda possidente montes meos et hereditabut ea electi mei et
serui mei habitabut ibi. qd intelligit ad litteram de xpo et suis sequacibz et in
fra de hiis q ab eo recessuri erant. dicit. Ecce serui mei comedent et vos esurie
tis serui mei letabunt et vos erubescetis et ce. In quibus et aliis ibi interpo
sitis ponit differencias int suos di. s. adherentes xpo pdicto et ei contradi
centes ibide. vt ostendat q huius di serui dei no noiabunt sic prius. s. israel sed
alio noie. et q nome israel quodamodo quasi execrabile manebit subdit i
eodem contextu alloquens pfidos ab eo recedentibus Et dimittetis nome vrm
in iuramentum electis meis Et interficiet te dns et seruos suos vocabit noie
alio Ex qua auctte manifeste habes q israelita scdz carne a xpo recedentes habebat
dimitte nome suu. s. israel. in iuramentu s. execracionis electis meis. i. xpianis
qui aliquado iurant execrarie filii sem moriar sicut iudeus et sic nome israelis
remanet post xpz in iuramento execratorio sic nu. v. vxor de zelotopia accusa
ta di a sacerdote det te deus i maledictione et exemplu in pplo tuo/ et sic manet
nome israelis post xpz in maledictione execratoria et sequit in pdicta auctte ysa.
interficiet te dns. qd scdz quosda fuit impletu p romanos destruentes templu et
gente/ s3 non bene consonat pcedentibz semp eni loquit hic in plurali numo
cu illis a xpo declinantibz et io h qd dicit interficiet te dns. refferendu est ad nome
isrl de quo inmediate dixerat. Et dimittetis nome vrm in iuramentum. Cui no
mini ppha alloquens dicit interficiet te dns/ nome eius alicuius sic dr vulce xx.

q iudei debebat amittere nomen israel
iacob seu iuda/ nec tn gentile de
buerunt vocari illo noie set alio
puta xpiani z nome iudei fieret
i execratorem

p bonam seu gloriosam famã sic dr moy p infamiã seu ignominia vt cũ dicitur
in psalmo. Quando morietur et pibit nomẽ eius. et postq̃ pphã ostendit obpro
briũ nois israelitici modo pdicto stati dicit q̃ servi dni. s. fideles iam nõ noĩe istius
s; alio noĩe erant vocandi. Vnde subdit et servos suos. s. fideles vocabit nomẽ
alio. qz vocati fideles in primitiua ecctã discipuli xpi iuxta illd ysa. lxv°. Vniũ/
sos filios tuos doctos a deo. qz oms illi fuerũt ab ipo xpo deo immediate docti
nõ sicut i vetꝰi lege in qua fideles docebantur a deo mediante moyse seu pphis.
Postea xpo defunctis & maior parte primitiue ecctie qui a deo ut dictũ est
immediate fuerunt docti vocati sunt fideles noĩe xpiani a xpo seu a crismate.
q̃ vnctione grãe designat qui a ppe diuydit ppls dei a non pplo dei. Saulus.
¶ Hec auctas p te allegata non adaptatur tuo pposito illi enĩ qui reprobantur in h
loco a pphã erant ydolatre alloquens enĩ eos dicit. Et vos q dereliqstis dnz et
obliti estis nomẽ scm meũ. qui ponitis fortune mensaz et libatis sup ea numa/
bo vos in gladio. et cẽ. Constat aũt q̃ in templo scdo p sertim in tempore quo tuꝰ
messias venit iudei nõ erant ydolatre io cũ hic dic. Qui ponite fortune mesaz
q̃ intelligitur de deo seu dessa fortune quod ptinet ad ydolatria. h nõ pot intel/
ligi de iudeis ɔtẽporaneis xpo tuo/ sed oz q̃ intelligatur de iudeis i templo primo
ɔsistentibus qui pro magna pte fuerunt ydolatre vt habetur in iiii°. Regum
et qz illi nõ pdidunt nomẽ israelis vt pz de multis sctis viris qui postea fuert
vt zacharias. malachi. esdras. daniel et h°. Idcirco tua ɔpositio nõ videtur consona
veritati. Paulus ¶ Si diligenter consideras literã istius ca. ppe adaptatur pposito
meo q̃ singula contenta in hoc ca.° h manifestant q singulariter tange omitto.
tam breuitate. s; declarabo tibi ɔcordiã huius pphie. Et deinde respondebo ad obiec/
tione tuã. Circa primũ ɔcordio huius alterationis pphã sic dicit. Hec dic dns q̃/
modo si inueniatur granũ. s. vinũ in botro. s. post tempestatẽ quãquãq granũ est
modicũ respectu eius qd pditum est in tempestate. et dicatur. s. volenti dirrũpe
ne dissipes illud qm benedictio est in eo. i. benedictio dei q̃ remansit ibi reliqs p
petitabus sic faciã ppt servos meos. i. patriarchas et pphas antiquos. vt nõ disp/
dam totũ. s. populũ iudaicũ et vt ostendat quomodo ista fient subdit. Et
educam de iacob semen/ et ɔponatur vt supdictũ est quod manifeste adapta/
tur pposito meo. Ad illud aũt qd obicis de hoc qd dr qui ponite fortune me/
sam et cẽ. Respondeo tibi dupliciter vno modo q̃ lz intelligatur de ydolatria p
ut tu opinaris et licet h pctm nõ fuit in templo scdo fuit tñ frequẽter i primo
et qz in h ca.° pphã nõ solum impperat eos de pctis occurrentibus tempore xpi s;
etiã de pctis antiquorũ patrũ dicit eis immediate an ɔcordiã pdictũ Et in/

Ad responsionem hanc z ydolatriam iudeorum
i p° templo.

quitates vestras patru vestroz simul qui sacrificauerunt sup montes et c.
Ex quo potest de iniquitate patru antiquoz simul cu iniquitate contemporaneoz
eos arguit et sic referendu est verbum p̄dictu. s. qui ponite fortune mensa.
et c. Ad ydolatria in qua patres peccauerint de qbus simul eos arguit cu
fratribus. ¶ Alio mo. pot intelligi h' verbum. s. qui ponitis fortune mensam vid' alia que posit de3 de ydolatria s. iudeoz
no de ydolatria s3 de supsticioso cultu demonioz quiquide cultus licet in veteri lege
erat licit' et fistorius cu post passione xpi et sue fidei diuulgacom est pinctio/
sue in quo cultu coiter ponit mensam et libant sup ea in festo adzimoruz
et alijs festiuitatib3 que oia sunt facta fidei contraria cu pea ptestant' futa
q iam sunt pterita et q2 hoc pctm fuit in teplo sedo cui destructio p xl
anos post passione xpi fuit consumata in quo tpore iam erat diuulgata
fides xpi ideo eis inpponit istud pctm in quo xpz negabant sic et hodie
pfidi eoz negant non solu vbis s3 etia factis. s. vtendo falsis ptestacoib3
cerimoniaz ideo de pena eoz subdit Et numabo vos in gladio. et c. quod
impletu fuit manifeste p Romanos et gre p t3 thom continuat materia oste/
dendo differencias int' suos dei. s. fideles xpi et alios eu derelinquetes vs3
ibi. Et dimittetis nome vestru in iuramentu / et suos suos vocabit noie
alio / qd' fuit intentu put supra declaratu est. Saulus ¶ Audio autes
tuos que aliqualiter videnť sonare ppositu tuu et volo scire si habes aliqs q fideles xpi an eius aduentu3 debuerunt vocari vno noie et post aduentu3 alio
raciones ppositu tuu suadentes vt dixisti. Paulus ¶ Multe raciones possunt
assignari ad h' q noia fidelium xpz recipientiu debuerut esse alia anoib3 fideliu
qui fuerunt ante eiu ad veritat. Et ad psens sufficiant due / vna est q h' fuit ad de/
notanda differencia inter fideles xpi et eu negantes sub breuitate si eni vtriq3
coiter denoiarent' h' noie israel denoiando fideles oporterbat addere fm spualez gera/
cione et oppo' de oppo'te. qd' esset fastidiosuz nominando aut quosdam discipulos seu xa/
nos et alios iudeos seu hebreos breuius discerneret'. ¶ Alia ratio et fortior est q
denoiationes consueuerut fieri adigniori qd' patet ta in rebus naturalib3 q artifi/
cialibus in naturalib3 eni composita denoiant' aformis que sut materia digniot/
res ut homo aial r h'. Similiter in artificialib3 vt domus mesa et h' in quib3
denoiatio fit aforma. motus etia denoiat' atmino ad quē ut in phis'. qui
hic nomen finis et boni no aut atmino aquo sed aut in pposito Nam hec noia isrl
iuda iacob et huius simuiu apatriarchis aquib3 descenderut sc3 carnem primi
tacionez opacione et susceptione fidei ut dictu est / costat aut q xps pcellit
in dignitate et pfectione oms patriarchas qd' etia doctores tui assenciut de mes/
sia vn sup illud verbum ysa. liiº. Ecce intelliget seruus meus exaltabit' et eleua/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota de exaltatione messie

bitur et sublimis erit valde. qd verbum intelligit de xpo scdm omes doctores qui dicunt exaltabit plusq abraam/ et elevabit plusq moyses/ et sublimis erit valde plusq angeli dei/ cum igit dignitas seu pfectio xpi excedat supradcs manifestu est q denominatio suoz fidelium potius debet esse ab eo q ab abraam moyses seu israel vel iacob et hoc et sic habes rõnez vbi p me supra allegatu. s. et filios suos vocabit nome alio.

In ca.o ix.o ostendit q licet nomen israel seu iuda post passione xpi fuit reprobatu seu in execratoez dimissum fideles tn ex eo israel et iacob secundum carnem descendentes non minus dignitate xpianam seu ecclastica sortiti sunt q alij gentiles.

Saulus.

Ex tuis assertionibus supradictis videtur sequi q israelitici scdz carne sunt adeo in tantu reprobati q etia eoz nome execrabile remanet/ ex quo videtur q tales etia si fidem xpi tm recipiant. no tn pfectione seu dignitate gentiliu eius fidem recipientiu attingant sic et in lege veteri aliqui gentiles no admittebant ad honores seu ecclasticas dignitates etia si observantia legis recepissent vt het de vt. xxiij. qd videt esse contra multas sacras auctes. Exquibus het q qnq israel fiunt eoz peccatis deiectus no tn repellunt seu relinquunt adeo. dicit eni in psal. Quia no repellet dns plebem sua/ et hereditate suam no derelinquet. Et ide in alijs locis. Paulus. ¶ Absit a me asserere q israelite scdz carne a iacob seu iuda descendentes si fidem xpi recipiant dignitate xpiana seu ecclastica no attingant hoc eni et si dicamus qd non esset contra dignitate xpi q ab illis patribus scdz carne descendit/ ppter eius excellentia et scitatem/ et maxie ppter vnionem ad deum qd est singulare in xpo esset tn manifeste contra dignitate no solu aplorum s etia baptiste et qd plus est contra dignitate bte virginis de qua catom q ex semine abrahe est orta et de tribu iuda clara stirpe dauid. Saulus. ¶ De illis quos valde scos reputate et qui fidem vera diuulgauerunt et hoc no est mirum si predictus defectus nataliu no eis noceat/ et io de eis no est trahenda sentia ad alios psertim ad vulgares et simplices. Paulus. ¶ Si cupis veritate in hac materia ad plenu cognoscere vide doctore vestru egregium s. aplz gentium qui in quadam epla sua ad romanos missa hec discutit et finaliter determinat q in hoc sentiendu sit cui sme oms fideles xpi obtemperare habent. Saulus. ¶ Nosti q non debes allegare in altercationibus mris tuos doctores sic nec ego allego auctes nostroz contra te. Paulus. ¶ Concedo tibi q

(c) 2006 Ministerio de Cultura

doctores nostri non sunt allegandi contra te sed bene pro te. Unde quia in hac materia sententia
pauli magis est tibi fauorabilis quam contraria ideo tibi eam allegaui. Saulus. ¶ Ex
quo sic est dic mihi quid sentiat in hac materia apostolus tuus. Paulus. ¶ Noueris quod
sic inter populum israeliticum tempore dauid qui figura messie seu christi erat fuit magna controuersia
inter viros iude et viros israel qui ad inuicem contendebant de hoc. s. quis eorum plus haberet
in ipso rege ut habetur ii°. regum xix°. dicebant enim viri iude ad viros israel mihi propior est rex
quia. s. erat de eodem tribu/ viri autem israel dicebant ad viros iude. Decem partibus ego
maior sum apud regem magisque ad me pertinet quia. s. de israel erant decem tribus et
de iuda duo tantum. Sic suo modo in primitiua ecclesia sub christo nostro contigit magna concer/
tacio inter fideles christi iudeos et gentiles quorum una pars minor erat/ minor erat
numero illa. s. de natione iudeorum alia vero pars erat maior numero. s. gentilium et
utraque pars presumebat se habere excellentiam apud christum plus quam alia ex certis rationibus
per eos allegatis quam contentionem apostolus amouit reprehendens utramque partem et deter/
minans quod non est distinctio iudei et greci ut patet ad romanos x°. capitulo dicte epistole. et ad
rationes contra iudeos natione per gentiles factas in capitulo x°. et xi°. predicte epistole
apostolus efficaciter respondit. Unde quia gentiles ex incredulitate iudeorum christum negantium etiam
conuersos de iudaysmo increpabant ideo de hoc gentiles reprimit multis rationibus quarum prima
est quod incredulitas iudeorum non fuit uniuersalis quia multi ex eis crediderunt et de hoc dicit
Nunquid deus repulit populum suum. s. iudaycum generaliter eum repellens et respondit ab/
sit. Unde non dixit apostolus numquid dominus repellit iudeos seu israelitas sed populum suum
q. d. numquid totum populum repellet quia multi ex eis christo adheserunt/ sed quia forte diceret aliquis
per gentiles quod illi qui fuerant conuersi de iudaysmo erant modice reputacionis
seu auctoritatis in ecclesia dei unde de talibus non erat fienda mencio ideo statim sub/
dit. Nam et ego israelita sum qui tamen non solum vocatus sum ad fidem christi sed etiam
ad apostolatum. Et si forte diceret aliquis a gentilibus contra iudeos quod erat valde pau/
ci numero et sic quod modicum est pro nichilo reputatur secundum philosophum ideo reprimit eos
exemplo helie qui putabat quod totus israel corruerat omnes prophetas occidendo et al/
taria dei destruendo sic ut nullus nisi ipse solus helias remaneret unde et domino
dicebat. Ego relictus sum solus et querunt animam meam. quod totum habetur iii°. regum
xix°. ubi quod deus quem nichil latet sciebat quod non erat solus helias relictus. sic ipse ex/
timabat sed multi plures alii deum colentes ideo subdit apostolus. Sed quid dicit illi diui/
num responsum/ ad tollendam estimationem suam. Reliqui mihi septem milia virorum qui non
genua non curuauerunt baal. et sic in proposito non solus apostolus remansit de iudaysmo
in adherencia christi sicut nec helias in cultu dei. Unde concludit apostolus ex huius exem/
plo sic ergo in hoc tempore. s. noue legis reliquie secundum electionem dei salui facti sunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et ut aptius magis reprimet gentiles de hoc q iudeos conversos irracionabiliter re
futabant addit scdam racionem in qua ostendit q etiam incredulitas ipa iudeorum
fuerat valde utilis gentilibus conversis ad fidem eo q apli relinquentes iudeam incre
dulam transierunt ad convertend gentiles ut habetur actuum xiij°. et de hoc dicit apls. Nunquid
sic offenderunt. s. iudei. ut caderent. s. tm ita q nichil utilitatis inde sequeretur
nisi casus iudeorum et respondet Absit sz eorum delicto salus est gentibus quia occasio
naliter m° predicto ex incredulitate iudeorum sequuta est salus gentium deus enim adeo e
bonus scdm augustinum q no permittit mala fieri nisi ex eis eliceret maiora bona
Et ex ista ratione apls infert 3as. quasi a fortiori arguendo d. si enim amissio eorum
s. p incredulitatem reconsiliacio est mundi qd intelligitur occasionali modo predicto.
que assumptio eorum nisi vita ex mortuis quia ut dicunt expositores iudei scientes scrip
turas conversi ad fidem magis poterant proficere circa informationem simplicium q alij
ut patet de paulo aplo et pluribus alijs ¶ Consequenter m°. apls probat i
tentum p duo exempla naturalia. Primum est cum dicit. q si delibacio est sancta et massa
q intelligendum est de aplis qui fuerunt quasi quedam delibatio de massa iuda
ica assumpta. ¶ Secundum exemplum e cum dicit. et si radix sancta et rami. patriarche
enim fuerunt quasi radices totius ppli israelitici. Ex quibus exemplis intendit apls
concludere q casus iudeorum no erat irreparabilis eo q erant habiles ad bonum ut
patet de radice et delibatione Consequenter apls inducit alias rationes predictum
propositum confirmantes quas ad presens omitto causa brevitatis, et cum misericors
deus te produxerit ad hoc ut sis habilis ad recipiendas scripturas auctentes ista et alia
poteris in illis plenius videre: Ad presens autem sufficiat tibi q scdm doctrinam catholi
ca israelitica scdm carnem si fidem xpi recipiant dignitatem mundana seu ecclesiastica sic
ceteri gentiles attingere possunt. no enim est distinctio iudei et greci. ut p a
postulum determinatum est. Unde ex hoc q cum iudei essent in sua infidelitate obstinati
nomen eorum fiunt dimissum in iuramento execrationis ut dictum est no tollitur
quin post eorum conversionem ad fidem xpi sint certe in benedictionem put etiam auctentes
apud te recipiendas testantur. Saulus ¶ Ostende m° auctentes a me recipiendas
hoc testantes. Paulus ¶ Multe sunt auctentes hoc testantes sz ad presens sufficiat
illud zacharie. viij°. ubi dicitur. Et erit sic eratis maledictio in gentibus domus iuda et
domus israel sic salvabo vos et eritis benedictio. Ex quo patet q illi iudei q re
nomen prius erat in execratione quia cum aliquis maledicebat alicui dicebat sis talis
sic iudeus. sic postquam fiunt in statu salutis qui vult alicui benedicere dicat. fiat tibi
sicut israelitis seu iudeis Saulus. ¶ Auctentes illa scdm nos applicantur statui nostro
hodierno scdm primam eius partem qui ad presens sumus in maledictione gentibus put

Nota q iudei conversi ad fidem xpi possunt fungi
dignitatibus ecclesiasticis / secularibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tu expositores secundum tempore messie quem expectamus implebitur pro nobis secunda pars auctoritate adducte scilicet et cunctis benedictio/ in quo tempore expectamus quod cuncte nationes pro nobis benedicantur modo per te exposito.

Distinctio tertia de scrutinio scripturarum circa tempus adventus Christi an sit preteritum vel futurum et continet .iiii.or capitula.

In primo capitulo ostenditur quod adventus Christi generalis duplex est.

In secundo capitulo ostenditur quod tempus primi adventus Christi est preteritum secundum prophetiam Iacob patriarche.

In tertio capitulo ostenditur quod messias iam diu est quod venit per revelationem factam Danieli de .lxx. ebdomadibus.

In quarto capitulo ostenditur quod secundum omnes magistros seu expositores famosos iudeorum qui de tempore primi adventus Christi determinate loquuti sunt tempus primi adventus Christi iam transiit in preteritum.

Capitulum primum in quo ostenditur quod adventus Christi generalis duplex est.

.Paulus.

Expectationem tuam si scrutaveris manifeste reperies esse inanem cum tempus adventus messie ad salvandas gentes in prophetis promissum iam diu est quod in preteritum transiit ut per manifeste comprobarem tum per scripturas auctoritates quam per alias auctoritates ateretipiendas. Saulus. ¶ Doce quod asseris in hoc enim consistit magna pars nostre controversie. Paulus. ¶ Ante quam ad hoc discutiendum attendamus ne in equivocum inter nos procedat oportet attendere quod adventus Christi seu messie in mundum potest ex sacris scripturis comprobari quod duplex est. Unus scilicet ad salvandum seu redimendum genus humanum/ quidem ad ventus prenuntiatur a prophetis in scripturis fore in forma pauperis humillima. ¶ Secundus vero adventus ad iudicandum mundum quidem ad ventus prenuntiatur in scripturis fore in maxima potestate et magestate. Unde fideliter scripturas et eas historias scrutatus fuisses primus adventus iam diu est quod transiit in preteritum. ¶ Secundo vero non est modo de primo adventu ad presens intendo tecum agere. Saulus. ¶ Primo ostende unde habes quod adventus messie in mundum sit duplex. reperio enim quod prophete loquentes de adventu messie semper loquuntur

quod primus adventus messie debuit esse in paupertate ad redimendum .2ª. in magna potestate ad iudicandum

de futuro non distingentes futuru tepus scdz remotu et ppinqu iet applicet
tempus magis ppinqu pmo aduetus et longinqu scdo put tu videris pate/
dere. Paulus. Licet pphe non distinguant ita expsse ad ventum messie p remo/
tum et ppinqu tempus futuz eo modo q tu dicis/ tn tu de aduetu messie simplr
loquntur attribuetes suo aduetus diusas seu contrarias dispositoes oz inde co/
cludere q sint duo aduetus/ vt alteri eoz applicent aliqua et alteri alia. Saulus.
Oportet te declarare illa q dicis allegando auctes sacras ad hec siquas hes.
Paulus. Zacharie. ix. manifeste repies q rex messias ventus erat in forma.
hominis paupis ad saluandu p iusticia ppl'z suu legit enim ibi. Exulta satis
filia syon iubilare filia ihrlm ecce rex tuus venit tibi iustus et saluator est
paup et ascendens sup asina et sup pullu. et c. Sup que locu Ra. sa. magr
tuus dicit expsse/ scriptura ista no pot intelligi nisi de rege messia h ille.
habes igit ex hoc loco q rex messias ventus erat in ciuitate ihrlm in forma paupis
et equitatura paupima et q veniebat ad saluadum p iusticia vn et vocat eu salua/
torem et iustum. que oma ad eius aduentu ptinent. s. qui est ad saluaduz ibid
enim legit/ tu aut in sanguine testa. tui misisti vinctos tuos de lacu. z c. De alio
xo eius aduentu legit Daniel. vii. vbi tractans de generali iudicio dicens. Iudiciu
sedit et libri apti sut/ post pauca subdit. Aspiciebam g in visione noctis/ et ecce
cu nubibus celi quasi filius hois veniebat/ et vsqz ad antiquu dieru puenit
et in conspectu eius obtulerut eu/ et dedit ei potestate et honore et regna
et omes ppli tribus ac lingue ipi suient potestas eius potestas eterna q non
auferetur/ z regnu eius q no corrumpet. Cum igit in aduetu azarha. pnu/
ciato exprimit q rex messias in forma paupima erat venturus et in ppha
daniel legit ipz venturu esse in maxima potestate et magestate oz ergo co/
cludere dupplice eius aduentu fuisse a pphis denunciatu in quoz pmo messias
veniens ad saluandu venturus erat in paupima forma humana. In 2o
xo ipe met messias veniens ad iudicandu venturus puenit in potestate mag.
et magestate. vnde de pmo eius adventu vt dicebam int me et te p nunc
e agendu. s. scrutando scripturas an sit pteritus vel futurus. 2o xo aduetu
. s. ad iudiciu ad psens omisso qz de ipo nulla est disceptatio inter me et
te q ad hec. omes enim concordes sumus q sit futurus.

Capitulu scdz in quo ostendit q tempus pmi aduentus xpi est pteritu scdz
pphiam Iacob patriarche.

Saulus.

Nota q pmus aductus messie fuit i. paupertate scdz os. s. catholicos z talmudistas

Nota q 2s aductus messie erit i potesta/ te scdz catolicos z iudos talmu/ distas

Nota. In quo passu ide magister tuus Ra. sa. dicit. et iste e rex messias

22

Quod quidem sit de secundo adventu, ostende si vales quod messias promissus ad
salvandum jam venit. Paulus. ¶ Inter prophetas qui locuti sunt de ad
ventu messie specialiter designando tempus hujusmodi adventus primus fuit pa
triarcha Jacob qui volens filiis suis quedam predicere que futura erant eis
Gen. xlix°. Inter alia de tribu Juda de qua secundum omnes messias erat descen
surus dixit hec verba secundum translationem nostram. Non auferetur sceptrum de Juda
nec dux de femore ejus donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gen
tium. Ex quo hec intentum. Nam cum sceptrum de Juda a magnis temporibus est abla
tum nec etiam est dux de femore ejus constat manifeste quod venit ille qui mittendus
erat et est scilicet messias promissus quod est propositum. Saulus. ¶ In multis deficit argumen
tatio tua et primo in sua translatione non enim sic se habet veritas hebrayca in hoc lo
co sic translatio tua quam allegas et specialiter in hoc quod dicit donec veniat qui mittendus
est, in hebrayca enim veritate in hoc loco dicitur donec veniat Silo. quod est nomen
proprium cujusdam loci ubi aliquando fuit tabernaculum domini et archa testamenti. ut habetur
primo regum, unde sensus hujus auctoritatis quam allegas secundum veritatem littere hebraice
talis potest esse: scilicet quod non afferetur dominium seu presidentia vel primatus quem fuerant
in tribu Juda tempore Josue et judicum usque usque dum veniret Silo. scilicet quando Saul fuit
unctus tempore quo tabernaculum dei fuit in Silo et per consequens erat ibi unctio.
qua reges ungi debebant, et quia Saul erat de tribu Benjamin ideo in Silo fuit trans
latum sceptrum de Juda ad aliam tribum. scilicet Benjamin et iste videtur sensus planus
hujus auctoritatis que nichil facit contra, nichil enim hic agitur de messia de quo ad pre
sens loquimur. Paulus ¶ Hec tua expositio est manifesta extorta et preter
sona littere tum quia tempore quo Saul fuit unctus archa domini jam erat amota de Silo in
Cariathiarim ut in primo regum. vii°. tum quia paucos post unctionem Saulis unctus
fuit David in regem quiquidem David fuit primus rex de tribu Juda, et omnes reges
de illa tribu successerunt non quod posset dici sceptrum auferri de tribu Juda quando
incepit esse in propinqua dispositione ad regimen perfectum, tum quia de Saul nullo modo
potest verificari hoc quod inmediate subditur infra. scilicet cui est expectatio gentium. seu
congregatio gentium, tum quia ad Saul nichil istorum pertinuit. unde predicta tua expositio
nullum habet locum in hoc passu. Saulus. ¶ Et si verba patriarche non intelli
gantur de Saul ut tu dicis possunt tamen intelligi de aliis ut de Jeroboam qui fuit
rex Israel de tribu Effraym per quem decem tribus ablate sunt a regno Juda et
ad heserunt Jeroboam ut in 3°. regum x°. capitulo. et sic est sensus, Non auferetur scep
trum de Juda. scilicet sceptrum regni quod fuit datum David et successoribus suis donec
veniret Jeroboam, qui coronandus erat in Silo et secundum talem expositionem quantum satis

est applicabilis littere nulla mentio fit de messia de quo hic agimus et per consequens
nec per illam habes intentum. Paulus ¶ Hec tua expositio manifeste est nulla
sic et alia tum quia per Roboam non fuit ablatum regnum a domo Juda sed potius stetit fir/
mum per successionem hereditariam in civitate Iherusalem que erat metropolis ubi erat tem/
plum et archa dei et unctio sacra que ipse erant et essencialia in regno israelitico
seu hebraico/ tum quia congregatio illa facta per Roboam non fuit in silo sed in sichem ut in
iii°. reg. ca°. allegato. Saulus ¶ Volo stare in expositione huius passus prout tras/
latio tua ponit. s. cum dicit. donec veniat qui mittendus est. licet enim non sit
ipsa cum littera hebrayca est tamen aliqualiter ei consona siloe/ interpretatur misso seu
missus statim quia traslacionem prophetia ista fuit manifeste impleta per Nabuc. regem babi/
lonie qui missus fuit a deo propter peccata populi ad destruendam terram iudee et auferen/
dum regem iudeorum prout legitur in iiii. Reg. ultimo. ca°. et sic est sensus non auferetur

Nota silo id est missus

regnum de iuda et cetera. donec veniat qui mittendus est. s. nabuc. qui a deo missus
fuit/ et abstulit totam potestatem regiam seu sceptrum de iuda cui nabuc. fue/
runt gentes congregate quia eius imperium fuit valde dilatatum ut habetur. Je. xxvii°.
et in aliis multis locis unde predicta verba patriarche secundum tuam traslacionem accepta
ipse exponuntur de nabuc. nulla mencione facta de messia de quo agimus?

Nota traslacio caldaica de actoritate iacob/ facta per anquelos quam a iudeis recipitur

Paulus ¶ Quia hec dictio silo prout in hoc loco ponitur est aliqualiter obscura
tui expositores eam varie et multipliciter exposuerunt ut possent evadere
a manifesta inpugnatione huius auctoritatis. Ideirco recurrendum est in hoc loco ad
traslationem caldaicam factam per anquelos que traslatio apud vos tres habet ex/
cellentias. ¶ Prima. s. ut nullus est ausus eam contradicere ut patet per
Ra. sa. in multis locis et per Ra. moy. egiptium in suo libro de directione et per
alios ¶ Secunda est quia in scolis puerorum ubicumque legitur pentatheucus legitur etiam
hec traslatio post textum. ¶ Tercia quia etiam in sinagogis ubi in diebus sabbatis
leguntur alique lectiones ipsius pentatheuchi quod ad maiorem sollempnitatem repetuntur
translate tales traslationes sumuntur ubique. breviter predicta traslatione anquelos
¶ Constat autem quod ipsa traslatio in hoc loco sic habet. Non auferet habens po/
testatem de domo iuda/ nec scriba de filiis filiorum eius usque in secula donec veniat
messias cuius est regnum et ipsi congregabuntur gentes seu populi/ hec in predicta tras/
latione Ex qua habes manifeste quod hic loquitur patriarcha de messia de quo hic
agimus | de hoc per Ra. sa. magistrum tuum qui hanc fecit translacionem in hoc lo/
co | idem etiam per alios. Saulus ¶ Qui sunt illi doctores mei quos dicis sequentes
translationem caldaicam. Paulus. ¶ Super illud verbum gen. xlix°. Congregami/
ni filii iacob ut annuntiem quod ventura sunt vobis in novissimis diebus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quequidem verba proposuit Iacob filiis suis ante prophetiam seu benedictionem suam in qua prophetia verba preallegata continentur. s. non auferetur sceptrum etc. Ra. moyses gerundensis in sua expositione sic dicit. Novissimi dies sunt dies messie quem Iacob significabat illa tempora in verbis suis cum dixit donec veniat silo et ipsi congregabuntur populi. novissimi enim dies dies messie sunt hec ille. Idem ille magnus Ra. cahadias in sua translatione arabica que coram legitur in partibus africe. Idem Ra. camhi. in libro suo qui dicitur sarasim ubi agit de dictione significat. dicit expresse quod per hoc silo quod habetur in illa auctoritate donec veniat silo significatur filius eius et est prophetia de messia. Sunt etiam alii plurimi hoc sencientes quos causa brevitatis omitto sufficiunt enim predicti quia in ore duorum vel trium stat omne verbum. habes igitur ex hac auctoritate quod messias de tribu iuda promissus iam venit a tempore quo ablata fuit potestas seu sceptrum de iuda quod fuit per me propositum. Saulus

Et si hec quod dicitur in auctoritate predicta donec veniat silo. intelligatur de vero messia ut vestri velle doctores preallegati ad hunc expressa auctoritate non habes propositum. Nam sceptrum nondum est ablatum de iuda adhuc enim remanet potestas seu dominium iudicandi causas et determinandi apud capita transmigrationum que sunt in babilonia quo locum regis tenent super populum iudaicum ut habetur a Ra. moyse egiptio in libro de iudicibus in determinacionibus suis de sanhedrin. ca. iiii. ubi sic dicit capita transmigrationis que sunt in babilonia locum regis tenent et possunt dominare in israel ubique terrarum et iudicare super eos sive vellint sive nollint sicut scriptum est non auferetur sceptrum de iuda per istud enim sceptrum intelliguntur capita transmigrationum que sunt in babilonia hec ille. Et sic predicta auctoritas non facit pro te. Non enim ex vi predicte auctoritatis est necessarium concedere quod iam venit messias, cum nondum sit sceptrum ablatum de iuda. Paulus.

Hec responsio seu evasio tua non solum est manifeste falsa sed etiam eiusdem [illegible] sed etiam est notorie ficta seu mendosa, et insuper contra propheticam veritatem. Primum patet ex hoc Nam babilonia in qua tu asseris esse capita transmigrationum habencia tales potestates et dominia super totum populum iudaicum manifestissimum est quod iam a magnis temporibus citra est destructa et inhabitabilis reducta. et hoc fuit de ea prophetatum ysa. xiii. ca. ubi sic. Et erit babilon illa gloriosa in regnis inclita in superbia caldeorum sicut subvertit dominus sodoma et gomorra non habitabitur usque in finem et non fundabitur usque in generacionem et generacionem. Constat autem quod intra inhabitabiliter destituta nullus commoratur et multo minus credibile est quod sic ibi talia capita. Est etiam notorium inter vos quod a magnis temporibus retroactis nunquam in partibus babiloniciis nec aliquod iudicium nec determinatio nec solum rumor aliquis de illis partibus ad istas partes europe venit ret. ut notorium est. Similiter

De dictis rabinorum exponentibus auctoritatem Iacob supradictam

De eo quod finxit iudeus dicendo esse potestatem dominandi in Babilonia quia destructa et inhabitabilis

De quod extra terram promissionis per iudeos non potest fieri iudicium de criminibus

evidentiam facti quod non sunt ibi iudei dominantes super totum israel ut tu asseris. ¶ Secundum autem scilicet quod evasio tua sit ficta seu mendosa patet ex hoc quia secundum tuum Ra. moy. predictum et ceteros omnes doctores tuos extra terram promissionis non potest nec licet nec aliquando licuit alicui iudeo iudicare iudicia criminalia de quibus scilicet est occisio seu mutilacio membri humani. Constat autem quod qui non habet iurisdictionem in talibus non potest iudicare neque capitaliter punire blasfemum seu ydolatram, homicidam, adulterum nec alium quemcumque incurrentem similia crimina que gravissima sunt secundum legem mosaycam. Et sic exceptis istis et similibus cetera sunt levia. Ex quo sequitur quod illa capita transmigracionis que tu dicis esse in babilonia non possunt iudicare de gravibus seu capitalibus criminibus cum sint extra terram promissionis sed tantum de levibus et parvis causis quorum respectu non possunt dici habere sceptrum nec potestatem regalem prout tu dicis. Unde de eis etiam si modo nunc essent non potest dici quod tenent locum seu sceptrum regis sed tales essent sicut iudices inferiores habentes modicam potestatem. Vides igitur quod Ra. moy. et alii rabini tui qui asserunt quod in babilonia sint capita transmigrationis habentia potestatem regiam super totum populum iudaicum manifeste mentiuntur cum illud asserunt quod est contra mentem suam. Omnes enim concorditer tenent quod extra terram promissionis nulli iudeorum pertinet talis potestas. ¶ Tercium evasio tua est contra propheticam auctoritatem. Legitur enim osee iii. sic. Dies multos sedebunt filii israel sine rege et sine principe et sine sacrificio et sine altari. Quamquidem auctoritatem tam secundum tuos expositores quam nostros intelligitur de statu iudeorum in captivitate hodierna. Et sic patet quod asserere iudeos habere in babilonia vel alibi tempore huius captivitatis principem vel regem seu aliquem huiusmodi non solum est contra ipsam evidentiam rei ut dictum est sed etiam contra propheticam auctoritatem.

De quod iudei in ultima captivitate sunt sine rege et sine principe et sine altari et sacrificio

Saulus ¶ Si hec dicta patriarche que pro te allegas proprie consonarent proposito tuo opporteret quod messias tuus venisset ante tempus machabeorum per quos fuit sceptrum de iuda ablatum. Machabei enim manifestum est quod non erant de tribu iuda sed de tribu levi; erant enim sacerdotes et illi totum populum gubernabant in templo secundo per centum annos et ultra ante adventum christi tui ut patet in historiis iosephi et aliis. Cum igitur messias tuus natus est tempore herodis regis qui machabeis successit in regno iudeorum constat quod non venit in tempore preindicato per patriarcham nam longe ante tempus herodis in quo tempore christus tuus natus est iam erat ablatum sceptrum de iuda ut dictum est et translatum in machabeos qui erant alterius tribus.

Paulus ¶ Quamvis secundum aliquos expositores nostros machabei licet sacerdotes fuerunt et per

(c) 2006 Ministerio de Cultura

consequens de tribu levi, erant tn̄ de tribu iuda scḋz lineam matnam, et ideo p̄
gubnacione coꝝ nō erat ablatū sceptrū de iuda/ tn̄ qꝛ hoc non possꝫ clare pro
bari ideo ad obiectione tuam scḋz alios planius respondet. Ad qḋ sciendū q̄ ut
habet̄ nu͂. xi.º tempore moysi de mandato dei fuerunt congregati lxx.ͣ seniores
israel ut essent coadiutores in regimine ppl̄i cū ip̄o moyse et cōtinue scḋm eos
doctores tuos semp fuit in iudaysmo collegiū seu consistoriū qui dicebatur — Scꝫ canhedrin dr̄ cōsistoriū
canhedrin ad quos om̄s difficultates seu dubia fidei et legis p̄veniebant
scl̄i. et om̄ia magna et sūma iudicia seu controu͂sie de quibus contre intelligū
illud de ūtō. pbn̄. ca.º Si difficile et ambiguū apud te iudiciū pspexis inter
sanguinem et sanguinē/ causam et cām et c. et infra. Surge et ascende ad
locum quē elegit dn̄s deus tuus. et infra. Et facies quecūqꝫ dixerint q̄ pre
sunt loco quē elegit dn̄s deꝰ tuus et sequis snāꝫ coꝝ nec declinabis ad dexterā
et sinistra. quequidem canhedrin a tēpore dd̄ et citra residebant principaliter
sub regibus et ducibus iude in ihr̄lm et postea in babilonica captiuitate dū
ibi essent reges vel duces de iuda/ consequenter aūt in redditu pdicte captiui
tatis residebant apud ihr̄lꝫ sub ducibus de tribu iuda dū essent/ et durabat
potestas coꝝ etiā nō existente rege seu duce de iuda prout ptās alicuiꝰ
cā. vacante sede durat/ et sic auct̄as et potestas canhedrin durauit etiā
tēpore machabeoꝝ. et usqꝫ ad xl. annos Ante destructione templi 2.º in quo
tēpore cessauit ex toto coꝝ potestas seu iurisdictio eo q̄ tūc tēporis herodes
deb interfecit om̄s rabinos seu magistros illiꝰ collegiī prout hēt in libro
canhedrin ierosolomitano in ca.º de iudiciis pecuniaꝝ. Idem habet̄ in lib.º
abodazara ca.º pmo/ vn̄ ꝑtunc ꝑpe fuit ablatum nō solum sceptrū de
iuda/ sed scriba etiā de filiis eiꝰ/ quodquidē tempus concurrit cū tpr̄e pas
sionis xp̄i qui scḋz om̄s p xl. annos ante destructione templi fuit pass
sic et regnū herodis/ qui aliengena erat in augꝰ tpr̄e titulus regis a toto — Scꝫ tpr̄e passionis regis palonite fuit ablatū sceptrū de iuda ut pꝫ ex dictis
gent̄e iudeoꝝ fuit ablatū fuit valde ꝑpinquū tpr̄i natiuitatis xp̄i. Ex
quibus patet q̄ tēpore machabeoꝝ non fuit ablatū sceptrū de iuda ꝶ
tēpore herodis ut dictū est in quo tēpore xp̄us messias est natus qḋ ma
infeste concordat cū ꝑphetia patriarche supdicta. Saulus. ¶ Secundum
tua narratione duo tēpora assignas circa expositione v̄boꝝ patriarche
vnū s. qn̄ fuit ablatū sceptrū de iuda herode regnante qui aliengena erat Aliud
xp̄o tempus assignas qn̄ fuit ablatus dux seu scriba de filiis eiꝰ et h̄ dicis im
pletum qn̄ herodes occidit rabinos seu magistros legis qui dicebant canhe
drin/ quequidem narratio tua nō videt̄ fundari in aliqua aucte autentica n̄

Quod duo fuerunt ablata de tribu iuda p(ri)mo sceptrum 2o canhedrin id est rabini doctores seu scribe et tunc fuit ablata tribu iuda

etiam videtur consona verbis patriarche supradictis non enim assignavit duo tempora sed tantum unum dicens donec veniat qui mittendus est. s. messias secundum te et transla-tionem caldaicam. **Paulus** ¶ Secundum historias talmudicas quas teneris tamquam autenticas habere duo fuerunt ablata de tribu iuda in diversis temporibus licet non multum ab invicem remotis unum est sceptrum regni quia herodes ascalonita cum esset non solum alienigena sed etiam filius de domo machabeorum et de facto regnasset in iudea et ierusalem. ideirco timens quod cum regnum ei non competeret de iure eo quod legitur deuteronomio xvii°. *de medio fratrum tuorum ponas super te regem nec poteris ponere super te alienigenam*, posset pro tempore consurgere aliquis de stirpe david et eum de regno expellere ideo interfecit omnes quos potuit habere de genere regio in qua occasione ablatum fuit sceptrum de iuda presertim secundum extimationem populi communem et ipsius herodis qui credebat nullum de stirpe regia in iuda remansisse sed sceptro ablato modo predicto adhuc remanebat *conhedrin* qui dicuntur doctores seu scribe qui residebant sub herode sicut antea residebant sub regibus seu ducibus institutis sed postea fuerunt ab herode interfecti *canhedrin* omnes et tunc proprie fuit ablatum scriba de filiis iude. que omnia supradicta historialiter in libro qui dicitur *bababatra* capitulo primo. et in libro *canhedrin*. [illegible] et in libro *abodazara* supra allegate, habentur / Patriarcha igitur spiritu dei ista prognoscens proprie predixit *Non auferetur sceptrum de iuda*, in hoc presignans primam ablationem predictam ad titulum regium pertinentem consequenter dixit *et scriba de filiis eius* in hoc presignans secundam ablationem *canhedrin* predictam quequidem duo in diversis temporibus contigerunt sub herode seu herodianis. Et attendendum quod licet de prima ablatione sumus certificati per historias talmudicas preallegatas / non tamen de tempore quo contingit precise. certificamur per historias autem nostras. s. euangelicas certificamur non solum de occisione sed etiam de ipsius tempore tradunt enim herodem occidisse quoscumque potuit invenire in bethleem a bimatu et infra / et hic cum natus esset salvator noster in bethlehem iude prout in secundo capitulo matthei. De secunda vero occisione. s. *canhedrin*. et de tempore que contingit sumus certificati per historias tuas in libris preallegatis quod fuit per xl. annos fere ante destructionem templi secundi. Constat autem secundum omnes historiographos quod passio christi nostri fuit per xlii. annos ante destructionem templi secundi / et sic habes ex predictis quod non fuit ablatum sceptrum de iuda per herodem / nec dux seu scriba de filiis eius modo predicto donec venit messias ut dictum est quod fuit oppositum antequam enim veniret messias in mundum per suam nativitatem quod fuisset ablatum sceptrum de iuda ut dictum est. Similiter ante fuerunt ei. s. messie gentes congregate per suam passionem quam scriba de filiis eius auferretur ut supradictum est secundum tuas historias ostensum. **Saulus.** ¶ Non video

Quod ablatio hec per ystorias ebraicas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quomodo posses asserere quod per passionem christi tui fuerunt gentes ei congregate. tot
enim oppositum patet per evidentiam facti quia per mortem christi tui non solum gentes non fuerunt
ei congregate sed etiam discipuli proprii dimisso illo dispersi per orbem fugerunt. Paulus. Paulus
De hac congregatione gentium ad christum nostrum per suam passionem oportet nos
habere sermonem in isto articulo singulare tamen et ideo communiter differatur et generaliter
quod incepimus scilicet scrutinium scripturarum circa adventum christi an sit preteritum vel futurum.

In capitulo tertio ostenditur quod messias iam diu est quod venit per revelatio
nem factam danieli de lxx ebdomadibus

Paulus.

Ad propositum nostrum prout vis revertendum et si prophetia predicti patriar/
che Iacob secundum translationem nostram caldaicam quodammodo pro te faciat
ad huc vellem aliam auctem ad hoc quod tempus adventus messie sit preteritum si quam
habes. Paulus. Multas habeo auctoritates hoc satis ostendentes illis presertim qui veritatem
tem scire desiderant sine affectione nimis recta sed tantum unam allegabo tibi que est
de ultimis prophetarum de hoc loquentium sicut prophetia preallegata patriarche fuit de primis prophe/
tis seu prophetis tractantium de tempore adventus messie. Saulus. Allega illam auc/
toritatem quam dicis ut videamus si facit pro te. Paulus. Daniel qui fuit
de ultimis prophetarum veteris testamenti de hac materia scilicet de adventu messie inter
ceteros pertractavit qui ut habetur Danielis ix° cum orationibus precibus et ieiuniis
et sacco et cinere orans deum tempore babilonice captivitatis pro liberatione
seu reparatione sancte civitatis et populi israelitici. cum instanter orasset et peccata pro/
pria et populi confiteretur angelus gabriel ei apparuit tempore sacrificii vespertini
quando ieiunantium mentes magis elevantur et devotius orant. quidem gabriel
postquam reddidit danielem attentum propter arduitatem dicendorum dicendo ei hec
verba / ab exordio precum tuarum egressus est sermo. Ego autem veni ut indicarem
tibi quia vir desideriorum es tu autem animadverte sermonem et intellige visionem.
Consequenter ei revelavit tempus adventus messie dicendo ei hec verba secundum
translationem tuam. Lxx. ebdomade abreviate sunt alias decise sunt super populum
tuum et super urbem sanctam tuam ut consumatur prevaricatio et finem accipiat Prophetia de lxx ebdomadibus
peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iustitia sempiterna et impleatur visio
et prophetia et ungatur sanctus sanctorum. In quibus verbis angelicis manifeste patet quod in/
fra terminum lxx. ebdomadarum adeo per angelum danieli revelatum iustitia
sempiterna erat adducenda scilicet messias promissus de quo in psalmo. Orietur
in diebus eius iustitia / et Ieremie xxiii° capitulo. Hoc est nomen quod vocabunt eum dominus

iustus noster / et sic in aliis locis iustus seu iusticia per excellenciam de messia dicitur.
Cum igitur tempus predictarum ebdomadarum iam diu est quod transiuit ut possum eviden-
ter probare non solum per raciones sed etiam per auctoritates a te recipiendas sequitur quod iusti-
cia sempiterna que est ipse messias iam diu est quod venit quod est intentum meum in hac
mea altercatione. Paulus. Auctoritas per te allegata non concludit inten-
tum tuum nisi prius probes aliqua que non credo te probare posse et specialiter tria que
tibi per ordinem tangam. Primum scilicet quod tibi incumbit probare est quod per hoc quod dicitur
iusticia sempiterna / in hoc loco intelligatur messias promissus iusticie enim sempiterna
ipse deus est qui cum sit iustus prout in scripturis sepe nominatur sequitur quod sit iusticia
illa enim que de deo dicuntur in concreto oportet verificari de eo in abstracto propter eius
summam simplicitatem et cum ipse sit sempiternus sequitur quod eius iusticia que est sua
essencia sit sempiterna. Unde proprius sensus huius dicti angelici scilicet et adducatur
iusticia sempiterna / est ut adducatur deus qui est iusticia sempiterna ipse ut dictum
est deus autem dicitur venire seu adduci metaphorice secundum suos effectus. quando scilicet effectus
misericordie sue seu providencie vel iusticie sue venit seu ducitur ad miserendum seu
providendum suis creaturis. Unde si bene consideras in hoc loco sic debet intelligi illud
dictum scilicet et adducatur iusticia sempiterna. Nam enim daniel in suis oracionibus que
in primo capitulo quod tu allegas continentur petiuit messiam adduci / nec aliquid
huius sed solum reparacionem templi et civitatis que erat destructa et etiam amotionem
obprobrii populi sui prout verba sua manifeste sonant in quibus nulla mencio
de messia reperitur. Unde quia in fine temporum predictarum ebdomadarum deus venit mi-
serando populo suo reducendo eos de captivitate babilonica et reedificando templum et civi-
tatem et vindicando eos de inimicis scilicet de caldeis qui infra istud tempus fuerunt
destructi per medos ideo circa hoc respectu sancte scripture potest intelligi adductio iusticie
sempiterne correspondenter ad oraciones danielis quibus ista petebat. Paulus.
Utique concedo tibi quod deus est iustus / et per consequens iusticia sempiterna eo
modo quo tu dicis / et etiam quod in hoc loco per hoc quod dicitur iusticia sempiterna intelli-
gatur ipse deus / sed per hoc non concluditur quin verba ista de messia seu christo intelli-
gantur. Nam prout iam dixi tibi verus messias iuxta veritatem fidei nostre deus
verus est / de cuius divinitate tractaturus sum tercio in articulo ideo pertranseo sed ad presens
ostendam tibi magistros tuos qui verba predicta angeli exposuerunt de messia promisso
in libro dicto cederholan scilicet de ordine mundi Rabbi barachie exponens illud ysa.
lvi. ubi dicitur propinqua est salus mea. ad veniendum et iusticia mea ad revelandum
dicit expresse quod per illud quod dicitur et iusticia mea intelligatur messias de quo scriptum
est in daniele ut adducatur iusticia sempiterna hec ille. / Simile. ta. moy.

n dicitur

Quod per iusticiam sempiternam intelligitur ipse messias secundum iudeos antiquos et modernos

gerundum exponens predicta verba angeli in suo loco super danielem sic dicit. Iusticia sempi-
terna et sanctuarium sanctuariorum vel sanctus sanctorum non nisi messias ipse est sanctificatus
de filiis david. hec ille. Et sic hec manifeste secundum doctrinam antiquorum talmu-
distarum et modernorum etiam magistrorum quod per iusticiam sempiternam et sanctum sanctorum
que in verbis angeli supradictis continentur intelligitur messias. ¶ Illud autem quod
obicias dicens quod daniel in suis orationibus in predicto capitulo contentis non petivit
messiam adduci sed solum reparationem templi et cetera, non facit contra propositum
meum tamen quia deus ex habundancia sue bonitatis non solum merita supplicum exce-
dit sed etiam orantium vota. Sepe enim plus dat quam ab eo petatur. Unde genesis xvii° a-
braam non petenti quod daretur sibi filius de Sarra sed solum conservationem ysma-
elis dicens utinam hismael vivat coram te, deus respondit. Sarra uxor tua
pariet tibi filium et cetera et infra. et pro hismael exaudivi te et cetera. ex quo patet
quod non solum quod petebat sed amplius ei concessit et sic in proposito, tamen quia licet
daniel non petivisset aliquid de messia sed ex consideratione verborum Ieremie orasset
pro liberatione populi israel de babilonica captivitate et rehedificatione templi et huiusmodi
deus tamen quem nichil latet futurum presciens quod illa liberatio populi et illa rehedificatio templi
et huiusmodi non erant stabiles seu perpetue nec per se sufficientes ideo revelavit sibi veram
consolationem populi et perpetuam hedificationem templi dei per adventum iusticie sem-
piterne et sancti sanctorum scilicet messie fiendam sicut si quis servus domino suo gratus seu
acceptus peteret a suo domino aliquam gratiam modici valoris et dominus ei responderet
bene dabo tibi illam. sed est modice reputationis quia cito corrumpetur sed dabo tibi aliam
incomparabiliter maiorem sicut primo Regum ix°. Samuel dicebat saulo quem sciebat fore
regem futurum de asinis quas nudiustercius perdidisti ne sollicitus sis quia invente
sunt et cuius erunt optima israel nonne tibi. Et sic in proposito deus enim sciens
quod appropinquabat tempus messie in quo redimendus erat populus dei et civitas sancta
scilicet sanctum spiritualis perpetuo reparanda danieli petenti de temporali liberatione et redi-
ficatione civitatis seu templi quo ad modicum momentanea respondit quod illa re-
hedificatio quam petebat fieret et hoc cum dicit. Et rursum redificabitur platea
et muri. Sed consequenter ostendit ei quod huiusmodi redificatio non erat durabilis
et hoc cum dicit Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo et
finis eius vastitas. Verumptamen ut eum bene consolaretur revelavit sibi liberatio-
nem populi spiritualem que fienda erat scilicet per consumationem prevaricationis et peccati et
delectionem iniquitatis que per adductionem iusticie sempiterne, et unctionem sancti sanctorum
implenda erant infra tempus lxx ebdomadarum adeo determinatarum prout plane littera
sonat. Saulus. ¶ Quidquid sit de intellectu harum dictionum scilicet iusticia sempi-

Quod ebdomade danielis sunt annorum secundum doctores tam iudeos talmudistas antiquos et modernos

terna et simile secundum. ad huc non habes intentum tuum quod hac autem damel et hoc quod
duobus que tibi ut dicebam incumbit probare. primo quia non constat hec ebdomade
cuius sint quantitatis scilicet an dierum annorum centenariorum seu millenariorum ebdoma
da enim nichil dicit nisi septenarium dicuntur enim ebdomade dierum et annorum et simi
li modo seu ratione possunt dici ebdomade iubileorum et centenariorum et huius
et quia hoc est incertum quod dictis angeli scilicet circa tempus contentum in predictis
ebdomadibus incertum remanet nobis. Secundo quia dato quod essemus certificati de
quantitate ebdomadarum ad huc ignoramus earum initium. Non enim habetur earum
initium in littera, nec per consequens earum finis. vnde dato quod infra tempus ebdo
madarum predictarum messias esset venturus et quod ille ebdomade sint annorum
ad huc nescitur an illud tempus sit preteritum vel futurum cum harum ebdomadarum
initium ut dictum est nesciatur et sic patet quod argumentatio tua in hoc loco non
concludit tuum intentum. Paulus. ¶ Ad primum quod obicis de quantitate temporis
ebdomadarum tibi respondeo quod ebdomade contente in hac revelatione facta danieli
manifestum est quod sunt intelligende annorum tamen quia in tota sacra scriptura non inue
nitur aliqua ebdomada dici nisi vel dierum vt leuitici xxiij. ubi de festo ebdomadarum
agitur vel annorum ut ibidem xxv. ubi de iubileo agitur et ideo fingere ebdomada iubileorum
et huius non consonat sacre scripture nec vsui communiter loquentium. tum quia tamen expositores
tam talmudisti antiqui quam etiam moderni nunquam has ebdomadas intelle
xerunt nisi annorum vt patet in libro qui dicitur cederolam scilicet de ordine mundi, et in ex
positione Ra. Sa. super hunc passum. Similiter et Ra. moy. gerunden. et sic de aliis
qui omnes licet in expositione aliorum contentorum in hac revelatione deuient a
veritate nostra et etiam inter se sint diuisi in hoc tamen scilicet quod huiusmodi ebdomade intelli
gantur annorum nullus eorum discordat, tum quia cum sit manifestum quod ciuitas ierusalem
per romanos a magnis temporibus sit destructa et extunc sacrificium iudaicum
fuisse ablatum quod iuxta planum sensum littere in vltima predictarum ebdomadarum
propheticatur fore vel saltem post lxij. ebdomadas legitur enim ibi sic. Et
post ebdomadas lxij. occidetur xpus et non erit ei et ciuitatem et sanctuarium dissi
pabit populus cum duce venturo et finis eius vastitas. Sequitur quod iam a mag
nis temporibus retroactis tempus predictarum ebdomadarum adduci debebat ius
ticia sempiterna. scilicet messias, sequitur quod a magnis temporibus citra. scilicet a tempore
quo finite fuerunt lxx ebdomade supradicte secundum prophetiam daniel xpus seu messias
debuit venire et sic eius primus aduentus de quo agimus secundum revelationem
angelicam factam daniel iam diu est quod transiuit in preteritum quod fuit ame
intentum. Saulus. ¶ Licet verum est quod expositores nostri et specialiter ma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gistri antiqui talmudistarum per lxx. ebdomadas predictas intelligunt ebdomadas an/
norum ut tu dicis, tamen illi non concedunt tempus aduentus messie iam pre/
teritum, exponunt enim litteram huius reuelacionis per alios modos. ita quod per hec
non possent cogi ut concedant messiam iam venisse. Et ideo ex dictis eorum
tu non posses concludere quod intendis nisi sit manifeste contra mentem eorum.
Paulus ¶ Scio utique quod magistri tui conantur sic extorte exponere litteram huius
reuelacionis ut subterfugiant a ueritate ibidem contenta, sed ex hoc non tollitur
quin ex dictis ab eis concessis possim contra te agere. In dialecticis enim quando
alter disputancium habet ex concessione alterius reputatur probatum et conclusum
inter eos, licet ille concedens plura alia diuersa seu contraria proponat. Similiter in
altercacionibus iuridicis semper creditur homini contra se, licet non possit nisi de consensu
sui adversarii. Unde et in proposito exposiciones magistrorum tuorum ego non cogor ad
mittere nisi tamen in hiis que pro me faciunt, quapropter quia ipsi unanimiter concedunt
huiusmodi ebdomadas intelligendas esse annorum, ideo hoc propono tibi tanquam a te neces/
sario concedendum, de aliis uero exposicionibus suis si que sunt contra me non cogor
eas recipere nisi forte racio vel auctoritas sacre scripture eis suadet, et eodem modo debet
esse inter te et me. quia si ex auctoribus noui testamenti uel sanctorum nostrorum aliquid inuentum
fuerit contra me potes illud allegare et oportebit quod ego concedam de hiis
autem que contra te fuerint in predictis non eris obligatus concedere. Saulus.
¶ Habeo mentem tuam circa primum quod obiciebam dic igitur ad secundum scilicet de inicio huius
modi ebdomadarum quod in littera non est expressum. Paulus. ¶ Si bene litteram — De inicio ebdomadarum
considerans inicium huiusmodi ebdomadarum angelus ostendit danieli ubi postquam proposuit
sibi. lxx. ebdomade decise sunt super populum tuum et cetera. usque ibi. et ungatur sanctus
sanctorum. statim subdit. Scito ergo et animadverte ab exitu sermonis ut iterum
edificetur iherusalem usque ad christum ducem. ebdomade vii et ebdomade. lxii. erunt
ubi secundum planum intellectum littere in hoc quod dicit ab exitu sermonis ut iterum
hedificetur iherusalem ostendit inicium harum ebdomadarum esse ab exitu sermonis
reedificacionis iherusalem sed quomodo intelligatur illud, ab exitu sermonis et cetera.
diuersi diuersimode exposuerunt Aliqui uero exposuerunt de exitu sermonis dei ad
gabrielem angelum de quo dicitur Ab inicio precum tuarum egressus est sermo. Alii
uero a xx°. anno regni artaxersis qui idem rex precepit ut reedificaretur iherusalem ut habetur
nee. ii°. Alii uero ut magister raymundus marcii et alii sequaces exponunt hoc in/
icium fuisse a iiii°. anno sedechie regis. in quo anno ut sufficienter probant exiuit
sermo dei ad ieremiam dicens. Cum ceperint impleri in babilonia lxx. anni visitabo
vos, et suscitabo super vos verbum bonum et reducam vos ad locum istum. In quo uero

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sermo dei. primo cepit de redditu populi in ierusalem, et per consequens reedificandi ibi
templum dei et habitacula populi et ministrorum, licet adhuc non esset data licentia
reedificandi. Unde iste fuit primus exitus sermonis dei de reductione captivitatis
babilonice adque refferetur propter verbum angeli dicentis. Danieli scito ergo et animadverte
ab exitu sermonis ut reedificetur ierusalem, consonat autem huic sententie quod daniel in
suis orationibus et ieiuniis supradictis suscepit exordium ab illa prophetia ieremie:
dicitur enim ibi in principio illius capituli danielis ix°. Ego daniel intellexi in libris nu-
merum annorum de quo factus est sermo domini ad ieremiam prophetam ut complerentur desola-
tionis ierusalem lxx. anni et posui faciem meam ad deprecandum dominum et cetera. Ex quo
patet quod daniel consideranti de verbis ieremie predictis ab illis verbis suscepit sibi
nuncium angelus dicens. Ab exitu sermonis ut reedificetur ierusalem etc. Unde ab isto
initio procedendo in computatione lxx. ebdomadarum recte secundum veriores historias
et planiorem sensum littere devenitur ad ultimam ebdomadam in qua passio christi fuit
celebrata per quam secundum veritatem fidei nostre consumata fuit prevaricatio et finem
accepit peccatum et cetera. Saulus. Ostende ergo in processum huius computationis
scilicet lxx. ebdomadarum ut videam quomodo ab illo exitu sermonis scilicet dei ad ieremiam
usque ad tempus passionis quod dicis fuerunt implete lxx. ebdomade supra
dicte: Paulus. Non est necessarie ut tibi ad presens ostendam illum processum
que petis tum quia potes eum habere plene in illo libro notabili qui dicitur pugio iu-
deorum in secunda parte. iiii°. capitulo ubi hec computatio est perfecte tradita. similiter illa invenies
paucis mutatis in postilla magistri Nicholai super hoc capitulum danielis ix°. Et in
additionibus quas in illo capitulo addidimus in quibus omnibus predicta computatio sana et
exquisitam cum reprobatione expositionis rabi salomonis magistri tui perspicue et perfecte traditur
ibi etiam invenies planum sensum et rationem omnium que in illo capitulo continentur tam de
divisione tripartita ebdomadarum scilicet per vii. et lxii. et unam scilicet de quo intelligitur usque
ad christum ducem et occidetur christus. et sic de aliis ibidem contentis Et ideo remitto te
ad predicta tum quia hic non agimus de hoc ut inveniamus tempus adventus christi distincte
et punctualiter sed solum scrutamur scripturas ad inveniendum secundum revelationem predic-
tarum ebdomadarum, an iam transierit in preteritum et quia secundum expositores non solum
nostros sed etiam tuos totum tempus harum ebdomadarum infra quod iustitia sempiterna
scilicet christus erat adducendus iam diu est quod transit in preteritum ut patet expositione,
ideo hec sufficit ad probandum intentum meum ad presens sine hoc quod intremus ad cal-
culandum processum computationis ab initio ebdomadarum usque ad finem
presertim cum ille processus ex varietate historiarum et aliorum concurrentium sit val-
de longus et transcendet compendiositatem huius tractatus. Saulus. Ille

Nota quod nullus computum ebdomadarum ponit a lira
sive danielis in x°

ga in doctores nostros secundum quos totum tempus predictarum ebdomadarum iam transijt
in preteritum. Paulus. In illo libro thalmud qui dicitur abodazara capitulo primo
habetur determinatum quod lxx. ebdomade danielis incipiunt a destructione primi templi et
terminantur in destructione templi 2i. Inter quas quidem duas destructiones flu
xerunt ccccxc. anni que faciunt lxx. ebdomadas annorum. quorum quidem annorum primi
lxx. anni fluxerunt durante destructione templi que facta fuit per nabucodonosor. cccc
xx anni et xx fluxerunt a principio reedificationis templi secundi usque ad destruc
tionem eius per romanos. Idem etiam habetur in libro qui intitulatur de ordine mun
di quod hebraice dicitur ceder holam quas quidem auctoritates ra. sa. sequitur in hoc pas
su tamquam inviolabiliter tenendas apud hebreos apud quos illa que in talmud
determinata habentur seu diffinita sine contradictione sicut sacre doctrine com
positione non licet eis qualitercumque ab eisdem recedere sed tenenda sunt tamquam in textu
sacre scripture contenta prout in multis locis ab eis traditur. Et a ra. moy. in
principio sui de xiiii l. tamquam pro fundamento totius sui operis presupponitur auctoritas enim tal
mudica in huiusmodi determinationibus apud iudeos est in eodem gradu sicut auctoritas
universalis ecclesie apud nos. Constat autem quod a destructione templi secundi preterite
in quo tempore fuit finis lxx. ebdomadarum, secundum tuos doctores usque ad presentem
annum s. a nativitate domini M. ccc. xxxii. fluxerunt anni mille trecenti lxii. et sic hec
manifeste quod ultimum tempus ebdomadarum secundum computationem doctorum tuorum iam a mag
nis temporibus retroactis transijt in preteritum et per consequens tempus ad
ventus messie de quo agimus qui infra easdem ebdomadas prophetice seu angelice
preindicatur fore. Saulus. Licet illi magistri seu doctores quos allegas sic com
putassent ebdomadas fuerunt tamen alij doctores nostri aliter sencientes Et ideo
ex predictis solum non potes formare efficacem contra me rationem nisi prius
discurratur per alios expositores. Paulus. Licet bene credo tibi quod multi hebreorum
attendentes quod ex predictam computationem ebdomadarum per suos magistros determinata
concludebatur christum iam venisse invenerunt circa hoc quasdam varias seu con
fusas expositiones ut saltem per vias obliquas et contortas veritatis luce clario
rem subterfugerent prout de eis vaticinatur ezechiel xiii. sicut vulpes in deserto
sunt prophete tui. i. doctores tui sicut vulpes enim querentes subterfugere venatorem
vel canem multas et varias vias et cautelosas atque tortuosas sequuntur quod
in hoc loco maxime contingit tuis expositoribus de quibus omnibus non est sermo
tinendum faciendum. Nam ut ait philosophus in primo ethicorum omnes quidem per structuram opinio
nes in manus fortasse est sufficiens aut maxime que superficialiter apparent vel
extimentur habere aliquam rationem illi. Cum autem predicta expositio doctorum tuorum

De breve expositione ebdomadarum secundum talmudistas

De quod doctores ebreorum sunt vulpes

qua supra allegavi sit a doctoribus talmudistarum nemine eorum contradicente determinate tradita et postea a tam magno expositore tuo, scilicet Ra. Sa. repetita tanquam conclusa in sua glosa non oportet prout philosophus dicit ad alias singulares expositiones seu oppiniones divertere. De uno tamen te certifico quod fuerunt multi doctores tui qui de tempore adventus messie non per ebdomadas predictas sed per alias auctoritates discurrentes tractaverunt quorum quilibet assignavit certum tempus huiusmodi adventus que quidem tempora licet varia et contradictoria existentia prout quilibet eorum assignavit omnia tamen iam transierunt in preteritum et sic iuxta testimonium cuiuslibet eorum tempus adventus Christi iam transiit in preteritum quod est intentum. Omnia enim secundum philosophum in ethicorum primo consonant vero.

In capitulo iiij ostenditur quod secundum omnes magistros seu expositores famosos iudeorum qui de tempore primi adventus Christi determinando locuti sunt tempus adventus Christi iam transiit in preteritum.

Saulus.

Narra mihi qui sunt illi doctores nostri qui tempora diversa assignaverunt ad huiusmodi adventum. Et quomodo illa tempora iam transierunt. Paulus. Inter tuos doctores fuerunt multi qui primitivi et alii moderni quasi ultimi et alii medii, et in quolibet istorum ordinum fuit non modica temporis latitudo in qua fuerunt plures et varii rabbini seu expositores famosi qui de hac materia tractaverunt. Saulus. Indica mihi de quolibet istorum graduum seu ordinum unum vel duos si forte habes tuam oppinionem in hoc assentes.

Nota quod secundum omnes doctores iudeorum scilicet primos medios et ultimos tempus adventus messie iam transiit in preteritum.

Paulus. De turba primorum talmudistarum fuerunt aliqui ut nosti qui vocantur thanaym quorum auctoritas inter vos alios est maxima post prophetas. Et de istis fuerunt tres de hac materia loquentes. Quorum unus dictus Ra. yoce qui in libro ceder holam scilicet de ordine mundi exposuit terminum lxx ebdomadarum modo supradicto secundum quem iam transiit tempus adventus messie ut dictum est. Fuit etiam alius de maximis illorum qui dicuntur thanaym qui vocatur Ra. aaquiba qui secutus est istam computationem ebdomadarum et sic credebat quod messias erat venturus tempore destructionis templi secundi. Ideo secutus est quendam fatuum nomine bencozba qui illo tempore dixit se esse messiam quem fatuum secuta est maxima multitudo iudeorum post lxii annos a destructione ierusalem per romanos. Et congregati sunt in quadam civitate nomine bitter. Et rebellaverunt cum predicto falso messia adversus imperium romanum quo tempore Adrianus cesar transfretavit et obsedit eos cum suo falso messia antedicto et capta civitate omnes interfecit cum suo messia prout omnia ista

Nota de fatuitate cuiusdam post destructionem 2 templi qui dicebat se esse messiam quem ... Adrianus interfecit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tradunt prolixius in quodam libro qui dicitur damay midi que incipit visiosa
paquin et in glo. trene. seren. super illud xvii trene. ii. ca. Dissipavit dominus et
non est misertus omnia speciosa iacob. De quoquidem falso messia et suis sequa
cibus intelligit illud daniel xi. Filii quoque prevaricatorum populi tui extollentur
ut impleant visionem et corruent. Fuit alius ut ibidem habetur qui dicitur de
domo helie prophete qui posuit ibidem scripsisse scilicet in libro de ordine mundi quod per sex
milia annorum debebat mundus durare quequidem anni per tres partes erant divise
di isto modo quia per duo milia annorum primorum mundus erat quasi sub vacuo per hoc desig
nans tempus ante legis dacionem quod vocat vacuum quia non erat aliquis populus
sub lege divina. Duo milia secundo annorum sequentia vocat tempus legis asserens
quod tot tempus debebat fluere a datione legis usque ad messiam duo milia secundo
3. seu ultima asserit esse sub messia quia secundum eum ab adventu messie usque
ad finem mundi debebat fluere duo milia anni. Constat autem quod iuxta computatio
nem hebreorum que in hiis regionibus hispanie et ubique terrarum communiter tenetur a cre
acione mundi usque ad presentem annum domini M. CCC. LXXXII. fluxerunt quinque milia
et centum et nonaginta et duo anni. unde secundum predictum doctorem tempus adventus
xpi a mille centum et xc ii. anni transsit in preteritum. Et sic habes tres principales
de numero eorum qui dicuntur thanay. Post predictos fuerunt alii non tante auctoritatis
sed quasi sub eis et isti dicuntur Emorayin de quibus fuit unus de maioribus
qui vocatur Rab qui determinavit in libro cahendrin/ in di helech quod omnes termini
assignati de adventu messie iam transiverant in preteritum et quod non pendebat
redempcio nisi in penitencia penitencia hoc ille. Quequidem determinacio verissima est si sane
intelligatur. Nam terminus assignatus in prophetis iam transivit ut dictum est in quo
termino xpus iam venit et non pendet redempcio nisi in penitencia quia quandocumque eorum
penitenciam agerent statim haberent messiam quod habemus per rei evidenciam/ sed licet
iste Rabi non ita recte intellexit verba per se ipsum prolata tamen ex eis habemus quod omnes
termini assignati de adventu messie iam transiverunt quod est intentum/ Fuit et
alius contemporaneus sibi qui considerans quod omnes termini de adventu messie iam
transsiverant prout iam dictum socius suus voluit precludere viam investiga
di huiusmodi terminos ne per hoc aliqui avisarent de veritate. Et ideo dixit ve ani
bus computancium terminos scilicet adventus messie per hoc volens designare quod erat
peccatum inquirere seu investigare de huiusmodi termino non reddens ad hoc aliquam
racionem nec auctem cuius malicia manifesta est. Nam nullus fuit famosus
scriptor seu glosator inter eos qui de hoc sollempniter non inquireret
prout iam patebit. Post predictos qui dicuntur emorayn fuerunt alii

Marginal notes:

de medios doctores judeorum loquentes que adventus messie transit ia in preterito

de ultimos o modernos tractatores de tempore messie ia preterito

Quod secundum rabi moysen de egipto tempus messie transiit in preteritum

qui dicuntur gaonim de quorum numero fuit quidam in hyspania nomine rabi cahadias qui
scripsit super talmud et super bibliam et composuit unum librum quem vocabit
liber de credendis in quo conatus est ex dictis prophetarum probare quod messias
nondum venerat et exquisivit cum magna diligencia de tempore adventus
messie et conclusit secundum suam diligentem inquisicionem certum terminum
predicti adventus qui iam transivit in preteritum per ccclxxx annos et ultra
ut in eodem libro habetur. Post predictos gaonim surrexit rabi moyses egipcius
qui tante auctoritatis fuit inter eos ut a maiori parte iudeorum dicatur publica-
liter quod a moyse scilicet legislatore usque ad moysen scilicet egipcium non surrexit
sic iste moyses. Iste vero licet in suo dicto in libro de iudicibus titulo de regibus
ubi tractat de messia determinat quod nullus debet computare tempus adventus
messie sequens oppinionem supradicti d. ve arabus computacium tempus
tamen ipse met in quadam epistola quam misit iudeis qui erant in africa scripsit
quod habebat certissima tradicione antiquorum quod prophetia futura erat in israel
et quod messias debebat venire et redimere israel in anno a creacione mun-
di iiii millesimo decccclxxiiii. quod eciam conatus est fundare in quadam auctoritate
balaam numeri capitulo. Et cum iam dictum est secundum computacionem iudeorum presens annus
scilicet millesimus ccclxxxxii est v millesimus cxcii a creacione mundi secundum eos. Sequitur
quod terminus ab eo assignatus transivit iam in preteritum per cccxviii annos quam quidem
computacionem fundavit in quadam auctoritate balaam numeri xxiii capitulo ubi dicit translacio
nostra in temporibus suis dicetur iacob et israel quid operatus sit deus ubi in hebreo habetur
quasi in tempore isto dicetur iacob et israel quid operatus sit deus quod verbum ex tradi-
tione suorum antiquorum sic exponit quod quantum tempus fluxerat a creacione mundi secundum hebre-
orum computacionem usque ad tempus in quo balaam ista verba dixit tantum tempus
postea fluere habebat a tempore ipsius dicti scilicet balaam usque ad tempus in quo prophetia fu-
tura erat in israel per messiam quicquid sit tamen de ista probacione de qua non est curandum
sufficit ad presens quod per ipsum rabi moysen concluditur terminus adventus messie modo supradicto.

¶ Fuit postea alius magne auctoritatis qui dicitur rabi moyses gerunden. qui scripsit super tal-
mud quoddam opus quod vocavit novellas exposuit eciam pentateucum in cuius
exposicionis parte penultima determinavit cum magna sollempnitate quod messias
erat venturus certissime in anno a creacione mundi v millesimo cxviii. Item
alius de provincia provincie nomine rabi levi venguerson vulgariter magister leo de
vanolas nuncupatus qui scripsit super aliquos libros biblie in exposicione sua
super danielem reddens deo gratias qui sibi revelaverat terminum adventus messie
assignavit huiusmodi terminum in anno supradicto scilicet v millesimo cxviii secundum ebreorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

computatione concordans cum Ra. moy. gerunden. supradicto quorum s. amborum tercia iam transiit preteritum per lxxxiiii annos. De Ra. sa. iam dictum est supra quod secundum eum finis lxx ebdomadarum fuit finitus tempore destructionis templi secundi. Ex quibus omnibus bene consideratis habes quod adventus messie de quo agimus non solum secundum scrutinium sacrarum scripturarum quas tibi supra allegavi sed etiam secundum alias auctoritates in quibus putas vitam eternam habere. s. talmudistarum et aliorum doctorum seu magistrorum vel expositorum tuorum in variis temporibus et regionibus constitutorum tempus adventus messie iam transiit preteritum.

Paulus ¶ Quod doctores nostri varie scripserunt et etiam fallibiliter de huiusmodi termino seu tempore contingit eis ex hoc quod huius tempus est clausum adeo et signatum ita quod non possit cognosci aliquo usque dum veniat ipsum tempus. Testante daniele ultimo xii ca. ubi de hac materia loquens sic ait. Vade daniel quia clausi signatique sunt sermones usque ad tempus prefinitum. Unde ex illis non habes intentum ratione predicta.

Paulus ¶ Si bene consideras auctoritatem danielis per te allegatam non reperies quod tempus istud sit clausum seu signatum omnibus sed tantum pravis seu impiis qui malicia sua excecati ea que sunt luce clariora non possunt videre. Sed doctis. s. iustis huius tempus non denunciatur esse clausum. Legitur enim ibi s. daniel ultimo statim post verba per te allegata sic Eligentur et dealbabuntur et quasi ignis probabuntur multi et impie agent impii nec intelligent omnes impii porro docti intelligent/ hec ex dicto danielis quod tempus illud prefinitum solum impiis debebat esse clausum et signatum non autem doctis. Cum autem tu non potes concedere omnes magistros tuos sub quorum doctrina et traditione vivunt omnes iudei fuisse impios sed potius iustos et doctos eos credis seu reputas/ sequitur quod per eorum impietatem non potes eos excusare a cognitione temporis adventus messie prefiniti cum apud te non reputentur impii sed iusti et docti.

Sed quod viri iusti et docti possunt intelligere prophetias sed impii non

Quarta distinctio de scrutinio scripturarum loquentium de congregatione iudeorum per christum seu messiam et continet iiii capitula.

In primo ca. ostendit quod congregatio istorum duplex est intelligenda .s. corporalis et spiritualis.

In ca. secundo ostendit quod congregatio spiritualis est dignior seu potior quam corporalis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In tercio ca°. ostendit q p terram isrl et ihrlm et templum dei vbi pphe dicunt congregandos fore omnes israelitas intelligendum est de celesti beatitudine in qua sancti spiritualiter congregantur

In ca° iiij°. ostendit q reedificatio templi ezechieli reuelata non est sperandа materialiter in futuro impleri neque ex ipsa sumunt argumentum contra illud quod probatum est xpm iam venisse.

Capitulum primum in quo ostendit q congregatio israelitarum dupliciter est intelligenda scilicet corporalis et spiritualis.

Saulus.

Quamuis per auctoritates probasses q tempus ad aduentus messie transijt in preteritum vt intendis ad huc non posses euadere alias sacras auctoritates quibus multa dicuntur fore implenda per messiam promissum que in se sunt notissima ecia euidenciam constat non dum fuisse impleta. Ex quibus necessario sequitur messiam nondum venisse. Paulus. Propone que sunt illa nondum impleta que secundum auctoritates sacras per messiam promittuntur impleri et hoc per singula vt melius discuciantur. Saulus. Inter cetera propono tibi vnum scilicet congregacione vt nosti q plurimi pphe loquuntur expresse et tamen hodie vt euidenter patet sunt ita dispersi per orbem sicut nunquam fuerunt. Ex quo patet q messias promissus qui eos debebat congregare nondum venit. Paulus. Allega illas auctoritates quas credis pro te facere in hoc loco vt eas diligentius scrutando veritas pateat. Saulus. De congregacione dispersionis israelis futura preter multas propheticas auctoritates que hoc dicunt occurrit in illa ezechielis xxxix°. vbi sic. Hec dicit dominus deus nunc reducam captiuitatem iacob et miserebor totius domus israel et zelabo nomini sancto meo et infra. Et congregabo eos de terris inimicorum suorum et sanctificabor in eis et non abscondam vltra faciem meam ab eis. Ex qua auctoritate manifeste habes q deus congregaturus erat populum israel de terris inimicorum et deducere eos super terram suam quod patet manifeste vsque hodie non esse impletum per messiam tuum. Ex quo sequitur q est implendum per nostrum messiam quem expectamus. Paulus. Circa hanc congregacionem ante omnia debes scire q sicut supra tibi ostenderim per auctoritatem rabi moy. magistri tui aliqui dictiones in sacris scripturis contente sunt equiuoce mere uel aconsilio que cum in scripturis veniunt oportet diligenter in/

31

quiritur in quo sensu sumantur sic dictum fuit de hiis dictionibus israel iacob seu
iuda in p° di. ca. Et sic in proposito congregatio de qua hic propheta loquitur equiuoca
est quia quandoque enim signat congregationem corporalem in aliquo loco / quandoque vero sig.
congregationem spiritualem s. amore in aliquo credibili seu opinabiliter vel
desiderabili et huius sic enim corpora in eodem loco posita dicuntur congregata
localiter et ad inuicem remota dicuntur dispersa sic animi in eodem conceptu
intellectus seu voluntatis consistentes vniri dicuntur seu vniti et a fortiori possunt
dici congregati. Unde auctoritas per te allegata dupliciter potest intelligi quia
secundum quosdam de congregatione corporali intelligitur quod fuit impletum in
reditu de captiuitate babilonica quando omnis populus israeliticus qui voluerit
ascendere ad terram promissionis habuerunt licenciam seu potestatem hoc faciendi
vt habetur ij° paralip. vlti. et esdre primo et huic sensui consonat principium huius
prophetie in qua dominus dicit per prophetam Nunc conuertam conuersionem iacob et cetera. quod
esset manifeste falsum si hec esset ad hunc futurum cum ab illo tempore in quo
dictum fuit. Nunc conuertam. vsque ad istud tempus transierunt plusquam mille
sexcenti anni sed quia tempore ezechielis quando hoc fuit dictum per prophetam iam tempus
predicte congregationis imminebat ideo propheta dicit in hac prophetia / Nunc reducam
captiuitatem et cetera. Et congregabo eos de terris inimicorum suorum et cetera.
Et isto modo intelligitur illud ezechielis xj°. Et congregabo vos de populis
et adunabo vos de terris in quibus dispersi estis et dabo vobis humum israel.
quedam prophetie et plures alie similes fuerunt implete in reditu cap
tiuitatis babilonice per congregationem corporalem israelitarum, que tunc fuit
facta. Secundum vero alios congregatio in hac auctoritate contenta intelligitur
secundo modo congregationis supradicto s. amore quod impletum fuit per messiam
seu christum nostrum sub quo totus israel s. fideles christi qui veri israel dicuntur
prout in p° distinctione est congregatus seu vnitus in fide christi secundum quam
animi fidelium vniuntur seu congregantur. Nec obstat secundum istos quod dicit
Nunc conuertam. tum quia non tantum distat tempus in quo hec prophetia fuit dicta a tem
pore aduentus christi sicut ad tempus presens vt est manifestum / tum quia respectu di
uine eternitatis temporalia omnia reputantur vt nunc. Ex quibus patet quod
secundum vtramque predictarum expositionum prophetia ista iam est impleta et sic hec
auctoritas nichil facit pro te. Saulus. ¶ Si bene consideras neutra predictarum
expositionum potest stare cum vero sensu litterali huius auctoritatis quod volo tibi os
tendere primo de p° expositione secundo de secunda. Prima enim expositio que dicit
quod prophetia predicta fuit impleta tempore reditus de captiuitate babilonica.

Nota de duplici congregatione s. spirituali et corporali

De quo corporali iudei fuerunt congregati post captiuitatem babilonicam sed spirituali omnes fideles congregati post aduentum messie in vna fide catholica

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est manifeste falsa propter duo que in eadem prophetia continentur que nunquam fuerunt
tempore templi secundi impleta. Primum est illud quod dicitur ibi Et non dere
linquam quemquam ex eis. quod est manifestum non fuisse impletum tempore
redditus de captiuitate babilonica in quo redditu nedum decem tribus
que ibi non profuerunt sed etiam de aliis duobus multi relicti sunt. Secun
dum est illud quod dicitur ibi in predicta auctoritate non abscondam ultra faciem meam
ab eis. quod nullo modo potest dici fuisse impletum in illo tempore cum a destruc
cione templi secundi usque nunc manifestum est deum abscondere faciem suam
a nobis pluribus annis relinquendo nos in tam diutina et tam acerba cap
tiuitate ut est manifestum. Paulus. ¶ Prima obiectio tua contra primam
exposicionem non valet propter duo. Primum est quia tempore redditus de capti
babilonica omnes habuerunt licenciam a ciro uniuersaliter redeundi in iherusalem
libere ut patet per ea que supra allegantur. s. 2º. paralipomenon ultimo. et primo
esdre et sic verificatur illud. Et non derelinquam quemquam ex eis. quia nullus
fuit derelictus quin posset reddire si vellet sublato iugo captiuitatis
et licencia concessa generali. Secundum est quia esdre in fine secundi. tertio. et
principio nono post redditum captiuitatis babilonice hec verba leguntur
Et habitauerunt sacerdotes et leuite et de populo et cantores et ianitores
et nathinei in ciuitatibus suis et omnis israel et peruenit mensis septimus
et filii israel in ciuitatibus suis congregatus est populus quasi vir unus
in iherusalem. Ex quibus autem patet manifeste quod omnis israel fuerunt in red
ditu captiuitatis babilonice in iherusalem quod concordat manifeste cum
prima exposicione. Saulus. ¶ Inpossibile videtur vel saltem non verisimile
quod non remansissent aliqui de tanta dispersione iudeorum per orbem terrarum
insuper manifestum est quod de decem tribubus ultra flumina ethiopie trans
migratis nullus fuit in iherusalem in redditu captiuitatis babilonice. Et sic
nullo modo potest dici quod totus israel fuit in iherusalem in redditu de captiuitate
babilonica. Paulus. ¶ De decem tribubus non debuit hic fieri mencio
quia iam fuerunt perditi non solum a regno dauid quod erat a deo institutum
super totum israel sed etiam a cultu diuino qui erant in iherusalem ut habetur in libro re
gum tercio. et si forte de duabus tribubus aliqui remanserunt qui non
ascenderunt in iherusalem in redditu captiuitatis predicte necessarie est dicere
ad saluandum auctoritatem esdre supradictam quod fuerunt tam pauci quod quasi nulli
reputantur. Nam secundum philosophum in 2º. phisicorum quod modicum est quasi nichil re
putatur. unde et similiter quod dicitur in auctoritate ezechielis per te allegata Et non

derelinquam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

derelinquerim quia ergo est isto modo intelligendum est. s. quod de paucis uel modicis
si forte remanserunt supradicta auctoritate per me allegata. **Saulus.** ¶ Ad hunc vero
tot illud verbum supradicte auctoritatis ezechielis per quod nullo modo illa auctoritas potest
verificari de tempore redditus captiuitatis babilonice. s. cum dicit *et non abscon-*
dam ultra faciem meam ab eis, constat autem quod post illud tempus ma-
xime abscondit deus faciem suam ab israel persecutione in hac captiuitate
a romanis incepta et usque hodie per totum orbem crudeliter continuata.
Paulus. ¶ Bene concedo tibi quod deus abscondit faciem suam a iudeis in hac
captiuitate consistentibus plusquam ante. Unde de eis verificatur illud de ver. xxxi.
Et abscondam faciem meam ab eis et erit in deuorationem, de quo forte inter
me et te insequentibus erit aliquod colloquium cum de vindicta mortis christi loquemur.
sed ergo hoc non sequitur quod deus abscondit faciem suam ab israel. s. a ueris fi-
delibus qui israel dicuntur secundum spiritum ut habetur supra ab istis enim nunquam deus
abscondit faciem suam postquam effudit spiritum suum super eos in die pentecostes, et ideo
ipse dicit per prophetam. *Et non abscondam ultra faciem meam ab eis cum effu-*
dero spiritum meum super domum israel dicit dominus. de qua effusione largissima
prophetatum fuit ioelis iii. ca. **Saulus.** ¶ Quomodo potest verificari quod nunquam
deus abscondit faciem suam ab illis quos dicis fideles seu discipulos
christi tui. Cum constat quod post illud tempus pentecostes in quo dicis spiritum fuisse infu-
sum in eis, omnes illi discipuli et omnes fere illorum sequaces fuerunt occisi
per gentiles et vagi atque profugi super terram dispersi, maximasque tribulationes
obprobria et iniurias passi ut tue historie testantur quequidem persecutio fuit
maxima et durauit per totum orbem usque ad tempus cuiusdam imperatoris qui
nescio quo spiritu ductus predictam persecutionem mandauit cessari. falsum est ergo
dicere quod deus nunquam abscondit faciem suam a fidelibus christi tui post illud tempus
pentecostes a te assignatum cum per ccc. annos fere durauit illa persecutio. preter quam passi
sunt christiani et postea processu temporis multe alie persecutiones in uariis
temporibus contra eos insurrexerunt et etiam cotidie insurgunt. ut est
manifestum et historie tue et etiam rei euidentia testantur. **Paulus.** ¶ Con-
cedo tibi quod discipuli christi et omnes eius fideles maximas persecutiones tribu-
lationes atque obprobria fuerunt passi post passionem christi nostri et quod perse-
cutiones ille durauerunt per magnum tempus et etiam in diuersis mundi partibus
durant. sed ergo hoc non sequitur quod deus abscondit faciem suam a fidelibus
christi per faciem enim dei ipse intelligitur gratia sua per quam homines saluantur iuxta
illud psalmiste. *Ostende faciem tuam et salui erimus*. quamquidem gratiam in tanta

De de effusione spiritus sancti

Sed quod per faciam dei intelligitur eius gratia

habundancia deus infudit in xpi fideles in die illa pente. quo habudant spm suu effudit sup eos put fuit p ioel ut dictu est pphetatu et etiam postea in diversis temporibus psertim in primitiva ecclia qr fideles illuminati p illam graam ad nichilum reputabant adv'sa mudi p fide et amore xpi sustinere p qua tollerancia maximaz psecucionu nomē xpi fuit p orbem exaltatum et eis fides divulgata. Vn ex h' non sequit' deum abscondisse faciem suam afidelibus xpi. s3 potius faciem sua misericorditer eis ostenderet iux^a. illd nu^i. vi^o. Ostendat dns faciem suam tibi et misereat^a tui. Maxima eni dei media relucet in illo qui ppter nulla mudi adv'sa a rectitudine seu iusticia cordis et ore fidei confessione non recedit de quiby in ps. Quonia ppt' te mortificamur tota die. Et ideo dicit' aquod deuns hec est victoria que vincit mudum fides nostra. put in sequetiby dno co cedente cu fuit nobis fiet smo de victoria xpi amplius declarabit'.

Capitulu secundu in quo ostendit' q congregatio spualis est dignior seu potior qua corporalis.

Saulus.

Placet in ad presens supsedere adiscussione de victoria xpi tui. vt inde fiat singularis inter me et te de hoc disceptatio s3 ad ppositu nostru redeundo contra scdam exposicione auctē ezechiel' p me sup' allegate in qua exposicione dicebas q congregatio in illa auctē contenta intelligit' spualis. s. animoz et sic asses q totus isral' fuit et est congregatus in fide xpi tui. Vnu obicio. s. q congregacio spual' non invenitur in sacra scriptura s3 vbicuq dicit' congregatio intelligit' corpoz. Vnde illa exposicio nullu het i scriptura sacra fundamentu. Paulus. Congregacio spualis legitur i scriptura dicit' eni in psalmo. Cor eis congregavit iniquitatē sibi. Constat at q congregatio iniqtatum in corde fit p multaz cogitationu iniquaz congregatione qui non e ggregatio corpoz. s3 conceptuu cordis. Legit' eni ezechiel xxxvii^o. q ppha iussu divino accepit duo ligna quoz. vnu scripsit tribui iude et socijs eis et aliud tribui effraym et socijs eis quequidē ligna de dei mandato vnu et alteru ad iuxit p qua ad iunctione vt ibidē legitur psigurabat^a adeo vnio isrlis ad invicem sic q vltra nō dividerentur i duas gentes seu duo regna. Ex quo patet q p coniunctione corporale figurat^a coniunctio spualis in scriptura et p consequens q coniunctio spualis est potior seu dignior q corporalis fiat figuratu potius seu

De q congregatio spual' invenit' in sc^a scriptura i p coniunctioe corporale figurat' coniunctio spualis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dignius est q̃ figura. Unde expositio illa que dicit congregacionem de qua loquitur
ezechiel in auctoritate allegata per te intelligenda esse de congregacione spirituali racio/
nabilis est et multis locis scripture sacre consona. Saulus. Multa presu/
ppones q̃ non probas quorum unum est quod figuratum potius seu dignius est quam figura.
Secundum est quod exponere congregacionem hominum que simpliciter in scriptura
traditur per congregacionem spiritualem est racionabile. Tertium est quod talis exposi/
cio est sacre scripture consona et quia nullum istorum trium in racione nec auctoritate fun/
das ideo eadem facilitate possunt negari sicut concedi. Paulus. Quod figuratum
dignius sit q̃ figura satis est notum in artificialibus que per humanam artem
inveniuntur. Nam huius figura est propter figuratum ad hoc enim fit figura ut figura/
tum reputent ut ymago cesaris cesarem et huius constat auctoritatem scilicet philosophi quod unum
quodque propter aliud et illud magis simili in figurativis locucionibus quibus se/
pe prophete utuntur. Figura est propter figuratum prophete enim signant et exponere pulcritu/
dinem humanam per rosam figurant et fortitudinem per leonem et hoc constat autem
quod pulcritudo humana perfectior est q̃ pulcritudo rose cum sit perfectioris subiecti
scilicet nature/ sibi et fortitudo humana que est habitus virtutis anime racionalis
perfectior est q̃ leonina et sic de similibus et sic probatur primum. Secundo quo sequitur scilicet.
Nam manifestum est quod congregacio hominum spiritualis in aliquo bono spirituali ut
puta in fide Christiana seu in caritate perfectior est q̃ congregacio eorum in aliquo bo/
no corporali et ideo exponere aliquod bonum minus perfectum in scriptura
contentum per ad bonum magis perfectum racionabile est presertim in promissio/
nibus ad Christum pertinentibus quedam promissiones de maximis bonis intelli/
gende sunt. Tertium etiam patet nam sacra scriptura sepe consuevit tradere
sub corporalium figuris noticiam spiritualium ut divina per humana et huius
unde tria presupposita me a supradicta satis probantur.

Capitulum tertium in quo ostenditur quod per terram israel et iherusalem et templum
dei ubi prophete dicunt congregandos fore omnes israelitas intelligendum est
de celesti beatitudine in qua sancti spiritualiter congregantur.

Saulus.

Presuppones quod promissiones ad Christum pertinentes de maximis bonis
intelligende sunt quod tamen non probas sed quia circa congregacionem
israelitarum de qua nunc agimus adhuc est ulterius attendendum. Idcirco pro
nunc supersedeo de predicto presupposito ut de eo fiat singularis sermo/ et ad
propositum redeundo volo tibi ostendere quod tam ezechiel in auctoritate per me alle/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gata q̄ alij de congregatione isrehtica loquentes intendunt dicere congrega/
tionem corporalem cōprimit eciā locū vbi talis congregatio ysitiaz, est fa/
cienda vnde moyses loquens de hodierna captiuitate nr̄a inqua p orbem
sumus dispsi similit et de nr̄a reuersione seu conuersione ad dm̄ de vto xxx°.
sic dicit. Reducetqz dn̄s deus tuus captiuitate tuā et miserebit̄ tui. Et rur/
sum inde congregauit te. Et infra. Si ad cardines celi fueris dissipatꝰ
inde te congregabit dn̄s deus tuus et inde assumet te atqz introducet in
terrā quā possederunt patres tui et obtinebis eā et cetera. Ex quo patet
manifeste q illa congregatio deberet fieri ad diuersis ptibus terre ad terrā
pmissionis qd̄ necē est intelligi de congregatiōe locali. Itē se. m°. vbi de
redemptione seu congregatione nr̄a a captiuitate hodierna ad litm̄ agit̄
dicit. In tēpore illo vocabunt ihr̄lz soliū dni et cōgregabunt ad eā omēs
gentes in nōie dn̄i in ihrlm. Vbi manifeste hēt q congregatio illa p mes/
siam cōpetrata non soliū ad terrā pmissionis s; ad ciuitate ihr̄lz est in/
telligenda/ et sic patet q loquit̄ de locali congregatione. Itē ezechiel in xl°.
ca°. et in aliis tribus seu quatuor sequentibus agit̄ de mensuratione tēpli
rehedificandi p cōtensum quequidem reedificatio hactenꝰ nō fuit inple/
ta nec tēpore esdre nec machabeoꝝ seu herodianoꝝ vt patet intuenti illa
capitula et historias de templo sc̄o loquentes Vn̄ necē est ad veritatem
pphie saluandam q reedifficatio illa impleat̄ nr̄e congregationis spectat̄
p messiam Vn̄ cōpositis auctoribus manifeste habes q congregatio isrh/
tica dz fieri intra sc̄a ut in p̄. aucte et etiā in ciuitate sc̄a s. ihr̄lz vt
in aucte 2a. similit q tēplum ierosolitanū est reedificandū modo et forma
p ezechielem pphetata. Ex quibus manifeste hēt q congregatio de qua pphe
locuti est corporalis. Paulus. Ut preposui tibi in pma di. et p totū
fa. mey pbaui qui scripturas sacras recte intelligere vult oportet q
significationes dictionū equiuocaꝝ discernat constat aut recte scripturas sacās
scrutanti q iste ēm terra in sacra scriptura equiuoce dicitur. Nam q̄nqz
accipit̄ p ista terra corporea et sensibili in qua hoīes comunit̄ habitant
q̄nqz vero p spūali in qua solum sc̄i habitant de qua dicit̄ in psalmo. Credo
videre bona dn̄a in terra viuentiū. Vn̄ auctas illa quā allegas de vto xxx°.
in qua dr̄. Si ad cardines celi fueris dissipatus/ inde te cōgregabit dn̄s deꝰ
tuus et inde assumet te atqz introducet in terrā quā possederunt patres
tui et obtinebis eā. et cetera. Si intelligat̄ de hodierna captiuitate vestra
sicut tu exponis tunc congregatio de qua loquit̄ intelligenda est spūalis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

34

similiter et terra contenta in illa auctoritate intelligenda est non terra sensibilis
in qua patres habitaverunt corporaliter per certo tempore et postea mortui sunt.
sed terra viventium in qua quicumque reversus fuerit ad deum per veram penitentiam
que fidem dei et caritatem presupponit introducitur et eternaliter manet
unde quod illa auctoritate non habes aliquid contra me. Saulus. ¶ Et si terra aliqui
in scripturis accipiatur pro eterna mansione hoc est cum additione huius termini viven-
cium et huius sed simpliciter terra sumpta non credo quod accipiatur in scripturis
nisi pro hac terra sensibili. Paulus. ¶ Immo terra simpliciter sumpta sine ali-
qua additione quandoque accipitur in scripturis pro terra spirituali in qua sancti habitant
dicitur enim in psalmo. Iusti autem hereditabunt terram et habitabunt in seculum seculi
super eam. Constat autem quod nulla est terra sensibilis in qua iusti in seculum seculi ha-
bitent cum omnes iusti in hac vita conditi sint mortales. Et sic patet quod terra
de qua loquitur psalmista non est ista terra sensibilis in qua habitamus mortales
homines temporaliter. sed illa terra celestis in qua iusti habitant in seculum seculi. scilicet
eternaliter et ista est propria terra viventium et sic patet quod vocat psalmista terram
simpliciter sine additione illam terram celestem quam sancti habitant quamquidem
significationem etiam doctores tui sentiunt. Saulus. ¶ Indica michi
doctores meos intelligant terram simpliciter sumptam in scripturis quandoque significare
terram viventium. Paulus. ¶ Super illud ysa. lx. capitulo. populus tuus omnes
iusti et perpetuum hereditabunt terram doctores antiqui tui in libro Sanhedrin
capitulo. heleth sic dicunt omnes israelita habet sortem in seculo futuro scriptum est enim
populus tuus omnes iusti et perpetuum hereditabunt terram hanc illi quam auctoritatem tenent
omnes posteriores et moderni sine contradictione ex qua patet quod terra simpliciter
in verbis ysaie dicta. scilicet cum dicit hereditabunt terram accipitur pro terra illa celesti et
eodem modo intelligenda est in auctoritate deutero. per te allegata unde quod illa non
habes aliquid contra me. Saulus. ¶ Video continuationem tuam circa significationem
huius termini terra. sed adhuc hec tua evasio non sufficit ad auctoritatem iheremie super
per me allegatam scilicet qua patet quod non solum propter promissionem congregandi
sunt reddimendi per christum seu messiam sed etiam ad civitatem sanctam iherusalem dicitur
enim. In tempore illo vocabunt iherusalem solium domini et congregabuntur ad eam omnes
gentes. scilicet iii. Unde licet terra quandoque accipiatur pro terra celesti ut videntur
dicere auctoritates per te allegate ista dictio tamen iherusalem semper accipitur pro illa civi-
tate sancta iherusalem in qua templum salamonis fuit fundatum ubi secundum legem
antiquam cultus divinus celebrabatur unde ad illam precipue pertinet congrega-
tio temporalis seu localis de qua agimus. Paulus. ¶ De hac dictione

ihrlm. Idem est dicendum sit de hoc termino terra. s. quod equiuoce saltem aco/ silio a consilio accipit in scripturis sup illud etiam psa. ihrlm. que hedi/ ficat ut ciuitas cuius participatio eius in idipsum. Doctores tui tradunt quod ihrlm inferior dirigitur ad ihrlm superiorem scilicet illi. ex quo patet manifeste quod illud intelligunt quod dicitur in psal. ihrlm que edificatur pro ihrlm inferiori et illud quod sequitur ut ciuitas cuius participatio in idipsum pro ihrlm superiori quequidem expositio est satis congrua quia illa inferior ihrlm ad illam superiorem dirigitur seu ordinatur patet igitur ex dictis tuorum quod ihrlm quandoque accipitur in scripturis sacris pro illa celesti et sic etiam debes intelligere in auctoritate Ierem pro te allegata in qua dicitur quod congregabuntur ad ihrlm omnes gentes in nomine domini. Et scias quod etiam secundum doctores tuos non solum beatitudo celestis vocatur ihrlm in scripturis sed etiam mons dei et locus sanctus dei et sanctuarium et atria domini et templum domini et huiusmodi. Et ideo cum dicitur Quis ascendit in montem domini aut quis stabit in loco sancto eius. Et alibi Et concupiuit anima mea in atria domini. Et multa similia intelligi debent secundum tuos de celesti beatitudine. Saulus. Ostende mihi qui sunt doctores mei hec dicentes. Paulus. Inter tuos doctores qui de beatitudine futura loquuntur quodammodo rationabiliter ille fuit principalis ut nosti. s. Ra. moy. egiptius qui de hoc tractauit in suo de vbo in titulo de pena capitulo viii. in qua particula viii. loquens de premio eterno sic dicit. hoc est premium quo nullum superius et hoc est bonum post quod nullum aliud bonum et hoc desiderauerunt omnes prophete quod bonum etiam multis vocauerunt nominibus ut mons dei et locus sanctus eius et locus sanctuarii et via sancta atria domini templum domini domus domini et porta domini. hec ille ex qua auctoritate patet quod tibi certa hoc dixeram.

Sed quod non solum secundum catholicos sed etiam secundum iudeos terra et ihrlm et similia exponi possunt simul scilicet pro temporalibus et pro celestibus ut patet hic et supra in hoc capitulo

Capitulum quartum in quo ostenditur quod reedificatio templi ezechieli reuelata non est spectanda materialiter in futuro implenda neque ex ipsa sumitur argumentum contra illud quod probatum est xpm iam venisse.

Saulus.

Licet concedat tibi quod hee dictiones. terra. ihrlm templum dei et huiusmodi quandoque accipiantur in scripturis pro celesti beatitudine illa tamen auctoritas ezechiel xl. et in aliis capitulis sequentibus contenta vbi agitur de reedificatione templi non tollerat hanc expositionem declarat enim ibi propheta numerum et mensuram omnium tellurarum templi similiter et fenestrarum et picturarum sub exquisitione mirabili particulari quequidem rec/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

35

edificatio sic narrata oportet intelligi de materiali edifficatione / constat
autem quod talis reedifficatio qualis ibi continetur non fuit post perditum prophetam
nec etiam ante. Unde necesse est quod tempore messie verum impleatur. Paulus
Duo praesupponis in hac tua argumentatione quorum oppositum per tuos proprios doctores
posset probari. Primum enim praesupponis quod ista visio ezechielis de qua loqueris oportet
intelligi de materiali edifficatione. Secundum etiam presupponis quod hec visio ma/
terialiter intellecta nunquam fuit impleta post perditam prophetiam. Sed oppositum primi
habetur expresse determinatum in libro sanhedrin ca. helech ubi super illud verbum ezechielis
ultimo per circuitum decem et octo milia et nomen civitatis ex illa die dominus ibidem. Sic habetur
dixit rabbi abba. domus que est coram sancto et benedicto. scilicet deo decem et octo milibus
leucarum continetur sicut scriptum est per circuitum decem et octo milia et cetera. Super quam autem
rabbi sa. sic dicit. de iherusalem celesti intelliguntur hii textus. scilicet ezechielis hoc illi. Ex
quibus manifeste habes quod illud verbum ultimum ezechielis quod est quasi conclusi/
um totius materie huius reedifficationis et per consequens tota illa rehedifficati/
o intelligenda est de celesti iherusalem. hoc idem etiam potest haberi per auctoritatem rabbi
moysi egiptii supra per me allegatam in qua dicit quod mons dei et locus sanctus eius
et atria domini et templum domini / et domus domini et porta domini et huiusmodi quando intelli/
guntur in scripturis de primo et secundo non patet secundum eum quod illa que in visione
ezechielis de templo dei et domo dei et porta domini. et multa huiusmodi traduntur
intelligi possunt de primo et secundo que in celesti iherusalem potissime habentur et sic patet
quod secundum tuos doctores reedifficatio per ezechielem narrata non est necessa/
rium quod intelligatur de materiali reedifficatione prout tu presupponis. Con/
tra presuppositum tuum 2m. in quo dicis constare quod talis reedifficatio qualis
in prophetia ezechielis continetur nunquam hactenus fuit materialiter impleta sunt
quamplurimi doctores seu historiographi tui asserentes quod licet talis ediffi/
catio sicut per ezechielem pronosticatur non fuit completa tempore zorobabel
nec. seu esdre fuit tamen postea impleta in templo secundo. in quo tempore plures
reges persarum ex aliqua devotione addiderunt multa reedifficia templi
similiter et machabei qui faciem templi ornaverunt coronis aureis et mul/
to magis ut dicit iosephus in libro 15o antiquitatum. herodes ascalonita
rex iudee magna edifficia fecit et sumptuosa ad fortificationem civitatis
et decorem templi. Unde secundum istos licet in scripturis non tradatur particulariter
quomodo fuerunt omnia illa impleta que in visione ezechielis continentur
possibile tamen est seu presumptibile quod in processu temporis sub perditis. scilicet persis
machabeis et herodianis fuissent impleta. Saulus. Opinio prima

Dicit quod rehedificassio templi ipsa per
ezechielem intelligitur de templo celesti
secundum iudeos / 2a per catholicos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

talmudistarum seu ha. sa. non videtur posse stare propter quia plurima particularia
que in illa prophetia continentur que impossibile vel valde difficile esset applicare
ad celestia Scdo hec oppinio etiam videtur esse inconsona rationi. Nam si tale
hedifficium materiale fuisset factum in templo scdo sicut promissum fuerat per ezechi/
elem fuisset de hoc aliqua scriptura auttentica in nobis quod tamen non apparet. **Paulus.**
Ad illud quod obicis contra primam expositionem tibi respondeo quod in beatitudine celesti
multi et diversi sunt gradus seu ordines beatorum angelorum s. et hominum de quibus non
possumus in hac vita certam et exquisitam notitiam habere licet in propheticis revelationibus
innuantur de beatitudine enim celesti legitur ysa. lxiiii. ca. quod oculus non vidit et cetera. unde
talia non cadunt sub expressa seu explicata narratione nostra licet quodammodo
cadunt sub propheticis insinuationibus. Potest etiam exponi predicta revelatio ezechielis
spiritualiter de ecclesia scorum in hac vita commorantium et de regimine eorum in quo
multa et varia spiritualiter ordinata consistunt sicut in edifficio ezechieli re/
velato et isto modo exponitur a multis de nostris satis congrue quas expositiones
propter earum pluralitatem ad presens omitto remitto te tamen ad illas cum eas volueris
audire. Et nota quod ezechiel inter ceteros prophetas pluribus utitur parabolis ut
patet in principio sue prophetie de visione rotarum et animalium et in ca. ii. et iii.
de rotulo libri et in ca. iiii. de latere in quo hedifficata erat ihrlm et de sar/
tagine et sic de multis aliis ut patet in processu sue prophetie in qua quasi plurimas
metaphoras inducit ut ipse de se ipso deo dicebat ezechiel xx. A. a. a. domine deus
ipsi dicunt de me nunquid per parabolas loquitur iste. q. dicat omnes sermones istius prophete
sunt parabolici ex qua consideratione apparet quod iste visiones hedifficationum quas
ezechiel tradit non immerito sunt metaphorice intelligende et sic in eis et simi/
libus sensus litteralis est non ille qui per litteram significatur sed ille qui per res ipsas
quas littera significat intelligitur sicut patet scrutanti varios sacre scripture
sensus et hoc facit manifeste pro ista expositione scdum quam hec reedifi/
catio ezechielis est intelligenda parabolice. De hoc autem quod obicis contra
scdam expositionem tibi respondeo quod de gestis in templo scdo post primos
eius edifficatores parum seu modicum habetur eo quod prophetie in templo 2° iam defici/
ebant seu languebant et ideo huius edifficium non invenitur sic complete
narratum presertim cum in magno processu temporis et sub variis et diversis
edifficatoribus sit constructum ut dictum est. Et nota quod iste propheta aliqua pro/
ponebat per modum precepti que tamen non debent intelligi ut precepta s. ut in/
ponant necessitatem conservandi sed quasi consilia que non habent vim obliga/
di ad penam si non serventur unde supra ca. xlv. dicitur. Hec dicit dominus deus

Quod revelatio facta ezechieli de reedificatione templi intelligitur de ecclesia scorum catholica sic virtutibus ornata

(c) 2006 Ministerio de Cultura

primo mense in primo mensis sumes vitulum de armento immaculatum et expiabis sanctuarium et cetera. Et similiter ponit aliqua circa sacerdotes et circa principes in sacrificiis et ornamentis et ingressu templi et aliis que si intelligerentur ut precepta esset manifeste contra illud quod legitur deuteronomii iiii. non addere ad verbum quod vobis loquor neque auferretis ex eo. Unde in veteri testamento sicut nullus potuit auferre aliquod preceptum de hiis que deus precipiebat per moysen, ita nullus poterat addere aliquod preceptum ultra illa. et similiter posset dici de edificatione templi aliquid necessario fienda secundum edificationem que de consilio prophetico fieri debebat, et sic predicta edificatio potest intelligi materialiter sicut sonat non prophetizando quod fieret sed quasi de consilio ad maiorem perfectionem fieri deberet. Et secundum hec per secundam expositionem non excluditur prima expositio. Nam propheta istud edificium consulebat fieri materialiter propter significationem spiritualem illius quam propheta principaliter intendebat. Ex quibus patet quod ex ista revelatione ezechielis non habetur quod ex ipsa nondum venerit christus cum secundum utramque expositionem hec prophetia transit in preceptum.

Distinctio v. de scrutinio scripturarum loquentium de redemptione et de modo redemptionis istius per christum seu messiam et continet xvi capitula.

In capitulo primo ostenditur quod duplex est redemptio scilicet corporalis et spiritualis et quod redemptio spiritualis est dignior seu perfectior quam redemptio corporalis.

In secundo capitulo ostenditur quod habundancia temporalium bonorum et libertas a subiectione humana non requiruntur ad redemptionem spiritualem per messiam promissam. Similiter quod messias non in potestate bellica armorum erat victurus gentes et quod talium bonorum habundancia de communi cursu homines distrahit a divina cogitatione, quiquidem cursus non erat mutandus in tempore messie.

In capitulo iii. ostenditur quod in sacra scriptura quandoque agitur de victoria spirituali et quod victoria spiritualis est dignior seu virtuosior quam victoria corporalis.

In quarto capitulo ostenditur quod ihesus messias de quo loquitur scriptura excellentior et perfectior in prophetiis prenosticatur non solum ceteris hominibus sed etiam angelis dei, similiter quod redemptio in prophetiis per messiam promissa ceteris redemptionibus de quibus in scripturis fit mencio est perfectior et per consequens quod huic redemptori

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.s. messie victor competit pfectior ceteriis victoriis .s. victor spualis.

In ca°. quinto ostendit q illa que in pphetiis pnuntiationibus traduntur sonan/
tia bella seu victorias corporales non sunt applicanda pmo ad ortum messie
s3 sub.

In ca°. vi°. ostendit q modus redemptionis ppli dei p messiam p structum scrip/
turare pmo fundari opportet consequenter p eius congruitas seu conveni/
entia p ronem quatum sragilitatis humana pmittit investiganda est.

In ca°. vii°. ostendit q ille filius dei de quo loquitur ysayas in ca°. liii°. p totum
et infine precedentis ca est xpus messias non aut pphus judeorum sic ka. sa.
false finxit et q ex illo ca°. cu fine precedentis habentur xii°. conclusiones
plane tradite que xpe messie nostro applicant quia non p potencia ar/
morum alios vincendo s3 potius patiendo et moriendo suos redemit astu/
tute piti non aut astuitute corporali humana.

In ca°. viii°. ostendit q licet deus potuisset hoiem redime absq sine passio/
ne et morte xpi non tame ex hoc dicendu est q frustra homine p xpi
passione redemit.

In ca°. ix°. ostendit q modus libationis ppli dei aptto p passione et morte
xpi non tame ex hoc dicendu fuit convenientior ex pte dei liberantis
q si p solam divina mediam populu libasset.

In ca°. x°. ostendit q modus libationis ppli dei aptto p passione et mortem
xpi fuit convenientior ex pte xpi p que fuit facta redemptio seu libacio q
si p solam divina mediaz populus fuisset libatus.

In ca°. xi°. ostendit q modus libationis ppli dei a pato p passione et morte xpi
fuit convenientior ex pte ppli libati q si p solam divina mediaz pplus fuisset
libatus.

Capitulu pmu in quo ostendit q duplex est redemptio .s. corporalis et
spualis et q redemptio spualis est dignior seu pfectior q redeptio cor/
poralis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Saulus.

Habeo mentem tuam circa congregationē israelis que p messiam seu
xp̄m prenosticatur fienda. ȝ volo vt m dicas q̄ sentis de redemptiōe
quā p̄fecte sequētē promittur pplo israelitico p messiam vt cū dicit ysa.
lix°. Veniet ad syon redemptor. et ꝓlom°. Audierim facite hoc vsqȝ ad extre/
mū terre dicite redemit dn̄s suū suū iacob. et multa similia que in ꝓphi/
cis pmissionibus continentr̄ quod non pōt dici iam impletū cū iudei seu
pplus israeliticus non est redemptus a seruitute ȝ p oppo°. Nec etiā fideles
xp̄i tui quos dicis esse v̄os israelitas fuerūt p xp̄m tuū redempti a pressura/
onibus seu afflictionibus mūdi. vt patet in hystorijs p̄mitiuoꝝ tuoꝝ.
neqȝ etiam hodie sunt redempti ab huiꝰ ad v̄sitatibus in diuersis ptibus orbis
Ex quo patet q̄ xp̄us tuus non fuit v̄us redemptor ppli et p consequēs
nec v̄us messias. Paulus. ¶ Circa istam dictionē reddimere seu re/ — Reg dn̄ e redeptio s. corporalis & 2 spūalis. corpalis a seruitute corpali. spūalis a seruitute pcti 2 demonis. redeptio p messia fienda est spūalis
demptio et h° similiter est dicendū sicut sup° de congregatione est enī
duplex redemptio. s. corporalis vt cū dr̄ exo. vj°. Redimā vos in brachio ex/
tento/ et exo. xv°. Dux fuisti in media tua pplo tuo quē redemisti. qd' in/
telligit' de redemptione a seruitute egiptiaca q̄ corporalis erat et sic de mul/
tis alijs. Est etiam alia redemptio spūalis. s. cū aīa redimit a seruitute
pcti de qua in ps. Ex usuris et iniquitate redimet aīas eoꝝ. et alibi. Et
ip̄e redimet israel ex oībus iniq̄tatibus suis. Et sic de multis similibus. Vnde
redemptio p messiam in ꝓphis pmissa intelligenda est/ nō de prima redemptiōe
. s. corporalis sicut redemptio egiptiaca et babilonica ȝ spūalis s. a seruitute
pcti sicut de congregatione dictū est sup° talis enī redemptio. s. spūalis val/
de dignior est q̄ redemptio corporalis et sic magis ptinens ad bona que
p v̄um redemptorem messiam ꝓmittunt'. Saulus. ¶ Duo p̄supponis que
tibi incubunt ꝓbanda ad tuū habendū intentū/ quoꝝ vnū est q̄ spūalis
redemptio est dignior q̄ corporalis cuiꝰ oppositū tenet cōīter vulgaris
cū dicit' non bene pro toto libertas vendit' auro/ qd' cōīter intelligunt
homines de libtate a seruitute humana. Presupponis etiā scdo q̄ maiora
bona magis ptinent ad ꝓmissionē messie q̄ minora videamꝰ q° de primo
deinde pcedemꝰ ad scdm. Paulus. ¶ Ad primū tibi respondeo sic q̄ redep/
tio spūalis. s. a seruitute humana satis videt' notū si enī infideles seu pa/
gani luce fidei carentes concedunt bona aīe potiora esse q̄ bona corporis
vt patet non solū p stoicos qui bona corpora non iudicant eē bona ho/
minis ȝ etiam p pipatheticos qui dicunt bona corpora esse bona hominis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non bene pro toto libertas venditur auro quomodo intelligi debet

licet minima. Utrique enim tenent bona anime digniora esse et maiora quam bona cor/
poris cuius racio patet nam cum corpus sit propter animam sicut materia propter for/
mam constat quod bonum anime potius est quam bonum corporis / finis habet enim racionem
optimi secundum philosophum. hoc autem quod allegas de libertate corporali quod non bene pro
toto venditur auro prout vulgariter dicitur verum est. Nam aurum seu divicie
et huius sunt de bonis exterioribus hominis que sunt minora bona quam libertas
corporalis que est de bonis corporis quequidem bona corporis secundum sententiam
philosophi sunt media inter bona anime que sunt maiora et bona exteriora que sunt
minora / et ideo non bene venditur libertas corporis que est de mediis
bonis pro toto auro quod est de bonis minimis et eadem ratione ymo et a for/
tiori libertas anime non bene venditur non solum pro toto auro sed etiam pro libertate
corporis cum bona anime excedant in dignitate cetera bona hominis tam corporis quam exterio/
ra racione predicta. Unde et psalmista cum dixisset. Apud dominum misericordia et copiosa a/
pud eum redempcio. Ut ostenderet que esset illa redempcio copiosa statim subdit
Et ipse redimet israel ex omnibus iniquitatibus eius. q. d. illa est magna seu copi/
osa redempcio in qua redimitur israel ab iniquitate redempcio enim a subiectione hominum
licet bona non tamen magna est seu copiosa.

Capitulum secundum in quo ostendit quod habundancia temporalium bonorum et libertas a subiectione humana non requiruntur ad redempcionem spiritualem per messiam promissum in lege. quod messias non in potestate bellica armorum erat victurus gentes et quod talium bonorum habundancia de communi cursu hominibus distribuitur a divina cogi/tione: quiquidem cursus non erat mutandus in tempore messie?

Saulus.

Q 1 uidquid sit de comparacione harum redempcionum ad invicem concedo tibi quod tempore
messie reddimendi sunt israel spiritualiter s. ab iniquitatibus legitur enim Je.
l°. In tempore illo queretur iniquitas israel et non erit et peccatum iuda et non inve/
nietur quoniam propicius ero eis quos reliquero. Et si forte hec verba intelligantur
de redempcione a captivitate babilonica a multo forciori intelligenda sunt
de redempcione a captivitate hodierna ad quam requiritur penitencia redimendorum
ut habetur deuteronomii xxx. ubi sic Converteris ad dominum deum tuum et audies vocem
eius. et infra. Et convertet dominus captivitatem tuam et miserebitur tui etc. que
quod ad redempcionem hodiernam requiritur vera penitencia in ipsis reddimendis sed ex
hoc non excluditur quod redempcio corporalis s. a servitute humana requiratur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in redemptione messie. Nam ad hoc quod ipsa redemptio spiritualis sit perfecta et
integra requiritur redemptio corporalis que compectat per hoc quod aliquis rex de
gente david dominetur potenter ceteras nationes mundi taliter quod totus israel
deducatur a subiectione gentium et remaneat in mera libertate sub domino deo
et suo messie seu christi ut habetur expresse ezechielis xxxiiii. ubi de hac redemptio/
one loquens dicit / et scient. s. israel. Quia ego dominus cum contrivero cathe/
nas iugi eorum / et eruero eos de manu imperantium sibi. Et ibidem paulo ante dicitur
Ego autem dominus ero eis in deum et servus meus david princeps in medio eorum. De
hac etiam victoria generali ipsius messie legitur. numeri xxiiii. Orietur stella de
iacob et consurget virga de israel / et percutiet duces moab et vastabit omnes
filios seth etc. Ex quibus et aliis ibidem contentis est manifestum quod de israel
debet surgere aliquis potens qui omnes filios seth. s. totum mundum qui de seth
descendit. Nam post aquas totum humanum genus hodie descendit / de seth des/
cendere demonstratur ut habetur gen. v°. Et sic per talem victoriam erunt israel liberi
a subiectione gentium quequidem libertas est quodammodo necessaria ad libertatem
aptius habendam per quam vita futura acquiritur prout ille magister magnus
s. rabi moyses egiptius in suo deuteronomio in ca°. de penitentia ca. ix°. sufficienter ostendit sic
dicens propter hoc desideraverunt israel et prophete eorum et sapientes eorum dies mes/
sie ut quiescerent a subiectione regnorum nequam que non dimittunt israel
ad laborandum in lege et preceptis prout debent et ut invenirent eis requies
et multiplicarent iusticiam per quam mereantur vitam futuram secundum ille. Et ideo
in titulo de regibus et bellis eorum ca°. ultimo concludens de tempore messie sic ait.
In illo tempore non erit fames neque bellum / neque zelus seu contentio / quia bona
erunt valde affluentia et omnia mirabilia invenientur sicut terra et non erit
cura hominum nisi ut cognoscant deum tantummodo / secundum ille. Vides igitur secundum ve/
ram doctrinam istius doctoris quod libertas a subiectione humana est necessaria
in tempore messie ad habendam aliam libertatem seu perfectam et ideo non opportet
exponere redemptionem promissam in prophetis pro tempore messie pro redemptione
spiritualem tantum sed etiam pro corporalem quam tamen libertatem s. corporalem non
fuit adeptus per messiam vestrum generaliter ut dictum est supra unde et exspec/
tanda est huius per nostrum redemptorem. s. messiam a nobis expectatum. Paulus.

¶ Si bene consideras magister tuus rabi moyses defecit in isto nimio scriptu/
rarum de nostro messia loquentium in multis et specialiter in duobus que ad
propositum pertinent. Primo enim defecit in hoc quod asserit habundantiam bonorum
temporalium ut potest libertas corporalis a subiectione humana similiter.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et pax temporalis et magna copia diviciarum huius mundi fuisse necessaria
ad hoc ut homines cognoscant deum et in diviciis opibus contententur seu proficiant
Secundo deficit quia messias promissus habebat vincere omnes naciones mundi potenter
et sic eius ducere potestatem vincendi ad subiectionem gentium. Primus enim defectus patet si tu
scrutatus fuisset scripturas manifeste invenisses quod habundancia temporalium
est potissima causa seu occasio obliviscendi deum et ydola colendi. Legitur enim deuteronomii

Nota quod occasio obliviscendi deum est habundancia temporalium et honores

viii. Ne postquam comederis et saciatus fueris et domos pulcras edifica-
veris et habitaveris in eis habuerisque armenta et ovium greges argenti et auri
cunctarumque rerum copiam elevetur cor tuum et non reminiscaris domini dei tui qui eduxit
te de terra egipti. Et infra. Si oblitus fueris domini dei tui ambulabis post
deos alienos et cetera. Habes ergo ex testimonio eminentissimi prophete scilicet moysi quod copia tempora-
lium bonorum occasionem prebet non cognoscendi deum sed obliviscendi. Sic habes per
testimonium illius sapientissimi scilicet salamonis qui proverbiorum xxx° adeo instanter
petebat. mendicitatem et divicias ne dederis michi sed tantum victui meo tribue necessaria
ne forte saturatus illiciar ad negandum et dicam quis est dominus. Honores eciam
huius mundi impediunt cognicionem intellectus. testatur david. Homo cum in honore
esset non intellexit. Si ergo tuus magister scrutatus fuisset huius et similes
scripturas non assumpsisset quod copia bonorum temporalium requirebatur de directo
ad cognicionem dei. Secundus vero defectus tui magistri dicentis quod messias
promissus cum potencia armorum corporali debebat vincere totum universum patet

Nota quod in adventu messie debuit adesse summa humilitas et mansuetudo paupertas et abiectio et non clamores belli et pompa sicut iudei dicunt

manifeste ysaie. capitulo xlii°. ubi de messia ad litteram tractatur sic legitur. Ecce
servus meus suscipiam eum electus meus complacuit sibi in illo anima mea
dedi spiritum meum super eum iudicium gentibus proferet non clamabit nec accipiet
personam nec audietur foris vox eius calamum quassatum non conteret et
linum fumigans non extinguet in veritate adducet iudicium non erit tristis
nec turbulentus donec ponat in terra iudicium et legem eius insule expec-
tabunt. Ex quo habes quod messias promissus cum summa humilitate et man-
suetudine docturus est gentes et daturus legem suam non in tumultu
seu clamore que pertinet ad conflictum corporalis victorie. Idem habetur zacharie
ix°. ubi de adventu messie secundum maiores doctores tuos tractatur legitur.
Exulta satis filia syon iubila filia ierusalem ecce rex tuus veniet tibi iustus
et salvator ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum asine et
disperdam quadrigam ex effraym et equum de ierusalem et dissipabitur arcus
belli et loquetur pacem gentibus et potestas eius a mari usque ad mare et a flu-
minibus usque ad fines terre. Ex quo habes quod messias promissus in paupertate et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

magna deiectione venturus erat et non cum quadrigis seu equis nec in bellicis
armis sed pacem loquendo suum dominium erat extendendum per orbem quas auctoritates
magister tuus Ra. moy. si considerasset certe non dixisset in libro et capitulo per te allegatis
quod sicut david vicit moabitas scilicet per viam armorum sic messias victurus erat totum
universum quod non est verum. Nam victoria christi mere spiritualis intelligenda est ut
patebit sicut et sua redemptio. **Saulus.** ¶ Ray. moy. posset respondere ad tuas
obiectiones et primo ad primam sic licet enim verum sit quod de communi cursu hominum habundancia seu
affluencia temporalium bonorum impediat a cognitione divina et a noticia forsitan
tamen speciali seu singulari dono dei posset homo cum huiusmodi affluencia non impediri
a cultu bonorum spiritualium consecutione legitur enim de abraam gen. xiii. quod erat
multum honoratus in pecudibus argento et auro. et tamen de ipso legitur
ibidem xvii. Ambula coram me et esto perfectus. Ex quo patet quod affluencia
bonorum temporalium non necessario impedit perfectionem humanam et sic videtur
intelligendum in tempore messie. scilicet quod homines ex dono dei speciali per huiusmodi afflu-
enciam bonorum temporalium non impedientur a divina cognitione sed po-
tius in ea proficient. **Paulus.** ¶ Concedo tibi quod illi qui sunt in magna perfe-
ctione constituti non distrahuntur per habundanciam temporalium bonorum a divina
cognitione et amore. sed hoc pertinet solum ad magnos et perfectos sicut Abraam
sed ad commune seu vulgarem populum auctoritates predicte testantur oppositum scilicet quod huius
habundancia non adiuvat sed distrahit. cum autem messias det commune doctri-
nam exterre omnibus populis per quam deum cognoscant et ei adhereant oportet
quod non eos alliciat seu atrahat per bona temporalia que de communi cursu homines
ab hoc distrahunt. **Saulus.** ¶ Et si de communi cursu verum sit quod habundancia
temporalium bonorum homines distrahant a divina cognitione et huiusmodi sonent auctoritates
per te allegate videntur dicere in tempore autem messie hoc erit novum scilicet quod huius
habundancie temporalium non solum non distrahant sed etiam adiuvent homines ad di-
vina cognoscenda et bona opera exercenda. sicut enim de communi cursu nature est quod lup-
pus agnum rapiat et pardus hedum et huiusmodi. et tamen de tempore messie legitur
ysa. xi. habitabit luppus cum agno et pardus cum edo accubabit vitulus
et leo et ovis simul morabuntur et cetera. pari igitur modo istud novum fore
tempore messie debet credi. scilicet quod homines bonis temporalibus repleti non impedi-
untur ex hoc a divina cognitione sed potius per ea ad proveniendum et proficiant. de
hoc de novo operante in hominibus sicut inter bruta animalia supradicta societatem
insuetam futurus est dicto modo. **Paulus.** ¶ In hac responsione seu cavillatione
tua manifeste contradicis doctrine magistri tui Ra. moy. supradicti dicit enim

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et qd intelligitur habitabit lupus cum agno etc

in libro de iudicibus titulo allegato ca° xi°. Non ascendat sup cor q in tpe messie cesset aliquid de consuetudine mundi aut sit aliqd nouum in hijs q facta sunt a principio sz mundus sedm consuetudine sua incedit h° enim qd dr in ysa. habitabit luppus cu agno / parabolicu est et enigmaticu et significat q isrl habitabunt confidenter cu impiis seculi qui figurantur ut luppus et pardus in scripturis h ille. Ex quo hes manifeste q sedm tuu magistru non est dicendu q consuetudo naturalis sit imptetur tempore messie sz auctes h° sonantes sunt exponende tanqz parabolice. vn pz qd q in tepore messie hoies qui conter p affluentia tepoialiu bonoru, als distrahebantur a cognitione spualiu tunc p nouu domi dei p tua non distrahentur sz potius in diuinis psiticient est manifeste contra doctrinam expressam tui magistri.

Capitulu tertium in quo ostendit q in sacra scriptura quandoqz agitur de vittoria spuali et q vittoria spualis est dignior seu virtuosior q vittoria corporalis.

Saulus.

Circa sedz qd obiciebas contra fra. moysen dicente q messias vitturus erat vniusum vi armoru, qd dicis esse falsum, asseris enim q vittoria xpi tui habuit esse mere spualis tibi respondeo q hec assertio tua est manifeste contra oem cursum loquendi scpturaru, est enim consona omnibus vittorijs que in gestis sacre scripture reperiuntur. Vittoria enim q abraa habuit de quinqz regibus temporalis fuit p qua a melchisedech sacedote dei excelsi benedictione recepit eo q deo ptegente hostes in manu seu in potestate sua habuit ut habet gen xiiii°. egiptijs etia in mari vtute diuina corporaliter submisis vittoria diuina laudatur cantantibus moyse et filijs isrl. Dextera tua dne confregit inimicu. Exo. xv°. Idem de vittorijs iosue. et de multis alijs qui temporibus iudicu in isrl contigerunt usqz in tepore dd. qui sedm te figura fuit xpi tui, iste etia dauid qui p'ia dni multiplicater plauit ut ca°. gratiaru actiones de tot vittorijs agens ipi deo psallens dicebat. Qui docet manus meas ad plium et digitos meos ad bellum. qd intelligitur de corporali vittoria no ergo repio p sacras scripturas discurrendo hanc vittoria spualem qua tuo messie attribuis aliqs rationes sit inducturus ergo inprobas fra. moysen. qui illud vbum vastabit omis filios seth qd intelligit de messia de vittoria corporali exposuit sicut et alia oia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

40

in sacra scriptura contenta q̄ de vittoria loquunt^ur de corporali vittoria intelliguntur. Paulus. ¶ Vittoria sp̄ualis non solum reperitur in sac̄ scriptura sȝ etiam affirmat^ur ipaȝ esse meliorem quā vittoria corporalis Legit^ur enim p̄ub. xvi^o. Melior est paciens viro forti et qui dnat^ur aīo suo expugnatore urbium alias urbis urbis Racio aut̄ quare paciēs ṽtuosē melior est forti assignat^ur conter ab expositoribus sic. Nam paciencia q̄ est virtus p̄pe consistit in fortitudine aīe p quā equanimit^er tollerant^ur adu̅sa et ideo quanto aīa melior est corpore tanto fortitudo aīe est melior q̄ fortitudo corporalis. Racio aut̄ 2^a. s. cū dicit qui dnatur aīo suo melior est expugnatore urbiū talis est appetitus sensitivus p maiori parte in hoībus dominat^ur appetitui intellettivo licet contra ordinem rationis Sȝ ille cuius racio dnatur suo sensitivo appetitui p consequens dnatur dnīs terrenis hominum et sic tale dnium seu vittoria maior est seu virtuosior q̄ vittoria corporalis. Unde diogenes phūs de alexandro magno qui quam plurimas urbes expugnaverat audatter dicebat q alexander erat s̄uus s̄ui sui. Nam diogenes p rōnem dnabat^ur suo sensitivo appetitui cui. s. sensui alexander diligenter s̄uiebat. Movebat^ur enim alexander sollicite p ambicione et concupiscentiam quibus tn̄ diogenes dnabat^ur p rōnem eas subiciens. habes igit^ur p auttem sacram in racione q est dare vittoriā sp̄ualem et q talis vittoria est melior quā vittoria corporalis.

q^d seq nobilior ē vittō sp̄ualis corporali

Capitulum quartū in quo ostendit^ur q xp̄us messias de quo loquit^ur scriptura excellentior et pfettior in p̄phīs prenosticat^ur non tantū hoīb9 sȝ etiā angelis dei Similiter redempcio in p̄phīs p messiam p̄missa ceteris redemptionibus de quibus in scriptura fit mencio et pfettior et p consequens q huic redemptori vittoria competit pfettior ceteris vittoriis. s. vittoria spiritualis.

Saulus.

Audio illa q̄ dicis de vittoria sp̄uali et de eius comparacione ad corporalem vittoriam sȝ ut ista ad ppositum tuū applicent^ur oportet te duo pbare quorum unū est ut huius vittoria sp̄ualis ptineat ad xp̄um messiā, aliud vero q p talem vittoriā quam dicis sp̄ualem messias tuus redemerit pp̄lm isrelitticū seu suos fideles. Paulus. ¶ Concedo tibi q hec sunt p me pbanda et ideo p̄us pbabo primū deinde scd̄m. Ad pbacionē igit^ur primi presuppono tibi duo. Unū est q messias de quo loquimur excellentior et pfettior pre

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nostificatur in prophetis esse ceteris quibuscumque hominibus. Aliud est quod redemptio
in prophetis per messiam promissa ceteris redemptionibus de quibus in scriptura
fit mentio est perfectior. Probatur nam licet in veteri testamento multi sancti fuerunt
et perfecte vite ut patriarche inter quos principalis fuit Habraam cui facta est
promissio future beatitudinis Gen. xv°. Similiter fuerunt prophete de quibus Moyses
fuit principalis in legis datione et in dei cognitione et in miraculorum operatione
prout de eo testatur scriptura Deut. ultimo. Et non surrexit ultra propheta in
Israel sicut Moyses quem nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atque
portentis et cetera. Similiter fuerunt alii qui eo quod populum Israel salvaverunt ab
hostibus dicuntur salvatores ut legitur de eis iii° Judicum. Suscitavit dominus eis
scilicet filiis Israel salvatorem vocabulo Ahoth filium Gera filii Gemini qui utraque
manu pro dextera utebatur et cetera. Similiter de Sanson legitur Judicum xiii°.
Ipse salvabit Israel de manibus Philistinorum. Et sic de multis aliis tamen inter
omnes illos nullus fuit tante perfectionis quod de eo dicantur cum magna et subli-
mia sicut dicuntur de messia promisso ex quo patet propositum scilicet quod messias promissus
inter ceteros patriarchas prophetas seu salvatores fuit excelsior. Saulus.

Allega illa magna seu sublimia que de messia dicuntur in prophetis sic quod de nullo
alio similia dicuntur. Paulus. Ysa. lii°. cum de redemptione seu salvatione

Nota de quod moyses fuit magnus propheta

Nota de quod messias fuit maior omnibus prophetis et patriarchis et angelis dei secundum catholicos et talmudistas

ultima per messiam erat fienda loqueretur dicens. Quam pulcri super montes
pedes nunciantis et predicantis pacem annunciantis bonum predicantis salutem
dicentis Sion regnabit deus tuus. et cetera, et infra. Precedet enim vos dominus et
congregabit vos deus Israel. Que et multa que in illo contextu continentur
de redemptione que per verum messiam erat fienda secundum omnes expositores
tam nostros quam vestros intelliguntur. et ut ibidem declarat propheta maxima dignitate
huius redemptoris in eodem contextu nullo alio interposito subdit. Ecce intelliget
servus meus exaltabitur et elevabitur et sublimis erit valde. Quis autem sit
iste servus de quo loquitur propheta translatio caldayca ostendit dicens in hoc loco ecce
intelliget servus meus messias quid autem significat hec verba prophete in hac triplici repli-
catione excellentissima cum dicit. Exaltabitur et elevabitur et sublimis erit valde
Talmudici expositores in hoc loco declarant dicentes super hiis verbis sic. Exalta-
bitur plusquam Abraam et elevabitur plusquam Moyses et sublimis erit valde. plus-
quam angeli ministerii scilicet deo ministrantes ex quibus verbis propheticis simul cum tal-
mudicis expositoribus satis habes quod nulli primorum nec prophetarum tanta dignitas
competit sicut messie qui non solum maior quam Habraam pater fidei et quam Moyses
in tota domo dei fidelissimus Num. xii°. ca°. sed etiam sublimior quam angeli dei denotatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

41

Vnde primum presuppositum manifestissimum est. Secundum vero presuppositum scilicet quod redemp-
tio que per messiam erat futura est excellencior ceteris que in preteritis temporibus
fuerunt probatur per illud ysa. xlv°. Israel saluatus est in domino salute eterna non
confundemini et non erubescetis vsque in seculum seculi. Ex quo patet quod salus
ista est perpetua nullum habens finem quod non potest dici de aliqua saluacione
que in preteritis temporibus filij israel habuerunt omnes enim fuerunt limitate
in tempore quia solum certis temporibus durauerunt vt patet de egipciaca et babi-
lonica in aliis particularibus. Saulus. ¶ Verba huius auctoris que vltimo
allegas videntur loqui de preterita saluacione dicit enim Israel saluatus est
in domino quod est de preterito non enim dicit saluabitur. Ex quo patet quod tempore ysa.
loquentis illa saluacio de qua loquitur iam transfuerat in preteritum. Sed ista de
qua agimus futura erat tempore istius prophete ideo non videtur quod de ipsa
propheta loquitur. Paulus. ¶ Tua cauillacio nullum habet hic locum tamen quia
manifestum est quod prophete sepissime loquuntur de futuris per modum preteriti et hoc
propter certitudinem prophetie illa enim que adeo sibi reuelantur ita iudicant esse certa
ac si essent preterita licet nondum inchoata quod patet in pluribus locis et in
hoc capitulo per me allegato vbi dicitur. Consolatus est dominus populum suum redemit
ihrlm viderunt omnes fines terre salutare dei nostri. que omnia tunc erant
futura et adhuc pro te expectantur et tamen loquitur per modum preteriti. tum quia ipse
huius prophetie manifestum est quod nulla fuit scripta saluacio seu redempcio perpetua
seu eterna / eterna scilicet in seculum seculi et ideo necesse est vt intelligantur verba prophete de futuro
quorum virtus saluatur racione iam dicta. predictis igitur duobus presuppositis iam
probatis faciliter ex eis concluditur propositum per me probandum scilicet quod victoria spiritualis prin-
cipaliter pertineat ad verum messiam. Sicut enim naturaliter actiua proporcionantur
suis passiuis similiter et forme substanciales suis materiis vt ex documen-
tis philosophicis habetur. sic vt perfectiores forme debeantur perfectioribus materiis et huius-
modi Sic in proposito perfectiori redemptori similiter et perfectiori redempcioni perfectior
victoria debetur. Cum autem ex predictis patet quod perfectior redemptor inter ceteros
de quibus prophete loquuntur verus messias est similiter et inter redempciones alias
redempcio perpetua est perfectior sequitur quod per victoriam spiritualem que perfectior est
corporali vt dictum est redemptor perfectus redempcione perfecta suis redemp-
tis acquireant quod fuit probandum primo.

Capitulum quintum in quo ostenditur quod nullus illa que in propheciis principaliter
omnibus tradunt sonancia bella seu victorias corporales non sunt appli-

Marginal note: Dicit quod redempcio seu saluacio per messiam fienda est omnibus redempcionibus perfectior et melior

tanda primo adventui messie sed secundo.

Sanchus.

DE hoc quod modo probas non est magna controversia inter te et me sic
n. faciliter concederem tibi quod messias promissus perfectior est in/
ter cetros homines qui dicuntur salvatores seu redemptores similiter quod
redemptio per ipsum copetrata perfectior atque validior seu diuturnior sit ce/
teris similiter tibi concedo quod victoria sua potencior sit atque validior
ceteris alie enim victorie non se extenderunt ad omnes filios seth. scilicet ad to/
tum universum sed tantum ad aliquas gentes et certa climata et hoc cum modica
ducatione. Victoria autem messie totum universum ad se subiugabit. Unde
in istis faciliter concordaremus. Sed maior pars totius nostre controversie in
hac parte consistet in hoc quod tu asseris verum messiam victurum esse patiendo
non autem corporaliter vincendo seu supprimendo quod est manifeste contra auctoritates sa/
cre scripture. Legitur enim zacharie ultimo de quodam bello ierosolimitano in
quo omnes gentes debent congregari et erit civitas capta et postea libera
Egredietur dominus et preliabitur contra gentes illas sic preliatus est in die certami/
nis. Et post multa que ibidem ponuntur que pertinent ad victoriam corporalem illius
belli concluditur. Et erit dominus rex super omnem terram Similiter et nomen eius quia
non nominabitur diversis nominibus seu cultibus sicut in presenti tempore. Sed omnes gentes
sub una fide et uno ritu deum colent quequidem concordia finalis per victoriam
messie supradictam que corporalis est spectatur Similiter quod dicitur in sophonia iii°.
Tunc reddam populis labium electum ut vocent omnes in nomine domini et serviant ei humero
uno quod usque hodie non fuit impletum. Implens tamen erit in historia postquam deus
effudit iram suam super gentes et regna prout ibidem habetur quod tamen effusio ire per
corporalem subversionem intelligendum est. Sic habetur ezechielis xxxviii°. et xxxix°.
de prelio gog et magog quodquidem prelium manifeste prenunciatur corporale et cum bellicis
armis certatum in qua prophetia multa et varia ponuntur que nullomodo possunt ex/
poni nisi de actibus bellicis et huius in cuius fine redemptio populi israelitici ponitur
tamen ibidem subdit concludendo. Nunc convertam captivitatem iacob et miserebor
domus israel. etc. Ex quibus manifeste habetur quod per bella fortissima corporea et per victo/
riam corporalem redimendus est israel virtute divina per messiam et hoc sub/
iugando seu subponendo gentes adversas non autem patiendo ut tu videris
sentire. Paulus. ¶ Si bene attendas ea que dicta sunt supra, duo sunt ad/
ventus generales messie seu christi de quibus sacra scriptura mentionem facit
non simul sed quandoque de uno quandoque de alio in quibus duobus adventibus

De quod duo sunt adventus generales messie primus cum mansuetu/
dine 2us cum fortitudine

licet idem sit xpistus seu messias veniens non tamen sub eadem forma Sed sub
diuersa seu opposita nec ad idem effectum proximo producendum Sed ad diuersos
prout ex auctoritatibus sacris posset comprobari In primo enim aduentu messias praedicatur venturus
in forma maxime mansueta et humili de quo ysa. xlii°. Calamum contritum non
confringet et linum fumigans non extinguet. Et zacharie. ix°. de eodem legitur. Ecce
rex tuus venit pauper et equitans super asinam. et cetera. Ex quibus et similibus ma/
nifeste ostendunt prophete quendam aduentum xpisti fore in forma maxime humilitatis.
Et sine aliquo bellico tumultu De tempore autem et effectu principaliter et proximo
huius primi aduentus habes per danielem cum dicit daniel. ix°. Septuaginta ebdomade a/
breuiate sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam ut consumatur praeuaricatio et
finem accipiat peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iustitia sempiterna et cetera.
Ex quibus habes manifeste quod messias iuxta has pronosticationes propheticas venturus
erat in forma mansuetissima et humili ad praeuaricationes et peccata atque iniquitates
tollendas et hoc in tempore danieli reuelato. Est autem secundus aduentus messie de
quo prophete alibi loquuntur tam circa formam sub qua venturus est quam circa effectum prin/
cipalem sui aduentus. De quo secundo aduentu daniel. vii°. Aspiciebam et ecce quasi
filius hominis veniebat et usque ad antiquum dierum peruenit et in conspectu eius obtu/
lerunt eum, et dedit ei potestatem et honorem et regimen et omnes populi tribus et
lingue ipsi seruient potestas eius potestas eterna que non auferetur et regnum eius
quod non corrumpetur. Quem quidem filium hominis de quo propheta loquitur in hoc loco
intelligunt etiam secundum expositores tuos ipsum messiam. effectus autem huius aduentus
declaratur a daniele in eodem capitulo cum dicit. Iudicium sedit et libri aperti sunt. habes
igitur manifeste auctoritate daniel quod xpistus venturus est aliquando non in forma man/
sueta seu humili. sed sub forma magne maiestatis et potestatis. habes etiam
quod effectus huius aduentus non est ad delendas iniquitates parcendo peccatoribus
sicut in primo aduentu seu saluando. sed ad iudicandum seu puniendum iniquos
seu peccatores et huius per suum rectum iudicium et de hoc. 2°. aduentu scilicet ad iudicium
etiam loquuntur prophete in multis locis vt cum dicit ysa. iii°. Dominus ad iudicandum
veniet cum senibus populi sui de principibus eius et cetera. De tempore autem huius secundi
aduentus non habentur reuelationes prophetice sicut de primo. Si vis igitur o saule
non deficere in scrutinio scripturarum de utroque aduentu xpisti loquentium
a recto sensu per eas intento. distingue huius duo tempora et duos aduentus
et illa que videris in propheticis locutionibus pertinentia ad remissionem peccatorum et de/
letionem iniquitatum et huius applica primo aduentui in quo ista per messiam teste
daniele debuerunt impleri ad quem non requiritur tumultus seu strepitus armorum

non enim vincendo homines per potenciam venturus erat xpistus ad remittenda peccata et saluandos homines sed potius per humilitatem et patienciam ab eis durissima est et acerba patiendo / In remittendo enim peccata et delendo iniquitates non requirunt bella corporea que sunt contra arma ut est manifestum / Illa autem que vides in scripturis que de aduentu dei seu xpisti loquuntur pertinencia ad prelia et contentiones corporeas ut illa que allegas de gog ezechielis xxxix°. et de prelio ierosolomitano zacharie ix°. Similiter de effusione furoris dei super gentes sophonie iii°. applicare debes 2° aduentui in quo xpistus venturus est non ut passurus ab iniquis sed potius ut iudex potentissimus ad puniendos omnes sibi rebelles tum antexpisto duce eorum et sic per distinctionem huiusmodi temporum et aduentuum concordabis scripturas.

Capitulum vi°. in quo ostenditur quod modus redemptionis populi dei per messiam per scrutinium scripturarum primo fundari oportet consequenter vero eius congruitas seu conuenencia per racionem quam fragilitas humana permittit inuestiganda est.

Saulus.

Audio distinctionem tuam quam eciam alias in proposuisti de duobus aduentibus xpisti s. loquendo de primo aduentu messie de quo nunc agimus in quo dicis ipsum fuisse venturum ad perdendum peccata et delendas iniquitates et huius in quo actu non requireret potencia armorum sed potius humilitas et patiencia ut sit ab omnibus durissima seu acerbissima xpistus seu messias patiendo daret finem peccato et deleret iniquitates et cetera. Ad quod non video te allegare racionem nec auctoritatem cum in sit valde remotum a credulitate humana cum deus ad quem solum pertinet delere iniquitates et tollere peccata non indigeat aliqua causa media ad hoc faciendo sed sola sua liberalitate et sine media hoc facere potest. De ipso enim legitur exodi xxxiiii°. quod est misericors et clemens patiens et multe miserationis et verax qui custodit mediam in millia qui aufert iniquitatem et scelera atque peccata. per istas enim vias domini ab ipso deo moysi reuelatas consueuit deus peccata delere sine hoc quod aliquis iustus per addenda tali remissione pateatur. Unde et numeri xiiii°. Cum deus propter peccata populi ipsum deum ad iracundiam concitante volebat populum israeliticum delere seu percutere in peste moyses pro eis interpellans ad deum sibi representabat hec vias medie sue quas ante sibi reuelauerat sic dicens. Domine longanimis et multe medie auferens iniquitatem et scelera Et infra. Dimitte obsecro peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordie tue.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

43

et subdit infra. dixitque dominus dimisi iuxta verbum tuum. Ex quo patet quod ad di-
missionem peccatorum seu scelerum per deum non requiritur nisi sola media divina.
Non ergo requirebatur messiam venisse ad patiendum dura seu aspera ut deus dimit-
teret scelera seu peccata sed solum suffecisset oratio ipsius messie pro populo
sicut et moyses in historia supradicta legitur fecisse. Paulus. Verum est quod indu-
bie quod hoc misterium de quo agimus scilicet de modo redemptionis humane per christum est
valde remotum a nostro naturali ingenio seu intellectu cum sit omnino
supra naturam, et ideo auctoritate sacre scripture fundari oportet illud quod veritas
fidei nostre in hoc tenet, ea enim que ex sola voluntate divina provenerunt supra
omne debitum creature sicut misterium redemptionis de quo agimus nobis innotesce-
re non possunt nisi qualiter sacra scriptura tradant per quam divina volun-
tas nobis innotescit. Idcirco in primis recurrendum est in hoc ad scripturarum
sanctionem loquentium de redemptione seu de modo redemptionis populi dei per
messiam quod cum in scripturis invenerimus investigande sunt rationes que ex humana
fragilitate reperiri possunt ad congruitatem seu convenientiam modi redemptionis
pertinentes ut sic rationes humane sint consone scripturarum testimoniis.
Saulus. Placet mihi ut istum ordinem teneas in hac materia scilicet ut primo osten-
das per sacras auctoritates si tu potes istum modum redemptionis quem presupponis videlicet quod mes-
sias promissus redempturus erat populum a peccato patiendo ab hominibus dura et acerba
non autem vincendo corporaliter ad adversarios hoc enim reputo tam remotum a ratione
naturali humana quod non nisi divina auctoritate clara et expressa deberet a prudenti vi-
ro digni fide extimari si autem hoc potes expressis eloquiis ostendere quod tamen non
credo, tunc poterimus ad rationes congruitatis seu convenientie procedere.

Capitulum septimum in quo ostenditur quod ille servus dei de quo loquitur ysayas
in capitulo liii per totum et in fine precedentis capituli est verus messias non
autem populus iudeorum sicut vestri falso fingunt. et quod ex illo capitulo cum fine precedentis
habentur xii conclusiones plane tradite que ipsi messie nostro applicantur qui non
per potentiam armorum alios vincendo sed potius patiendo et moriendo suos re-
demit a servitute peccati non autem a servitute corporali humana.

Paulus.

Quod messias redempturus erat populum a peccato non vincendo corporaliter
ad adversarios sed potius patiendo ab eis crudelia et acerba usque ad mortem
inclusive satis declaratur ab illo evangelico propheta scilicet ysayas in liii capitulo in quo loquitur
de hac materia que ut tu asseris et verum est valde remota a naturali ratione

Reg. li primus plaire rede[m]ptione ... messia accidentalibus et ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

humana sic dicere incipit. Quis credidit auditui nostro. q. d. vix vel raro credi-
bile est hominibus presertim luce fidei carentibus illa que dicturus sum de messia
predicto. quod impletum fuit precipue in iudeis qui et maiori parte non crediderunt miste-
rium passionis de quo hic agit propheta / nec hodie ut vides credunt. Unde recte
propheta in exordio annunciationis huius misterii incipit. Quis credidit audi-
tui nostro. fides enim est ex auditu. unde veri doctores sepe dicunt de hiis que
per traditiones antiquorum recipiunt Ex ore auditus didicerunt. que autem
sint illa tam difficilia ad credendum declarat plene in hoc loco et principa-
liter illa que de messia de quo agit sunt in proposito nostro attendenda. Saulus.
Ex illo capitulo ysa. s. liii. tu non potes fundare intentum tuum non enim ibi loquitur
propheta de messia prout tu presupponis sed potius loquitur ad literam de populo iudeorum de
quo loquitur quasi de uno homine sic. exodi iiii. dicitur. Filius meus primogenitus
israel sic enim exponit ra. sa. expositor noster applicando omnia que in hoc
capitulo continentur s. langores plagas despectus ignominiam et huius populo iudeorum
in captivitate hodierna existentium non autem ad messiam et ideo frustra de hoc
capitulo sumis contra me argumentum. Paulus. Quod capitulum supradictum
s. ysa. liii. intelligatur de populo iudeorum in hodierna captivitate existencium
non solum litera non patitur sed etiam est inconsonum tuorum antiquorum expositorum
tuus enim ra. sa. et alii minus bene intelligentes hanc falsam finxerunt expo-
sitionem ut misterium passionis salvatoris nostri quod in hoc capitulo plane traditur
occultare seu offuscare possint. quod autem non consonet predicta falsa expo-
sitio antiquorum tuorum veris assertionibus patet ex iam dictis Nam ut sup-
tibi dixi in translatione caldaica Ionathe que ut nosti equalis est auctoritatis
textui eo quod talmudista antiqui communiter tenent illam translationem fuisse traditam
ab ageo zacharia. et malachia prophetis oppositum manifeste continetur. Nam super
illud verbum Ecce intelliget servus meus quod est in fine precedentis capituli
et continuatur cum capitulo supradicto s. liii. translatio supradicta habet
Ecce intelliget servus meus messias. Unde manifestum est secundum predictam trans-
lationem quod capitulum istud de messia loquitur non autem de populo iudeorum. Idem
patet per talmudicos expositores qui de excellencia illius servi dei de quo dicitur
Exaltabitur et elevabitur et sublimis erit valde dicunt ergo quod ille servus
dei s. messias de quo in hoc capitulo propheta loquitur erit exaltatus et elevatus
et valde sublimis plusquam abraam et moyses et plusquam angeli qui deo
ministrant ut largius tibi supra cum de excellentia redemptoris ageretur
proposui quod ut manifeste vides nullo modo posset verificari de populo iudeorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vnde exposicio Ra. Sa. manifeste est inconsona dictis antiquorum tuorum et per consequens debes eam reputare falsam et fictam ratione predicta. Saulus. ¶ Licet translator caldaicus et etiam talmudici alii antiqui exponant hoc capitulum .l. .liii. ysa. de messia intelligi, presumptam tamen ex quo habeo unum doctorem sicut Ra. Sa. asserentem oppositum, satis sufficit michi ad eludendam racionem tuam contra me ex hoc cum adhereo in tantum michi huius exposicione dictis Ra. Sa. Paulus. ¶ Evasio tua nullomodo habet hic locum tamen quia dicta Ra. Sa. nullomodo habent equalem auctoritatem sicut translatio caldayca que secundum omnes tuos attribuitur prophetis fuit tradita ut dictum est, nec etiam sicut antiqui talmudici quorum unus de expositoribus fuit Ra. Sa. prout est manifestum et notatum in omnibus scolis iudeorum. Unde aliqui magis moderni quam Ra. Sa. dimissa sua falsa exposicione in hoc loco secuti sunt translationem caldaycam et exposicionem suorum antiquorum, tum quia verba capituli supradicti nullo modo tollerant huiusmodi falsam et fictam Ra. Sa. exposicionem. Saulus ¶ Volo audire a te prius qui sunt illi moderni expositores nostri qui dimissa exposicione Ra. Sa. secuti sunt caldaycam translationem et antiquorum exposicionem et consequenter ostende michi que sunt verba in supradicto capitulo contenta que exposicionem Ra. Sa. nullo modo possent tollerare ut asseras. Paulus. ¶ Ra. Moyses gerundensis in sua glo. super gen. xxix°. dicit sic. Rex messias habet dare cor suum ad petendum miseraciones pro israel, et ad ieiunandum et humiliandum se pro eis sicut scriptum est in ysa. liii°. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras attritus est propter scelera nostra hec ille. Ex quo habes manifeste quod hoc capitulum secundum istum doctorem loquitur de xpo ad litteram sicut et translator caldaycus et alii expositores exposuerunt non autem de populo iudeorum ut Ra. Sa. fingere voluit. Saulus ¶ Declara ergo michi que sunt verba in capitulo supradicto contenta que nullo modo possunt tollerare quod capitulum illud intelligatur de toto populo iudeorum prout Ra. Sa. exponit. Paulus. ¶ Obmissis aliis que ad hoc faciunt eo quod forte non de necessitate concludant, tria tamen continentur in supradicto capitulo que nullo modo applicari possunt populo iudeorum in hac captivitate existentium quorum unum est quia populus iudeorum licet multipliciter sit vulneratus et attritus in hac captivitate non tamen hoc patitur propter iniquitates gentium seu propter scelera eorum, ita ut gentes recipiant abs salutem seu veniam propter merita iudeorum, talia agentibus patientium. Hoc enim non solum est manifeste falsum cum sit contra divinam iustitiam secundum quam deus reddit unicuique secundum opera sua, sed etiam est contra mentem omnium expositorum tuorum, ipsi enim concorditer nemine discrepante credunt quod gentes que modo supprimunt seu affligunt populum iudaycum in hac captivitate finaliter sunt propter hoc puniende per deum, de quo intelligitur aliud intelligunt illud Joel ultimo. Congregabo omnes gentes et edu/

Quod capitulum liiii ysaie intelligitur de messia et non de populo iudeorum secundum translatorem latinum caldeum cum quo equalat textum sacre scripture et hoc apparet tria ut patet in littera

ducam illas in vallem iosaphat et disceptabo cum eis ibi sup populo meo et hereditate
mea israel quos dispserunt in nationibus et terram meam diuiserunt et sup
populum meum miserunt sortem etc. Cum igitur propheta testatur de seruo dei de quo hic
loquitur quod liuore suo alii sunt sanati et quod dominus inposuit in eum iniquitatem
scilicet penam omnium aliorum scilicet hominum sequitur quod non loquitur propheta hic de populo iudeorum per cuius
penas alii non saluantur sed potius puniuntur. Item nota de isto seruo dei testatur
propheta quod iniquitatem non fecit / nec est inuentus dolus in ore eius. quod non solum
de iudeis est manifeste falsum ut patet per euidentiam rei. eo quod omnes pro maiori parte
sunt pleni usuris et iniquitate et dolo sed etiam per auctoritates sacre scripture habetur
manifeste quod in hac captiuitate sunt propter peccata propria eorum / et quod si de peccatis suis
penitent et conuerterentur ad deum statim essent redempti ut habetur expresse de xxxº. deuteronomii.
etiam secundum expositionem iudeorum, hec etiam est contra mentem doctorum iudeorum, qui presup/
ponentes quod in hac captiuitate sunt propter magnum peccatum seu magna peccata inter se
inquirunt quod sit illud peccatum vel que sunt illa peccata. Unde aliqui dicunt sicut ra. sa.
licet irrationabiliter quod propter peccatum vituli in deserto fabricati de quo habetur exo. xxxii.
alii uero dicunt quod propter varia peccata singulorum alii dicunt et forte uerius si recte
intellexissent ut infra deo dante patebit quod peccatum propter quod sunt in hac captiuita/
te non est eis notum seu reuelatum sed occultum. Sed quicquid sit de istis manifes/
tum est quod omnes concordant quod populus iudeorum in hac captiuitate non est sine peccato.
seu iniquitate. Nec propter aliquod genus peccati sed propter sua propria et sic habetur quod seruus
dei de quo loquitur ysa. quod sine peccato est non potest intelligi de populo iudeorum sed de aliquo
dei seruo qui omnino est immunis peccato. Item nota de isto seruo dei propheta in fine huius capituli di/
cit quod pro transgressoribus exorauit. quod non potest intelligi de populo. iudaico qui non solum
non orat pro gentilibus ymo cotidie orat pro destructione romani imperii et presertim
pro destructione ecclesie christi et discipulorum eius ut patet per quandam orationem quam cotidie
ab eis dicitur in suis sinagogis in qua inter quedam alia expresse dicitur Omnes heretici
subito pereant / que verba ra. sa. et ra. moy. et ceteri sic exponunt isti heretici sunt dis/
cipuli nazareni. Vide ergo si de talibus potest verificari pro transgressoribus exorauit
Ex quibus habetur manifeste quod seruus dei de quo loquitur propheta in predicto capitulo non est populus
iudeorum nec aliquis iustus quia aliquis iustus creatus sit maior sed aliquis dei seruus
qui angelos et ceteros seruos dei in dignitate precellit / Unde de ipso predixit Exaltabitur
et eleuabitur et sublimis erit valde. Quod sicut supra allegatum est iuxta expositionem iudeorum
doctorum qui hec verba exponunt sic Exaltabitur sup habraam et Eleuabitur sup
moysen / et sublimis erit valde. supra angelos dei ministrantes qui quidem seruus dei
per vulnera et afflictiones et mortem quas passurus erat creditur apertus et apertius

De peccato non consentiunt propter quod fuit in captiuitate

De quod iudei orant contra xpianos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

45

pctī erat redempturus ut testatur manifeste propheta in h°. ca°. dicens. Vere langores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit ipse vulneratus est propter pcta nostra attritus est propter scelera nostra disciplina pacis nostre super eum et livore eius sanati sumus et sic de aliis. Ex contentis igitur in h° ca°. cum fine precedentis ca in mediate coniuncti inter alia ad materiam nostram pertinentia manifeste habes xii. Primum q iste redemptor filius dei excellentior est ceteris filiis tam in celo q̄ in terra existentibus de quo dicitur exaltabitur et elevabitur et cetera prout per tuos doctores expositum est.

Secundum q ipse fuit in suo exordio parvulus et humile ortum habens de quo dicitur ascendit sicut virgultum et sicut radix de terra sitienti. Tertium q in suo progressu fuit despectus et quasi ad nichilum reputatus de quo dicitur despectum et novissimum virorum et cetera. Unde nec reputavimus eum. Quartum quod fuit vulneratus propter iniquitates nostras s. tollendas. Unde dicitur Et livore eius sanati sumus et infra iustificabit ipse iustus servus meus multos. et iniquitates eorum ipse portabit. Quintum q omnes iusti preter ipsum de lege mosi erraverunt circa salutem Et ipse omnium iniquitatem portavit s. quo ad penas de quo dicitur omnes nos quasi oves erravimus et deus imposuit in eum iniquitates omnium nostrum. Sextum q has penas seu dolores usque ad mortem inclusive voluntarie et patienter sustinuit de quo dicitur. Oblatus est quia ipse voluit et sicut ovis ad occisionem ducetur et quasi agnus coram tondente et cetera. Septimum est q totum hoc fuit propter scelus populi ipse tamen erat apertus unde dicitur propter scelus populi mei percussi eum et infra quia peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore eius. Octavum q ipse filius dei debebat habere victoriam et fortium spolia dividere eo q tradidit in mortem animam suam de quo dicitur. ideo dispertiam ei plurimos et fortium dividet spolia pro eo q tradidit morti animam suam. Nonum q ipse reputandus erat malefactor seu sceleratus de quo dicitur Et cum sceleratis reputatus est. Decimum q iste filius dei per mortem et alia que toleravit licet omnium pctā sufficienter sustinuit non tamen omnium effective sed multorum. unde dicitur Et ipse multorum peccatum tulit. Undecimum q tanta fuit caritas huius filii dei q etiam pro suis adversariis et affligentibus ipsum atque occidentibus deum oravit de quo subditur Et pro transgressoribus rogavit. Duodecimum q ista que in hoc ca°. traduntur sunt valde remota a naturali ingenio humano de quo dicitur Quis credidit auditui nostro. ut supra expositum est. Quequidem omnia et singula ipse applicantur vero messie nostro si diligenter fueris scrutatus gesta sua tam in vita q̄ in morte. Habes ergo q contenta in predictis capitulis quod tibi dicebam. s. q verus messias non per potentiam armorum alios vincendo et superando sed patiendo et moriendo suos erat redempturus et a servitute pctī non autem a subiectione seu servitute humana.

Ex xii. de xpo vel messia

In capitulo viii. ostenditur quod licet deus posset hominem redimere a peccatis sine passione et morte christi non tamen ex hoc dicendum est quod frustra hominem sic redemit.

Saulus.

Uideo intentum tuum fundari in predictis ysaye capitulis superdictis quecumque capitula si de christo messia intelligantur propositum tuum aliqualiter videtur fundari in auctoritate sed quod in superdictis dixisti quod postquam per scripturarum scrutinium de redemptione seu modo redemptionis populi per messiam loquentium invenissemus autem sufficienter quod consequenter erant investigande rationes quantum humana fragilitate reperiri possent ad congruitatem seu convenientiam modi redemptionis in scripturis inventi pertinentes, ut sic rationes humane scripturarum testimoniis consonarent. Idcirco ad presens procedendum est ad rationes. Circa quod audeo tibi dicere quod predictus modus redemptionis quem tu vis appropriare ad christum messiam scilicet quod patiendo et moriendo suos esset redempturus a peccatis est non solum inconsonum sed omnino repugnans dictamini naturalis humane rationis. Quod patet multiplici ratione. Et primo consideratione divine omnipotentie. Constat enim quod deus per suam omnipotentiam omnia potest sine medio facere que cum aliquo medio facit. Dicitur enim in psalmo: Omnia quecumque deus voluit fecit. Cum ergo potuit redimere populum suum a peccatis sine hoc quod filius dei tam exaltatus et sublimis pateretur, frustra igitur per mortem messie eos salvavit cum sine hoc eos salvare potuisset. In naturalibus enim que opera divina sunt tamquam a deo creata mota et regulata frustra dicitur fieri per plura quod potest fieri per pauciora iuxta sententiam philosophi et similiter in huiusmodi divinis operibus est dicendum.

Paulus. Concedo quod deus potuit salvare populum suum a peccatis sine hoc quod christus morte pateretur. Potestati enim divine cuncta subiacent. Unde ysa. lix. Ecce non est abbreviata manus domini ut salvare nequeat. Sed hoc intelligendum est simpliciter et absolute nulla suppositione facta sed ex aliqua suppositione facta aliter est dicendum. Si enim supponatur quod secundum dei prescientiam seu dispositionem que cassari non potest deus erat salvaturus populum per mortem christi, hac suppositione facta non erat simul possibile christum non pati et hominem alio modo quam per eius passionem liberari. Voluntas enim divina seu eius consilium prefixum dispositione non fallitur teste psalmista. Consilium autem domini in eternum permanet. Cum autem in scripturis divinis per quas voluntas dei nobis innotescit preinnuntiatum est quod per mortem messie seu christi suum populum erat salvaturus ut supra ostensum est per consequens impossibile est quod aliter eos salvaret. Impossibile dico non simpliciter sed ex suppositione superdicta.

Nota de predestinatione mortis messie

Saulus. Licet verum est quod providentia divina

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in se ipsa considerata non fallit. Ex hoc autem tamen stat quod divina providencia non omnibus re/
bus necessitatem imponit quedam enim res non necessario sed contingenter
eveniunt et ideo in talibus scriptura reddit racionem de aliquibus mediis quibus
aliquos effectus deus producit cum posset tales effectus sine talibus mediis
producere legitur enim exo. xiii°. Cum emisisset pharao populum non eos duxit
per viam terre philistim que vicina est reputans ne forte peniteret populus si
vidisset adversum se bella consurgere et reverteretur in egiptum circa quod attende
quod non dixit scriptura Non eos duxit per viam terre philistim et sic fuerat
adeo dispositum sed reddit racionem dicens ne forte peniteret populus. et cetera, Ex quo
patet quod in huiusmodi effectibus procedentibus a divina voluntate contingencia manet
in rebus racione cuius querenda est racio de mediis quibus deus effectus producit
et non sufficit dicere quod taliter fuerat adeo dispositum/ poterat enim deus de talibus
aliter ab eterno disponere. Unde in proposito licet ab eterno fuisset adeo dispositum
quod per mortem messie populus salvaretur ut tu asseris adhuc restat querendum de ra/
cione huius disposicionis cum sine hac salvare potuisset ut dictum est ab eterno
enim disponere potuit deus quod sine morte messie populus aptius redimeretur
et sic videtur quod frustra mortuus fuit messias pro salute populi in natura/
libus enim operibus que adeo sunt ordinata communiter dicitur quod frustra fit per
plura quod potest fieri per pauciora ut iam dictum est. Paulus. ¶ In na/ De declaracione illius dicti frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora
turalibus operibus verum est quod frustra fit per plura quod potest fieri
per pauciora quando aliquid eque bene fieret per pauciora sicut fit per plura sed
cum contingit quod alicuius convenientis seu perfectionis fit per plura quam per pauciora
fieret tunc sepe natura facit per plura quod per pauciora potuisset fieri sicut
duos oculos in animali ad videndum scilicet natura formavit cum tamen tantum per unicum
oculum animal posset videre et sic in aliis operibus naturalibus unde illa regula
seu dictum regulare in quo dicitur frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora
intelligendum est si ita convenienter per pauciora fieret sicut per plura/ non autem
inconvenientius fit plura quam per pauciora. Et ideo in proposito nostro quia mors
Christi fuit convenientior modus ad liberandum hominem aptius quam si deus sola sua vo/
luntate hominem liberasset ideo non est dicendum quod frustra per mortem Christi deus
hominem liberavit.

In capitulo ix°. ostenditur quod modus liberacionis populi dei aptior per passionem et mortem
Christi fuit convenientior ex parte dei liberantis quam si per solam divinam mediam
populum liberasset

Saulus.

Quod ex tribus racionibus convenientior fuit liberatio generis humani per mortem messie quam per alium modum

Ostende mihi quomodo iste modus liberationis populi s. per mortem messie sit convenientior quam si deus solum sua gratia misericordia hominem liberasset. Paulus. ¶ Quod iste modus liberandi populum a peccato per mortem Christi sit convenientior quam si deus sola sua voluntate populum liberasset patet tribus racionibus. Quarum prima sumitur ex parte dei liberantis. Secunda sumitur ex parte Christi seu messie per quem facta est liberatio seu redemptio. Tercia vero ex parte hominis liberati seu redempti. Ex parte enim dei attendere debes quod deus cuius opera sunt perfecta in omnibus suis operibus presertim in hiis que sunt circa gubernationem generis humani reducit simul sua misericordia et iusticia unde psalmista. Universe vie domini misericordia et veritas s. iusticia. Ratio autem huius apud nostros doctores ad plenum deducitur sed quia auctores eorum non recipis allegabo tibi tuos. Tui enim doctores antiqui concorditer tenent quod deus per duas mensuras seu proprietates quas vocant midoth mundum gubernat s. per mensuram seu proprietatem iusticie seu iudicii quod dicunt significari in sacra scriptura ubicumque ponitur hoc nomine heloym, et per mensuram seu proprietatem misericordie quod dicunt significari ubi ponitur adonay quo presupposito super illud verbum gen. iii. emisit eum s. adam. dominus deus de orto voluptatis ad excolendum terram etc. dicit Ra. sa. iosue. cum misericordia s. cum mensura seu proprietate iusticie et misericordie creavit deus adam. et cum proprietate iusticie et misericordie dedit ei preceptum sicut cum proprietate iusticie et misericordie eiecit eum hic ille / cuius ratio fundatur in hoc quod tam in creatione ipsius ade quam in precipiendo ei deus quod est, in deiectione ipsius ponuntur hec duo nomina divina s. adonay quod significat mensuram seu proprietatem misericordie et heloym quod significat mensuram seu proprietatem iusticie in creatione enim ade legitur Formavit dominus deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite. gen. ii. in precipiendo ei etiam dicitur Precepitque dominus deus ei ex omni ligno paradisi comede. etc. et in eius deiectione legitur gen. iii. Emisit eum dominus deus de orto voluptatis etc. Ex quo patet quod cum mensura seu proprietate iusticie et misericordie deus creavit adam similiter cum eisdem ei precepit / et etiam cum eisdem eum eiecit de paradiso. Idem ergo dicendum est de ipsius ade et totius generis humani reconsiliatione que per Christum seu messiam erat fienda s. quod non per solam misericordiam ut puta per solam divinam voluntatem parcendo seu remittendo peccata erat fienda reconsiliatio sed cum hoc per mensuram seu proprietatem iusticie s. satisfaciendo pro offensa in deo commissa quequidem satisfactio facta fuit per mortem et passionem Christi sicut ysayas declarat in capitulo allegato d. in persona generis humani. Omnes nos sicut oves erravimus et deus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum et sic patet quod hic modus liberandi hominem per misericordiam et iusticiam convenientior

midoth

(c) 2006 Ministerio de Cultura

47

et per consequens conuenientior est diuine gubernationi propter dei liberantis qui totum mundum et specialiter genus humanum per mensura seu proprietate iustitie et medie gubernat ut dictum est. **Saulus.** ¶ Multa hic inuoluis quorum quedam indigent vlteriori declaratione que vero sunt ut credo indeclarabilia quia nulla videntur continere ratione. **Paulus.** ¶ Ostende in primo que sunt illa que indigent vlteriori declaratione et inde procedemus ad illa que dicis esse indeclarabilia ut non confuse sed distincte procedamus.

Saulus. ¶ Manifeste requirit declarationem illud dictum doctoris nostri dicentis quod cum mensura seu proprietate iustitie et medie deus creauit adam similiter eisdem proprietatibus dedit ei preceptum et cum eisdem proprietatibus eum de paradiso eiecit Creatio enim primi hominis nullo modo videtur ad iustitiam pertinere sed ad solam mediam cum nulla merita ipsius ade precesserunt ante suam creationem quibus deus ex debito iustitie eum debuisset creare In precepto etiam ei dato non videntur apparere iste proprietates In eiectione autem de paradiso non videtur aliqua ratio medie apparere sed solius iustitie cum illa eiectio fuit penalis et de iustitia procedens non autem de media ut patet. **Paulus.** ¶ Dicta doctoris tui preallegata veritatem tenent etiam in quolibet opere diuino In quolibet enim tali inueniuntur media et iustitia sicut patet in auctoritate psalmiste preallegata sed restringendo nos ad predicta tria de quibus doctor tuus loquitur scilicet de creatione ade et de precepto ei dato. et de eiectione eius de paradiso manifeste reperies in quolibet eorum predicta duo inueniri In creatione enim primi hominis sic et in creatione cuiuslibet rei licet non presupponatur aliquod meritum in creatura presupponitur tamen aliquid in dei cognitione in qua omnia eternaliter preexistunt et secundum hoc saluatur ibi ratio iustitie in quantum res in esse producuntur secundum quod conuenit diuine sapientie et bonitati saluatur etiam quodammodo ratio medie in quantum res sine meritis precedentibus de non esse in esse ducuntur. In precepto autem dato ade ratio medie satis apparet in quantum fuit data sibi licentia edendi de omni ligno paradisi. Ratio autem iustitie apparet in prohibendo eum sub comminatione pene mortis de esu ligni scientie boni et mali. In eiectione autem de paradiso licet non appareat media dei totaliter relaxans peccatum apparet tamen media eleuans dum citra condignum punit. Peccatum enim ade propter obiectum scilicet dei in quem offensam commisit cuius excellentia est infinita quodammodo est infinitum secundum quod infinitum quodammodo penam meruerat Deus solum eiciendo eum de paradiso misericordi eum puniuit scilicet citra condignum Ex quibus patet quod modus liberandi hominem a peccato per iustitiam et mediam conuenientior modus est propter dei liberantis quam si per solam mediam liberasset cum in quantum iste modus conformior est ceteris modis quibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deus mundum gubernat et etiam quibus primum hominem gubernavit ut supra dictum est. Est etiam iste modus similiter liberandi hominem non per solam misericordiam sed per misericordiam et iustitiam convenientior est propter dei libertatem ad quem pertinet nullum malum dimittere seu relinquere impunitum. unde deut. xxxii° ca°. Dei perfecta sunt opera et omnes vie eius iudicia deus fidelis absque ulla iniquitate iustus et rectus est. Ex quo patet quod ad perfectionem divinorum operum pertinet ut iustitia exerceatur absque ulla iniquitate quod non fieret si peccatum hominis sine satisfactione iustitie totaliter relaxaret. Saulus. Video declarationem tuam satis congruam seu convenientem ad dicta doctorum meorum scilicet in hoc quod per mensuram seu proprietatem iustitie et misericordie deus hominem gubernat. Ex quo satis videtur sequi quod redemptio seu liberatio populi aptior convenientior est per iustitiam et misericordiam quam per solam misericordiam ut iam deduxisti. Sed ad huc restat tibi ut declares illud quod presupposuisti quod meo iudicio est indeclarabile scilicet quomodo per mortem christi seu messie fuit facta satisfactio pro offensa in deo commissa a toto populo hoc enim manifeste videtur contrarium dictamini et argumento naturalis rationis propter tria. Primo nam nullus satisfecit per maiorem offensam sibi illatam, verbi gratia. Si aliquis regem seu principem suus subditus offendit furando seu rapiendo bona sua manifeste et quod non satisfacit sibi de tali offensa per hoc quod postea committit in eum seu suos iniuriam percutiendo seu occidendo aliquem de magnatibus suis hoc enim magis addit in prima offensa quam de ea minuit. Cum igitur occidere christum seu messiam qui excellentior est in dignitate et sanctitate non solum hominibus sed etiam angelis ut supra dictum est. Est gravissimum peccatum in quo maxime deus offenditur. sequitur quod per eius mortem sic nequiter et scelerate perpetratam non potuit deo satisfieri de peccatis populi. Item secundo in satisfactione requiritur equalitas quedam ad culpam commissam cum sit actus iustitie sed passio seu mors christi non videtur esse equalis omnibus culpis delinquentium cum sint quasi infinite vel saltem innumerabiles, non igitur per passionem christi seu messie satisfieri potuit deo de omnibus peccatis aliorum hominum. Item tertio in partibus penitentie requiritur ydemptitas inter peccantem et penitentem eiusdem enim est conteri cuius est peccare non enim valet contritio unius ad delendum peccatum alterius. Similiter videtur dicendum de confessione et etiam de satisfactione scilicet quod eiusdem est peccare et satisfacere et confiteri. Cum igitur christus seu messias non peccavit ut patet per auctoritatem ysa. liii° prius allegatam sequitur quod ad ipsum non pertinuit satisfacere pro peccatis sed potius ad ipsos peccantes. Ex quibus bene consideratis videtur manifeste quod per mortem seu passionem messie seu christi non fuit facta satisfactio secundum iustitiam pro peccatis

populi redemptionem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pt̃i redempti seu redimendi, et sic iste modus non fuit conueniens vt tu
asseris ad reddimendum humanum genus aptus sed potius inconsonus omnino.
Paulus. ¶ Ad primum respondeo tibi quod passio seu mors xp̃i uel messie dupliciter
potest considerari vno modo ex parte occidencium et sic concedo tibi quod fuit grauis-
simum peccatum prout tu dicis. Alio vero modo ex parte xp̃i pacientis seu sustinentis in
quantum ex maxima caritate et obediencia passionem et mortem sustinuit
et isto modo passio illa fuit maxime meritoria. Vnde cum dicitur quod deo fuit satis-
factum de peccatis populi seu totius humani generis per passionem et mortem xp̃i, passio
intelligenda est ibi ex parte pacientis secundum quod fuit maxime meritoria et satisfactoria
non autem ex parte inferencium seu occidencium secundum quam fuit grauissimum peccatum.
Vnde circa hoc si bene consideras potest attendi maxima misericordia diuina que tante
bonitatis est ut ex passione et morte maxime facinerosa et demeritoria
ex parte committencium ex ipsa eadem eliceret tam maximum meritum ex parte
pacientis vt esset satisfactio non solum diuina iusticia inquantum per eam fuit punitum
sufficienter peccatum totius generis humani sed etiam misericordia diuina inquantum per eam
fuit sublatum seu dimissum peccatum generis humani. ¶ Ad secundum vero quod obicis de
equalitate que requiritur inter satisfactionem et culpam tibi respondeo quod passio
xp̃i ex parte pacientis considerata fuit maioris meriti quam exhigeret re-
compensacio totius offense humani generis, cum ipse magnitudine caritatis
ex qua paciebatur in caritate enim consistit radix totius meriti. Vnde quia ma-
ior fuit caritas in xp̃o paciente quam odium in omnibus offendentibus deum, secundum hoc
non solum equaliter sed etiam superhabundanter pro omnibus satisfecit, cum ipse
dignitatem vite sue quam satisfaciendo ponebat quecumque dignitas excellit omnem
dignitatem humane vite prout supra tactum est et amplius forte declarabitur.
Vnde passio xp̃i non solum sufficiens sed etiam superhabundans satisfactio fuit
pro totius humani generis peccato. Et in hoc etiam si bene consideras relucet diui-
na misericordia simul cum eius iusticia quia quidem diuina misericordia tanta caritate in animam
xp̃i seu messie infundit et tanta excellentissima dignitate ei contulit vt
eius passio superhabundanter pro omnibus satisfaceret et omnes dolores porta-
ret iuxta illud ysaie liii° ca°. Vere langores nostros ipse tulit et dolores nostros
ipse portauit. Diuina autem iusticia relucet in hoc inquantum non solum satisfactionem
equiualentem sed etiam superhabundantem pro omnibus humani generis peccatis ac-
cepit. Ad tercium vero quod obicis de identitate que requiritur inter peccantem
et penitentem respondeo quod non est similis racio de contritione et satis-
factione, contricio enim consistit in actu interiori ipsius voluntatis ad quod

Ex caritate quia maior fuit satisfactione totius generis quam odium omnibus deum offendentibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non possunt sumi instrumenta exteriora satisfactio xpa consistit in actu ex/
terior adque possunt assumi instrumenta in quo etiam computantur amici
unde et unus pro alio satisfacere pot et in h° etiam si bene considas manifes/
te reluxit divina media simul cum eius iustitia / divina enim media reluxit in h°
quod peccata hominum per solius xpi seu messie satisfactione relaxavit iuxta illud
ysa ca° alle° Et livore eius sanati sumus. q. d. misericorditer se habuit deus
nobiscum quia non ipso livore nostro sed livore eius. s. xpi sanati sumus. reluxit enim
divina iustitia in quo non relinquit peccata impunita sed in ipso xpo fuerunt
penaliter punita iuxta illud ysa. ca° allegato Attritus est ppter scelera
nostra. Saulus. Video te conari ad ostendendum seu suadendum quod per
passionem seu mortem messie pplo deus erat libandus scdz divina iustitia
et eius mediam simul qd non videtur consonare dictis pphaz qui libacione
seu redemptione istam quandoque attribuunt iustitie tm. Ut cum dicitur ysa. primo.
Sion in iudicio redimetur et reducent eam in iustitia. Inqua autem tm iusti.
divine attribuitur homini redemptio et infra ysa liiii°. ppha de hac redeptioe
loquens dicit In media sempiterna misertus sum tui dixit redemptor tuus
dns inqua autem soli mie divine attribuitur redemptio quod non concordat
dictis tuis inquibus asseris quod per misericordia et iustitia simul erat fienda redep/
cio. Paulus. Autes quas allegas non sunt intelligende exclusive quia si sic
essent ad invicem oppo.te si enim cum dicitur. Sion in iustitia redimetur. intelligeretur
syon tm in iustitia redimetur sic esset contra h° qd dicit infra. In media sempi/
terna misertus sum tui. Unde manifestum est qd non exclusive sunt intelligenda
ista dicta sic nec ponitur ibi aliqua dictio exclusione sonans et io ex amba/
bus auctibus simul iunctis, intentum meum infertur et si strutatus fueris scrip/
turas reperies expresse quod simul in media et iustitia erat facta redemptio.
Saulus. Ostende in obstrio aliqua auctem atribuentem redemptione tunc
futuram iustitie et medie simul. Paulus. Oseas in scdo ca° loquens de
deo per similitudinem sponsi et de pplo eius coniunctio per modum sponse dicit. Erit in
die illo dicit dns vocabis me vir meus. et cetera, infra declarans quomodo esset
ista coniunctio inter deum sponsum et ecclesiam suam seu pplm suum sponsam sic dicit
sponsabo te in iustitia et iudicio et in media et miserationibus Ex quo ha/
bes manifeste quod coniunctio ppli dei ad dnm in quo consistit xpa redemptio et re/
consiliatio totius generis humani ad dnm futura erat per iustitia et miam
simul non autem per mediam solum nec solum per iustitia ut dictum est

Quod redemptio humani generis debuit fieri per iustitia et misericordia simul

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulum x. in quo ostendit quod modus liberationis populi dei aptior per passionem et mortem xpi fuit conuenientior ex parte xpi per quem fuit facta redemptio seu liberatio quam si per solam diuinam misericordiam populum liberasset

. Saulus.

Habeo mente tua circa hoc quod modus liberandi populum aptior per mortem seu passionem messie sit conuenientior ex parte dei liberantis quam si deus sola sua voluntate populum liberasset, sed quia dixisti quod predictus modus erat etiam conuenientior ex parte messie seu xpi per quem facta est liberatio seu redemptio, ideo volo quod hoc mihi ostendas per auctoritates seu rationes si quas habes. Paulus. Quod iste modus liberationis seu redemptionis generis humani scilicet per passionem et mortem messie seu xpi sit conuenientior modus ex parte ipsius xpi per quem facta est redemptio quam si sola per dei misericordiam absque passione xpi hoc fecisset satis patet ex duobus primo ex dignitate redemptionis attributae populi xpo homini per mortem et passionem suam attributae constat enim quod xpus in scriptura dicitur redemptor ut ait Ys. lix. Veniet ad syon redemptor et cetera. quod omnino exponitur etiam ab expositoribus vestris de xpo seu messia quem redemptor simpliciter seu generaliter nuncupatur quod ad magnam excellentiam seu dignitatem ipsius xpi pertinet. Si autem per solam diuinam misericordiam deus genus humanum redemisset nullam interueniente passione seu morte xpi nulla ratio dictaret quod xpus in quantum homo redemptor diceretur nec ei dignitas huius redemptionis attribueretur. Unde ex parte xpi manifeste patet quod hic modus redemptionis scilicet per suam passionem conuenientior est quam si fieret redemptio sine ea, nam per ipsam xpo homini attribuitur talitas redemptionis generalis que excellentissima est. Saulus. Redemptor totius humani generis seu populi dei nullus est nisi deus. Legitur enim Ysa. xliii. Ego sum ego sum dominus et non est absque me saluator. Et infra. Hec dicit dominus redemptor uester sanctus israel. Ps. etiam alloquens deo dicebat. Redemisti me domine deus veritatis. constat autem quod esse dominum veritatis pertinet soli deo non autem messie et ideo dignitas redemptionis generalis solius dei est. Paulus. Concedo tibi quod deus sit redemptor omnium fidelium tamquam per causam omnium que fiunt in vniuerso sed ad xpum hominem proprie pertinet esse redemptorem immediate et tamquam proxima causa sicut etiam in naturalibus homo qui generat hominem dicitur proprie genitor eius et tamen cum hoc deus est genitor tamquam causa prima et remota omnium et ideo si passio xpi non fuisset operata redemptionem nullo modo xpus redemptor diceretur in quantum homo sicut nec de moysen dicitur quod fuit redemptor populi israelitici de egyptiaca captiuitate licet fuit minister dei in ipsa redemptione. Saulus. Habeo mentem tuam in hoc sed quia dixisti

Quod redemptio aut liberatio vel redemptio ... est ... (marginal note, faint)

Quod ... pertinet ad redemptorem

quod ex duobus patebat convenientia huius redemptionis ex parte christi per quem facta est
redemptio postquam dixisti primum restat ut dicas in secundo. **Paulus.** ¶ Secundum
per quod habetur quod convenientior modus fuit ex parte christi per suam passionem
redimere humanum genus quam si per solam mocionem esset redemptum patet sic scru-
tando enim scripturas reperies quod modus quo isti consueverunt deum placare
vel ab eo maximas gratias impetrare vel a plaga ab hostibus infe-
renda populum eruere vel in observatione legis divine populum cum deo confederare
vel ab omnibus peccatis semel in anno populum mundare semper fuit per oblationem
sacrificiorum precipue cum sanguinis effusione. De primo enim legitur
gen. viii. quod noe post diluvium edifficavit altare domino in quo holocau-
sta obtulit per quam quidem oblationem holocaustorum deus fuit placa-
tus et concessit ut ultra diluvium in mundo non veniret. sequitur enim
statim ibidem Odoratusque est dominus odorem suavitatis et ait dominus
ad eum nequaquam ultra maledicam terre propter homines. et cetera. De secundo etiam
legitur gen. xxii. quod abraam postquam obtulit filium suum quem ex mandato
dei volebat in holocaustum offerre a quo fuit prohibitus per angelum et deinde
arietem pro eo obtulit in holocaustum post huius holocausti oblationem
fuit sibi facta repromissio per iusiurandum quod in semine suo benedicerentur
omnes gentes que fuit summa gratia concessa semini habrae et toti
generi humano que quidem duo sacrificia tam sollempnissima et fructu-
osa manifestum est quod non sine sanguinis effusione fuerunt facta. De
tercio etiam legitur exo. xii. quod per aspersionem sanguinis agni paschalis per postes
et limina domorum liberabatur populus dei a plaga seu peste in egiptiis in-
flicta seu inferenda dicitur enim ibi videbo sanguinem et transibo vos nec
erit in vobis plaga disperdens et cetera. De quarto etiam legitur exo. xxiiii.
quod post dationem legis in eius confirmatione moyses aspersit sanguinem ho-
locaustorum super populum ut confederatio inter deum et populum per legem acceptam confir-
maretur dicitur enim ibi sic ille vero. s. moyses sumptum sanguinem respersit in populum
et ait hic est sanguis federis quod pepigit dominus vobiscum super cunctis sermonibus
hiis. De quinto etiam legitur levitici xvi. quod in die expiationis de quo dicitur ibidem
in hac die expiatio erit vestri atque mundatio ab omnibus peccatis vestris coram domino
mundabimini summus sacerdos intrans sancta sanctorum semel in anno distillabat de san-
guine sacrificiorum super propiciatorium. et coram propiciatorio Ex quo patet quod per sanguinis
effusionem seu aspersionem populus ex institutione divina mundabatur. ~~Ratio autem huius
institutionis divina mundabatur~~. Ratio autem huius institutionis declaratur in capitulo

Ergo liberatio a malis in veteri testa-
mento fuit per oblationem sacrificiorum
cum sanguinis effusione et multa
bona data [illegible] fuerunt ut patet
in littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sequenti .s. xvii°. ubi sic. Quia anima carnis in sanguine est et ego illum .s. san
guinem dedi vobis ut super altare meo expietis pro animabus vestris et sanguis pro
anime piaculo sit. Cum igitur in redemptione populi per xpm seu messiam omnia predicta
dicta vel ipsis maiora conuenire debuerunt secundum omnes conuenientior modus
fuit ut per aspersionem preciosissimi sanguinis xpi sacrificium humanum genus red
dimeretur que quidem aspersio per singulas aspersiones supradictas tanquam perfec
tum per imperfectum fuit figurata quam si per solam dei misericordiam humanum genus
redimeretur secundum quod nulla esset conformitas seu correspondencia ad prete
rita sacrificia. Saulus ¶ Contra hec quod concludis quod conuenientior modus
fuit quod per sacrificium aspersionis sanguinis xpi humanum genus redimeretur quam per
solam dei misericordiam quedam possunt racionabiliter obici et primo hec expresse
auctoritas dicente opposito legitur enim osee .vi°. in persona dei Misericordiam volo et
non sacrificium quod dedit recto opposito tue conclusioni. misericordia enim sicut propheta testatur
acceptabilior est deo quam sacrificium. Ex quo patet quod humanum genus redimi
per solam dei misericordiam acceptabilius esset quam sacrificium. Paulus ¶ Auctoritas
tua non facit contra me. conclusio enim mea loquitur de misericordia diuina propheta
autem loquitur de misericordia humana comparando eam sacrificio per homine deo
oblato que comparacio intelligi debet ceteris paribus sicut in comparacionibus recte
acceptis intelligi debet. unde sensus huius auctoritatis est quod misericordia humana sola sine
sacrificio accepta est deo. sacrificium vero solum sine misericordia non est deo accep
tum Nam cum misericordia sit effectus caritatis sequitur quod sola semper sit acceptabilis deo.
sacrificium autem prout est actus exterius cum sit sine misericordia est sine caritate et per
consequens non est deo acceptum quod est manifeste verum et hec nullo modo re
pugnat conclusioni mee. hic enim sacrificium de quo agimus cum maxima misericordia
et caritate fuit oblatum omnino et deo acceptissimum. Saulus ¶ Secundum dicta
tua passio seu mors xpi qua operata fuit salutem humani generis per modum sacrificii
sicut alia sacrificia que allegasti in veteri testamento operata fuerunt aliqua bona sed
hoc videtur falsum. Nam qui offert sacrificium aliquod sacrum facit prout ipsum no
men sacrificii sonat. illi autem qui xpm occiderunt magnam perpetrauerunt maliciam
secundum te non ergo fecerunt aliquod sacrum et ideo potius debuit dici maleficium
quam sacrificium. Paulus ¶ Sacrificium passionis xpi ipse xpus obtulit ex magna
caritate non autem illi sacrificium illud obtulerunt qui eum occiderunt ex quorum
parte passio fuit maximum maleficium. Saulus ¶ Conformitas seu correspon
dencia quam asseris esse inter passionem xpi quam dicis esse sacrificium ad preterita
sacrificia veteris testamenti que dicis prefigurasse hanc passionem videtur

De quo redemptio humani generis debuit fieri per sanguinis effusionem

De quo dicitur Misericordiam volo et non sacrificium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod sacrificia veteris legis fuerunt figura mortis Christi

esse nulla in sacrificiis enim veteris legis numquam offerebatur caro humana quinymo talia sacrifficia nephanda erant dicitur enim in psalmo Effunderunt sanguinem innocentem sanguinem filiorum suorum et filiarum quas sacrifficaverunt sculptilibus chanaan. Ex quo patet quod passio seu mors Christi non habet rationem sacrificii secundum conformitatem ad sacrificia antiqua. Paulus. Licet in sacrificiis veteris testamenti non offerebatur caro humana ex hoc non sequitur quod non prefigurarent sacrifficium passionis Christi. Veritas enim opportet quod excedat figuram nec requiritur quod veritas et eius figura sint eiusdem speciei nec etiam eiusdem generis. Homo enim verus excedit suam figuram in pictura depictam in tantum quod homo verus est animal rationale et est in genere substantie et eius figura depicta est quoddam accidens in genere qualitatis, et sic in proposito licet caro animalium non sit eiusdem rationis cum carne Christi sed valde ab ea distans sufficiens tamen est ad carnem Christi figurandam, nec erat conveniens quod tanta multitudo hominum occideretur ad prefigurandum mortem Christi sicut animalia que sacrifficabantur esset enim contra misericordiam ipsius dei qui proprium Christum voluit immolari pro salute totius mundi unde non decebat divine clementie quod multi homines immolarentur solum ad figurandum immolationem Christi ad quam figurandum sufficiebat immolatio animalium ratione predita. Ad hoc autem quod dicis quod sacrifficare carnem humanam erat nephandum iuxta illud psalmiste Effuderunt sanguinem innocentem. Respondeo quod illa sacrificia erant nephanda inquantum fiebant contra mandatum divinum in honorem ydolorum unde ibidem subditur Quas sacrifficaverunt sculptilibus canaan. Si autem aliqua caro humana ex mandato dei et propter eius obedientiam sacrificata fuisset hoc esset deo acceptum ut patet in immolatione ysaach gen. xxii. que adeo fuit valde accepta et meritoria prout ibi habetur. Saulus. Licet abraam voluit immolari filium suum ex mandato dei non tamen eum immolavit ut ibidem habetur unde ex illa imolatione non potes sumere argumentum quod immolare carnem humanam de mandato dei esset deo acceptum neque meritorium

Paulus. Si voluntas abrahe circa immolationem filii ex obediencia dei fuit meritoria ut est manifestum opportet dicere quod si ipse abraham non fuisset prohibitus per secundum dei mandatum ab immolatione sed ex primo mandato dei imolasset filium quod illa imolatio esset valde meritoria radix enim et fundamentum meriti in voluntate consistit. dicunt enim doctores tui frequenter quod dominus cor vult seu acceptat. Et intelligitur per cor voluntatem hominis in qua radix meriti principue consistit ut dictum est. Saulus. Licet aliqualiter ostendisti quod per mortem seu passionem messie populus redimeretur a peccato ut videntur aliquanti

dicere verba ysa. lin. sed tamen intelligitur per modum satisfactionis ut iam supra dixeras
sic quod ille per suam passionem pro aliis satisfaceret. nusquam tamen legitur quod passio sua
per modum sacrificii alios liberaret. Paulus. ¶ In prophetia zacharie ubi ad litteram
agitur de primo adventu messie etiam secundum doctores tuos in ca. ix. ubi dicitur. Ecce
rex tuus venit tibi iustus et salvator. et cetera. Postquam dixerat Et disperdam
quadrigam ex effraym et cetera. ad ostendendum quod non habebat currus triumphales
vi armorum sed miraculorum virtute et doctrina pacifica de quo dicit Et loquetur
pacem gentibus et cetera. in eodem contextu subdit. Tu quoque in sanguine testa/
menti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua. que quidem verba
ad litteram diriguntur ipsi regi messie de quo ibidem agitur cui quidem messie propheta
alloquens dicit. Tu autem in sanguine testamenti tui. scilicet in sanguine tuo qui
effusus est. Emisisti vinctos tuos. id est eduxisti antiquos patres in limbo inferni
detentos qui dicitur lacus propter eius profunditatem in quo non est aqua/ scilicet
nec ignis infernalis sed erant ibi detenti usque ad adventum redemptoris
Ex quo autem habes manifeste quod messias per sanguinem suum qui dicitur hic
sanguis testamenti redempturus erat seu educturus detentos in loco supradicto
quequidem sanguis testamenti manifeste pertinet ad sacrificium quod olim in
veteri lege per sanguinis effusionem perficiebatur ut supra deductum est. Saulus.
¶ Duo presupponis in hac allegatione que non sunt sufficienter probata primum
presupponis quod cum dicitur In sanguine testamenti tui/ intelligitur sanguis christi
quod non consonat littere debuisset enim dicere secundum mentem tuam in sanguine
tuo/ non autem in sanguine testamenti tui/ Secundo presupponis patres fuisse in
limbo detentos ante adventum messie quod non probas et ut credo non posses
probare per auctoritates scripturarum. Paulus. ¶ Ad primum respondeo quod sanguis christi
de quo hic loquitur dicitur sanguis testamenti tum quia per ipsum sanguinem fuit confirma/
tum novum testamentum sicut per aspersionem sanguinis holocaustorum facta per moysen
confederatus fuit populus cum deo in confirmatione legis veteris exo. xxiiii. Secundum
vero quod obicis. scilicet de patribus ante adventum christi in limbo existentibus requiret sin/
gulare scrutinium scripturarum de quo ad presens supersedendum est ut de eo fiat
inter me et te deo duce singularis discussio. Saulus. ¶ Placet mihi ut fiat
singularis discussio inter me et te de hoc quod assumpsisti scilicet quod patres antiqui
debebant esse in limbo ante adventum messie: Sed responsio tua ad primum
meum obiectum in qua dicis quod sanguis christi tui dicitur sanguis testamenti in
quantum per ipsum sanguinem novum testamentum confirmatum fuit non consonat
dictis tuis dixisti enim supra quod sanguis christi fuit sacrificium quo expiabatur

Quod mors christi fuit sacrificium deo per effusionem sanguinis christi.

Quod sanguis christi dicitur sanguis testamenti et confirmatio scilicet novi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

seu redimebatur populus a peccato. Vult autem asserere quod sanguis christi tunc fuit confirmativus novi testamenti et de hoc dicis intelligi illud zacharie. Tu autem in sanguine testamenti tui. Sed ista non videntur stare simul. aliud est confirmare testamentum et aliud est peccatum expiare ut de se patet. Paulus. ¶ Passio christi in qua sanguis eius effusus fuit plures habet effectus ad invicem comparati. ex quibus potest habere diversas nominationes nam sicut in rebus naturalibus unam et eandem rem videmus habere diversos effectus. Ex quibus diversimode possent denominari, sol enim illuminat calefacit et exsiccat. Ex quibus effectibus denominari posset illuminativus calefactivus et exsiccativus sic dicendum est de passione christi seu eius sanguine que multos effectus salutiferos circa humanum genus habet. Ex quibus sanguis christi et etiam ipse christus denominatur, Nam igitur consideratur illa passio in carne christi sic habet effectum satisfactionis seu redemptionis inquantum per eam seu per ipsum sanguinem christi liberamur a servitute peccati secundum quam considerationem christus dicitur redemptor ut dictum est. inquantum vero per ipsam passionem seu sanguinem christi genus humanum deo reconciliatur sic habet effectum satisfactionis et sic dicitur sanguis testamenti. secundum quandam considerationem christus dicitur sacerdos iuxta illud psalmi. Tu es sacerdos in eternum. Quod de christo intelligitur ad litteram habes igitur ex superdictis quod iste modus liberandi scilicet populum a peccato per mortem seu passionem christi satis fuit convenientior ex parte dei liberantis quam si deus sola sua voluntate populum liberasset ut supra fuit deductum sic ex parte christi seu messie per quem facta est liberatio seu redemptio predictus modus convenientior fuit. Nam si per sola dei misericordia genus humanum fuisset liberatum absque christi passione tunc christus homo non diceretur redemptor humani generis, nec etiam sacerdos in eternum ut iam ostensum est.

Capitulum xi. in quo ostenditur quod modus liberationis populi dei a peccato per passionem et mortem christi fuit convenientior ex parte liberati quam si per solam divinam misericordiam populus liberatus fuisset.

.Saulus.

Habeo mentem tuam in duabus convenientiis superdictis quarum una sumpta est ex parte dei liberantis alia vero ex parte messie per quem facta est liberatio seu redemptio. Restat ergo ut ostendas in tertio quod presupposuisti scilicet quod ex parte hominis liberati seu redempti convenientior modus fuit hominem liberari per mortem et passionem christi quam per solam dei misericordiam. Paulus. ¶ Multe rationes sunt huius quod queris ostendentes secundum auctores nostrorum doctorum seu sanctorum sed quia scio te illas non recipere fidem una tantum allegabo tibi quia tecum

co[n]sonam dictis prophete quequidem ratio talis est. Si genus humanum per solam dei misericordiam fuisset a peccato liberatum passione christi non interveniente ex tali liberatione homo non haberet exempla tam salutiffera et ad humanam salutem necessaria sicut in passione seu morte christi perfecte habuit. In passione enim christi nobis fuit ostensum maximum exemplum obedientie que in sacris eloquiis sacrificiis preponitur ut habetur primo regum xv° ca°. Nulla autem obedientia maior vel similis legitur quam quod christus seu messias deo patri obediret se voluntarie offerendo crudelissime morti. In passione christi etiam exemplum humilitatis perfecte nobis proponitur per quam quidem virtutem scilicet humilitatis gratia dei que maximum donum est nobis datur. iuxta illud primo petri v°: *Mansuetis deus gratiam dabit* que enim maior nec tanta mansuetudo legitur quam quod christus sui status statore et excellentior angelis factus ut supra ostensum est in priore potestati seu tirannidi semetipsum humiliaret. quequidem virtutes et multe alie in passione seu corpore christi exemplariter ad salutem nostram sunt ostense. ex quo patet quod ex parte hominis liberati convenientior modus fuit ut homo per passionem christi in qua tot exempla salutifera nobis proponuntur liberaretur quam si per solam dei misericordiam sine talibus salutiferis exemplis fuisset liberatus. **Saulus.** Indica mihi si habes aliquam auctoritatem sacre scripture hoc quod dicis ostendentem. **Paulus.** Habeo unam auctoritatem brevissimam in qua hoc quod dixi compendiose demonstratur. Ille enim propheta evangelicus scilicet ysayas qui passionem christi et eius salutiferum effectum expressius quam alii prophete in ca° liii° supra sepe allegato prophetavit cum dixisset *Livore eius* scilicet christi passi *sanati sumus* ibidem immediate ante premisit *disciplina pacis nostre super eum* quod meum propositum compendiosissime concludit. doctrina enim pacis nostre. non est alia quam illa doctrina per quam pacem spiritualem consequimur. in qua quidem pace salus consistit. sed hec *doctrina pacis nostre est super eum* in quantum ipse illam doctrinam pacis nostre verbo et exemplo docuit ut supra dictum est et ideo *livore eius sanati sumus* non solum effective sive meritorie sed etiam doctrinabiliter quam quidem doctrinam salutiferam sic exemplariter homo non habuisset si absque passione et morte christi per solam dei misericordiam fuisset a peccato liberatus ut dictum est.

Quod per passionem christi ostensa nobis exempla obediencie humilitatis et mansuetudinis et virtutum

Distinctio xii. de scrutinio scripturarum circa extensionem redemptionis seu salutis per christum facte an illa scilicet comprehendat tantum contemporaneos sibi et posteros vel etiam se extendit ad patres et alios fideles qui ab antiquo precesserunt et continet vi. capitula.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° p̄mo ponit͛ alique rationes seu auc̄tes quibus vi͛ q̄ sc̄i antiqui qui fuerunt ante adventū xp̄i non fuerunt in limbo detenti usq̄ h͛ q̄d fuisset p̄ xp̄i redempti.

In sc̄do ca° p̄supponit͛ opp°. s. q̄ p̄ctm̄ p̄mi parentis in posteros transivit et q̄ sc̄i supradicti p̄pter hoc p̄ctm̄ detenti fuerunt in limbo usq̄ ad passionē xp̄i quodquidē p̄suppositū p̄ auc̄tē ysay° p̄bat͛ et contra p̄bationē arguit͛ et finalit͛ solvit͛ concludē/do expedita auc̄te tria huic p̄posito p̄tinencia.

In t͛cio ca° ulterius altercat͛ sup̄ p̄dictam auctem ysay° ostendendo q̄ ea statū antiquoꝝ patrū post mortē ante adventum messie ad cuiꝰ confirmacionē inducuntur auc̄tes apd̄ hebreos autentice.

In ca° quarto inducunt͛ alie auc̄tes ex quibus comp̄babit͛ q̄ sc̄i antiq̄ sc̄i post mortē nō ibant ad p̄adisum ubi est locus beatoꝝ nec etiā ad gehennā s̄ ad quedam locū qui a doctoribus hebreoꝝ suburbiū p̄adisi vocat͛ nō obstan̄ q̄ p̄dicti sc̄i decessissent ab hac vita mūdi non solū a p̄ctō actuali s̄ etiā orignali.

In ca° v°. datur ratio quare q̄dam penalia q̄ fuerūt imposita humano gen̄i p̄ p̄ctm̄ ade nō fuerunt amota p̄ passionē xp̄i p̄ quā fuit indultū p̄ctm̄ originale.

In ca° vi°. arguit͛ diu͛simode contra ea que dicta sunt de p̄ctō originali et solvūtur argumēta.

Capitulum p̄mū in quo ponuntur aliqe rationes seu auctoritates quibus videt͛ q̄ sc̄i antiqui qui fuerunt ante adventum xp̄i non fuerūt in limbo detenti usq̄ h͛ q̄ fuissent p̄ xp̄m redempti.

Saulus.

Audivi q̄d sentis circa convenientiam modi redemptionis p̄p̄li p̄ passionē xp̄i tui s̄ q̄ inter dicta tua supra allegasti illud dictū zacharie. ix°. Tu aut̄ in sanguine testamēti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo nō est aqua/ q̄d quidem dictum exposuisti de antiquis patribus quos dicebas fuisse in limbo inferni detentos usq̄ ad h͛ q̄ sanguis xp̄i tui fuit effusus in eoꝝ redemptionē. quequidem assertio tua est michi valde incredibilis tanq̄ repugnans auc̄tatibus sacris et rationi naturali inconsona. p̄terea de hoc volo ut fiat inter nos singularis q̄stio

53

Paulus. ¶ Placet mihi ut hec discussio fiat sed allega in primis quomodo predicta assertio repugnet sacris auctoritatibus et deinde procedemus ad rationes. **Saulus.** ¶ In processu sacrarum scripturarum reperio quod multi sancti et iusti precesserunt tempore tempus adventus Christi tui et eius passionem ut patet de primis patriarchis de quorum numero fuit Abraam patriarcha qui tante iustitie fuit coram deo ut ipse deus de ipso Abraam defuncto talia testaretur. Eo quod obedierit Abraam voci mee et custodierit precepta et mandata mea et ceremonias legesque servaverit. Gen. xxvi. Cui quidem Abrahe in vita sua fuit adeo dictum. Tu autem ibis ad patres tuos in pace sepultus in senectute bona. Gen. xv. Dic mihi obsecro quomodo posset dici de tanto patriarcha quod per tanta tempora post mortem fuit detentus in limbo inferni. Ubi est ergo iustitia divina ad quam pertinet nullum bonum irremuneratum relinquere si Abraam qui omnia precepta divina ceremonias et leges custodierit ut ex testimonio divino superdicto comprobatur non statim post mortem assumeretur ad gloriam suam que est ipsa merces iustorum sed potius cum quasi in carcere detentum per tanta tempora, curiatula (?) relinqueret. Ubi est etiam veritas divina que Abrahe promisit. Ibis ad patres tuos in pace sepultus in senectute bona. Si enim ipse Abraham non ad divinam visionem in qua est vera pax fuit assumptus tempore mortis sue sed in limbo fuit inferni reclusus, sic non in pace vera ivisset ad patres sed nec in bona senectute sepultus ut est manifestum. Idem dicendum est de aliis sanctis ut de Moyse et Aaron et Samuel de quibus testatur psalmista. Custodiebant testimonia et precepta que dedit illis. Si ergo isti post hanc vitam non statim ad gloriosam vitam volaverunt sed per quam plurimos annos usque ad adventum Christi tui fuerunt in limbo inferni detenti oportet te alterum duorum concedere: aut quod deus non est iustus cum non reddit unicuique secundum opera sua aut quod predicti non fuerunt sancti nec iusti coram deo quorum utrumque sacre scripture testimoniis manifeste repugnat.

Capitulum secundum in quo presupponitur opinio scilicet quod peccatum primi parentis in posteros transivit et quod sancti superdicti propter hoc peccatum detenti fuerunt in limbo usque ad passionem Christi quod quidem presuppositum per auctoritates veteris testamenti probatur et contra probationem arguitur et finaliter solvitur concludendo quod dicta auctoritate tria huic proposito pertinentia.

Paulus.

Ad hoc quod assertio mea quam dicis esse incredibilem et auctoritatibus sacris repugnantem et rationi naturali inconsonam tanquam vera et nulli veritati contraria seu inconsona solveretur seu finderetur oportet ut tibi unum presupponam quod secundum veritatem fidei catholice firmiter est tenendum et etiam per sacras scripturas et doctores tuos esse verum comprobatur quod quidem presuppositum tale est, quod primi peccatum primi

Hec argumenta iudei respondent quod sancti patres non fuerint in limbo ante mortem Christi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hominis de quo habetur gen. iii°. originaliter transit in posteros ex quo sequitur quod abraam et moyses et alii quicumque patriarche seu prophete quantumcumque sancti non fuerunt immunes ab huiusmodi peccato sed illud contraxerunt per originem et ideo iusticia divina in tribus salvatur etiam si eos non assumeret post mortem statim ad gloriam sed eos in limbo detentos relinqueret usque quo peccatum illud primi parentis et impedimentum introitus regni celestis inde proveniens sufficienter fuisset per sanguinem christi sublatum iuxta illud zacharie ix°. Tu autem in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu et cetera prout supra fuit allegatum. Saulus. Hec responsio tua non videtur sufficere ad mea solvendum obiecta sed potius alia superaddere inconveniencia quod patet. Primo sic nam illud quod presupponis quod peccatum primi hominis originaliter transit in posteros non fundas nisi in auctoritate tue catholice fidei quam ut nosti non recipio nec recipere teneor sed quia dicis quod etiam per scripturas quas recipiendas illud presuppositum comprobatur esse verum ideo illud debuisses in primo allegare tamquam auctoritatem recipiendum non autem catholicam fidem quam numquam recepi et sic presuppositum tuum ad presens nullius momenti est quo ad me. Nec solum presuppositum tuum non probatur per sacre scripture auctoritatem sed etiam manifeste sacre scripture contradicit. Dicis enim quod peccatum primi parentis traducatur ad posteros per originem est manifeste contra sacre scripture auctoritatem dicit enim filius ezechielis xviii°. filius meus non portabit iniquitatem patris quod esset manifeste falsum si iniquitatem primi parentis posteri sui ab eo ut asseris contraherent. Paulus.

Ad primum tibi respondeo quod quia doctores nostri clarius tradunt istam materiam quam tue scripture non tibi allegavi primo auctoritates a te recipiendas nunc autem volo tibi ostendere quod illud primum quod sentiunt doctores nostri circa peccatum originale concordat multis auctoritatibus a te recipiendis. Circa quod primo allego tibi illum prophetam evangelicum scilicet ysayam qui de omnibus ad christum pertinentibus multa tradidit documenta ipse enim propheta in xliii°. ca. hoc de quo agimus expresse tradidit populo israelitico sic dicens Pater tuus primus peccavit et interpretes tui prevaricati sunt in me et contaminavi alias prophanavi principes sanctos et dedi ad internecionem iacob et israel in blasfemiam. hec ille quedam verba si eorum verum sensum litteralem recte fueris scrutatus propositum meum manifeste hec peccavit primum preceptum divinum sibi datum transgrediendo gen. iii°. propter quod quidem peccatum principes sancti scilicet patriarche et alii iusti ab eo descendentes fuerunt contaminati eo quod fuerunt separati a deo divina visione tamen sic contaminati a templo separabantur. Saulus.

Ex hac auctoritate non habes propositum tuum propter duo. Primo quia hoc quod dicit pater tuus primus secundum doctores nostros non intelligitur de adam sed de abraam qui vocatus fuit a deo pater multarum gentium gen. xvii°. et proprie primus pater fidelium unde communiter dicitur pater fidei eo quod fuit primus in publicatione divini nominis ut habetur gen. xii°. quidem pater abraham peccavit dubitans de divino promisso cum dixit domine deus

Nota quod peccatum ade transivit ad posteros originaliter et per consequens pena ut patet in littera

quomodo scire possum q possessurus sum eam gen. xv°. Scdo q2 h' expositio tua
non concordat cu h' qd' sequit' et interpretes tui preuaricati sunt in me qd' in
telligit' de aaron et moysi qui preuaricati sunt ad aquam contradictionis nu. xx°.
quecumque preuaricatio no transiuit in posteros sic nec peccatum abrahe et ideo bene co(n)so/
nat ad intentionem ista duo peccata no aut' peccatum ade qui ut assis ad posteros transiuit.

Paulus. ¶ Primu qd' dicis abraham peccasse dubitando de diuino p(ro)misso et q de eo
intelligitur illud ysa. Pater tuus primus peccauit no pot stare tum q2 abraham nusq
legit' fuisse increpatus de aliquo peccato et multo minus de infidelitate seu dubitatione in
fide s3 potius in hac visione gen. xv°. eius fides comedat' cu ibidem p(re)mittit' Credidit
abraham deo et reputatum est ei ad iusticiam. tu q2 i h' qd' dicit Dne deus quomodo
sc' possum q possessurus sum eam. Etia s(e)c(un)d(u)m doctores tuos no querebat dubita/
do de diuino p(ro)misso s3 querebat adeo ut reuelaret' sibi p(er) que cultu diuini conserua/
ret' illa terra p(ro)missionis in semine suo vn et ibidem fuerunt sibi reuelate spes
animalium ex quibus sacrifficia in futuro erant fienda in templo subdit' enim ibi Acci/
pe tibi vitulum etc. p(er) que q(uo)d sacrifficia debito mo deo oblata conseruanda erat
possessio terre p(ro)missionis. tu q2 in illa reuelatione abrahe facta deus firmauit
pactu cu abraham ut h(abe)t' ibidem concedens ei q iret ad patres suos in pace.
Vn nullo m° dicendu est de abraam q peccauit peccato supradicto. Restat igit' q qd
dicit' Pater tuus primus peccauit intelligit' de primo patre simpliciter. s. de
adam cuius peccatum non solum expresse tradit' in littera gen. iii°. ut dictu e. sed
etia q pena illius peccati in sua posteritate transiuit omia enim penalia que in pre/
dicto ca° gen. iii°. continent' que fuerunt adeo diffinita p(ro)pter peccatum ade ut cu
dicit' Maledicta terra in ope tuo in labore comedes etc. similit' qd' dictu est mu/
lieri. In dolore paries filios etc. Omia transierunt in posteros ut habemus
p(er) rei euidentiam et p(er) consequens peccatum ipsius ade transiuit in posteritate quo
ad culpam alis esset dare pena sine culpa qd' est inconueniens. Similit' quod
dicis 2° q h' qd' dicit' interpretes tui preuaricati sunt in me. Intelligit' de aaro
et moyse qui peccauerunt ad aqua contradictionis nu. xx°. Nullo m° conso/
nat cum licet quidam expositores h' videant' sentire tu q2 moyses et aaron
nusq legunt' interpretes dici in scriptura sacra sicut de Esdra legit'. nee.
viii°. qui legem dni populo exponebat s3 potius dicit' p(ro)phe dni. constat aut'
q gratia p(ro)phetandi distinguit' a gratia interpretandi. multi enim interpretant'
scripturas sacras qui non p(ro)phetant et econtra tu q2 preuaricatio addit super
ratione peccandi importat enim transgressione legis preceptis ut h(abe)t' p(er) acto/
rem catholicomis qd' non pot dici de aaron et moyse que peccatum ad aqua contra/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ditionis non fuit ita grave ut praevaricatio debeat dici ut patet bene consideranti illud ca. xiiij. xx. ubi de hac materia agitur. tu quia eorum peccatum non fuit commissum contra legis interpretationem ut littera hic videtur sonare. tu enim dixisti interpretes tui praevaricati sunt videtur intelligendum quod in ipsa interpretatione fuerunt praevaricati. Saulus. Sed quod dicit interpretes tui praevaricati sunt in me. non intelligitur de Aaron et Moysen dicere quia tu de quibus intelligendum est et ut littera convenientius intelligatur opportet quod assignes in aliquo peccatum correspondens peccato Ade in hoc quod transeat ad posteros hoc enim sonat littera. tu quasi pro pena utriusque peccati subdit. Et contaminavi principes sanctos. etc. Paulus. Verum dicis in hoc quod propheta in predicto ca. facit mentionem de duobus peccatis que ad posteros transierunt simul. et de penis illis peccatis correspondentibus primum enim peccatum fuit peccatum Ade quod transiit ad posteros per originem ut iam dixi. de cuius peccati pena eidem correspondente dicit propheta. Et contaminavi principes sanctos. et est sensus quia propter peccatum Ade de quo dicebat. Pater tuus primus peccavit. principes sancti. s. patriarche et alii iusti ab adam descendentes qui de divino consortio gaudere debuissent fuerunt adeo prophanati divina visione carentes tamquam prophani. Secundum vero est peccatum phariseorum qui fuerunt doctrine talmudice inventores per quam quidem doctrinam legem divinam interpretati sunt perverse et ideo ipsi dicuntur interpretes et praevaricatores. Interpretes quidem quia non legem dederunt nec suam doctrinam tradunt ut prophete sed ut legis expositores seu interpretes et hii quidem ipsi dicuntur praevaricati in deum quia pluries transgressionem legis commiserunt per falsam legis interpretationem quam in suis posteris usque ad hodiernam diem transportaverunt de quorum falsa et perversa doctrina plura scripsi in additionibus ysa. ca. xxix. et zacha. v. vide ibi et domino dirigente inter me et te forte erit de hoc singulare colloquium de cuius peccati pena propheta subdit. Et dedi ad interemptionem Iacob quod fuit impletum per romanos qui illam nationem s. phariseicam que Iacob solo nomine dicitur. cum templo et suis cerimoniis ad interemptionem dederunt et principes eorum in blasfemiam quia sunt condempnati per totum orbem tamquam blasfemi quod totum fuit in vindictam sanguinis christi qui propter falsas interpretationes phariseorum effusus fuit de qua vindicta domino concedente plenius loquemur. Et sic habes hic duo peccata denunciata per prophetam que ad posteros transierunt licet dissimiliter quia primum per originem secundum vero per imitationem habes etiam ibidem penas eis correspondentes. Similiter et in eodem contextu reperies si recte scrutatus fueris principalia remedia utriusque peccati supradicti. Saulus. Placet mihi ut de doctrina phariseyca seu talmudica quam reputo sanctam et bonam seorsum loquamur. Similiter et de vindicta christi tui quam dicis esse facta per romanos quia ista non proprie spectant ad presens colloquium ubi principaliter agimus de peccato originali sed quia in hoc ca. ysa. non fit mentio

De quod pharisei fuerunt falsi interpretes legis et sacre scripture false exponendo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de passione xpi tui ut dicis nec etiam de remediis horum peccatorum prout tu videris asserere
sed tamen volo quod ista in amplius declares. **Paulus.** ¶ Si bene scrutatus fueris hoc
capitulum prophete ibidem invenies hec duo que petis in eodem capitulo obmissis causa brevitatis multis
que ibi traduntur manifeste reperies quod ibi propheta in persona dei seu xpi sui conqueritur de tribula-
tionibus seu penis quas pro eorum peccatis passus fuit dicit enim ibi propheta in persona dei sic. De-
ruptamen servire me fecisti in peccatis tuis. quia deus pro peccatis populi expiandis formam sui
accepit quod nullo modo de deo talis servitus possit verificari secundum deitatem et sequitur ultra
prebuisti in laborem iniquitatibus tuis quia peccata humani generis fuerunt occasio ut
laborem passionis xpus sustineret ut in capitulo liii° alias allegato et sic habes quod in hoc capitulo
fit mencio de passione xpi De remediis autem horum peccatorum in principio sequentis
capituli scilicet xliiii propheta manifeste agit dicens. Noli timere serve meus iacob et cetera. quasi dicat licet pec-
cata supradicta gravia sint nec per puerum hominem possent remediari sed per xpum deum de quo
statim supradicitur Ego ego sum qui deleo peccata tua et cetera. tamen per aquam babtismalem et effusi-
onem spiritus sancti ista sunt remedianda de quo dicit Effundam aquam super sicientem et cetera et ultra
effundam spiritum meum super semen tuum et benedictionem meam super stirpem tuam. que quidem
omnia consonant proposito nostro eo modo quo phariseus dicit omnia consonant ut prius exposui Sed
quia per singula contenta in hoc capitulo discurrere esset valde tediosum et forte non magis
valeret ideo ex omnibus in hoc capitulo contentis sufficit in tria colligere: Unum est quod per peccatum primi
parentis principes facti fuerunt contaminati id est prophanati de quo dicit Pater tuus primus — de ben da ays pazorignale de
peccavit et contaminavi principes sanctos. Secundum est quod propter ipsum peccati deus seu xpus fuit servus
similiter et passus de quo dicit. Servire me fecisti in peccatis tuis et prebuisti mihi in laborem
in iniquitatibus tuis. Tercium est quod peccata fuerunt remedianda per effusionem aque et spiritus sancti
de quo dicit Effundam aquam super sicientem et effundam spiritum meum super semen tuum et
benedictionem meam super stirpem tuam.

In iii° capitulo ulterius altercatur super predictam auctoritatem ysaye ostendendo circa statum antiquorum
patrum post mortem ante adventum messie ad cuius confirmationem inducuntur alie auctoritates
apud hebreos autentice: **Saulus.**

Habeo mentem tuam de contentis in hoc capitulo ysaie. sed dimissis aliis que non sunt pro nunc
inter me et te agenda scilicet de phariseica doctrina et hiis in hoc de quo agimus. scilicet
de peccato primi parentis video manifeste contra te illud verbum quod hic dicit Et contamina-
vi principes sanctos quod exponis de peccato primi parentis in eos derivato quod non consonat
rationi Nam principes sancti scilicet patriarche et prophete per hoc peccatum non remanserunt contaminati
cum de eorum sanctitate et iusticia post eorum mortem pluries scriptura testatur, unde non possum

de eis verificari illud verbum Et contaminavi principes sanctos. Ille enim qui est con-
taminatus non vere dicitur de eo quod est sanctus. **Paulus.** ¶ Si bene consideras
verbum quod ibi ponitur in hebraico ubi nos habemus et contaminavi. non sig-
nificat proprie contaminationem sed significat prophanationem prophanum autem quamquam
significat idem quod contaminatum quandoque vero significat aliquid non sanctum licet
non sit inmundum sicut homines laici dicuntur prophani eo quod non sint in sacris
constituti non enim ex hoc sunt inmundi. Verbum prophanare quod in hoc loco dicitur apha
secundum hebraicam veritatem non est intelligendum primo modo sed secundo tamen quod
bene verificatur de patriarchis et aliis iustis antiqui testamenti qui licet
non fuerunt inmundi ex diviatione peccati originalis in eis eo quod fuerunt
ab eo mundati per sacramentum circumcisionis et sacrificiis et hoc fuerunt tamen
prophani inquantum fuerunt a divina visione in alia vita separati ut dictum est.
Saulus. ¶ In hoc quod modo dicis presupponis duo unum est quod patriarche et alii
sancti seu iusti antiqui testamenti fuerunt mundati per sacramentum circumcisionis a peccato
originali. Aliud est quod assis predictos sanctos a divina visione in alia vita fuisse se-
paratos quequidem duo videntur ad invicem contrariari nulla enim racio est propter quam
sancti a divina visione post hanc vitam debuissent separari nisi propter maculam origi-
nalis peccati quam dicis ipsos contraxisse / sed si ab illa macula per sacramentum circumcisionis
sunt mundati restat quod huiusmodi sancti post mortem essent absque macula alicuius peccati et
per consequens quod statim debuissent divina visione frui et per consequens post hanc
vitam non debent dici prophanati. **Paulus.** ¶ Utrumque predictorum que presupposui
habeo per auctoritates ate recipiendas primum enim habeo per auctoritatem totius sinagoge tue
quia ut nosti habent oraciones seu benedictiones propterea a magistro tempore ante destruc-
cionem templi ordinatas et quolibet precepto divino sic quod quando aliquod preceptum impletur
dicitur propria benedictio correspondens illi precepto ut habetur valde large in libro talmodico qui
dicitur quod dicitur barahoth in capitulo qui incipit haroe unde cum sacramentum circumcisionis circa aliquem
in die octavo a sua nativitate prout deus abrahe precepit genesis xvii. capitulo. impletur tunc dicitur publice
in presencia omnium circumstancium circumcidente quedam benedictio sub hac forma. Be-
nedictus dominus deus noster qui sanctificavit ex utero et preceptum in carne sua posuit et
posteritatem suam signavit in signo federis sancti. Ideo merito huius deus vivus pars
nostra et fortitudo mea mandavit eripere dilectum semen suum consanguineitatis
nostrum ab inferno propter federis sui quod in carne nostra posuit. Benedictus
dominus inmenens pactum seu federis hec in predicta oratione. Ex qua habes mani-
feste quod merito circumcisionis deus mandavit eripere ab inferno circumcisum quod
non potest intelligi nisi per hoc quod per huius federis seu pactum scilicet circumcisionis

Fedris bona inter contaminatum et prophanum et prophanum proprie quod sonat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

debebant erui circumcisi a peccato originali. pueri enim octo dierum non peccaverant esse
obnoxii aliquo peccato actuali sed solum originali. **Saulus.** ¶ Verum est quod orationes
statute per preceptis sunt autentice apud nos tamquam a senioribus antiquis et prophetis
ordinate sed ex hac oratione non potes fundare intentum tuum. tum quia in ea ponitur verba
obscura que non bene declarant ut cum dicit. sanctificavit dilectum ex utero et cetera que verba
indigent ulteriori declaratione ad hoc ut inde possis sumere argumentum / tum quia in predicta
dicta oratione habetur quod circumcisi exeunt ab inferno non autem quod fuit adeo separati post
hanc vitam prout tu dicis. **Paulus.** ¶ Verba predicte orationis satis sunt clara
historiaque exordium narrat circumcisionis considranti. Deus enim dedit sacramentum
circumcisionis abrahe antequam ysaach nasceretur ut habetur gen. xvii. et in eodem contextu
prenunciavit ei nativitatem ysaach futuram et statim post preceptum suscepit abraham
quasi centenarius circumcidit se circumcidit etiam ysmael filium suum qui tunc erat xiii.
annorum et totam familiam ysaach autem non fuit tunc circumcisus cum nondum esset natus
sed in viii. die post nativitatem suam quod erat tempus prefixum adeo prefiguratum circumcisus
fuit ex quo ysaach genuisset quod non potest dici de abraham et hismael unde cum
dicit deus sanctificavit dilectum ex utero et preceptum in carne sua posuit / contineri intelli-
gitur de ysaach ratione predicta. Alia verba contenta in predicta oratione clara sunt ex se-
et cetera. Ad aliud verbo quod dicis quod ex predicta oratione habetur quod iusti essent separati a di-
vinam visione post mortem sed solum quod exierunt per circumcisionem ab inferno con-
cedo tibi nec ego illam orationem induxi ad hoc probandum sed solum ad probandum quod pueri qui
ad huc sunt innocentes cum sint in viii. die nativitatis sue exeunt ab infer-
no per sacramentum circumcisionis quod autem iusti qui tempore sancti ante adventum messie
fuerunt a paradiso et per consequens a divina visione separati ex aliis auctoritatibus
posses habere:

In capitulo quarto inducuntur alie auctoritates ex quibus comprobatur quod sancti antiqui
testamenti post mortem non ibant ad paradisum ubi est locus beatorum / nec
etiam ad gehennam sed ad quendam locum qui a doctoribus hebreorum suburbium
paradisi vocatur non obstante quod predicti sancti decessissent ab hac vita mundi non
solum a peccato actuali sed etiam originali.

Saulus.

Allega in illas rogo. **Paulus.** ¶ In glosa super genesim que dicitur beresith rabba
super illud verbum hee sunt generationes celi et terre cum crearentur. et cetera genesis
ii. quidam ex antiquis doctoribus dicit quod res in primordio fuerunt create adeo suis
plenitudine seu perfectione suam / et cum peccavit adam diminuta sunt et corrupta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Per filium autem phares intelligitur messias qui de phares

et ulterius non exeunt reuertentes ad decentem statum donec ueniat filius phares de quo fit mentio Ruth ultimo cum dicit Iste sunt generationes phares descendit quiquidem rabbi seu doctor fundat ibidem intentionem suam in quadam ortographia litterali sic Nam ista dictio toldoch in hebraico significat idem quod generationes in latino quequidem dictio sicut et multe alie consueuerunt in hebraico scribi dupliciter. Uno modo plene et hoc cum interponuntur in dictione littere vocales que ad hoc comuniter requiruntur. Alio modo scribuntur dictiones diminute et hoc cum non interponuntur vocales comuniter requisite. quo posito scrutanti sacras scripturas hebrayeas manifeste patet quod hec dictio toldoch. scribitur plena solum in duobus locis quorum unus est cum dicitur hec sunt generationes celi et terre. gen. ii. quod fuit dictum ante peccatum ade. Secundus uero est cum dicitur hee sunt generationes phares. Ruth ultimo Iste duo toldoch seu generationes solum scribuntur plena scilicet cum omnibus vocalibus requisitis. Alie uero tholdoch ubicumque scribuntur diminute quia in qualibet deficit una littera vocalis que requirebatur ad hoc ut esset plene scripta ut cum dicitur. hic est liber generationis adam. gen. v. et hee sunt generationes noe. gen. vi. et hee sunt generationes filiorum noe. gen. x. Et hee sunt generationes sem. gen. xi. Et hee sunt generationes ysaach. gen. xxv. et sic de ceteris que omnes scribuntur diminute preterquam predicte due Ex quo concludit doctor predictus quod dictum est. scilicet quod res humane id est homo in sui creatione fuit in sua perfectione creatus et post peccatum diminutus et sic fuit usque ad filium phares id est messiam. **Saulus** Hec conclusio non sequitur ex illis premissis licet enim quandoque hec dictio non scribatur plene quandoque diminute in scripturis non tamen ex hoc de necessitate sequitur id concludis. **Paulus** Licet conclusio non videatur sequi de necessitate littere ut tu dicis nichilominus tenenda est auctoritate doctoris eam concludentis presertim cum tui doctores antiqui illa que fuerunt sibi tradita a prophetis applicabant quibusdam minutiis seu signis in sacris eloquiis contentis prout tu nosti frequenter faciunt Fuerunt etiam et alii rabbini seu doctores huic fini conformes qui dicunt quod omnes patres fuerunt in suburbanis paradisi usque ad aduentum filii phares. **Saulus** Dic mihi qui sunt alii doctores nostri hoc sentientes ut ex multorum testimonio intentio tua firmius fundetur. **Paulus** Quidam doctores tui de hac materia loquentes asserunt quod prophete et sancti patres antiqui tempore descendebant in inferno post hac vitam quod probant per hoc. Nam abrahe fuit dictum a deo gen. xv. tu ibis ad patres tuos. Ex quo arguit ra. rabamon quod quia patres abrahe fuerunt ydolatre ut post iosue xxiiii. sequitur quod abraham qui ad illos patres iuit post mortem descendit ad infernum ubi patres sui erant Idem dicitur de ysaach de quo dicitur gen. xxxv. deffunctus est ysaach et mortuus et additus est ad populos suos Idem de iacob gen. ultimo. Idem de dauid iii. reg. ii. et dormiuit dauid cum patribus

De quod secundum talmudistas sancti patres descendebant ad infernum usque ad aduentum filii phares id est messie ihesu christi patrum ortus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sius Ex quibus satis probat q patres sti antiqui testamenti post morte non ibat
ad padisum ubi deus videtur beatifice a sctis sz patribus suis congregabant quorum
multi de primis fuerunt ydolatre ut dictum est. Saulus. Iste doctor quem alle/
gas crudelissime se habet contra sctos nostros antiqui testamenti condempnat
enim abraam ad infernum asserens q ivit ad patres suos post morte .s. ad
thare qui fuit ydolatra. et sic conditio istius si sic intelligatur ut tu vis sequitur
q pater abraam et sti patriarche ab eo descendentes post morte non so/
lum fuerunt separati a divina visione: Sz etiam fuerunt in inferno ubi nulla
est redemptio ubi fuit thare et alii ydolatre predecessores eorum quod est omnino
absurdum nec credo q sit consentaneum doctrine tue catholice: Paulus.
Absit q secundum nostram doctrinam catholicam abraam nec ceteri sti patriarche in in/
fernum descendissent post morte sicut thare et alii similes qui fuerunt patres
habrae secundum carnem sz si bene scripturas de hoc loquentes scrutatus fueris reperies
q abraham et patriarche licet post morte non fuerunt in inferno ubi est locus
dampnatorum, non tamen ascenderunt in celum ubi est locus beatorum sz fuerunt in
inferno non in loco penali sic dampnati sz in loco ubi quamvis divina visione care/
bant nullam tamen gehenalem sentiebant penam erant etiam ibi securi de visione di/
vina beatifica habenda quiquidem locus apud tuos doctores vocatur suburbium padisi
ut dictum est apud nostros vero limbum que nomina licet diversa idem significant ut predixi.
Saulus. Indica michi quomodo scripturas scrutando hoc quod dicis reperiam. Paulus.
Quod autem abraam qui fuit primus in republicatione fidei ut dictum est non
fuit ad locum beatorum statim post morte satis patet per illud verbum supra allegatum
.s. cum adeo fuit sibi dictum. Tu ibis seu ingredieris ad patres tuos. Constat autem
ut iam dictum est q patres ipsius abrahe deos alienos coluerunt ut supra est allega/
tum et sic ex hoc quod dicitur. Ingredieris ad patres. manifeste intelligitur q abraham
post morte non erat iturus ad locum beatorum non enim ibi erant patres eius sz in hoc quod
statim subditur in pace: hoc manifeste q abraham non erat iturus ad locum damp/
natorum, ubi nulla est redemptio nec per consequens pax si enim impiis in hac vita con/
tentibus non est pax, ut habetur ysa. xlviii. ca. in persona quorum, psalmista etiam di/
cebat. Non est pax in ossibus meis a facie peccatorum meorum. Quanto magis impiis
qui post hanc vitam iam in extremo dampnationis constituti nulla possit esse pax. nichil
enim habent nec expectant habere quod suum appetitum quietet. Unde ex hoc quod
fuit dictum abrahe q iturus seu ingressurus erat in pace, necesse est dicere q abra/
ham post morte quamvis non statim ivit ad locum beatorum, non tamen ad locum damp/
natorum, post morte erat iturus sz potius ad locum pacificum ut dictum est, et sic

[Right margin note:] Nota q licet abraam in inferno post morte non habuit visionem divinam non tamen descendit in infernum ubi nulla est redemptio set ad suburbium padisi .s. limbum etiam alii sti patres veteris testamenti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ista prenunciatione abrahe facta sane intellecta habes manifeste quod abraham post
mortem non fuit ad infernum inferiorem prout significat locum dampnatorum de quo
psalmista. Eruisti animam meam de inferno inferiori. Sed ad locum a pena immunem
et securum de beatitudine habenda quod in pace: de qua pace ysa. lvij. Veniet pax et
requiescet in cubili suo qui ambulat in directione: pax enim non habet nisi ubi appeti/
tus quietant. Idem dicendum est de aliis patriarchis **Saulus.** ¶ Licet abra/
he fuit dictum quod esset iturus in pace post mortem non tamen aliis patriarchis legitur
hoc dictum fuisse: et sic ex predicta auctoritate non potest concludi quod de aliis sanctis sit idem
dicendum de hac materia sicut de abraam. **Paulus.** ¶ Licet de ysaach non fuit
dictum quod esset iturus in pace tamen de ipso defuncto legitur. Et additus est ad po
pulos suos. gen. xxxv. quod intelligitur de abraham et aliis qui in sinu suo recep/
taculo erant/ qui erant in pace cum abraham ut dictum est unde non oportebat
repetere in quolibet successore quod erat iturus in pace: sed sufficiebat dicere quod
iret ad populum suum vel cum patribus suis additus seu aggregatus ex quo iam erat
ibi abraham collocatus tanquam pater fidelium cui expresse fuerat dictum. Ibis in pace:
ut dictum est. **Saulus.** ¶ Licet abraham fuisset unus de sanctis patriarchis non
tamen fuit primus eorum. prior enim fuit adam et noe et alii sancti qui abraham precesserunt
serunt ideo non videtur ratio quare abrahe solo fuisset. Dictum ibis in pace et
nulli aliorum precedentium. **Paulus.** ¶ Quamvis alii sancti precesserunt abraham in
tempore tamen inter omnes sanctos abraam fuit primus in separando se a cetu infidelium
ut habetur gen. xij. similiter in publicando nomen domini ut ibidem/ fuit etiam primus
in recipiendo signaculum fidei in circumcisione gen. xvij. Fuit etiam primus in recipi/
endo a deo promissionem de messia venturo gen. xxij. Similiter fuit in habendo
sepulturam separatam ab infidelibus gen. xxiij. Unde non immerito abrahe fuit
expresse denunciata pax post mortem. ut ex illa aliis ei adherentibus intelligeretur
concedi Et ideo secundum doctrinam sanctam sinus magistri nostri sanctorum requies sinus
abrahe dicitur eo quod sibi fuit pax post mortem denunciata in qua fideles olim requi/
escebant ut dictum est. **Saulus.** ¶ Cum enim abraham et alii iusti qui precesserunt
ad ventum christi messie ab hac vita migrauerunt in statu iusticie ut ex testimoniis
scripturarum patet nec etiam fuit in eis macula originalis peccati cum per circumcisionem ab eo
mundabantur ut tu asseris non videtur ergo ratio quare huius sancti non statim intrarent
regnum celeste post mortem sed in suburbio paradisi detinerentur ut supra dicitur. Legitur
enim proverbiorum. xj. Seminanti iusticiam merces fidelis. Quecumque merces iusticie
debetur est introitus regni celestis/ non ergo patribus iusticiam seminantibus detinen/
da esset seu retardanda eorum merces. **Paulus.** ¶ Ab ingressu regni celestis non

Scilicet abraam dicitur primus pater quia multa
ut patet in littera

solum impediebat pctm singulorum sed etiam pctm comune totius nature humane quod est pctm primi parentis. Legitur enim gen. iii°. quod post pctm primi parentis collocauit deus cherubin et flameum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vite. Et quia licet quilibet fidelis per opera iustitie purgabat aptitudo quantum ad emundacionem proprie persone/non tamen aliqua fides vel iustitia sufficiebat ad remouendum impedimentum quod erat per reatum totius humane nature quiquidem reatus per passionem christi vniuersaliter remotus est. Vnde ysa. liii°. deus imposuit in eo pctm omnium nostrum idcirco sancti vsque ad passionem eius fuerunt impediti ab ingressu celestis glorie et hoc est quod doctores tui asserunt dicentes quod sancti erant in suburbio paradisi vsque ad aduentum filij plures vt supra allegatum est

Capitulum quintum in quo datur racio quare quedam penalia que fuerunt imposita humano generi per pctm ade non fuerunt amota per passionem christi per qua fuit indultum peccatum originale.

Saulus.

Si ita est ut tu asseris quod per passionem christi tui seu messie remotum fuit pctm originale quantum ad culpam seu reatum quodquidem pctm vt dicis pertinet ad totam naturam humanam sequeretur quod pctm predictum per eandem passionem esset remotum etiam quo ad penam cum pena non datur iuste nisi pro culpa/constat autem quod penalia que adeo fuerunt diffinita contra humanum genus propter ade pctm adhuc remanent post passionem christi tui sicut antea remanet enim illud penale quod dicitur In sudore vultus tui etc. Similiter etiam de Mulieri in dolore paries filios etc. Remanet etiam clausura paradisi terrestris quam supra allegasti quod omnia habentur gen. iii°. Ex quibus patet manifeste quod pctm originale non fuit ablatum per passionem christi tui quantum ad penam et per consequens nec quantum ad culpam. Paulus.

Si bene attendisti ea que supra tibi diximus tam de modo redemptionis per messiam facte aperte faciliter posses ad hoc quod mihi obicis respondere ostendi enim tibi ibidem quod redemptio per christum promissa in prophetis erat intelligenda spiritualis que est potior et perfectior quam temporalis Vnde victoria sua interdum meo non debet intelligi per vim armorum sed sua victoria intelligenda est prout vicia per virtutes vincuntur: similiter et habundancia seu affluencia bonorum, similiter et libertas que in suo aduentu leguntur promitti intelligende sunt de habundancia bonorum spiritualium scilicet virtutum similiter et libertas intelligitur de libertate aptitudo non autem a subiectione humana illa enim intelligenda sunt fuisse promissa per christum que requiruntur ad consecutionem huius redemptionis que in vltima beatitudine consistit non

De quo repto quam genus fieda per messiaz spiritualis fuit sed apud Z non a morte corporali nec a laboribus corporalibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aut illa que indifferenter se habent ad h' Et multo minus q quod impedunt sic est bonorum temporalium affluentia et h' que sunt sufficienter ostensum. Unde in proposito dicendum est q per passionem christi et eius fidem remotum fuit peccatum originale quantum ad culpam que impedit consequtionem ultimi finis s. beatitudo. Illa autem penalia de quibus arguis s. q in sudore vultus tui et ce. Et in dolore paries filios et h' indifferentia sunt ad consequendum ultimum finis sive enim homo laborando comedat vel non laborando potest consequi ultimum finem si in cogitatione dei Et aliis ad hec pertinentibus se habeat ut debet et ideo ista non fuerunt amota in redemptione spirituali per christum facta. Saulus. In pena peccati ade posita fuit gladius versatilis ad custodiendum lignum vite. ut tu allegasti gen. iii. h' aut est spirituale ut vi. et tamen remanet post passionem nullus enim legitur paradisum terrestrem intrasse post passionem christi tui sic nec antea nisi forte quod dicitur de enoch et helia qui fuerunt ante passionem christi tui. Paulus. Intrare paradisum terrestrem non requiritur ad bonum spirituale ita enim potest homo ibidem existens peccare sicut extra ex quo adam enim ibi peccavit et ideo amotio ista clausura non requiritur necessario ad ultimam beatitudinem consequendam. Secus aut est de clausura celestis paradisi cuius ingressus requiritur ad veram beatitudinem consequendam. Unde et apertio janue celestis paradisi operata est passio christi non aut amotionem clausure paradisi terrestris.

Scilicet quod ad vitam eternam non requiritur ingressus paradisi terrestris

Capitulum sextum in quo arguit diversimode contra ea que dicta sunt de peccato originali et solvuntur argumenta.

Saulus.

Audio quomodo intendis fundare in tractatibus q peccatum primi hominis originaliter transiit in posteros sed ad huc remanet ut respondeas in ad hoc quod legitur ezechiel xviii. filius non portabit iniquitatem patris si enim peccatum primi parentis posteri sui ab eo per originem traherent predicta verba prophete essent manifesta falsa. Paulus. Quod dicit propheta filius non portabit iniquitatem patris. verum est non enim punitur filius spiritualiter pro peccato patris nisi sit particeps peccati eius sicut est in proposito derivatur enim primum peccatum patris per originem in filium sic et peccatum actuale derivatur a patre in filium per imitationem. Saulus. Ex hac tua responsione sequeretur q anima humana que est subiectum culpe traduceretur per originem quod est contra textum sacre scripture legitur enim gen. ii. ubi de creatione hominis agitur Spiravit in faciem suam spiraculum vite. per quod verbum secundum omnes intelligitur q anima humana per creationem in corpore humano a deo immediate infunditur et per consequens non traducitur

Scilicet quod intelligitur filius non portabit iniquitatem patris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

per originem generata patet ex hoc / nam si culpa que est quoddam accidens in anima per origi-
nem traduceretur oportet quod eius subiectum scilicet anima per originem transiret / accidens enim
non migrat de subiecto in subiectum secundum sententiam philosophorum. Paulus. ¶ Licet erroneum
est dicere quod anima rationalis traducatur cum semine a parente in prolem / tamen quia corpus
humanum est proporcionatum anime, defectus anime redundant in corpus et econverso. Unde inter-
dum ex fatuis fatui generantur / et ideo non necessarium dicere quod si peccatum primi
parentis per originem transit in prolem quod anima rationalis per originem traducatur
a patre in filium. Saulus. ¶ Posito ut tu asseris quod aliqui defectus etiam
anime a parente transeant in prolem per originem talis derivatio seu transitus exclu-
dere rationem culpe de cuius ratione est quod sit voluntaria. dicit enim philosophus in iii. ethicorum
quod nullus increpat cecum natum, sed magis miserebitur. Si igitur posteri ab adam
aliquam turpitudinem traherent per originem tunc talis turpitudo cum esset per
naturam contracta non esset voluntaria et per consequens nec increpabilis
nec etiam esset peccatum de cuius ratione est quod sit voluntarium. Paulus. ¶ Hec ratio
quam ultimo infers dicens quod si turpitudo contracta ab adam per originem non
esset in eius posteris voluntaria quod tunc non esset peccatum si bene consideras inva-
lida est. In actibus enim non voluntariis sed mere naturalibus licet non sit cul-
pa increpabilis contingit tamen ibi esse peccatum. peccatum enim secundum rationem rectitudi-
nis vel deviationis in ordine ad finem debitum considerat. Unde actus
naturalis qui non habet rectitudinem secundum ordinem ad debitum finem peccatum dicitur
licet non sit voluntarium. et ideo in proposito peccatum originale quod non est
peccatum persone sed nature licet non haberet rationem increpabilis eo quod non
est in potestate voluntatis ipsius prolis nascentis. habet tamen rationem peccati in-
quantum deviat a rectitudine finis. Et preterea hoc possum ad tuam obiectionem aliter
respondere. scilicet quod huius peccatum habet rationem voluntarii quod sic patet licet enim
inordinatio que est in homine ex adam generato non est voluntaria ex vo-
luntate ipsius hominis generati / est tamen voluntaria ex parte ipsius ade qui movet
motione generationis omnes qui ex eius origine derivantur sicut voluntas anime
movet omnia membra ad actum. Unde sicut actus unius membri ut puta ma-
nus non est voluntarius voluntate ipsius manus sed voluntate anime que primo mo-
vet membra. Sic istud peccatum originale non est peccatum huius persone nisi inquantum
hec persona recepit naturam a primo parente in quo hoc peccatum fuit voluntarium.
Saulus. ¶ Si a primo parente peccatum per originem [illegible] in homines inquantum ab ipso recipimus
naturam humanam / eadem ratione peccata quorumcumque parentum proximorum con-
traheremus / constat autem quod fuimus in proximis parentibus tamquam in quibusdam

nostre nature principiis ex quo sequeretur quod inmutabilia peccata essent in quolibet homine a suis parentibus tam propinquis quam remotis contracta quod est valde inconveniens nec credo quod tui doctores hoc concederent. Paulus ¶ Secundum doctorem nostrorum doctrinam nulla peccata proximorum parentum nec etiam primi parentis preter primum per originem traducitur cuius racio est Nam homo generat idem sibi in specie non autem secundum individuum, et ideo ea que ducunt pertinent ad individuum sicut personales actus et que ad eos pertinent, non traducuntur a parentibus in filios non enim gramaticus traducit in filium gramatice scientiam quam non per solam naturam sed proprio studio acquisivit Ea tamen que pertinent ad naturam speciei traducuntur a parentibus in filios nisi sit defectus nature occulatus enim nisi natura deficiat generat occulatum illa autem que sunt pure personalia ut actualia peccata ut dictum est nullo modo traducuntur a parentibus in filios. Saulus

¶ Primum peccatum manifestum est quod personale fuit non enim hoc habuit ex natura sua specifica sed ex proprio actu sui liberi arbitrii unde primum peccatum ade non potuit traduci per originem etiam secundum te sicut nec alia peccata personalia sua vel aliorum parentum. Paulus ¶ Secundum quod ad personam pertinet aliquid secundum se ipsam et aliquid ex dono gratie ita etiam ad naturam potest aliquid pertinere secundum se ipsam scilicet quod causatur ex principiis eius et aliquid ex dono gratie supernaturali et hoc modo iusticia originalis quam non habuit natura humana ex suis principiis habuit tamen per quoddam donum gratie toti humane nature divinitus collatum in primo parente quod quidem donum primus homo per peccatum amisit unde sicut illa originalis iusticia traducta fuisset in posteros simul cum natura si adam non peccasset ita et inordinatio opposita cum natura traducitur. Unde istud peccatum non est personale sed nature Alia vero peccata primi parentis vel aliorum non corrumpunt naturam quantum ad illud quod nature est sed solum quantum ad id quod persone est et ideo talia peccata non traducuntur. Saulus ¶ Licet homo non generat idem sibi secundum individuum, generat tamen sibi simile iracundus enim generat iracundum. Velocitas etiam corporis et bonitas ingenii sepe derivantur a parentibus in filios specialiter cum natura parentum sit fortis et sic patet quod etiam individualia transeunt a parentibus in filios et idem videtur dicendum de aliis peccatis ade et aliorum parentum etiam preter primum peccatum ade. Paulus ¶ Peccata parentum preter primum sunt pure personalia et ideo traducibilia non sunt Alia tamen accidentia ut iracundia velocitas et huiusmodi licet non sint accidentia individualia propagantur tamen quandoque in filios in quantum sunt pertinentia ad disposicionem nature, et ideo non est similis racio de talibus accidentibus individualibus et de personalibus peccatis.

Sed quia Adam accepit iusticiam originalem
pro se et sua posteritate et de debito
tradendi eam et posse transfundendi per
generationem et ex suo crimine perdidit
eam pro se et sua posteritate ex
cuius deperditione sequitur in posteris
eius carentia cum tenendo ut in-
currendo [illegible]
[illegible]
tudine nisi renascatur ex voto
ecclesie

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Distinctio xiii. de sacratissimo scripturarum circa regnum christi an scilicet sit illud de quo revelatum fuit danieli quod esset excellentius quatuor regnis precedentibus et quod illa quatuor regna destrueret an non. et continet xiii. capitula.

In capitulo primo ostenditur quod per visionem danielis de statua in secundo capitulo contenta intelligitur quod per christum erat stirpanda ydolatria de regnis principalibus mundi

In capitulo secundo ostenditur quod licet ydolatria adhuc remaneat in aliquibus paucissimis regionibus apud homines bestiales seu brutales tamen in maiori parte et principaliori totus orbis est per divulgacionem fidei christi ablata, et quod ante adventum christi ydolatria caldeorum et aliorum regnorum remanebat apud romanos etiam destructis regnis illis.

In capitulo iii° ostenditur quod visio statue applicatur primo adventui christi visio autem de bestiis danielis vii° applicatur secundo adventui.

In capitulo iiii° ostenditur quod licet cultus ydolorum post passionem christi in quibusdam partibus mundi remanserit tamen totus simul intelligitur amotus per percussionem lapidis sine manibus abscisi.

In capitulo v° ostenditur quomodo intelligatur illud danielis ii. lapis qui percussit statuam factus est in montem magnum

In capitulo vi° ostenditur quomodo exponendum est quod regnum ferreum scilicet romanum habet partem pedum et digitorum teste figuli et partem ferream ut habetur danielis ii°.

In capitulo vii° ostenditur quod regnum christi seu ipsius ecclesie non est idem cum regno romanorum prout doctores falsi scilicet pharisei fingunt

In capitulo viii° ostenditur quod summus pontifex in quo principaliter residet ecclesiastica potestas licet quandoque utatur mundana seu temporali potestate scilicet armorum potentia et huiusmodi non tamen talis potestas est essencialis in ecclesia sed accidentalis.

In capitulo ix° ostenditur quod ecclesia habuit suum esse perfectum scilicet spirituale tempore apostolorum et aliorum discipulorum antequam potestatem temporalem a cesare accepisset

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. x°. ostendit q xpus docuit verbo et exemplo q beatitudo humana consistit
in contemptu terrenorum et ad herionem ad celestia et doctrinam eius veri disci/
puli sequti sunt et q primitiua ecclia que nullam potestatem mundanam fide/
les habebant perstatores veri vt plurimum inueniebant in ecclia que nunc qui
regnis et potestatibus mundanis ecclia habundat. Ex quibus concluditur q
regnum romanorum et regnum xpi seu ecclie nullomodo sunt idem sed diuisa.

In ca°. xj°. ostenditur q p cornu paruulum affixum quarte bestie non intelligitur
xps vt exponit iudei false exponunt.

In ca°. xij°. ostenditur q p cornu paruulum supradictum intelligitur antexps secundum
veram catholicorum expositionem

In ca°. xiij°. ostenditur q ex hoc quod dicitur de cornu paruulo q loquitur contra
excelsum et putabit mutare tempora et legem que verba false iudei applicant
ad verum xpm sumitur ordo ad tractandum dequibusdam que sunt magne ar/
duitatis in hoc opusculo.

Capitulum primum inquo ostenditur q p visione danielis in ij°. ca°. de sta/
tua intelligitur q p xpm erat stirpanda ydolatria de regnis principalibus
mundi.   Salus.

Predictis ad presens omissis reuertamur ad alia que ptinent ad expe/
ctationem xpi tui. sed ad scrutandum p scripturas vtrum ille fuit mes/
sias in prophetis promissus an non. Ad quod occurrit mi quoddam validum argu/
mentum contra te quod sumitur ex reuelationibus danieli factis in quibus
deus ostendit sibi excellentiam regni q daturus erat xpo suo q quidem
excellentiam nunq habuit xps tuus exquo manifeste videtur q non fuit ille xpus
adeo promissus. Paulus. Expone mi illud argumentum clare vt sciam
quanti virtutis sit. Saulus. Scrutatus sum danielem in ij°. ca°. vbi ex/
presse reperio q regnum xpi habebat conterere seu comminuere regnum caldeorum et
alia tria regna sibi succedentia legitur enim q lapis abscisus sine manibus qui est xps
de quo ibidem dicitur Suscitabit deus celi regnum q in eternum non corrumpetur
et cetera. habebat comminuere seu conterere ferrum testa. es argentum et aurum
que secundum omnes expositores signant regnum caldeorum et tria regna sibi suc/
cedentia Sed constat q regnum xpi tui non comminuit predicta regna presertim

(c) 2006 Ministerio de Cultura

regnum caldeorum, medorum et grecorum. Cum iam per magna tempora ante suum aduen-
tum destructa fuerunt, quod regnum christi tui non est aliud regnum de quo dicitur ibidem
quod esset a deo suscitandum et quod in eternum non corrumpetur. **Paulus.** ¶ Si visionem
danielis quam allegas sic superficietenus intelligis argumentum tuum pari modo et
forte amplius militat contra te. Si enim per lapidem abscisum sine manibus mes-
siam quem tu expectas intelligis quem credis deum celi suscitaturum, et quod eius regnum
in eternum non corrumpetur et cetera. Quomodo de ipso potes sperare quod conterat seu immi-
nuat regna caldeorum, medorum et grecorum, que iam a magnis temporibus ante tempus presens
fuerunt destructa ymo quorum memoria iam fere non est nisi forte in historiis
antiquissimis. Unde si christus messias quem colo et adoro non potuit conterere pre-
dicta regna caldeorum et alia tria eo quod iam fuissent per magnum tempus ante suum ad-
uentum destructa, quanto magis messias quem speras cuius esse in rerum natura
per mille et ducentos amplius annos post aduentum christi nostri adhuc non apparet non poterit
predicta regna conterere que iam a longioribus et valde remotioribus temporum
curriculis sunt annullata et fere obliuioni tradita. Unde si de christo messia scilicet christo
meo non potest verificari quod contriuit regna caldeorum, medorum et huiusmodi propter eorum antiquam
et preteritam destructionem, a fortiori de tuo messia non posset hoc verificari cuius
tempus valde remotius esset a tempore destructionis predictorum regnorum. Sed si di-
ligenter scrutatus fueris verum sensum visionis per te allegate manifeste
reperies quod applicatur proprie christo christo meo. Pro cuius declaratione scire debes quod in

Sed quia per aduentum messie ydolatria
in toto uel in maiori parte mundi
debuit extirpari, ut fuit fi-
guratum in comminutione statue
sompnii nabucodonosor per lapi-
dem de monte sine manibus abscisum

regno christi et etiam sic debuit ydolatria ab uniuerso uel a maiori et principaliori
parte eius extirpari quod fuit singularissimum in primo aduentu christi. Nam attento
tempore moysi et aliorum prophetarum licet magnalia uirtute dei fiebant, non tamen
hoc vicium scilicet ydolatrie potuit extirpari nec de gentilibus sed etiam ab ipso populo
israelitico in cuius presentia deus fecit magnalia in egipto terribilia in mari
rubro et in deserto panem celi non sine magnis miraculis dedit eis quibus
non obstantibus in eodem loco ubi legem a deo suscepant et verba eius de me-
dio ignis audierant quibus eis precipiebatur: Non habebis deos alienos preter
me, exodi xx°, ibidem scilicet in oreb vitulum conflatilem fecerunt et adorauerunt sicut patet
exodi xxxii°. Similiter in temporibus iudicum et regum in regno israel et etiam
iudee non cessabant immolare et sacrificare diis alienis prophetis proclamantibus
et monentibus et signa et prodigia contra eos ostendentibus frequenter in hys-
toriis sacris patet euidenter. Sed postquam christus noster venit in mundo et eius
fides fuit per orbem diuulgata et sequentibus signis per suos discipulos et
martires confirmata, exclusa est ydolatria simpliciter a tota re publica

De bona intentione christi articulus
scilicet de lapide sine manibus absci-
so et statua comminuta sompnii
nabucodonosor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mundi vel ab eius maiori parte prout sunt prophetatum in diversis locis specialiter
ysa. ii°. ubi loquens de tempore messie cum dicit. Et erit in novissimis diebus
preparatus mons domini in vertice montium et cetera. Et infra loquens propheta de doc/
trina christi per gentes suscipienda dicit. Ibunt populi multi et dicent ascendamus
in montem domini et docebit nos vias suas et cetera. Et infra ibidem propheta ostendens
quod tempore sui adventus tota terra erat repleta ydolis dicit. Et repleta est terra
eius ydolis opus manuum suarum adoraverunt opus quod fecerunt digiti eorum.
Et ibidem infra pronosticans quod huiusmodi ydola per ipsum et suos sequaces essent proi/
cienda subdit. In die illa proiciet homo ydola argenti sui et simulacra auri
sui que fecerat sibi ut adoraret. Ex quibus patet intentum. scilicet quod in novissimis
diebus per quod dies messie intelligitur etiam secundum tuos magistros erant
ydola proicienda quibus antea universum erat plenum. De hac igitur materia
agitur in hac visione danielis quam tu allegas in qua visione quatuor reg/
na precedentia regnum christi scilicet caldeorum medorum grecorum et romanorum figurantur
per unam statuam quadripartitam. Nam statua communiter designat ydolatriam. Simul/
acra enim demonum communiter per ydolaticas statuas colebantur quod etiam patet
danielis iii°. de statua quam fecit Nabucodonosor. Et quia omnia regna mundi ante adven/
tum christi licet essent inter se multum differentia et etiam adversantia in hoc
tamen conveniebant omnes in cultum deo debitum creaturis impenderent iuxta
illud psalmiste. Omnes dii gentium demonia. Idcirco proprie designabantur omnia reg/
na principalia in unica statua que ydolatriam designat propter ipsorum convenien/
tiam in cultu ydolorum. Sed quia ipsa regna inter se erant diversa in ritibus et
aliis varietatibus et modis vivendi. Idcirco particularia membra huius sta/
tue erant de diversis materiis ut potest de auro argento et testa et huiusmodi si/
militer differebant in formis quia aliqua pars statue erat caput alia brac/
chia et hoc ad designandam varietatem inter huiusmodi regna. Unde ad propositum
tui argumenti applicando licet regnum christi secundum carnem non comminuit regnum caldeorum
seu persarum et hoc quantum ad ipsorum mundanam potestatem que iam transierat, comminuit
tamen quantum ad cultum ydolorum singulatim divulgata fide christi in orbe per eius discipu/
los et eorum successores evacuata est cultura demonum a toto fere mundo. scilicet a maio/
ri et principaliori parte eius ut dictum est quod recte prefigurat a daniele per precis/
sione lapidis sine manibus. Nam absque humana potentia lapis qui est
christus statuam .i. ydolatriam comminuit tam antiquorum scilicet caldeorum quam alios succedentes
ut dictum est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulum secundum in quo ostenditur quod licet ydolatria adhuc remaneat in ali-
quibus paucissimis regionibus apud homines bestiales seu brutales tamen
in maiori parte et principaliori totius orbis est per divulgationem fidei Christi
ablata et quod ante adventum Christi ydolatria caldeorum et aliorum regnorum re-
manebat apud Romanos etiam destructis regnis illis.

Saulus.

Quedam proponis in hac tua responsione que non videntur continere veritatem
vel saltem aliquam requirunt probationem. Primum enim quod dicis ydolatriam
esse hodie conclusam a toto orbe quod credo esse falsum. Nam est dubium quod hodie
sunt aliqui etiam inter christianos et sarracenos qui hoc vicio abutuntur scilicet ydolatria
saltem in latebris et secretis sicut etiam multi sunt phitones divinos et huiusmodi
que ad supersticionem ydolatrie pertinent. Et ut quibusdam narratur in aliquibus extre-
mis terre hoc vicium adhuc publice manet. Secundum est quod dicis quod per divul-
gationem Christi tui hoc vicium fuit amotum sine humana potencia quod tamen non
probas. Tercium quia dicis quod ydolatria qua utebantur caldei adhuc remanebat tempore
Christi tui quod non videtur rationi consonum. Nam communiter cum aliquis populus destru-
ebatur simul cum eo destruebantur et dii eius. Unde Ysa. xxxvi°. Ezechie regis assi-
riorum se iactante de victoria quarumdam gentium dicebat: Ubi sunt dii emath
et arphat, ubi dii sapharvaym et cetera, quasi dicat sicut devastavi gentes illas sic
et earum deos. Paulus. Ad primum quod obicis de ydolatria dicendo quod adhuc
manet in orbe saltem in latebris et absconsis et cetera vel etiam publice in extremis
terre, tibi respondeo quod mala que in occulto sunt solius dei iudicio reservantur iuxta
illud de Deuteronomio xxix°. Abscondita deo nostro sunt, scilicet a solo deo iudicanda. Unde de ta-
libus non agimus hic. De hiis autem que dicis quod in extremis terre publice fiunt, di-
cendum est quod illa sunt valde modica respectu regionum et terrarum ubi nulla ydo-
latria viget. Nam terram quam cernis christiani et etiam scismatici possident similiter
et sarraceni turci et tartari occupant maximam partem terre obtinent in tantum
quod illud quod remanet est valde modicum respective et ibi vivunt homines bestiales
et quasi semibruti de quibus non est facienda mentio quia quod modicum est secundum
philosophum pro nichilo reputatur. Et etiam in illis partibus extremosis non compellunt homines
ad ydolatrandum sicut tempore caldeorum hoc fiebat ut patet Daniel. iii°. Similiter
tempore succedentium regnorum ut patet de Romanis qui multipliciter persequebantur
fideles Christi ut suis diis seu demonibus immolarent. In partibus igitur mundi ex-
tremosis ubi ydolatria adhuc remanet, prout refertur a fide dignis non
compellunt homines ad hoc sicut nec puniunt ydola colentes sed unusquisque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod ydolatria non cessavit per vim
armorum sed per fidem Christi et predi/
cationem et martirium et miracula
discipulorum eius

ad suum arbitrium ad hoc relinquit. Ad secundum autem in quo petis a me probationem
de hoc quod per divulgationem fidei Christi ydolatria fuit amota sine humana potentia
etc. Tibi respondeo sic per sacras historias et alias auctenticas est manifestum
quod tempore illorum quatuor regnorum universalium quorum regnum romanum est
quartum ydolatria per totum orbem contendebat. Constat etiam per fidelissima
et publicam famam et historiarum communem narrationem quod per magnum tempus antequam sec/
ta sarracenorum inciperet cessavit ydolatria modo predicto sed nulla potestas
humana fuit intermedia inter romanos et sarracenos que hoc vitium amo/
veret ut est manifestum restat autem quod per potestatem Christi et suorum discipulorum pre/
dicationem et martiria sanctitatem testificancia hoc fuit iuxta prophetarum vaticinia
exclusum. Ad tertium vero quod dicis non esse dissimile quod ydolatria caldeorum rema/
nsisset post eorum destructionem etc. Tibi respondeo quod de regno romanorum quod
fuit ultimum predictorum quatuor regnorum legitur in historiis auctenticis quod omnia
simulacra gentium colebat et cuius memoria ad huc remanet Rome templum
panteon in quo alias contra omnia ydola colebantur et postea hodie festum omnium
sanctorum ibi celebratur et sic patet quod statua de qua daniel loquitur scilicet ydolatria in sua erat
integritate quando percussa fuit per lapidem abscisum sine manibus scilicet Christum et hoc testatur
littera danielis sane intellecta tum enim ipse daniel quatuor partes determinavit in predicta
statua forma et materia distinctas que iiii^or regna supradicta figurabant que in
partes ad invicem per successionem continuabant in destructione tamen illius statue
totam simul designavit destructam seu destruendam non enim dixit quod antea fuerat
caput destructum et postea brachia et sic de aliis sed simul ad lapidis percussionem
tota statua fuit destructa quod predictam sententiam testatur

Capitulum tertium in quo ostendit quod visio statue applicatur primo adventui Christi visio autem de bestiis danielis vii applicatur secundo adventui.

.Saulus.

In alia visione danielis scilicet iiii^or bestiarum que in capitulo vii^o continetur quequidem visio
de eadem materia loquitur de qua et supradicta visio scilicet statue in utraque enim
visione agitur de quatuor regnis supradictis ad invicem succedentibus et de regno
messie seu Christi omnia illa regna superante et tamen in istis duabus visionibus
que de eadem re loquntur videntur quedam de essentialibus variari. Primo enim
in prima visione prout tu dicis omnia iiii^or regna que per statuam designantur ad la/
pidis percussionem simul fuerunt destructa. In secunda vero visione in qua quatuor
regna per quatuor bestias designantur non simul sed successive videntur qua/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

63

tuor pdicta regna destrui s. unu post aliud unde de pma bestia ante ortum
scde legit. Aspiciebam donec evulse sunt ale ei et sublata e de tra. Ex quo
patet q antea fuit sublata pma bestia q scda surgeret. Idem videt intelligendu
de aliis. Sz in pma visione p lapidis pcussione fuerut quatuor regna destruc/
ta. In 2a vo visione p filium hominis venientem in nubibus celi fuerut omo
de victa ut patet in ca. vii. Dic go rogo quomodo tollis contrarietates ex
istis visionib que de eadem re locunt et tn qdam contraria vident supponere
ut dictu est. Paulus ¶ Sicut dixeram tibi supra Cum de tempore adventus
xpi agerem duplex est adventus xpi. Unde licet regnu xpi scdz se unu et ide
est. dupliciter tn de eo loquunt scripture scdz duplicem sui adventu
ex quo diversi effectus erant pducendi circa rem publica mudana. Nam
sicut in pmo ei adventu divulgata ei fide ydolatria erat stirpanda modo
pdicto de quo agit in pma visione danielis supradicta sic in scdo ei adventu
tota potestas mudana erat amovenda subiciendo omia divino imperio
de quo zach ultimo Erit deus rex sup omez terram in die illa erit dns unus
et nome eius unu. Et sopho. iii. Tunc reddam pplis labiu electu ut vocet
omes in noie dni et serviant ei humero uno. In quibus et in aliis ppheticis locutio/
nibus pnosticantibus q tota potestas mudana publica erat auferenda et
subicienda divine potestati intelligit hr impleri in scdo adventu messie. In hac igr
scda visione ppha agit de adventu xpi 2o. et de huius effectu suo circa humana
potestate penitus auferenda in qua quidem visione pdicta quatuor regna pre/
currentia adventu xpi scdz convenienter figurant non p statua q ydolatriam
signat, cum iam ydolatria amota erat p pmu adventu ut dictu est. Sz figurant
p varias bestias et feroces p quas designant varie ferocitates et tirannica
dnia ipsoz regnoz put expositores comuniter tradut. Et qr potestas mudana
mor regnoz predictoz non simul sz successive fuit amota pus enim pdide/
runt monarchia caldei q psi et sic de aliis Ideo in scda visione ubi agitur
de potestate mudana no simul sz successive mor bestie fuerut destructe. Sz
in pma visione simul statua fuit diminuta qr p pmu adventu fide xpi di/
vulgata p orbem tota ydolatria tam preteritoz q psentiu fuit destructa
modo supradicto. Ad scdz vo quod qris quare in pma visione regnu xpi fi/
guratur p lapidem abscisum sine manibz In scda u visione figuratur
xpus p filiu hominis venientem in nubibus celi satis patet responsum ex
pdictis In pma enim visione loquitur de pmo adventu in quo xpus figuratur
p lapidem sine manibus abscisum. tn qr ei conceptus et nativitas scdz car/

Sz q in 2o adventu xpi omis potes/
tas mudana publica e aufe/
renda z subicienda divine po/
testati

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nem non ex virili semine producta fuit, prout veritas fidei nostre tradidit. tamen quia non per potentiam corporalem statuam s. ydolatriam destruxit sed per divinam. In 2a vero visione que adventum scilicet ut dictum est significat ipse designatur per filium hominis venientem in nubibus celi quia in magna potestate et magestate venturus est ad iudicium.

Capitulum quartum in quo ostenditur quod licet cultus ydolorum post passionem christi in quibusdam partibus mundi remansit tamen totus simul intelligitur amoveri per percussionem lapidis sine manibus abscisi

.Saulus.

Sicut potestas mundana monarchiarum regnorum predictorum non fuit simul amota sed successive sicut tamen asseris et bene sic ydolatria non simul fuit amota sed successive quia post adventum christi tamen per magnum tempus duravit ydolatria in diversis et magnis mundi partibus. Unde etiam in tempore cosdroe regis persarum qui per magnum tempus fuit post adventum christi tamen ydolatria adhuc vigebat ut etiam historie tue testantur quod non concordat expositioni tue supradicte in qua dicis quod simul destructa fuit ydolatria a toto orbe seu maiori parte totius orbis et principaliori. Paulus. Licet verum est quod cultus ydolorum per aliquod tempus etiam post passionem christi in quibusdam partibus mundi notabilibus remansit tamen ydolatria dicitur simul amoveri a mundo eo quod per virtutem passionis christi principalis auctoritas ydolatrie s. diabolica fuit amota seu valde debilitata. Unde passione imminente ipse dixit. Nunc princeps huius mundi eicietur foras Ioh. xii. quod intelligitur de diabolo cuius potestate et astutia homines in ydolatriam incidebant et quia ab huius diaboli potestate per passionem christi que semel celebrata est homo fuit liberatus ideirco per solam percussionem lapidis sine manibus abscisi ydolatria dicitur simul esse amota. Possit etiam intelligi percussio huius lapidis fuisse impleta tempore constantini quando christus qui lapis abscisus sine manibus dicitur ut iam dictum est percussit Cesarem lepra, pro cuius percussione et miraculosam sanationem tota statua ydolatrie fuit dirupta cesare precipiente ut omnia phana ydolorum per orbem destruerentur ut plenius ista continet silvestri historia. Secus est de potestate mundana predictorum regnorum que fuit amota successive tam ante adventum christi quam post quam quidem successiva destructio durabit usque ad tempus antechristi quando christus secundo veniens tota destruet mundana potestate ut iam dictum est. Saulus.

Miror cur in allegas auctores euangelii tui quos ut scis non teneor

.tenere pro certum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

64

recipe p̄sertim cū sint contra me sicut nec tu attoritates nostrorum doctorum
recipes contra te. **Paulus.** ¶ Quia tu contra exposicionē meā de visi
one statue obicis in quo attū p̄cedis vt arguens conueniētēr ego pos
sum vt respondens allegare auctem sidum magistri mei non enī per
meā responsionē te intendo obligare sic nec in in respondendo necessi
tas inhibit te obligandi ad tenendam responsionē meā vn̄ solū poita
auctem allego ad meā saluandam exposicionē qd̄ sufficit p hoc q̄ auctib9
apud me auctenticis mea expositio est consona In aliis vero altercacionib9
nostris ut p̄cederem uit arguens contra te concedo tibi qd̄ non debeo
allegare auctes doctorum hebreorum sic nec actenus feci nec facere intendo.
Saulus. ¶ Contra auctem magistri tui p te allegata repio experientiā contrariā
diabol9 enī ad huc hodie potestatē suā in hominibus exercet animas temptando
et corpora ledendo vt est manifestū quod non credo te negare et ecc̄ in actibus
ydolatrie in multis ptibus mūdi illudendo quod est contrariū illius dicti p te
allegati .s. princeps huius mūdi eiicietur foras. **Paulus.** ¶ Licet nūc diabo
lus potest deo p̄mittentes homines temptare quātum ad aīaz et uexare
q̄ ad corpus et etiā p ydolatriā illudere. est tn̄ nūc hominū p̄paratū remediū
p passionē xp̄i in quo homo se potest tueri contra hostis inpugnationes ne de
ducat in interitū mortis et̄ne Et quāuis ante passionē xp̄i diabolo resisterint
p fidem passionis xp̄i future hoc facere potuerunt. nullus tn̄ tunc potuit diaboli ma
nus euadere vt scilicet non descendet in infernū sup̄ illud ps̄a. Quis est homo
qui viuet et non videbit mortem et liberabit aīaz suā de manu inferi. Sz post
passionē xp̄i possunt homines ab h̄ virtute passionis tueri.

Capitulū .v. in quo ostenditur quomodo intelligatur illud danielis .ii°. Lapis
qui p̄cussit statuā factus est in monte magnū.

.Saulus.

Declara mihi s̄cd̄z exposicionē tuā quid est illud qd̄ dicitur in p̄ma visione
q̄ lapis qui p̄cussit statuā factus est in monte magnū. quod non
videtur p̄prie respondē ad destructionē ydolatrie s̄cd̄z tuā exposicionē p̄prius
enī dixisset factus est in templum dei seu in sanctuariū vel in aliquid sonans fi
dem seu sanā doctrinā. passio enī xp̄i tui p quā dicis q̄ homines possunt
tueri a diabolica potestate nō operatur talem tuyciōnē p modū montis mag.
s̄z potius p modū adhesionis ad fidem xp̄ianam et vite rectitudinē sicut credo
q̄ tu etiam concordes. **Paulus.** ¶ Verū dicis in hoc q̄ passio xp̄i liberat

Seq. p virtute passionis xp̄i h̄o p̄t liberari a q̄cumq potestate diabolica

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod christus contra eos magnus ad quem confederet

hominibus a diabolica potestate subiugati adherent de fide crucifixi et eius vestigia sequuntur. Et hoc tempore intelligitur per illud quod legitur in visione danielis supradicta cum dicitur quod lapis qui percussit statuam factus est in montem magnum in hiis enim verbis alludit daniel huic quod dicitur ysa. ii. Erit in novissimis diebus paratus mons domus domini in capite montium et elevabitur super colles et fluent ad eum omnes gentes etc. quasi dicat daniel iste lapis statuam percutiens factus est ille mons magnus et elevatus de quo loquitur ysayas in quo montes ascendentes docentur de viis domini et de semitis eius ut ibidem habetur. Inter quas vias domini et eius semitas una de principalioribus est ydola respuere et abicere. Unde et ibidem legitur. Et ydola penitus conterentur. Et infra. In illa die proiciet homo ydola argenti sui etc. ut fuit supra allegatum. Propter igitur ad denotandum deiectionem ydolatrie que per destructionem statue designat daniel predixit quod lapis qui percussit statuam factus est in montem magnum. scilicet in illum montem ab ysaya iam ante per magnum tempus prophetatum de quo etiam monte sub eisdem verbis sicut ysayas per micheam iiii. capitulo fuit prophetatum

Capitulum vii. in quo ostendit quomodo exponendum est quod regnum ferreum scilicet romanum habebat partem pedum et digitorum teste figuli et partem ferream ut habetur daniel. ii.

Saulus.

Secundum istam expositionem tuam volo scire quomodo intelligitur quod regnum quartum scilicet ferreum per quod tu intelligis regnum romanum habebat partem pedum et digitorum teste figuli et partem ferream et cetera que ad hoc pertinent.

Paulus. Circa hoc quod petis diversimode sunt habentes expositores. Sed in hoc volo ad presens sequi expositores tuos quibus in hoc satis consonat expositio mea dicunt enim quod regnantibus romanis in tempore machabeorum fuerunt ad invicem confederati romani et iudei quod etiam iosephus historiographus tuus large tradit. Quam quidem confederationem daniel vocat regnum divisum eo quod erant difformes in ritibus et cultibus divinis ut est manifestum non tamen in partes equales in fortitudine et robore quia pars romana erat fortissima et ideo eam vocat ferream iudeorum vero erat debilissima quam testeam vocabit. Et quia iste due nationes ad invicem voluerunt matrimonio commisceri tempore herodis ascalonite qui voluit habere in uxorem quandam de gente machabeorum quod tamen matrimonium non habuit effectum ut ex historiis iosephi patet. Idcirco de hiis duabus partibus divisionis et earum commixtione dicit. Quia autem vidisti ferrum mixtum teste commiscebantur quidem humano semine sed non adherebunt sibi sicut ferrum non potest misceri teste. Et quia illis temporibus scilicet romanorum

Quod romani et iudei fuerunt confederati ad invicem tempore machabeorum et hoc fuit significatum per pedes ferree partis et testeos statue et in de hac declaratione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

65

et iudeorum seu herodianorum qui fuerunt regno corruptibilia suscitavit deus
regnum xpi incorruptibile quidem xpus natus est in bethleem iudee tempore
herodis regis in quo tempore cesar imperabat. ideirco immediate subdit In
diebus autem regnorum illorum suscitabit deus celi regnum quod in eternum non
dissipabitur etc.

Capitulum septimum in quo ostenditur quod regnum xpi seu ipsius ecclesie non est idem cum regno romanorum prout doctores falsi et pharisei fingunt

Saulus.

Secundum doctores nostros regnum xpi tui seu eius ecclesie unum et
idem est cum regno romanorum. Et ideo cum regno romanorum destruendum
erat secundum visionem danielis per regnum celi incorruptibile adeo suscitandum. scilicet per
regnum messie eadem ratione et regnum xpi tui quod est idem regno romanorum
destruendum est per messiam. quod autem regnum ecclesie sit idem cum regno romanorum
prout doctores nostri dicunt satis patet ex hoc. nam regnum ecclesie xpi tui principaliter
suscepit potestatem atque initium dominii a romano imperio. scilicet a constantino secundum
omnes historias. quidem Constantinus imperialem auctoritatem et potestatem
tribuit Silvestro summo pontifici et eius successoribus qui hodie eadem auctoritate
urbem obtinent romanam. quidem constantinus ut quidam refferunt compellit
seu coegit plurima regna ut acciperent fidem ecclesie xpi tui et sic patet
quod huiusmodi regnum ecclesie est regnum romanum per quartam bestiam in visione da-
nielis designatum et per consequens per verum messiam sicut imperium destru-
endum. Paulus. Certum est quod doctores tui pharisei finxerunt quod regnum roma-
norum et regnum ecclesie xpi est unum et idem regnum quam quidem fictionem sic dis-
seminaverunt per totam plebem tuam quod omnes hii tenent vocantes regnum
xpi nostri regnum romanum nequaquam. quecumque fictio ab eis fuit fabrica-
ta ut evaderent impugnationem efficacem que contra eos militat
Ex hac visione danielis de qua agimus supra. per hanc enim visionem constat quod
bestia iiii. per quam secundum omnes designatur romanum regnum seu imperium destru-
da erat per regnum adeo celi suscitandum. scilicet regnum messie. Ex quo sequitur quod
si regnum ecclesie et regnum romanorum essent duo regna distincta quod regnum
ecclesie succedens regno romanorum esset regnum xpi messie quod manifeste oppo-
situm ostendit pertinacie tue secundum quam credis quod regnum ecclesie non est regnum xpi. Sed falsitas
huius fictionis manifesta est ex hoc. Nam regnum ecclesie seu regnum xpi non est reg-
num mundanum seu terrenum sic regnum romanum vel aliud de ceteris regnis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Regnum celeste militantis et regnum romanorum non sunt idem ut videtur quia regnum celeste est spirituale et illud temporale ut patet in littera

huius mundi ~~unde et ipsius~~ unde et ipse non expresse dicit Iohannis xviii°. Regnum meum
non est de hoc mundo. Que quidem auctoritas sola sufficit ad cogendum fideles
ut ponant differentiam substantialem inter regnum ecclesie et cetera regna su-
pradicta in hoc scilicet quod cetera regna sunt terrena seu mundana vel temporalia
regnum vero Christi et ecclesie sue non est mundanum sed celeste vel spirituale seu divinum.
Unde et crebro in sacris litteris nostris vocatur regnum celorum et regnum dei et
huius. Sed quia tu et infideles tui similes has sacras auctoritates non recipitis sed
certo per evidentiam rationis opportet vos de hoc convincere ex multis enim saltem
ex duobus evidenter essentialibus patet differentia inter regna mundana seu
temporalia et regnum Christi seu ecclesie. quorum unum sumitur ex potestate tradita
summo pontifici ecclesie scilicet summo principi/ ordinatio enim ipsius secundum sententiam philosophi in iii°
politicorum precipue pendet ex maximo principatu/ constat autem quod maximus principa-
tus ecclesie in potestate consistit summi pontificatus/ que quidem potestas est
ligandi animas atque solvendi secundum quam summus pontifex et ecclesia creditur a fide-
libus habere claves regni celorum ut habetur Mathei xvi°. capitulo. Sed constat quod ta-
lis potestas non est mundana seu temporalis nec similis potestati imperii
romani vel aliorum regnorum. sed omnino ab eadem separata sicut res corporalis
a spirituali. Saulus. Licet in tuo evangelio hec potestas ligandi et solven-
di animas affirmatur tuo summo pontifici tradi non tamen hoc a me creditur nec
a doctoribus meis/ et ideo frustra talem auctoritatem contra me allegas. Paulus
Bene credo quod tu et tui similes non credunt predictam potestatem clavium fuisse
datam ecclesie Christi seu summo pontifici licet forte hoc posset reperiri per diligentem scrip-
turarum scrutinium. legitur enim Ysa. xxii. Dabo clavem domus David super humerum eius
et aperiet et non erit qui claudat/ et claudet et non erit qui aperiat. que verba recte
intelligentes ad hoc adaptant sed sive ea sic intelligas sive non non curo ad presens
sufficit enim michi ad assignandam differentiam essentialem inter regnum romanorum
et regnum ecclesie quia regnum romanorum in virtute armorum et secularium legum domina-
batur orbi. ut in suis historiis est manifestum Regnum autem ecclesie est per potestatem
pontificalem supradictam suos regit subditos et hoc sufficit ad latam ponendam
distinctionem inter potentiam romani cesaris et summi pontificis potestatem inter
quod non possunt dici unum et idem regnum sicut nec in rebus naturalibus illa que
specie et per se habent diversas potentias non possunt dici una et eadem res.

Capitulum octavum in quo ostenditur quod summus pontifex in quo principaliter residet ecclesiastica potestas licet quandoque utatur mundana temporali

(c) 2006 Ministerio de Cultura

scilicet armorum potentia potestate et hoc non tamen talis potestas est
essentialis in ecclesia sed accidentalis.

Saulus.

Licet verum sit quod summus pontifex tuus dicatur uti potestate ligandi
et solvendi animas quam quidem potestatem secundum te veraciter habet secundum
me autem me fallat se habere quod non habet / quomodocumque tamen rei veritas in hoc
se habeat. manifestum est quod ipse summus pontifex tuus etiam utitur armorum potesta/
te et legum suarum que humane sunt institutiones ex quo manifestum est quod eius
potestas est mundana sicut potestas cesaris a quo scilicet cesare talem potestatem mun/
danam accepit eadem potestas est que per successionem gratuite donationis
concessit a constantino in silvestrum et eius successores in potestatem ipsius do/
nantis. Paulus. Licet verum est quod summus pontifex quandoque armorum
potestate utatur ex hoc non sequitur quod eius potestas essentialis sit mundana vel temporalis.
Nam sicut in rebus naturalibus frequenter videmus unam et eandem rem
habere duas potestates quarum una habet ex forma sua specifica et illa
est proprie essentialis potestas sua aliam vero habet accidentaliter ex aliquo ex/
trinseco supervenienti sue essentie Et illud tale non est proprium rei nec principale
in ipsa quia potest adesse et abesse preter ipsius rei nec principale in ipsa quia pot
adesse et abesse preter ipsius rei corruptionem sicut sunt accidentia. Sic pari/
modo considerandum est circa ecclesie Christi potestatem. Nam illa potestas pontificalis
ecclesie scilicet ligandi et solvendi animas est potestas eius essentialis et propria. Aliam
vero potestatem quam exercet in vi armorum et huius non est potestas ecclesie essenti/
alis sed accidentalis. Unde ex hoc quod huiusmodi potestate accidentali utitur scilicet mundana
non posset dici unum et idem regnum cum regno romano Nam potestas mundana
imperatore erat essentialis et propria, per solam illam dominabantur et regebant subdi/
tos suos / secus est in ecclesia Christi in qua talis potestas mundana est mere acci/
dentalis et non essentialis ut dictum est.

Se quod dicit quod potestas summi pontificis scilicet essentialis et spiritualis dacta accidentalis et temporalis

Capitulum nonum in quo ostenditur quod ecclesia habuit suum esse perfectum scilicet spiritualem tempore apostolorum et aliorum discipulorum antequam potestatem temporalem a cesare accepisset

Saulus.

Ex quo tu concedis quod utraque potestate poteram utitur ecclesia tua scilicet
mundana et pontificali. Unde posses in ostendere quod potestas ponti/
ficalis sit essentialis sibi et quod potestas mundana sit sibi accidentalis oportet.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

enim quod hoc mihi ostendas clare ut possis tuum intentum fundare. Paulus ¶ Quod
potestas temporalis seu mundana sit in ecclesia accidentalis manifeste patet
ex hoc. Nam omne quod advenit rei post suum esse perfectum est ei accidentale. Omne enim
tale potest adesse et abesse preter sui corruptionem ut est manifestum. Sed potestas mun-
dana seu temporalis advenit ecclesie post suum esse perfectum seu completum. Igitur etc.
Assumptum patet ex hoc quod ecclesia Christi habuit suum esse perfectum a tempore passionis ipsius
Christi quo solum potestatem pontificalem habebat in quo statu duravit per magnum
tempus usque ad Constantinum et tunc mundanam seu temporalem potestatem
a Cesare habuit prout tu dicis. Ex quo est manifestum quod potestas illa temporalis
seu mundana accidentalis est in ecclesia cum post suum esse perfectum habuit illam. Gallus
¶ Quomodo potes asserere quod ecclesia habuit suum esse perfectum tempore apostolorum et
aliorum discipulorum tui Christi antequam potestatem mundanam seu temporalem a Cesare ac-
cepisset. Hoc est enim manifeste falsum tamquam inconsonum omnibus hystoriis de
hoc loquentibus. Constat enim etiam per tuos historiagraphos quod a tempore passionis
Christi tui usque ad tempus Constantini imperatoris exclusive omnes illi super quos
nomen Christi tui invocabatur vivebant abiecte et sub magnis persecutionibus tam
iudeorum quam gentilium. In tantum quod nomen Christi tui et suorum erat apud omnes execra-
bile et omnes sui fideles a ceteris nationibus affligebantur usque ad mortem. Ita quod
non solum dominio carebant sed etiam erant deterioris conditionis quam servi. Servi
enim a dominis suis tuebantur ne occiderentur ab aliis sed christiani pro tempore supradicto
communis etiam a dominis suis torquebantur et usque ad mortem per varia tormenta occi-
debantur. Unde ridiculum videtur dicere quod ecclesia tui Christi habuit suum esse perfectum
tempore apostolorum et aliorum discipulorum prout tu dicis. Sufficeret enim tibi dicere
quod ecclesia tui Christi in illis temporibus incipiebat quasi non habens totius sui ex-
perfectione sed tunc incepit habere suum esse perfectum cum potestatem temporalem
seu mundanam a Cesare accepit. Unde illa potestas a Cesare accepta proprie de
essentialibus in tua ecclesia. Per illam enim suum perfectum esse habuit sicut etiam hodie
per illam habet suam perfectam dignitatem prout est notum rem veritate conside-
rantibus. Unde patet quod regimen ecclesie tui Christi et regimen romanorum cuius potesta-
tem temporalem per quam nomine regimini accipere successione gratuita habuit
est unum et idem regimen ut dicebam. Paulus ¶ Concedo tibi quod apostoli et
alii discipuli Christi a tempore passionis sue usque ad tempus Silvestri pape quod
quidem tempus duravit per CCC^os annos et ultra in toto illo tempore valde
abiecte vivebant et in magnis periculis et tormentis usque ad sanguinis effu-
sionem vitam suam consumabant nullum dominium temporale habentes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

67

s3 durissima patientes sustinere s3 ex h° non sequitur quod concludere intendis s. q etiam xpi non habuit suum psectum esse seu sua dignitate psecta vsq3 ad hoc q temporalem potestate a cesare accepit. Nam ut tibi si memor es dixeram bona p xpz promissa spualia sunt tm non temporalia q quide bo/ na. s. spualia excedunt in dignitate et xpa utilitate omnibus temporalia bona vn quia potestate seu regna mudana sunt temporalia sunt sdicco vt iam tibi dixeram xps fatetur nō ptinere ad ipz in suo p'mo adue tu regnum mudanu vn Joh. xviij°. Regnu meu non est de hoc mudo. Et de h° loquens discipulis suis de maioritate contendentibus Luce xxij°. ca° sic dicit. Reges gentiu dominant eoz et qui potestatem habent bene/ fici vocant. vos aut non sic s3 qui maior est in vobis sic sic q minis/ trat etc. Ex quo patet q dignitas ecclesiastica ppe loquedo nō in maio/ ritate temporali consistit nec solu h° s3 in adversitatibus mudi p noie xpi patienter tollerandis dignitas etiam ecclesiastica ppie xspat. Unde quida doctor de nostris antiqs dicebat h° ht ppriu ecclia vt dum psecutoz patit floret dum oppmit crescit du contempnit proficit. du leditur vi/ cit. dum arguit intelligit. tuc stat cum superari videtur hec ille.

Sequitur dignitas ecce in temporalibus
Ilari° in .. dom° de trinitate

Capitulum x. in quo ostendit q xps docuit vbo et exemplo q beatitudo humana consistit in contemptu terrenoz et ad hestione ad ce/ lestia qua doctrina ei9 xpi discipuli sequti sunt Et q in primitiua ecclia qn nullam potestate mudanam fideles habebant psectiores erat vt plurimu inveniebant in ecclia q nuc qn regnis et potestatibus mudanis ecclia habundat exquibus concludit q Regnu Romanoz et regnu xpi seu ecclie nullo modo sunt idē sed diversa.

Saulus.

Non allegas m doctores tuos quia dicta sua nullam habent auctem apd me nisi forte ing° ronem continent. Paulus. Scire debes q indi/ letur disputacionibus vel in iudicatoriis altercacionibz contenciosis semp creditur homini contra se licet nō credat ei p se. Et ideo cu xps noster et sui discipuli concedut ad ipos non ptinere regna nec domimia temporalia sed potius psecutiones et maxymas tribulationes sustinere manifestu est q in hoc sit credendu sibi cu sit contra eos psertim qz qd de hac materia vbo dixerunt opis testimonio comprobaverunt. Saulus. Declara m ista q dicis. s. q magister tuus et ei9 discipuli vbo docuerint et facto

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ostenderunt. Paulus. ¶ Quod autem magister meus xps docuit clare
et publice quod beatitudo que est ultimum a rationali creatura desiderabile
non solum non consistebat in bonis temporalibus sed potius in temporalia contemp/
tendo seu odiendo et persecutionem usque ad mortem pro suo nomine sustinendo
manifeste patet ex hiis. Nam in suo principali sermone quem in monte coram
proprio discipulis et multitudini populorum predicavit aperte dixit. Beati
pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati qui lugent beati mites
et cetera. Et infra. Beati eritis cum persecuti fuerint vos homines et cetera.
In quibus et multis aliis manifeste docuit quod beatitudo quod est ultimum
desiderabile non in bonis terrenis sed in celestibus consistit et per conse/
quens discipulos suos in quibus ecclesie fundamenta consistunt ad hanc
beatitudinem spiritualem dirigebat que in contemptu terrenorum et amore celestium
consistit / quia quidem doctrinam ipse xps exemplo manifesto per vitam suam
et mortem confirmavit sacratissimam quod in processu primitive ecclesie scilicet a xpi
apostolorum usque ad tempus silvestri pape maxime claruit quando nulla potes/
tas mundana erat apud fideles et tamen tunc etiam maxime prosperabatur
in spiritualibus bonis. Florebat enim in frequentibus et triumphalibus martiriis
tamen pro fide xpi sustinenda omnes summi pontifices qui fuerunt a petro usque
ad Silvestrum qui fuerunt xxxiii numero fere et magna multitudo prelatorum
et religiosorum et etiam simplicium utriusque sexus pro xpi nomine tormenta et ti/
rannorum rabiem usque ad atrocissimam mortem gaudenter sustinebant ex
quibus manifestabatur quod virtus fidei et caritatis que sunt vera et maxima bo/
na spiritualia in ecclesia xpi in eodem tempore maxime habundabat et sic patet
quod ecclesia est plus prosperabatur in bonis spiritualibus tempore illarum persecutionum
quando temporalem potestatem non habebat quam cum postea fideles xpi magnas
potestates seculares et mundana dominia obtinuerunt / nunc enim et si vir/
tutes per mediorum diuina magis ex toto deficiunt in ecclesia non tamen sub eodem fer/
vore et gradu communiter reperiuntur sicut in primitiva ecclesia quando huiusmodi absque tem/
poralibus dominiis cursum huius vite finiebat. Ex quo manifeste patet quod
tibi dicebam. scilicet quod ecclesia xpi iam in suo esse perfecto et completo erat quando
sibi advenit temporalis potestas / et sic talis potestas in ecclesia non propria
seu essentialis sed accidentalis est ut ex dictis patet. Et nota quod secundum
opinionem quorundam iurisperitorum Constantinus non potuit transferre
dominium imperiale seu temporale summo pontifici / secundum alios vero licet hoc potuit
non tamen debuit. Sed quicquid sit de hoc si ecclesia xpi scilicet summus pontifex cum suo

Nota opinionem quorundam . s. quod constantinus non potuit dominium temporale transferre ad ecclesiam . 2a quod an tale dominium ecclesia magis profecit in virtutibus quod post

sacro collegio et sancta sinodo universali approbante dimitterent seu approbarent seu renunciarent libere dominia seu potestates seculares similiter et possessione et omnia que ecclesia olim habuit a Constantino cesare sic quod ecclesia remansisset omnino ab huiusmodi temporalitatibus sicut tempore apostolorum expedita non credo quod alicui christiano catholico esset dubium quin ecclesia christi esset tante dignitatis et perfectionis omnis sicut nunc est. Ex quibus patet quod huiusmodi mundana dominia possint adesse et abesse ecclesie christi sine ipsius corruptione et sic sunt ei accidentalia. Secus est de regno seu imperio romanorum a quo si potestates temporales removerentur regnum remaneret penitus destructum et ideo manifestum est quod regnum romanorum et regnum christi seu ecclesie nullo modo sunt idem sed diversa prout tibi presupposuisti.

(margin: quia dignitas et perfectio ecclesie christi non consistit in temporalibus sed in spiritualibus)

In capitulo xi ostenditur quod per cornu parvulum affixum iiii bestie non intelligitur christus prout iudeus falso exponit.

Saulus.

Licet solum sit quod regnum romanorum et regnum ecclesie christi tui non sint omnino idem sed diversa regnum tamen christi tui seu sue ecclesie quod habet quandam dependentiam cum imperio romano quod propheta in revelatione facta Danieli vii capitulo de iiii bestiis significantibus iiii regna supradicta significatur. In ipsa enim visione per quartam bestiam secundum omnes intelligitur regnum romanum in qua quidem iiii bestia cornu parvulum apparuit quod videtur propheta figurare regnum christi tui seu ecclesie sue ut patet ex multis. Primo quia regnum ecclesie tui christi habuit initium infirmum seu humile ut patet de christo tuo qui vitam paupere gessit. Similiter de ecclesia tua primitiva eius vestigia sequente prout tu supra affirmasti que quidem paupertas seu humilitas figuratur in predicto cornu cum dicitur de eo quod est parvulum ex quo patet quod illud cornu non erat ita magnum sicut alia cornua bestie sic nec tua ecclesia habuit tam magnum initium in potestate sicut alia iiii regna. Secundo quod cornu istud parvulum erat fixum in iiii bestia in quo manifeste figuratur ecclesie tue colligatio cum imperio romano quod quarta bestia est et eius dominatio ab eo ut factum est in Constantino et Silvestro. Tertio quod maius et fortius est quod christus tuus manifeste docuit multa denotantia pluralitatem in divinis exprimendo tres personas distinctas realiter esse in divinis quod est manifeste non solum contra unitatem divinam que etiam a philosophis demonstratur vel saltem conceditur sed etiam contra auctoritatem divine scripture expressa Deuteronomii vi capitulo. Audi israel dominus deus tuus unus est. Similiter edocuit ydemptitatem dei et hominis in tantum quod ipse christus tuus qui verus homo erat etiam sed

(margin: Quod ista argumenta iudeorum contra christum ut in responsionibus videbis)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

te fatebatur tu sit esse verum deum quod etiam concedis et predicas quod est contra
summam simplicitatem divinam que etiam ratione naturali a philosophis demonstratur
ideo ipse figuratur per predictum cornu de quo dicitur in predicta revelatione danielis. aliis regibus
Et sermones contra excelsum loquetur quod enim per excelsum intelligi debet
hoc loco nisi ipse deus de quo psalmista Excelsus super omnes gentes dominus quod magis
contra deum quis loquitur quam qui contra suam summam simplicitatem unitatem pluralitatem
litatem rerum distinctarum distinctarum ei attribuit similiter et corporalitatem seu hu
manitatem creatam in deum creatorem assumi. et hominem verum deum asserit et sic
manifeste quod christus tuus sermones contra excelsum loquutus est Similiter mutatam
docuit contra legem mosaycam et contra eius doctores quiquidem erant pharisei
ipsam legem mosaycam docentes et ad litteram observantes ut patet per processum
evangelii tui et potius constat per evidentiam facti. Nam tu et fideles qui sunt
tui vestigia sequimini totam legem mosaycam frangitis negligendo pre
cepta in eadem contenta lege tam affirmativa quam negativa ut discurrendo
per singula patet et sic de magistro tuo predicitur in daniele. Putabit quod
possit mutare tempora et legem Unde notanter dicit Putabit quod possit
mutare quia secundum rei veritatem solius est dei mutare legem quam ipse condidit
Unde licet hic putabit non tamen potuit hoc facere eo modo quo deus illud possit
Ita quod de pure possimus dicere aut quod putabit quod possit mutare tempora. Ita
quod christus tuus asserit quod tempus adventus salvatoris impletum erat tempore suo
quod cum non est verum quia salvator noster nondum venit et sic vides mani
feste quod christus tuus est ille qui sermones contra excelsum loquetur et
putabit quod possit mutare tempora et legem Et per consequens ille est
ipse figuratus per cornu parvulum quod apparuit in iiii. bestia quod destruendum
est simul cum eadem bestia iiii. scilicet romano imperio per regnum messie venturi
que firmiter specto ut in eodem capitulo daniel habetur. Paulus. Si bene
considerares verum sensum verborum danielis que allegas non recte ea exponeres
sed extorte constat enim ex hiis que sunt dicta supra quod hec visio danielis de
iiii. bestiis in vii. capitulo contenta in qua iiii. bestia ex toto destruenda pre
dicitur et filius hominis prophetatur veniens in nubibus celi etc. Totum hoc
intelligitur implendum in adventu christi secundo in quo venturus est in magestate
et potestate magna ad iudicium non autem de primo adventu in quo humilis non in
potestate mundana sed tamquam lapis abscisus sine manibus demittatur venturus
unde non possis ipso secundum suum primum adventum applicare quod figuretur in cornu par
vulo affixo in iiii. bestia. Item de hoc cornu parvulo legitur in eodem capitulo quod fa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ciebat bellum cum sanctis seu contra sanctos et prevalebat eis quod nullo modo potest verificari de christo de quo nusquam legitur fecisse bellum presertim contra sanctos.

Saulus. ¶ Et christus tuus fecerit bellum contra sanctos exponunt secundum doctores nostros eo quod fecit bellum contra iudeos quibus prevaluit in quantum occasione sua ut supra dicebam dispersi et abiecti et quasi destructi sunt.

Paulus. ¶ Licet verum sit quod iudei sunt dispersi et quasi destructi occasione christi nostri eo quod non receperunt eum sed potius repulerunt et occiderunt ex hoc tamen non sequitur quod christus fecit bellum contra eos. bellum enim non dicitur nisi ubi sit pugna inter partes adinvicem dimicantes quod tamen non legitur factum inter christum seu suos fideles et iudeos.

Saulus. ¶ Expositio mea de isto cornu parvulo principaliter fundatur in hoc quod de eo dicitur Sermones contra excelsum loquetur et putabit mutare tempora et legem etc. quod recte applicatur christo tuo modo supradicto inquantum loquutus est contra unitatem dei et contra eius summam simplicitatem similiter putabit mutare legem mosaycam et tempora prefinita ad adventum messie. Unde de istis volo quod satisfacias mihi si potes aliis dimissis in istis enim pendent ea que sunt principalia in tota controversia mea.

Paulus. ¶ Verum dicis in hoc quod in hiis que obicis contra christum nostrum principaliter pendet nostra controversia. Et ideo de istis est diligenter agendum unde expediti de hac distinctione in qua sumus placet mihi quod discutiamus de singulis supradictis.

Capitulum xii. in quo ostenditur quod per cornu parvulum supradictum intelligitur antichristus secundum veram catholicorum expositionem.

Saulus.

Hoc quidem opto sed volo prius dicas quomodo exponitur illud de cornu parvulo secundum doctores tuos et sic expediti de huius revelatione danielis ad supradicta que in hac materia magne arduitatis sunt deo disponente attendamus.

Paulus. ¶ Ad declarationem huius quod petis duo sunt presupponenda. Primum est in visione vii capitulo danielis contenta de adventu christi secundum et de eius effectu circa mundanam potestatem penitus auferendam de quo ibidem agitur ut supra in 3o capitulo huius distinctionis ostensum est. Secundum est quod per iiii bestias in hac visione contentas designantur omnes potestates tirannice famose que fuerunt et erunt a principio mundi usque ad finem. Prima enim bestia in secunda etate incepit tempore nembroth qui fuit primus oppressor hominum et qui primo regnavit in babilonia et caldea ut habetur genesis x. que vocatur potestas tirannica.

h ana de quo broth fuit primus tirannus

continuata est p assirios et alios usqz ad nabuc. Et p quartam vo bestiam
designat tota potestas tirannica et mundana incipiendo a regno romanorum
usqz ad finem mundi seu usqz ad antexpm inclusiue: Paulus. ¶ Circa illa
q primo psupponis replicare no intendo qz supra de hoc habuimus colloqu
in capitulo p te allegato sz 9 psuppositu tuu secdz aliqua videntur dicenda
et specialiter contra illud qd dicis significari p pma bestia. Nam scdz planu
p̄ ps illius statue. sensum littere dan. p bestia no videt incipe nisi a nabuc. sic in visione statue
.s. caput quod correspondet pme bestie a nabuc. incipit. cui daniel dicebat Tu es
caput aureu daniel .ii. Similiter et videt dicendu de pma bestia q .s. incipit
a nabuc. non aut a nebroth de quo non fit mencio in istis reuelacionibus
daniel. Ite de hoc qd dicis q potestas tirannica p nebroth incepta conti/
nuata est p assirios et p alios usqz Nabuc. no allegas aliqua auctez seu ra/
cione in quibus hoc fundes et ideo psuppo. tuu in hoc manet sine fundamento
ste hic agimus ad habenda veram expositione de cornu paruulo fixo i quarta
bestia ad qd nichil refert an pma bestia incipiat a nebroth put tu vis vel
a nabuc put littera videtur sonare superfluu videt quo hic introducitur de exten/
sione significati p pma bestia qd nichil facit ad ppositum. Paulus. ¶ Inter
expositores nros quidam sunt qui regnu p pmam bestia significatu dicut
incipe a nabuc sicut tu dicis scdz alios vo incipit a nebroth ut dixi quequid
expositio .s. scda magis placet m eo q nebroth fuit pmus rex in babilonia
et caldea ubi postea regnauit Nabuc. de quo quide nebroth singulariter
et pmo legitur q fuit oppssor hominu quequidem oppssio tante ferocitatis
fuit q dicebatur robustus venator coram dno ut hr gen. x. Et qz ista iiii.or regna de quibus
hic fit mencio conueniunt in hoc q qdlibet eorum fuit affligens iustos seu fi/
deles cu quada ferocitate. Ideirco racionabile videtur q cu de caldeis agitur
inquantum fuerunt oppssores iustorum. seu fideliu q in tali narracione no pteriri
teret Nembroth qui fuit pmus rex caldeorum et de cuius tirannica potestate
plus facta fuit in diuinis scripturis mencio. Nec est simile q ad hoc de vi/
sione statue qz ibi dictu fuit sup agebatur de hiis iiii.or regnis inquantum conuerte/
bant in cultu ydolorum in quo nabuc fuit principaliter excedens voluit enim si/
bi usurpare honore diuinu intantum q fecit sibi statua aurea magna q
adoraretur ab uniuersis ppls mundi daniel .iii. cuius simile no legitur factu an
tpz nabuc et io racionabile fuit ut ab ipso tamquam a capite inciperet figuracio
ydolatrarum. In hac aut visione de iiii.or bestiis in qua no agitur de ydolatria
sz de tirannica potestate et ferocitate iiii.or regnorum pdictorum no inmerito in/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

70

cium suum de anembroth rege babilonis de cuius tirannica ferocitate primo facit
divina scriptura mentionem ut dictum est. Ad aliud dico quod obicis dicens quod non
probo potestatem tirannicam per Nembroth inceptam continuatam fuisse per assirios
et alios usque ad nabuc. dicendum quod satis legitur de senacherib rege assiriorum
quiquidem assirii venerunt de terra senaar s. caldea ut habetur gen. x°. quod invasit
multas nationes et transtulit nationes de suis propriis patriis ad alienas ut
habetur ysa. xxxvii°. et xix°. Unde presumendum est quod etiam alii de illis partibus orientalibus
succederent imitatores huius tirannice ferocitatis licet scriptura de hiis non faciat
mentionem / eo quod non essent tante potestatis sicut Nembroth et nabuc. qui
hic multum excedebant propter hoc enim regna ista figurantur per bestias monstruosas ut
puta in leena cum aliis quod non est in rerum natura ad demonstrandum quod eorum feroci/
tas erat singularis tamquam monstruosa. De aliis vero intermediis oppressoribus
seu tirannis qui non ad tantum gradum ferocitatis attingebant non fuit facta men/
tio / sed presumendum est quod non deficerent oppressores horum in illis partibus Ex quo
non fuerant principales oppressores devicti vel superati per alios talia enim vicia ex
quo incipiunt non consueverunt cessare nisi eis fortiter resistatur quod non legitur
factum fuisse / circa caldeos usque ad tempus persarum seu medorum. Ad illud autem
quod dicis quod ad expositionem de Cornu parvulo / nichil refert an prima bestia in
cipiat a nembroth vel a nabuc. etc. Respondeo quod licet hoc non faciat ad istum
propositum de necessitate facit tamen de congruitate. Nam si per primam bestiam signi/
ficantur omnes tirannice potestates a principio mundi usque ad Nabuc. inclusive
congruum est ut per quartam bestiam designentur omnes tirannice potestates incipiendo
a regno romanorum usque ad antixpistum inclusive quiquidem antixpistus erit circa
finem mundi. Congruum enim est ut fines similiter proporcionentur suis principiis seu in
iciis. Saulus. ¶ Dic igitur modo quomodo exponis hanc revelationem circa quartam
bestiam cuius significationem dicis esse duraturam usque ad finem mundi. Paulus.
¶ Per quartam bestiam communiter sancti doctores omnes intelligunt regnum romanum quequidem
bestia quarta non nominatur proprio nomine sicut alie precedentes ut puta leena vel pardus
et huius eo quod ferocitas eius esset valde difformis propter magnam durationem temporis
huius bestie in qua quidem duratione varie et varie ferocitates contingerunt
et in futuro contingent / et ideo non bene possent per proprium nomen alicuius bestie
designari. De sevicia autem huius bestie contra fideles dicit quod est terribilis et mi/
rabilis et fortis nimis dicit etiam de ea quod similis erat ceteris bestiis et quod fe/
rocitates precedentium regnorum precedebat quod satis patuit in persecutione fidelium tam
apostolorum quam martirum quequidem persecutio a Nerone usque ad Constantinum non

De expositione quarte beste danielis et de regno romanorum

cessauit sed continuata est per xxx annos / Dicit etiam de hac bestia quod habebat cornua decem / per quod communiter intelliguntur decem reges in quos reges scilicet quosdam romanum regnum diuidetur ante mundi finem sic simul erunt decem reges circa mundi finem. Potest etiam intelligi hoc de multitudine potestatum que in processu temporis successiue fuerunt et erunt in hoc imperio et sicut hic numerus determinatus pro indeterminato sic zach. viii capitulo apprehendent decem homines de omnibus linguis gentium. per quod intelligitur multitudo hominum. Vnde per hec decem cornua intelliguntur varia et diuersa regna que ab exordio regni romanorum usque ad finem mundi in confuso erant regnatura siue simul siue successiue. inter que posset intelligi regnum machometi quod magnam partem occupat confuse. Inter que quidem cornua diligenter considerabat daniel illud cornu paruulum quod ortum est de medio eorum per quod intelligitur antichristus qui dicitur paruulus quia erit de gente iudeorum, qui iam a magnis temporibus scilicet a passione christi et citra sunt in maxima deiectione et vilitate et iste antichristus descensurus est ab eis non a nobilibus eorum ut puta de tribu iuda vel de tribu sacerdotali sed de tribu dan de quo nunquam fuerunt reges nec sacerdotes seu doctores vel principes et ideo figuratur a patriarcha iacob gen. xlix. in colubrum vel cerastem qui sunt animalia venenosa et pestifera quod quidem cerastes dicitur esse animal venenosum habens cornu in capite et sic verba daniel in hoc loco possunt alludere verbis patriarche supradictis de ipso etiam cornu dicitur. Et ecce oculi quasi hominis erant in cornu isto. quod dupliciter potest exponi Vno modo ad excludendum ab eo diuinitatem q. d. licet antichristus faciat tanta mirabilia ut ab aliquibus credatur deus tamen erit homo purus. Alio modo potest exponi hoc quod dicitur quasi hominis ad excludendum ab eo rectam seu virtuosam humanitatem q. d. iste antichristus tanta diabolica fraude est imbutus quod non debet dici homo sed quasi homo. dicit etiam de eo. Et os loquens magnalia. quia iactando se de hiis que non potest facere tam promittendo quam minando magnalia loquetur. De isto cornu etiam dicit quod loquetur contra excelsum. quia tota eius doctrina nephanda erit ad blasfemandum deum qui excelsus est super omnes. Vnde et proprium nomen suum est antichristus i. contra christum. Dicitur etiam de eo quod putabit mutare tempora et leges. Nam tempus quod sunt assignatum ad aduentum christi per lxx. ebdomadas daniel quod iam transijt in preteritum ut dictum est putabit mutare in futurum ut ipse antichristus credatur venire in tempore assignato per prophetas ut sic haberet pro vero christo quod est falsissimum. Similiter putabit mutare legem gratie scilicet euangelicam et cerimonias legales que post passionem christi et sui euangelij diuulgationem sunt mortifera illas putabit mutare scilicet viuificare

Sequitur cornu paruulum intelligitur antichristus de gente iudeorum et de tribu dan

(c) 2006 Ministerio de Cultura

71

quodquidem cornu simul cum quarta bestia in qua est affixum quod signat totam potestatem tirannicam est per verum xpm ad judicium veniente destruenda et tradenda ad comburendum ignis scilicet infernali et tunc judicium sedit et libri aperti sunt. Ista et plurima alia que ad expositionem huius visionis daniel specialiter circa quartam bestiam pertinent traduntur a doctoribus nostris que licet proprie consonant littere et veritati non tamen allego ea contra te ut arguens scio enim quod posses negare multa de hiis que dicta sunt sed ut scias quomodo expositores nostri istam exponunt prophetiam unum tamen ex dictis accipio quod facit manifeste contra te quod nullo modo negare posses scilicet quod hoc cornu parvulum de quo dicitur quod loquetur contra excelsum et putabit mutare tempora et legem erit circa diem judicii et finem mundi ut manifeste littera testatur. Unde nullo modo potest hoc intelligi de xpo nostro sicut tu intendebas cum a tempore nativitatis transierint mille ccc. xxxiiii. anni a nativitate sua et nondum statim finis.

quod cornu non potest significare messiam quem adventum eius iam transisse sed tamen illud erit in fine durationis mundi ut patet in littera daniel

In capitulo xiiii. ostenditur quod ex hoc quod dicitur de cornu parvulo quod loquetur contra excelsum et putabit mutare tempora et legem que verba sic iudei applicant ad xpm vestrum sumitur ordo ad tractandum de quibusdam que sunt magne arduitatis in hoc opusculo.

. Saulus.

Quidquid sit de tempore adventus seu apparitionis istius cornu parvuli adhuc video quod illa que de ipso cornu dicuntur proprie adaptantur xpo tuo specialiter illud quod dicitur de eo quod loquetur contra excelsum et putabit mutare tempora et legem. xps enim tuus contra unitatem dei et summam eius simplicitatem locutus est similiter et putabit mutare legem mosaycam et cetera. Et ideo si vales responde mihi ad ista que sunt maioris arduitatis quam quecumque alia inter me et te tractanda. Paulus. Verum est ut dicis quod ista sunt diligenter inter me et te discutienda et ideo convenit quod de singulis eorum per se inter nos tractetur et detur ordo tractandi scilicet de quo primo et de quo secundo et sic de aliis quequidem ordinem ad tuum beneplacitum committo. Saulus. Quia nostra cognitio communiter procedit a minus notis ad magis nota ideo ordo tractandi seu discutiendi predicta quem mihi congruus videtur talem esse debere scilicet ut prius de mutatione legis mosayce quam tuus xps putavit mutare agamus. deinde de pluralitate quam docuit esse in divinis consequenter de incarnatione seu incorporatione dei que omnia sunt manifeste contra sacras scripturas divinas. Paulus. Placet mihi quod iste ordo teneatur et ideo dic de primo.

quod de hiis vult tractare in suis locis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Distinctio .viij. de scrutinio scripturarum circa innouatione diuine legis tpr messie et continet viij capitula.

In ca° p'mo ostendit q legi mosayce posset aliquid addi uel diminui licet p aliquas auctes judei intunt oppo pbare

In ca°. ij°. ostendit q deus pmisit dare pplo israelitico noua legem aliam a lege mosayca.

In .iij°. ca°. ostendit q lex noua .s. lex messie tam excellencior est respectu legis mosayce qd lex mosayca dr esse vana respectu legis messie/ nec ex hoc tollitur q lex mosayca sit sancta et a deo data.

In ca°. iiij°. ostendit qd deus suscitaturus erat de medio israel aliu pphaz legislatore preter moysen.

In v° ca°. ostendit q licet in aliquibus pceptis mosayce legis videat dici qd sint imppetuu obseruanda tn scdz ebraycam veritatem h' non e intelligendu de ppetuitate absoluta s tn n° limitata scdm duratione debita mosayce legi.

In ca° vj°. ostendit q terminus durationis legis mosayce est lex noua que data est p xpm et q lex mosayca non obligat vltra illu terminu q ad ea q in ipa lege mosayca continent/ que non sunt de lege natura et q ex hoc no sequit q lex mosayca non fuerit a deo data.

In ca°. vij°. ostendit q licet lex mosayca quo ad plurima pcepta in ead' ptenta no obligat tepore legis noue/ est tn p vtilis ad multa qr oia in ead conteta ad nostra doctrinam scripta sut.

In ca°. viij°. ostendit q in duobus pceptis de dilectione tota lex pendet et pphe scdz sententiam saluatoris.

In ca°. viiij°. ostendit q scdz qsdam doctores talmudicos multitudo pceptorum mosayce legis in paucis vel etia in vno consistut qd etia concordat cu dcto saluatoris supdicto.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° x°. declaratur de quibus mandatis mosayce legis intelligendum est verbum xpi dicentis Si vis ad vitam ingredi serua mandata Mat. xix. ca°.

In ca° xi°. ostenditur que sunt illa precepta mosayce legis que dicuntur moralia quorum duratio est perpetua in hac vita et que sunt iudicialia seu cerimonialia quorum duratio in lege noua terminatur.

In ca° xii°. ostenditur quod cerimonialia et iudicialia precepta sunt quedam determinationes moralium preceptorum et quod illa licet sint instituta a deo tamen sunt mutabilia auctoritate diuina sine preiudicio immutabilitatis ipsius dei quequidem mutatio cerimonialium et iudicialium habetur etiam per doctores talmudicos.

In ca° xiii°. ostenditur quod fideles xpi non sunt redarguendi de transgressione precepti de ydolatria eo quod adorant sculptilia et ymagines contra iudeos qui eos contra ydolatras esse existimant.

In ca° xiiii°. ostenditur quod fideles xpi non sunt transgressores precepti de obseruatione sabbati prout hebrei false existimant et quod dies dominica successit sabbato in hac obseruatione.

In ca° xv°. ostenditur quod preceptum de circumcisione corporali non obligat fideles xpi sicut iudei false existimant sed cessat cum aliis cerimoniis veteris legis.

In ca° xvi°. ostenditur quomodo intelligendum sit illud verbum malachie vltio. mementote legis moysi serui mei etc.

Capitulum primum in quo ostenditur quod legi mosayce possit aliquid addi vel diminui licet per aliquas auctoritates iudei intendant oppositum probare.

Saulus.

Scrutando scripturas reperio quod lex diuina que data fuit per moysen non erat innouanda nec mutanda cum preceptis eius non esset aliquid addendum seu diminuendum. legitur enim deute. iiii°. Et nunc israel audi precepta et iudicia que ego doceo te. vt faciens ea viuas et ingrediens possideas terram quam dominus deus patrum vestrorum daturus est vobis non addetis ad verbum quod vobis loquor nec aufferetis ex eo. Ex qua auctoritate et aliis similibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

manifeste habetur quod dictum est scilicet quod lex mosayca non erat aliquo modo innouanda nec addendum in preceptis eius seu diminuendum constat autem quod magister tuus vel saltim eius discipuli eius auctoritate totum oppositum fecerunt quod patet discurrendo per precepta diuina positiue mosaice legis tam affirmatiua quam negatiua que pro maiori parte a tuis fidelibus non seruantur quequidem discurrere particulariter ad presens omitto. Sed solum volo a te querere in generali quomodo potestis asserere quod lex noua per magistrum vestrum sit a deo data cum principaliter lex mosayca consistit in preceptis in eadem contentis quibus non est addendum aliquid nec minuendum ut dictum est. **Paulus.** Ad hec que obicis omissis ad presens quibusdam aliis quibus ratio tua posset euacuari volo tibi breuiter respondere sic. Si bene attendis per auctoritatem quam allegas solum prohibentur subditi ne addant nec diminuant propria auctoritate ad precepta diuina in lege mosayca contenta sed per hoc non tollitur quin deus vel etiam aliquis propheta habens diuinam potestatem ad hoc faciendum possit addere vel diminuere ad precepta per moysen data hoc enim precise intelligitur per verba auctoritatis a te allegate dicit enim Non addetis ad verbum quod vobis loquor nec auferetis ex eo. que quidem verba ad populum israel diriguntur ut patet in littera unde illis prohibet addere uel auferre quibus illa verba diriguntur non autem ad dominum cui non loquitur nec ad aliquem prophetam ad hoc diuinam auctoritatem habentem non enim dicit non addat aliquis ad verbum neque auferat aliquid ex eo sed dixit non addetis neque auferetis ex eo scilicet vos israelite quibus loquor secus est de deo qui semper est liber et potest semper addere ad verbum per ipsum datum vel ex eo auferre. Idem dicendum de propheta qui ad hoc haberet diuinam potestatem. **Saulus.** Licet concedendum sit quod deus potest addere vel diminuere ad verbum seu preceptum per ipsum datum cuius eius potestas non est limitata sed est infinita nullus tamen propheta hoc posset facere nec credendum est quod aliquis habeat ad hoc diuinam auctoritatem non enim legitur in toto processu veteris testamenti quod deus promiserit se alicui daturum talem auctoritatem scilicet innouandi mosaycam legem vel aliquid addendum seu minuendum ex eius preceptis nec etiam de messia promisso ut credo hoc legitur et ideo magister tuus vel eius discipuli qui precepta mosaice legis minime obseruant dici debent hoc facere potius temeraria presumptione quam diuina auctoritate.

Quod lex mosaice poterat aliquid addi ut ab ea auferri et mutari non per iudeos quibus data fuit, set per deum eam dantem ut per aliquem prophetam ex precepto diuino

Capitulum secundum in quo ostendit quod deus promisit dare populo israelitico nouam legem aliam a lege mosayca.

Paulus.

Dicere quod nullus propheta potest habere diuinam auctoritatem ad hoc quod possit addere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad verbum seu preceptum per ipsum datum vel etiam diminuere. Si bene consideras
derogatorium est omnipotentie divine qui possit libere dare seu concedere sua
auctoritate cui voluerit ad dispensandum seu immovendum in suis preceptis. Sed
quod dicas quod licet deus hec posset facere numquam tamen fecit neque promisit se facturum
ideo volo tibi ostendere oppositum scilicet quod deus promisit dare populo israelitico novam
legem aliam ab illa quam dedit eis cum exirent de egipto que est lex mosayca.
Similiter quod deus promisit suscitare prophetam de medio israel qui esset legislator
sicut moyses. **Saulus** ¶ Ostende michi quod dicis per sacras auctoritates.
Paulus ¶ Quod autem deus promisit dare populo legem novam aliam a lege mosayca
clare habetur Ieremie xxxi°. ubi sic. Ecce dies venient dicit dominus et feriam domui israel
et domui iuda fedus novum non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in
die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra egipti pactum quod
irritum fecerunt et ego dominatus sum eorum dicit dominus sed hoc erit pactum quod feriam
cum domo israel post dies illos dicit dominus dabo legem meam in visceribus eorum
et in corde eorum scribam eam et ero eis in deum. Ex qua auctoritate duo expresse
habentur. Unum est quod deus daturus erat legem novam aliam ab illa quam dedit
patribus eorum cum educeret eos de terra egipti. Aliud est quod hec lex nova alio
modo novo erat danda quam antiqua. Nam erat scribenda in cordibus sicut
antiqua fuit scripta in tabulis lapideis ad denotandum firmitatem seu stabi-
litatem nove legis scilicet nove et infirmitatem seu instabilitatem antique de qua dicitur
pactum quod irritum fecerunt etc. **Saulus** ¶ Unde habes quod per pactum novum
quod hic dicitur intelligatur lex nova dictio enim que hic ponitur in hebraico ubi
tu habes pactum est berith quod non significat legem solum sed etiam testamentum et phe-
dus seu pactum. **Paulus** ¶ Licet verum est quod berith in hebrayco quandoque significat
pactum vel phedus frequentius tamen significat legem que est quoddam pactum seu phedus inter
deum legem instituentem et hominem recipientem legem presertim ubi dicitur de illo
berith scribi sicut hic dicitur Et in cordibus eorum scribam eam. In talibus enim semper
berith significat legem. Exodi etiam xxxiiii°. de moyse quando decem mandata legis que da-
ta fuerunt in monte synay in quibus principaliter lex mosayca consistit dicitur in persona
ipsius moysi. Et scripsit super tabulis verba berith decem. scilicet verba in quo loco manifes-
te habes quod berith accipitur pro lege in tabulis scripta. Similiter deuteronomii xxix°. ubi dicitur
hec sunt verba berith quod mandavit dominus moysi scindere cum filiis israel in terra
moab preter illud berith quod scidit cum eis in oreb berith enim ibi significat legem.
Unde et in libro qui dicitur mesquilda super istis et similibus concluditur non est
berith nisi lex. Unde et in datione legis quando deus moysi precipiebat monere populum

Sequitur quod deus promisit dare legem novam aliam a mosayca lege

atque ab honore suo eis

Sequitur quod berith significat proprie phedus pactum et legem pro hoc loco quandoque deus significat legem ut patet in litera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad legem suscipiendam in monte synai Exo° xix°. sic legitur. Dic domui Jacob vos vidistis que fecerim in egipto et c. subdit Et nunc si audieritis vocem meam et custodieritis berith meum. i. legem eritis in peculium. et c. Unde manifestum est quod in hoc loco ubi sermo in persona dei dicit/ feriam berith novum et postea subdit de hoc berith dabo legem meam in visceribus eorum et in cordibus eorum scribam eam. quod per hoc berith novum lex nova intelligitur quod fuit intentum Unde et magistri tui s. doctores talmudini manifeste dicunt quod lex danda per messiam debebat esse excellentior quam lex mosayca.

Capitulum iii. in quo ostenditur quod lex nova s. lex messie tam excellentior est respectu legis mosayce quod lex mosayca dicitur esse vana respectu legis messie, nec ex hoc tollitur quod lex mosayca sit sancta et adeo data.

Saulus.

Allega doctores talmodicos hoc dicentes. Paulus. In glo. eccles i°. ca°. super illud verbum vade queso et c. et sequitur Ecce ipsum vanitas Rabbi huqua dicit omnis lex quam tu adiscis in seculo isto habel. i. vanitas est respectu legis seculi venturi/ per quia legem seculi venturi intelligitur lex messie. Unde in glosa eccles xi°. ca°. super illud si annis multis vixerit homo et in omnibus eis letetur/ glo. i. leticia s. legis. quod quod processit erit habel. i. vanitas. est respectu legis messie hoc quod ex istis manifeste dico. Unum est quod lex messie est alia a lege mosayca/ nec enim compararentur iste leges adinvicem si essent tantum una lex. Secundum est quod lex messie tam excellentior est lege mosayca quod ipsa lex mosayca quasi vanitas est respectu legis messie ut auctoritates predicte manifeste sonant. Saulus. Miror quomodo posses dicere de lege mosayca quod sit vana cum quam plurime auctoritates sacre scripture testantur ipsam legem esse sanctam et adeo datam quod etiam ut credo tu et tui concreditis. Paulus. Nullus negare debet quod lex mosayca est sancta et fuit adeo data. potest tamen dici vana in quantum per eam homines non consequebantur finem ad quem fuerant creati. s. ad vitam eternam et gloriosam. Omnis enim medicina quantumcumque bene ordinata si tamen homo eam sumens non consequitur per eam sanitatem intentam vana dicitur quod autem per legem mosaycam homines non consequebantur finem ad quem creati fuerunt. s. vitam gloriosam satis patet ex sanctitatis in dist. xii. in ca°. i°. et aliis sequentibus/ et ideo dicitur vana respectu legis messie per quam homines finem predictum consequuntur. Et notandum doctores tui dicunt legem mosaycam esse vanam respectu legis messie quod respectu aliarum legum mundi non debet dici vana in quantum lex mosayca disponit ad legem messie per quam finis humane vite habetur.

Nota quod secundum talmudistas lex mosayca vana dicitur respectu legis messie

Nota lex mosayca dicitur vana non quin sit bona et adeo data sed quia per eam homines non consequebantur vitam eternam quam finem volunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulum iiii. In quo ostenditur quod deus suscitaturus erat de medio israel alium prophetam legislatorem preter moysen 74

· Saulus.

Habeo mentem tuam circa hoc quod deus daturus erat legem nouam aliam a lege mosayca sed quod dixisti amplius quod deus promisit suscitare prophetam de medio israel qui esset legislator sicut moyses ideo volo ut michi ostendas unde hoc habes.

Paulus. ¶ Hoc quod petis habetur satis manifeste de xviii deuteronomii ubi legitur prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui et ponam verba mea in ore eius loquetur ad eos omnia que precepero illi, qui autem verba eius que loquetur in nomine meo audire noluerit ego ultor existam. Ex quibus patet propositum. scilicet quod suscitaturus erat deus aliquem prophetam cui tenebantur credere omnia que eis ex parte dei erat dicturus seu precepturus sicut et moysi. Unde talis propheta ex parte dei credendus erat et obediendum legi per eum date sicut et moysi obedierunt et legi eius et sic talis propheta suscitandus debebat esse legislator sicut et moyses.

Saulus ¶ Si bene fuisses scrutatus hanc auctoritatem cum precedentibus ad eam non inde intentum tuum concluderes in hoc enim loco non agitur de propheta qui esset legislator sed de propheta futura denunciante quod patet manifeste ex continuacione littere ad immediate precedencia volebat enim deus excludere a populo israelitico diuinaciones supersticiosas quibus cananei coutebantur unde dicebat eis gentes iste quarum possidebis terram augures et diuinos audiunt tu autem a domino deo tuo aliter institutus es, et immediate ostendebat eis qualiter institutum erat adeo quod populus israeliticus haberet noticiam futurorum sibi ad salutem vel ad bonum statum populi opportunam seu congruam. scilicet per prophetam adeo suscitandum, et ideo subdit statim. Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus. ipsum audies. quasi diceret non oportet te querere cognicionem futurorum tibi pertinencium ab auguriis seu diuinatoribus quia deus suscitabit tibi prophetam de fratribus tuis a quo ista posses scire licite quod fuit impletum in processu temporis per diuersos prophetas dei. ut patet in hystoriis sacre scripture, unde in ista auctoritate nulla fit mencio de legislatore sed de legislacione prout tu vis sed solum de propheta futura pronunciante et sic non habes ex hoc loco propositum tuum.

Paulus. ¶ Bene arguis in hoc quod ex continuacione verbi per me allegati ad precedencia sumi debet sensus huius verbi. unde et apud doctores nostros intelligencia dictorum ex causis est sumenda dicenda et hanc racionem recollo me vidisse in quadam epistolam tui magistri sa. moy ad iudeos affricanos qui de mora aduentus sui messie et de aliis in lege contentis murmurabat seu dubitabat et inter alia que hoc loco pretendebant concludere quod aliquis propheta erat adeo suscitandus ad dandam legem

Nota quod deus prophetam dixit a moyse suscitandum pro deo ut futura denunciaret non ut daret legem populo daret a moysica ut patet in littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quos ipse confutabat dicens eis quod hic non agitur de propheta legislatore sed de propheta futura denunciante ad quod allegabat predictam racionem tuam. Sed revera tam tu quam etiam magister tuus supradictus in hoc loco defecistis scrutinio quod sic patet nam in capitulo preallegato bis agitur de propheta suscitando primo cum dicit prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus ipsum audies. Et in hoc loco indubie agitur de propheta futura denunciante quod patet ex continuacione ad immediate precedencia scilicet ubi dicitur gentes iste quarum possidebis terram augures et divinos audiunt tu autem etc. Ex quo manifeste patet quod talis propheta dicitur esse suscitandus ad supplendum deffectum divinatorum et hoc prout tu allegasti et bene quidem in hoc loco. Sed in hoc eodem capitulo legitur iterum prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui etc. in quo loco secundo loquitur de propheta legislatore quod manifeste patet ex continuacione ad immediate precedencia ubi expresse loquitur de legislacione/ dicitur enim statim ante sic/ ut petisti a domino deo tuo in oreb cum concio congregata est atque dixisti ultra non audiam vocem domini dei mei et ignem hunc maximum amplius non videbo ne moriar Et ait dominus michi bene omnia sunt locuti/ prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui et ponam verba mea in ore eius loqueturque ad eos omnia que precepero illi qui autem verba que loquetur audire noluerit ego ultor existam patet igitur ex huius continuacionis serie quod quia in dacione legis in oreb populus fuit magne territus ex igne maximo et aliis terribilibus ibi occurrentibus in tantum quod a deo petivit quod amplius non loqueretur eis per illum modum ne morerentur ut patet exodi xx. et deuteronomii v. idcirco dicit hic quod deus concedit sibi ut iam non cum talibus terroribus legem eis daret sed per prophetam verum hominem sicut moyses in cuius ore poneret sua precepta et deus esset ultor cuiuscumque inobedientis et iste est sensus planus littere correspondens immediate precedentibus ut patet recte consideranti Unde racio mea non accipitur ex primo loco ubi dicitur prophetam suscitabo quia ibi de propheta pronunciante futura agitur prout tu vis sed racio mea fundatur in hoc quod dicitur secundo prophetam suscitabo eis quod loquitur de propheta legislatore prout est manifestum ex dictis.

Capitulum v. in quo ostenditur quod licet in aliquibus preceptis mosayce legis videatur dici quod sint in perpetuum observanda tamen secundum hebraicam veritatem hoc non est intelligendum de perpetuitate absoluta sed tantummodo limitata secundum duracionem debitam mosayce legi. Saulus.

Assercio tua de inmovacione seu mutacione legis mosayce fili et de propheta legislatore suscitando quamvis videatur facere pro te sunt tamen auctores

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sacre manifeste testantes de multis preceptis mosayce legis quod duratura erat in eternum seu in perpetuum quecumque precepta a cuius fidelibus minime observantur ut patet de sabbato de quo exodi xxxi. Et custodient filii israel sabbatum ad faciendum sabbatum in generationibus suis pacto sempiterno. Idem de pascha exodi xii. Erit dies ista vobis ad memoriale et sollempnizabitis ipsam lege sempiterna. Idem de sollempnitate pentecostes et de festo tabernaculorum et de die expiationis levitici xxiii. et xxiiii. Idem de sacrificiis in predictis sollempnitatibus faciendis et de pane propositionis in singulis sabbatis coram domino ponendo in quibus et in quampluribus aliis cerimonialibus et etiam iudicialibus consimiles dictiones ponit quibus manifeste ostenditur quod in eternum seu sempiternum erant illa precepta observanda unde licet concedatur tibi quod alia lex non a lege mosayca erat danda et quod alius legislator preter moysen erat substituendus non tamen ex hoc sequitur quod alia lex esset danda que esset contraria mosayce legi precipiendo vel permittendo fieri quod lex mosayca prohibuit nec etiam quod aliquis legislator substituendus erat adeo qui legi mosayce modo predicto contradiceret hoc enim esset de directo contra sacras auctoritates predictas testantes preceptis predictis et aliis similibus quod in perpetuum seu sempiternum erant duratura. Paulus. Ad hoc tuam obiectionem sufficienter evacuandam oportet primo scrutari dictiones que in lingua hebrayca perpetuitatem durationis sonant que sunt in duplici differentia Nam quedam earum signant perpetuitatem durationis absolutam scilicet sine fine quedam vero perpetuitatem durationis signant non semper absolutam sed quandoque periodicam seu limitatam ad aliquem ambitum temporis determinatam. Secundo discutiendum est per precepta supra dicta per te allegata et similia ad videndum que illarum dictionum in eis ponitur perpetuitatem durationis significantium scilicet an sint de illis primo modo dictis scilicet que perpetuitatem absolutam signant vel de illis 2o modo dictis que perpetuitatem signant non absolutam sed periodicam vel limitatam. Quantum ad primum attendendum quod ut dicit Rabbi quimhi in libro Sarasim quidem liber apud hebreos habetur sicut catholicon apud nos dictiones perpetuitatem absolutam significantes sunt plures quarum una est cela. unde in psalmo ubi dicitur in secula seculorum laudabunt te, ubi nos habemus in secula seculorum in hebreo habetur cela. alia dictio signans perpetuitatem absolutam est necah unde in psalmo ubi dicitur vivet adhuc in eternum ubi nos habemus in eternum in ebreo ponitur necah. Dictio vero signans perpetuitatem durationis limitatam seu periodicam est hec dictio holam que perpetuitatem signat in hebreo sicut hec dictio seculum in latino. seculum enim non semper importat durationem perpetuitatis absolutam sed quandoque limitatam seu periodicam prout pertinet ad temporis ambitum illius rei cui coniungitur

Nota. De quibusdam dictionibus perpetuum et sempiternum quarum quedam significant perpetuitatem absolutam sine fine quedam periodicam id est limitatam ut patet in ista 2 vide bene

Nota. De libro dictionum Sarasim.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Unde cum coniungitur alicui dictioni significanti rem cuius duracio limitatur per vitam
hominis tunc tale. holam seu seculum significat totum ambitum durationis vite
ipsius hominis. Si autem coniungatur alicui dictioni significanti rem cuius duracio est
secundum statum unius gentis tunc holam signat totum seculum seu totam durationem illius
gentis. Exemplum primi deutr. xv°. de suo empticio de quo legitur et accipies su-
bulam et dabis eam in aure eius et in porta et erit tibi servus holam. i. in se-
culum quodquidem seculum. s. per totam vitam suam non enim potest servus ultra illum ter-
minum ei servire vel potest intelligi per totam vitam servi non enim potest servus post-
quam mortuus est servire. Et sic manifestum est quod non significat perpetuitatem dura-
tionis absolutam sed durationem vite illius domini qui est ipsius seculum vel etiam illius
servi. Similiter primo regum p°. anna dicebat de samuele filio suo. Et ad ducam eum et
apparebit in faciem domini et habitabit ibi ad holam. i. ad seculum quod exponit ra.
sa. usque in seculum levytarum. s. usque ad L. annum legitur enim num. viii°. quod levyte tene-
bantur servire in templo seu in tabernaculo a xxv°. anno sue etatis usque ad. L. et hoc
est quod dicebat anna de samuele quod staret in tabernaculo usque in seculum. s. levytarum
predictum Non enim potest dici quod in eternum vel in perpetuum ibi debebat stare. Exemplum
2. se. y°. ca°. ubi dicitur ab holam. i. a seculo consregisti iugum. et cetera in quo loco seculum
intelligitur de tempore durationis illius gentis. non autem de duratione seculi abso-
lute et hec quantum ad primum. Quantum vero ad secundum manifeste reperies quod in predictis aucto-
ritatibus per te allegatis ad probandam perpetuitatem durationis mosayce legis vel preceptorum
eius nusquam ponitur dictio aliqua significans perpetuitatem absolutam. s. netzah vel sela.
et hec sed solum in eis ponitur hec dictio holam / que quandoque significat perpetuitatem predi-
catam seu limitatam sicut hec dictio seculum et est sensus quod illa precepta duratura
erant per totum spacium durationis mosayce legis non autem ultra. Saulus.
Hec dictio holam multotiens significat in scriptura eternitatem durationis tamen enim
dicitur in psalmo. In eternum domine permanet verbum tuum. In hebrayco dicitur. in holam per-
manet verbum tuum. Similiter cum dicitur et veritas domini manet in eternum ubi dicitur
in eternum in hebreo ponitur in holam manifestum est autem quod verbum dei sive et eius
veritas non habent durationem limitatam sed absolutam quod est contra superius
per te dicta. Paulus. Si bene verba mea considerasti hoc quod nunc dicis non
facit contra me dixi enim quod seculum seu holam non semper importat durationem
absolutam sed quandoque limitatam prout pertinet ad temporis ambitum illius rei cui co-
niungitur unde cum hec dictio holam coniungitur rei habenti certum temporis am-
bitum tunc talis dictio significat perpetuitatem ad talem ambitum pertinentem sic de suo
empticio dicitur de ut. xv°. et de aliis supradictis; cum autem hec dictio holam coniungitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rei cui pertinet duracio eterna tunc importat eternitatem duracionis unde sic seculum seu holam levitarum terminatur in L° anno et seculum servi emptitii terminatur in vita sua vel domini sui et seculum gentis sacerdotalis terminatur in duracione status illius gentis sive seculi durature quod est interminabile et commensuratur eternitati unde cum dicitur de deo in psalmo a seculo tu es intelligitur ab eterno eo quod duracio ad deum pertinens est eterna et ideo in auctoritatibus per te allegatis ubi habetur quod aliqua lex mosayca ut puta lex de sabbato observando et de pascate et huiusmodi erat duratura in holam intelligendum est in seculo legi mosayce pertinenti non autem ultra. Saulus. ¶ In auctoritatibus per me allegatis contra te hec dictio holam interpretanda est in sempiternum sic enim eam interpretati sunt translatores tui ut patet per translacionem communem apud te et tuos autenticam unde non decet te aliter in predictis locis eam interpretari. Paulus. ¶ Licet verum sit quod translatores nostri interpretati sunt hanc dictionem holam per eternum seu sempiternum in auctoritatibus que loquuntur de observacione sabbati et quorundam legalium preceptorum non tamen cum eis tenendum est sed potius standum est cum veritate hebraice littere probatum est enim supra quod hec dictio hola non semper significat spacium seu duracionem eternam sed duracionem rei cui convenit congruentem. et ideo in hoc loco non est tenendum cum translacione nostra cum cum stare non possit cum hebraica veritate nec eciam cum catholicorum determinacione. Saulus. ¶ Quomodo ergo posses salvare interpretatores tuos presertim Ieronimum qui tante auctoritatis est apud te? Paulus ¶ Beatus Ieronimus loquitur in hoc loco more communi seu vulgari quo dicuntur perpetua illa que complent terminum sibi possibilem seu debitum ut cum dicitur contra instrumenta publica Ad perpetuam rei memoriam sicut in collacionibus beneficiorum consueverunt dicere canonici et in perpetuum que quidem perpetuitas non est absoluta sed ad suum debitum seu possibilem terminum limitata et isto modo translacio Ieronimi est intelligenda in hoc loco cum enim dicit de observacione sabbati quod esset eterna seu perpetua et sic de aliis intelligendum est de perpetuitate duracionis legi mosayce pertinente.

Capitulum septimum in quo ostenditur quod terminus duracionis legis mosayce est lex nova que data est per Christum et quod lex mosayca non obligat ultra illum terminum quantum ad ea que in ipsa lege mosayca continentur que non sunt de lege nature et quod ex hoc non sequitur quod lex mosayca non fuerit a deo data

Saulus.

Nullus terminus duracionis legitur assignatus fuisse mosayce legi ut ad illum terminum referri possit holam seu seculum legis sicut fuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

terminus assignatus levite ad serviendum in templo seu in tabernaculo ut dictum est
Similiter et servo emptitio ad serviendum domino suo / et ideo hec dictio holam
que ponitur in observatione sabbati seu circumcisionis et huiusmodi interpretanda est scilicet
durationem totius seculi presentis s. usque ad finem mundi prout communiter intelligitur
apud nos. paulus ¶ Verum est quod tu et tui non creditis aliquod tempus sufficienter
positum in hac vita durationi mosayce legis. Unde per hanc dictionem holam in ob-
servatione preceptorum legalium positam intelligitis durationem perpetuam absolute. quo
quidem errore nonnulli eorum qui fidem christi receperunt sunt secuti ut patet
in primitiva etiam ecclesia quamplurimi rite babtizati legalia observabant contra
quos apostolus noster paulus in suis epistolis efficaciter scripsit. error quidem iste tamquam
pestiferus antiquatus adhuc inter hereticos pullulat modernos. Cuius tamen
falsitas manifesta est / nam lex mosayca ex dei ordinatione non erat ob-
ligatoria ad semper sed tantum ad tempus a deo prefixum s. usque ad legem messie
promissi. Quod sic patet. Nam ut ex supradictis habetur deus promisit se daturum populo
israelitico legem novam aliam a lege mosayca prout habetur Jere. xxxi°. que quidem
lex nova in multis habebat excellere legem antiquam. Et primo in modo dandi
quia lex mosayca data fuit in tabulis lapideis. lex vero nova erat in cordibus
scribenda ut habetur ex auctoritate prealegata per quod designatur legis nove maior
stabilitas in quo quodammodo assimilatur legi nature que indelebiliter in cordibus
imprimitur. Secundo quia lex mosayca quantum ad illa que in ea continentur que non sunt
de lege nature non obligabat ad eius observantiam nisi solam gentem israeliticam cui sola
data fuit unde in psalmo de deo dicitur. Annuncians verbum suum iacob iustitias
et iudicia sua israel. non fecit taliter omni nationi etc. sed lex nova que est
lex christi sicut et lex nature omnes nationes obligat unde ysa. xlii. ca. de christo
et eius lege dicitur. donec ponat in terra iudicium et legem eius insule expecta-
bunt. Tertio quia lex mosayca quantum ad supradicta s. que non sunt de lege nature
non obligabat subditos suos ubique sed solum in terra promissionis unde deutero.
iiii°. Scitis quod docuerim vos precepta atque iustitias sicut mandavit michi dominus
deus meus ut faciatis ea in terra quam possessuri estis et observabitis et im-
plebitis opere. Et in eodem ca°. Michique mandavit in illo tempore ut docerem
vos cerimonias et iudicia que facere deberetis in terram quam possessuri estis. precessuri
Et similiter deutero. v°. postquam moyses repetivit precepta decalogi et ea que
contingerunt tempore dationis legis subdit. Tu vero hic sta mecum et loquar
tibi omnia mandata et cerimonias atque iudicia que docebis eos ut faciant
ea in terra quam dabo eis in possessionem. Ex quibus et multis similibus manifestum

Quia lex mosayca non obligavit ad semper sed solum usque in fines durationis eius s. ad legem novam. nec omni loco. sed solum in terra promissionis ut patet in littera. nisi illa que erant de lege nature

77

est q lex mosayca qntu ad ea que in ipa continebant q non erant de lege na
no obligabant ad omez locu sz solum infra pmissionis. lex do noua .s.
xpi sicut et lex nature obligabat ubiqz de qua malach. pmo postqz dixit
de reprobatione sacrificiorum, veteris legis d. no est m volutas m vobis dic
dns exercituu et munq no suscipia de manu vra stati subdit ab ortu et
solis usqz ad occasuz magnu est nome meu in gentibus et in omi loco
sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda. Ex quo patet mani
feste q sacrificia deo oblata q nullo modo erant in veteri lege accepta nisi
in templo uel tabernaculo que infra pmissionis erant sita postea debebat
esse deo accepta ubiqz .s. ab ortu solis usqz ad occasu. Quarto qr lex mo
sayca teporalia bona pmittebat in pmiu sue obseruantie et penas teporales
in pena transgressionis eius. qd patet leuit. xxvi. et deutro. xxviii. et i
multis alijs locis, lex do noua ut patet p eius decursu spualia bona pmittit
.s. regnu celorum et p penas spuales comiat ut est gehenna ignis. Constat au
tem apud phos q bona spualia improbabiliter excedunt teporalia et eius de malo
opposite. Ratio aut huius diuersitatis est qr lex musayca dabat ppto rudi ad
huc imperfecto in comparatione ad pfectione que futura erat in tepore noue
legis. Un. Ra. moy. egiptius in sua expositione sup libru canticorum ca. heleth
ponit exemplu ad huius remunerationis teporales pmissas intelligendu de
puero qui pruocat ad adiscendu litteras p aliqua pmio minuscula q sut parua
in eius affectu consequitur cum attingit ad etate in qua ad honores afficit
pruocatur ad discendu p hoc qd pmittitur sibi grads magisterij vel doctorat
consequitur. Qo cu attingit ad cognitione q p virtute sue aia magis pficit
tendit ad adiscendu amore ipius scientie seu pfectionis et sic in pposito
Nam pplus israeliticus cui lex fuit data rudis erat, et no erat in eius affec
tu nisi cupiditas terrenorum, et io p bona terrena seu teporalia inducebat
ad obseruatione preceptorum leg. Sz tempore messie qn diuinorum cognitio ma
gis debebat esse in mundo de quo tepore ysa. xi. repleta est terra scientia
dni sicut aque maris opientes. Cum lex noua p ipz danda no hebat i
ducere ad sui obseruantia p bona teporalia que minima sut et quasi nul
la respectu bonorum spualium qua ppter magistri tui dixerunt q omis lex
quo tu adiscis in hoc seclo .s. in sectio veteris legis vana est respectu leg
messie ut sup fuit allegatu. Ex quo pz q teps durationis ve. leg. di
citur p se et vocat seclz .s. holam. pns respectu secli messie qd dicitur
futuru. Un. Ra. moy. in suo deutero. li. de iudicibus titulo de regibus ca. xi.

Margin, beside "no est m volutas…": de reprobatione sacrificiorum veteris legis bene

Margin, beside "Quarto qr lex mo-": q lex mosayca pmittebat ob seruatie eius pmittebat teporalia et no obseruantis pena teporalia lex vero euangelica p oppositu ut pz

Margin, beside "minuscula q sut": parua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicit non est inter holam .i. istud scdm et tempus messe nisi subiectio reg-
nore. Ex quo patet manifeste quod scdm ipsum tempus veteris legis vocatur holam
seu scdm. prius sit distinctum a diebus messe. Vnde in illo statu tamen a diebus messe
distinctio lex mosayca obligabat. Et sic intelligenda est hec dictio hola
in observatione preceptorum cerimonialium posita lex aut nova .s. xpi obligat ad
spiritualia sit et lex nature. Ex quibus habes quod legi mosayce fuit terminus pre-
fixus sue durationis .s. lex nova que terminat et ad quam disponit et a
qua ordinatur sicut imperfectum ad perfectum. Saulus. Video quod circa legem mo-
saycam quedam contradicis que non possunt simul stare, contradicis enim ipsam fuisse
se datam a deo, tamen quod est imperfecta que quidem duo non possunt simul stare, et
testatur enim scriptura deutero. xxxii. quod dei perfecta sunt opera. Item asseris quod lex
mosayca non obligabat ad semper sed solum in statu terminato seu limitato quod
non pertinet ad opus dei legitur enim eccle. iii. quod omnia opera que fecit deus perseve-
rant in eternum, et sic ista duo incompassibilia sunt .s. quod illa lex sit a deo et
tamen quod non perseveret in eternum. Paulus. Ad primum respondeo tibi quod

Ideo perfectum dicitur dupliciter simpliciter et secundum quid. 2° modo lex mosayca fuit perfecta sed non primo

perfectum potest dici dupliciter uno modo illud quod est perfectum simpliciter prout per-
tinet ad speciem seu naturam suam alio modo dicitur perfectum non simpliciter sed
scdm tempus condicionem. Primo modo dicitur esse homo perfectus ille qui attigit
ad perfectionem humane speciei iam in etate perfecta. Secundo modo dicitur perfectus pu-
er qui scdm tempus condicionem attingit perfectionem humane speciei non aut
simpliciter. et iste modo recta precepta que pueris dantur sunt quidem perfecta scdm
condicionem eorum quibus dantur, et simul sunt perfecta simpliciter et talia fu-
erunt precepta legis .s. perfecta scdm condicionem populi rudis cui dabantur. Ad
scdm respondeo quod illa in auctoritate eccle. tertio que dicit in eternum. in hebreo habetur
in holam. que dicit Omnia que fecit deus perseveraverunt in eternum. ubi in translatione
nostra dicitur in eternum in hebreo habetur in holam .i. in statu quod non significat du-
rationem eternam seu perpetuam sed prodicta et limitata ut dictum est quod verificatur
de quolibet ente. unumquodque enim durat seu perseverat in statu sue durationis
a deo determinato et iste est verus sensus et planus illius auctoritatis. falsum enim
esset dicere de quolibet ente. a deo facto quod perseveraret in eternum. Unde et de lege
mosayca verum est dicere quod perseverat in holam .i. in statu suo prout iam supra
fuit ostensum

Capitulum viii. in quo ostenditur quod licet lex mosayca quo ad plurima
precepta in eadem contenta non obligat tempore legis nove est tamen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

putilis ad multa qr omnia in ead' contenta ad nostram doctrinam scripta sint

. Saulus.

Si lex mosaica non perseuat nisi in tpe suo quousque scilz scilz tr' in legem nouam transmutatur. sequitur q lex mosayca scilz tr' qui tardius legem nouam iam venisse iam no perseuat et sic est iam omnino inutilis nec obligat ad aliq faciendu neqz vitandu qd est inconueniens manifeste. Nam scilz hec lex mosayca adhuc occuparet membranam vtam et quereret in bibliotece volumine includeretur tn ad nihilum valet vltra illud eni aug scilz iam preterijt desinere et et in nihilum reddigitur. Paulus. ¶ Absit a mente fidelium credere q lex mosayca est inutilis etiam post aduentum legis noue nec etiam asserere licet q lex mosayca etiam tempore gratie no obligat ad aliq faciendum nec vitandum ista eni sunt a veritate catholica omnino aliena. Prima ut patet sic dicere s. q lex mosayca vel etiam alia q in canonicis libris veteris testi continentur sunt inutilia post legem nouam est de directo contra apostolum quem i doctorem gentium habemus qui vniuersaliter dicit. Quecumqz scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Illa eni que ad nostram doctrinam scripta sunt manifeste sunt nobis vtilia. qd etiam discurrendo hec pot fieri discurrendo dico no p singula genera qr esset valde difficile s; p genera singulorum vel eorum plurima constat eni q ea que in sacra scriptura antiqui testi continentur sunt in quadruplici differentia. Quia vel sunt historialia vt ea que narrant gesta q antiquis temporibus contigerunt. Vel sunt prophetica et hec dupliciter qr aut de preterito vt cum moyses prophetat de creatione mundi gen. i°. cuius notitiam non potuit habere nisi p diuinam reuelationem. aut de futuro vt cum prophete de aduentu messie et etiam de multis alijs quorum aliqua erant tunc futura nunc aut impleta. Alia vero adhuc sunt implenda in futuro. Vel sunt sapientialia vt ea que maiori parte in libris salamonis continentur. Vel sunt legalia vt precepta affirmatiua vel negatiua que precipue in pentatheuco continentur. Historialia aut que narrant in sacris scripturis magnam nobis prestant spiritualem vtilitatem sic ex historia diluuij q narratur gen. ca°. informamur de prudentia diuina et eius iustitia p qua deus omnia animata puniuit et noe iustum cum sua posteritate reseruauit. Similiter ex histo. sodomorum iustitiam diuinam p malorum punitionem percipimus et eius misericordiam p euasionem loth precibus seu meritis patriarche abrahe cognoscimus. Item de submersione egiptiorum et liberatione filiorum israel ab eorum seruitute et de multis alijs iusticia dei quasi in iustis puniuit iustis vero re-

Dic q lex masaica tpe legis noue dic etiam vtilis

Dic q oia q scripta sunt i lege veteri nobis sunt necessaria ... vtilitatis vt p3 i litera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

munerant plene cognoscit et de talibus in scripturis sacris contentis intelligi
potest illud psalmi. Iustitiae domini rectae letificantes corda. tales enim historie recte narra-
te iustorum corda letificant. iuxta illud psalmiste. Memor fui iudiciorum tuorum a seculo domine
et consolatus sum. Ex propheticis autem in sacris scripturis veteris testamenti multa
nobis ad doctrinam nostram acomoda accipimus de creatione enim mundi quam moyses
prophetavit tenemus certam fidem de hoc quod mundus non fuit ab eterno nec a se ipso nec ab
alio nisi tamen adeo de nichilo productus in quo non nulli philosophi erraverunt oppositum
asserentes Similiter et de adventu salvatoris tunc futuro quam multa necessaria saluti
acomoda per prophetica vaticinia percipimus unde de talibus potest verificari illud
psalmi. quod de sacra scriptura dicit. Testimonium domini fidele sapientiam prestans par-
vulis talia enim prophetica testimonia sapientiam prestant parvulis. scilicet hominibus
quorum cognitio naturalis contrahitur ad talia cognoscenda non nisi revelatione divina
attingit. Sapientialia vero in sacris scripturis contenta magnam nobis ostendunt
utilitatem tam quantum in cognitione divinorum quam vero in commendatione morum et vi-
tiorum extirpatione ut patet ipsa diligenter intuenti de quibus potest dici illud
psalmi. declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis. Precepta
vero legalia. scilicet mosayce legis etiam tempore legis nove maximas nobis conferunt
quorum quedam sunt maxima tamquam communia et prima precepta legis nature. scilicet diliges
dominum deum tuum ex toto corde tuo. Deutro. vi. ca. Et diliges proximum tuum
sicut te ipsum Levitic. xix. ca. que sunt per se nota rationi humane vel per naturam
vel per fidem quequidem precepta licet sint duo propter diversitatem obiectorum sunt
tamen unum ex unitate finis quia deus diligendus est propter se et proximus propter deum
Ad quod quidem preceptum de dilectione precepta decalogi reffeuntur sicut conclusiones
ad principia communia / et ideo de isto precepto. scilicet dilectionis proximi intelligitur illud psalmi.
Preceptum domini lucidum illuminans oculos. sicut enim per lumen corporale visibilia
cognoscuntur corporalia sic per istud preceptum alia precepta sibi dicta cognos-
cuntur esse iusta quequidem precepta. scilicet tam prima que per se sunt rationi humane
nota per naturam vel per fidem ut dictum est quam alia. scilicet precepta decalogi que ex
principiis communibus modica consideratione cognosci possunt in lege nova omnino
sunt observanda unde et magister et salvator noster de primis duobus dicit
Mathei. xxii. In his duobus preceptis tota lex pendet et prophete. De preceptis vero
decalogi dicit Mat. xix. ca. Si vis ad vitam ingredi serva mandata nullus enim
sanementis asserere posset quod lex vetus in qua huiusmodi precepta saluti humane ne-
cessaria adeo fuerunt data inutilis sit tempore legis nove nec etiam dici potest
quod precepta legis mosayce de quorum numero predicta precepta sunt non obligant tempore
gratie.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulū viii. in quo ostendit q̄ in duobus p̄ceptis de dilectione tota lex pendet et p̄phe secundū sententiam saluatoris.

. Saulus.

Ista magistri tui p te nūc allegata videt͛ rationabilit͛ impugnanda et p°. p̄. et 2° sēdz p̄mū enim manifeste discordat cū toto p̄cessu p̄ceptoꝝ in lege et p̄phis contentoꝝ inquo q̄dem p̄cessu nō ponit͛ aliqua pendencia vni͛ p̄cepti ad alterum s̄z quolibet illoꝝ ponit͛ tanq̄ adeo p̄ceptum p se sine aliq̄ pendentia ad alteru. dicere g° q̄ in duobus p̄ceptis de dilectione .s. dei et p̄ximi tota lex pendet et p̄phe est omīno sacre scripture inconsonū. Item istud preceptum de dilectione non ponit͛ inter p̄cepta decalogi nec de eo videt͛ in decalogo facta fuisse mentio. Similiter nec legit͛ fuisse datū ante datā leg. dice g° q̄ p̄cepta decalogi referunt͛ ad p̄ceptū de dilectione. q̄d non fuit datū anteq̄ decalogus daret͛ et decalogus se habet ad p̄ceptum de dilectione sic ꝯclones ad p̄ncipia oīa nullā videtur contine rationē et sic illud dēz magistri tui inquo dicit q̄ in illis duobus p̄ceptis de dilectione tota lex pendet et p̄phe remanet vacuū et inane. **Paulus.** Ad p̄mū q̄d obicis contra doctrinā magistri mei dicentē. q̄ in duobus p̄ceptis .s. de dilectione dī et p̄ximi tota seu vniusa lex pendet et p̄phe tibi respondeo q̄ hoc dictū est v̄issimū sic et tota alia que in nostri magistri et saluatoris doctrina h̄nt͛. Nam in duobus p̄ceptis de dilectione sup̄dictis tota p̄cepta dīa pendent dupliciter. Vno m° sic ꝯclones insuis p̄ncipiis Nam sic in speculatiuis v̄itas ꝯclusionū dependet ex v̄itate suoꝝ p̄ncipioꝝ sic et in p̄tic. ro particularium agendoꝝ pendet ex ratione suoꝝ p̄ncipioꝝ. Ex h̄ enī q̄ deus est sup omā diligendus sequit͛ q̄d non est alius deus preter ip̄z colendus nec ei͛ nomē inuanū sumendū. et sic de aliis p̄ceptis in dm ordinatibꝫ. et sic patet q̄ p̄cepta i dm ordinata manifeste pendent ex p̄cepto de dilectione dei m° posito. Idem est dicendū de p̄ceptis ordinatibus in p̄ximū ut cū dicit͛ non occides non mecaberis i c̄. s. q̄ omā illa dependent͛ ex ratione istius p̄cepti. Diliges p̄ximū tuū sic te ip̄z. sic ro conclusionū pendet ex ratione suoꝝ p̄ncipioꝝ. Alio modo p̄cepta diuina in sacris eloquiis contenta pendent induobus p̄ceptis de dilectione sup̄dictis .s. in p° debito facientibꝫ illa p̄cepta multū eis p̄mū debet͛ custodientibꝫ diuina p̄cepta nisi i dilectione dei fundent͛ seu radicent͛ q̄d patet sic. Nam exo. xx°. in p̄hibitione ydolatrie ꝯmittens penas trāsgressoribꝫ et p̄mia obs̄uatibꝫ subdit Ego sum dn̄s deus tuus fortis zelotes visitans iniq̄tatem patrū in filios in tertiam et quartā generationē eoꝝ qui oderunt me et faciens mīām in milia his qui diligūt me et custodiūt

2° mod. q° oīa p̄cepta pēdēt ex dilectōe dei i proximi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

precepta mea. Ex quo patet manifeste qd deus premiat p sua misericordia custo
dientes sua precepta si tn diligunt eu et oppo de transgressoribus et sic habes
q prima debita custodientibus precepta diuina pendet ex dilectione dei qm
qui no het p custodia alioru preceptoru nullu premiu consequet. et sic tota
lex q ad racione premii et pconsequens merita dependet in duobus precepe
de dilectione supradictis. Et p hec pz responsio ad scdz obiectu tuu in quo
dicis q precepta decalogi non refferuntur ad preceptu de dilectione eo q no
fuit datu antequa decalogus daretur. nec in decalogo fit mencio de hui precep
to Nam manifestu est p auctez predictam q in decalago fit mencio de dilec
tione dei q requirit ad consequedam dei mediaz in custodientibus precepta dia
vnde dicit. ffaciens misericordia hijs qui diligunt me et custodiunt precepta
mea et sic habet expresse mencio de dilectione dei necessaria ad premia re
cedenda. Non tame ponit dilectio dei p modu precepti hic in decalogo s
presupponit tanqua p se notu p natura vel fidem vt dictu est ponit tn dilectio
dei p modu precepti. deutro. vj. ubi hoc preceptu explicite et perfecta tradit
Similiter et preceptu de dilectione proximi leuit expresse ponitur **Saulus.**
¶ Sicut dilectio dei requirit ad consequenda dei mediaz in custodientibus precepta
diuina vt in auctte p te allegata videtur contineri. sic custodia preceptoru diuinoru
requirit in diligentibus deu ad consequendam dei mediaz vt patet p auctez p te
allegata in qua dicit faciens mediaz hijs qui diligunt me et custodiunt precepta
mea vn non magis pendet custodia preceptoru diuinoru in dilectione dei ad eius
mediaz concedendam q dilectio dei in custodia preceptoru eius. Vnde scda racio tua
in qua dicis q precepta diuina pendent i duobus preceptis de dilectione dei q ad pre
Qm̄o diligendi deum
mii no videt valere racione predicta. **Paulus.** ¶ Preceptu de dilectione dei p
ut explicite et perfecte tradit deut. vj. omnium preceptoru diuinoru custodia inclu
dit in hoc eni quod dicit ex toto corde precipitur q tota nostra intencio ferat
in deu. Ex hoc aut qd dicit ex tota mente precipit q intellectus noster sub
dit deo in credendis qd est ex tota mete deu diligere in h aut qd dr ex tota
aia deu diligere in hoc aut qd dr ex tota fortitudine precipit q exterior actio
nr obediat deo. Et sic patet qd ad impletione huius precepti requirit custo
dia ceterorum madatoru dei. Sz in custodia mandatoru dei secundu supra
no includitur dilectio dei potest eni homo custodire madata dei vt puta
no sint tibi dij alieni honora patre et ce. sine hoc q diligat deu vel q hec
faciat ex dilectione seu caritate dei et ista faciens no dicit transgressor
preceptoru illoru que sic obseruat quamuis non habeat habitu caritatis siue

.dilectionis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dilectionis dei neqz hec faciat ex amore dei. Ex quibus patet qd' custodia man
datorum dei includitur in precepto de dilectione dei et nō econtra et sic tota lex
s. precepta legis pendent in precepto de dilectione dei et proximi modo predicto. Un
si bene scrutatus fueris dicta doctorum tuorum reperies q nonulli eorum asserunt
multitudinem preceptorum mosayce legis in pauciis uel etiā in uno tm̄ subsistere
qd' satis consonat predictis.

Capitulum ix. in quo ostenditur q secundum quosdam doctores thalmudicos multitudo preceptorum mosayce legis in paucis vel etiā in uno consistit quod etiā concordat cū dicto saluatoris supradicto

Saulus.

Allega in obsecro doctores nostros hec qd' dicis assentes. Paulus.
In libro qui dicitur machoch di. que incipit isti sunt q flagellantur quidam
doctor talmudicus noīe rabbi cambla dicit q precepta moysaice legis sunt dc. xiii quorum
affirmatiua sunt. ccxlviii. negatiua vero sunt numero. ccclxv. et q venit dd. et consti
tuit predicta dc xiii. preceptū in xi. vt hec in psa. Dñe quis habitabit et c. vbi dic
de illo qui ingreditur sine macula et operatur iustitiā et c. Qui facit hec non commouebitur
in eternum. Ex quo infert q in illis xi. preceptis affirmatiuis et negatiuis que in
illo psa° continentur consistit vis omnium preceptorum mosayce legis q̄ ad primū tenemus
Nam secundum ipsum dauid qui facit illa xi tm̄ securus est de hec q non commouebitur
in eternum. Sequitur in eadem auctē venit ysayas et constituit ea sup sex ysa. xxxiii°.
ambulans in iustitiis et loquens equitatē et c sequitur ipē excelsa habitabit in qua
auctē ysa. ponuntur sex opa merito sup quibus concludit q faciens talia excelsa
habitabit. s. in primo ēmo Et sequitur vltra in predicta auctē venit micheas
et constituit ea sup tribus. mich vi°. annunciauit tibi homo q est bonū et
quid dñs petit a te vtiqz facere iudiciū et diligere pietatē et humiliter ambu
lare cū deo tuo Vn in istis tribus tm̄ secundum micheam omīa precepta mosayce legis
consistunt. Cū dicat q deus nichil aliud petit ab hoīe. nisi ista tria. Et sequitur
vltra i eadem auctē venit abacuch et constituit ea sup vnū tm̄. Vn abac
ii°. iustus in fide sua viuit habes igitur auctē predicti doctoris tui q tota multi
tudo preceptorum mosayce legis in solo vno consistit Vn non mireris de verbis
saluatoris nri dicentis q in duobus preceptis de dilectione tota lex pendet et
prophe Saulus. Multū discordat h auctas p te allegata ab auctē magistri
tui ipē enim dicebat q in duobus preceptis de dilectione supradicte tota lex con
sistit. abacuch aūt dicit in vno. Item illud vnū preceptū assignatū ab abac.

Lex precepta mosaica fuerunt in nūo. dc. xiii. ccxlviii affirmatiua et ccclxv negatiua. q̄ omia dd reduxit ad xi. ysa. ad sex. micheas ad tria. abacuc sup vnum. ⁊ ista s. dilectione dei ⁊ proximi. vt ps plura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est de fide illud aut magistri tui est de dilectione que sunt diuersa precepta. Paulus.

¶ Licet auctoritas doctoris tui superdicti que tu allegas videatur deuiare a veritate magistri mei. eo quod magister meus in duobus preceptis dicit pendere totam legem et doctor tuus dicit in vno tantum similiter in hoc quod magister meus declarat illud preceptum in quo lex pendet esse preceptum de dilectione et doctor tuus dicit ipsum esse de fide ad huc sufficeret tibi quod secundum doctores tuos multitudo preceptorum mosayce legis reducitur ad pauca uel ad vnum tantum quod erat intentum meum sed ad huc si bene consideras ad eundem intellectum reduci possunt verba euangelica magistri mei cum verbis prophetis abacuc. Nam fides meritoria de qua agimus semper intelligenda est cum dilectione dei sine qua nullus actus potest esse meritorius vt patet per auctoritatem exodi supra allegata vbi dicitur faciens misericordiam diligentibus me. Et ideo fides in qua homo viuit vita spirituali intelligenda est quod sit formata in caritate seu dilectione dei. duo etiam precepta de dilectione vnum sunt ut dictum est supra quod in vnum et eundem finem referuntur et ideo verba abacuc dicentis. Quod iustus in fide sua viuit. Intelligenda sunt de fide formata caritate cuius caritatis duo sunt precepta que ad vnum redducuntur ut dictum est. Et sic patet quod predicta magistri mei dicentis quod in illis duobus preceptis de caritate tota lex pendet et prophete stant in suo vigore tanquam uerissima impugnationibus tuis non obstantibus.

Capitulum x. in quo declaratur de quibus mandatis mosayce legis intelligendum est verbum christi dicentis. Si uis ad vitam ingredi serua mandata mat. xix.

Saulus.

Audio quod sentis circa dictum magistri tui de preceptis de dilectione dei. sed circa secundum dictum suum quod dicit. Si uis ad vitam ingredi serua mandata. mt. xix. amplius insistere nos oportet videtur enim ex hoc dicto quod ad habendam vitam eternam oportet seruare mandata legis mosayce de qua intendit licet enim ibi exemplificet de preceptis decalogi non tamen ex hoc intelligi debet quod alia mandata excludere intendit presertim cum alibi vniuersaliter loquens dicat. Non veni soluere legem sed implere. Ex quo manifeste patet quod mandata mosayce legis non erant soluenda per ipsum sed implenda cuius oppositum per te et alios discipulos suos vbique docetur et etiam impletur opere cum omnia fere mandata diuine legis que per moysen data fuerunt penitus euacuatis opere et sermone docendo ea non esse obseruanda quod non solum est contra doctrinam propheticam in cuius fine per malachiam dicitur. Mementote legis moysi serui mei cui mandaui in oreb cerimonia et iudicia. sed etiam est contra doctrinam euangelii tui vt ex dictis patet. Paulus. ¶ Si es memor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illorum que fuerunt tibi ostensa in capitulis precedentibus huius distinctionis faciliter habere posses tuorum obiectorum solucionem. habes enim ex dictis superius quod precepta mosayce legis prescisa ea que non sunt de lege nature non erant perpetuo obseruanda et quod terminus duracionis mosayce legis, ultra quem lex mosayca non obligat, traditus est lex noua que data est per christum. Ex quibus sequitur quod dictum predictum Si vis ad vitam ingredi serua mandata si intelligatur de omnibus mandatis mosayce legis oportet illud restringere ad tempus duracionis mosayce legis in quo lex mosayca obligabat ad omnia precepta in eadem contenta infra quod tempus necesse erat ad habenda vitam eternam omnia mandata seruare. et in eodem tempore christus locutus fuit illa verba si autem cum dicit serua mandata intelligatur de mandatis decalogi uel de aliis moralibus in lege mosayca contentis que quidem moralia mandata cum pertineant ad legem nature in perpetuum durant, tunc intelligendum est dictum saluatoris se extendere ad omne tempus in omni enim tempore huius vite seruanda sunt mandata decalogi et alia moralia in lege mosayca contenta.

Nota quomodo intelligitur dictum saluatoris Si vis ad vitam ingredi serua mandata

Capitulum xi. in quo ostenditur que sunt illa precepta moysaice legis que dicuntur moralia quorum duracio est perpetua in hac vita Et que sunt iudicialia seu ceremonialia quorum duracio in lege noua terminatur.

Saulus.

Mandata legis mosayce indistincte dantur seu indifferenter non enim circa ea distinguitur quod eorum sit preceptum morale seu pertinens ad legem nature uel quod eorum ad hoc non pertineat. et ideo hanc distinctionem quam ponis circa preceptorum diuine legis duracionem non videtur esse certa sed pocius ambigua. Unde precepta mosaice legis videntur esse omnia perpetua vel nulla dicere enim quod quedam eorum sunt perpetuo duratura. et quedam non non videtur habere racionem nec auctoritatem. Paruus. Mandata mosaice legis non fuerunt data indifferenter vt tu dicis. Nam ut quedam eorum vt sunt precepta decalogi fuerunt data sollempniori modo quam alia. et primo in hoc quod illa tantum fuerunt a deo data toti populo. Alia vero precepta fuerunt data moysi. qui postea ea dedit populo vt habetur expresse deuteronomio. v. vbi facta repeticione preceptorum decalogi statim subdit. Hec verba locutus est dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis. et infra eodem capitulo de aliis preceptis dicit sic. Tu vero hic sta mecum et loquar tibi omnia mandata et cerimonias atque iudicia que docebis eos. Item precepta decalogi fuerunt scripta a deo in tabulis lapideis. vt patet exodi xxxi. et xxxiv. Alia vero precepta non sic. sed in rotulo a moyse fuerunt scripta. Item precepta decalogi fuerunt posita in archa testamenti. que fuit collocata in sancta sanctorum vt habetur

Nota quod precepta mosaica non vniformiter fuerunt data nec vniformiter duratura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iii. regum viii°. Ubi sic. non erat in archa nisi tantum due tabule lapidee quas posuit ibi moyses servus dei in oreb. Ex quibus manifeste habetur maxima excellentia preceptorum decalogi. cum precepto dilectionis dei in eis incluso ut supradictum est respectu aliorum preceptorum mosayce legis. Unde et illa precepta s. decalogi sunt omnino indispensabilia et non perpetua nisi sint de lege nature ut moralia precepta.

ll

Saulus. ¶ Preter precepta decalogi quorum excellentia patet ex dictis sunt multa alia precepta in mosayca lege de quibus non habetur certitudo nec regula ad hoc ut sciatur an sint de lege nature vel non. Paulus. ¶ Precepta que sunt de lege nature sunt illa que ex dictamine naturalis rationis habentur quorum aliqua sunt que statim post modicam considerationem possunt approbari vel reprobari per communia principia naturaliter omnibus cognita vel per fidem ut sunt precepta decalogi supradicta quedam vero sunt ad quorum iudicium requiritur consideratio diversarum circumstantiarum quas considerare diligenter non est cuilibet sed sapienti sicut cum dicitur. coram cano capite consurge. et huius cuius simile contingit in speculantis s. quod considerare particulares conclusiones scientiarum que ex primis principiis speculantis deducuntur. non pertinet ad omnes. sed ad solos philosophos. et ideo in talibus sepe contingunt errores in speculantis in deducendo a primis principiis ad conclusiones presertim longinquas et similiter contingit in operabilibus Nam ut ait philosophus in primo ethicorum. bona autem et iusta de quibus civilis intendit tantam habent differentiam et errorem ut videantur lege sola esse natura autem non. Unde considerandum est diligenter singula precepta an s. deducantur recte ex primis principiis iuris naturalis an non et sic poterit cognosci que illorum sint precepta moralia ad ius naturale pertinentia et que non. ¶ Possunt etiam cognosci precepta que non sint de lege nature in hoc quod ante legis dationem indifferens erat an sic vel aliter fieri deberent et tunc talia manifestum est non esse de iure nature. Ut quod quis habeat duas sorores coniunctas sibi matrimonialiter sicut Jacob legitur habuisse gen. xxix. quod tamen prohibitum fuit in lege mosayca ut habetur levitici   ca. Habes ergo ex predictis quod precepta moralia in lege mosayca contenta. quorum precipua sunt precepta moralia in lege mosayca contenta. quorum principua sunt precepta decalogi cum precepto de dilectione in eis incluso sunt perpetuo duratura cum pertinent ad legem nature que perpetua est. Cetera vero precepta ut cerimonialia et iudicialia non sunt perpetua. sed eorum duratio fuit tantum in statu mosaico legis de quo supra fuit dictum.

Nota quod precepta decalogi et preceptum de dilectione dei eis inclusum sunt perpetuo duratura cum pertinent ad legem nature que perpetua est ceremonialia et iudicialia non sunt perpetua.

Capitulum xiii. In quo ostenditur quod cerimonialia et iudicialia precepta sunt quedam determinationes moralium preceptorum. et quod illa licet sint instituta a deo tamen sunt mutabilia auctoritate divina sine preiudicio mutabilitatis ipsius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De quequidem mutatione cerimonialium et judicialium habetur etiam per doctores talmudicos.

Saulus.

Dic mihi que sunt illa que dicuntur cerimonialia et que judicialia et consequenter unde habes quod ista non fuerunt perpetuo duratura. Paulus.
Precepta cerimonialia sunt illa que determinant precepta moralia ad deum. sicut precepta sacrificiorum et sacerdotum de quibus dantur multa precepta in levitico in pluribus capitulis. Similiter et precepta que dabantur de abstinentia ab ore levitici .xi°. et de abstinendo ab aliquibus vestimentis levitici xix°. Similiter quod precipitur de fimbriis faciendis per angulos palliorum numeri .xv°. que et multa alia similia ordinantur ad deum per cultum debitum secundum statum illius populi sub lege existentis. Judicialia vero dicuntur illa precepta que sunt determinationes moralium preceptorum in hiis que pertinent ad ordinationem hominum ad proximum preceptorum in hiis que pertinent ad ordinationem etc. ad proximum de quibus agitur exodi xxi°. et in aliis locis. quequidem precepta non habent vim obligandi ex sola ratione. sed ex institutione et sub quolibet istorum generum. scilicet preceptorum cerimonialium et judicialium sunt multa precepta differentia numero et etiam specie de quibus magistri tui Rab. moy. large tractat in tertia parte sui libri de directione perplexorum. reddens rationem litteralem de singulis. Sed nostri doctores magis proprie ea tradunt reddendo rationem singulorum. non solum litteralem sed etiam figuralem. Saulus. Dicis ergo mihi tu predicta precepta tam cerimonialia quam judicialia distinguntur a moralibus preceptis ut per te est assertum quare dicantur ista precepta cerimonialia seu judicialia determinationes preceptorum moralium. Paulus. Hoc quod petis tibi ostendam exemplificando per aliqua precepta particularia ut ex hiis possis de aliis judicare. Et primo de cerimonialibus de quorum numero sunt sacrificia constat autem quod de jure nature est sacrificare deo prout phi tradunt Nam in qualibet gente ex ritu sacrificatur deo vero vel putativo. et sic patet quod sit de jure nature quod omnibus est commune sed determinare certa sacrificia certo modo facta in certo loco et cum certis circumstantiis et ministris hoc non est de jure nature quia ista diversimode fiunt in diversis locis. et gentibus. Unde ista determinatio talium non pertinet ad jus nature nec per consequens ad moralem doctrinam ideo tales determinationes dicuntur cerimoniales non morales Similiter in judicialibus quod latro restituat ablatum est de jure communi omnibus. et ideo hoc est morale. sed quod aliquod furtum restituatur in duplum aliud vero in quadruplum et hoc. ut exodi xxii°. hoc non est de jure nature sed

ex institutione et ideo non dicit preceptum morale sed iudiciale et sic intelligendum est de aliis determinacionibus iuris naturalis que non sunt innouande in lege noua. sic nec sunt de iure nature sed ex institucione. Saulus. Licet ista precepta tam ceremonialia quam iudicialia non sint de iure naturali. sunt tamen ex institucione diuina non autem humana. institutiones autem diuine inmutabiles debent esse. quia ut legitur num. xxiii. Non est deus ut filius hominis ut mutetur. et ideo doctores nostri dicunt ea esse perpetuo duratura. Vnde Ray. moy. in libro de iudicibus titulo de regibus in ca. xi. vbi loquitur de messia sic dicit. lex ista s. mosaica ceremonialia eius et iudicialia eius non sunt mutabilia in seculum. nec in seculum seculi. nec est addendum super ea nec diminuendum et quicumque addit vel diminuit uel extrahit verba preceptorum a sensu suo litterali indubie est impius et epicurus. hec ille. Paulus. Leges a deo institute mutari possunt sine mutacione ipsius dei instituentis in prima enim etate ex institucione diuina non erat hominibus licitum edere. nisi de terra nascentibus vt habetur gen. primo et tamen in secunda etate post diluuium fuit eis licitum comedere aialia vt habetur gen. ix. Ex quo patet quod deus inmutabilis manens statuta sua prout diuersis congruit temporibus mutat. Ex dictis autem magistri tui. Ray. moy. non potes sumere contra me efficax argumentum vt sepe dictum est superius presertim cum in primo ca. huius distinctionis ostensum est quod legi mosaice posset addi. aliquid uel diminui et etiam patet in iiº ca. ostensum est. licet in aliquibus preceptis mosaice legis videatur dici quod sunt perpetuo obseruanda. non tamen intelligendum est de perpetuitate absoluta sed tantummodo limitata secundum duracionem mosaice legis pretaxata. sunt etiam aliqui doctores tui antiquiores quam Ra. moy. qui dicunt expresse de quibusdam preceptis cerimonialibus legis veteris quod non erant duratura in perpetuum et similiter est dicendum de aliis. Saulus. Allega michi rogo illos doctores meos hoc sencientes. Paulus. In libro beresich rabba. gen. xli. exponendo illud ps. dominus soluit compeditos sic dicitur. Omnis bestia que inmunda reputata est in seculo isto. s. tempore legis deus sanctus et benedictus faciet eam mundam in futuro quemadmodum fuerunt munda primitus filiis noe quibus dictum est gen. ix. sic olus herbe dedi vobis omnia. quemadmodum olus fuit mundus omnibus. sic etiam omne animal et bestia fuerunt munda eis. s. filiis noe ita quoque in futuro ipse deus erit absoluens quod prohibuit hec ille. Ex quibus patet quod secundum istum doctorem tuum omnia prohibita in veteri lege quae ab eis vocatur secundum istud. s. seculum legis mosayce erunt soluenda tempore futuro. s. messie. et idem dicendum est de aliis cerimonialibus que non habent maiorem racionem manendi quam illa.

Rabi moyses

Quod leges a deo institute mutari possunt sine mutacione dei

bereschrabba

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulum xiii. in quo ostenditur quod fideles Christi non sunt redarguendi de transgressione precepti de ydolatria eo quod adorant sculptilia et ymagines contra iudeos qui eos taliter ydolatras esse existimant.

Saulus.

Et sic dimittamus loqui de cerimonialibus seu iudicialibus de quibus posses aliqualiter subterfugere quomodo tamen posses evadere manifestam transgressionem vestram circa quedam precepta decalogi que temerarie inter vos non observantur ymmo violantur et non observantur a vestris fidelibus. decalogus autem fuit datus sollempniter adeo ut supra per te fuit allegatum et eius precepta perpetuo sunt observanda, non enim data fuerunt cum aliqua limitatione tacita vel expressa ut patet exodi xx°. ubi eorum datio primo narratur et deuteronomio v°. ubi ipsa datio decalogi a moyse repetitur. Paulus. Ostende quomodo aliqua precepta decalogi a fidelibus violantur seu non observantur. Saulus. Duo precepta de principalibus decalogi in tabula prima contenta, scilicet preceptum de prohibitione ydolatrie quod apud vos est primum preceptum apud nos secundo, similiter et preceptum de observatione sabbati apud vos tercium apud nos quarto scilicet. manifestum est quod tui fideles neutrum eorum servant sed ea taliter et publice transgrediuntur. Paulus. Ostende in quo dicis. primo de precepto ydolatrie et consequenter procedemus ad preceptum de sabbato. Saulus. In precepto de prohibitione ydolatrie supradicto tria leguntur esse prohibita. Unum est quod nullus accipiatur in deum nisi solus deus. ille scilicet qui eduxit populum israel de egipto quod patet sic. Nam cum dixisset. Ego sum dominus deus tuus. qui eduxi te de terra egipti. statim subdit. non sint tibi alii dii coram me. Secundum est quod nullus faciat sculptile nec ymaginem eorum que in celo sunt. nec in terra etc. quod patet cum dicitur. non facies tibi sculptile etc. Tercium est quod nichil talium sculptilium seu ymaginum adoretur quod patet cum sequitur. Non adorabis ea nec coles. quodlibet autem istorum trium transgrediuntur fideles tui manifeste. habent enim in deum christum tuum quidem licet concedatur quod fuit messias non tamen est ille deus qui eduxit populum israel de egipto. Unde manifestum est quod recipiendo illum messiam in deum sunt transgressores illius prohibitionis in qua dicitur. Non sint tibi alii dii coram me. Item ecclesie et oratoria vestra plene sunt sculptilibus et simulacris atque hominum ymaginibus quod est manifeste contra prohibitionem 2am. in qua dicitur non facies tibi sculptile. Item predicta sculptilia seu simulacra. adoratis. et colitis. et sic manifeste transgredimini etiam prohibitionem in qua dicitur. Non adorabis ea neque coles. Paulus. Preceptum de prohibitione ydolatrie in decalogo contentum observatur a fidelibus quod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q. nõ ē ydolatra adorare xp̃m ut verũ deũ cũ ipse sit deus

ut decet obiectionibus tuis non obstantibus. Nam habendo xp̃m nostrũ in deum nõ transgredimur prohibicionem diuinã inqua dicitur nõ sint tibi dij alienj coram me. ipse enim xp̃s secundum veritatem catholice fidei est verus deus sicut et verus homo. et ideo ipse est qui eduxit populum israheliticum de terra egipti. similiter qui creauit celum et terram et legem dedit moysi in montem sinay et ideo secundum deitatem ipsius secundum quã omnia predicta ei competunt ipsum habemus in deum et habemus secundum hoc nisi unum deum et sic nõ transgredimur predictam prohibicionem

Saulus. ¶ Audio verba tua que tamẽ non comprehenduntur ab intellectu humano. quomodo enim possent non solum verificari. sed etiam intelligi seu ymaginari quod una et eadem res sit creator et creatura finitum et infinitum et multa alia incompassibilia que in predicta tua assercione includuntur.

Q. ꝑmittit loqui de diuinitate xp̃i in suis locis

Paulus. ¶ Certus sum quod ista que ad deitatem xp̃i pertinent tibi videntur inpossibilia sed quia ut supra dixi tibi quia de hoc misterio quod singularem difficultatem incredendis importat maxime apud te qui nõdum lumine fidei es illustratus infra est tractandum ubi inter me et te est agendum de deitate xp̃i ideo ad presens de hoc supersedeamus usque ad proprium locum / Sed de secundo in quo dicis nos transgressores esse secunde prohibicionis inqua dicitur. Non facies tibi sculptile: et cetera / ex hoc quod in oratorijs et ecclesijs nostris fiunt simulacra sculptilia et hominum ymagines et huius

Q. ymagines nõ fiunt a catolicis ut illas adorent sed ad representandum aliquas veritates

Respondeo tibi quod illa prohibicio secunda de nõ faciendo simulacra et ymagines ordinatur in sequentem prohibicionem. scilicet. tertiam inqua dicitur Non adorabis ea neque coles facere enim ymagines vel simulacra nõ ad adorandum ea seu colendum sed ad representandum aliquam veritatem utilem ad contemplandum sed representandam aliquam veritatem utilem ad contemplandum de diuinis misterijs seu miraculis et de alijs similibus que non inducunt errores sed ad mores proficiunt nõ intelligitur esse prohibitum in hoc precepto de prohibicione ydolatrie: Saulus ¶ Littera simpliciter prohibet facere huiusmodi. sculptilia etiam si nõ adorentur neque colantur nõ enim dicit nõ facies sculptile ad adorandum sed precise prohibet. Non facies sculptile: unde racio tua non habet locum. Paulus. ¶ Si bene consideras necesse est ut prohibicio de faciendo simulacra et ymagines intelligatur modo predicto. scilicet. quia talia non fiant ut adorentur seu colantur Constat enim in fabricacione tabernaculi exodi xxv° quod duo cherubim erant super propiciatorium cum alijs extensis quidem erant in forma humana et mutuo se respiciebant et ista erant in sancta sanctorum in loco sanctiori ceteris ubi dabantur diuina responsa unde numeri .vij°. capitulo. dicitur quod cum ingressus esset moyses in tabernaculum federis audiebat vocem loquentem sibi de medio duorum cherubim. Ad veritatem igitur si ymagines humane ponebantur in loco tam sanctissimo ubi

Q. duo cherubim erant super propiciatorium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sedes dei reputabatur quoniam posses dicere quod fieri ymagines simpliciter prohibetur inde caloyo Unde opportet te concedere quod dicam. scilicet quod solum prohibentur fieri ut adorentur seu colantur ut deus non autem si alia ratione acomoda seu utili fiant. Saulus. Responsio tua non valet primo quia non probas quod cherubim essent ymagines humane. 2° quia non ostendis quod tales ymagines scilicet humane scilicet in illo loco aliquid valent spiritualiter representarent. Paulus.

Quod autem ymagines illorum cherubim essent humane habentes alas extensas in sanctis sanctorum satis declaratur iij° regum vj°. ubi in fabricatione templi legitur sculpsit quoque in tabulatis illis que erant ex hore cherubim et leones et palmas quasi in similitudine hominis stantis. et id. ij° paralip. iij°. Ex quibus patet manifeste quod cherubim erant ymagines humane et in translatione caldaica dicuntur iuvenes et sic habes primum quod querebas. Ad secundum vero quod queris ut ostendam tibi quod tales ymagines spiritualiter representarent respondeo quod quia propiciatorium representabat sedem dei et deus erat ibi quasi loquens moysi ut dictum est. Ideirco cherubim circumstantes representabant angelos qui assidue assistunt deo. Unde ysa. vj° ubi dicitur Vidi dominum sedentem super thronum et cetera. sequitur Seraphin stabant super eum sex ale uni et sex ale altero Similiter et daniel vij° ca. de deo dicitur Milia milium assistebant ei. scilicet angelorum. Unde ad hoc quod moyses vel summus sacerdos intrans sancta sanctorum elevaret mentem suam in divinorum contemplatione conveniens erat ut esset ibi representatio divine magestatis in propiciatorio quasi super thronum sedentem cum assistentibus angelorum qui frequenter in ymagine humana consueverunt apparere ut designetur eorum intelligencia sine et cum alis ut designetur eorum promptitudo et acceleratio ad exequendum divina mandata ut patet dan. ca. et in ps. dicitur Et ascendit super cherubim et volavit. Ymagines autem leonum intra sancta sanctorum ponebantur ut summus sacerdos illuc intrans adorandum haberet memoriam de regno iude quod erat principale in israel. Illa enim tribus portabat in vexillo suo leonem Unde de iuda dicitur gen. xlix°. Catulus leonis iuda et inter orationes quas summi sacerdotes intrantes sancta sanctorum faciebant una de principalibus est non auferetur sceptrum de iuda et cetera ut habetur in libro ioma. in qua oratione pro perseverancia regni iude orabat et etiam pro adventu messie. Ibi enim dicitur Donec veniat qui mittendus est. et de illo predicitur Surgit leo de tribu iuda. et sic habes que ymagines ponebantur non veteri lege in loco sanctiori et cetera rationes quas petis. Saulus. Si in sculptilibus seu simulacris non prohibetur factio sed sola adoratio suffecisset hoc solum prohibere dicendo non adores sculptilia neque colas ea. superfluum ergo fuit dicere: Non facies tibi sculptile si factio sola sculptilium non esset prohibita. Paulus. Non est superflua illa prohibitio

Sed cherubim in templo erant in similitudine et ymagine hominis stantis representantes angelos assistentes ad deum qui frequenter in humana consueverunt apparere ut designetur eorum intelligentia et cum alis ut ostendatur eorum promptitudo ad exequenda divina mandata

Sed tribus iuda portabat in vexillo ymaginem leonis ut patet in littera supra

lib. ioma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de factione sculptilium quia qui facit sculptile et illud adorat est transgressor duo
rum preceptorum Si autem adorat sculptilia iam facta que ipse non fecit est trans
gressor unius precepti tantum qui autem facit et non adorat nec cum intencione adoran
di hoc facit non est transgressor alicuius precepti et sic habes planum sensum harum prohi
bicionum. ex quo non potes nos arguere de earum transgressione simulacra enim et
ymagines que communiter sunt in oratoriis nostris non adorantur neque coluntur ut dii
sed fiunt principaliter ad hoc ut homines presertim simplices ad memoriam reducant gesta
seu facta sanctorum virtuosa seu historica ut inde excitentur ad laudem dei et ad eorum
imitacionem hoc est enim perutile communiter de dissanctibus iuste vivere unde ysa. li. ca. Audi
te me qui sequimini iustitiam et querentes dominum intuemini abraam patrem vestrum
et cetera. Si igitur considerare seu intueri abraam oculo mentali consulitur seu pre
cipitur a propheta ad ipsius abrahe imitacionem depingere abraham cum immolacione
ysaach perutile est ad reducendum memorie virtutem ipsius abrahe et eius obedienciam
ad deum ex visis enim secundum philosophum movetur animus Unde ad istum finem ymagines
sanctorum in ecclesiis nostris ponuntur. scilicet ut eorum opera virtuosa memorie reducantur
ut per hec provocentur homines ad sanctorum imitacionem non autem ponuntur ymagines
predicte ad hoc ut adorentur ut deus. **Saulus.** ¶ Et si non ponantur ymagines
in oratoriis vestris prout tu asseris ad hoc quod adorentur adorantur tamen
de facto ut est manifestum et sic estis transgressores predicte prohibicionis
duplicis in decalogo contente et hoc communiter et frequenter. **Paulus.** ¶ Non omnis
adoracio facta creaturis est prohibita. sed solum adoracio illa que soli deo debetur
que apud nos vocatur adoracio latrie Si enim nulla adoracio posset licite creaturis
fieri abraam amicus dei non adorasset ethicos. quod tamen legitur fecisse gen. xxiii.
nec david qui fuit sanctus adorasset saulem quod tamen fecit ut habetur primo regum xxiiii. Et
sic de multis aliis Ex quibus constat quod aliqua adoracio posset fieri creaturis
et talis adoracio apud nos vocatur adoracio dulie. Adoracio tamen latrie soli
deo est exhibenda non autem creaturis inquantum sunt creature et ideo adoracio
quam nos exhibemus sanctorum ymaginibus non est intelligenda adoracio latrie sed
dulie que creaturis excellentibus posset sine peccato exhiberi ut patet exemplis pre
dictis. **Saulus.** ¶ Video quod indifferenter adoratis deum et sanctorum vestrorum ymagines
et quod durius est quod crucem et ymaginem crucifixi vestri eadem adoracione adoratis
ut est manifestum. **Paulus.** ¶ Ut clarius ista intelligantur scire debes quod
adoracio latrie principaliter consistit in corde. scilicet cum homo cordialiter se subi
ciat deo adherendo ei tamquam prime veritati inredendis et tradendo se sive ob
sequiis seu preceptis in agendis quodammodo Et sic cum homo timore dei filiali
seu sancto in corde habet de qua dicta adoracione dicit psalmista. Adorabo ad templum

Reper. de adoratione q. continent plurima

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sanctum tuum in timore tuo. Talis enim adoracio mentalis cum timore dei sancto qui
permanet in seculum seculi fit. et in hac principaliter consistit vera adoracio et quia
naturale est hominibus manifestare conceptus suos interiores per aliqua signa
exteriora unde philosophus in primo periarmenias voces sunt earum que sunt in anima passionum
note ideo oportuit ut adoracio mentalis que principalis est per aliqua signa
exteriora manifestaretur ut puta per inclinaciones corporales vel genuflexi
ones et huiusmodi quequidem signa exteriora non eadem sunt apud omnes nec ubique et
semper sed diversa secundum diversitatem linguarum in diversis temporibus seu regionibus
idem conceptus seu similes significant, et sic est de adoracionibus exterioribus
scilicet quod licet adoracio mentalis supposita eadem sint seu eiusdem rationis apud omnes.
Adoracio tamen exterior que interiorem significat adoracionem non est eadem
sed diversa secundum diversitatem temporum et regionum constat enim quod reverencia que
exhibenda erat locis sacris tempore antiquo significabatur per amocionem calcia
mentorum ut habetur exodi iii. et iosue v. sed in magnis iam temporibus talis reverencia
exterior non exhibetur locis sacris. Ratio huius diversitatis est quia signa exteriora
non naturaliter sed ad placitum signant conceptus interiores et ideo talia signa
exteriora frequenter variantur. Unde in proposito inclinaciones corporales seu
genuflexiones que forte aliquando significabant adoracionem latrie interiorem
iam in magnis temporibus non proprie hoc significant sed communiter adoracionem communem
tam latrie quam dulie et ideo licite possunt fieri tales adoraciones exteriores
creaturis excellentibus ut sanctis et etiam potentibus salua tamen rectitudine
intencionis inconcepta interiori secundum quam nunquam adoracio latrie supradicta
debet fieri nisi ad solum deum et hoc observatur seu semper debet observari apud catho
licos et sic non debent notari de transgressione prohibitionis predicte. scilicet non
adorabis ea. 2 c. Saulus. ¶ Quid dicis de adoracione crucis et cru
cifixi. quem ut audivi a doctoribus tue gentis adorant adoracione latrie et
tamen constat quod non sunt dii. quare per talem adoracionem manifeste trans
gredimini prohibitionem decalogi dicentis. Non adorabis ea. Paulus.
¶ In qualibet ymagine possunt duo considerari unum est quod illa ymago sit in
se. aliud vero quod representat talis ymago. ¶ Primo modo crux vel crucifi
xus ligneus seu methalinus et huiusmodi non adorantur nec debent adorari
cum in se non sint aliud nisi res elementares et corruptibiles. Secundo
modo sunt adoranda adoracione latrie. representant enim deum crucifixum
de cuius deitate tractatum est inter me et te ut dictum fuit supra in multis
locis. Unde presupposito quod crucifixus ille quem representant est Christus deus.
manifestum est quod illa ymago ipsa representans in quantum talis est adoranda scilicet representans

De quo ymago potest dupliciter considerari

ut ipse deus eodem enim motu mouetur aut ipsum in representante et representatum in quo secundo modo suppedito consideratur.

Capitulum xiiii. In quo ostenditur quod fideles xpi non sunt transgressores precepti de obseruatione sabbati prout hebrei false extimant. Et quod dies dominica successit sabbato in hac obseruatione:

Saulus.

Durissimum est quod presupponis scilicet quod deus xpus est seu fuit crucifixus xpus sed quia de hac deitate tui messie te offers tractaturum placet michi tollerare donec illud inter me et te tractetur sed ad presens et si de fabricatione et adoratione ymaginum aliqualiter posses euadere nulla tamen tergiuersatione celare posses quod estis manifeste transgressores precepti de sabbato quod est quartum preceptum decalogi apud nos iii. xpo apud vos apud omnes ultimum tamen preceptum est prime tabule in qua precepta ordinaria ad deum ponuntur. Constat tamen quod omnia opera seruilia tam mecanica quam alia in die sabbati operamini nulla mentione facta de solennitate illius diei tam sollempniter in decalogo data et multipliciter in pentateuco et aliis libris prophetalibus repetita. Paulus. Obseruationi sabbati succedit apud nos obseruatio dominice diei in qua multum opus seruile licitum est facere nec mecanica opera seu laboriosa operari sed est dies assignata ad vacandum deo omissis solicitudinibus mundanis in aliis diebus consuetis et sic non sumus huius precepti transgressores. sed potius preceptum illud impletur presertim per deuotos fideles qui in festis seu diuinis sollempnitatibus non in vanitatibus seu teatris occupantur sed diuinis laudibus atque sermonibus vacant. Illi autem qui per oppositum in huiusmodi diuinis festis se habent non sunt dicendi sabbatorum obseruatores apud te nec etiam apud nos. Saulus.

Obseruatio dominice diei que apud vos consueuit fieri non posset de iure dico succedere obseruationi sabbati in decalogo contente propter duo. Primum quia dies sabbati precipitur fieri in die vii. ut expresse habetur exodi xx. et deuteronomii v. et in multis aliis locis dominica autem dies est octaua et sic deficitis manifeste in obseruatione huius precepti quantum ad obseruationem temporis. Secundum quia in obseruatione sabbati prohibentur multa expresse in littera a quibus vos in diuinis diebus non abstinetis ut decoctio ciborum et itineratio que prohibentur expresse in sabbato ut habetur exodi xvi. similiter et incendere ignem quod prohibetur in sabbato exodi xxxv. unde data quod obseruatio dominice diei succederet obseruationi diei sabbati adhuc deficitis in

Quod sabbato succedit obseruatio diei dominice

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eius obsuacione facientes illa que expsse prohibentur fieri in sabbo. Paulus
¶ Circa pceptu de obsuacione sabbati considerare debes qd hoc pceptu ad lit-
teram intellectu non totu est morale ut sic semp obliget sed3 se totum
s ptim est morale et sic obligat etia in noua lege sic et cetera pcepta leg
moralia ptim vo cerimoniale et sic no obligat in lege noua sic nec
alia cerimonialia quoz obligatio vt sup dictu est terminatur sed3 duracoez
mosayce legis. Illud enim est morale in h pcepto s. qd ho deputet aliqd tps
racionabilem ad spualem reffectione qua mens hois in deo reficit sic de
putat aliqd tepus ronabile ad corporalem refectione vel ad alia huma
no corpori nccia. et h manet tepore noue legis in obsuacione diei do.
quequidem dies deputata est ad h vt homo vacet ab omi ope suili vt
in deo spualiter reffitiatur et h sufficit ad moralitate huius precepti.
obseruanda. ¶ Cerimoniale aut in h pcepto est determinatio tpis
in diem vij. et quatum ad hoc non obligat h pceptu in lege noua sic
nec alia cerimonialia mosayce leg ut dictu est sup. et ideo ad vaca
cione ab opibus suilibus et refectione mente in deu deputata fuit
dies dnica ex institutione eccle et consuetudine ppli xpiani quequidem
dies sedm statum noue leg fuit tps congruu ad huius obsuacionem
magis qz dies septima. Saulus. ¶ Qz alia dies preter vij instituta
tuta sit seu deputata ad dei obsequiu in loco sabbti sic vt dies sabb
reduceretur pphana et non sca puet tu assis nullo modo fieri posset pp
duo. ¶ Primu qz deus ipe benedixit et scificauit diem septi. sic diem
sabbati. gen. ij. ca. et h fuit pma consecracio seu scificatio adeo facta.
licet enim deus in opibus sex diez legit aliquas creaturas benedixisse ut
aialia et homine no tame legit aliquas creaturas benedixisse vt aialia
et homine non tame legit aliqd benedixisse et scificasse nisi diez vij. s.
sabbati Scificacio aut alicuius rei consistit in eius deputacione et applica
cione ad dia obsequia. Unde nu xvj. ca. de deo dicit. et scos applicabit sibi.
nullus aut posset amouere hanc scificacione qz deus ipe scificauit vt patet
de se. ¶ Sedm qz ro huius scificacionis adeo assignata ad huc manet in
eodem vigore sic tunc qz qdem ro expmitur ibidem. s. gn. ij. vbi sic. Et
benedixit deus diei vij. et scificauit illu qz in ipo cessauerat ab vniuerso
ope suo qd creauit Quequidem ro huius scificacionis eiusdem efficacie e
etiam post aduentum messie sic prius et ideo manere debet eius effectus.
Paulus. ¶ Ad primu respondeo qd non est inconueniens qd aliquae res
adeo scificate redantur pphane et eis succedant in scitate alie res ppe-

nita enim fuerunt adeo sanctificata ut habetur exodi xiij. et loco eorum fuerunt adeo sancti/
ficati leuite unde numeri iij. Locutus est dominus ad moysen dicens Ego tuli le/
uitas a filiis israel pro omni progenito in filiis israel eruntque leuite mei. etc.
et sic patet quod sanctificatio progenitorum per deum facta translata fuit in leuitas et
simili intelligendum est de sanctificatione sabbati. Saulus. Si sanctificatio a
deo facta transeat de uno in aliud sic quod una res succedat altera in sancti/
ficatione non est inconueniens si utrumque fiat per dispositionem diuinam sic
est de progenitis et leuitis per te allegatis ipse enim deus qui sanctificauit progenita
transtulit eorum sanctificationem ad leuitas sicut patet per auctoritates per te allega/
tas sed non sic est de sabbato quod legitur deus per se sanctificasse et nunquam legitur
sanctitatem suam transtulisse in diem dominicam quod autem dicas hanc translationem
fuisse facta ex institutione ecclesie tue et consuetudine populi christiani manifestum
est non valere institutiones autem humane seu consuetudines non possunt
diuinam legem seu sanctificationem tollere. ut est manifestum. Paulus. Pre
ceptum de sanctificatione sabbati quantum ad eius moralitatem non obligat ad obser/
uantiam istius diei plusquam alterius sed solum ad aliquem diem et ideo instituta aliqua
die ad huiusmodi sanctificationem preceptum impletur prout est morale unde etiam non
agnouit sanctitatem a die sabbati. sed hec sanctitas inquantum erat ceremonialis que ad
exterminationem certi temporis fuit amota sicut et alia ceremonialia institu/
tio autem diei dominice per ecclesiam et consuetudinem christianam obligat ad dominice diei
obseruationem et in hoc etiam non tollit diuinam legem quod patet per tale exem/
plum deus enim mandauit decimas dari de animalibus nascentibus quod quidem
preceptum obligat ad hoc quod homo det de decem agnis unum. scilicet istum vel illum non
tamen obligat ad aliquem eorum determinatum si autem homo unum eorum determinatum
assignet et separet pro decima. tunc ille agnus ex tali assignatione humana est
sanctificatus tanquam decimatus deo. non tamen ex vi precepti quia ex solo precepto nullus
agnus determinatus erat dandus in decima et sic in proposito. Saulus.
Exemplum tuum non applicatur proposito Nam deus certa die sanctificauit scilicet
illam vij. in qua requieuit ab operibus suis et ideo talis sanctificatio non
potest amoueri ab eadem die per humanam institutionem in decimis autem non
determinatur adeo que sit illa pars que in decima est assignada sed hoc relinquitur
humane assignationi et ideo improprius accipitur exemplum ad sanctificationem
sabbati de sanctificatione progenitorum in qua deus determinauit quod primo aperiens
uuluam esset sanctificatum et illud non posset in aliud mutari et sic intelligi
oportet in sabbato in quo deus certam diem assignauit quod nullo modo institu/
tione humana mutari debet. Paulus. Si bene consideras diem

Sed vide quomodo de decimis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illam quod deus sanctificauit fuit primum sabbatum in quo primo cessauit deus ab 87
operibus et illa non potest mutari seu amota fuisse alia uero sabbata
sequentia non sic fuerunt adeo ipse sanctificata secundum se ipsa sed in signum prioris
sabbati adeo sanctificati unde cum dixisset exodi xxxi. Custodiant filii israel
sabbatum. et cetera subdit. pactum est sempiternum inter me et filios israel
signumque perpetuum sex enim diebus dominus fecit celum et terram et in septimo
ab opere cessauit. Ex quo patet quod sabbata que fuerunt post primum sabbatum
non fuerunt sanctificata nisi in signum prioris sabbati quodquidem signum perfi-
citur per hoc quod una certa dies determinata post sex dies assignetur
in signum prioris sabbati in quo deus requieuit ad quod quidem signum satis
sufficit dies dominica assignata propter etiam ad uacandum deo post sex dies ad la-
bores humanos deputatos. Unde primum sabbatum quod legitur in deserto celebra-
tum fuit vii. die a descensu manna quequidem descensus non legitur fuisse in prima
die ebdomade. Saulus. Non sufficit ad hoc signum dies dominica propter tuam etiam
assignata hec enim dies est octaua a prima die in qua deus incepit opus creacionis
non autem vii. tamen septem sanctificauit cui quidem die sanctificate correspondent omnia sab-
bata sequencia successiue. omnes enim sunt septime computando ab exordio mundi.
Paulus. Si bene consideras primum sabbatum quod legitur in deserto celebratum non — quod de descensu manne in deserto in qua die descendit
fuit vii. dies correspondens primo sabbato quod fuit in mundi exordio prout tu dicis
sed fuit vii. dies a descensu manne quidem descensus non legitur incepisse in prima
die ebdomade ut sic vii. dies computata a prima die descensus manne concurrat
cum die sabbati in primo exordio sanctificati. ymo probabilius possit dici quod dies prima in
qua manna descendit non fuit prima dies ebdomade que dicitur una sabbatorum. Nam
in primis uesperis illius diei descendit coturnix et saturati sunt carnibus ut habetur exodi
xvi. constat autem quod si illa uespera esset uespera sancti diei sabbati non esset eis li-
citum occidere coturnices et parare eas. Ex quo patet quod dies immediate
precedens descensum manne non fuit dies sabbati. et per consequens prima
dies in qua manna descendit non fuit una sabbatorum. ex quo patet quod primum
sabbatum in deserto celebratum non fuit correspondens primo sabbato quod adeo
fuit sanctificatum. Ex quibus sequitur quod in obseruacione precepti de sabbato
sufficit obseruare vii. diem post sex dies laboris etiam si non correspondeat ad
primum sabbatum mundi quod etiam patet in sabbato terre de quo leuitici xxv. Sab-
batizet terra sabbatum domino sex annis seres agrum tuum et cetera vii. autem anno sabbatum
erit terre requiecionis domini. Idem de sabbato remissionis deuteronomii xv. in quibus ma-
nifestum est quod talia sabbata non correspondent primo sabbato mundi quod adeo fuit
sanctificatum non enim deus in sex annis creauit mundum et in vii. requieuit co-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

D'c

respondent tamen in racione septenarii .s. in memoria creacionis mundi
in qua deus post sex dies operacionis requieuit in vii° et sic post sex a
nos culture est vii^us requies terre vel remissionis debitum et hoc sufficit
obseruare ad memoriam creacionis mundi siue sit quod sabbata correspondeat
primo sabbato sanctificato prout tu estimas. **Saulus** ¶ Secundum te sufficeret
ad obseruanciam sabbati computare sex dies incipientes a quacumque feria
siue esset prima siue secunda siue tercia et huiusmodi et seruare septimum diem tamquam sab
batum quod est absurdum quia sic vnus celebraret sabbatum in die lune alius

De de celebratione sabbati i certa [illegible]

in die martis. et sic de aliis. **Paulus.** ¶ Si contingeret quod aliquis homo exis
tens in partibus valde remotis vel ex aliqua alia causa nesciret neque posset
scire quis dies esset dies in qua tota communitas celebraret diem sabbati teneretur
post sex dies laborum qualitercumque computatos celebrare septimum diem vt sabbatum

Rabbi moyses

et sic determinatur a doctoribus tuis prout Rabbi moyses in iii° li. sup. deut. ti. de sab.
ponit sed scientibus computacionem communem totius plebis non licet aliam sibi facere
seorsum sed seruare sabbatum ab omnibus celebratum aliter enim esset magna con
fusio et dissencio in celebracione sabbati. **Saulus** ¶ Quare ergo fide
les tui fecerunt sibi nouam computacionem incipiendo computare sex dies cre
acionis a ii. feria vt sic sabbatum celebraret in die dominica cum tamen tempore
tui messie computabant hii sex dies a die dominica que dicitur prima sabbatorum ut in
multis locis patet in euangelio. Vnde igitur processit talis nouitas in hac com
putacione: cum ipsi scirebant computacionem ebdomade communem totius plebis et sic
non licebat eis facere aliam nouam sed sabbatum seruare ab omnibus celebratum
ex hac enim nouitate sequitur magna confusio et dissensio ut tu dicis in huius

Sequitur i noua lege de celebratione sabbati i memoria eductionis de terra egipti per dominica in reuerenciam maioris liberationis facte per christum [illegible]

obseruacione. **Paulus.** ¶ Racio autem quare dies dominica successit in obser
uacione sabbato talis est. Nam obseruacio sabbati non solum fuit in memo
ria creacionis mundi prout exo. xx°. dicitur. sed eciam in memoria eductionis
de seruitute egipciaca prout habetur in decalogo repetito deut. v°. vbi sic dicitur
memento quod et ipse fuisti in egipto et eduxerit te inde dominus deus tuus in ma
nu forti et brachio extento ideirco precepit tibi ut obseruares diem sabbati. sed
constat quod in diebus messie non erat facienda memoria de eductione egip
ti propter reuerenciam maioris liberacionis que per messiam erat fienda vnde
ie. xvi. ca°. Ecce dies venient dicit dominus et non dicetur vltra viuit dominus
qui eduxit filios israel de terra egipti sed viuit dominus qui eduxit filios israel
de terra aquilonis et cetera. que quidem prophecia non potest verificari de tempore li
beracionis a captiuitate babilonica prout quidam erronee putauerunt
Nam in templo secundo celebrabatur agnus paschalis in memoria liberacionis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ab egipto ut patet in libro talmudico qui dicitur pethaym ubi tractatur de
agno paschali sed intelligenda est necessario de tempore messis in quo iste
erat liberandus a multo maiori servitute quam a servitute egiptiaca in tantum
quod iam redemptio egiptiaca non erat memoranda unde quod sabbatum primum
scilicet antique legis in memoria eductionis de egipto in parte erat celebratum
quequidem memoria erat cessanda tempore messie ut dictum est ideo transla
tum fuit de die illa septima ad septimam diem et hoc convenienter Nam prima sabbati
est dies octava computando a primo dierum omnium sex autem dies computatum significat
secundum omnes presens scilicet diuiditur in sex etates huius mundi prout Ray. moy. gerundensis
ponit in prohemio genesis. sabbatum secundo significat septimam etatem que est
seculum futurum in quo anime beatorum in deo requiescunt quod doctores tui talmudi
ci vocant scilicet quod totum est sabbatum. octavo secundo dies scilicet dominica significat octavam
etatem scilicet resurgentium quequidem resurrectio incipit a nostro messia in
una sabbatorum que est dies dominica et ideo proprie et rationabili celebritatis
sabbatine successit celebritas dominice diei ex institutione ecclesie et consuetu
dine ipsi christiani. In hoc etiam celebratur memoria creationis mundi Nam
in qualibet septimana una tantum dies dominica celebratur et sic memoria cre
ationis mundi in qua in sex diebus deus fecit omnia et in septimo requieuit
manifeste prestatur et iterum quia dies dominica est octava a primo dierum omnium et in
ipsa resurrectio incipit ut dictum est et sic in eadem resurrectio celebratur
in qua est ultima et perfecta requies. **Saulus** ¶ Quidquid sit de ista succes
sione unius sabbati ad aliud quod potes dicere in modo observationis in quo
dies dominica debuisset succedere secundum te. et tamen non sic fit. Nam opera
que expresse prohibebantur in sabbato ut habetur exodo xxxv. et in aliis locis tamquam
licita non veremini facere in diem dominicam quam succedere asseritis sabbato.
Paulus. ¶ Opera que prohibentur in lege fieri in sabbato ut decoctio cibo
rum et egressio de loco et huiusmodi manifeste pertinent ad cerimonialia que in
lege noua non obligant ut dictum est supra Illud autem est morale in
observatione sabbati scilicet cessare ab operibus servilibus que quidem opera servilia
proprie intelliguntur opera peccati Nam ut ostensum est supra subiectio spiritu
alis per quam homo subditur peccato maior est quam servitus corporalis. unde
facere opera peccati in die dominica gravius est quam in die prophana dicitur etiam
opera servilia opera quibus homo servit alteri et hec sunt opera corporalia que si
sint talia ut impediant applicationem hominis ad divina non sunt licita in
lege noua quia contrariantur observationi sabbati que proprie consistit in va
cando. opera autem corporalia que deserviunt hominum necessitatibus communibus et

pethaym

Rabbi moyses gerundensis

Quod dies dominica celebratur in memoriam creationis et resurrectionis que est octava etas resurrectionis

Quod cerimonialia non sunt observanda in die dominica ut decoctio ciborum et huiusmodi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non contrariant predicte observancie ut de coitu aborum et huius non intelligitur prohibitam nisi cerimonialiter et ideo in lege noua non obligant quia tantum duracio non transit ultra statum moysaice legis ut iam dictum est

Capitulum xv. in quo ostenditur quod preceptum de circumcisione corporali non obligat fideles xpi sicut iudei false extimant sed cessat cum aliis cerimonialibus ve. leg.

. Saulus .

Circumcisio que fuit data abrahe et semini eius non subiacet statui moysaice legis in duracione nam abrahe data fuit per magnum tempus ante dationem legis gen. xvii. unde nec debet computari cum cerimonialibus moysaice legis in duracione sed eius duracio manere debet durante fide habrahe cui data fuit in signum federis quequidem fides s. habrahe adhuc durat etiam [illegible] et ideo manifestum est quod fideles tui precepti de circumcisione sunt transgressores preceptum cum magister tuus circumcisus est et apostolus tuus post passionem tui messie circumcidit quendam suum discipulum. Ex quo manifeste patet quod circumcisio durare debet etiam post tuam legem nouam. Paulus.

Nota quod circumcisio data fuit abrahe in signum phederis et non in iustificationem

Verum est quod circumcisio data fuit abrahe et semini eius in signum phederis non in iustificacionem non enim abraam per circumcisionem iustificatus est nec etiam per circumcisionem est deo confederatus. Nam ante circumcisionem fuit per fidem iustificatus ut habetur gen. xv. ut dicitur de eo. Credidit deo et reputatum est ei ad iusticiam. et de eo sic iustificato legitur ibidem. In die illa pepigit dominus cum habraham phedus et cetera. Ex quo patet quod dictum est habrahe iam sic iustificato et confederato cum deo data fuit circumcisio in signum huius phederis. et hoc est quod dicitur gen. xvii. circumcidetur carne preputii uestri et erit signum pheder(is) inter me et vos. Unde non est inconveniens ut manente fide abrahe eius signum cesset si causa subsit racionabilis non enim in signo predicto iusticia abrahe et seminis eius consistit sed in fide ipsius. Saulus. Non video que vel qualis esset racio qua signum prius domini abrahe datum cessare debeat manente re principali signata s. fides. Paulus. Eadem causa qua cerimonialia moysaice legis debuerunt cessare post adventum messie ut dictum fuit supra per eandem debuit circumcisio cessare. Nam preceptum de circumcisione manifestum est non esse morale. Non enim de dictamine naturalis racionis est quod homo circumcidat se in signum huius fidei alias enim noe iustus et alii iusti seu sancti qui precesserunt abraham fuissent rei qui non fecerunt circumcisionem unde hoc preceptum licet datum fuit abrahe et repetitum tamen fuit in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lege mosayca intercepta cerimonialia legis ut habetur leuitico xij. capitulo ubi hoc preceptum ponitur inter quedam legalia que circa puerorum natiuitatem debebant fieri vnde vnde idem est iudicium de omnibus illis quantum ad eorum durationem scilicet quod non debet excedere durationem mosayce legis supradicta propter tamen custodiuit hoc preceptum sic xpc. Quia non veni soluere legem sed adimplere mt. v°. capitulo. sicut et paulus circumcidit thimotheum discipulum suum post passionem xpi et ante totalem diuulgationem euangelij quia in illo tempore intermedio cerimonialia legis potuerunt obseruari sine peccato mortali presertim vbi imminebat periculum de non obseruando sic erat in discipulo illo eo quod esset filius iudee que adhuc non erat informata de cessatione legalium sic et multi alij qui tunc erant ad fidem conuersi. paulus tamen non circumcidit titum qui utroque parente gentilis erat et ideo non imminebat scandalum in eo de omissione circumcisionis. ¶ Et circa hoc aduertere debes quod sic dictum est supra quod bona promissa per xpm sunt spiritualia sic circumcisio in lege xpi non cessauit ex toto sed loco circumcisionis corporalis que solum cerimonialis est nullam habens vtilitatem spiritualem nisi in quantum precedebat ex obediencia dei successit circumcisio spiritualis que accommoda est et valde per utilis et in scripturis magis commendata. **Paulus.** ¶ Dic que sit illa circumcisio spiritualis que magis commendatur in scriptura quam circumcisio corporalis. **Paulus.**

Quare xpc voluit circumcidi et paulus circumcidit thimotheum

¶ In scripturis sanctis leguntur diuerse circumcisiones quarum quedam sunt corporales et quedam spirituales corporalium enim vna est de qua agimus scilicet circumcisio membri virilis de qua gen. xvij°. masculus cuius preputij caro circumcisa non fuerit delebitur anima illa de populo suo. ¶ Est etiam secunda corporalis scilicet circumcisio labiorum per quam homo impeditur a recta et apta locutione de qua moyses dicebat exo. vj. Quomodo audiet me pharao et sum incircumcisus labijs. ¶ Est etiam tertia circumcisio et est spiritualis per quam homo impeditur a susceptione auditus fidei seu discipline et ista dicitur incircumcisio aurium de qua ier. vj°. Cui loquar et contestabor ut audiat ecce incircumcise aures eorum et audire non possunt. ¶ Est etiam quarta incircumcisio et est spiritualis et ista dicitur incircumcisio cordis per quam homo per iniquas cogitationes cordis impeditur a dilectione dei contra quam incircumcisionem legitur deut. xxx. capitulo. circumcidet dominus cor tuum et cor seminis tui ut diligas dominum ex toto corde. ¶ Constat autem quod ex istis incircumcisionibus spirituales sunt deteriores deterius enim est quod homo non suscipiat fidem dei vel eius disciplinam seu quod retrahatur ab eius dilectione quam quod habeat labia impedita a recta locutione vel membrum virile i-

De quadruplici circumcisione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

arcuciasum Vn Iheremias ppha increpans ppl'z israeliticu eis dicebat Oes
gentes sut incircumcise et omes domus israel circumcise corde. q. d.
israel deterioris condicionis factus est q in circumcisione q gentiles
Nam gentiles incircumcisi sut corporaliter. s. in mebro virili sed
domus israel sut incircumcisi spualiter. s. in corde p qua impediunt
ad iupna dilectione et custodia madatoz dei Ex quibus habes q in
noua lege licet cessauit circumcisio corporalis que no erat in aliq
bona nisi in quantum pcepta successit tamen circumcisio spualis q longe
vtilior est. s. circumcisio cordis. Et nota q administracio circumcisio/
nis corporalis q in tua gente remansit post xpz administrat sic turpit
p doctrina phisaicam qd est valde ignominiosa et preter mentem lex
ve te. in qua pcipit circumcisio put Raymudus martini in suo pugi
one   large declarat q h causa breuitatis pteremittitur.

Capitulu xvij. in quo ostenditur quomodo intelligendu sit illud
verbum malachie vltimo memento leg moysi sui mei.

Saulus.

Tota racio tua ad excusacione circumcisionis corporalis fiende
in noua lege fundatur pncipaliter in h q pcepta mosayce leg
s. cerimonialia et iudicialia no obligabut in lege noua s3 h est ma/
nifeste falsum Nam malachias q fuit vltimus pphaz veteris te. in vlti
ca. sue pphie vbi agit de aduentu messie d. Ecce ego mitto angelum
meu et c. subdit versus fine illius capituli. memetote legis moysi ser/
ui mei q mandaui ei in oreb ad omez israel pcepta et iudicia. Ex quo
patet q pcepta iudicialia remanebat ad veniete messia et p consequs
cerimonialia idem idem enim est iudiciu de vtrisq q ad h etiam sin te.

Paulus. Ad istam autez respondet tibi qd aliud est dicere seruate seu
custodite legem moysi sui mei et aliud est dicere Memetote leg moysi
sui mei. Primu enim dictu importat custodia pceptoz leg. ad q requirit
facere ea q in lege pcipiunt et vitare ea que in lege prohibent. Se/
cundum vo dictu importat memoria leg habenda ad qua no requirit
pdicta obseruancia seu custodia pceptoru s3 sufficit habere memoria
de leg in mente ad eius spualem intelligencia leg p eius memoria inuitat
no aut exhortat ad eius obseruancia si enim ppha ad obseruancia legalim
pceptio exhortaret vtiq dixisset seruate seu custodite legem moysi
qd no dixit S3 memetote leg moysi. in quo intelligit qd dictu est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et nota quod haec differentia inter custodiam preceptorum et memoriam eorum habere ponit Ray. moy. gerunden. In expositione sua super pentateucum super illud verbum exo. xx°. Memento ut diem sabbati sanctifices et illud verbum de vto. v°. observa diem sabbati dicens quod primum verbum est preceptum affirmativum quod solum importat memoriam sabbati habendam et secundum verbum est preceptum negativum de abstinendo ab omnibus a quibus abstinendum est in sabbato Et sic predicta auctoritas malachie magis facit contra te innuit enim in ea quod memoria iudicialium legis et huius sufficit post adventum messie sine eorum custodia. Potest etiam aliter responderi ad tuam obiectionem nam cum malachias licet fuisset ultimus propheta veteris testamenti fuit tamen in primo tempore templi secundi. a quo tempore usque ad christum fluxerunt plusquam ccc annis in quibus observanda erat lex mosaica. Unde etiam si dixisset observate legem moysi et et haec verba intelligerentur implenda in toto illo tempore ccc. annorum. quod tempus restabat futurum usque ad tempus messie et in illo tempore indubie lex mosayca erat servanda quantum ad omnia in eadem contenta sicut fuerat ante a tempore dationis ipsius legis.

Rabbi moyses gerunden

De differentia inter servate legem et mementote legis

De duplici glosa predictorum verborum scilicet servate et mementote

Distinctio nona de scrutinio scripturarum circa sacrum misterium sancte trinitatis et continet. xvii. capitula.

In capitulo primo ostenditur quod unitas dei credenda est apud catholicos prout testimonia scripturarum testantur licet iudei aliter extimant de fidelibus.

In ca° secundo ostenditur quod indubie secundum scrutinium scripturarum ve. te. credendum est esse aliquam pluralitatem realiter distinctam simul cum unitate eiusdem.

In ca°. tertio ostenditur quod auctoritates ve. testamenti per quas pluralitatem distinctam in deo esse simul cum unitate essentie testantur non sunt exponende prout iudei falso extimant ut veritatem catholice fidei negare possint.

In ca°. iiii°. ostenditur quod ex auctoritatibus sacris veteris testamenti non tantum pluralitas sine alicuius numeri determinatione deo attribuitur sed etiam ostenditur in deo esse pluralitas sub ternario numero.

In ca°. v°. ostenditur quod non repugnat naturali rationi quod una et eadem res

etiam a doctoribus antiqs hebreorum. h' ministerium tradit' licet nō ita expresse seu pfecte sicut a nostris doctoribus.

Ite ca°. vj°. ostendit' q non repugnat naturali rōni q una et eadē res sit trina et una.

Ite in ca°. vij°. ostendit' q generatio seu paternitas et filiatio q in divinis esse dicuntur nō sunt intelligenda scdm modū infimarum creaturarum s. scdm similitudine supnarum s. intellectualiū a quibus etiā similitudo accepta deficit a representatione pfecta divinorum.

In ca°. viij°. ostendit' q primo in hijs procedendū est ut p scrutiniū scripturarum cognoscamus an in divinis sit generatio et deinde an hec veritas in sacra scriptura recepta possit p rōnes humanas impugnari q° scrutiniū cū magna diligentia et devotione agendū est.

In ca°. ix°. ostendit' q in divinis est filius genitus et pater generans et h' p auctem psalmiste dicentis. Dns dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te: nō obstantibus iudeorum cavillationibus.

In ca°. x°. ostendit' q generatio in divinis credenda est eterna ex auctē psalmiste dicentis de filio dei. Erit nomen eius in secula. et an solem pmanet nomē eius. nō obstan ebreorum cavillationibus.

In ca°. xi°. ostendit' q deus qui creavit seu formavit universa habet filiū auctē pverbiorum xxx. ca°. ubi dicit' quid est nomē eius et qd nomē filij eius si nosti nō obstante cavillationibz hebreorum.

Ite in ca°. xij°. ostendit' q sps sctus est alia psona in divinis pter psonam patris et filij ex auctē psalmiste d. Verbo dni celi facti sunt et cetera nō obstan hebreorum cavillationibus.

Ite ca°. xiij°. ostendit' q in divinis est 3. psona s. sps sctus auctē ysa. xlviij. ubi dicit'. Et nunc dns misit me et sps eius. quibusdā hebreorum cavillationibus nō obstātibus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. xiiii°. exponitur auctoritas ysa. supradicta extense ut quod illa sane intellecta intentum probetur supradictum.

In xv°. ca°. ostenditur per alias auctoritates quod spiritus sanctus est deus contra hebreos qui spiritum sanctum in scripturis contentum dicunt esse creaturam et specialiter exponitur ibi illud verbum gen primo Spiritus domini ferebatur super aquas.

In ca°. xvi°. ostenditur quod per hoc quod dicitur In principio creavit deus intelligendum est in sapientia adeo concepta per quam mundum creavit.

In ca°. xvii°. ponitur quod obiectiones iudeorum contra veritatem generationis quam fides catholica profitetur esse in divinis quequidem obiectiones solvuntur in eius fine declaratur quod in presenti tractatu ubi solum agitur de scrutinio scripturarum non est tractandum de omnibus difficultatibus que ad misterium pertinent.

Capitulum primum in quo ostenditur quod unitas dei credenda est apud catholicos prout testimonia scripturarum testantur licet iudei aliter extimaverint de fidelibus.

. Saulus.

Video quod sentis circa innovationem divine legis et quod supra inter nos fuit ordinatum quod consequenter de hiis que xpus tuus fuerat locutus contra excelsum tractaremus scilicet contra unitatem dei prout fuerat prophetatum de cornu parvulo danielis vii°. ca°. quod adaptatur xpo tuo ut supradictum est ideo convenit quod de hoc ad presens disputemus. Paulus. Dic mihi ubi invenisti quod magister meus xpus contra deum excelsum fuisset locutus quod tamen non credo quod reperire posses. Saulus. Ymo ipsum et suos discipulos per suam doctrinam seductos manifeste reperio loquentes contra deum excelsum. et primo sic constat enim per scrutinium scripturarum quod verus deus qui celum et terram creavit et populum suum de egipto eduxit et legem in monte sinay dedit quem omnes sancti patriarche et prophete coluerunt unus est non multos seu plures unde moyses hanc fidem volens populo israelitico firmiter cordere cum esset in ultima etate vite sue. deutero vi°. ca°. ait. Audi israel dominus deus tuus unus est. hanc etiam veritatem testantur omnia sacra eloquia in quibus omnia divina nomina tam substantiva quam adiectiva

seu appellatiua semp sunt singularis numeri ut cum dicitur deus dns ops et hmoi ppium aut nome dei s. thetagramaton de quo exo. iij. Hec est nome meu in eternum. non solum est singularis numeri. sed in tali forma positum est in hebreo q non posset multiplicari nec pluraficari ut patet cuilibet in illa lingua pito. hoc etiam patet de verbis quibus sacra scriptura utitur in diuinis ut cum deus loquitur tamquam in prima psona vel cum deo aliquis loquitur tamquam scde psone vel cum de eo quis loquitur tamquam de 3a psona in singulis pdictis scp tales locutiones fiunt per verba singularis numeri. Exemplum primi ut cum dr exo. xx. Ego sum dns deus tuus qui eduxi te de terra egipti. et deut. penultimo ca. Videte q ego sum et nullus alius preter me. Exemplum scdi ut cum adam alloquens deo. gen. iij. dicebat Vocem tuam dne audiui in paradiso. Exemplum 3i. In principio creauit deus celum et terram. in singulis locutionibus et in ceteris omnibus numeri in sacra scriptura deus alicui loquens vel ipsi deo loquens aliquis vel de eo loquitur quis nisi per verba singularis numeri. Ex quo manifeste insinuatur unitas seu singularitas ipsius dei. Hanc etiam veritatem non solum ex sacre scripture testimoniis sed etiam ex rone naturali phi cognouerunt cum ex solo dictamine naturalis rois primam causam q non nisi deus est unam esse asseruerunt et simplicissimam. ille g. q deum siue primam causam q non nisi deus est totius entis trinum esse fatetur siue trinam indubie contra excelsum loquitur et ideo tibi super dicebam qd illud communi puntu de quo legitur daniel. vij. ca. q loquitur verba contra excelsam (?) et ppie intelligi debet de ppo tuo. qui contra unitatem dei in scripturis apperte traditam et per dictamen naturalis rois inmerita expsse loquutus e modo pdicto. Paulus. Non te opportebat laborare ad pbanda michi unitatem dei veritas enim catholice fidei omnes fideles xpi obligat ad credendam unitatem dei. Primus enim articulus fidei nostre hoc testatur. dicimus enim in simbolo nro Credo in unum deum. Unde quicumque unitatem dei negas sit tamquam hereticus a consortio fidelium est eiciendus. et ideo de hoc non opportet te mecum disputare. Saulus. Et si ore quandoque confiteamini dei unitatem cum hoc tamen dicitis q deus sit trinus ita q assitis tres esse diuinas psonas distinctas qd est manifeste contra diuinam unitatem impossibile enim est aliquid esse unum et trina et ideo confessio vra de unitate dei vana est cum simul cum hoc trinitatem in deo assitis.

Capitulum scdm in quo ostenditur q in diuinis scdm scrutinium scripturarum veteris testi credendum e esse aliquam pluralitatem distinctam simul et unitate essentie.

Quod q sit certatur unitate dei ...

Paulus.

92

Non est inconveniens quod aliquid sit unum secundum aliquid . ut puta secundum essentiam et tamen sit plures in personis et hoc oportet confiteri de deo secundum testimonia scripturarum. ¶ Si enim diligenter ista hec sacra eloquia scrutatus fueris manifeste reperies quod sicut in deo unitas est confitenda sic etiam attribuenda est in divinis pluralitas quod manifeste patet sacra testimonia scrutanti. **Saulus** ¶ Indica in rogo testimonia sacra in quibus hoc quod asseris reperitur/ oppositum enim huius invenio prout iam tibi dixi. **Paulus.** ¶ Per illa quibus tu conatus es mihi ostendere unitatem dei per ipsamet posses intelligere pluralitatem in deo esse confitendam quod patet primo in nominibus substantivis que de deo dicuntur in quibus sacra scriptura pluralitatem deo attribuit ut manifeste patet de hoc nomine heloym quod est nomen plurale istius nominis elohah. constat enim cuilibet linguam hebraycam scienti quod hoc nomen eloah. significat singulariter deum sicut hoc nomen deus significat in lingua nostra Similiter quod hoc nomen helohim significat idem quod dii in nostra lingua manifestum est autem quod sacra scriptura loquendo de deo eum multotiens vocat heloym/ ut cum dicitur In principio creavit deus celum et terram ubi enim nos habemus deus in hebrayco habetur eloym. quod significat dii et sub isto nomine heloym quod est plurale huius nominis eloah nominatur deus in toto opere sex dierum et in aliis plurimis locis scripture sacre Ex quo patet quod per nomina verba significatur deus in scriptura sub nomine plurali. ¶ Idem invenitur in nominibus appellativis ut est hoc nomen sanctum et hoc nomen vivus vel vivens que quidem nomina de deo leguntur in scripturis sacris in plurali numero dicta. Unde Iosue ultimo capitulo propheta loquens de deo dicebat populo. Non poteritis servire domino quoniam eloym sancti est. Non enim dixit eloym sanctus sed eloym sancti quod idem sonat sicut apud nos dii sancti. Item Ieremie x°. de deo dicitur Ipse est eloym vivi et et rex sempiternus. quod idem est ac si dicat dii vivi eo quod eloym ut dixi significat idem sicut dii in lingua nostra/ et licet in translatione nostra ista nomina ponantur in singulari. scilicet deus sanctus et deus vivus in hebrayca tamen veritate ut nosti in plurali numero ponuntur ut dictum est Ex quibus habes manifeste quod in sacra scriptura deus nominatur sub nominibus pluralis numeri tam in substantivis nominibus quam in appellativis. **Saulus** ¶ Ex hiis que allegas non habes intentum. Nam in qualibet auctoritate de hiis per te allegatis reperies quod illa nomina divina tam substantiva quam appellativa reguntur per verba singularis numeri in quo manifeste evacuatur tua probatio. Nam si intentio scripture sacre fuisset pluralitatem deo attribuere sic nominibus divinis pluralitatem significantibus coniunxisset verba pluralis numeri. prout congruum

De eo quod hoc nomen deus habet numerum pluralem in nominibus substantivis et appellativis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tas loquacionis requirit quod tamen non fecit Nam cum dicit In principio creavit deus.
licet hic deus ponatur in plurali ut dicis tamen hoc verbum creavit singularis numeri est
non enim dixit creaverunt sed creavit in quo denotatur quod licet significasset idem quod
dii tamen non est ibi pluralitas ponenda. non enim dixit creaverunt sed creavit
similiter in alia auctoritate quam allegas de Josue dicente de deo. eloym sancti est. Manifestum
est quod hoc verbum est. est singularis numeri non enim dixit eloym sancti sunt sed eloym
sancti est et sic evacuatur tua probacio Idem dicendum est de illa auctoritate Jeremie ubi
dicitur ipse est eloym vivus. non enim dicitur ipsi sunt eloym vivi sed ipse est in quo ma
nifeste demonstratur quod non est ibi pluralitas sed sola unitas per verbum singulare
significata. Paulus ¶ Si recte consideras hec evasio tua non evacu
at racionem meam sed eam fortificat nam fides nostra catholica non sic con
fitetur pluralitatem in divinis quod unitatem essencialem excludat ut iam tibi
dixeram sed cum unitate in essencia pluralitatem in personis confitetur quod veritatem
auctoritates per me allegate testantur que in nominibus pluralitatem designant et in verbo
unitatem et sic manifeste cum veritate fidei nostre concordant et hoc patet in prima
auctoritate tocius sacre scripture quam tibi allegavi. scilicet In principio creavit deus etc
etc. In hoc enim quod deum sub plurali numero. scilicet eloym denominavit ostenditur pluralitas
in divinis in hoc autem quod singulare apposuit cum subiunxit. creavit. manifeste
ostenditur unitas essencie presertim cum hoc verbum creavit includit verbum
essenciale. scilicet est vel fuit creans et sic manifeste quod omnino consonat
veritati fidei nostre. Saulus ¶ Antiqui nostri sepe fuerunt impugnati
ab hereticis sibi contrariis volentes unitatem dei subvertere per istas nominaciones
divinas que sub plurali numero quandoque in scripturis sacris reperiuntur sed nostri con
vincebant eos ex singularitate intellecta in verbis quibus talibus nominibus adiunge
bant. Unde racione istius dicti. In principio creavit eloym celum et terram ubi eloym
ponitur quod significat deum in plurali interrogaverunt heretici ut dicitur in quadam
glosa antiqua super genesim quendam doctorem antiquo nomine Rabbi Camblay. quod dii cre
averunt mundum quibus respondit ego et vos quamvis alege In principio cre
averunt dii celum et terram non est scriptum. sed In principio creavit deus. et celum. et sic ta
cuit hereticus sive ille ex quo patet quod ex singularitate istius verbi creavit convictus
fuit hereticus volens impugnare unitatem dei per hoc quod nominatur eloym .i. dii. et
isto modo inveniuntur quam plurima dicta in gestis doctorum nostrorum que causa brevitatis
omitto. Paulus ¶ Licet ex dictis magistrorum tuorum non posses contra me
aliquid concludere ut sepe dictum est tamen in hoc loco volo tibi ostendere quod ea que dicuntur
hic per tuos magistros non faciunt contra me sed pocius pro me. Ad quod atten
dere debes quod multi fuerunt heretici qui credebant plures deos esse in mundo

De quod fideles confitentur in divinis pluralitatem personarum et unitatem essencie

Rabbi Camblay

(c) 2006 Ministerio de Cultura

93

distinctos sedm natura vel essentia qd est oio falsum etia sedm vos phos fidetarentes et isti tales heretici volebant ex h noie eloym p quod frequenter deus noiat in scripturis errorem suu concludere s. q erent multi dij distincti sedm essentia. Vn contra hunc errore sufficienter respondebat magistri tui ostendentes q cu talibus noibus pluralis nui dicti frequenter de deo cois semp ad iungebant vba singularis nui manifeste ostendebat q no erat multi dij natura differentes qr si sic vba pluralis nui oporteret ad iungere talibus noibus in plurali signantibus. si em pluralitas essencialis seu substancialis esset in diuinis certa ipse vba pluralis nui de deo dicerent sicut et noia pluraliter significantia. sic cu aliquis loquens de sorte et de platone simul aliqd facientibus p vba pluralitate significan loqui dz dicendo hij hoies sut tales vel talia operant qd tn sacra scriptura magne cauit de deo loqnd. Nam si noiat dm pluraliter in noibus ad designadam aliqd esse in deo pluralitate no tame ad iungit vba pluralia sz tm vbu singularis nui ad denotanda singularitate seu vnitate diuine essentie et ideo si bene attendis responsio magistrorum tuorum sicut vere enatuat herrorem heticorum multitudinem deorum ponencium sic vere fortificat uel pbat fidei catholice veritatem quide fides verissima vt iam tibi dixi eam no multitudine seu pluralitate deorum ponit absit sz veram vnitate dei fatetur et tn aliqd pluralitate in diuinis asserit co/formiter ad allegatas auctes in qbus vba singularis nui coniungunt noibus pluralitate assignatibus. Saulus ¶ Auctes pdicte quas p te allegas no conformantur tue fidei. fides em tua vt sepe audiui a doctoribus et magistris tuis licet pluralitatem deo atribuat no tn confitetur q sut plures dij. sz tm vnus deus. p auctes aut supdictas plures dij dicitur cu enim dicat In principio creauit heloym. idem est ac si dicet in principio creauit dij vt dictu est p te qd est manifestu contra fidem tua sedm quam negas q sint plures dij. Paulus. ¶ Vere dicis in h q sedm veritate catholica no est concedendum q in diuinis sint plures dij et hoc cu verbo subo pluralis nui sz bene co/ceditur pluralitas in diuinis cu vbo singularis nui vt cu dicatur q deus e trinus. Nam p singularitatem vbi essencialis vnitas essencie saluatur et sic est in omnibus auctibus p me allegatis in qbus ordinatz vbum essenciale singularis nui ponitur vel aliud vbum includens vbum essenciale.

Capitulum tercium in quo ostenditur q auctes ve. testi. p quas pluralitaten distincta in deo esse simul cu vnitate essentie testatur no sut exponende put iudei h' false existimat vt veritate catholice fidei negare possit

Et q ex dictis iudeorum argument p diuinis pluralitas et vnitas et hoc p noia pluralis nui et p vba singularis nui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

. Saulus.

Quomodo possunt ista a ratione naturali comprehendi vel quid magis naturali racionj contrariarj possit quam quod vna et eadem res simplicissima vna tantum res sit et plures. Certe et sic hoc scriptura sacra manifeste traderet potius esset exponenda quam credenda cum due veritates ad inuicem contrariari non possunt. Paulus. Licet possem concedere tibi quod hoc misterium s. sancte trinitatis et vnitatis a racione naturali humana comprehendi non possit cum hoc excedit naturalem hominis racionem nullo tamen modo concedendum est quod predictum misterium contrarietur naturali racioni humane. Licet enim vna et eadem res non posset esse tamen vna et plures hoc autem intelligendum est cum vna et eadem res secundum idem dicatur esse vna et plures non autem cum non secundum idem vna dicatur et plures vt homo est quoddam vnum secundum suppositum non tamen secundum partes integrales seu essenciales Et licet hoc exemplum diuinis ex toto non competat vbi nulla est pars alicuius totius est tamen sufficiens ad concludendam racionem tuam in qua dicis quod contrariatur racioni naturali humane eandem rem esse vna et plures cum eciam si scriptura sacra manifeste traderet quod deus est vnus et quod est pluralitas in deo quod hoc non esset credendum sed potius exponendum quero ate quomodo hoc posses exponere sine hoc quod sacre scripture manifeste contradicas.

Saulus. Hoc possum exponere sicut antiqui nostri exposuerunt quasdam auctoritates que videbantur asserere aliquam pluralitatem in diuinis sicut habetur in libro qui dicitur canhedrin. et eciam in beresith rabba. et in aliis locis vbi dicitur quod omnis locus in quo dicitur heloym. s. deus quod significat aliquam pluralitatem intelligitur ipse deus et domus iudicii sui et sic exposuerunt illud quod dicitur Osee primo et domus iude miserebor et saluabo eos in domino deo suo. in qua auctoritate quia non dicitur et domus iude miserebor et saluabo eos in me apparet quod sit alius ille qui miseretur et alius ille qui saluat. Similiter cum dicitur zach. ij^o. Ego veniens et habitabo in medio tui. ait dominus et applicabuntur multe gentes ad dominum. etc. in qua auctoritate cum dicit Ego veniens et habitabo in medio tui debuisset dicere et applicabuntur gentes multe ad me sed quia dicit ad dominum apparet quod alius sit ille deus veniens ad habitandum in medio ierusalem. et alius ille ad quem applicabuntur gentes et sic videtur esse pluralitas in deo Et sunt quamplurime auctoritates isto modo loquentes in sacra scriptura. Ad cuius inconueniencium tollendam exposuerunt quod deus in similibus locis sacre scripture intelligitur non solum deus sed ipse et domus iudicii sui et sic intelligitur quod illa pluralitas non est attribuenda deo ad quem pertinet summa vnitas et simplicitas sed ad domum iudicii sui qui sunt summi angeli beati qui semper assistunt

libri canhedrin. beresith rabba. cum sicca exposicione

deo et isto modo sequendo vestigia antiquorum nostrorum possum respondere
ad auctoritates per te allegatas ad ostendendam pluralitatem in deo scilicet quod plurali-
tas in auctoritatibus illis intellecta non est atribuenda ipsi deo soli. Sed deo
et domui iudicii eius qui sunt plures ut dictum est. **Paulus.** ¶ Si bene
scrutatus fuisses scripturas nullo modo posses subterfugere ab auctoritatibus per me
allegatis per illam expositionem si enim tu dicatur in principio creavit heloym ce-
lum et terram etc. pluralitas intellecta per illam dictionem heloym exponas
pro domu iudicii ipsius dei sequeretur quod deus et domus iudicii sui mundum creave-
runt et sic non solus deus esset creator mundi sed deus et domus iudicii eius
quod est hereticum etiam apud te. Et similiter si illud quod dicitur Ierem. x°. ipse est he-
loym vivus et rex sempiternus exponas de deo et de domo iudicii eius sequeretur
quod domus iudicii ipsius dei est rex sempiternus totius mundi quod etiam est contra
fidem tuam testante scriptura de Deut. iiij. ca°. Scito ergo hodie et cogita in corde
tuo quod dominus ipse est deus in celo sursum et in terra deorsum et non sit alius
Unde auctoritates per me allegatas que pluralitatem deo attribuunt non possunt in-
telligi nisi de deo tantum non autem de domo iudicii eius seu angelis eius ut predictum
est nisi forte per domum iudicii dei intelligantur persone divine, quod sic ipse deus secundum
veritatem fidei nostre Et sic de eis prout sunt unus deus ipse scribitur in principio
creavit deus etc. Unde si sic exponis cessat contencio inter me et te quod
ad hoc si autem per domum iudicii aliquod extrinsecum deo intelligis tunc nullo modo
possunt salvari auctoritates predicta ut dictum est. **Saulus.** ¶ Scriptura sa-
cra sepe loquitur de deo more humano et ideo quandoque attribuit deo ea que
ipsi deo non competunt ut tu dicitur gen. xj°. ca°. Descendit autem dominus ut
videret civitatem et turrem etc. et gen. xviij°. ca°. deus dicebat abrahe. descen-
dam inde et videbo utrum clamorem etc. in quibus tamen manifestum sit quod deo non
competit descensus sic nec motus localis opportet hoc intelligi secundum hu-
morem humanum homines enim volentes de aliquibus certificari condescendunt ad
particularitates rerum discuciendas seu investigandas quod deo non competit
nisi secundum similitudinarie tamen. Unde in proposito licet deus solus mundum crea-
vit ponitur tamen in creatione mundi hoc nomen heloym quod significat plu-
ralitatem in deo ut intelligatur quod deus creavit mundum cum consilio domus
iudicii eius sic in humanis illa que cum consilio magnorum fiunt creduntur sapi-
encius seu prudencius fieri unde ex hac pluralitate non concluditur nisi
illud quod dicitur proverbiorum iij°. ca°. Dominus sapiencia fundavit terram stabilivit
celos prudencia sapiencia illius erupuit abissi etc. hoc est dicere quod creacio mun-
di fuit facta cum maxima prudencia seu sapiencia dei sic illud quod cum magno
consilio et deliberatione fit dicitur esse prudentissime factum. **Paulus.** ¶ Licet
verum est quia quandoque scriptura sacra loquitur de deo more humano hoc tamen fit
semper ad tollendos aliquos errores de deo in quibus multi fuerunt secundum.

Nota pulcra dicta contra exposicionem iudeorum de pluralitate in divinis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non aut ad dandam occasione extendi errores circa deu vnde qz circa p
uidentia diuina erga gubernatione humani generis multi errauerunt
antiquorum et etia hodie errant extimantes q deus no habet cura de regi
mine humani generis scdm iustitiam prout quidam dicebant vt habetur Job xxij.
Sup cardines celi ambulat et nostra non considerat. Ideirco ad remoue
dos huius errores scriptura loquitur de deo sicut de homie qui diligenter sollicitus
est ad inquirendam veritatem alicuius facti et ideo dicit Descenda et vide
bo et huius similiter vt ostendat q deo displicent hominu pcta et cum
zelo iustitie procedit ad eorum punitione attribuit deo iram et cu zelo justi
tie pcedit ad eoru punitione attribuit deo iram seu furore metaphorice
dicendo Ignis succensus est in furore meo. et sic de similibus sz ad hoc q
deus mundum creasset sapienter et prudenter no expediebat dicere
q cu consilio domus iudicii extrinseci mundum creauerat hoc eni pberet
scandalum erroris in cordibus audientium qui ex hoc extimarent deu in
diguisse aliorum consilio satis eni sufficiebat dicere q deus sapia funda
uit terram put in puerbijs et no attribuere deo defectu indigentie consi
liariorum qz ut ait phs in iii. ethi. consiliamur in magnis qn de nobis ipsis
diffidentes qd de deo asserere est maxime inconueniens et sic responsio tua no
sufficit ad saluanda pluralitate atributam deo in creatione mundi. Item
ad aliam auctoritatem allegata s. Iere. x. nichil facit responsio tua nulla enim
bona doctrina sequitur ex hoc qd domus iudicii dei si sit aliquis extrinsecu a deo dica
tur ipse est deus viuus et rex sempiternus.

Nota q deo no indiget consilio ad opandum vt iudei ponunt

Capitulum quartum in quo ostenditur q ex auctoritatibus sacris veteris testamenti non tantum pluralitas siue alicuius numeri determinatio deo attribuitur sz etiam ostenditur in deo esse pluralitas sub trino numero.

Saulus

Ad hoc impeditus non respondes in ad illam auctoritatem de vtro vi. contentam s. Audi israel dns deus tuus deus vnus est. In qua auctoritate sola vnitas dei ostenditur et docetur qd est contra modum probationis tue supius dictum.

Paulus. Ymo in hac eadem auctoritate trinitas cu vnitate innuitur trina eni noia significatiua deu cu vnitate ipsius in hac autem continentur no eni dicit audi israel deus tuus vnus est quolibet eni istorum triu modorum loquendi poterat vnitate significare magis conformiter ad oppinione tua sz hoc non facit Nam ter deu noiauit cu vnitate et sic illa auctas q allegas p te magis facit pro me. Saulus. Replicatio illorum triu noium deum

Nota q in sacra scriptura trina replicatio nois dei in dicta auctoritate trinitatem denotat diuinarum personarum vt patet in textu isto

95

significatum in predicta autem intelligenda est ad maiorem confirmationem
sententie sepe enim in scripturis sacris fit unius et eiusdem repeticio ad maiorem
firmitatem sententie et ideo in hoc loco sic intelligi debet replicatio divinorum
nominum cum unitate q. d. firmiter et firmius et firmissime tene quod deus
est unus. Paulus. ¶ Periculum ponendi pluralitatem in deo est apud te
maximum sic etiam apud nos asserere multitudinem deorum nephandissimum est
et ideo secundum te nullo modo debuisset scriptura occasionem dare ad attribuen/
dam pluralitatem in deo quod tamen fecit ter nominando deum in unitate ad affir/
manda autem sententia unitatis sufficeret replicatio firmitatis sententie sicut in
aliis locis et ex hoc non prebet occasionem credendi trinitatem in unitate quod
apud te nephas est. Sed ad rei veritatem auctoritas predicta ter nominando deum
tria supposita divina demonstrat et in concludendo unus est. unitatem divine
essencie ostendit quod ad propositum meum facit / non autem pro te et in aliis locis sa/
cre scripture similiter reperies. s. repeticionem trinam ter nominando deum ubi so/
la una nominatio sufficeret et hoc ad innuendum sancte trinitatis misterium.
Saulus. ¶ Declara michi illa loca sacre scripture ubi talis repeticio trina
divini nominis reperitur ubi sola una nominatio dei sufficeret. Paulus ¶ Obmis/
sis multis causa brevitatis que ad hoc faciunt trina tamen loca ostendam tibi in qui/
bus sollempniter hec repeticio trina divini nominis legitur ubi tamen una
sufficeret. Primo numeri vi° ca°. ubi deus precepit sacerdotibus ut sub certa
forma benedicerent populum invocando nomen divinum super eos et de in pre/
dicto ca°. in principio illius precepti Sic benedicetis filiis israel et in fine dicitur
et invocabunt .s. sacerdotes. nomen meum super filios israel ego autem benedicam
eos. Ex quo patet quod illa benedictio sacerdotalis sollempnis consistebat
in invocando nomen divinum super populum que quidem posicio seu invocatio
nominis divini prout in eodem ca° declaratur precipiebatur fieri per trinam repeticio/
nem divini nominis sub hac forma. s. benedicat tibi dominus et custodiat te osten/
dat dominus faciem suam tibi pacem invocabunt nomen meum etc. ¶ Circa
quod attende o Saule quod in ista benedictione solum sufficeret una invocatio
divini nominis ut dicendo. Benedicat tibi dominus et custodiat te ostendat faciem suam
tibi et misereatur tui convertat vultum suum ad te et det tibi pacem / sic enim dicendo
manifestum est quod omnes particule huius benedictionis refferuntur ad deum primo
nominatum et sic videtur quod secunda et tercia repeticio divini nominis erant super/
flua quod inconveniens est dicere in forma tam sollempnis benedictionis a deo
ordinata / in operibus enim nature que a deo ordinantur nil superfluum invenitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diligenter inuestiganti rationem eorum multo magis in hys que a deo ordinatur
inmediate. Unde trina repetitio in hoc loco refferenda est ad trinitatem diuinarum
personarum quarum quelibet est deus et dominus et sic forma predicte benedictionis fuit per
fecte ordinata ut nomen diuinum perfecte inuocaretur super filios israel per trina
repetitione ipsius nominis. Saulus ¶ Trina repetitio diuini nominis in bene
dictione sacerdotali contenta proprie refferri potest ad pluralitatem benedictionum que
ibi continentur non enim solum ibi est una benedictio sed plures dicitur enim
ibi. Benedicat tibi dominus et custodiat. ostendat faciem suam tibi et misereatur tui
et cetera. Unde quia plures benedictiones dabantur non est inconueniens quod pluries
nomen diuinum reppeteretur. Paulus ¶ Si reppetitio iterata nominis diuini
in predicta benedictione contenta deberet refferri ad particularum ipsius benedictionis
pluralitatem tunc non sufficeret trina reppetitio diuini nominis plures enim sunt
particule huius benedictionis quam tres ut patet in littera supra allegata Sed quia
non sunt numerum particularum benedictionis supradicte facta est reppetitio nominis
diuini sed trina tantum concludendo in fine / ponant seu inuocent nomen meum
super filios israel. in quo ostenditur quod nomen diuinum per trinam reppetitionem est
inuocatum. manifestum est quod trina reppetitio non respicit numerum particula
rum benedictionis cum numero non adequatur sed potius respicit pluralitatem
trinam que est in diuinis cum unitate essentie quam signat unitas nominis et hoc cum
dicit imponant nomen meum. Non enim dicit nomina mea ut ostendat esse
ne unitatem unum enim nomen uni rei competit. Saulus ¶ Licet predicta
auctoritas non est omnino efficax ad probandum intentum tuum. tamen dic mihi
si habeas aliam similem huic in qua ter diuinum nomen reppetatur
ubi unum tamen suffecisset. Paulus. ¶ Ysaie. vi°. ubi de illa sollempni visi
one ysaias agitur cum dicitur. Uidi dominum sedentem super solium excelsum et cetera.
propheta refferens quod seraphim stabant deum circa eum numero alarum et huiusmodi in quibus
demostratur illius visionis magna sollempnitas de illis seraphim que summum
gradum tenent inter agmina angelorum testatur propheta quod clamabant alter
ad alterum et dicebant sanctus sanctus sanctus dominus deus sabbaoth et cetera. in qua
autem attendenda est illa trina repetitio huius nominis sanctus. quod totum deum de
notat et nichil aliud magis proprie in hac trina reppetitione potest intelligi
quam trinus numerus personarum in quo nulla est inequalitas sic inter significa
ta unius nominis sanctus ad aliud et tamen de omnibus tribus dicit. Dominus deus sabba
oth ac si dicat hii tres unum tantum sunt nec dicendum est quod hec trina repetitio
huius dictionis sanctus sit ad maiorem firmitatem sine quia ut prius tibi dixi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Si nulla pluralitas.

96

Si nulla pluralitas esset in deo talis repetitio trina esset valde periculosa ¶ Item psalmista in ps. Deus misereatur nostri ter invocat nomen dei ad id effectum dicit enim benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus in quo loco manifeste sufficeret una invocatio diuini nominis repetit tamen ter nomen diuinum ad predictum misterium innuendum sic in aliis suppositis et sic habes tres auctoritates conformes ad hec quarum prima sumitur ex lege secunda ex prophetis tercia ex agiographis que sunt tres partes integrales totius veteris testamenti. Saulus. ¶ Ex predictis auctoritatibus non sumitur efficax argumentum nam si hec pluralitas trina in deo esset ponenda sic tu vis expressius debuisset hoc tradere scriptura sacra cum hoc sit de principalibus fundamentis fidei eo quod agit de deitate dei in scriptura. Paulus. ¶ Verum est quod hoc misterium est de principalioribus fidei fundamentis Sed ut magis doctores tui dicunt illa que ad fundamenta fidei pertinent sunt occulte tradita in scripturis nec erat licitum predicare ea nec etiam docere nisi tantum uni vel duobus ydoneis ad hoc prout habetur in libro talmud qui dicitur hagiuga in capitulo quod incipit endorsim quod significat non predicabunt etc. quod colligitur a Ramon in suo de viro in primo libro tractatu de fundamentis legis capitulo iiii. Racio autem quare ista non expresse sed occulte fuerunt tradita habebis deo duce in sequenti distinctione ubi de diuinitate christi est agendum que etiam secrete et occulte sunt tradita in scripturis veteris testamenti. unde ibi habebis de utraque occultacione sufficientem racionem.

Capitulum quintum in quo ostenditur quod etiam a doctoribus antiquis hebreorum hoc misterium traditur licet non ita expresse seu perfecte sicut a nostris doctoribus. Saulus.

Quomodo potest esse quod de tali pluralitate scilicet in scripturis sacris qualiter esset contenta quod nullus antiquorum nostrorum aliquid saltem de hoc scripsisset. Paulus. ¶ Multi doctorum tuorum antiquorum de hac trinitate scripserunt licet non ita perfecte et ipse sit noster qui hanc veritatem a magistro christo nostro didiscerunt. Saulus ¶ Allega mihi aliquos eorum ut videam si concordant tecum. Paulus. ¶ Multi fuerunt qui de hoc aliquid senserunt sed allegabo tibi aliquos eorum omissis ceteris causa breuitatis et primo in occurrit quod super illud ps. Deus deus dominus locutus est et vocauit terram in glosa que dicitur medras tillim scilicet glosa psalterii sic queritur que est racio qua psalmista nomen dei sancti et benedicti tribus vicibus commemorauit dicens Deus deus dominus loquutus est etc. Ad quod respondetur

Quomodo talis pluralitas et quod auctoritas occulte fuit tradita occultanda

Rabbi moyses

Quomodo in glosa que dicitur medras tillim scilicet glosa psalterii secundum iudeos in diuinis a iudeis tres personas sunt expressi et hac repeticione nominis dei in veteri testamento

ibi sic hoc est ut doceret te quod cum istis tribus nominibus creavit deus seculum suum iuxta tres middoth. i. proprietates quibus creatus est mundus et iste sunt sapientia scientia et prudentia sicut dictum est in proverbiis. s. iii° Dominus in sapientia fundavit terram ordinavit celos in prudentia scientia sua abyssi eruperunt et isto modo dicitur in exodo. s. xx° capitulo. Quoniam ego sum dominus deus tuus deus zelator, ecce tria nomina divina iuxta tres middoth quibus creatus est mundus. Similiter filii gad et filii ruben dicebant in libro josue. s. capitulo deus deus dominus ipse scit ubi nominaverunt deum tribus vicibus hoc in predicta glosa et idem habetur in beresith rabba. i. in glosa magna super genesim super illud verbum In principio creavit deus celum et terram. Ex quibus habes quod doctores tui per trinam iterationem divini nominis que sepe fit in scripturis exponunt quod est intelligenda in divinis trinitas secundum tres middoth. s. proprietates quas deo attribuunt. Saulus. ¶ Ex predictis et similibus non habes intentum tuum. tum quia middoth quod est nomen plurale istius nominis midda significat mensura in hebraico que non convenit trinitati personarum quam tu dicis esse in divinis ut de se patet. tum quia sapientia et prudentia et scientia que in dicto ponuntur secundum quas dicunt predicti doctores intelligendam esse pluralitatem in divinis non sunt nisi una res tantum realiter indistincta; tu autem aliter asseris de trinitate personarum divinarum, quas dicis esse realiter distinctas et ideo ex auctoribus non concludis quod intendis. Paulus. ¶ Ad primum quod obicis contra probationem meam de ista dictione midda quod significat mensura et middoth quod est ipsius pluralis significat mensuras in plurali et hoc est quando hec dictiones dicuntur de rebus corporalibus sed quando de spiritualibus agitur transumitur hec dictio midda ad signandum modum proprium rei seu eius proprietatem. Ratio autem huius transumptionis est quia sicut se habet mensura quantitativa in corporalibus in quantum mensura adequatur rei mensurate: sic se habet proprietas in spiritualibus in quantum proprietas adequatur rei cuius est propria. Unde cum de divinis dicitur midda nullo modo intelligendum est quod significet mensuram quantitativam que in dicto nullum habet locum sed intelligendum est per midda proprietatem divinam qua deus mensuratur licet enim deus sit immensus et infinitus tamen quedam ita proprie pertinent deo quod nulli alteri ut patet in effectibus soli deo pertinentibus ut est creatio unde talia dicuntur propria deo quia ipsi quodam modo adequantur et nulli alteri competunt et ista dicuntur midda seu middoth dei in lingua tua. Nam ut nosti in talmuditis scripturis cum de differentia divinorum ad humana agitur semper utuntur hoc modo loquendi. s. non est midda dei sicut midda carnis et sanguinis. s. hominis. Ex quo patet quod per hanc dictionem

i. seu middoth ubi sic vel pondere quod verbum est quod hec dictio midda

Hec significationes istius dictionis s. middoch in rebus corporalibus vel spiritualibus [illegible] midda quod est capitulo hebreos

nudda. intelligunt proprium modum seu proprietatem divinam. ¶ Ad has pro obiectione tua in qua dicis quod antiqui tui in illis tribus middoth seu proprietatibus quas deo attribuebant non intelligebant deo attribuere proprietates realiter distinctas. Nam sapientia et prudentia et scientia in deo non sunt nisi una et eadem res etc. Ad hoc tibi respondeo sic quod licet verum est quod sapientia et prudentia et scientia et huiusmodi cum de deo dicuntur unam et eandem rem significant indistinctam realiter, sed solum ratione ipsi tamen doctores tui distinctione rationis esse extimassent alia interposuissent quibus deus creavit mundum scilicet potentia et voluntas, non enim mundus fuisset creatus nisi deus cum potuisset creare et etiam voluisset creare cum sed restrinxerunt se ad numerum ternarium in deo ponendum, quia trina repetitio divini nominis eos cogit ad ponendam trinitatem distinctam realiter in deo non autem in maiori numero quam ternario. ¶ Et etiam hoc est attendendum quod sicut inter philosophos qui per inquisitionem rationis rerum naturas seu veritates investigabant. multi antiqui fuerunt ante aristotilem opinantes circa principia rerum naturalium quedam a veritate devia que tamen in se aliquid veritatis continebant ut in primo physicorum. similiter et circa felicitatem humanam quidam antiquorum opinabantur varia et diversa omnia tamen quodam modo erant consona veritati in quantum aliquid veritatis continebant ut in primo ethicorum. sic contingit in hiis que sunt fidei que obscure in veteri testamento traduntur circa que quidam de tuis expositoribus aliquid veritatis sentiebant licet deficiebant a tota cognitione veritatis. Unde in proposito doctores tui in quantum ex trina iteratione divini nominis in predicto verbo psalmi. coniecturabant aliquam trinitatem in deo intelligebant aliquid sapiebant veritatis licet igitur trinitatem distinctam solum ratione ponebant deficiebant a veritate. Fuerunt tamen aliqui de doctoribus tuis qui de hoc misterio trinitatis proprius et expressius videntur loqui. Saulus ¶ Allega mihi rogo doctores illos quos dicis hoc asseruisse. Paulus. ¶ In glosa magna super genesim que dicitur beresich rabba capitulo xl°. sic habetur. Rabbi eliezer dicit non est creatus mundus nisi per verbum vel cum verbo dei sancti et benedicti sicut dicitur in psalmo Verbo domini celi firmati sunt. et sequitur ibidem rabbi simeon dicit inspiravit vel sufflavit deus spiritum suum et creatus est mundus sicut dicitur in psalmo. spiritu oris eius omnis exercitus eorum. In predicta glosa. in qua manifeste ponitur distinctio realis in creatore mundi qui est deus, manifestum est enim quod verbum distinguitur realiter a proferente et spiritus ab inspirante et tamen hii tres [illegible] unum sunt de quibus statim propheta subdit congregans sicut in utre aquas maris loquendo in singulari sunt etiam multa alia indicia eorum que hoc misterium

Glosa dicta in glosa beresich rabba per duos rabbinos scilicet eliezer et simeon de trinitate personarum. vide bene

inuuit que causa breuitatis sut omittenda.

Capitulu sextu in quo ostendit q non repugnat naturali racioni q vna et eadem res sit trina et vna.

. Saulus.

Dixi tibi sup q nullo modo racio naturalis tolleraret q vna et eade res sit tres res realiter distincte ad quod in dedisti tale responsu s. q h esset verum si vna et eadem res scdz idem esset vna et trina qd tu in proposito asseris non sic esse. dicis enim q deus non scdz idem est trinus et vnus Nam dicis q est vnus scdm essencia et trinus scdz psonas seu supposita que quidem responsio modicu valet in hoc loco Nam no credo q in negabis q in diuinis totu est vnu idem. alis opporteret te concedere q e ibi aliq diuisum qd esset manifeste contra diuinam simplicitate et vnitate si igit totum est idem in diuinis necesse est te concedere q deus e trinus et vnus scdz idem qd est manifeste contra tota racione naturale vt etia tu concedis. Paulus ¶ Ex quo ego ostendi tibi auctes sacras testantes in deo esse pluralitate et vnitate non e in necessarium ad rones tuas respondere. hic enim agimus de strutinio scripturarum in quibus multa tradunt que p ronez humana attingi no possunt nichilomin tu respondebo tibi ad h qd modo obicis ne forte in supbiam incidas si non inuenisses responsum. ¶ Circa qd debes attendere q sic veritas nre fidei tradit in pluralitate q in diuinis creditur est deus pater generans. et deus filius genitus. similit pat et filius sunt vnus inspirator et spus sctus inspiratus Et qr impossibile est oio q aliqua res generet se ipam, nec aliqua res inspiret se ipaz ideo opportet distinctione esse realem inter patre generante et filiu genitu et inter spirantem et inspiratu io in h q psupponis q in diuinis totu est vnu addendu est h. s. nisi obuiet relationis opposicio vt obiciat in proposito eo q necessarie est concedere qd pater non est filius in diuinis nec pater et filius est sps sctus et ideo tu assumis in racione tua qd in diuinis totu est vnu idem Respondetur tibi q hoc est veru modo supdicto et sic nullu inconueniens est concedere q deus est trinus scdm psonas ad inuicem relatas vnu aut scdm essencia et h non est contra ronez naturale qr non scdz idem vnitas et pluralitas de deo dicitur. vnus enim dicitur deus scdz essencia qd est aliquid trinus u scdz relacione que est ad aliq

Sed q vnitas essencie p stare cu trinitate psonarum. na essencia e ad se. sed relatas ad aliq

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Capitulum septimum in quo ostenditur quod generacio seu paternitas et filiacio que in diuinis esse dicitur non sit intelligenda secundum modum infimarum creaturarum sed secundum similitudinem supremarum scilicet intellectualium a quibus eciam similitudo accepta deficit a representacione perfecta diuinorum.

Saulus.

In hac responsione tua conaris tollere unum inconueniens per aliud inconueniencius. Nam ut inconuenienciam pluralitatis ab ipso deo amoueas attribuis ei generacionem que non minus inconueniens est quam pluralitas sed adhuc magis quod sic patet. Nam generacio nichil aliud est proprie loquendo nisi mutacio de non esse ad esse cui contrariatur corrupcio mutacionis autem subiectum est materia. Insanum igitur est asserere in deo esse generacionem que mutacionem importat et eciam materiam presupponit quam pluralitatem que licet eciam sit inconueniens deo attribuere propter eius summam unitatem non autem tot inconueniencias implicat sicut generacio.

Paulus. ¶ Cum deus sit super omnia que de deo dicuntur non sunt intelligenda secundum modum infimarum creaturarum que sunt corpora sed secundum similitudinem supremarum creaturarum que sunt intellectuales sub quibus eciam similitudo accepta deficit a representacione perfecta diuinorum ut ysa. xl. ca. Cui ergo similem fecistis deum etc. Non est ergo accipienda processio seu generacio in diuinis secundum quod est in corporalibus vel per motum localem vel per accionem alicuius cause in exteriorem effectum ut calor a calefaciente in calefactum sed secundum emanacionem intelligibilem ut potest verbi intelligibilis a dicente quod quidem verbum manet in ipso et sic fides catholica ponit processionem seu generacionem in diuinis non autem secundum processionem seu generacionem corporalem que nullo modo deo competit.

Quod generacio in diuinis non est secundum modum creaturarum infimarum et corruptibilium sed secundum similitudinem creaturarum intellectualium, licet non perfecte

Capitulum viii. in quo ostenditur quod primo hiis procedendum est ut perscrutemur scripturarum cognoscamusque an in diuinis sit generacio et deinde an hec veritas in sacra scriptura recepta possit per raciones humanas impugnari quod quidem scrutinium cum magna diligencia et deuocione agendum est.

Paulus.

Et attende o saule quod sit tibi dicam hic animus de scrutinio scripturarum circa ea que in eisdem traduntur que de deo credenda sunt vel ab eo amouenda unde prius circa hoc insistendum est ut scilicet cognoscamus an per verum et sanum intellectum sacrarum scripturarum in diuinis sit paternitas et filiacio et consequenter procedemus ad raciones quibus veritas recepta in sacris scripturis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

videtur impugnari. Et iste ordo tenendus est inter me et te in hoc tractatu et specialiter in hoc misterio. Saulus. ¶ Placet michi quod iste ordo teneatur et sic oportet quod primo ostendas michi unde habes ex scripturis sacris quod in divinis sit paternitas et filiacio quod non credo posse per easdem ostendi et deinde procedens ad rationes per quas indubitanter credo hanc tuam assertionem impugnari. Paulus. ¶ Ad inquirendum hoc misterium per testimonia scripturarum, oportet sacras auctoritates que de hoc loquuntur cum magna diligentia et devotione scrutari propter duo. ¶ Primum quia talia misteria in scripturis sacris non sufficienter traduntur sed etiam in eisdem quasi absconditi thesauri latent unde talibus proverbiorum ii° legitur Si quesieris eam tamquam pecuniam et sicut thesauros effoderis eam tunc intelliges. ¶ Secundo quia hoc misterium summum gradum tenet inter alia que in scripturis sacris de deo loquentibus traduntur agitur enim hic de deo non per respectum ad creaturas seu suos effectus ab extra. sed de proprietatibus divinis in se consideratis seu relatis ad invicem, et ideo si in hoc contingeret aliquis error quod absit in scrutinio periculosior esset quam in aliis sicut si aliquando vere, ex tali inveniretur scrutinio fructuosius esset quam in aliis cum hoc principaliter dirigat ad cognitionem dei et Christi sui in qua cognitione vita eterna consistit ut in prologo seu exordio huius tractatus tactum fuit. Saulus. ¶ Concedo tibi quod in hoc scrutinio de quo agimus procedendum sit eo modo quo tu dicis. Unde allega auctoritates quas habes ut attente et diligenter eas scrutemur.

Nota quod actor hic promittit probare per testimonia scripturarum generationem dei verbi et trinitatem

Capitulum ii°. In quo ostenditur quod in divinis est filius genitus et pater generans et hoc per auctoritatem psalmiste dicentis Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te non obstantibus iudeorum cavillationibus

Paulus.

Occurrit michi primo auctoritas psalmiste qui in ii° psalmo psalterii in quo loquitur de deo et de Christo suo cum dicit. Astiterunt reges terre adversus dominum et adversus Christum eius, in persona Christi subditur dicitur Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. que verba si diligenter scrutemur non possunt verificari nisi de filio dei quem naturaliter et eternaliter genuit et sic huius auctoritatis testimonio concedendum est quod in divinis est filius et per consequens pater scilicet et generans et genitus que tamen intelligenda sunt sine aliquo preiudicio deitatis. Saulus. ¶ Quod enim asseris predictam auctoritatem non posse verificari nisi de filio dei quem eternaliter deus genuit est manifeste falsum. Nam hec auctoritas sed

Nota quod in divinis emanationibus est filius et per consequens pater.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quosdam plane exponitur de david qui fuit xpus domini ut habetur ii. regum xxiii. ad quem reges et principes philistinorum fremuerunt et insurrexerunt ut habetur ii. regum in multis locis de quo scilicet david dici posset fuisse filium dei inquantum iustus et sanctus. non enim solum angeli dicuntur filii dei ut iob primo sed etiam iusti vel notabiles viri iuxta illud psalmiste Filii excelsi omnes vos. et etiam omnis israel communiter vocatur filius dei legitur enim exodi. iiii. capitulo deus dixisse de israel pharaoni. mitte filium meum ut serviat mihi secundum alios vero exponitur de messia venturo quem purum hominem fore credunt sed nec qui tamen filius dei posset dici modo supradicto sed non hoc quod de ipso neque de david dicitur genari eternaliter seu naturaliter a deo. **Paulus.** ¶ Expositores tui qui predictam auctem de aliquo puro homine exposuerunt non diligenter inscrutati sunt verba predicta auctoritate contenta sed superficialiter tantum. Pro cuius declaratione attendere debes quod in scripturis sacris aliqui dicuntur filii eorum a quibus non sunt geniti naturaliter ut filii pharaonis iii. regum capitulo quidam etiam dicuntur generari ab aliquo cuius non sunt filii sicut dicitur iob xxxviii capitulo. Quis genuit stillam roris. et etiam apud omnes communiter loquentes ipsi homines vel pulli dicuntur. Unde illi tamen filii simul et geniti dicuntur illius de cuius substantia secundum similitudinem filiationis producti sunt ut in genesi v. de seth et de aliis succedentibus dicitur quod genuerunt filios et filias et ideo in scripturis ubi filiatio cum generatione coniungitur semper talis filiatio intelligitur naturalis quod tantum illa est que procedit de substantia patris quapropter angeli licet a deo procedant per creationem et cum preceteris creaturis assimilantur per hoc quod sunt substantie intellectuales et quam plurima alia bona divina participant in tantum quod dicantur filii dei non tamen dicuntur geniti a deo eo quod non procedunt ex substantia dei. sicut filii qui per generationem a patre procedunt secundum dicendum de iustis et sanctis communiter. Unde si scrutatus fueris totam sacram scripturam nunquam reperies quod de aliquo angelo nec sancto quocumque dicatur quod sit filius dei et ab ipso deo genitus et tamen in predicta auctoritate legitur Filius meus es tu ego hodie genui te. Ex quo patet quod ex predicta auctoritate habemus manifeste intentum. scilicet quod ille de quo psalmista ibi loquitur est filius dei ab ipso deo genitus quod necessarie est intelligere de generatione naturali ut dictum est et sic necessarie est concedere quod in divinis est pater generans filium et filius genitus a patre quecumque generatio in deo non posset poni nisi eterna. nihil enim est in deo quod non sit eternum. **Saulus.** ¶ Oppositum in sacris eloquiis reperio eorum que tu dicis Nam de populo israelitico legitur quod est filius dei non solum in singulari ut pravente per te allegata exodi iiii. Dimitte filium meum ut serviat mihi. sed etiam in plurali ut deuteronomii xiiii. Filii estote domini dei vestri de illo etiam populo

Sed ex hiis dicitur ut sunt etiam nos

Sed quod de nullo sancto dicitur filius meus es tu ego hodie genui te nisi de filio naturali dei

(c) 2006 Ministerio de Cultura

legitur quod est genitus a deo. vt cum dicatur de eo. xxxij. c°. deum qui te genuit dereliquisti. Ex quibus et similibus manifeste habetur quod etiam de puris creaturis scriptura consueuit dicere quod sint filij dei et ab ipso deo geniti quod manifeste contradicit tue assertioni. Paulus. ¶ Adhuc deficis in scrutinio veri et proprij sensus productorum verborum. Circa quod attendere debes quod licet in sacra scriptura pluries reperitur quod deus vocat aliquos in plurali filios vt cum dicitur de angelis quod sint filij dei estis. et huiusmodi nusquam tamen reperies reperiatur vt in psalmo. Afferte domino filij dei. et in alijs locis similiter et de populo suo cultui deputato in eo dicitur filius meus est israel vel filij dei estis et huiusmodi nusquam tamen repies in scripturis quod in singulari aliquis vocetur filius dei nisi in hoc loco et in alijs sibi correspondentibus in quibus de filiatione dei eterni patri agitur. ratio autem huius differentie est quia vocando aliquam puram creaturam in singulari dei filium posset contingere error ne forte quis estimet talem personam esse filium dei secundum generationem que est de substantia patris quod non conuenit nisi soli filio dei patri coeterno. Vnde de nullo sanctorum patriarcharum vel prophetarum in eorum vita vel etiam post mortem legitur quod sit seu fuerit filius dei. de moyse enim qui tante excellentie fuit ut de eo diceretur post mortem non surrexit in israel vltra propheta sicut moyses. de quo vltimo tu tamen deus ipsius moysi excellentiam narrasset nusquam tamen de eo dicitur filius meus moyses in domo mea fidelissimus est. et sic de alijs ut in pluribus locis scripture sacre et de alijs sanctis qui filij dei ab ipso deo dicuntur quoque in singulari quoque in plurali nusquam tamen aliquis eorum in singulari filius dei denominatur sicut etiam de angelis ut dictum est in hoc autem loco psalmi supradicti in singulari dicitur filius meus es tu. et super hoc etiam additur Ego hodie genui te. in quo exprimitur modus filiationis qui est per veram generationem et ideo auctoritates tue que in plurali vocant israelem genitum a deo vel filios dei nichil contra intentum meum faciunt. Saulus ¶ Contra te reperio illud secundi regum. vij°. vbi legitur Ego ero illi in patrem ipse erit mihi in filium. quod communiter ad literam intelligitur de salamone et sic habetur manifeste quod de aliqua pura creatura in singulari dicitur secundum testimonium scripturarum quod sit filius dei quod est manifeste contra te. Paulus. ¶ Verum est quod ista auctoritas per te allegata intelligitur ad literam de salamone et ideo non dicitur ipse erit meus filius. et ego eius pater sed dicitur. Erit mihi in filium et ego ei in patrem quod manifeste denotat filiationem adoptiuam adoptio enim est acceptio extranee persone in filium quod non conuenit filiationi naturali in qua filius est de substantia patris vnde tua auctoritas bene intellecta potius facit pro me.

Nota hic declarationem ego ero ei in patrem 2 q

(c) 2006 Ministerio de Cultura

100

Saulus

De dauid legitur in psalmo Ipse vocabit me pater meus es tu etc. Ex quo sequitur
quod de dauid dicitur quod sit filius dei in singulari eo quod deus dicitur in singulari eius
pater. Paulus. Auctoritas illa licet figuraliter possit de dauid exponi, tamen verius
tamen et verius intelligitur de christo a dauid descendente qui est verus filius dei secundum
eternam generationem vnde de ipso dicitur in eodem psalmo. Thronus eius sicut sol
in conspectu meo et sicut luna perfecta in eternum et testis in celo fidelis
quod non possit de dauid vere intelligi sed intelligitur vere de christo de quo le-
gitur verbum superdictum scilicet Dominus dixit ad me filius meus es tu vnde idem
est iudicium de vtroque. Saulus. Hec generatio quam tu conaris in
diuinis ponere oportet quod sit eterna non autem temporalis et hoc etiam
super assumpti generatio autem contenta in predicta auctoritate demonstratur
esse temporalis dicitur enim. Ego hodie genui te cum igitur li genui signet
preteritum tempus li hodie signet presens tempus. Oportet igitur quod generatio illa de quo
loquitur psalmista intelligatur fuisse preterita si refferatur ad significationem
verbi vel presens si refferatur ad significationem adverbii et vtraque est temporale
vt est manifestum et per consequens ex predicta auctoritate non habes intentu-
tum. Paulus. Considerare debes quod cum de diuinis agimus non possumus
loqui ita proprie sicut in se ipsis existunt sed oportet nos loqui more humano
sicut etiam doctores tui in multis locis hoc dicunt vnde in proposito quia cognitio
nostra subiacet tempori ideo cum de deo loquimur oportet nos loqui cum verbis
et adverbiis cum tempore signatibus in modo tamen quantum possibile est quod
diuina non subiacent tempori sed sunt super tempus quod etiam psalmista in hoc loco nota-
biliter insinuat posuit enim verbum preteriti temporis et hoc cum dicit genui
ad denotandum quod generatio filii in diuinis intelligenda est esse perfecta
hoc enim verbum genui est preteriti perfecti sed vt insinuaret quod generatio illa
licet perfecta non tamen transit in preteritum ideo apposuit adverbium presentis
temporis in eternitate enim nichil transit in preteritum nec spectat futurum. Sed
totum est vt presens et ideo ad designandam generationem eternam quam fragili-
tas nostre cognitionis et locutionis permittit conuenienter fuit hic appo-
situm adverbium presentis temporis verbo preteriti perfecti et sic si bene consideras
quod tu obicis in hoc loco magis facit pro me.

Capitulum x. in quo ostenditur quod generatio in diuinis credenda est etiam
per auctoritatem psalmiste dicentis de filio dei Erit nomen eius in secula Et ante
solem ymon nomen eius non obstantibus hebreorum cauillationibus.

Hec secundum prophetam in diuinis generatio eterna

Saulus. ¶ Ad designandum eternitatem generationis seu filiationis quam tu
conaris ponere in diuinis propheta prius insinuaret per aliquas dictiones signifi-
cantes quod hec generatio est ante tempus seu super tempus quod per verba vel adverbia
cum tempore significantia unde responsio tua superdicta in hoc loco manifeste
non sufficit. Paulus. ¶ Est alia auctoritas psalmiste in qua filiatio in diuinis
ostenditur esse ante omne tempus sicut tu petis videlicet in psalmo qui incipit.
Deus iudicium tuum regi da. Ubi manifeste agitur de filio dei de quo filio
dicitur sit nomen eius in secula et ante solem permanet nomen eius. Ex quo patet
quod filius dei fuit ante ipsa luminaria cum celestia quorum principium est
sol facta sint in signa temporum, dierum, et annorum ut habetur gen. primo et
ideo ad designandum quod generatio filii dei est super temporum commensurationem
propheta dixit psalmista. Ante solem est nomen eius. quasi dicat absque temporum commensu-
ratione. Saulus. ¶ Ad hoc quod auctoritas quam nunc allegas aliquid faciat
pro te oportet te prius probare quod psalmus iste intelligatur de filio dei in diuinis
cuius oppositum est manifestum. exponitur enim totus iste psalmus apud expositores
nostros de salamone qui fuit in toto israel primus rex, et filius regis simul.
Saul enim qui primo regnauit in israel licet fuit rex non tamen fuit filius
regis. similiter nec david. Alii vero reges qui post salamonem fuerunt numquam reg-
nauerunt in toto populo israel ut patet ex decursu libri reg. et ideo cum in primo
versu huius psalmi dicitur Deus iudicium tuum regi da et iustitiam tuam filio regis
hoc propheta de salamone habet intelligi ratione predicta confirmatur etiam hec expo-
sitio ex duobus primo quod de salamone legitur iii. reg. iii. ca. quod deo di-
centi sibi postula quod vis ut dem tibi salamon respondit. Dabis ergo
servo tuo cor docile ut possit iudicare populum tuum. et cetera. quod prudens
david in spiritu fecit hunc psalmum pro salamone filio suo in quo prophetauit
pro eo erat illud quod deus daturus erat sibi. scilicet iudicium et iustitia ad
iudicandum populum et idem in 2o versu dicit. Iudicabit populum tuum in iusti-
cia et pauperes tuos in iudicio quod propheta correspondet superdictis. Secundo
quia in titulo huius psalmi nichil proponitur nisi hec dictio salamon vel
pro salamone prout in translatione tui Ieronimi ponitur quod manifeste
demonstrat istum psalmum compositum fuisse pro salamone tituli enim psalmorum
communiter designant materiam de qua principaliter tractatur in ipsis psalmis
ut patet discurrenti titulos psalmorum, et materias de quibus tractant.
Paulus ¶ Expositores tui qui hunc psalmum exponunt de salamone
manifeste deuiant a veritate littere sicut in pluribus aliis locis
sacre scripture facere consueuerunt presertim ubi aliqua testimonia catho-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

veritatis insurgit sic in hoc psalmo. falsitas autem expositionis tuore in
hoc loco satis patet. tum quia in multis passibus huius psalmi testatur littera
quod ille rex et filius regis de quo agitur et bona que ad ipsum pertinent sunt ante
quodlibet tempus quod solum pertinet ad eternam seu perpetuam dicitur enim ibi per
manebit cum sole et ante lunam in generatione et generationem. constat autem
ut dictum est quod talia sunt supra tempora. tum ante ipsum similiter de bonis que per ipsum
regem et filium regis debebant oriri dicit Orietur in diebus eius iustitia
et habundancia pacis donec auferetur luna quod significat perpetuitatem dura
tionis pacis saltem aperte post per ipsum filium regis oriunde. constat autem quod mihi
istore competit salamoni cuius permanentia nec habundancia pacis in illo modo
fuit ante lunam nec post ortum fuit eius perpetua sed statim post mortem suam
pax in regno suo cessavit ut habetur in regum. tum quia ipsius filii regis dicto de
quo multa dicit que nullo modo salamoni competunt ut cum dicitur Adorabunt
eum omnes reges omnes gentes servient ei quod nullo modo competit salamoni quia
non fuit monarcha ut patet in eius historia. ¶ Ad hoc autem quod allegas
de titulo huius psalmi considerare debes quod hoc nomen salamon interpretatur pacifi
cus et per hoc nomen sepe in scripturis intelligitur etiam ad litteram ipse deus qui
proprie est rex pacis. Unde doctores tui expresse dicunt quod ubicumque dicitur sala
mon in cantica canticorum semper intelligendus est summus rex pacis qui est
ipse deus et ideo prout rabi moyses dicit in suo de iure. sic ille qui delet no
men dei thetagramathon in quocumque loco sacre scripture contentum est reus
pene propter reverentiam divini nominis pari ratione qui delet nomen salamonis
in predictis locis reus est pene tamquam delens nomen divinum hoc ille. Et
ideo in hoc loco titulus huius psalmi in quo dicitur salamoni seu pro salamone
intelligendus est de ipso deo quod consonat veritati mee expositionis.

Saulus ¶ Et si plura contenta in hoc psalmo non possunt competere
salamoni rationibus per te dictis possunt tamen bene adaptari messie per
nos spectato per quem expectamus habundantiam pacis perpetuam. et quod illum
omnes reges adorabunt et ei omnes gentes servient prout multe prophetie tes
tantur verificatur etiam de illo titulus psalmi scilicet salamoni qui interpretatur
pacificus de ipso enim prophetat ysa. ix° ca° quod est princeps pacis et secundum
istam expositionem psalmus iste non agit de filio dei in divinis sed
de filio dei puro homine qui excellentior erit ceteris filiis dei ut supra fuit
etiam per te deductum. Paulus. ¶ Preambula tua in hoc loco verissima
sunt scilicet quod psalmus iste de christo messia loquitur cuius omnia et singula in hoc psalmo
contenta proprie adaptantur sed in hoc quod postea vis inferre scilicet quod psalmus iste

Sed quod expositio psalmi deus iudicium tuum regi da non potest convenire salomoni sicut iudei false exponunt set soli christo

Rabbi moyses

non agit de filio dei individuis sed de filio dei puro homine manifeste erras ita
sicut alias tibi dixeram verus messias promissus in prophetis non est purus homo
sed homo deus per indistinctionem in modo sequenti deo duce largius ondetur
quequidem veritas in hoc psalmo satis ostenditur. Saulus ¶ Ostende michi quo
modo in hoc psalmo ostenditur quod messias ille promissus non sit purus homo
sed sit filius dei individuus. Paulus ¶ Ad hoc quod filius regis de quo in
hoc psalmo agitur sit filius dei eternus individuus omissis quibusdam aliis
in hoc psalmo contentis que ad hoc faciunt unum verbum tamen tibi allego cuius
verbi veram significationem si recte fueris scrutatus hoc plane reperies.
Saulus ¶ Assigna michi illud verbum cum sua clara et vera expositione
Paulus ¶ In hoc psalmo de filio regis supradicto dicitur versus sit nomen eius
nomen eius in seculum et ante solem ynnon nomen eius. quod ubi translatio

[margin:] ynnon — Nota de filiatione messie eterna

nostra habet permanet in hebreo ut nosti habet ynnon quod quidem verbum non habet
simile in toto veteri testamento in forma verbi et expositores tui qui inter eos
postiores fuerunt in gramatica hebrayce locutionis dixerunt quod ynnon
est verbum derivatum ab hac dictione nyn quequidem dictio significat filium
et nullam aliam habet significationem in sacra scriptura et sic ynnon
significat aliquem seu aliquam rem filiatam et sic est sensus quod ante solem
id est ante tempus nomen huius regis qui est filius regis est filiatum hoc est a filiatione
derivatum et sic vides manifeste quod filiatio de qua hic loquitur psalmista est eterna
quia ante tempus. Saulus ¶ Verum est quod ubi in translatione tua dicitur
permanet in hebraica veritate habetur ynnon sed hec dictio ynnon quia non habet si
milem in nostris libris canonicis non possit sciri eius vera significatio idcirco
multi ex nostris dicunt quod ynnon est nomen proprium quo nomine messias debet
vocari tamquam nomine proprio hoc autem quod tu asseris quod ynnon est verbum derivatum
a filiatione non me recolo vidisse per aliquos doctores nostros unde tu qui
hoc allegas debes probare ea que dicis. Paulus ¶ Verum est quod quidam
de doctoribus tuis dicit quod messias vocabitur ynnon ut habetur in glosa beresith
rabba super illud genesis xvi et vocabis nomen eius ysmael. ubi predicta glosa

[margin:] Beresith rabba 2a pars Nota de dicto verbo ynnon 2a glosa in dicta glosa

dicit quod aliqui fuerunt vocati nominibus propriis antequam nascerentur sicut ysmael et
ysaach et alii inter quos numerant messiam cuius nomen fuit vocatum antequam
nasceretur. Ad quod probandum inducit illud ante solem ynnon nomen eius
et ibidem queritur quare messias vocabitur hoc nomine ynnon ad quod respondet
ibidem quod futurum est ut ipse filiet vel nasci faciat dormientes de humo vel
de pulvere terre hoc in glosa predicta Ex qua glosa doctorum tuorum habes ma
nifeste michi quorum unum est quod psalmista iste loquitur ad literam de messia secundum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est quod nomen ynnon est nomen messie. Tertium quia hoc nomen competit ei
ante solem .i. ante tempus. Quartum quia hoc nomen competit ei eo quod filiet vel
nasci faciat dormientes de humo vel de puluere terre quod pertinet ad re
surrectionem futuram que non in adeo expectanda est. ¶ Alii vero doctores
tui magis moderni exponunt hanc dictionem ynnon prout pertinet ad propo
situm meum Nam ille rabbi abraham abenhazra qui totam bibliam exposuit
declarando significata et deriuationes dictionum in expositione huius psalmi super
hunc versum sic dicit. hec dictio ynnon est verbum passiuum quod deriuatur ab hoc no
mine nyn quod proprie significat filium hec ille. ¶ Item rabbi dauid quimhi qui fe
cit librum illum qui dicitur sarasin in quo dictiones hebraicas et earum significata
et deriuationes ordine alphabetico exposuit exponendo hanc dictionem nyn
sic dicit Nin significat idem quod hec dictio ben. que proprie significat filium et pro
participium deriuatiuum ab eo est ynnon vt dicitur in psalmo ante solem ynno
nomen eius .i. filiatus hec ille et sic habes a doctoribus tuis quod tibi in hoc
posueram. Saulus ¶ In hiis allegationibus tuis presupponis vnum quod
non probas s. pro ex hoc quod dicit ante solem intelligitur ante omne tempus et per consequens
eternum seu eternaliter quod non videtur necessarium sol enim creatus fuit in iiij
die et sic creationem solis precesserunt tres dies in exordio mundi et per consequens
possibile est quod aliquid esset formatum in illis tribus diebus primis Et
sic illud esset ante solem non autem ante omne tempus. Paulus ¶ Lu
minaria fuerunt creata vt essent in signa et tempora et dies et annos genesis
primo inter que sol et luna sint precipua vt habetur ibidem ex quibus duobus
luminaribus sol est principalis per cuius motum dies et anni et alie temporum
differentie commensurantur et ideo in scripturis sacris vbi de duratione alicuius
rei temporalis agitur de sole fit mentio tanquam de primo et principali signo temporis
Et ideo sepe in ecclesiastes inueniuntur tales modi loquendi vt cum dicitur ecclesiastes
primo. quid amplius habet homo de vniuerso labore suo quo laborat sub
sole quod intelligitur de vniuersa mundi duratione temporali Similiter ibidem
cum dicitur vidi cuncta que fiunt sub sole et ecce vniuersa vanitas. et sic
de multis aliis ibidem contentis Et ideo doctores tui qui asseruerunt
esse nomen messie quod aliqua fuerunt ante creationem totius mundi vt habetur
in glosa que dicitur medras tillim super illud verbum parata sedes tua extunc
quorum vnum asserunt esse nomen messie hoc probant ex isto verbo s. ante solem
ynnon est nomen eius in quo manifeste presupponit quod dicendo ante solem
intelligit ante creationem mundi et per consequens ante omne tempus
Vnde in hoc psalmo psalmista vtitur isto modo loquendi ad designandam

Rabbi abraham abenhazra qui totam bibliam glosauit seu exposuit et dicit quod ynnon significat filium, etiam rabbi dd quimhi

Item in glosa medras tillim ponitur apud nomen messie ynnon et est ante creationem mundi et per consequens eternaliter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eternitatem istius regis et filii regis de quo agit et h' apte ante ut cu dicit: Ante solem ynnon nome eius et an lunam ingenacione et genuacione et apte post ut cu dicit: Et habundancia pacis donec auferatur luna et apte media inter utrumque ut dicit p manebit cu sole et hoc ad designandu q eternitas assistit omni tpore differentie Et sic ex predicta auctte psa[te] habes q indubius est filius eternus et p consequens coeternus patri. In aliis enim locis testatur sacra scriptura q deus q creavit seu formavit universa habet filium qd est conforme supradicte.

Capitulum undecimum in quo ostenditur q deus qui creavit seu formavit universa habet filium ex auctoritate pu. xxx. ca. ubi dicitur quod est nome eius et quod nome filii eius si nosti no obstan cavillacionibus hebreorum.

. Saulus.

[Q[uod] deus h[abe]t filiu]

Allega michi auctem hoc dicentem quod deus qui creavit seu formavit universa habet filium. Paulus. ¶ Proverbiorum xxx. ubi de quodam dicitur. et nomen stare etiam sequitur statim. Quis ascendit in celum atque descendit quis continuit in manibus suis spm. quis colligavit aquas q in vestimento quis suscitabit oms terminos terre. qd nome est eius et quod nome filii eius si nosti. Ex ista enim auctte habes q deus habet filium de nullo enim nisi de deo verificantur illa q in hac auctte pdicitur. Saulus. ¶ Ex ista auctte non habes intentu tota enim exponitur ad doctoribus meis de moyse: moyses enim ascendit in celum sidereum ad deum et inde descendit ad pplm ut habetur exo. xix. ca. ubi dr moyses aut ascendit ad deum. moyses etiam cineres ardentes de campo accepit in manibus eius exo. ix. moyses etiam ipius moysi fecit ut aque maris rubri essent filiis israel quasi pro muro adextris et asinistris exo. xiiii. et sic colligavit aquas q[ua]si in vestimento moyses etiam in erectione tabernaculi misit terrorem in omnibus finibus terre pmissionis ut in deut. ii. dicitur Hodie incipiam mittere terrorem et formidinem tuam in populos etc. Et quia nullus alius propheta fuit similis moysi in predictis ideo dicit. quod est nome eius. q. d. si dicat q alius a moyse fecit ista dicat ei quod e nome eius. q. d. quis fuit ille et quod est nome filii eius. i. que generatio remansit ab eo. Ex q posset haberi noticia aliqua de ipso quod cu no remanet Sequitur q non fuit aliquis sibi in predictis similis unde ex h' auctte nichil aliud habes nisi q no fuit alius propheta similis moysi in supradictis no enim pdicta auctas loquitur de deo sed de moyse ut dictum est. Paulus. ¶ Si bene considis

103

preditta auctoritas de deo loquitur non de moyse. de moyse enim nusquam legitur quod ad celum
ascendisset cum enim dicatur moyses ascendit ad deum. exodi xix. ibidem ostenditur
quod sua ascensio erat usque ad montem synay ubi gloria dei representabatur per osten-
sionem suorum miraculorum, et non ultra unde statim ibidem subdit vocavit
eum dominus de monte scilicet. cum moyses descendit de deo ad populum intelligitur nisi de
monte ubi deus erat modo preditto ut satis plane patet intuenti preditum cap-
itulum. quod dicitur quis continuit spiritum in manibus eius non potest intelligi de accep-
tione cinerum in camino de quo agitur exodi ix. prout tu dicis, tum quia cineres non
sunt spiritus tum quia etiam aaron accepit cineres sicut et moyses ut ibidem habetur
et sic non posset de moyse singulariter dici quis continuit spiritum, similiter
quod dicitur quis colligavit aquas quasi in vestimento, non potest intelligi
de moyse in mari rubro tum quia illud miraculum soli deo attribuitur unde exodi
xv. de hoc dicitur spiritu oris tui congregate sunt aque tum quia aque in mari rubro
non steterunt quasi colligate sed cum essent fluctes prout habent ex natura sua virtute
tamen divina steterunt ideo dicitur ibi stetit unda fluens scilicet. quod dicitur Quis susci-
tavit omnes terminos terre, non possunt intelligi de erectione tabernaculi
per moysen facta in illa enim erectione non fuerunt suscitati omnes termini
terre ut patet de se. quod autem dicis quod in erectione tabernaculi immisit
terrorem in omnibus finibus terre promissionis. est manifeste falsum taber-
naculum enim fuit erectum in prima die primi mensis secundi anni ab exitu de
egipto ut habetur exodi xl. deus autem incepit mittere terrorem et formidinem
in populos propter populum israeliticum quod fuit post xxxviiii. annum a preditto
exitu ut patet intuenti. sed cap. deutero. ii. quod tu allegas unde in erectione
tabernaculi que ante per magnum tempus fuit facta ut dictum est nichil
legitur de immissione terroris seu formidinis, nec de alio miraculo
quod ibi fuisset factum unde preditta auctoritas non potest de moyse nec de aliquo
alio nisi solum de deo cui omnia illa proprie ad aptantur verificari et sic de illo
tantum intelligi debet illud quod sequitur. scilicet. quod est nomen eius et quod nomen fi-
lii eius si nosti ut iam tibi proposueram. Saulus. ¶ Dic ergo quomodo
de deo illa verificari possent que in preditta auctoritate continentur presertim illud prius
ubi dicitur quis ascendit in celum et descendit cum sit manifestum quod deo non competit
ascendere nec descendere sicut nec aliquo moveri. Paulus. ¶ Tu scis quod doc-
tores tui frequenter dicunt quod scriptura loquitur de divinis more humano
in quo verum dicunt et concorditer cum nostris doctoribus catholicis Nam sicut cogni-
tio nostra accipitur a sensibilibus sic et nostra locutio ex hiis consurgit sic enim
loquimur de rebus prout sunt in nostra cognitione Unde ad intelligendum aliquid

¶ de declaratione contra exposi-
tionem falsam iudeorum dei filii xpi

de deo oportet nos uti locutionibus corporeis quamvis ipse deus sit summe simplex et incorporeus. Dicitur quod deum ascendere in celum ut intelligatur quod potentia divina superat potestates celorum. Unde deuteronomii penultimo dicitur de deo quod est ascensor celi in adiutorium populi sui. Similiter ut ostendatur quod providencia dei attingit usque ad infima et ea cognoscit et iudicat dicitur genesis xi°. *Descendit deus ut videret civitatem et turrim et cetera.* Et sic de multis similibus et ideo ille doctor tuus magnus rabi moyses egiptius in suo libro de directione perplexorum parte prima capitulo x° declarans ista verba scilicet ascendere et descendere dicit quod sunt equivoca a consilio et quod quandoque intelliguntur de ascensu et descensu corporali qui sine motu locali fieri non possunt quandoque vero de ascensu et descensu spirituali que sine motu possunt fieri prout large in predicto capitulo tractat et ibidem concludit quomodo de deo possunt verificari ista verba ascendit et descendit. Vide ibi si vis. ¶ Ad propositum autem cum dicitur *quis ascendit in celum et descendit* intelligendum est de deo qui celos celorum ascendit transcendendo eorum potestate et interea descendit omnium inferiorum cognitione habens et omnia tam superiora quam inferiora disponens et sic nullo modo est inconveniens talia attribuere deo ut de immensitate et infinitate sue sapientie et potentie aliquid saltem possimus intelligere semper tamen presupponendo veritatem de immobilitate sua. Testatur enim scriptura malachie iii capitulo. *Ego enim dominus et non mutor.*

Saulus. ¶ Vellem scire quomodo exponis istam auctoritatem proverbiorum continuando ea que in ea continentur ad illud verbum quod allegas scilicet *quod est nomen eius et quod est nomen filii eius* quia ut supra dicebas et verum est intelligentia verborum ex causis est sumenda dicendi et sic videbitur si expositio tua consonat cum hoc quod intendis extrahere ista conclusione.

Paulus. ¶ Placet mihi exponere tibi hanc auctoritatem incipiendo a primo verbo a quo incipit in littera et continuando usque ad finem ubi tota summa huius auctoritatis finitur et licet hoc erit aliqualiter prolixum tamen toleranda est prolixitas ut veritas magis elucescat. ¶ Incipit enim hec auctoritas in libro proverbiorum capitulo supradicto sic. *Verba congregantis filii vomentis visio quam locutus est vir cum quo est deus et qui deo secum morante confortatus ait stultissimus sum virorum et cetera.* ¶ Ad cuius declarationem sciendum quod salomon in hoc loco intendit vilipendere scientiam humanam que per inquisitionem humane rationis procedit in respectu ad scientiam divinam que per sacram scripturam seu per dei revelationem acquiritur et quia ipse salomon utramque scientiam habuit scilicet infusam ut habetur iii° regum iii° similiter et scientiam acquisitam ut habetur ecclesiastes primo ubi dicitur *Ego ecclesiastes fui rex israel in iherusalem et proposui in animo meo querere*

Rabbi moyses egiptius dicit quod ascensus et descensus spiritualis sit sine motu et sic convenit deo secundum diversas operationes eius

Scripturam licet plenam declarationem dei sapientis ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et investigare sapient(iam) de omnibus que fiunt sub celo. Ideo in hoc loco vult
ostendere quod sciencia acquisita per humanam inquisicionem sapiencie de divinis
quasi abiecta est respectu sciencie a deo infuse seu revelate. Unde dicit Verba
congregantis .i. salomonis qui congregavit scienciam per acquisicionem humanam
que est quedam congregacio eo quod paulatim acquiritur et sequitur Filii vomentis .i.
salamonis qui predictam scienciam sic congregatam tamquam abiectam vomuit
sic homines solent fastidiosa et inutilia vomere. Unde ecclesiastes primo ubi super
cum dixisset. Et proposui in animo meo querere et investigare sapienter et
cetera. statim subdit. hanc occupacionem pessimam dedit deus filiis hominum
ut occuparentur in ea. Ex quo habetur quod occupacio quam habuit in huiusmodi sciencie
acquisicione reputabat pessimam et sic merito erat vomenda et ideo res-
pectu huius dicit filii vomentis. postquam igitur ostendit abieccionem scienciarum huma-
narum per congregacionem acquisite sapiencie quantum ad divina consequenter
subdit que est illa sciencia secundum quam ipse loquitur de divinis de quo dicit Visio quam
locutus est vir cum quo est deus. et qui deo secum morante confortatus est et cetera
et cetera. q. d. non loquitur autem congregate sciencie quam iam evomui Sed loquitur
autem divine revelacionis ideo dicit visio quam locutus est vir cum quo est deus
et quia ille bene loquitur de divinis cum quo deus est non solum in intellectu
sed etiam in effectu ideo postquam dixit cum quo est deus s(cilicet) in intellectu
subdit et qui deo secum morante confortatus quod intelligitur de illo qui non
solum secundum intellectum sed etiam secundum affectum habet deum secum morantem
per graciam secundum quam homo confortatur in bonis sequitur in littera Stultissimus
sum virorum et sapiencia hominum non est mecum quod intelligitur de salamone
postquam evomuit sapienciam mundanam q. d. nichil remansit in me
de sapiencia illa quam a me ejeci modo predicto et ideo remansi tamquam stultissimus
simus virorum et cetera. et sequitur et non didici scienciam hoc dicit quod salamon
non habuit scienciam acquisitam humanitus addiscendo ab alio sed potius
per se investigando ut habetur ecclesiastes etiam supradicta quia tamen per revela-
cionem habuit de divinis scienciam altiorem et aliorum modo habita. non
subdit et novi scienciam sanctorum / sanctorum enim sciencia de divinis perfectior est qua
humana primo quia altiorem noticiam de deo habet Secundo quia habet aliorum modo
s(cilicet) per divinam revelacionem de primo autem consequenter dicit sic Quis
ascendit in celum et descendit quasi dicat per scienciam humanam non
cognoscitur quod de deo possit dici quod ascendat vel descendat cum solum de eo
cognoscit quod sit inmobilis per revelacionem tamen divinam cognoscitur
quod deus ascendit ad celum et descendit per divinam providenciam que sic operatur

dit non solum ad cognoscendas et regendas res summas sed etiam ad cog
noscendas et regendas res infimas usque ad minima et ideo in multis locis
sacre scripture de deo dicitur quod ascendit et descendit consequenter dicit
Quis continuit spiritum .i. ventum in manibus suis philosophi enim per humanam scie
ntiam tantum de naturalibus loquentes imperfecte locuti sunt de ventorum
flatu ut patet in ii° metha. ubi de causis ventorum agitur sed per revelationem
divinam que in sacra scriptura traditur habetur quod deus retinet eos et facit
eos fluere secundum voluntatem sue beneplacitum iuxta illud psalmi Producit
ventos de thesauris suis consequenter quia per scientiam philosophicam secundum quod ele
mentum aque tamquam minus grave quam terra debet eam undique circumdare
non cognoscitur qua ratione aliqua pars terre sit discooperta ideo dicit Quis
colligavit aquas quasi in vestimento hoc enim fit divina virtute solum ut habetur
gen. primo Dixit deus congregentur aque etc. et quia ex ista colligatione
seu congregatione aquarum secutum est quod termini terre fuerunt ad habi
tationem animalium superemnentes quam aque ideo subdit. Quis suscitabit omnes
terminos terre. q.d. hoc non potest cognosci per humanam inquisitionem
nisi per revelationem divinam de qua dicitur gen. primo. et appareat arida et quia
auctor omnium predictorum est deus cuius notitiam philosophi non habent nisi ex creaturis
que in infinitum distant a perfectione divina ideo dicit. quod est nomen eius
philosophi enim non possunt bene deum nominare unde dicitur in libro de causis quod causa prima
est super omne nomen quo nominatur de ipsa et ideo dicit quod est nomen eius
.i. o philosophe quo modo posses nominare deum secundum tuam scientiam per revelationem
tamen divinam deus nominatur ut patet exodi iii° ubi moysi interroganti de nomine
divino fuit responsum a deo divinum nomen deo proprium s. tetragramaton
quod est incommunicabile creaturis prout etiam doctores tui tenent et quia per revela
tionem divinam non solum cognoscitur nomen dei essentiale ut in capitulo allegato
exodi sed etiam distinctio patris et filii in divinis quod nullo modo per humanam
sapientiam cognosci posset ideo subdit quod nomen filii eius si nosti. q.
d. hoc nullo modo cognoscitur per humanam sapientiam nisi solum per revelationem
divinam et quia divina revelantur per sacram scripturam a deo tradita ideo sub
dit omnis sermo dei ignitus .i. sacra scriptura que ex sermone dei habetur est ita
purificata ab omni falsitate sicut metalla que in igne purificantur unde psalmista
Eloquia domini igne examinata et sequitur clipeus est sperantibus in se quasi dicat
contra veritatem fidei multe impugnationes insurgunt tam ex parte inte
riori et hoc cum homines difficultantur in credendo ea que supra rationem sunt
naturalem quam ex parte exteriori s. a rationibus hereticorum et tirannorum per

(c) 2006 Ministerio de Cultura

persecutionibus tribulationibus in deum per veram fidem caritate formatam deus est defensor et ideo dicitur clipeus a re, et sequitur ne addas quicquam verbis illius scilicet de hiis que divinis verbis illius scilicet de hiis que divinis verbis contrariatur seu contradicunt et arguaris inveniarisque mendax, quia quicquid contradicit divinis auctoritatibus que ab ipsa summa veritate que deus est revelantur mendosum est seu falsum usque huc predicta auctoritas prout sit exposita recte continuatur verba eius ad invicem et potentiam meum circa intellectum huius dicti quod est nomen eius et quod est nomen filii eius comprobatur.

Capitulum xvij. in quo ostenditur quod spiritus sanctus est alia persona in divinis preter personam patris et filii ex auctoritate psalmiste dicentis Verbo domini celi firmati sunt non obstantibus ebreorum cavillationibus.

Saulus.

Habeo mentem tuam circa filiationem quam in divinis asseris sed ad huc video quod addis alium deum quem spiritum sanctum vocas in quo manifeste transgrederis preceptum sapientis per te supra allegatum in quo dicit Ne addas quicquam verbis illius ne inveniaris mendax. Constat enim per predictam auctoritatem per te allegatam prout tu eam exposuisti quod in divinis est pater et filius et non alius deus dicit enim quod est nomen eius et quod nomen filii eius non autem dicit quod est nomen spiritus eius. Ex quo patet quod tu addendo aliam personam in divinis quam dicis esse deum manifeste addis verbis illius et sic inveniris mendax. Paulus. In hoc quod dicit ne addas quicquam verbis illius intelligitur prohiberi illa que divinis verbis contrariantur seu contradicunt prout tibi dixi exponendo illud verbum ne addas quicquam et cetera, non autem prohibentur illa que divinis verbis non contradicunt nec contrariantur alias enim omnia alia essent prohibita que non essent contenta in predicta auctoritate quod est falsum quia in sacris scripturis multa continentur preter illa que in predicta auctoritate explicantur. Unde in proposito quia in verbis supradictis non excluditur quin sit in divinis alia persona preter personam patris et personam filii que ibi exprimuntur et quia per scrutinium scripturarum non solum necessarium est concedere in divinis esse patrem et filium sed etiam spiritum sanctum idcirco hoc asserendo non est addere quod verbis divinis eis contrariando vel contradicendo sed potius est confiteri ea que in sacris eloquiis traduntur. Saulus. Allega michi si habes aliquam auctoritatem per quam necessario sit concedendum quod in divinis est spiritus sanctus alius a patre et filio prout tu asseris. Paulus. Quod in divinis sit spiritus sanctus qui est deus alia persona a persona patris et filii satis habetur ex auctoritate psalmiste per me supra allegata

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Rabbi moyses et nota quod dicit in vel de creatione

In hac trinitate personarum in divinis

Inqua d(icitu)r Verbo d(omi)ni celi firmati sunt et sp(irit)u oris eius omnis virtus eorum seu omnis exercitus
eorum. Constat enim quod psal(mist)a in hoc loco loquitur de creatione mundi que fuit a deo
solo facta nullo interveniente adiutorio seu instrumento extrinseco. Hoc enim
est unum de fundamentis fidei non solum apud nos sed etiam apud tuos, tuus
enim magister Ra. Moy. egiptius in suo de vero in tercio primi libri capitulo primo. hec dicit
esse primum fundamentum omnium fundamentorum mosayce legis et hoc est commune apud
tuos vbicumque de hac materia loquitur. s. quod deus solus celum creavit et terram
et omnia que in eis sunt nullo extrinseco adiutorio cooperante. s. alicuius creature.
Unde et talmudisti tui dicunt quod deus non creavit angelos in prima die ne for-
te crederetur quod angeli fuissent cooperatores seu coadiutores dei in creatione
mundi. Sed psalmista in predicta auctoritate testatur quod verbo dei celi facti sunt ubi
enim translatio tua dicit firmati sunt hebraica littera dicit facti sunt. et sic se-
quitur quod deus per verbum suum celos fecit solum. et testatur quod deus per spiritum oris sui
fecit seu creavit omnes virtutes seu exercitus celorum. Ex quo sequitur quod deus
per spiritum suum hoc fecit. cum autem de ratione verbi est quod distinguatur a dicente seu a
proferente solum. et de ratione spiritus oris est ut distinguatur ab inspirante
sequitur quod spiritus per quem virtutes celorum facte fuerunt est deus alius ab inspira-
te et sic in hac auctoritate trinitas quam predicamus exprimitur que est unus deus creator
mundi. In qua quidem trinitate spiritus est tercius in ordine trium personarum et sic ha-
bes quod in asserendo spiritum sanctum esse deum alium a patre et filio non sit aliqua
additio que contrarietur seu contradicat eloquiis divinis ymo eis mani-
feste conformatur. Saulus. ¶ Nunquid recte intelligis hoc dictum Verbo domini
simul. et spiritu oris eius intelligis enim verbum simul et spiritum ut aliquos
in deo et a deo realiter distinctum cum tamen non sit necessarium sic ista in-
telligere. per verbum enim dei et spiritum eius que in hoc loco continentur sufficit intelli-
gere mandatum dei seu eius preceptum prout ipsemet psalmista in hoc eodem psalmo
declarat dicens in hac ipsa materia. s. creatione mundi. Ipse dixit et fa-
cta sunt ipse mandavit et creata sunt. Unde non aliud intelligendum est de hoc quod
dicit Verbo domini celi facti sunt etc. nisi quod creature fuerunt facte per mandatum
dei vel eius imperium. seu eius voluntate. Paulus. ¶ Circa hoc quod dicitur Verbo domini
quod secundum veritatem significat filium non est ad presens insistendum quia iam de hoc quod
sit individuus filius supra est dictum. sed manifestum est quod in hoc quod dicitur Et
spiritu oris eius. intelligitur aliquid intrinsecum deo ab eo procedens quod non potest
esse nisi deus et a deo procedens sufficeret enim dicere et spiritu eius omnis exercitus
eorum ad denotandum quod de mandato dei facti fuerunt celi et huiusmodi. Sed apponendo
spiritu oris eius. manifeste ostenditur quod spiritus de quo loquitur est intri-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

106

secus deo / et adeo inspirante distinctis et sic intelligunt Rabbini tui istam
auctoritatem. Saulus. Ubi quero invenisti rabbinos meos sic expo/
suisse: Paulus. Super in capitulo v° huius distinctionis allegavi tibi quandam
auctoritatem que in glosa magna super gen. que dicitur beresith rabba capitulo xlij°. habetur ita
sic Rabbi simeon dicit inspiravit seu sufflavit deus spiritum suum et creatus
est mundus sicut in psalmo dicitur spiritu oris eius omnis exercitus eorum. hec in glosa
predicta Ex quo patet quod hoc quod dicitur spiritu oris eius intelligendum est per modum
inspirationis seu sufflationis quia in verbis creaturarum a quibus cum loquimur de divinis
necesse est accipere aliquam similitudinem non nisi ab intrinseco procedit tunc
et sic oportet quod illa res inspirata sit deus cum nichil est in deo quin sit deus
similiter necesse est quod sit alius ab inspirante ex necessitate oppositionis relative
et hec manifeste consonat expositioni mee Saulus. Licet ille rabbi sime/
on quem allegas fuit de magnis et antiquis doctoribus meis et tamen unus
singularis cuius dictum non sufficit ad concludendum in tanta materia et
ideo si alias auctoritates habes ad probandum quod spiritus sanctus sit deus allega.

Se quod rabbi simeon dicit in beresith rabba capitulo xlij inspiravit deus spiritum suum et creatus est mundus

Capitulum xiij. in quo ostenditur quod in divinis est tercia persona scilicet spiritus sanctus ex
auctoritate ysaye. xlviij°. ubi dicitur et nunc dominus misit me et spiritus eius quibusdam
hebreorum cavillationibus non obstantibus

.Paulus.

Licet verum est quod rabbi simeon ille quem tibi allegavi est tantum unus
doctor tamen dicta sua habent auctoritatem aliis doctoribus tuis precipue
sua expositio in hoc loco non fuit reprobata seu condempnata nec etiam legitur
contradicta esse ab aliis sed collocata fuit in illo libro antiquo supra allega/
to tamquam vera et non repugnans fidei veritati Nichilominus tamen ex quo aliam vis auctoritatem
allegabo tibi unam que tibi debet sufficere que quidem auctoritas est illius prophete evangelici
ysaye qui de misteriis fidei nostre quam plurima et magna prophetavit dicit enim
in capitulo xlviij°. sic Attendite ad me audite hec non a principio in abscondito
locutus sum ex tempore quo facta fuit ibi eram et nunc dominus deus misit me
et spiritus eius / hoc ille. Ex quo autem habetur quod ille qui a principio non in abscondito
locutus fuit. scilicet ipse deus qui a principio cum populum israele ad se applicasset
eis dando legem in synay non in abscondito locutus est sed palam et
publice cunctis audientibus legem dedit ut habetur exodo xx°. quiquidem deus
in eodem tempore. scilicet dationis legis ibi erat Et quod ipse deus qui locutus
est palam in datione legis postea fuit missus in mundo per assumptionem
carnis ad redimendum genus humanum de qua assumptione in distinctione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sed per ysayam exprimitur trinitas personarum in divinis.

sequenti deo duce est agendum ideo dicit. Et nunc dominus misit me et spiritus eius in qua auctoritate manifeste exprimuntur tres persone divine de quarum qualibet necesse est dicere quod est deus exprimitur enim ibi deus missus qui statim ante de se predixit non a principio in abscondito locutus sum etc. Similiter exprimitur ibi deus mittens cum dicit. Dominus misit me. Similiter exprimitur ibi spiritus dei mittens cum subdit et spiritus eius. s. misit me. deus enim nullo modo intelligi debet missus nisi a deo et sic ex ista auctoritate plane et sane intellecta habetur distinctio trium personarum in divinis quarum tertia persona est spiritus sanctus qui est verus deus in quantum dicitur dominus misit me quia inter mittentem et missum necessaria est distinctio personalis. Saulus. Duo presupponis in expositione huius auctoritatis ysaye. que non probas nec etiam sunt consona littere et ex ex illa auctoritate non habes intentum. Primo enim presupponis quod ille de quo dicitur quod fuit missus a deo est verus deus qui legem dedit genti mee israelitice quod non est verum. magistri enim nostri communiter exponunt illud quod hic dicitur. et nunc dominus misit me de ysaya. qui fuit a deo missus ut habetur ysa. vi. ubi cum dicitur a deo quem mittam aut quis ibit pro nobis. Respondit ysayas. Ecce ego mitte me. cum deus statim dixit vade et dic populo huic etc. Unde de ista missione in hoc loco loquitur propheta nec valet contra hoc dicere quod iste missus a deo dicit de se statim supra a tempore quo fuerat ibi eram. quod intelligitur a tempore dationis legis in quo tempore ysayas nondum erat natus ut est manifestum. hoc enim non obstat predicte expositioni quia ut magistri nostri dicunt sic in monte synai moyses recepit legem a deo sic eodem tempore et loco omnes prophete fuerunt ibi quoad animas et ibidem recepit unusquisque prophetiam suam quam postea quilibet eorum tempore suo prophetavit et hanc sententiam tenent omnes magistri antiqui nostri fere qui hunc passum exposuerunt. unde ex hac auctoritate secundum hanc suam veram expositionem non concluditur esse nisi unus deus qui ysayam misit. spiritus enim dei de quo hic dicitur quod misit ysayam non est verus deus sed est spiritus propheticus creatus quem habuit ysayas a deo per quem ysayas prophetavit unde sic recte hanc auctoritatem intelligis nichil facit pro te ratione predicta. Secundo presupponis in tua expositione quod verus deus fuit missus a deo per assumptionem carnis quod non probas nec probare valebis. Item sunt quedam in littera precedentia et sequentia hanc auctoritatem que nullo modo consonant tue expositioni sed quia predicta sufficiunt pro nunc ad tuam expositionem evacuandam ideo illa ad presens omitto. Paulus. Expositio magistrorum

De reprobatione erroris iudeorum ponentium animas creatas ante quam corpora sint.

tuorum in qua dicitur quod ysayas est ille de quo hic dicitur Nunc dominus misit me etc. est manifeste falsa tanquam fundata in fundamento falso et erroneo fundatur enim in hoc quod anima ysaye et anime aliorum prophetarum fuerunt in monte synay,

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tempore dationis legis antequam ipsi nascerentur et ibidem receperunt perfectiones
suas prout tu nomine eorum recitas et verum est quod tui magistri hoc assumunt
in predicta expositione sed hoc est manifeste falsum. Nam secundum naturalis
rationis dictamen anima rationalis tunc incipit esse in corpore humano si-
bi coaptato infunditur anima enim secundum veram suam diffinitionem a philosopho tra-
ditam est perfectio corporis phisici organici ut habetur in secundo de anima. con-
stat autem quod illud quod est perfectio alicuius corporis non habet esse ante for-
mationem illius et sic patet quod predictum fundamentum est falsum quod autem
sit erroneum patet. nam hoc est contra sacre scripture testimonium. legitur enim
zacharie xii. Ego dominus formans spiritum hominis in medio eius. quod verbum ex- Nota de magistris quomodo creatur anima rationalis rabbini Cahadia et Quinchi
ponitur a Rabbi Cahadia et a Rabbi Quinchi conformiter ad predictam
diffinitionem anime dicunt enim quod per hoc quod dicitur. Formans spiritum hominis in me-
dio eius intelligitur quod creator creat animam in perfectione figure corporis humani
et est communis expositio predicti verbi. hoc etiam consonat huic quod dicitur Gen. ii.
Formavit igitur dominus deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem
eius inspiraculum vite et factus est homo in animam viventem. Ex quo patet quod
anima creatur et infunditur in corpore humano formato et sic patet quod nullo
modo de ysaia. potest intelligi quod de a tempore quo fuerant ibi eram quod intel-
ligitur de tempore dationis legis secundum omnes nec etiam quod ibi legitur immediate
ante. scilicet non a principio in abscondito locutus sum. + intelligitur de datione
legis que publice fuit data et est sententia communis omnium expositorum tuorum. Ex quo
sequitur manifeste quod illud quod immediate in eodem contextu dicitur scilicet Nunc
dominus misit me et spiritus eius intelligatur de illo qui non a principio in abscon-
dito locutus est. etc. quod non nisi de christo deo intelligi potest. Ad hoc autem quod di-
cis me presupponere quod non probo scilicet quod verbum deus missus est per assumptionem
carnis et cetera. Verum dicis quod hoc non tibi probavi usque nunc sed hoc per dei gratiam
probaturus sum in sequenti distinctione ubi de divinitate christi est agendum
Ad tertium vero quod dicis quod sunt quedam in predicta auctoritate precedentia et sequentia que
nullo modo consonant nec expositioni expresse illa et deo duce sufficienter
respondebo tibi. Saulus. Ante quam de aliis precedentibus et sequentibus con-
tra te obiciam volo tibi ostendere quod hec verba que allegas secundum te exposita
faciunt manifeste contra te. Vis enim ex istis verbis. scilicet Nunc dominus deus misit
me et spiritus eius inferre quod in divinis sunt tres persone distincte. scilicet deus mittens
et spiritus sanctus mittens et filius dei missus. sed si bene attendis ex his verbis se-
queretur quod sunt iiii^or. persone in divinis quod ut credo tu etiam non admittes Primum
assumptum patet Nam in predictis verbis bis primo nominatur deus non enim dixit

+ Quod prius de ysaya intelligi nec de aliquo homine preterquam non potuit de eo legis datore. doctores enim tui in libro qui dicitur Mechilta super illud verbum exodi xix. Venit dominus de Synay et castrametati sunt in deserto exponendo dicunt quod hoc quod dicitur per ysayam non a principio in abscondito locutus sum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et nunc dns misit me. Sz et nunc dns deus misit me. ecce duo dicis ecce q ille missus est deus et sic sunt tres psone. dicis etia qd in hoc quod sequitur et sps eius exprimitur alia psona divina mittens que etia assis deum mittente et sic sedm te sunt quatuor psone divine qd tu vt cre do nullo mo admitteres. Paulus. ¶ Dixi tibi q cu de hoc misterio ste trinitatis agetur oporteret diligent scrutari sacra eloquia. no aut suffitienter vn in proposito attendere debes forma in qua illa duo noia ponuntur. s. illa pquibus in traslacione nra ponitur dns. deus. primu enim nome qd ponitur ibi est adonay scriptu cu hijs lris. a.d.n.y. cuius quidem nois ppria significacio est dns meus. Scdz nome qd ibi ponitur est nome dei thetagramaton qd est nome dei pprium et incomunicabile creaturis qd quidem nome scribitur cu alijs lris a pdictis scilicet. j.h.u.h. vn si ppe trans ferantur h noia sedm veritate hebraice lingue diceret sic et nunc dns meus. y.h.u.h. misit me. et sic illa duo noia quorz vnu est pprium nome divinu et aliud est nome adiectivu nullo modo signant duo supposita. sz tm vnu sic cu dicitur dns meus rex et h non signat duo supposita. sed vnu tm et ideo racio tua no facit contra me. Ex illis ei duobus noibus primis habemus vnu suppositu s. psona patris in ho qd dr misit me. habemus scdz suppositum. s. psona filij missi in h qd dr et sps eius hemus tertium suppositum. s. psonam sps sti. vn in hac auctte non solum tres psone divine exprimuntur distincte sz etia ordo earz ostenditur et ideo si habes alias obiectiones litterales contra mea exposicione ppone eas vt videamus cuius valoris sint.

Capitulu xviij. in quo exponitur auctas ysaye supdicta extense vt ex illa sane intellecta intentu pbetur supdictum.

Saulus.

Si bene scrutentur precedencia et sequencia hanc auctez q allegas manifeste patet q ppha no loquitur hic de messia seu xpo venturo sz de ciro qui ppim israel redemit de babilonica captivitate legitur enim stati ante pdicta vba q allegas. Dns dilexit eu et faciet volutate sua in babilone et brachiu suu in caldeis ego locutus sum et vocavi eu adduxi eu et directa est via eius. Que quidem vba sedm os expositores tam catholicos q hebreos exponuntur de ciro que deus dilexit ad faciendum volutate sua in babilone educendo ppim suu de illa captivitate ad quod vocatus fuit adeo vt htur ysa. xlv. ca. et pspatus in via sua vt htur esdre.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

primo et sequitur statim Accedite ad me etc. quod est auctoritas per te allegata. post autem
predictam auctoritatem cum quibusdam que sequuntur ad illa pertinentibus sequitur in littera Egredi-
mini de babilone fugite a caldeis in uoce exultationis annunciate auditum
facite hoc efferte illud usque ad extremum terre et dicite redemit dominus seruum
suum jacob. que quidem uerba ab omnibus exponuntur ad litteram de redemptione
a babilonica captiuitate non autem de redemptione per messiam expectata.
vnde inconsonum est ueritati littere quod auctoritas tua que inter precedencia et sequentia
ponitur exponatur de messia et de redemptione sua prout predicis sed magis conue-
nienter exponenda est de eadem redemptione babilonica ad quam annunciandum
ysayas ibidem dicit missus a deo cum dicit dominus misit me etc. que quidem an-
nunciacio fiebat a propheta per spiritum propheticum dei de quo dicit et spiritus eius et sic patet
quod hec expositio est magis consona littere cum conueniencius concordat cum pre-
cedentibus et sequentibus modo predicto quam expositio tua. Paulus. ¶ Vt
ueritas expositionis mee magis elucescat uolo ibi exponere predictam auctoritatem per
me allegatam cum precedentibus et sequentibus prosequendo ad litteram. ¶ Ad cuius decla-
racionem premittendum est quod in sacris eloquiis precipue in prophetis sepe fit transitus
seu translacio de una materia ad aliam sibi similem et specialiter cum una sit figura
alterius vel habeat cum ea aliquam correspondentiam sicut membra ad caput et e con-
uerso. ysaie xiiij°. cum propheta loqueretur de principe babilonis qui in tirannica et superba po-
testate et casu orribili quodammodo assimilabatur lucifero scilicet primo angelo de
celo cadenti in terram quia ascensurus erat in celum. Et propter figuram predictam in eodem
contextu propheta de uno transit ad aliud ut patet in capitulo supradicto. ¶ Vnde in
proposito ysayas prophetando de redemptione populi israelitici a captiuitate babilonica
per cirum ab ipso deo ad hoc uocatum transit ad prophetandum de alia redemptione
longe digniori et remotiori in tempore que tunc fienda erat per christum seu mes-
siam que quidem due redemptiones licet in hoc conueniebant quod utraque fienda erat
per dei potenciam que hostes populi sui opprimebat. Similiter per dei misericordiam
qua populo suo miserebatur propter que de una transit propheta ad aliam in multis
tamen hee redemptiones inter se differebant et specialiter in hoc scilicet quod redemptio babi-
lonica facta fuit uirtute diuina per cirum suum ministrum absque miraculorum
operatione sed mundo suo cursu naturali procedente. ¶ Redemptio uero secunda
que per christum erat fienda in miraculis adeo supernaliter factis implenda
erat per totum. ¶ Quibus premissis littera sic uidetur exponenda ab illo loco
in quo dicitur Audi me iacob etc. ibi enim est quedam distinctio capitularis
in hebreo ubi propheta loquitur de predictis duabus redemptionibus que in aliquo con-
uenerunt et tamen in multo magis differunt premittit Audi me iacob etc. ut

Nota quod in sacris eloquiis sepe fit transi-
tus de una materia in aliam ma-
xime si una sit figura alterius

Nota declaratoria ysaie de redemptione
quia plura bona ibi uide

De q solus deus sua potencia creavit cuncta et gubernat

De liberacione iudeorum a caldaica captivitate

De transitu prophete de liberacione a caldaica captivitate per cirum ad liberacionem fiendam per christum

et ce ut ad attencionem excitet audientes et sequitur Ego ipse ubi in hebreo habetur
ego sum. ad denotandum quod ipsius dei esse sit essencia per se consistit et nullo
modo ab alio dependet et sequitur Ego primus et ego novissimus ad denota
dum ipsius eternitate que omnem duracionem temporis excedit et sequitur
manus quoque mea fundavit terram et dextera mea mensa est celos
Ad ostendendum quod mundus creatus est ab ipso deo et a nullo alio et
mundi partes ad invicem ab ipso deo sunt proporcionate et sequitur Ego vo
cabo eos in hebreo habetur Ego voco eos et stabunt simul ad denotandum
quod gubernacio mundi per ipsum deum creati est ab ipso deo creatore suo quod
omnia suppedita propheta premittit ad hoc ut ostendat quod liberacio populi dei
a babilonica captivitate de qua statim erat loquturus futura erat
secundum divina ordinacionem qua ipse deus creavit mundum et eum gubernat
nullo instrumento miraculo supernaturaliter facto quod autem ista liberacio
sit adeo ordinate probat seu suadet per hoc quod deus liberacionem per cirum futuram
ante per prophetam predixit et nullus alius ex quo patet quod sicut illa liberacio in sola
dei presciencia existebat sic in sola eius potencia unde subdit congregamini omnes
vos .s. gentes omnes que diversis ydolorum cultibus subiacebat et sequitur au
dite quis de eis annunciavit hoc q.d. hoc nullus annunciavit antequam fieret
nisi solus deus cuius potencia et ordinacionem facta fuit et sequitur dominus
dilexit eum .s. cirum quem ad dignitatem monarchicam promovit ut populum suum
liberaret a captivitate caldaica unde sequitur faciet voluntatem suam .s. dei in
babilone puniendo caldeos et iudeos inde liberando et sequitur Ego loqutus
sum et vocavi eum et adduxi eum et directa est via eius ad ostendendum
quod tota prosperitas ciri fuit adeo promissa et intenta ut liberacionem populi per
ipsum iuxta divina ordinacionem impleret et hoc contra ydolatras qui
huius prosperitate attribuebant ydolis suis unde dicitur supra eodem capitulo Antequam
veniret indicavi tibi ne forte diceres ydola mea fecerunt hec et sculptilia
mea et conflatilia mandaverunt ista quam audisti. et sequitur attendite a me
etc. ¶ Circa quod attendendum est quod postquam propheta annunciavit liberacio
nem populi a caldeis per cirum non divina virtute fienda sine miraculorum operacio
ne ab ea transit ad liberacionem que tunc futura erat per christum verum
deum et hominem quequidem liberacio .s. secunda facta fuit per ipsum deum redemptorem
per maxima miracula adeo facta supernaturaliter Et ideo sic ysayas lo
quturus de prima redempcione que non supra cursum naturale facta
est premisit magnalia quod deus fecit in mundi creacione et gubernacione
que non supernaturaliter sed cursu naturali per potencia dei infinita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

facta fuerunt. sic propheta loquitur de sua redemptione que per miracula sup
naturaliter facta effecta est pretermittit de illis, que adeo supnaliter
facta fuerunt et spaliter sup gubernatione populi dei de quorum miraculorum
numero datio legis in sinay in qua deus est locutus tante multitudini pub
lice et palam in maximum reputatur miraculum unum de ubi mr. de hac
materia sic legitur. Interroga de diebus antiquis qui fuerunt ante te
ex die quo creavit dominus hominem super terram a summo celi usque ad sum
mum eius si facta est aliquando huiuscemodi res aut umquam cognitum est ut au
diret populus vocem dei loquentis de medio ignis sicut tu audisti. et de
hoc dicit propheta Attendite ad me audite hec. q.d. ea que locuturus sum
maiora. et adeo supnaliter facta sunt unde requirunt maiorem attentionem
sicut illa que homo audit appropinquo attentius intelligit Non a principio in
abscondito loquutus sum quod communiter exponitur tam a doctoribus nostris
quam tuis de datione legis in monte sinay in qua totus populus audiebat
vocem domini loquentis ut habetur exodo xx. et dicitur hec datio legis fieri a principio
quia illa precepit populus institutionis deo applicari in peculiarem populum recipie
ndo obedienter mandata sua ut habetur exodo xix. que quidem verba non possent
verificari de ysa. nec de aliquo puro homine sed de ipso deo qui legem dedit et
sic intelligunt etiam doctores tui et sequitur ex tempore antequam fierent ibi eram
ubi in hebreo habetur a tempore quo fiebat ego ibi quod intelligitur de ipso deo
qui loquendo populo modo predicto ibi erat quod non potest intelligi de ysaya
qui nondum erat natus nec anima eius creata ut iam ostensum est et
sequitur in eodem contextu et verbis nulla differentia interposita et nunc misit
me dominus et spiritus eius. quod non potest intelligi plane nisi de illo de quo
continue et immediate propheta loquitur s. de deo et sic habetur quod deus qui legem
dedit in sinay loquendo populo non in abscondito, postea missus est a deo et spiritu
eius quod erat intentum Et ut magis ostendat propheta quod verba predicta sunt
verba dei adeo missi immediate subdit hec dicit dominus redemptor tuus s. deus
ille qui missus est a deo et spiritu eius ad tuam redemptionem et sanctificationem
de quo dicit. sanctus israel ego dominus deus tuus docens te utilia quod intelligitur
sic Nam redemptor noster non solum dedit precepta que sunt necessaria
ad salutem sed etiam utilia insuper per ea melius et expeditius homo posset consequi predictam
beatitudinem gubernans te in hebreo habetur ducens te in via qua ambulas
quia gesta ipsius redemptoris ducatum prestat homini ad hoc ut in hac vita que via
est dirigatur ad terminum beatitudinis et sequitur utinam attendisses man
data mea et facta fuisset sicut flumen pax tua. quod potest intelligi dupliciter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vno modo refferendo hec verba ad hoc qd dixit statim ante docens te
vtilia. q. d. et si docuj te vtilia. s. consilia que nõ importat necessi
tatem sz vtilitatem inconsequẽdo expeditius beatitudinem tu vtinã attendisses
mãdata mea. s. precepta que necessitatem importat q2 hec fecisses tibi
ad salutem per quã pax perhempnis hec atqz ppetua de qua dicit ffacta
fuisset sic flumẽ pax tua et cetera. ¶ Alio modo possunt exponi pdicta verba
s. vtinã attendisses mãdata mea refferendo ea specialiter ad phariseos
quibus xpus dedit duo mãdata. q si seruassent habuissent pacem temporalem
et etiã spiritualem xpus enim interrogatus a phariseis seu herodianis si liceret
tributum dare cesari respondit nõ consulendo sz potius precipiẽdo que
sunt cesaris date cesari et que sunt dei deo quequidem mãdata nõ seruauerunt
sz vtrumqz transgressi sunt rebellauerunt enim romano imperio et sic nõ
dederunt q erant cesaris cesari per quos amiserunt pacem temporalem
q2 venerunt romani et destruxerunt locum et gentem vt pz in historia
iosephi de destructione iherusalem et populi iudaici per titum et vespesianum
fuerunt etiam transgressi secundum mãdatum s. que sunt dei date deo. recedẽ
do a xpo tam in credendis quam in agendis amiserunt pacem spiritualem et etiã
supernã. vnde de prima parte subdit ffacta fuisset sic flumẽ pax tua.
q2 pax temporalis est transitoria sic flumẽ de secunda autem dicit et iusticia
tua sicut gurgites maris iusticia enim que est per fidem xpi est iusticia
sup habundans sicut gurgites maris et etiã ppetua sic gurgites ma
ris nõ deficiunt. ¶ Habes igitur predictam expositionem litteralem pdicte
auctis quã tibi allegauj s. dñs misit me et cetera. in qua trinitas indiuisa
exprimitur cum expressione trium personarum s. spus sancti quequidem expositio conso
na est precedentibus et sequentibus ut dictum est. Saulus ¶ Audio ex
positionem tuã etiã pdicte auctoritatis ysa. sz video q expositio tua facit
contra te dicis enim q lex nrã q data fuit in synai fuit data a filio dei
que tu deus vocas vnde dicis q de illo solo verificatur nõ a principio in absco
dito loquutus sum. Ex quo sequitur qd non fuit illa lex data a tota trini
tate quã tu asseris esse indiuisam. Et per consequens nõ fuit data a deo
qui creauit celum et terram et qui eduxit israele de egipto nõ enim du
bito te concedere q tota trinitas creauit mundum et eduxit israele
de egipto et sic si bene consideras tua expositio tibi ipsi contradicit
Paulus. ¶ Indubie concedo tibi q sancta trinitas q est vnus deus cre
auit mundum simul et edduxit israel de egipto et etiã legem dedit
moysi. Nam secundum veram fidem catholicam opa sancte trinitatis indiuisa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sint ab extra distinctio enim personarum in divinis solum est secundum relationes originales que ab intra tantummodo sunt. Cum tamen hoc stat quod in sacra scriptura aliqua opera divina appropriantur certis personis sic illa que pertinet ad potentiam appropriantur deo patri. et illa que ad sapientiam appropriantur filio Similiter que ad bonitatem appropriantur spiritui sancto / et quia datio legis pertinet ad sapientiam ideo appropriatur filio non intelligendo quod sit proprium filii sed quod non sit comune toti trinitati. Differencia enim est in hac materia inter appropriacionem et proprium sed de istis ad presens non est curandum donec ali qualiter sit illuminatus in fide. Intelligitur

Capitulum xv. in quo ostenditur per aliquas auctoritates quod spiritus sanctus est deus contra hebreos qui spiritum sanctum in scripturis contentum dicunt esse creaturam et specialiter exponitur illud verbum ibi gen. primo. spiritus domini ferebatur super aquas.

Saulus.

Adhuc non plene probas michi quod spiritus sanctus sit deus / nos enim bene credimus spiritum sanctum esse aliquid a deo creatum quod est quid sanctissimum de quo psalmista spiritum sanctum tuum ne auferas a me. quemadmodum spiritus sanctus loquitur in prophetis iuxta illud ii. regum xxiii. ca. spiritus domini loqutus est per me. Sed quia ille spiritus sanctus sit verus deus minime credimus nec auctoritates per te allegate hoc plene ostendunt. Paulus. ¶ Paulus. Ex quo spiritum sanctum credis esse: quem etiam credis esse fuisse loqutum in prophetis prout auctoritates per te allegate testantur ex consequenti debuisses ipsum credere esse deum verum vel aliqua substantia intellectualis a corpore separata Sed non est credendum quod sit aliqua substantia intellectualis a corpore creatura separata a corpore quia sic esset angelus vel anima aliqua vel separata sed non primum quia non secundum philosophorum inquisicione nec etiam secundum testimonia sacrarum scripturarum habetur quod sit aliqua substantia intellectualis creata separata a corpore nisi solum angeli nec secundum etiam tu concederes et sic remanet quod spiritus sanctus de quo scriptura loquitur sit deus prout etiam auctoritates predicte per me allegate satis ostendunt / sed ad maiorem habundantiam adhuc ostendam tibi auctoritates quibus concedere cogeris quod spiritus sanctus est deus per quas auctoritates plane ad literam spiritui sancto attribuitur illud quod solius dei est manifestum est enim apud doctores nostros et etiam tuos quod solius dei est esse ubique per essenciam presentiam et potentiam Nam hoc pertinet ad infinitatem essentie et potentie divine que nulli creature competit. Sed ali- bi creata sit finita psalmista tamen esse ubique attribuit spiritui domini quod est

Sed quod spiritus sanctus est deus quia per auctoritates probatur ut patet in littera

Sed quod solius dei est esse ubique ... spiritus sanctus est ubique ergo spiritus sanctus deus

Quod spiritus sanctus facit et vivificat homines quod est proprium dei

spiritus sanus. unde in psalmo qui incipit Domine probasti me etc. dicitur quo
ibo a spiritu tuo et a facie tua quo fugiam si ascendero in celum ibi es etc.
Ex quo patet quod spiritus dei est ubique tamquam ipse deus. Item Iob xxxiii°. legitur
spiritus dei fecit me et spiraculum omnipotentis vivificavit me. Constat autem
quod facere hominem et vivificare eum solius dei est. Doctores etiam tui antiqui
de spiritu sancto quandoque loquentes ei attribuunt ea que ad solum deum pertinent.
Saulus. Allega illos doctores nostros hoc dicentes. Paulus.

Quod in glo. beresich rabba dicitur quod spiritus domini ferebatur super aquas id est spiritus messie

In illo libro qui dicitur beresich rabba qui est glo. magna super gen.
super illud verbum spiritus domini ferebatur super aquas querit quid est ille spiritus
dei de quo dicitur et spiritus dei ferebatur super aquas. Et respondetur hic
est spiritus messie de quo in ysa. legitur et requiescet super eum spiritus domini spiritus
sapientie et intellectus etc. ysa xi°. hoc in glo. predicta tam maiori quam
minori. Item in predicta glo. gen. plus legitur Rabbi simeon dixit
quid est illud quod legitur in psal°. spiritu oris eius omnis virtus eorum. hoc est inspi
ravit deus sanctus et benedictus spiritum oris sui et creatus est mundus. Ex
quibus et multis similibus patet propositum. Saulus. Illa glosa quam alle
gas super illud verbum spiritus domini ferebatur super aquas modicum facit pro
te possum enim respondere quod spiritus messie est anima eius. Sepe enim in
scripturis anima humana dicitur spiritus. unde zach. xii°. ca°. Ego dominus formans
spiritum hominis in medio eius. quod intelligitur de anima. Constat autem quod etiam secun
dum te anima xpi seu messie non est deus. nec etiam illud quod dicitur spiritus domini fe
rebatur super aquas intelligendum est de ipso deo. tum quia cum deus omnino in
mobilis non potest verificari de ipso quod ferebatur super aquas quia hoc impor
tat motum. tum quia si per hoc quod dicitur hic spiritus dei intelligatur ipse deus quem
dicis esse tertiam personam individuis procedentem esset quod in creatione
mundi fieret mentio de spiritu sancto quem dicis tertiam personam et non de filio
dei quem dicis esse secundam. Ad auctoritatem secundam quam allegas ipsius rabbi
symeon nichil aliud occurrit dicendum nisi illud quod supra contra eandem dixi
ad quod per te fuit responsum. Paulus. Concedo tibi quod anima xpi non
est deus sed est anima humana que creata fuit in eodem instanti quo infusa
fuit in corpore xpi humano sicut dictum est et ostensum supra de aliis animabus
humanis et non antea et ideo de ipsa non potest dici quod ferebatur super aquas
in exordio creationis mundi cum pro tunc non dum fuisset in esse producta. Ad
aliud vero quod obicis dicens quod hoc dictum ferebatur non potest dici de deo ad quem
nullo modo pertinet moveri possem tibi respondere uno modo quod licet verum est quod
deus sit omnino immobilis tamen sepe in scripturis de deo dicuntur aliqua verba

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quorum ipa significata non possunt esse sine motu ut cum dicitur descendit deus super montem synay exo. xix. et in psalmo ascendit deus in iubilo et in multis aliis que quidem verba s. ascendere et descendere cum de deo dicuntur intelliguntur non proprie sed metaphorice dicta unde et in proposito cum dicitur spiritus dei ferebatur non debet intelligi quod ferebatur per motum localem sed metaphorice s. quod spiritus dei i. spiritus sanctus cuius bonitas et amor appropriatur aque ca[...] iuxta seriem littere illius cum omnia entia corporalia in primordio producta continebant et licet predictorum verborum sententia hoc modo possit haberi tamen aliter et magis proprie iuxta veritatem hebraicam exponi possit ita quod attendendum quod ubi nostra translacio dicit spiritus domini ferebatur in hebreo habetur quedam dictio que sonat merahephet quod in lingua nostra idem significat quod incubare in similitudinem volucris ova suo calore animantis idem enim verbum ponitur deutro. penultimo ubi dicitur sicut aquila ad provocans ad volandum pullos suos et super eos volitans ibi in hebraico habetur super eos ierahef i. incubans unde in proposito quia spiritus sanctus vivificator omnium a principio dicitur de quo in psalmo Emitte spiritum tuum et creabuntur. Idcirco in rerum exordio sicut deo patri attribuitur productio rerum de non esse ad esse per creacionem sic spiritui sancto attribuitur vivifficacio rerum quequidem vivificacio potest intelligi secundum motum primi mobilis Nam motus secundum philosophum in phisicorum est vita rerum naturalium motus autem primi mobilis est primus et principalis a quo omnes motus regulantur et mensurantur tamquam a prima omnium motuum mensura quiquidem motus rerum vivificativus naturalium est adeo tamquam a primo movente principaliter causatus unde in primordio creacionis rerum naturalium de hoc primo motu tamquam de vita rerum naturalium fit mentio attribuendo ipsum motum deo in persona spiritus sancti cui appropriatum est vivifficare ut dictum est et ex ista expositione tollitur quedam admiracio que animum non modicum deo in persona spiritus sancti cui appropriatum est vivificare ut dictum est et ex ista exposicione tollitur quedam admiracio que animum non modicum pulsat. s. quomodo in creacione facta sit mencio de tempore cum dicitur factum est vespere et mane dies unus et de motu nulla videtur fieri mencio motus tamen est prior tempore naturaliter quequidem admiracio tollitur per predictam exposicionem Nam secundum eam prius fit mencio de motu quam de tempore ut dictum est. ¶ Ad tercium vero quod obicitur contra exposicionem super illud verbum spiritus domini ferebatur dicens quod inconveniens esset dicere quod in creacione mundi fieret mencio de spiritu sancto que est tercia persona in divinis et non de patre que est prima persona

Dicitur quod inconveniens esset dicere de deo ad motus

nec de filio que est secunda persona. Ad hoc tibi respondeo quod verum dicis et hoc scilicet quod conveniens est ut in creacione mundi qui est primus et principalis effectus divinitatis sufficiens mencio fiat tacita vel expressa de distinctione personarum divinarum. Sed si recte scrutatus fueris sensum predictorum verborum scilicet In principio creavit deus etc. usque ibi spiritus domini ferebatur super aquas invenies quod fit mencio sufficiens de tribus personis divinis ipsas innuendo saltim sacras scripturas recte et diligenter scrutanti. Ad cuius declaracionem presupponere debes quod secundum veritatem fidei non solum nec sed etiam tunc deus est causa omnium rerum creaturarum per suum intellectum et voluntatem sic artifex est causa artificiatorum suorum. Dicit enim scriptura Omnia quecumque deus voluit fecit. Velle autem presupponit agnoscere. Constat autem quod artifex per artem quam habet in suo intellectu conceptam et per amorem sue voluntatis relatum seu applicatum ad suum opus producendum operatur. Ex quo ulterius considerandum est quod deus pater operatus est omnem creaturam per suum verbum seu sapientiam conceptam quod est filius et per suum amorem qui est spiritus sanctus ita tamen quod non intelligatur quod creare sit proprium alicuius persone divine tamen omnia opera enim trinitatis ab extra sunt indivisa ut supra dictum est. Sed sic intelligendo quod causalitas creacionis attribuitur persone patris per modum efficientis et persone filii attribuitur per modum cause exemplaris spiritui sancto vero huius causalitas attribuitur per modum amoris seu effectus ad res creatas producendas et ideo sacra scriptura recte innuit personam patris cui causalitas creacionis attribuitur per modum efficientis cum dicit Creavit deus celum et terram. Innuit etiam personam filii cui causalitas creacionis attribuitur per modum exemplaris cum dicit In principio quod idem est ac si dicat in verbo seu in sapientia prout alibi in sacra scriptura invenitur et etiam quidam de magnis doctoribus nostris sentiunt. Innuit etiam sacra scriptura personam spiritus sancti cui attribuitur causalitas creacionis per modum amoris seu voluntatis per hoc quod dicit spiritus domini ferebatur super aquas ut supra expositum est. Ex quibus recte consideratis reperies quod processiones personarum inclusive sunt raciones productionis rerum creaturarum inquantum includunt essencialia attributa divina scilicet potenciam que appropriatur patri scienciam que appropriatur filio et voluntatem que appropriatur spiritui sancto ut per doctores nostros ista plenius elucidantur.

Quod opera trinitatis ad extra indivisa sunt

Capitulum xxvi in quo ostenditur quod per hoc quod dicit In principio creavit deus intelligendum est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deus intelligendus est in sapientia adeo concepta per quam deus mundum creavit.

Saulus.

Ostende mihi unde habes quod sacra scriptura vel doctores hebreorum quod in hoc quod dicitur in principio creavit deus intelligatur in filio vel verbo seu in sapientia adeo concepta mirabile enim est in oculis meis si hoc posses reperire. Paulus. Hec quod queris habes expresse in glosa Rabbi moysi gerunden qui inter ceteros expositores tuos dicitur esse inter vos magis eruditus in secretis divine legis qui quidem Ra. moy. super istud verbum in principio creavit deus discipulo seu auditori suo sic alloquitur si merueris intelligere secretum huius dictionis beresich .i. in principio scilicet cognosces quod secundum viam veritatis scriptura loquens de inferioribus innuit in sublimibus dictio enim beresich .i. in principio innuit sapientiam que est principium principiorum et ideo in translatione iherosolimitana in loco ubi dicitur beresich seu in principio habetur in sapientia hoc ille. Ex qua autem habes intentum meum suppositum. Saulus. Adhuc ex illa glosa Ra. moy. non habetur quod illa sapientia que significatur cum dicitur beresich seu in principio sit adeo concepta sic ut distinguatur realiter ab ipso deo concipiente hoc enim requiritur ad hoc quod talis sapientia dicatur verbum conceptum seu filius genitus prout tu ostendere presumis. Paulus. Ille sapientissimus salamon volens de sapientia adeo genita aliquid loqui ad captandam audientium de tanta re attentionem in persona ipsius sapientie sic premittit in viii° proverbiorum. Audite quia de rebus magnis locutura sum q. d. ista que dictura sum maxima sunt et auditu digna. Fides enim est ex auditu. Doctores enim tui cum loquuntur de aliqua re que adeo fuit eis vel pluribus revelata semper consueverunt dicere hec habetur ex auditu seu ex ore auditus unde et sapiens supra dicebat Audite quasi diceret ex auditu ista habentur non ex inquisitione et sequitur de rebus magnis locutura sum et secundum aliam translationem dicitur Audite quia principalia loquar. principia enim cuiuslibet scientie que sunt principalia in ipsa presupponuntur tamquam vera sine contradictione seu ex auditu altioris scientie ut philosophus in posterioribus dicit et ideo principia seu principalia doctrine divine oportet quod presupponantur tamquam vera et probata ex auditu altioris scientie que quidem scientia est scientia dei. per cuius revelationem talia principia habentur consequenter infra eodem capitulo sapientie predicta quibusdam propositis que pertinent ad commendationem ipsius doctrine que et qualia sunt hec principalia seu magne res de quibus locuta erat sic dicens Deus possedit me in resich .i. initio viarum suarum antequam faceret a principio ab eterno ordinata sum et ex antiquis antequam terram faceret a prin

[Margin: Nota quod rabbi moyses gerundensis dicit quod beresit .i. in sapientia que est principium principiorum]

[Margin: Nota quod principia omnis scientie presupponuntur tamquam vera]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cipio ab eterno ordinata sum et ex antiquis antequam terra fieret non
dum erant abissi et ego iam concepta eram necdum fontes aquarum eru
perant nec dum montes mole gravi constiterant ante colles ego parturie
bar adhuc terra non fecerat et flumina et cardines orbis terre
quando preparabat celos aderam quando certa lege et giro vallabat abissos et
cetera usque ibi cum illo eram cuncta componens. Ex quibus diligenter considera

Quod sapientia increata dei est non alia in essencia sed in persona

tis habes manifeste quod aliqua sapientia erat cum deo ante mundi constitutionem
que quidem sapientia erat concepta a deo non creata seu facta, et erat cum deo
cuncta componens. scilicet omnia que in primordio rerum fuerunt a deo creata quod omnia
fere in predicta auctoritate tanguntur que quidem sapientia que ante mundi constitutionem
erat semper cum deo et a deo concepta et per quam deus fuit cuncta componens
non potest esse nisi deus alioquin sequeretur quod non solus deus esset creator
mundi sed deus et illa sapientia per quam mundum creavit et sic essent duo
creatores mundi quod nephas est apud te sic et apud nos. Saulus.

¶ Antequam aliquid dicam contra hec que asseris de sapientia a deo concepta volo tibi
ostendere quod translator tuus non verbo transtulit quandam dictionem in predicta
auctoritate contentam in qua quidem dictione magna vis tue rationis consistit. ubi
enim dicit translator tuus cum illo eram cuncta componens in veritate hebraica
dicitur cum illo seu apud illum eram amon. hec autem dictio amon licet habet mul
tas interpretationes in nulla enim significat cuncta componens et sic dicendum
quod illa sapientia de qua sapiens loquitur non est de qua tu cum ea hac auctoritate
principaliter probare presumebas. Paulus. ¶ Verum dicis quod ista dictio amon

De interpretatione istius dictionis amon in qua in predicti faciunt difficultatem secundum glo. beresith rabba

in hebraico multas habet interpretationes sed doctores tui in hoc loco ista dictio
interpretati sunt conformiter ad translationem meam. unde in glo. super gen. que dicitur
beresith rabba super illud verbum In principio creavit deus volentes exponere
illam dictionem in principio que in hebraico dicitur bresith concordantes illam
dictionem resith cum illa alia dictione omnino simili que ponitur in predicta auctoritate
proverbiorum per me allegata ubi dicitur dominus possedit me in resith. id est in principio viarum
suarum in eodem loco allegant verbum supradictum. scilicet eram apud eum amon. et ibi
dem istam dictionem amon multipliciter interpretantes finaliter sic dicunt.
amon. est artifex lex enim dei dicebat ego sum instrumentum artis dei sancti et benedicti
in via sancti rex enim carnalis hedificans palatia non hedificat ea nisi habeat
exemplaria et descriptiones ut sciat quomodo facturus est cameras et cubicula
et seu cella sic etiam deus sanctus et benedictus respiciens in lege creavit
seculum unde et lex dicit beresith. id est in principio creavit deus non est autem resith
scilicet principium nisi lex ut dictum est proverbiorum viii. dominus possedit me resith

(c) 2006 Ministerio de Cultura

i. principium vie sue et in pro glo. Ex qua habes manifeste quod amon significat
artifex seu artificium vel artem et hoc manifeste concordat cum translacione
nostra que dicit. cum illo eram cuncta componens per artem enim artifex cuncta
componit. hec etiam explicaverunt per exemplum de rege hedificante ut in
sua exposicione predicta continetur et sic est manifestum quod secundum doctores tuos
sapientia predicta adeo concepta ante mundi constitucione est illa per quam mundum
deus creavit sicut artifex per artem suum artificiatum producit. Saulus
Verum est quod sic nostri doctores exponunt sed hanc sapientiam dicunt esse legem
dei quod debet intelligi de lege mosayca non autem de sapientia quam tu dicis esse deum
Paulus. In disputacionibus dialeticis, seu in iudiciis contenciosis alter
disputancium seu contendencium primo accipere ex dictis sui adversarii illud quod
pro se facit relicto alio quod non facit contra se. presertim cum illud relictum sit mani-
feste falsum. Unde in proposito ex predicta auctoritate tibi ostendo quod secundum tuos
doctores verum est quod amon in hoc loco significat arte seu artificium quod facit pro me
et pro translatione nostra sed quod ulterius dicunt quod illa ars seu artifficium est lex
scilicet mosayca ut tu asseris hoc est non solum falsum sed ridiculosum et forte absur-
dum dicere. tum quia lex mosayca nunquam legitur esse antequam fuisset data in
monte synay nec etiam tempore patriarcharum. tum quia superfluum etiam esset illam
esse ante mundi constitucionem quando nullus homo erat qui eam intelligeret
seu observaret de pluvia enim legitur gen. ii°. non enim pluerat dominus deus su-
per terram eo quod homo non erat qui operaretur terram Unde assimili seu a forciori
nullo modo est credendum quod lex fuisset producta quando homo nondum erat in
mundo, tum quia si lex illa per quam deus fecit mundum fuisset aliud quam deum
consequens sequeretur quod deus nunquam perfecte produceret mundum quam aliquis artifex pro-
ducit suum artificiatum quod est non solum falsum sed absurdum maxima pars ex eo hoc
quia artifex producit suum artificiatum per artem sibi intrinsecam deus autem secundum tua
posicione produxisset mundum per arte sibi extrinsecam quod derogat perfectioni cre-
acionis rerum adeo facte quia deus secundum hoc indiguisset ad productio exteriori
ad creacione mundi.

Capitulum xvii. in quo ponuntur quedam obiectiones iudeorum contra predicta
tam generacionis quam fidei catholica profitetur esse in divinis quarum quidem obiectio-
nes solvuntur in eius fine declaratur quod in presenti tractatu ubi solum agitur
de scrutinio scripturarum non est tractandum de omnibus difficultatibus que ad
hoc misterium pertinent

Saulus.

Nota hec dicta usque ad finem capituli

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Expositio tua circa predictam auctoritatem pueb. nullo modo consonat ra
tioni quod cum sapientia divina per quam deus fecit mundum sit a deo genita
sit ut a deo generante realiter distinguatur nullo modo potest a ratione tollerari
quamvis prout tu supra dixisti ea que de deo dicuntur non sunt intelligenda secundum
modum infimarum creaturarum que sunt corpora sed secundum similitudinem creaturarum
que sunt intellectuales substantie et sic dicis quod generatio in divinis intelligenda est
secundum emanationem intelligibilem prout verbum intelligibile a proferente
seu dicente distinguitur quequidem emanatio non transit in exteriorem
materiam sed intra manet. Ad hoc secundum istam tuam declarationem nullo modo
dicendum est quod in divinis sit generatio ut per consequens generans et genitus
seu pater et filius in homine enim et in angelo in quibus est aliqua emanatio in
telligibilis secundum quam est in eis intelligens et intellectum non tamen in homine
seu in angelo dicitur esse generatio sic ut intelligens pater dicatur et quod intel
ligitur filius ergo nec in divinis ratione predicte emanationis intelligendum est esse
generationem secundum quam ibi dicatur esse pater et filius. ¶ Item de ratione geniti
est ut accipiat esse a generante et sic oportet quod genitum habeat esse re
ceptum et per consequens quod non sit per se subsistens quod repugnat per
fectioni divine cuius esse est per se subsistens Ex quibus sequitur quod nullus
geniti esse sit deus. Paulus. ¶ Verum est sicut tibi dixi quod generatio

Quomodo est accipienda generatio in divinis

in divinis non est intelligenda secundum similitudinem generationis rerum corpora
lium sed secundum similitudinem emanationis intellectualium rerum. sed circa hoc attendere
debes quod nulla res creata tum deo assimilatur quin inter talem rem et deum
sit maior dissimilitudo quam sit illa similitudo accepta a rebus iuxta illud
Ysa. xl°. ca°. cui ergo similem fecistis deum et etc. cuius ratio est Nam perfectio
divina est infinita perfectio autem creature cuiuscumque finita est inter fini
tum autem et infinitum non est danda proportio Unde cum quelibet perfectio alicuius cre
ature quecumque perfectio finita est similitudine accipimus ad divinam
perfectionem que est infinita oportet quod semper remaneat maior dissimili
tudo Ex quo ulterius sequitur quod ex quacumque similitudine a rebus creatis
in deo accepta oportet amovere a deo omnes imperfectiones que in hoc perfectione
rei create intelliguntur seu includuntur verbi gratia dicimus in deo esse scientiam
seu sapientiam quam nullo modo intelligeremus nisi per aliquam similitudinem
sapientie create cum cognitio nostra a sensibilibus seu a rebus creatis sit
accepta sed constat quod sapientia creata angelica seu humana est quoddam
accidens in ipso sapiente quod nullo modo deo competit cui nullum accidens
inesse seu competere potest quia quod enim est in deo deus est et ideo cum attri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

buimus deo sapientiam vel dicamus quod in deo est sapientia oportet quod intelligamus eam esse non eo modo quo in creaturis in quibus est per modum accidentis, sed eo modo quo deo competit, scilicet sapientia per se subsistens. Unde in proposito licet in divinis dicamus etiam verbum seu sapientiam que procedit a dicente seu intelligente ad similitudinem verbi intelligibilis quod in nobis procedit secundum intelligibilem operationem, non tamen hec similitudo est omnimoda. Deficit enim a perfectione emanationis verbi divini in multis et specialiter in hoc quod verbum in nobis procedens secundum intelligibilem operationem non est eiusdem nature cum eo a quo procedit, et ideo id quod intelligitur in nobis seu a nobis non dicitur filius. De ratione enim filii est quod sit eiusdem nature cum patre. Intelligere autem divinum est ipsa substantia intelligentis, quod non dubito te concedere. Unde verbum in divinis procedens procedit ut subsistens eiusdem nature cum illo a quo procedit, qua ratione proprie dicitur genitum et filius. Unde in auctoritate allegata de divina sapientia scriptura utitur dictionibus que ad generationem viventium pertinent, scilicet conceptione, ut cum dicit Et ego concepta eram, et partu, ut cum dicit Ego parturiebar. In intellectu autem nostro utimur nomine conceptionis secundum quod in nostro intellectu invenitur aliquid de novo apprehensum, non autem utimur nomine filiationis cum non sit ibi ydemptitas nature, scilicet intelligentis et intellecti.

¶ Ad secundum vero quod obicias dicendo quod si in deo esset aliquid genitum illud esset receptum, tibi respondeo quod non omne acceptum est receptum in aliquo subiecto. Tota enim substantia rei create accipit esse a deo, non tamen habet aliquod subiectum receptivum. Unde genitus in divinis accipit esse a generante, non tamen illud esse est receptum in aliqua materia seu subiecto, hoc enim repugnaret subsistentie esse divini. Unde filius in divinis in quantum procedit ab alio habet esse divinum, non quasi ad ab esse divino existens, in ipsa enim perfectione divina continetur et verbum intelligibiliter procedens et principium verbi, sicut quecumque ad eius perfectionem pertinent. — Nota bene hanc distinctionem doctoris quod non omne genitum est receptum

¶ Et attende quod secundum intentionem huius tractatus principaliter intendere debemus circa scrutinium scripturarum prout in prologo dictum fuit, de quo iam circa hoc misterium satis habuimus. Non autem debemus scrutari maiestatem, et ideo supersedeamus ab argumentationibus que in hac materia fiunt seu fieri possunt, de quibus doctores nostri multa alta seu profunda tractant tam circa relationes originis que in divinis dicuntur quam circa personas proprietates et notiones, et huius ad amovendas quascumque hereticas impugnationes que in hiis consueverunt fieri. De istis enim cum inceperit te summus illuminator cordium lumine fidei aliqualiter illuminare poteris de istis ad tuam informationem ulterius procedere. Nunc autem ad nostrum scrutinium scilicet scripturarum circa alia que restant procedendum est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Distinctio decima de scrutinio scripturarum circa misterium divinitatis Christi et continet novem Capitula.

In primo capitulo ponitur quod ex hoc quod fides catholica profitetur Christum esse verum deum et verum hominem non derogatur divine perfectioni.

In capitulo secundo ostenditur per auctoritatem psalmiste in psalmo Quare fremuerunt et cetera, quod Christus est deus et homo.

In capitulo tertio ostenditur idem per auctoritatem psalmiste in psalmo Deus iudicium tuum regi da.

In capitulo quarto ostenditur idem per auctoritatem psalmiste in psalmo Eructavit cor meum.

In v. capitulo ostenditur idem per auctoritatem ysaie in ix° capitulo.

In capitulo vi. ostenditur idem per auctoritatem salvatoris Christi.

In capitulo vii. ostenditur idem per visionem factam ezechieli in primo capitulo sue prophetie et per visionem factam danieli in capitulo vii.

In capitulo viii. ostenditur idem per auctoritates prophetarum michee v. capitulo et zacharie xii.

In capitulo ix. ostenditur idem per dicta antiquorum talmudistarum, et in eodem imponitur prime parti huius tractatus finis.

Capitulum primum in quo proponitur quod ex hoc quod fides catholica profitetur Christum esse verum deum et verum hominem non derogatur divine perfectioni.

Saulus.

Quidquid sit de premissis adhuc video quod Christus tuus manifeste fuit locutus contra excelsum docuit enim per se vel per suos discipulos contra divinam simplicitatem et qui contra omnem divinam perfectionem Et ideo sic debet intelligi illud danielis vii. capitulo de cornu parvulo quod locutus erat contra excelsum prout tibi supra dixi. Paulus. Dic michi obsecro ubi invenisti quod magister meus Christus vel ipsius discipuli talia contra deum excelsum fuissent

loquti non enim credo quod talia posses reprehendere in doctrina sua vel suorum. Saulus.

Manifestum est nec ut credo negabis quod magister tuus vel eius discipuli ipsius nomine docuerunt et publice atque continue predicant quod ipse tuus messias est verus deus et verus homo et consequenter de ipso deo etiam asserunt quod fuit temporaliter natus ex muliere. Cum tamen dicatur numquam esse incepit testante psalmista A seculo usque in seculum tu es deus. et in multis aliis locis asserunt etiam ipsum deum fuisse crucifixum mortuum et sepultum et cetera. huius quod quidem magis contra deum excelsum dici posset quam quod sit seu fuit passibilis. Cum tamen deus sit omnipotens immobilis et immutabilis dicente scriptura Ego deus non mutor malachie iii. capitulo quomodo enim pati posset qui mutari non posset quid enim absurdius contra deum excelsum dici posset quam quod fuit mortuus de quo scriptura dicit Vivo ego in eternum. Certe et si scripture de hiis tacuissent ipsi philosophi pagani contra hoc fortissime insurgerent qui ex solo lumine dictamine probant verum deum quem cognoscunt esse primam causam mundi omnino incorporeum et immutabilem sed sive simpliciter secundum quos omnia predicta per te et tuos asserta ludibria reputarentur seu deliramenta. Paulus.

Concedo tibi quod secundum veritatem fidei nostre Christus Ihesus in prophetis promissus de quo hic agimus est verus deus et verus homo quam veritatem ex testimoniis sacre scripture cogimur. Similiter secundum eandem veritatem conceditur quod Christus fuit natus de muliere passus mortuus et sepultus que quidem omnia de deo concedimus fuisse vera non tamen in quantum deus seu secundum naturam divinam sed secundum naturam assumptam scilicet humanam sic tamen predicta de deo dicuntur secundum veram fidem ut in nullo derogat divine perfectioni apud eum qui sacra testimonia recte scrutatur et sanam habet rationem. Saulus. Duo hic dicis quod nullo modo posses probare quorum primum est quod Christus Ihesus promissus est seu debet esse verus deus cum oppositum sacra scriptura testatur que in multis locis asserit ipsum futurum esse de genere David quod non credo te negare. Secundum quod de deo possit verificari quod fuit natus de muliere passus mortuus et sepultus et cetera sine hoc quod derogetur divine perfectioni hoc enim manifeste videtur implicare contradictionem ut supra dixi. Dicere enim quod deus eternus et immutabilis fuit natus temporaliter et mortuus et cetera. huius manifeste implicant contradictionem. Non obstantibus cavillationibus per te allegatis scilicet cum dicis quod hec est secundum naturam humanam Non autem secundum naturam divinam talis enim cavillatio non videtur valere cum deus nulla habet naturam nisi solam divinam. Sed quia dixisti quod ex testimoniis sacre scripture cogeris concedere quod Christus Ihesus in prophetis promissus fuit erat verus deus et homo

Quod Christus secundum deitatem confitetur deus homo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homo Rogo ut doceas me ubi habes talia testimonia et de fide procedemus ad discutiendum de secundo.

Capitulum secundum in quo ostenditur per auctoritatem psalmiste in psalmo Quare fremuerunt etc. quod Christus est deus et homo

.Paulus.

Placet mihi recurrere ad testimonia sacre scripture quibus manifeste habetur quod Christus in prophetiis promissus fuit et erat verus deus et verus homo. Ad quod primo in testimonio induco ipsum egregium prophetam psalmistam israel scilicet David qui proprie posset dici citharoedus Christi. Ipse enim in secundo psalmo sui psalterii qui primus est secundum quosdam ubi loquitur de deo et de Christo suo ad litteram cum dicit Astiterunt reges terre etc. Adversus dominum et adversus Christum eius. Infra in persona Christi supradicti dicit. Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. Que quidem verba diligenter fuerunt altercata inter me et te in 10° capitulo precedente distinctionis et ibidem ostensum est quod verba predicta non possent proprie verificari nisi de filio dei quem deus eternaliter genuit et sic patet manifeste quod Christus in predicto psalmo probatur filius dei a deo eternaliter genitus et per consequens deo equalis et coeternus. Nichil enim est in deo quod non sit eternum et eiusdem nature cum ipso deo. Quam quidem auctoritatem et induxi in predicto capitulo ad probandam generationem naturalem et eternam esse in divinis contra quod intelligi arguisti ibidem tam contradicendo mee expositioni quam etiam introducendo alias doctorum tuorum expositiones atque omnia fuit tibi in predicto capitulo sufficienter responsum et sic non oportet ut hic replicemus ea que ibi dicta fuerunt. Talis enim iteratio esset fastidiosa potius quam fructuosa. Unde remitto te ad illud capitulum ubi ex testimonio psalmiste habetur Christum esse filium dei eternum et sic verus deus. Quod autem quod ipse sit verus homo non credo te negare et ideo ex ista auctoritate nunc per me allegata et supra in predicto capitulo per me proprie et de exposita una cum tua concessione de humanitate Christi habeo intentum. **Saulus.** Bene recolo quod ista auctoritas psalmiste fuit per te allegata in precedentibus ubi circa eius expositionem fuit inter me et te altercatum sed adhuc ex ista non habes propositum tuum. Nam licet verum est quod ego concedo Christum fore hominem nullo tamen modo concedere quod esset deus et homo. In predicta autem auctoritate solum conaris probare quod est deus seu filius dei eternus non autem quod sit homo. **Paulus.** In predicto psalmo deus alloquens ipsi Christo filio suo sic dicit. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam etc. Constat autem quod si Christus de quo ibidem agitur esset purus deus

[illegible] de humanitate Christi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

116

et non homo nullo modo conueniret ei postulare aliquid a deo tunc secundum hoc est omnino equalis patri habens ipsam eandem potentiam que est ipsa dei essentia unde notandum est quod ista verba scilicet postula a me etc. intelligantur secundum naturam humanam secundum quam ipse christus est verus homo cui competit quandoque a deo petere aliquid quod non habet et sic ex predicta auctoritate habeo intentum

Capitulum tercium in quo ostendit idem per auctoritatem psalmiste in psalmo Deus iudicium tuum regi da.

Saulus.

Uideo quod sentis circa predictam auctoritatem sed volo ut ostendas michi si aliam habes auctoritatem ad propositum tuum fundandum. Paulus. Habeo aliam auctoritatem eiusdem psalmiste in psalmo qui incipit Deus iudicium tuum regi da. ubi manifeste agitur de christo qui ibidem denunciatur salvator populi presertim humilium et pauperum de quo dicit Saluos faciet filios pauperum. etc. Et animas pauperum saluas faciet. et hoc de quo quidem christo salvatore ibidem dicit. Sit nomen eius [benedictum] in secula. et ante solem permanet nomen eius quam auctoritatem super tibi allegaui in tercio capitulo predicte distinctionis ad probandam generationem eternam esse in divinis circa quam large altercauimus et finaliter in predicto capitulo fuit tibi ostensum quod ex predicta auctoritate presertim secundum hebraycam veritatem supra ostenditur manifeste quod filius dei de quo in illo psalmo agitur fuit ante secula et manet in eternum non obstantibus multiplicibus tuis cavillationibus ibidem contentis et sic ex eodem psalmo habetur quod saluator ille promissus de quo ibi agitur qui verus homo et filius hominis est et verus deus et filius dei eternus quod est intentum nec hic oportet replicare illa que fuerunt inter nos altercata circa exposicionem illius psalmi in predicto capitulo tercio ne fiat repeticio operis et eiusdem que fastidiosa est et ideo remitto te ibi ubi predicta plenius invenies. Saulus. Habeo mentem tuam circa exposicionem predicti psalmi circa quam nolo amplius replicare quod satis fuit in predicto capitulo inter nos discussum sed si aliam habes auctoritatem indica michi.

de quo christus et filius dei

Quartum capitulum in quo ostendit idem per auctoritatem psalmiste in psalmo Eructauit cor meum. Paulus.

In psalmo qui incipit Eructauit cor meum verbum bonum. psalmista loquitur ad litteram de christo qui preceteris unctis a deo qui racione unctionis christi vocari possunt excellencior est et ideo de ipso dicit Unxit te deus deus tuus oleo leticie pre consortibus tuis ubi psalmista paulo ante alloquens

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De quod sedes dei et sedes xpi perpetua xpi et dei

ipi xpo sic dicit. Sedes tua deus in seculum seculi virga directionis virga regni
tui. Que quidem verba de nullo verificari possunt nisi de xpo deo ut est manifestum
nullus enim habet sedem duraturam in seculum seculi nisi ipse deus et sic per ista verba psalmista
testatur quod ille xpus cui alloquitur est verus deus cui etiam dicit. Sedes tua deus
in seculum seculi unde ergo hac auctoritate habes veritatem ante interrogatam. Saulus.

Iste psalmus exponitur a doctoribus nostris multipliciter scilicet de diversis regibus
sub quorum quolibet filii israel fuerunt in prospero statu ut cum fuerunt sub Sa
lamone valde prospere quieverunt ut habetur iii. regum. vel de assuero in cuius tempore
mardocheus et alii iudei fuerunt honorati vel etiam de rege david in cuius
tempore qui debellavit multas gentes convicinas terre promissionis ut habetur
in ii. regum unde ipsi propterea dicebat psalmista Accingere gladio tuo
super femur potentissime intende prospere procede et regna Et ideo psalmus
iste non necessario exponitur de xpo de quo agimus de quolibet enim predictorum regum
potest exponi et ideo in primo versu dicitur dico ego opera mea regi. indiffinite
loquendo. scilicet non appropriando aliquem predictorum regum vel forte aliquem aliorum qui prospere
egerunt. Paulus. Licet in primo versu psalmista loquitur indiffinite cum
dicit dico ego opera mea regi. de quo loquitur Sedes tua deus intelligendum est
anthonomace scilicet per excellentiam respectu ceterorum regum quod patet ex hoc quod subdit
verba que de nullo ceterorum regum. nec de aliquo alio puro homine dici possunt ut iam
tibi predixi eidem enim regi de quo loquitur dicit. Sedes tua deus in seculum seculi. quod
nullo modo potest verificari de david nec de salamone nec de assuero nec de aliquo
alio puro homine unde virtute istorum verborum oportet restringere materiam principa
lem istius psalmi ad xpum qui verus deus est habens sedem dei in seculum seculi et verus
homo quem unxit oleo letitie pre consortibus ut dictum est. Item traslacio caldaica
scilicet Ionate que apud vos equivalet textui illud verbum psalmi Speciosus forma
pre filiis hominum sic trastulit pulcritudo tua rex messia maior quam filiorum hominum
et sic patet quod psalmus iste de messia loquitur de quo testatur quod est verus deus et verus
homo. ut predictum. Saulus. Quedam continentur in hoc psalmo que non
possunt applicari messie tuo. dicitur enim ibi astitit regina a dextris tuis similiter
audi filia et vide et inclina aurem tuam etc. et in fine psalmi concludit post
patres tuos nati sunt tibi filii constitues eos principes super omnem terram.
constat autem quod nichil horum potest verificari de messia tuo qui nullam habuit re
ginam ad dexteram suam assistentem similiter nec filiam disciplinam audientem nec
etiam habentem filios quos principes constituisset unde expositio tua nullo modo
tollerat aliter. Paulus. Tu nosti quod doctores tui communiter tenent quod si
nagoga israelis dicitur esse dei sponsa unde liber canticorum apud eos exponitur de deo

De traslacione caldaica ionate illius psalmi eructavit cor meum verbum de messia

De quod iudei dicunt quod sinagoga dicitur sponsa dei israelis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

117

exponso et sinagoga sponsa et de ea exponitur illud ca° iiii° ca°. tota pulcra es
amica mea et macula non est in te. quod licet de sinagoga patrum antiquorum aliqualiter
contineat veritatis de ecclesia tamen christi que una est unitate fidei potius hoc verifi- Hec eadem dicitur vera sponsa christi
catur et quia ista ecclesia secunda sponsa christi est et ei coniuncta et cum eo regnans seu reg-
natura in eternum ideo dicta potest regina et de illa verificatur illud astitit regina a
dextris tuis/ quia in bonis potioribus astitit christo in presenti in bonis gratie et in
futuro in bonis glorie. et quia sic ista ecclesia eo quod est coniuncta christo sic sponsa spon-
so dicitur regina sic eo quod recipit eius legem seu disciplinam euangelicam dicitur esse
filia et ideo de ea dicitur audi filia et vide et inclina aurem tuam et quia ista
ecclesia succedit sinagoge antique in fide quia eadem est fides patrum et fides Hec quia eadem est fides patrum primitivorum
discipulorum christi licet precedendo de preterito vel de futuro quandoque varietur et apostolorum videtur includendo de futuro vel de preterito et cerimonialibus
in cerimonialibus aut legis antique que iam cessant post tempus omnino sunt diu-
se ut suppositum est ideo dicitur. obliviscere populum tuum. scilicet iudaicum et domum
patris tui. scilicet templum antiquum in quo sacrificia offerebant que post tempus cessa-
uerunt ut dictum est. et sequitur et concupiscet rex speciem tuam seu decorem
tuum quia cultus ecclesie pulcrior est et delectabilior quam cultu sinagoge
hoc autem quod dicitur in fine psalmi Propatribus tuis nati sunt tibi filii. similiter Hec apostoli fuerunt filii spirituales et
intelligendum est de christo cum loco patrum suorum secundum humanam naturam principes in spiritualibus in omnem terram
scilicet patriarcharum et prophetarum nati sunt filii spirituales scilicet apostoli et alii discipuli
qui patriarchis et prophetis successerunt qui constituti sunt principes super
omnem terram in spiritualibus quidem filii et principes constituti reddiderunt ad
memoriam facta regis et in generationibus sibi succedentibus usque in fine mundi
ideo subditur memores erunt nominis tui domine in generatione et generationem propterea populi
confitebuntur populi tibi. et cetera. propterea populi. scilicet fidelium confitebuntur tibi in eternum in seculum
seculi. ista enim laus que procedit ex memoria seu cognitione christi non cessabit in hoc
seculo nec in futuro ubi perfectior erit Unde omnia contenta in hoc psalmo non discre-
pant a proposito meo sed potius adaptantur et iste tres auctoritates predicte debent tibi
sufficere quo ad psalterium. licet ibi sint multa alia.

Capitulum quintum in quo ostenditur idem per auctoritatem ysaye in nono capitulo.

Saulus.

Habeo mentem tuam circa auctoritates per te allegatas de psalterio supradictas
sed allega michi auctoritatem alterius prophete si habes ad intentum tuum probandum

Paulus. Ille propheta euangelicus scilicet ysayas misterium humanitatis et divinitatis
christi non pretermisit sed ipsum clare prophetavit unde ysa. ix°. ca°. agens de messia
seu de christo sic dicit de eo Puer natus est nobis et filius datus est nobis cuius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota quod xpus est verus deus et verus homo probatur dicto ysaie prophete

principium super humerum eius et vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius deus fortis pater futuri seculi seu sempiternus princeps pacis. Ex qua auctoritate manifeste habes quod xpus de quo loquitur est verus homo temporaliter natus et hoc cum dicit Puer natus est nobis habes etiam expresse auctoritate quod sit verus deus et hoc cum dicit deus fortis pater futuri seculi seu sempiternus et princeps pacis predicta enim nomina non possunt verificari nisi de xpo deo et sic per istam auctoritatem manifeste ostenditur meum propositum. Saulus. ¶ Hec auctoritas per te allegata exponitur a pre adoctoribus nostris de ezechia rege in cuius tempore dedit deus pacem in ihrlm et iudea devicto senacherib ut habetur in libro regum. qua ratione vocatur a deo princeps pacis eo quod fuit princeps in cuius tempore pax miraculose vi guit unde secundum istam veram expositionem doctorum nostrorum nomina que ponuntur in hac auctoritate ad solum deum pertinentia non sunt nomina illius pueri nati sed dei vocantis ipsum puerum principem pacis. sic enim exponenda est littera predicte auctoritatis. Puer natus est nobis et filius datus est nobis. scilicet ezechias cuius imperium super humerum eius propriatum fuit ipso imperante quem ipsum puerum deus admirabilis et fortis et pater futuri seculi seu sempiternus vocavit principem pacis et sic nomina ad deitatem solum pertinentia que in hac auctoritate ponuntur referenda sunt ad deum vocantem illud solum quod dicitur principem pacis est nomen pueri nati. scilicet ezechie et hic est sensus planus huius auctoritatis secundum quem nichil facit ad propositum tuum. Paulus ¶ Bene scio quod hec expositio tua est va. sa. et quorundam modernorum expositorum tuorum qui semper intendunt obfuscare sacras scripturas que de xpo vera testimonia tradunt. unde si bene scrutatus fueris sententiam huius auctoritatis manifeste reperies quod hec tua expositio est omnimodo invalida tum quia irrationabilis tum quia inconsona littere tum quia contra mentem antiquorum tuorum qui fuerunt maiores auctoritate quam ipse va. sa. quem tu allegas. Primum patet quia nulla ratio est qua deus tot nominibus vocaret in vocatione unius pueri nati fuerunt enim multi alii qui ante suam nativitatem fuerunt vocati suis propriis nominibus a deo seu ab angelo ut hismael et ysaach et variis nominibus suffecisset enim dicere vocavit eum dominus principem pacis unde nulla apparet ratio quare alia nomina ad deum pertinentia ibi adiungerentur. Saulus. ¶ Hec ratio tua similiter facit contra tuam expositionem non enim videtur esse aliqua ratio qua tot nominibus ille puer natus vocaretur. suffecisset enim dicere secundum tuum propositum. puer natus est nobis et vocabitur nomen eius deus secundum tuam expositionem. Paulus. ¶ Secundum meam expositionem quodlibet nomen illius pueri signat aliquid notabile in ipso in hoc enim quod dicitur Puer natus est nobis. designatur ipsius magna humilitas in natura humana sicut parvulus humilior est quam ceteri maioris etatis in hoc autem quod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicat̄ et filius datus est nob designat̄ in ipo puero nato esse aliam natam — Nota q̄ hic exponit̄ dc̄m ysa. de vero messia
sc̄dm q̄ non fuit natus temporaliter sz datus nob in hc̄ aut qd sequit̄
et factus est p̄ncipatus sup humerz eius ostendit̄ q̄ ille puer natus ac
cepit sup̄ se iugū leg obs̄uande licet nō esset ad hec obligatus vn̄ in
traslatione caldaica ista v̄ba et factus ē p̄ncipatus sup humerz eius
trasferunt̄ sic et recepit sup̄ se legem ad obseruādam in hc̄ qd sequit̄
et vocabit̄ nomē eius admirabilis designat̄ q̄ sua natiuitas de qua pre
dixerat. Puer natus est nob fuit maxīe miraculosa qr ex virgine sine
semine virili. in hoc aūt qd dicit̄ et consiliarius designatur q̄ ipe puer
natus erat daturus consilia salutifera supaddita preceptis decalogi
in hc̄ aūt q̄ dicit̄ fortis. declarat̄ eius fortitudo q̄ in sua passione fuit abs
condita. in hc̄ aūt q̄ dicit pater futuri sc̄li. designat̄ q̄ ipe habebat i
ducere oēs electos ad celestem gloriā que est ī futuro sc̄lo. in hc̄ aūt
qd dicit Princeps pacis designat̄ q̄ ipe daturus erat suis v̄bam pacē
s. pritham que non posset esse cū pc̄to mortali sup̄ illd psalm. non est
pax in ossibus meis a facie pc̄toz meoz. similiter et pacē supnam
q̄ supat omē sensum. et sic vides q̄ oīa que in hac vocatione cōtinet̄
sunt p̄p̄a et notabilia et nō supflua in vocatione illius pueri nati q̄da
enī ptinent ad ipe ex duplici sua natura q̄dam v̄o ex effectibus eius
et aliqs q̄ ptinent ad redemptionē nostrā p ipm̄ facta vn̄ multiplex
noiatio predicta p̄p̄a et notabilis est in puero nato de quo agitur
et sic patet irracionabilitas tue exposicionis. ¶ Qd aūt tua expo
sicio sit inconsona littere patet ex h. Nam post predicta v̄ba pre
allegata sequit̄ statim in littera Multiplicabit̄ eius imperium et pa
cis non erit finis q̄ v̄ba nullo modo possūt v̄ificari de ezechia cuius pax
habuit finē in breui tēpore vt patet in sua ystoria in l. reg et ii. p
ralip. similit. qd sequit̄ statim sup soliū dauid et sup regnū eius vt
confirmet illud et corroboret vsq̄ in sc̄lm ridiculū est hc̄ exponere
de ezechia cuius impiū et regnū et pax fuit breuissimū vt est notū
de p°. at mō oīa ista v̄ificant̄ cuius eccā in qua sedet et regnat nō
solum celestis sz etiam trena confirmata est a xp̄o vsq̄ in etnum.

Saulus. ¶ habeo mentē tuam cīa hc̄ sz quia dixisti q̄ doctores mei
antiqui p̄dicta v̄ba ysa. nō exponebat de ezechia sz de messia volo
ut indices in quibus sūt illi doctores. Paulus. ¶ Translacio calda — Nota q̄ doctores iudeoz exponunt ysa. de vero messia vt pz ī l[itte]ra
ica. s. ionate q̄ fuit ordinata ex ore rabbi heliezer et ra. iosue qui
fuerūt p magnū tēpus ante destructionē templi p̄dicta auttem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

expresse transtulit de messia translacio lxx. interpretum similiter
intelligit predicta verba dicta de messia sed loco istarum dictionum admirabi-
lis consiliarius deus fortis pater futuri seculi princeps pacis hec solum
posuerunt magni consilii angelus. Saulus. ¶ Translacio lxx. inter-
pretum facit contra te pretermisit enim nominaciones exprimentes divini-
tatem et sic de mente sua patet quod licet illa verba intelligantur de messia non tamen
debet credi quod ipse sit deus. Paulus. ¶ Racio quare lxx. subtraxe-
runt nominaciones exprimentes deitatem christi in hac auctoritate talis est Nam
ipsi transtulerunt sacram scripturam veteris testamenti tholomeo regi qui erat
gentilis et licet unum deum crederet sic et philosophi non tamen credebat messiam
christum sic nec illi et ideo ubicumque fiebat mencio de divinitate christi sic in hoc
passu pretermiserunt et quia aliter transtulerunt ne forte tholomeus crederet
eos dicere quod christus secundum quod homo esset deus et ut secreta fidei non apparerent gen-
tili qui nondum erat lumine fidei illuminatus. ¶ Et scias quod Ra. moy. e-
gipcius qui fuit maximus inter doctores tuos modernos considerans sic
littere et etiam jonathe translacionem supradictam que equivalet textui apud vos
in quadam epistola sua ad judeos affricanos comendans messiam ab eis expectatum
allegat predictam auctoritatem ysaie et ubi dicitur et vocabitur nomen eius admirabilis
consiliarius etc. dicit hec sex nomina sunt nomina pueri nati hic ille et sic habes pro-
positum meum ex doctoribus tuis magis autenticis.

Capitulum sextum in quo ostenditur idem per auctoritatem ie. xxiij°.

Saulus.

Habeo mentem tuam circa predictam auctoritatem ysaie sed si habes aliquam auctoritatem
alterius prophete ostendentem divinitatem messie prout tu opinaris
indica michi. Paulus. ¶ Habeo auctoritatem jeremie qui messiam esse venturum fore tes-
tatur verum deum. ie. enim xxiij°. ubi ad litteram agitur de messia sic legitur. Ecce di-
es veniunt dicit dominus et suscitabo david germen iustum. et regnabit rex et sapiens
erit et faciet iudicium et iusticiam in terra in diebus eius salvabitur juda et israel
habitabit confidenter et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus iustus noster. Et ille
circa quod attendere debes quod ubi nos habemus in hac auctoritate dominus iustus noster
in hebraica littera habetur illud nomen iiii°r litterarum scilicet tetragramaton quod quidem
nomen solius dei est proprium ut habetur exodi iii°. quod quidem nomen ut nosti in tanta
reverencia habetur apud hebreos quod non est licitum ut ore proferatur per easdem litteras
quibus scribitur sed loco talis nominis profertur aliud nomen compositum ex aliis
litteris a iiii°r predictis que sonant adonay. scilicet dominus et ideo soli sacerdotes sacrificia

Nota quod messias in hebrayca lingua vocatur tetagramaton quod est magnum nomen dei et magne excellencie vide de illo hic

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in templo ministrantes illud nomē pferebant put iacet in littera et h' tpē
sacrificiorū et in templo et nō alibi Vn hij honores et reuerentie illi nomini
debebantur eo q̄ inter noīa diuina solū illud significat infinitatē sui esse
seu sue essencie absq3 aliquo respectu ad aliquā creaturā seu aliquē effectum
Vn̄ cōiter tenetur qd' illud nomē incōmunicabile est alicui creature et ideo
antiquitus sup illd' vbum exo. iij°. h' est nomē meū ineternū dicitur h' est nomē
meū .s. m̄ soli pprium et nulli alteri attribuendū de cuius noīs maxima sollēp
nitate et indiuisibilitate et incōicabilitate Rabi moy. in libro de direccione
p' p' ca°. lxi°. et lxii°. large tractat. Ex quibus sequitur q̄ cū messias teste
scriptura vocandus erat huius noīe .s. thetagramaton consequens est q̄ ipē
messias esset xp̄us deus cū illd' nomē .s. thetagramaton nulli creature
pure sit cōicabile vt dictū est. **Saulus.** ¶ Licet vbum est qd' dicis de
sollempnitate pdicti noīs eo q̄ est nomē pprium solius dei Ex h' tn̄ nō
tollitur quin appellentur ex eo aliquibus puris creaturis legitur enim gen. xxij°.
q̄ abraā vocauit nomē loci illius .s. in quo īmolare intendebat ysaach
filiū suū dn̄s videt vl' dn̄s videbit / et vbi translacio tua h't in h' lo
co dn̄s. in hebreo h't nomē dei thetagramaton scē exo. xvij°. edifficauit
moyses altare et vocauit nomē eius dn̄s signū meū. in quo loco ubi dicitur
dn̄s in hebreo h't nomē supdictū scē iudicū vi°. et edifficauit ibi gedeon
altare dn̄o et vocauit eū adonai pax. ibi etiā ponitur predictū nomē scē ezech
vltimo ca°. de ciuitate ierlm legitur nomē ciuitatis ex illa die dn̄s ibidem
in quo loco ponitur nomē supradictū. Ex quibus manifeste h'es q̄ pdictū nomē
licet sanctissimū et solius dei pprium tn̄ cōmunicatur quasi p modū appellacionis de puris
creaturis dicitur ut patet in iij. passibus supdictis. **Paulus.** ¶ Ex istis
allegacionibus tuis nō habes q̄ aliqua pura creatura vocetur pprio noīe diuino
.s. thetagramaton licet in pdictis noīacionibus includatur illud nomē ¶ Circa
qd' attendere debes q̄ a noīe pprio alicuius rei quedam denoīantur alie res q̄ non sunt
eiusdem nature cū re. ac si noīe accepiunt denoīaciones s3 refferuntur ad eam
certo modo vbi gr̄a sanitas corporis aīalis pcedit salubritas s3 ex h° noīe
dr̄ aliquid sanū quod cōseruat vel efficit sanitatē pdictā vt cū dicitur cibus
sanus vel medicina sana. sic dr̄ aliquid sanū qd' signa pdictā sanitatē
vt cū dicitur color sanus vel vrina sana. ¶ Constat aūt q̄ cibus neq3
medicina vel color et h' non sunt sanitates s3 refferuntur ad sanitatē
pdictis modis. ¶ Vn̄ in pposito ex h' q̄ ille locus fuit vocatus ab
abraā gen. xxij°. dn̄s videt vel videbit / non sequitur q̄ ille locus sit dn̄s
S3 in illo loco deus videt meritū ipsius abrahe in ymolacione filii vt

rabbi moyses

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tui expositores dicunt. Similiter cum dicitur Ezech. ultimo quod nomen civitatis ex die
ibidem non ex hoc sequitur quod nomen civitatis sit dominus sed quod deus habitaret in
ut in suo templo. Similiter ex hoc quod dicitur exodi xvii° de altari hedificato a moy
se. Et vocavit nomen eius dominus signum meum non sequitur quod illud altare
esset dominus seu vocaretur dominus sed quod illud altare esset in memoria illius
signi quod deus fecerat in victoria amalechitarum. Similiter ex hoc quod dicitur
iudic. vi°. quod gedeon vocavit nomen illius altaris dominus pax. non sequitur
quod illud altare esset dominus vel vocaretur nomine proprio ipsius domini sed quod illud
altare esset in memoria quod deus dederat sibi pacem ab hostibus. Possunt
etiam aliter intelligi ista duo proxime posita secundum translationem cal
daicam que apud te est autentica. transtulit enim Anquelos illud Exodi xvii°.
et vocavit eum dominus signum meum sic et coluit ibi dominum qui fecerat signum.
Similiter transtulit illud iudic. vi°. Et vocavit eum dominus pax sic. et coluit ibi
dominum qui dederat ei pacem et sic patet quod secundum istam translationem illa nomina
divina non sunt nomina altarium predictorum sed sunt ipsius dei qui in illis colebatur. Ex quibus patet quod expositis allegationibus tuis non habes aliquid
contra me. **Saulus.** ¶ Sicut tu exponis auctoritates per me allegatas
sic ut ille res non nominetur nomine divino sic ego possum exponere auctoritatem
per te allegatam taliter ut messias non nominetur nomine divino prout tu intendis
in illud quod dicitur Ierem. xxiii°. de messia hoc est nomen quo vocabunt eum
dominus iustus noster. exponatur sic quod dominus ipse vocabit messiam iustum nostrum
eo quod erit iustus per excellenciam vel quia per eum deus nos iustificabit. non
enim est aliqua racio quare auctoritates per me allegate deducantur ad alium
sensum preter illum quem prima litera sonat sicut auctoritas tua. **Paulus.**
¶ Licet possint assignari raciones de quibus auctoritas per me allegata
non est exponibilis sicut ut messias non nominetur proprio nomine divino sicut tu
vis obmissis tamen hiis racionibus causa brevitatis per tuos doctores possum
tibi ostendere quod ex ista auctoritate se. concluserunt quod messias vocandus
erat proprio nomine divino scilicet thetagramaton sine alia exposicione seu inter
pretacione quod tibi debet sufficere ad intentum meum. **Saulus** ¶ Ostende michi
rogo si est aliquis de nostris qui hoc quod tu vis senciat. **Paulus.** ¶ In glo.
super librum tren. ca° primo querit quo nomine vocandus esset messias ubi aliqui
dicunt quod vocandus erat consolator seu pacificus ad quod allegant illud dictum
tren. ca° quia elongavit a me manahen id est consolatorem vel pacificum qui
converteret animam meam. et sequitur ibidem rabbi abba dicit. Adonay est nomen
eius eo modo ubi dicitur adonay nomen domini thetagramathon cum suis nominibus.

quod doctores vocant … messie adonay et tetragramaton
rabbi abba

propheticis litteris ad quod allegat predictus doctor illud Ier. s. et hoc est nomen quo
vocabunt eum dominus iustus noster ex quo patet manifeste quod antiqui tui intel
lexerunt auctoritatem per me allegatam eo modo quo supra tibi dixeram auctoritates vero
per te allegate exponuntur aliter prout tibi dixi ut patet ex dictis. Saulus.
¶ Licet ille doctor rabbi abba quem tu allegas videatur intelligere illam
auctoritatem Ier. sic tu non tamen omnes in hoc concordant quia in eodem loco ponunt
alia nomina ipsi messie ut manahen vel paditum seu ynnon per illud ante
solem ynnon nomen eius et huius unius ex illo doctore singulari non habes
intentum. Paulus. ¶ Verum est quod diversa nomina imponuntur per tuos docto
res ipsi messie sed si bene audies illa nomina non sunt incompatibilia seu sibi
invicem contraria seu contradictoria. Nam sicut de deo multa nomina dicuntur
in scripturis ut cum dicitur dominus creator pius misericors et huiusmodi sic etiam messi
as multis nominibus denominatur diversis respectibus unde et hoc quod ille alius doc
tor dixit manahen est nomen eius .i. consolator non tollitur quin sit
Christus deus cum vera consolacio non nisi per deum fit iuxta illud ysa. c. h. ego ipse
consolabor vos sicut etc. hoc quod dicitur ynnon est nomen eius .i. filius vel fi
liacio ut supra tibi ostendi non tollitur quin sit Christus deus ipse enim messias
Christus est deus et Christus filius dei ut ibidem ostensum fuit et ideo ex predi
ctis variate nominum messie per tuos doctores inventa seu allegata non
tollitur quod auctoritas scripture supradicta exponatur eo modo quo rabbi abba
supradictus exposuit secundum quam exposicionem habetur quod messias vocandus
est nomine divino .s. thetagramaton quod nulli creature potest convenire ut
supradictum est.

Capitulum septimum in quo ostenditur idem per visionem factam ezechieli in primo capitulo sue prophetie et per visionem factam danieli in capitulo septimo.

Saulus.

Numquid habes auctoritatem alterius prophete ad tuum propositum fundandum. Paulus.
Ezechiel in primo capitulo sue prophetie ubi ponitur illa revelacio magna
de rotis et de animalibus et de throno dei supersedente quod quidem capitulum
prout concorditer tradunt doctores tui continet magna seu maxima denotationes
divinas in tantum quod erat illicitum apud eos exponere illud capitulum in publicum seu
pluribus hominibus sed tantum uni discipulo intelligenti et discreto prout habetur in
illo libro talmudico qui dicitur hagniga primo capitulo quod rabbi moy. egipcius large
tractat in suo libro de directione perplexorum parte prima capitulo in cuius exposicione
varii varia senserunt specialiter circa animalia et rotas quidam enim expo rabbi moyses

fuerunt illa sedm monarchias pncipales mudi dequibus sacra scrip/
tura facit mencione. s. caldeoz medoz grecoz et romanoz Alij vero et
melius exposuerunt pdicta visione correspondenter ad misteria xpi
seu messie qui tuc erat futurꝰ ꝫ quidqd sit de varietate istaz exposici/
oni de qua ad psens no est trattandu tn sedm omēs illd qd dicit ppha
in fine visionis qz sup capita aialium viderat similitudine throni sa/
phirini et sup similitudine throni quasi aspectu hois desup p istu hoiez
omēs intelligut deum psidente toti creature exquo potest qz ille ad cuius
nutu aialia illa mouebant et quiescebant ibant et reuertebant qz non
nisi de deo potest verificari appellat tn ppha informa hois inquo designat
qz deus summus qui toti creature psidet erat humandus seu informa huma/
na videndus in q ppositu meu comprobat. Saulus. Ex illa visione
ezechielis qm allegas non habes ppositu tuu ppter multa. Primu qz vt
dicis et verum est illa reuelacio est tam occulta et misteriosa qz nulli li/
cuit eam exponere publice seu palam ꝫ eis exposicio tradebat a sapien/
tibus antiquis singulariter s. ab vno magistro ad vnu tm discipulu
ydoneu et ad intelligendu diuina bene dispositu et in hoc concordant oēs
doctores nri tam antiqui qm moderni ꝯstat igit qz ex tali visione tu
non posses sumere argumentu ad tuu ppositu pbandu cu illa que
p pdictam visione signt sut nobis maxime abscondita et ignota
vn si ex illa tuu ppositu qd ignotum est nobis pbare intendens ma/
nifeste pcedes ad pbandu ignotu p ignotiꝰ vel saltē p aliud simili
ignotum. Scdo qz p illum habentem aspectu hois et sup thronu
sedente dequo in visione pdicta fit mencio non est nce vt intelligatur
ipe deus potest eni p illum intellig aliquis angelus qui ex ordinacione
dia haberet presidere illis aialibz et rotis et etia toti mudo Angeli enim
frequenter in scripturis legunt apparuisse informa humana vt pz. gen.
xviij. ca. et judicu xiij. ca. Tercio qz dato qz p illu hoiem sedente
sup thronu significaret aliquis verus ho. vel etiam ipe messias no tn
ex hoc sequeret qz ille homo esset verus deus put tu vis ꝫ sufficeret vt p
ipm intelligat aliquis ho excellentissimꝰ ceteris hoibz et etia omnibz
angelis no tn ex hoc sequit qz sit deus. Quartu qz in visione illa
no legit qz aliquis ho sederet sup illud thronu ꝫ similitudo qsi aspectꝰ
hois et sic ille psidens non designat esse verus ho ꝫ similitudo hois cu
aut messias dequo agimꝰ etia sedm te est verus homo sequit qz no loqt
de illo ppha mag. eni differencia est inter similitudine hois et veru hoiez

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De expositione prophetie Ezechielis

Paulus. Licet verum est quod illa visio in primo capitulo Ezechielis contenta apud tuos doctores reputetur valde occulta et etiam eius expositio publicari prohibeatur tamen intelligitur quod ad eius integram seu completam cui visio fuit facta qui est scilicet Ezechiel sacerdos hoc enim expresse traditur in littera firmatur nec quod ad tempus in quo facta fuit visio quia expresse traditur quod fuit in xxx° anno etatis ipsius prophete et in quinto transmigrationis et in iiii. mense et in v. die mensis et huius similiter et de loco quod fuit in transmigratione supra flumen Chobar ista enim non sunt occulta sed expresse tradita sunt apud antiquos tuos habentur pro expresso non tanto nec secreto quod per illum hominem sedentem super thronum intelligitur ipse deus prout supra dixi. Unde quotcumque certa que continentur in hac visione ut de animalibus et rotis et figuris et motibus eorum et alia huiusmodi sint secreta seu occulta non tamen sunt occulta alia supradicta de quorum numero est quod per hominem sedentem in throno intelligatur ipse deus quod verbum solum allego ad presens in ostensione propositi mei ut iam dictum est.

Saulus. Nescio unde habes quod secundum doctores nostros per hominem illum intelligatur verus deus. Paulus. Doctores tui in expositione huius visionis super illud verbum in eadem visione contentum ubi dicitur sic. Et manus hominis sub pennis eorum. scilicet animalium dicunt cuius sit iste manus Ad quos respondent doctores tui quod sunt manus dei sancti et benedicti que extenduntur sub pennis animalium ad recipiendos penitentes hec ille. Ex quo habes manifeste quod homo de quo loquitur propheta in illa visione est verus deus et ex hoc patet responsio ad secundum similiter ad tertium Ad quartum est dicendum quod propheta Ezechiel in hoc primo capitulo contenta facta sunt per quandam ymaginariam visionem cuius significationem Ezechiel intellexit aliter non esset propheta nec ipse Ezechiel ex hoc diceret propheta intelligentia enim opus est in visione Danielis x°. constat autem quod illud apprehensum in ymaginaria visione non est ipsa res per visionem significata sed est aliquid eam representantes seu signum et ideo in hac visione continetur propheta dictionibus similitudinem significantibus ut cum dicitur et ex medio eorum similitudo iiii^or animalium non enim dicit quod videat iiii^or animalia quia in ymaginaria visione non erant illa iiii^or animalia realiter existentia sed eorum similitudines et sic cum dicitur quod videbat super thronum similitudinem hominis hoc refertur ad suam ymaginariam visionem in qua non erat aliquis verus homo sed aliquid verum hominem representans quidem homo erat ipse deus ut dictum est etiam secundum doctores tuos et huic sententie concordat Daniel in vii. capitulo. Saulus. Dic quomodo Daniel concordat huic sententie tue. Paulus. Daniel in predicto capitulo scilicet in vii. narrat quandam visionem valde notabilem quia habent de quatuor bestiis terribilibus que apud omnes significant iiii^or monarchias regnorum huius mundi supradictas et ibidem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicit Aspiciebam donec throni positi sunt et antiquus dierum sedet et cetera que verba apud omnes intelliguntur de deo patre et infra de messia subdit. Et ecce cum nubibus celi quasi filius hominis veniebat et usque ad antiquum dierum pervenit et dedit potestatem et honorem et regnum et omnes populi tribus et lingue ipsi servient potestas eius potestas eterna que non auferetur et regnum eius quod non corrumpetur quecumque verba omnes expositores tui concorditer exponunt de rege messia et sic patet quod sic ezechiel in sua visione supradicta designavit quasi hominem presidentem toti creature sic et daniel in sua visione predicta designavit filium hominis cui datum erat regnum eternum et incorruptibile constat autem secundum tuos doctores prout iam exposui quod homo visus ab ezechiele designabat verbum dei similiter et filius hominis a daniele visus secundum vos designat regem messiam Et sic patet quod omnia consonant huic veritati scilicet quod rex messias secundum supradictos prophetas est verus deus et verus homo quod est intentum in aliis etiam locis hoc idem testatur scriptura. Saulus.

¶ Allega etiam alias scripturas si habes hoc testantes. Paulus. ¶ De libro xii. prophetarum allegabo tibi duas auctoritates tantum licet possem tibi plures et hoc causa brevitatis Michea enim v°. ca°. loquens de christo tunc venturo sic dicit. Et tu bethleem effrata minima es in principibus iuda ex te michi egredietur qui sit dominator in israel et egressus eius ab antiquo a diebus eternitatis. hec ille In hac enim quod dicit de messia quod de bethleem egressurus erat denotatur humanitas ipsius christi secundum quam certo tempore et loco egressurus erat. Ex hoc autem quod subdit et egressus eius ab antiquo a diebus eternitatis denotatur ipsius nativitas eterna quod non a tempore nec in loco incepit et sic habes intentum meum expedita auctoritate. Saulus. ¶ Non constat quod ista auctoritas loquatur de messia unde quidam exposuerunt eam de ezechia. Paulus. ¶ Ra. sa. tuus expresse exponit eam de messia et manifestum est quod nullo modo posset exponi de homine puro qui tamen in tempore nascitur sed de homine christo qui natus est temporaliter et eternaliter quarum nativitates seu emanationes in predicta auctoritate exprimuntur modo predicto. Saulus. Allega modo secundam auctoritatem quam dicis te habere de duodecim prophetis

Capitulum .xiii. in quo ostenditur idem per auctoritates prophetarum mich. v°. et zach. xii°. ca°. Paulus.

Zach. xii°. ca°. de deo salvante ihrlm legitur. Effundam super domum

Marginal notes:
- de quo doctores iudeorum et fere omnes exponunt de rege messia
- rabbi samuel .. sic intelligit de messia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

122

dauid et sup habitatores ihrlm spm gre et pcum et aspicient in me que co
fixerunt et plangent sup eu. ic. Constat aut qd ad nullu ptinet infundere
spm gre nisi ad solum deu act enj psalta. gram et gloria dabit dns et io
qd dicit Effunda sup domu dauid et sup hitatores ihrlm spm gre intellige
du est esse dictu in psona dei Unde cu immediate in eadem sic subditur
Et aspicient in me que confixerunt opportet q intelligat de ipo deo in que
aspicient iudei et que confixerunt. s. in sua passione et sic patet q illa vba
non possit simul saluari nisi de aliqua infundente gram s. deo. qui etia fuit lan
cea confixus qd de nullo alio pot intelligi nisi de nostro saluatore qui inqu
deus infundit gram et inqu homo confixus est et sic exista autte habeo in
tentu s. de diuinitate xpi et etia de eius humanitate et passione. Saulus.

Se de diuinitate et humanitate messie sedm zach pphetam

Doctores tui exponunt istam actoritate zach aliter et vbus. dicit en
q duo messie sunt venturi unus s. de tribu effraym qui fuit filius ioseph
et iste vocabitur messias filius iosep et put dicit interficiendus e per scalar
gog et magog Scdus vo messias est de tribu iuda et iste dicitur filius dauid
quidem filius dauid saluaturus est ppim israel ppetua saluacione. Unde
de primo messia s. filio iosep exponunt vba pdicta. s. aspicient in eu quem
confixerunt non en dicit littera aspicient in me sz aspicient in eu. et ideo
expdicta auctte non habes intentu. Paulus. Quod psupponunt
doctores tui de duobus messiis falsissimu est et fictu no en in tota
sacra scriptura habes fundamentu sz oppoz Nam quotiescumque de genere seu stir
pe messie agitur in scriptura semp dicitur esse de dauid seu iuda nunquam aut
de effraym seu de iosep et tuus ra. moy. egipcius in li. iudicu, titulo de messia
vbi epilogat dicta om sapientum antiquorum, apd te autentica in hac materia exp
se dicit q messias venturus credendus est fore de gente dauid nullam facie
do mentione de alio messia sz hoc finxerunt tui. vt euaderet apdictu au
ctoritate q euidenter testatur deu esse confixum. Ite qd dicis qd in littera non
legitur aspicient in me sz aspicient in eu est manifeste falsu in omnibus
en biblijs antiquis et correctis legitur et Aspicient in me et cet, in translacione
caldaica. s. ionathe que equiualet textui sic legitur vbi cauillaciones tue
nichil tibi pficiunt in hoc passu. Saulus. Post illa vba q allegasti i
mediate et sequitur et plangent sup eu qsi planctu unigeniti. qd facit q
te no enim dixit plangent sup me sz sup eu exquo patet q ille qui infundit
te gram non est ille q est confixus put intendis deducere. Paulus. Licet
ille q gram infundit. s. deus est ipsemet in psona quibus confixus est. s. homo
xps put vba p me allegata testatur, non tn sedz unam natura ista duo ei

Se q iudei ponunt duos messias false

rabbi moyses

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conuenit q2 infundere grām conuenit ei sdm diuinā naturā quā het
ab eterno. et esse confixū seu passum conuenit ei sdm humanā naturā quā
ex tempore assumpsit et ideo ad inueniendū istud misterium s. de dupp^a natura ipō
messia notant ppha cū dixisset aspicient in me quē confixerunt stati subdit
et plangent sup eū vt designet aliā naturā esse sdm quā confixus est
a natā sdm quā grām infundit.

Capitulū ix. in quo ostenditur idem p dicta antiquorū talmudistarum et in eodem imponitur prime parti huius tractatus finis.

Saulus.

Ideo oīa p te allegata ex dictis pphaꝝ. ad tuū intentū s. de diuinitate
messie fundandū et vellem scire si forte hēs aliqua auctēs anti
quorum nostrorum hoc testante ipi enim post pphās scripserunt et ea q ipi pro
phete obscure tradūt quādoqz clarius interptati sūt. et ideo oz q2 de illis
aliqua allegēs ut in de hoc magis satisfacias. **Paulus.** ¶ Si dicta antiquorum ex
tuorum bene scrutatus fuiss multa repies pdicta veritate s. de diuinitate
x testant. licet no ita explicite sic doctores nri tradūt eo q2 antiqs tē
poribus misteria diuina no ita lucide tradebantur et q2 longū esset narra
re oīa q de hec tradūt antiqui tui allegabo tibi duas vel tres auctēs
q debent tibi sufficere. ¶ Prima repies in glo sup psalterium q dicitur
medras tillim sup illud xxxv psal. qa apud te fons vite et in lumine tuo
videbimus lumen. vbi dicitur sic dixit rabi yohanam quidam homo ambu
lans in nocte tenebrosa intendebat lucernā. et cū p eā p aliqua mora
temporis aliqualiter illustraret extinguebatur lucerna et sic iterum incendebat
et iterum extinguebatur dixit go ille homo vsqz laborabo incendendo lucernas
q modice durationis sūt melius est vt spectem ortū solis vt possim ire
ad lumen eius et sequitur sic contingit israeli q captiuati fuerunt in egipto
et p moysen et aaron redempti vt het in exo. s postea subiugati sūt sub
cisara cananeo a cuius iugo libati sunt p barach et delborā iudicū iiij. postea
subiugati sūt sub madianeis, a qua subiectione libati sūt p gedeon iudicū
vi. consequenter p alias nationes conuicinas a quibus libabantur adeo p iudices
ipso illo iudicū ii. ca. suscitauit q dns iudices q libarent eos de vastantiū
manibus postea transmigrati sūt in babilonia et redempti sūt p esdram
et neemiā rursus subiugati sūt p romanos. dixit go israel vsqz laborabimus
in huius redemptionibus et subiectionibus successiuis amodo no q2 in nos illuminarij
n p ipz deū in sua psona et hoc est qd dicitur benedictus q venit in nomine

Nota de auctoritates iudeorum ponentes messiam deum et hominem
rabbi iohanam vide bene

(c) 2006 Ministerio de Cultura

123

deum deus dominus et illuxit nobis. hec in glosa. Attende igitur o saule quod iste doctor
voluit ponere differentiam inter ultimam redemptionem ab israel expectatam
ad redemptiones preteritas in hoc quod redemptiones precedentes fuerunt facte
per prophetas seu homines virtuosos et redemptio ultima expectanda erat per ipsum
met deum. cum autem ista redemptio ultima ab omnibus expectatur esse per messiam
sequitur quod ex mente istius doctoris est quod ille messias est ipse deus de quo exponit
illud dictum deus dominus et illuxit nobis. **Saulus.** Non bene probatur
ex dictis illius doctoris quod messias sit deus sed sufficit quod redimat virtute
divina. **Paulus.** Scrutare bene rationem illius doctoris et meum propositum
clare reperies si enim redemptio per messiam facta vel secundum te fienda esset redemp-
tio per purum hominem facta sed tamen virtute divina nulla ratio esset qua hec
redemptio ultima diceretur esse facta per ipsum deum plusquam alie moyses enim
et alii iudices seu redemptores non nisi virtute divina hoc operati sunt ut est ma-
nifestum. unde nulla esset differentia inter eos nisi forte secundum magis et mi-
nus quod secundum philosophum non diversificant speciem et ideo manifestum est secundum pre-
dictum doctorem quod redemptiones precedentes facte sunt per puros homines
licet virtute divina sed ultima redemptio credenda est fieri per ipsum deum
in persona de quo exponit in lumine tuo videbimus lumen. et in hoc etiam concordat
hic doctor cum aliis. **Saulus.** Allega michi alium concordantem. **Paulus.**
In glosa magna super genesim que dicitur beresith rabba rabi abba querit quid est illud
verbum danielis .s. ii. capitulo ubi de deo dicitur ipse revelat profunda et abscondita et
novit in tenebris constituta et lux cum eo est. Et respondit hec lux est lux regis
messie de qua in psalmo in lumine tuo videbimus lumen. hec ille ex quo habes satis
manifestum quod lumen divinum quod semper cum deo est ymo et ipse lumen quod deus est.
et lux messie et tibi sufficiat ista ex multis que in scripturis antiquorum tuorum contine-
tur. **Saulus.** Allega rogo tertiam auctoritatem alicuius antiqui doctoris necessario quia
ut nosti in ore duorum vel trium stat omne verbum. **Paulus.** In quodam antiquo
libro qui intitulatur ab illo antiquo et famosissimo doctore nomine rabbi nehuma
filio alchana quiquidem liber nominatur bahir. quod interpretatur lucidum seu lucidarium
super illud verbum proverbiorum x. iustus est fundamentum sempiternum sic querit quid est quod
dicitur iustus autem est fundamentum sempiternum. ad quod respondetur quedam iustum
habet seu habebit deus sanctus et benedictus in seculo suo qui est sibi valde dilectus eo quod
sustinet mundum universum et est fundamentum eius et gubernat mundum
et facit mundum germinare et multa similia de quo iusto concludit et ipse
est fundamentum omnium animarum et hoc est quod dicitur iustus est fundamentum sem-
piternum hec ille. Attende igitur saule quod de nullo homine puro quantumcumque iusto predicta

Nota de bereschith rabba rabbi abba dicit de messia .s. quod erit lux dei

Nota quod rabbi nehuma filius alchana dicit quod iustus .s. messias sustinet mundum et ut patet in litera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dificari n cu h sit xpus deus et ideo habes q ecia p scrutiniu scripturarum doctorum vestrorum antiquorum in quibus putatis habere vitam eternam reperitur testimonia deitatis xpi nostri seu messie sic predicte. prophetarum reperitur ut supradictum e.

Saulus. ¶ Recogitatis testimoniis q in supradictis p te dicta scrutata sunt et in xpo ta dicere possum illud psalmi. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, cu enim consonat xpo seu dicta fidei catholice q pdicas et ideo dico cu Job xxxix o qui leuiter locutus sum q respondere possim manum enim meam pono sup os meum. Veruntamen qd iuxta illud psalmi. mirabilia sunt testimonia tua sunt enim altissima et pfunda ideo restat ut scrutetur ea aia mea no iam dialogice concertando ut prius s; querendo de quibusdam ampliorem informationem seu declarationem ut sit ex tali scrutinio declaratio sermonum tuorum scdm q que me illuminet et intellectum det paruulis. s. mei similibus Vnde sic pma pars fuit dialoga quasi inter duos disputantes acta. Sic ista scda sit didascalica quasi inter magistrum et discipulum ad ipsius discipuli eruditionem tractata et sic de cetero non saulus sed discipulus vocabor sic et tu doctor seu magister in sequentibus vocari debes. Paulus.

¶ Ille solus laudetur qui docet hominem sciencia ad que solum fidei ptinet domini dare. cuius auxilio confidens pete frater q voluerit et respondebo scdm gram qua deus in ministrauit. Vnum tn oportet psupponere q in sequentibus auctes noui testamenti accipias sic et antiq accipiebas vtrumque enim est adeo datum seu reuelatum Simili et auctes scorum uestrorum quorum eloquia igne caritatis examinata recipias q pmo talmudica dicta que in multis igne infernali succesa vt forte i sequentibus apparebit temerarie recipiebas et sic ad vota tua implenda do duce pcedamus.

Incipit scda pars tractatus de scrutinio scripturarum et est didascalica cuius pma distinctio q est quasi continuativa eorum q dicta sunt ad dicenda continet vi. cap.

In capitulo pmo ponuntur a discipulo quedam argumentationes contra ea q dicta sunt de deitate xpi et petit discipulus earum solutiones ad insidelium maiorem confirmationem

In scdo ca. ostenditur q difficilia fidei puta est incarnatio xpi non ptinet vsque quaque scrutari ad eos qui nouiter ad fidem venerunt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. iij°. soluit argumentaciones predictas.

In ca°. iiij°. ostendit quod per scrutinium scripturarum comunicacio ydiomatum dei et hominis in xpo sufficienter comprobatur.

In ca°. v°. ostendit quod non licebat iudeis docere plures homines nec predicare de dictis capitulis ve. testi. in quibus misterium sancte trinitatis et incarnacionis verbi continetur.

In ca°. vi°. redditur racio quare antiqui predicta misteria non explicite sed implicite tradebant et ibidem ponitur a discipulo quod quoddam ad ea que sunt in hac parte ulterius tractanda.

Capitulum primum in quo ponuntur a discipulo quedam argumentaciones contra ea que dicta sunt de deitate xpi et petit discipulus earum solutiones ad infidelium confutacionem.

·Discipulus·

Firmiter credens ea que per te michi tradita sunt circa deitatem xpi seu messie prout scripturarum testimonia per te iam allegata manifeste testantur ad huc vellem informari de quodam quod est mirabile et de quo infideles olim socii mei audivi murmurare qui etiam hodie de hoc murmurant. scilicet posito etiam prout verissimum est hoc ipsi opponunt. credant quod xpus in lege promissus non purus homo sed verus deus et verus homo est ad huc illi de quibusdam locutionibus que a viris catholicis conceduntur et predicantur de quarum veritate non dubito ipsi tamen de hiis scandalizantur et contra eas sepe obloquuntur sic dicentes quomodo illa que de ipso xpo dicuntur que nullo modo ad deitatem pertinent sed solum ad humanitatem attribuuntur deo ut puta temporaliter nasci et pati et mori etc. huius contra quod veritatem magistri eorum multipliciter consueuerunt arguere vno modo sic dicunt enim quod sicut nulla proposicio est verior quam illa in qua predicatur idem de se ipso. vt cum dicitur homo est homo ita nulla proposicio est a veritate remocior quam illa in qua idem negatur de se ipso vel illud quod est maxime distans et diuisum predicatur de sibi a quo maxime distat et diuersificatur sed in ista proposicione deus est homo predicatum significat rem corruptibilem et temporalem et corpoream que maxime distant ab hoc quod significatur per istum terminum deus ergo ista proposicio deus est homo est maxime a veritate

Hic argumenta que iudei faciunt contra fideles xpi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

remoator. ¶ Preterea dicunt quod fides nostra asserit quedam que sibi invicem comparata sunt non solum maxima admiratione digna sed etiam sunt talia quod nullo modo ab aliquo sensato sunt simul concessibilia quod sic declarant dicunt enim quod in divinitate ubi est tantum unica natura indivisibilis et simplicissima cum hoc tamen a fidelibus nostris non conceditur quod una persona divina predicetur de alia ut dicendo pater est filius et econtra et tamen in Christo in quo sunt nature sue distantes et diverse scilicet humana et divina permittitur ymo et creditur quod humana natura possit predicari de deo saltem in concreto sic ut dicatur quod deus est homo. ¶ Item dicunt quod hec propositio homo est deus repugnat manifeste veritati sacre scripture secundum quam nomen divinum et specialiter illud nomen litterarum quod dicitur thetagramaton de nulla creatura possit verificari iuxta illud Exodi iii. hoc est nomen meum in eternum. Ubi etiam nostri doctores dicunt quod illud nomen sic est proprium nomen divinum quod est omnino incommunicabile taliter per istam autem propositionem homo est deus manifeste conceditur nomen dei alteri scilicet homini et sic hec propositio videtur repugnare veritati sacre scripture / Item ut dicunt hec propositio deus est homo videtur repugnare aliis scripturis sacris in quibus manifeste ostenditur quod deus est ab eterno et nullo modo eius esse a tempore incepit dicitur enim in psalmo a seculo usque in seculum tu es deus / et ibidem in alio loco non erit in te deus recens. Si igitur ista propositio deus est homo sequeretur quod deus incepit esse a tempore sicut homo quod de deo predicatur quod videtur esse falsum tamquam repugnans sacre scripture veritati. ¶ Per ista et multa alia similia infideles predictam veritatem nituntur impugnare unde summe desidero a te informari quomodo possem ab istis et similibus ratiocinationibus evadere quod quidem desiderium reputo esse bonum iuxta illud psalmiste. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum

Capitulum secundum in quo ostenditur quod difficilia fidei precipue est incarnationis verbi non pertinet scrutari ad eos qui noviter ad fidem venerunt.

Magister.

Licet desiderare informationem veram de hiis que sunt fidei ad hereticorum seu infidelium responsionem sit bonum simpliciter tamen secundum quod talis informatio non est bona scilicet simplicibus qui ad hoc sui teneritate non sunt ydonei illi enim qui noviter ad fidem venerunt per baptismum regenerati et de articulis fidei simpliciter seu summarie eruditi non debent ad difficilia et ardua fidei festinanter attendere non enim essent ab eis precipue dicta susceptibilia nam sicut pueris non debent da-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

125

vel cibaria difficilis digestionis atque vires sue in sua teneritate non sufficerent
digerere. Sic noviter ad fidem accedentibus difficilia fidei non sunt proponenda
quam doctrinam habemus a principe apostolorum s. petro qui in prima sua epistola que canonica
dicitur in 2° capitulo noviter ad fidem conversis sic alloquitur quasi modo geniti infantes
lac concupiscite. s. eruditionem faciliorem doctrine. inter omnia enim cibaria quibus
animalia utuntur lac est facilioris digestionis et ideo natura que adeo instituta est lac
disposuit ad nutriendum noviter generatos et eadem racio est de generacione
spirituali et cibo spirituali ei competente. s. quod noviter genitus non debet uti cibariis
solidis et duris quamvis sint bona sed tantum levibus et de facili in nutrimentum
convertibilibus ut est lac. hanc etiam doctrinam habemus a doctore gencium s. paulo
qui huius in fide noviciis primo ad corinthios iii° sic dicebat Tanquam parvulis in christo lac
vobis potum dedi non escam. Pueri enim aut etiam sensu exercitatos in hiis que
fidei sunt habentibus pertinent ardua et difficilia fidei iuxta posse querere
et de hiis spiritualiter meditari de quibus ad hebreos v. Perfectorum autem est so-
lidus cibus. Antiquitus etiam magistri hebreorum ut credo nostri hac racione
prohibebant ne certi passus seu capitula sacre scripture ab eis designatos
disgregatos in quibus magna misteria fidei etiam secundum eos continentur
pluribus exponere nec publice predicare. ¶ Unde in proposito quia
argumentaciones tue precipue respiciunt ad modum incredibile unionis verbi
divini cum natura humana in christo que sublima et ineffabilis est. Ideo ad
te non pertinent ad presens secundum status tui noviciatus de hiis tracta-
re. poteris tamen cum deus ampliorem graciam tibi concesserit de hiis informa-
ri audiendo a peritis magistris 3° sententiarum ubi de istis tractatur sufficienter
et doctores ibi multa magna et subtilia tradunt ex quibus posses respon-
dere ad tua argumenta et ad multo forciora plene et perfecte. Disci-
pulus. ¶ Video quod tuum consilium sit sanum et tutum quantum ad me et mei similes
s. de non procedendo festinanter ad querendum de altis et profundis in hiis que fidei
sunt presertim cum hoc sit de doctrina sanctorum apostolorum quos allegasti et forte de hoc
intelligitur illud ysaie xxviii°. ubi dicitur Ecce ego ponam in syon fundamentum etc.
quod intelligitur ad litteram de christo et sequitur ibi qui crediderit non festinet. s. non
festinet ad alta et profunda accedere sed paulatim in hoc procedat et licet in aliquibus
biblis latinis habetur qui credidit non confundetur in hebraicis tamen correctis
biblis habetur qui credidit non festinet. nichilominus si placet salvo aliqua principia
vellem a te audire. Ex quibus perdicere meum miraculorum solum possunt seu evo-
care quamquidem principia cum a te audivissem et si non possem ex fragilitate
mea illa plene intelligere absque dubio tamen illa credam paratus enim sum super sensum

Hec quod sedis utrumque testante et testimonium biblia
fidei non debet dici seu revela-
ri rudibus et noviter conversis set
cognita primo de fide ardua / secreta est
non via a magistris nostris ad magna nota

et intellectu credere illa que a sanctis doctoribus traduntur.

Capitulum tercium in quo soluuntur argumentationes predicte: Magister.

Placet in condescendere ad ea que petis presertim quia dicis quod paratus es credere ea que traduntur a sanctis etiam si illa penitus ad plenum non intelligas hoc enim est sanum consilium a beato augustino traditum quod cuidam dicebat noli intelligere ut credas sed crede ut intelligas. Ad evidentiam autem eorum que dicenda sunt ad ea que arguis solvenda presupponenda sunt aliqua. quorum primum est quod persona vel suppositum alicuius rei aliud significat quam natura seu essentia ipsius rei/ natura enim significat essentiam speciei seu quidditatem quam significat diffinitio/ persona vero seu suppositum significat aliquid quasi subsistens in quo includitur ipsa natura seu essentia cuius est suppositum seu persona et quandoque etiam includuntur in persona vel supposito quedam alia que sunt preter rationem speciei unius suppositi. significat ut totum habens naturam sicut partem formalem et perfectivam sui et hoc intelligendum est in rebus subsistentibus in quibus inveniri posset aliquid quod non pertinet ad rationem speciei. ut puta accidentia vel principia individuantia naturam. Sic manifeste apparet in hiis que sunt ex materia et forma composita in quibus secundum rem differt natura et suppositum unde in eis natura non predicatur de supposito. non enim dicimus quod album sit albedo nec etiam quod homo sit humanitas. In hiis autem in quibus nichil aliud ad [?] inveniri possibile quod sit preter rationem nature nulla necessitas est distinguendi naturam a supposito ipsius nature quod quidem suppositum est individuum subsistens in illa natura. unde in deo non est aliud secundum rem persona seu suppositum et natura sed solum secundum rationem intelligendi quia natura dicitur secundum quod est esse quoddam persona vero dicitur secundum quod est quoddam subsistens deitas autem [?] huius presupposito ex vera intelligentia in quorum patet intelligenti. Secundo presupponitur quod omne illud quod inest seu unitur alicui persone seu supposito sive pertineat ad naturam eius sive non unitur et in persona quod quidem presuppositum patet ex primo Nam suppositum seu personam ut dictum est significatur ut quoddam totum habens naturam sicut partem perfectivam et alia que ei insunt seu uniuntur ut quedam adiacentia. venientia ab extrinseco. Tercio presupposito quod unio verbi divini incarnati non est facta in natura quod quidem presuppositum doctores evidenter probant inducendo ad impossibile si daretur oppositum unio autem predicta facta est in persona quod probatur evidenter a doctoribus nostris quam quidem probationem ad presens omitto. Ex quibus presuppositis veritate fidei Sequitur quod unio verbi divini incarnati est facta in

de verbis domini de fide

Differentia inter personam suppositum naturam seu essentiam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

126

in persona sic quod una et eadem persona que subsistit in natura divina eternaliter subsistit etiam per ipsam unionem in natura humana a verbo assumpta secundum quod licet in christo sint due nature distantes et diverse non tamen in christo est nisi tantum una persona et unum suppositum divinum in utraque natura subsistens quare patet. Nam si humana natura verbo divino non uniretur in persona nullo modo ei uniretur cum iam presuppositum est quod in natura non est unio facta et sic fides incarnationis periret quod esset contra omnia testimonia scripturarum que supra sunt allegata Ex quibus divinitas christi comprobata est quibus presuppositis ad tua argumenta sic dicendum est. ¶ Ad primum enim dicendum quod quamvis due forme seu nature quantumcumque sint distantes et diverse possunt tamen in uno supposito convenire non est inconveniens unum predicari de alio sed talis predicatio potest esse contingens vel naturalis sicut cum dico album est musicum unde quamvis natura humana et divina sint maxime distantes per incarnationis tamen misterium convenit in uno supposito ut dictum est cum neutra illarum naturarum est per accidens sed secundum se unde hec christus deus est homo non est in materia remota seu contingenti sed in materia naturali predicatur enim terminus homo de deo per se sicut de sua ypostasi non tamen ratione nature significate per hoc nomen deus sed ratione suppositi quod est suppositum humane nature. Responsio primi argumenti

¶ Ad secundum autem dicendum quod in misterio trinitatis persone divine conveniunt in natura distinguuntur tamen in personis seu suppositis et ideo non predicantur de invicem. In misterio autem incarnationis est oppositum. Nam nature sunt diverse persona autem seu ypostasis est unita et ideo nature que distincte sunt non predicantur de invicem prout significantur in abstracto non enim est verum dicere quod natura divina est humana sed quia hee due nature conveniunt in uno supposito predicantur de invicem in concreto tamen. et sic verum est quod deus est homo. Responsio ad 2m argumentum

¶ Ad tertium dicendum quod in hiis quod nomen dei incomunicabile attribuimus christo non attribuimus nomen deitatis homini secundum humanam naturam hoc enim esset derogatorium deitati sed attribuimus nomen divinum christo homini secundum suppositum eternum quod per unionem verbi est etiam suppositum humane nature ut dictum est. Responsio ad 3m argumentum

¶ Ad quartum dicendum quod licet humana natura in christo sit quoddam recens suppositum aut humane nature in christo non est recens sed eternum et quia hoc nomen deus non predicatur de homine ratione humane nature sed ratione suppositi eterni ideo non sequitur quod in hoc habeamus seu concedamus deum recentem. Responsio ad 4m argumentum

¶ Et attende in hiis et similibus quod ex unione verbi cum natura humana in supposito facta divino sequitur quod ea que de deo proprie dicuntur possunt dici de homine illo cuius natura humana assumpta est in unitate suppositi Similiter

Nota quod propter rationem unionis verbi quod illa que de deo dicuntur possunt dici de illo homine et similiter illa que dicuntur de illo supposito ratione nature assumpte possunt dici de deo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et illa q dicunt de illo suppo racione nate assupte possut eciā dici de deo qr ex vnione xbi nō supdicto facta coicant ydiomata vtriusq nature in eode suppo.

Capitulū quartū in quo ostendit q p scrutiniū scripturarū comuta, cio ydiomatū dei et hominis in xpo cprobat.

Discipulus.

Omnia p te dicta credo esse fidelissima et xba licet ad psens non me senciā tam ydoneū q illa plene intelligam desidero tamē habere aliqua sacram auctem p qua coicacio ydeomatū p te dicta cprobaret qd solum desidero ad infideliū cfutacionē. Magister. Hoc qd queris habes euidenter in prima distructione precedenti in qua destructio scripturarū circa deitatem xpi tractatū fuit ibi enim p plures auctes ostensum est q sacra scriptura de vno et eodem affirmat qdam q soli deo ptinent et qdam alia q ptinet ad hoiem. Ex quibus auctibus manifeste habes coicacionē ydiomatū supdictū in xpo seu messia pmisso Discipulus. Repete michi rogo aliquas ex dictis auctibus ex arduitate enim seu magnitudine misterij de quo tractatur tam intellectus meus q memoria mea conturbant. legit enim danielis x° q ex visione angelica danieli facta dicebat Vidi visionē grandē et nō remāsit in me fortitudo sed et species mea mutata est in me et emarcuj nec habuj quicq virium. Vn mirum si nō habeam in memoria oīa q m̄ tradidisti et ideo peto vt saltē duas vel tres auctes de predictis memorie mee reducas in quibus predicta coicacio ydiomatū ostendat. Magister. In psalmo illo qui incipit. Eructa uit cor meū. vbi ad litteram agit de xpo put supdictū est psalmista dirigens xba sua ad ipm xpm dicit sedes tua deus i sclm scli qd est ydioma ptines soli deo cui xpo in eodem contextu dicit. Vnxit te deus deus tuus oleo leticie pre consortibus tuis quod est ydioma ptinens hoi. vnde ex ista aucte habes ydiomatū coicacionem p me dicta. Item iere xxiij°. loquens de ipo xpo ql'ha in psona dei dicit Suscitabo dauid germē iustū quod qdem est huanitate, et ibidem de eode sequit hoc est nomē quo vocabit eū dns iustus nr. In q loco vbi habemus dns habet in hebraico nomē dni thetagramaton qd solius dei est ppriū et sic ex hac aucte habes predictam coicacoem. Item zacharie xij°. de in psona dei Effundam sup domū dauid spm grē. qd ad soli deū ptinet et ibidem de se ipo ipe deus effundens gram dicit Aspicient in me quem cfixerunt qd solum ptinet ad humanā naturā et sic habes intentum Similiter ex,

Hec comunicacio ydiomatū in xpo probat testimonia veteris testamenti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aliis auctoritatibus supra allegatis, ad probandam divinitatem christi si eas diligenter scrutatus fueris hoc reperies manifeste et ista tibi debent sufficere ad presens

In capitulo v°. ostenditur quod non licebat iudeis docere plures nec predicare de certis capitulis veteris testamenti in quibus misterium sancte trinitatis et incarnationis christi continetur. Discipulus.

Sufficiunt in predicta in hoc capitulo. Sed quia audiveram ante supra quod iudei pro occultatione misterii sancte trinitatis et incarnationis christi divinum prohibebant aliqua loca seu capitula sacre scripture publice doceri scire vel de eis predicari. Ideirco peto ut hoc in amplius declares. Magister

Duo sunt capitula in veteri testamento quorum predicatio publica omnino prohibebatur in doctrinis talmudicis nec solum hoc sed etiam dicere ea que in eis continentur pluribus discipulis erat penitus prohibitum itaque non erat eis licitum docere de certis illorum capitulorum nisi uni magistro unum discipulum discretum et ydoneum vel duos tantum quorum quidem capitulorum unum est genesis primo aliud est ezechielis primo. Que quidem prohibitio habetur in talmud in libro qui dicitur hagiga in capitulo qui incipit endorsin quod significat non docebunt quam quidem doctrinam sequuntur omnes posteriores ut patet per Ra. moy. in primo. sive de verbo in titulo de fundamentis legis capitulo ii°. particula ultima. Idem de eodem in libro de directione perplexorum parte prima in multis capitulis. Ratio autem quare ista occultabat assignatur ab omnibus generaliter talis. scilicet quia in illis capitulis continebantur alta et magna misteria fidei que et qualia sicut illa nullus plene declarabat nec concorditer in hiis sed habebant sed sub velamine et obscure ea tradebant sicut prefiguratum est per moysen qui velamine posito ante faciem suam populo apperebat tempore autem gratie quo revelata facie magister noster christus veritatem fidei ad salutem necessariam discipulos docuit quam ipsi etiam in populis predicaverunt predicta que antiquitus occultabat in lucem veritatis palam perduxerunt circa quod debes scire quod in capitulo primo genesis misterium sancte trinitatis continetur. Cum enim dicitur in principio creavit deus etc. usque ibi et spiritus domini ferebatur super aquas tres persone divine designantur prout supra dictum fuit et in eodem capitulo circa finem idem hebraice dicitur etiam ubi faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram ubi pluralitas personarum manifeste ostenditur. Non enim dixit faciam hominem sed faciamus. Similiter in hoc quod dicit ad ymaginem nostram manifeste habetur quod in homine est ymago dei creata que summam trinitatem per modum ymaginis representat. Sed quia istud misterium in hoc capitulo inclusum non erat antiquis expliciter declarandum. Ideo prohibebatur eis

Nota quod iudei secreta fidei et ardua circa divinitatem non docent publice et paucis docent et prohibent illa divulgari ut patet in littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

declaracio vt dictu est. / In ca° aut p° ezechiel misteriu incarnacois otinet
spaliter in hec q dicat q quasi similitudo hois erat sup tronu positu sup
ciaha et rotas inquo designat q ho habebat psidere toti vniuso tanq
deus put iam supra sunt dictu di. x°. quodqdem misteriu non erat
tradendu expliate antiquis sic nec pmu et ideo pcipiebat ne de hec ca°
pdicaret seu doceret multitudinez.

Capitulu. vij. inquo redditur racio quare antiquis pdicta misteria
no expliate s; impliate tradebantur Et ibidem ponit adiscipulo qdaz
exordiu ad ea q sut in hac pte vlterius tractada.

Discipulus.

Licet verz est et sic credo q ista duo misteria pdictis capitulis con
tinent tame vellem habe racione ocultacionis tu em ista expliate
credenda sut de necessitate salutis mee, est quare no est ita antiquis expli
cate tradebant non em videt dicendu q hec fiebat pp duricia cordis eoru
ne forte pp altitudine misterioru ea no crederent qr legit q deus expresse
madabat annunciare veritatem etia eis q non erat dispositi ad credendu
legit em ezechiel iij°. et dices ad eos hec dicit dns deus q audit audiat
et q quiescit qescat qr domus exasperans est. u in hoc qd dicit q quiescit q
escat qr domus exasperans est vbi in hoc quod dicit qui qescit quiescat intelli
sitr sedm veritatem hebraycam ac si diceret qui noluerit credere no credat vn
de desidero quare no sit sicut factu in hys q sut fidei de necessitate cred
da. s. vt proponerentur expliate pplo antiquo licet ex duricia cordis eoru multa
non crederent. Magister Ch misteria racionabiliter phibebant dicere
expliate antiquis psertim vulgaribus pplus em ille pnus erat ad credend
multitudine deoru et ideo deutero. vj°. monebat eos moyses d. scias qm
dns ipe est deus et no est alius pter eu. et infra scito g° hodie et cogita
in corde tuo qr dns ipe est incelo sursu et interra deorsu et no sit alius qd
sepe eis ista dicebat vt averteret eos ne declinaret ad credendu multitudinez
deoru. ad qd erant pni similiter pni erat ex sua ruditate et intellectus imbe
cillitate ad credendu corporeitate esse in deo Rudes em et intellectu imbe
cilles non pcipiut entitate esse n in rebus corporalibus qua racione pplus
ille supta modica occasione ex morositate moysi in monte fecerut vitu
lum inoreb que adoraverut et ei sacrificaverut d. hy sut dij tui israel
q te ascendere fecerut de terra egipti exo°. xxxij. ideo eos monebat mo
yses ca° supdco. d. Custodite solliate aias vras qm non vidistis

De q mistia trinitatis z incarnacois
no fuerint explicite declara
ta pplo iudaico ne in
duceret ad pluralitate deoz
z ad ydolatriaz

omnem similitudinem in die qua locutus est dominus vobis in oreb de medio ignis ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem et cetera. Unde si tali populo explicite traditum fuisset misterium sancte trinitatis faciliter laberentur in errorem credendi multos esse deos qui esset error valde periculosus. Similiter si eis fuisset traditum misterium incarnationis ubi faciliter fuissent lapsi in errore ponendi in divinitate corporeitatem quod nephas est. Unde patet racio quare ista misteria fuerunt eis tradita implicite. Ut docti eorum qui sane intelligebant scripturas possent ea habere plene quantum eis decebat. Simplices autem et rudes haberent de eis solum implicitam cognitionem que sufficiebat eis ad salutem secundum quam non laberent in errores supradictos.

Discipulus. Sufficit mihi racio predicta ad hoc quod querebam de tercio. Autem vellem ut me illuminares de quibusdam que in corde meo quasi problemata quandoque versantur que licet dubitationem in me non causant circa ea que fidei sunt absit tamen inducunt desiderium sciendi racionem eorum iuxta illud psalmi. Mirabilia testimonia tua ideo scrutata est anima mea ex quo scrutinio psalmista desiderabat declaracionem et intellectum parvulis competentem unde subdit declaracio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis. Eo enim quod testimonia fidei sunt credibilia nimis ut alibi dicit et etiam sunt mirabilia quia de multis que ad ea pertinent nescit homo simplex et quasi novicius reddere rationem. Ideo fidelis scrutatur multa circa rationem eorum que ad fidem pertinent non ut dubitet absit sed ut devocius atque tenacius fidem teneat. In quibus problematibus per me tibi proponendis non intendo servare aliquem ordinem artificialem sed tantum ea ponere prout in corde meo versantur ut ex declarationibus tuis ascensiones devote in corde meo deo auxiliante perducantur seu contrectantur

Distinctio secunda de scrutinio scripturarum circa quedam que pertinent ad excellentiam virginis gloriose et continet xij. capitula.

In capitulo primo proponit discipulus tres admirationes circa ea que de virgine gloriosa in scripturis sacris videntur ommitti ad ipsius excellentiam pertinentia.

In capitulo 2° magister premittit quod preambula ad predictas admirationes tollendas et ibi declarat quod virtutes beate virginis specialiter ipsius humilitas consideranda est summa scilicet heroica.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In tercio capitulo discipulus arguit contra quedam que in precedenti capitulo a magistro fuerunt tradita ad que in eodem magister respondit et tollit primam admiracionem

In iiii. capitulo discipulus repetit secundam suam admiracionem ad quam magister in eodem respondit eam soluens in quo capitulo quod declarantur pertinencia ad genologiam Christi in principio contenta.

In capitulo v. discipulus repetit suam terciam admiracionem ad quam magister ibidem respondit.

In vi. capitulo discipulus replicat contra responsionem magistri ad quod magister sufficienter respondit concludens ex supradictis quod magnam deuocionem debent habere fideles erga virginem gloriosam.

In vii. capitulo discipulus ponit quandam aliam admiracionem que sibi videtur circa hoc quod non legitur ipsam visitasse sepulcrum Christi sicut de mulieribus et de quibusdam apostolis legitur ad quod ibidem a magistro respondetur.

In viii. capitulo proponitur a discipulo alia admiracio specialis circa hoc quod non legitur Christum ipsi virgini gloriose misisse angelos ad annunciandam suam resurrectionem sicut misit mulieribus et discipulis ad quos respondetur a magistro ibidem declarando aliqua que pertinent ad excellenciam fidei beate virginis.

In viiii. capitulo ponitur a discipulo alia admiracio de hoc quod non legitur Christum apparuisse in sua resurrectione virgini gloriose cum tamen de apparitione ad mulieres et discipulos fiat pluries mencio ad quod in eodem a magistro respondetur.

In capitulo x. ostenditur quod tam perfectio fidei virginis gloriose circa resurrectionem Christi quam eciam imperfectio fidei apostolorum circa idem conueniens fuit ad ecclesie vtilitatem.

In capitulo xi. ostenduntur quedam ad ordinem manifestacionis circa resurrectionem Christi pertinencia ex quibus concluditur quod ad beatam virginem non pertinebat mitti ad resurrectionem annunciandam propter excellenciam sue dignitatis

In capitulo xii. ostenditur quod deuocio cuiuscumque fidelis excitari debet ad virginem gloriosam super omnes sanctos circa Christum qui sanctus sanctorum est

Capitulum primum in quo proponuntur a discipulo tres admirationes circa ea que de virgine gloriosa in scripturis sacris videntur omitti ad ipsius excellentiam pertinentia.

Magister.

Placet michi quod ea que in corde tuo versantur ut problemata de quibus miraris eo quod effectum cognoscis causas tamen ignoras michi proponas ut tibi respondeam prout potero auxilio opitulante divino. **Discipulus.** ¶ Quia ut nosti secundum philosophum in primo metaphisice philosophari incipit ab admirari, ideo ego tamquam incipiens ab altissimo peto cum psalmista: Revela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. Per que quidem mirabilia a me considerata anima mea ad ea scrutanda inducatur iuxta illud quod superdicitur: Mirabilia testimonia tua ideo scrutata est ea anima mea. Per quod scrutinium declaracionem sermonum dei et illuminacionem intellectus mei et parvulorum mei similium domino dirigente spero, subdit enim psalmista: Declaracio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis. Circa quod primo occurrit michi considerandum de scrutinio scripturarum de quibusdam que ad virginem beatam pertinent ut sic ab illa beatissima salus nostra exordium sumpsit sic ab eadem pars ista tractatus mei inicium sumat. Circa quod occurrit michi quedam non modica admiracio que talis est. Quoniam sacra scriptura que consuevit sanctos excellentissimos commendare et eorum gesta et virtutes narrare ut patet de abraam gen. xviii. et xxii. et de moyse numeri xii. et sic de quibusdam aliis excellentibus sanctis, de beata tamen virgine que excellencior ceteris fuit non leguntur in novo testamento alique commendationes similes nec narrantur eius virtutes seu aliqua propria gesta quas quidem virtutes credendum est fuisse maximas que in novo testamento precipue videntur debuisse narrari. In evangelio enim legimus concepcionem Johannis baptiste et eius nativitatem similiter et de eius vita virtuosa et morte: de beata vero virgine que excellencior Johanne fuit nichil horum in evangelio legitur nec in epistolis nec in actibus apostolorum in quorum tamen tempore ipsis apostolis presentibus prout in ecclesia legitur assumpta est. Non enim modica admiratione dignum videtur quod in toto novo testamento de predictis gestis beate virginis scilicet conceptione nativitate et assumpcione nulla mencio fiat sed omnia pretermittantur. Cum tamen de baptista singula predicta contigisse in evangelio narrantur ex qua pretermissione contingit quod in officio assumpcionis sue que est potissima ipsius festivitas legitur communiter in ecclesia evangelium illud: Intravit Jhesus in quoddam castellum etc. in quo evangelio nichil agitur de ipsa virgine gloriosa ut est manifestum. Historialia etiam que in illa festivitate leguntur omnia sunt apocrifa extra canonem biblie contenta vel non sibi propria ut cum legitur illud ecclesiastici xxiiii. In omnibus requiem quesivi etc. que proprie intelligitur

Prima admiratio discipuli de honore beate virginis etc.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de sapientia incarnata non autem de beata virgine unde talia licet non sibi ipsa in suis festivitatibus leguntur eo quod in ipso canone talia de vita sua nec de ipsius miraculis et gestis non continentur quod apud me vertitur in magnam admirationem ¶ Preterea cum lucas narrat missionem angeli ad ipsam dicens missus est angelus gabriel a deo etc. testatur evangelista de joseph quod erat de gente david dicit enim Missus est angelus gabriel a deo etc. ad virginem desponsatam viro cui nomen erat joseph de domo david et nomen virginis maria. Unde ex predicto contextu habemus quod joseph erat de gente david non tamen ex litera evangelii habetur quod maria esset de gente david quequidem narratio duplicem insinuat admirationem quarum una est cum enim esse de domo david dicat aliquid pertinens ad excellentiam cum domus david est domus regia a deo singulariter pre omnes regias dignitates approbata et in scripturis valde commendata de qua domo secundum veritatem fidei ipsa virgo gloriosa fuit quare ergo evangelista non expressit de maria quod esset de domo david et tamen hoc dixit de joseph. ¶ Secunda vero admiratio que in hoc loco michi occurrit et prima gravior est talis Nam quod joseph esset de domo david vel non hoc nichil facit ad genelogiam xpi non enim xpus descendit de joseph absit sed de maria virgine Cur ergo evangelista fecit mentionem expressam de joseph in hoc quod descenderet secundum originem a david et tamen nullam fecit mentionem de qua domo esset beata virgo in qua consistebat fundatum totius genelogie xpo a david descendentis. ¶ Preterea inter precepta decalogi preceptum de honoratione parentum est primum et precipuum in secunda tabula in qua dantur precepta que ordinant hominem ad proximum xpus autem qui totam legem implevit non legitur honorasse matrem specialiter in suis colloquiis michi enim legitur eam vocasse matrem quod est nomen maxime dignitatis ad feminam pertinens specialiter respectu tanti filii scilicet xpi quod cum ipse sit potuisset eam vocare: Sed solum legitur eam vocasse mulierem quod est nomen commune ad totum sexum femineum humani generis legitur enim Joh. ii^o ca^o quid michi et tibi est mulier. et joh. xix. Mulier ecce filius tuus. Ex quibus patet quod dignitatem maternitatis xpi que summa dignitas que ad mulieres posset pertinere est xpus subticuit et matri alloquens solum eam mulierem tantummodo vocabat quid ergo magis mirandum quam xpus qui dignissime virginem gloriosam matrem vocitando summe honorasset hanc singularem excellentiam subticendo tantummodo mulierem eam vocat quod nomen non solum bonis mulieribus convenit sed etiam aliis quibuscumque quid ergo dicemus xpus aliquid omisit de pertinentibus ad parentum honorationem absit unde circa predicta illuminationem et intellectum parvulis competente desidero

Capitulum secundum in quo magister premittit quedam preambula ad predictas

ad miraciones tollendas et ibi declarat quod virtutes beate virginis specialiter ipsius humilitas consideranda est summa scilicet heroica.

Magister.

Gaudeo valde quia in tuis problematibus beata virgine tuum scrutinium initium sumpsit de cuius media confido quod ipsa intercedente in tua illuminatione et devotione proficies de ipsa enim potest intelligi illud proverbi ii. Si quesieris tunc intelliges timorem domini etc. Ad declarationem autem eorum de quibus admiraris quedam sunt premittenda quorum unum est quod humilitas licet non videatur numerari a philosophis inter virtutes morales nec intellectuales in sacra scriptura tamen et in dictis sanctorum doctorum humilitas tanquam magna virtus comendatur in tantum quod dicitur esse fundamentum omnium virtutum. Unde Augustinus in libro de verbis domini dicit Si cogitas magnam fabricam construere celsitudinis de fundamento prius cogita humilitatis. Constat autem quod fundamentum est de primis et principalibus partibus edificii corporalis et sic patet quod humilitas debet censeri de principalibus edificii spiritualis scilicet virtutum partibus.

¶ Et inde est quod sic natura secundum boetium in libro de sumit initium a perfectis sic sentiendum est de gratia quod naturam perficit. Scrutando enim sacram scripturam reperimus quod in viris in quibus aliqua excellentia constituta sumit exordium in eis specialiter fit mentio de eorum magna humilitate. De abraam enim qui primus in publicatione fidei legitur fuisse. Similiter et in susceptione signaculi fidei ut habetur genesis xviii capitulo legitur de se ipso deo dixisse cum sim pulvis et cinis que verba magnam insinuant humilitatem non enim se assimilavit animalibus brutis nec plantis sed pulveri et cineri que sunt vilissima in rerum natura. Similiter et de moyse qui solus legislator fuit in veteri testamento legitur Erat enim moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra numeri xii. In quo eius mititas seu humilitas prefertur humilitati aliorum contemptus in posito illo contentu, de david etiam qui primus rex adeo approbatus fuit cui etiam facta fuit repromissio christi de semine suo venturi legitur deo dixisse Quis ego sum domine deus meus aut que domus mea quia adduxisti me huc usque ii regum vii. In quibus verbis notatur magna humilitas ipsius david qui etiam postquam accepisset adeo regnum quod iam pacifice possidebat et multa et magna bella et de omnibus adversariis et vicinis regibus triumphum habuisset cum hiis tamen et aliis magnis prosperitatibus non solum se ipsum sed etiam totam domum suam vilificabat dicendo Quis ego sum et que domus mea etc. quasi dicat nihil sum et domus mea quod ad magnam humilitatem pertinet. Nam ut ait bernardus non est magnum esse humilem in abiectione magna profectus et rara virtus est humilitas honorata. ¶ In novo autem testamento redemptor

eam tanquam pecuniam et tanquam thesauros eam scrutatus fueris

Quod humilitas a philosophis inter virtutes morales seu intellectuales non ponitur a sanctis tanquam magna virtus comendatur et fundamentum virtutum

humilitas abrahe

humilitas moysi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De humil. dni nri ihu — redemptor nr et magister nr propius a quo oes gratia et virtus diriuat. Suis discipulis dicebat. Discite a me qr mittis sum et humilis corde. Mat. xi. Racionabile igit est q in bta virgine q xpm plenu gratie et vitate concepe meruit virtus humilitatis supue viguiss et io in cantico ipo

De humil. bte virgis — dicebat quia respexit humilitate ancille sue. Circa qd notandu qd solum de humilitate sua fecit mentionez q est fundamentuz virtutu et dictu e non aut de virtutibus alijs c. difficate. Sup hui fundamentu s oms plene habuisse q gra plena p angeli testatur fuisse. Racio aut qua de alijs virtutibus no fecit mentione nisi de sola humilitate ttlis

De ppetate humilitatis — est. Nam ad virtute humilitatis ppe ptinet no magna de se ipo sentire Sz credere et pnuntiare se omnib viliore put in gradib humilitate in regula bti benedicti contente hr. Vn de h. q bta vgo pfitebat se habere humilitate no sequit qd haberet virtutes s solu fundamentu virtutis

De q virtutes bte virgis sut q̄si diuine — qi diceret solam capacitate habeo ad virtutes sup hedifficadas ecia si superiora hedifficia virtutu pnme nd adsint. ¶ Et notandu q virtutes beate virginis considerande sut esse heroice s. qi diuine de quib phs tractat in vij ethic. Ad cui declaratione attende q scdm aug de moribus ecclie cui sne antiqui phi concordant. virtutes quadruplicat considerant. Vno mo put sut polli-

De q virtutes qdruplr considerantur 2 vide bene — et sic ptinet ad hoies in quatu recte se habent in reb humanis gerendis et de istis virtutib phi comiter tractat. ¶ Alio mo possunt considerande sut virtutes ut exemplares et sic ptinet ad deu. in quo ppexistut oes rerum pfectiones et p conse- quens pfectiones virtutu et de istis exemplaribus virtutib intelligende sut oes virtutes que in sacris scripturis deo attribuunt ut media et iustitia et huiu. Inter quos virtutes s. politicas et exemplares q sut quasi in extremis ponit qd medium inponunt que queda dicunt virtutes purgatorie q ptinet ad illos q virtutes pol iticas transcendit in similitudinez diuinae virtutu conant tendere. ¶ Alio etia modo numerant virtutes q dicunt purgati ai et ptinet ad illos q iam diuinam similitudine in hui virtutib quodamodo assequunt qntu in hac vita possibile est et ideo aphs vocant virtutes heroice s. diuine de qua diuine

De hoc de bta virgine virtutes heroicas 2 nota bene — virtutu quadrupliciter ad plenu habebis in p. 2e. q. lxi. ¶ Qe aut virtutes bte virginis considerande sut heroice ex pz ex sua pma responsione ad angelu salutante in qua dixit Qm fiet istud qm viru non cognosco si eni sensum hoze (sic) sboze diligent scrutatus fueris manifeste reppies q eis virginitas heroica considanda e no politica seu purgatoria. No eni dixit quo m fiet istud qm virginitate vouj. nec dixit virginitate ppo- sicimu habuj vel habeo s dixit qm virum no cognosco qd no includit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

votum nec propositum virginitatis. sunt enim multe virgines que numquam cogno
verunt virum, et tamen non voverunt virginitatem nec ea habent in proposito
Similiter licet verissimum est quod numquam virum cognovit tamen predicta verba
non sunt intelligenda prout primo sonant. s. quod beata virgo se testabatur de se
quod numquam virum cognoverat quia si sic responsio sua in nullo satisfaceret
angelo nec proposito corresponderet sunt enim multe virgines que numquam virum
cognoverunt et tamen hec tales postea conceperunt et pepererunt. Unde ut predicta verba — de ratione verbi ad angelum virum
proposito correspondeat seu aliquam unitatem habeat responsionis oportet ut sic — non cognosco pulcre et valde bene
intelligantur. s. virum non cognosco. i. concupiscentias carnales nec dudum non habeo
seu propono vel volo non habere nec etiam passiones ex proposito. seu terrena
despitio quod pertinet ad virtutem purgatoriam sed etiam eam penitus nescio et totaliter
ignoro quod est altior et perfectior virginitas quam virginitatem proposito habere seu
virginitatem vovere proprie enim pertinet ad virginitatem purgati animi. s. heroica non
autem ad politicam seu purgatoriam. ¶ Quibus prenotatis ad tollendas tuas ad — ratio ad primam admirationem quare
mirationes respondendum est et primo ad primam dicendum quod gesta et facta — sole necessaria de eius virtutibus
beate virginis que indubie maxime fuerunt in novo testamento potius subticentur — scripta
nisi ea tantum que sunt a nobis necessario credenda explicite sic eius virginitas et
maternitas Christi ista exprimuntur in evangelio et in simbolis fidei nobis proponuntur
tamquam necessario explicite credenda Similiter et eius humilitas exprimitur cum dicitur
Respexit humilitatem ancille sue: ut ex hoc possimus rationem sumere de hiis
que admiraris s. quomodo cetera gesta virtuosissima et facta beate virginis in
scripturis canonicis subticentur Nam hoc fuit ratione sue humilitatis humili/
tas enim summa et heroica ad quam soli perfectissimi attingunt quam ipsa virgo beata — De quod vera humilitas non patitur lau-
consecuta est non patitur suas laudes audire nec in eis delectatur sed potius — des et bene nota
confugit eo quod non credit de se magna quod patet per rationem sumptam ab opposito
Nam sicut arrogans in intimo cordis sui affectu credit se omnibus sanctio/
rem ut habetur in evangelio Luce decimo octavo capitulo de phariseo ascendente in templum
qui se arrogantem commendans ceteros spernebat. Sic eius oppositum dicendum est de
de humili s. quod opprimitur se omnibus viliorem humilis autem heroicus super hoc trans
cendit usque ad hoc quod insuper laudantium tendat quod tedium habeat in audiendo
commendationes proprias/ et ideo in sacris scripturis novi testamenti non leguntur
commendationes beate virginis nisi tantum supradicte que a nobis de necessitate credende
sunt humilitas eius etiam exprimitur ut ex ea possimus sumere rationem quare laudes
eius in scripturis sacris subticentur ut dictum est Unde conceptio vel nativitas
seu mors ipsius in quibus magna miracula contigisse pie credi debet non
narrantur in canonicis scripturis, nec ex tali narratione ipsi virgini glose

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quo tunc in humanis vivebat et ea que in sacris eloquiis scribebant cum
non latebat fastidium seu tedium generaret ratione predicta conceptio tamen
et nativitas babtiste et huius narrantur in euangelio, ut ysa. xl.o et ma
lach iii.o et in aliis locis et sic oportebat quod scripturarum impletione de ipsis
in euangelio testaretur nec etiam iohannes licet sanctissimus est nemo creden
dum quod ad gradum humilitatis heroice sic beata virgo attigisset.

Capitulum tertium in quo discipulus arguit contra quedam que in pre
cedenti capitulo a magistro fuerunt tradita ad que in fine magister
respondit et tollit contraria ad mirationem.

. Discipulus.

Licet quam dulcia faucibus meis sunt eloquia tua ad huc tamen desidero am
plius informari de hiis que circa ad mirationem meam proposuisti dixisti
enim quod humilitas heroica non patitur sine fastidio seu tedio laudem suam audi
re quod apud me est mirabile deus enim cuius virtutes quoddammodo heroicas sunt
omnium exemplares ut tu doces. videmus tamen per sacras scripturas debere lau
dari dicit enim psalmista Sacrifficium laudis honorificabit me/ et alibi semper
laus eius in ore meo. idem enim psalmista etiam semper hortatur homines ad dei laudem
cum dicit Laudate dominum omnes gentes laudate pueri dominum et huius quomodo
ergo deum laudamus debite et meritorie cuius humilitas est summa et exemplaris
quia cum esset deus infinitus et immortalis talis humiliavit tamen semetipsum formam servi
accipiens in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo philip ii.o ca.o
Si enim deo cuius humilitas est immensa et ineffabilis laus tamen vocalis ei placet
qui etiam corda hominis scrutatur in quibus vera et potissima laus consistit et qui consuetis
laudibus ab hominibus prolatis non potest ad meliora provocari cum sit inmutabilis
et optimus quo non est dare melius nec equale/ quomodo ergo de beata virgine non sufficiunt
laudes in sacris scripturis proferende cuius perfectiones seu virtutes quamquam magne et super
puras creaturas maxime semper tamen citra perfectiones christi sunt extimande. ¶ Item
ipsa virgo gloriosa se ipsam legitur commendasse: ipsa enim de se ipsa dicit. Respexit
humilitatem ancille sue: quod ad magnam laudem pertinet cum humilitas prout tu dixisti sit
fundamentum omnium virtutum. ¶ Item dicis quod oportebat quedam gesta babtiste
in euangelio narrari ut impletio eorum que in prophetiis scripturis de precursore christi pre
nunciata fuerunt testaretur impletio quod dictum mirabile est in oculis meis
nimis dicendum est quod de beata virgine nichil fuit pronosticatum in propheticis eloquiis sicut
de babtista absit de ipsa enim legitur ysa. vii.o Ecce virgo concipiet et egredietur
virga de radice iesse: ysa. xi. ca.o et quam plurima que in libro canticorum de sponsa dicuntur

precipua de ipa principue intelligant et io pari rone et forciori impletio cere q de ipa benedicta prenunciata fuerat antiquitus in nouo testo testari debuisset fuisse impleta ea ratione qua de babtista parte supdictum est placeat gratio de istis mihi amplius illuminare. Magister. ¶ Circa h. quod obicis qd de laude dei que eciam vocalis facta in scripturis comendatur stare debes qd licet deus quantum ad eius que incomprehensibilis est a nob et ineffabilis maior est enim omni laude vt eccl. xliii. ca. sitr et laudu ineare. sic nec honore no indiget vt in psal. nec per ipas laudes ipi aliq de nouo innotescat nec accrescere possit. Omnia enim sunt nuda et apta ante oculos eius hebr. iiii. ca. laus tamen eius eciam vocalis est proficuis nobis ad multa. tum ut nos metipsos similiter et alios audientes ad eius reuerenciam inducamus. nostros affectus et eciam audiencium indum excitantes vnde cum dixisset psalmista. Semper laus eius in ore meo subdit audiant mansueti et letentur tum ad retrahendum affectus nros et audiencium ab hijs q sunt contra deum vnde ysa. xlviii. laude mea refrenabo te ne pereas et sic de laude dei nullum inconueniens sequitur sed quomodo spualia vt predicta et alia multa q inde sequuntur, secus est de laude hois puri et perfectissimi qui summam humilitatem heroicam consecutus est qui dum in hac vita consistit et fragilitatem humanam perfecte cognoscat. et perfectionem diuinam quantum possibile est in hac vita apprehendit laudes proprias audire non patitur vt de bta virgine supra dictum est. ¶ Ad scdm verbo quod obicis de illo verbo respexit humilitatem ancille sue, ex quo infers quod ipa bta virgo salte se ipam de virtute humilitatis laudabit. dico quod humilitas absque alia virtute no est comedanda seu laudanda vt integra virtus sic enim fundamentum est virtutum vt dictum est in hedificacio corporali pace vel nichil valet nisi addatur aliquid suphedificatum. Sic senciendum est de humilitate q fundamentum est virtutum vt dictum est super qua nisi alie virtutes superhedifficentur humilitas sola modica seu nulla laude est digna, et ideo bta virgo in qua erat plenitudo gre et per consequens virtutum sola humilitatem testatur se habere non autem alias virtutes suphedifficatas quas indubie habuit cum plena gra fuit. ¶ Et circa predictum verbum ulterius notandum est quod humilitatem illam quam virgo bta se fatetur habere intuitu esse remunerandam non ex condignitate seu congruencia ipius humilitatis sed solum ex acceptacione diuina dixit respexit humilitatem ancille sue. q. d. humilitas mea non ex se ipa fuit remuneracioe sed quia deus ea respexit .i. acceptauit eo modo quo dr gen. iiii. Respexit dns ad abel et munus suum et io in predictis verbis bene intellectis bta virgo potius comendat acceptacionem diuam quam humilitatem suam. ¶ Ad 3. verbo qd obicis d. quod de bta virgine debuisset

Nota quod propter laudes quas deo impendimus nichil in eo innouatur sed nobis bona multa facit

Nota responsionem de verbis de humilitate bte virginis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

contra ad 3m argum

testari in nouo testo fuisse impleta ea que antiquitus fuerunt prenunciata pari ratione
et fortiori sic de Johanne babtista fuerunt in euangelio tradita ea que de eo pre/
nunciata fuerunt. dicendum quod illa que in veteri testamento expresse de beata virgine fuerunt
tradita vt est virginitas cum conceptu et partu. ysa. vij. similiter ea que erat de ra/
dice jesse et de stirpe dauid vt ysa. xj. ista sibi traduntur expresse in nouo te.
vbi eius virginitas et natiuitas christi et descensus eius de genere dd. expresse traduntur
Cetera vero virtuosissima que in veteri testo non expresse sed figuratiue seu enig/
matice traduntur de premotibus ad ipam vt in can. canticorum et similibus subti/
centur seu pretermittuntur in nouo testo eo quod apostoli et euangeliste fuerunt ei contempora/
nei et cognoscebant quod summa humilitas sua de talibus attediaretur narracionibus
vt dictum est. Postremo vero quod apostolos et alios contemporaneos supersecuti quod plurima glo/
riosa et mirissima tradiderunt de ea que jam in celo assumpta ista que ad laudem dei
et exemplum saluti efficere aliorum narrentur grata et acceptabilia sunt.

Quartum capitulum in quo discipulus repetit secundam admiracionem ad quam
magister in eodem respondit eam soluens in quo etiam quod declarantur
pertinencia ad genologiam christi mat. primo contenta

· Discipulus.

Sufficiunt in predicta ad mei primam admiracionem tollendam sed peto
ut procedas ad secundam sub qua duplicem admiracionem tibi proposui quarum
vna fuit de hoc quod joseph in euangelio exprimitur fuisse de domo dd. de beata vir/
gine non sic exprimitur ad quam admiracionem tollendam sufficiunt in superdicta
Nam cum esse de domo dd est quoddam excellens quod humilitas summa seu hero/
ica quam beata virgo in hac vita attigit non paciebatur audire. ideo fuit in eua/
gelio non expresse traditum licet tacite intelligatur in hoc enim quod dicit Matheus primo ex qua
scilicet ex maria natus est ihesus qui vocatur christus. Et in principio huius capituli legitur de christo quod
est filius dd. necessario sequitur quod maria per quam christus secundum carnem immediate
descendit sit de domo dd presupposito quod maria concepit non ex virili semine sed
ex virtute spiritus sancti prout expresse traditur a matheo eodem capitulo. vbi dicitur quod enim in ea
natum est ex spiritu sancto est sed hoc intelligitur argumentatiue non expresse in eodem
loco. scilicet et licet de hac admiracione sim satisfactus ad huc remanet in secunda in hoc
scilicet cum matheus euangelista genologizauit joseph de quo christus nullo modo
descendit neque eius genologia facit ad genologiam christi. et tunc pretermisit genolo/
giam virginis in qua fundamentum totius genologie christi a dauid descendente
consistit et de hoc peto a te plane doceri. Magister. Ad admiracionem enim tuam
racionabilis est pro isto enim nicolaus super hunc locum dicit quod ad christum generacio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ex david deducta ad ioseph cum xpus non esset de semine ioseph sit et licet huic
questioni seu admirationi in eadem glo. respondet quod non est consuetudo scripture
ut ordo mulierum in generationibus texatur hec tamen non videtur valere cum enim con
trarium inveniatur in scripturis Nam primo paralip. ii. in genologia iesse interpo — Nota quod genologia etiam in mulieribus texitur ut patet in litera
nuntur mulieres s. sarvya et abigayl a quibus generatio ipsa genologia texitur
ut ibidem patet qua ratione et alys quibusdam que hic causa brevitatis omittuntur
solo predicte glo. quod multi expositores sequuntur ad tuam admirationem
tollendam non sufficit sed super hoc videtur ulterius aliquid dici. Ad cuius evidentiam
presupponendum est quod filius patri in patrimoniis bonis succedit. multipliciter possit
dici et quod ad propositum spectat dupliciter primo enim dicitur filius secundum veram ge — Nota quod filius alicuius dicitur dupliciter
nerationem naturalem secundum quam de substantia patris filius generatur quidem filius
isto modo genitus plerumque succedit patri tam in bonis naturalibus corporis
ut in bona habitudine seu complexione ut de gigantibus legitur gen. vi. quam
etiam in bonis anime plerumque enim secundum naturalem inclinationem que prout aliquod
corpus individuum est tali anime proportionatum sequuntur aliquae virtutes natura
liter secundum inchoationem et aptitudinem prout in p. 2e. q. lxiii. et in talibus
filii naturales sepe succedunt parentibus unde cassiodorus in quadam epistola
laudabilis vena suam sequatur originem. ¶ Secundo modo dicitur filius alicuius
etiam ille quem non genuit naturaliter modo predicto sed tantum secundum famam
publicam et communem estimationem populi dicitur talis patris filius quod contin
git cum uxor parit filium quem latenter non ex marito habuit sed ex alio vero
reputatur tamen in populo sine contradictione sui mariti filius quidem filius s. putatiuus
licet in nobis naturalibus non habeat naturaliter succedere tali patri
ficto succedit tamen sibi civiliter non solum in bonis fortune que sunt minora
ut divitie sed etiam in nobilitate seu generis claritudine que magis desidera
bilia bona apud magnanimos sunt quam divitie ut in p. 2e. q. 2a. articulo
ii. quequidem successio patet per iura civilia seu omnem gentium consuetudinem
quibus presuppositis sit tibi propositio. ¶ Prima conclusio quod per scrutinium
scripturarum de xpi genologia loquentium patet quod xpus habuit esse filius david
et abraam secundum veram generationem naturalem primo modo dictam. legitur enim gen. xxii — Nota quod xpus fuit filius david et abrahe per veram generationem naturalem de eis descendens ut patet in litera
habraam fuisse dictum. et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre. quod ad gala
iii. exponit de xpo similiter ad david dicitur in psal. de fructu ventris tui po
nam super sedem tuam. Utraque enim predicta verba non vere dicerentur de filio pu
tativo s. qui tantum secundum publicam famam esset alicuius filius talis enim non diceretur
de semine eius nec de fructu ventris sui ut est manifestum. ¶ Secunda con
clusio sit ista quod descensus xpi ab abraam et david secundum naturalem generationem
sufficienter traditur quod ad fideles evangelium firmiter recipientes per matheum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in pmo cao sui euangelii dicente Liber generationis ihu xpi filii dauid filii
abrahe etiam si mateus de genologia xpi nichil amplius seu extensius tradidisset
quod sic patet Nam ex solis istis verbis manifeste testatur euangelista ihm
a dauid et abraha per veram generationem naturalem descendisse quod est sufficiens
testimonium apud fideles veritatem euangelicam indubie recipientes licet enim
filius dicatur etiam ille qui tamen secundum famam publicam est filius ut dicitur in secundo posi
to supradicto generari tamen seu generatio numquam dicitur nisi de filio nataliter gen
erato unde cum dicit Liber generationis ihu xpi manifestum est quod loquitur de
genologia que est per viam generationis non autem de illa genologia que secundum
famam tamen est Si autem contra hoc dicas quod licet apud fideles predictus titulus suffi
ciat apud infideles tamen qui euangelium negant vel de ipsius veritate dubitant predictus
titulus non sufficit concedo tibi quod proponis Sed attende quod apud infideles euan
gelium non recipientes non solum titulus mathei sed etiam tota genologia xpi per
matheum consequenter tradita non sufficit ad probandum eis quod xps a dauid et abraham
descendit tales enim cum sint a fide euangeliorum alieni totam illam lineam negarent
nisi forte hebrei qui non accipientes euangelium sed accipientes veteris testamenti aliquam partem ge
nologie mathei habent recipere scilicet usque ad zorobabel et hic et non ultra. Nam apud
eos de ceteris autentica historia non habetur. unde sicut apud infideles non sufficit illa nar
ratio extensa que in euangelio de genologia xpi traditur ad veram genologiam eius
naturalem ostendendam sic apud fideles sola verba tituli mathei sufficiunt ad hoc
fundandum unde aug. contra faustum xpm non esse filium dauid asserentem eo quod non
ex joseph conceptus est. ad quem finem genologie mathei perducitur sic ait. Sic ergo
nos credimus mariam fuisse in cognatione dauid quia in scripturis credimus que utrumque
quod dicunt. scilicet xpm ex semine dauid esse secundum carnem et eius matrem mariam virginem
esse hec aug. ❡ Tertia conclusio quod conuenienter fuit ut xps etiam secundum publicam
famam secundum quam filius ioseph putabatur a dauid descenderet et ut talis descensus licet pu
tatiuus in euangeliis traderetur quod sic probatur Nam hoc fuit conueniens ad fidelium
in eum xpm suo tempore recipientium ordinata instructione nam cognitio fidei com
muniter in hominibus oportuit ut ab imperfecto ad perfectum procederet ut in 2a. secunde
q. i. articulo vii. et ideo xps primo fuit cognitus etiam apud electos sub ratione hominis
saluatoris in eum quam cognosceretur esse deus et homo In prima enim vocatione apostolorum jo.
primo andreas dicebat inuenimus messiam. i. xpm quod est nomen commune ut hic
multis unde in psal. nolite tangere xpos meos sed postea math. xvi. xps in
terrogante suos apostolos. Vos quem me esse dicitis. Petrus respondit. Tu es xps
filius dei, ex quo patet quod prius sequebantur ipsum tamquam xpm antequam cognosceretur
eius deitate. Ulterius etiam apostolis tamquam minus plene informatis de redempti

Sequitur genologia xpi ex joseph per putationem erat necessaria ut ponitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tate diuinitatis in patre et filio eisdem dicebat Iohan. xiiii°. Tanto tempore vobiscum sum et non cognouistis me. qui videt me videt et patrem. etc. Similiter et patri racione prius Christus fuit cognitus quasi esset filius Ioseph quam cognosceret esse sine patre. Vnde non solum apud emulos qui Christum spernentes dicebant Nonne filius fabri est math. xiii°. sed eciam apud discipulos simplices et cognatos communiter filius ioseph reputabatur antequam misterium virginitatis marie esset apud eos cognitum euangelista enim in persona eorum dicebat luc. ii°. Non cognouerunt parentes eius. nec solum hoc sed eciam nathanael qui secundum glosam peritissimus scripturarum erat cum audiuit a philippo ioh. primo. quem scripsit moyses in lege et prophetis inuenimus Ihesum filium Ioseph a nazaret. non fuit admiratus de hoc quod Christus esset filius Ioseph sed de hoc quod a nazaret esset. dixit enim ibi a nazareth potest aliquid boni esse. non enim dixit non potest esse filius Ioseph cum adhuc deitatem Christi non cognoscebat sed de loco nazareth admirabatur de bethlee enim sperabatur apud eos messias secundum illud mich. v°. ca. et tu bethlee terra iuda Et quod amplius est ipsa eadem beata virgo huius misterii diuini super omnes conscia istum modum loquendi obseruabat dicens quasi Ego et pater dolentes querebamus te. luc. ii°. Ex quibus habetur quod ad instructionem fidelium in eorum qui Christum venientem in mundo receperunt conueniens modus fuit ut eis presentaretur Christus sub racione messie filii dauid sine reuelacione misterii deitatis sue et virginitatis matris quam quod eis a principio omnia ista archana reuelarentur sic enim processerunt ab imperfecto ad perfectum qui est modus hominibus in cognitionalis. Fuit eciam iste modus conueniens ad refutandos infideles precipue hebreos qui ex stirpe dauid tamen saluatorem spectabant si enim tales racionabiliter ignorassent Christum a dauid descendisse presertim cum corpus famam et populi extimacio testaretur oppositum tunc tales redderentur excusabiles non enim ipsi tenebantur cognoscere veram generacionem naturalem Christi secundum quam a dauid descendit talis enim generacio a longissimo tempore descendens non est cognoscibilis nisi per diuinam reuelacionem conueniens igitur modus fuit vt Christus secundum publicam famam a dauid descendisse in euangelio traderetur vt sic ipsum recipere refutantes saltem sub racione saluatoris in eorum inexcusabiles essent Christus autem intendebat inobedientes inexcusabiles reddere vt habetur io. xv°. Et ista sufficiat tibi ad presens pro tua admiracione tollenda. Si tamen vis de productis et de alia genologia Christi que traditur luc. iii°. quod non est naturalis nec putatiua sed adoptiua vide siquidem additionem super cap. iii. producta ubi de hiis plene poteris informari.

Capitulum quintum in quo discipulus repetit suam terciam admiracionem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ad quam magister ibidem respondit.

Discipulus.

Sufficiunt mihi ad presens ista que circa genologiam christi a matheo traditam declaras et tractas de genologia a luca tradita que valde diversa est ab illa quam matheus tradit quia tu me remittis ad additionem tuam ad presens omitto ulterius de hoc querere proponens ad illam addicionem recurrere peto tamen a te ut ad aliam meam admiracionem procedas tollendam valde animum meum pulsat. scilicet quomodo christus qui non ad legem solvendam sed ad implendam venit ut math. v. ca. sanctissimam matrem suam quam summe honorasset vocando eam matrem hoc tamen pretermittens solummodo mulierem eam legitur vocasse ut supra in capitulis per me allegatis patet mulier autem est nomen commune pertinens ad mulierem quamcumque etiam peccatricem unde Luc. vii. Ecce mulier que erat in civitate peccatrix. Magister. Dicendum ergo quod christus observasset preceptum de honoracione parentum non solum erga matrem que erat vera et sancta parens sed etiam erga joseph qui erat parens secundum publicam famam tamen. manifestum est legitur enim luc. ii. ca. de christo et erat subditus illis in tali enim subiectione principaliter consistit parentum honor unde deut. xxi. de filio contumace et protervo legitur quod non audit vocem patris nec matris unde per locum ab opposito filius ille vere honorat parentes qui est omnino subditus illis Racio autem quare non vocabat suam beatam matrem nisi nomine mulieris tamen potest assignari conformiter ad predicta Nam secundum philosophum in viii. ethicorum. homines qui volunt honorari testificacionem sue excellentie querunt ad humilitatem autem virginis heroica de qua supradiximus non pertinebat querere testimonium sue excellentie presertim respectu christi nomen enim paternitatis vel maternitatis non importat excellenciam nisi respectu filii illius patris seu matris. Manifestum est autem quod humilitati virginis gloriose nullomodo placeret quod vocaretur tali nomine quod ipsius excellenciam sonaret respectu filii sui. scilicet christi dei Sed potius vocari tali nomine quod magnam excellenciam filii designaret respectu ipsius matris designaret unde et ipsa angelo salutanti et pronuncianti ei quod erat paritura filium cuius regni non esset finis inquit Ecce ancilla domini ancilla enim est nomen non sonans excellenciam sed potius defectum respectu domini unde christus ista totaliter sciens ut puer et plene matri obediret vocabat eam illo nomine quod magis sibi placere sciebat.

Responsio ad argumentum quare christus vocavit matrem suam mulierem

Capitulum sextum quo discipulus replicat contra responsionem magistri ad quod magister sufficienter respondit concludens ex supradictis quam magnam devocionem opporteat ut habeant fideles circa virginem gloriosam.

Discipulus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

135

Satis essem contentus de responsione tua supdicta nisi propter unum
quod videtur michi tue responsioni obviare manifestum est enim quod beata virgo
iam in celo assumpta totus orbis terrarum in suis laudibus et excellenciis frequenter
clamat in tantum quod de ea possumus dicere simpliciter quod laudis eius plena est terra
non enim solum honoratur et laudatur apud fideles sed etiam apud infideles de
singulari sanctitate commendatur in illo enim libro qui dicitur alchoranus in quo propheta
ut lex machometi continetur memini me legisse quod in omnibus hominibus
habuit aliqua potestatem sathan preterquam in ihesu et matre eius. ex quo
constat quod etiam apud sarracenos beata virgo reputatur valde sancta. in quodam etiam libel
lo apocrifo apud hebreos qui intitulatur liber generacionis ihesu nazareni non
tamen secundum matheum in illo enim libello multa falsissima et absurda continentur
contra xpistum et eius discipulos de beata tamen virgine matre eius quam falsissime
dicunt concepisse ex adulterio eo quod cum esset desponsata ioseph ex quodam adul
terio concepit. ibidem continetur quod hoc factum fuerat ipsa omnino nesciente quia erat
mulier sancta et in adulterio numquam consensisset et sic de ipsa verificatur quod ipsa
predixit in suo cantico beatam me dicent omnes generationes non solum enim
generatio rectorum scilicet fidelium eam dicunt et predicant beatissimam sed etiam generatio
prava et exasperans scilicet iudeorum et sarracenorum ipsam dicunt valde esse sanctam
ut dictum est. ergo igitur oportet ut michi indices quomodo humilitas beate virginis patitur
quod totus mundus in suis laudibus prorumpat et ipsam super omnes creaturas
glorificent cum in vita sua ut dixisti omnia talia sibi displicebant non enim
videtur michi quod tanta varietas circa beneplacitum beate virginis posset con
tingere nisi quia aut ignorat illa que in hoc seculo ad suum honorem et laudem
frequentantur seu celebrantur aut quia humilitatem quam in hac vita habebat
que erat magna seu maxima virtus ut supra dictum est iam in illa vita tamquam
perfectiorem non habet / aut quia honorationes iste que pro sua reverentia fiunt
ipsi virgini gloriose non placent sicut nec antea placebat quolibet autem
istorum videtur michi valde inconveniens et ideo peto ut aliquid circa hoc ulterius
michi declares. **Magister.** ¶ Nullo modo sentiendum est quod beata virgo iam
in celis assumpta et glorificata ignorat ea que fiunt hic in honore
suo nec quod ei talia displiceant in illo enim statu deus erit omnia in omnibus
prima ad corinthios xv°. capitulo. vii quilibet beatus omnia videt in deo presertim
que ad suam beatitudinem vel ad humanam salutem pertinent similiter in eodem statu
scilicet glorie omnes beati conformabunt voluntatem suam deo non solum materialiter
sed etiam formaliter ut in prima 2e. q. xix°. Sed an virtutes morales de quibus est
humilitas maneat post hanc vitam etiam hoc diversi diversa senserunt quidam enim

Nota quod alchoranus liber sarracenorum ad laudem xpisti et beate virginis loquitur

Nota de libello iudeorum contra xpistum et matrem eius qui appellatur liber generationis ihesu nazareni

Nota quod in patria beati vident illa que hic fiunt et hoc in deo videntes illa

Nota de virtutibus que manent post hanc vitam in patria

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Seq humilitas bte virgis i patria no manet vt sz ipa3 vilescat

phioz antiqz posuerut q virtutes morales post hanc vitam non manet
vn et phs in xo ethi. dicit q ridiculu est pone in angelis virtutes mora
les hoies aut bti assimilant angelis ut hct m. xxiii. doctores tn nri de
veritate mag illuiati tenet q hui virtutes quo ad aliqd manet quo ad aliqd
non vt aug. in pmi. de trinitate manet em quo ad ordine rationis et vim
appetitiua3 q erunt rectissime in hys que ad illu statu ptinent no aute
virtutes morales post hanc vitam pmanebut quatum ad illud qd est in
eis materiale. s. ad concupiscentias et delectationes cibo3 et hy nec
etia timores nec audacie circa picula mortis nec etia distributiones et
co(m)itationes re3 que veniut in vsum psentis vite manet em quatum
ad id qd est in eis formale vt in p 2e. q. lxvii. Ex quibus in ppo. circa humili
tatem dicendu est q humilitas in bta virgine non manet post hanc vitam
qt ad istu actum qd est vilescere se ipam qd ptinet ad humilitate hui vite
vt sup tactu est quilibet em bus videns se diuine glie participe3 nullo mo
potest se vilescere quato magis virgo bta que sup omis stos hac participa
tione gaudet Sz qt ad hec qd est de rone humilitat. s. humiis adherere
pr ysidorus in libro ethimologiaze dicit aliq manet in patria sic em deus
vt in psalmo licet in altis habitat humilia tn respicit sic et sti licet sint
in gradu beatitudinis excelsi sut tn humiles hymis i hac vita existentibus
ad herendo pro eis dm deprecari. Unde de bta virgine sentiedu est q sic in
hac vita cognoscens deffectu nature humane maxima humilitate hui
se ipam villificando et ancillam cu eet maxima regina reputando
sic in statu glie maxima humilitate ht pre ceteros btos circa rep3 mad
hendo hymis s. peccatoribus in hac vita existe et desius pcibus deuote
confidentibus et ideo tenedu est q sibi placent orones humiliu pro qbus
etia continue deu interpellat. ¶ Ex quibus bene considatis excitari
debet in quolibet fideli magna deuotio erga veneratione et obsequium
virginis gliose prudentes viri tali dno osueuerut propta mete obseqa
prestare que estimant seu credut esse pmag paratu ad co3 petitiones
audiendas et eis subueniedo in suis necessitatibus Sz hc est credend ee
in ipa virgine gloriosa rone sua humilitate. bte scdm qua cotidie in ecclia
cepit. q respexit orones humiliu et non spreuit pces eo3 Vn te ex
ci(ta)tio et eam fideliter in necessitatibus vocando mihi em vt ait bernardus
in quodam sermone ipam fideliter inuocatam repeties defuisse.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

136

Capitulu septimu in quo discipulus ponit quadam aliaz admiracioz
que sibi videt circa h. q non legit ipam visitasse sepulcru xpi
sic de mulieribus et de quibusda aplis legit ad quod ibidem a magro
respondet.
- Discipulus -

Q 1 Uam dulcia faucibus meis eloquia tua et qr amadatis tuis
dulcissime intellexi ut mea deuocione ad gloriosaz uirginem
dirigam tota mete dd dante h. sequi intendo s3 ad huc volo aie de quibus
ad ipam virgine gloriosam ptinentibus illuiari et spaliter circa ea q tpe re-
surrectionis xpi gesta fut circa q primo in corde meo versat quedam admira
cio q talis est. ¶ Extimo em q nullus sane metis qui fidem catholicam
corde et ore psitetur dubitare ht q virgo gloriosa filio suo xpo quem
concepit et intus sacris visceribus portauit et cuius vbera suxit deuocior
fuit q ceteri sci quicumqz sint. Sz video q signa sue deuocionis erga xpm
h. no ostendit psertim post passione sua et tpe sue resurrecois legis
em q mulieres que xpm sequebant et spaliter magdalena post passi
one monumetu xpi visitare frequentabant et ei obsequia sibi possibilia
offerebant discipuli etia licet no dum ita firmiter credentes misteria
passionis et resurrectionis sibi alis a xpo pnosticata a visati tn aliqualiter
a mulieribus de xpi resurrectione tuc ipi cu magno feruore ad ipz sepl
crum pgebant vt patet de petro et iohane. Ioh. xx. ca. de bta tamen
uirgine non legimus q xpm post passione neqz eius monumetu querebat
neqz legit q ipm monumetuz xpiani visitasset qd magna admiraco
ne dignu puto racione iam dta. **Magister.** ¶ Nullo m dubitandu est
q bta vgo deuocior fuit ipi xpo qualibus quicuqz sit tu qr eius caritas in
qua radix totius meriti consistit indubie excedit alioz caritate sic et
premiu eius alioz pmia excedit cantat em ecclia. Exaltata est maria
sup choros angeloz. Caritas aut seu dilectio est ca ppria deuocionis et
inmediata vt in 2a. 2e. q. lxxxij. tu qr eius meditacio assidua erat et frequens
circa misteria redempcionis humane in quibus diuina beneficia erga genus
humanu magis considerant legit em de ea luc. ij. Maria aut conseruabat
omnia vba hec conferens in corde suo tales aut meditaciones ignem diuine
caritatis accendut iuxta illud psal. In meditacione mea exardescit ignis
tu qr maternalis dilectio erga filiu tenend est in ea no defecisse vn ysa.
xlix. nuqd obliuisci pt mulier infante suu quicquid maternalis dilectio q
est a natura in ea de cplemtudine gre tenenda est pfecior esse gra enz

De q bta virgo .. excelencior fuit
ceteris scis in caritate et per
consequens deuocior xpo filio suo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

psicat natura. Ex quibus pz deuotione bte virginis maiore esse seu psectiore ad xpm q aliorum scorum. Nec obstat illud de quo mirarís s. q tanta deuotionez p signa exteriora tpore resurrectiois non ostendit sic sce Mulieres et discipuli et huius et h zzt duo. ¶ Primu q vt dio. dicit pnde de di. no. amor diuinus statim facit qd intelligitur de amore diuino pfecto sic creditur fuisse in bta virgine q in statu vie possibile fuit Non aut de quibuscumque diligentibus dm seu in caritate existentibus p extasim aut homo est p excessum mentis extra statum suum et ideo bta virgo tpore resurrectiois presumendum est fuisse tam intensa in amore diuino q esset in extasi posita et quasi a corporalibus quodam m alienata et ideo de istis exterioris corporalibus ad que mulieres sce z discipuli ex deuocione concurrebant no curabat occupata vehementius in intrinseca deuotione et diuino amore eam possidentibus. ¶ Scdo q ad virginalem pudiciciam ptinet secreta diuina non ore pudicare sz corde custodire et in eo de eis conferre. Vn sup illud vbum euangelii supdictum Maria aut conseruabat etc. beda sic dicit in omelia virginalis pudicicia secreta x q nouat nemini diuulgare volebat sz conferebat in corde suo no ore promens sz clauso suans in corde h ille. Ex quo pz q ad modestiam pudicicie virginalis status no ptinebat deuotione sua erga xpm p signa exteriora ostendere sz potius in corde suo clausa suare.

Nota q p'mu dicitur q p'o caritas bte virginis in tpe resurrectionis xpi intensa amore diuino fuit in extasi ideo no exercebat officia exteriora & sic no iuit ad sepulcrum alias ei vacabat

Nota q bta virgo secreta diuina non reuelabat conferens in corde suo

Capitulu octauu in quo ppoint discipulo alia admiracio spaliter circa hoc q non legitur xpm ipi virgini gliose misisse angelos ad annunciandaz sua resurrectione sic misit mulieribus et discipulis ad quod respondetur a magistro ibidem declarando aliqua que ptinet ad excellenciam fidei beate virginis. · Discipulus.

Sufficiunt in predicta ad predicta mea admiratione se danda sed ad huc alz meum pulsat vnum aliud video em q xpo resurgente suis discipulis et scis mulieribus resurrectione sua p angelos denunciasse vn mar. xvi. dicite discipulis eius et petro q pcedet vos etc. et mat xxviii. ite annunciate fribus meis ut eant in galileam ibi me videbunt et hui qd videtur in maxime admiratione dignum nunquid resurrectio xpi potius spectabatur a fribus q a matre fribus em nunciare mittebat sua resurrectione no aut mri qua credendum est intensius et ardentius sua resurrectione spectare q certis racionibus iam dictis. **Magister.** ¶ Si bene consideras virgo gliosa et discipuli xpi differenter spectabant resurrectione xpi post eius passione. Ad quod attendere debes q sic in moralibus virtutibus humilitas hz vt fundamentum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut ex sup dict ex s(an)cto aug patet sic in theologus virtutibus fides est p(ri)o p(re)cedere fundamentum ut hec 2a. 2e. q. iiij. articulo vij. de quibus duobus fun/
damentis bta virgo comendata e in scripturis vn de illa circa h dici pot illud
psal. ffundamenta eius in montibus s(an)ctis licet em illa montes s(an)cos virtutu(m)
alcius q(uam) cetere creature ascendit de solis in fundament comedat in scrip/
tura ratione supius tacta de humilitate em p illud v(er)bum Respexit humili/
tatem ancille sue. ut iam sup expositu est. de fide aut comedat p illud
v(er)bum helisabeth luc p(ri)mo ca. bta q credidisti qm p(er)ficietur in te omia q
dta sut tibi a dno. Ex quibus v(er)bis q helisabeth repleta spu s(an)cto ptulit os/
tendit q fides virginis gloriose tanti meriti fuit ut illa q dicta sut ei a dno
p angelu vel etia p intrinsecam revelacione seu inspiracione in actu p(er)ficerent
in ea qd quidem meritu si bene consider excedit meritu cuiuscu(m)q pure crea/
ture includit em in hiis que dicta fuerut bte virgini ab angelo totu re/
demptionis humane misteriu ut patet bene intuenti v(er)ba angeli ad ma/
riam dicentis Hic erit magnus et filius altissimi vocabit. dabit ei dns
deus sedem dd patris eius et regnabit in domo iacob in eternu et regni eius
non erit finis. Luc p(ri)mo. ca. Et ultra h racionabiliter p(re)sumendum
est q etia alia misteriosa archana revelata fuerut a deo immediate ipi
v(ir)gini gloriose preter illa q dicta sut ei ab angelo. elisabeth em non
dixit p(er)ficientur in te omia que dicta fuerut tibi ab angelo s(ed) que dta
sut tibi a dno. in quo satis innuit qd dictu est non tamen scriptura facit
mentione expressam de hiis q immediate fuerut dicta seu inspirata a deo
ipi v(ir)gini gloriose s(ed) solu de hiis que dicta sut ei ab angelo Nimirum nam
de paulo legit ij. corint. xij. q audivit archana v(er)ba q non licet homi/
ni loqui qd no minus sentiendu est de hiis que revelata fuerut bte virgini
immediate a deo quando xpm mente et ventre ineffabiliter concepit h tn
qd dictu est de merito fidei bte virginis sane intelligendu est sic. s. no quia
bta virgo p fidem meruit de condigno dni incarnacion h em e sup omne me/
ritum s(ed) q p gracia fidei et humilitatis sibi datu induit ut congrue posset
esse mater dei in q misteriu humane redempcionis quoda m(od)o includit et
isto m(od)o intelligit q etia cantat de ipa v(ir)gine gloriosa q meruit xpm por/
tare. s. de congruo. tm. ¶ Ex quibus cu aliis ad hec p(er)tinentibus considatis
manifeste reperies q sic fides bte virginis fuit sollidior inter omes fidem habe/
tes ut p(atet) p meritu fidei ipius supdictu sic fides discipulorum xpi de eius
resurrectione ante eius ascensione et eorum confirmatione fuit valde mo/
dica legit em mar. xvi. ca. de xpo in die ascensionis Apparuit illis ihs et

De h bene de humilitate z fide bte v(ir)g(in)is nota bona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et exprobrauit incredulitatem eorum et duriciam cordis quia hiis qui viderant eum resurrexisse non crediderant et xvi mar. legitur quibusdam discipulis eius in die resurrectionis euntibus emaus dixisse O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus que locuti sunt prophete. Unde patet quod prorsus discipuli non solum erant increduli quo ad testes qui de xpo resurgente testabantur sed etiam respectu scripturarum que hoc ante prophetabant. Unde et eorum spes de resurrectione xpi debilitata erat valde legitur enim quod predicti duo discipuli dicebant. luce xxiiii ca° supradicto. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus israel. Ex quo patet quod eorum spes non erat perfecta sic nec fides non sic credendum est de beata virgine cuius fides tanta fuit ut per eius meritum de congruo omnia perficerentur in ea. Illa enim tam certa erat de resurrectione per suam fidem perfectam quod non opportebat eam certiorari per angelicam annunciationem nec per mulierum attestationem et ideo racionabile fuit ut ei non mitteret angeli et multo minus mulieres ad denunciandum seu testificandum de xpi resurrectione. Nam ut aiunt iuriste certus certiorari non debet. Secus autem de apostolis qui etiam post attestationes mulierum et etiam angelicas revelaciones et alia signa sensibilia et scripturarum testimonia de incredulitate arguebantur ut patet ex predictis. Unde et de beata virgine etiam resurrectionem xpi predicitur Beati qui me non viderunt et crediderunt ioh xx°. Sic de apostolis illo tempore quodammodo incredulis per verificari illud ioh iiii. ca°. nisi signa et prodigia videritis non credetis.

Nota quod beata virgo fuit certa erat de resurrectione xpi per suam altissimam fidem quod non opportuit per angelos nec per mulieres ei nunciaretur. Sed apostolis dubitantibus.

Capitulum nonum in quo ponitur a discipulo alia admiracio de hoc quod non legitur xpm apparuisse in sua resurrectione virgini gloriose cum tamen de apparicione ad mulieres et discipulos fiat pluries mencio ad quod in eodem a magistro respondetur.

Discipulus.

Adhuc etiam predicta restat unum quod valde animum meum pulsat. Est hoc posito enim quod beate virgini non fuisset necessaria ulterior certificatio de resurrectione xpi propter eius perfectam fidem sed quia resurrectionem xpi certissime credebat prout docuisti et verum est. Cum hoc tamen stat quod visio xpi suscitati in corpore glorioso fuisset ei maxime delectabilis spiritualiter de ipsis enim apostolis quorum fides et etiam spes per tunc tepescebat ut supra per te ostensum est legitur Gavisi sunt discipuli viso domino ioh xx°. ca°. quanto igitur fortius credendum est gavisam fuisse matrem que filium suum in cruce pendentem cum magno dolore cor ipsius penetrante viderat si ipsum in corpore glorioso resurgentem vidisset

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non tamen in tota euangeliorum serie legitur christum sue matri gloriose post resurrectionem apparuisse neque eam ipsum vidisse quod non modica admiracione dignum existimo presertim cum premium fidei correspondens est visio iuxta illud psalmi: Sic audivimus, scilicet per fidem, ita vidimus. ¶ Cum igitur [illegible] est fides beate virginis maxima fuit inter omnes fideles sic etiam ad ipsam pertineret christum vidisse tempore resurrectionis in corpore glorioso perfectius et altius quam ceteris quod tamen non legitur de quo valde admirandum videtur.

Magister. ¶ Licet verum est quod visio beatifica succedit fidei sic et apprehensio spei et fruicio caritati prout doctores tradunt. hoc tamen intelligitur de beatis in statu glorie consistentibus ubi premia secundum meritum correspondent ad virtutum merita sed in hoc casu beata virgo nec apostoli nondum erant in termino vite gloriose sed adhuc in via unde visio christi tempore sue resurrectionis non fuit data apostolis et mulieribus et huiusmodi in premium sed potius dabatur eis ad confirmanda eorum fidem ut per eam ulterius mererentur que quidem visio non requirebatur isto modo ad perfectionem virginis gloriose que fidem iam perfectam habebat ut dictum est. Quod autem dicis quod talis visio licet non requireretur ei ad fidei [illegible] seu confirmacionem erat tamen oportuna ad gaudium et consolationem spiritualem in ea causandam. Ad hoc dicendum quod si talis visio ad maiorem perfectionem virginis gloriose in hac vita consistentis vel etiam ad maiorem ipsius consolacionem spiritualem requirebatur nichil prohibet concedere quod christus ei apparuit tempore resurrectionis in corpore glorioso quod etiam nonnulli asserunt ut patet de auctore libri qui flores sanctorum nominatur qui asserit christum apparuisse virgini gloriose tempore resurrectionis ad quod aliquas rationes assignat nec obstat quod de hoc nichil in sacris euangeliorum historiis continetur quia dictum est enim supra quod multa gesta ad dignitatem virginis gloriose pertinentia fuerunt pretermissa in sacris scripturis ipsius summam humilitatem secundum quam ista non placebant publicari ut iam dictum est. Et si bene consideras tam perfectio fidei apostolorum et aliorum qui christum post resurrectionem viderunt ad ecclesie erudicionem seu utilitatem proficiunt.

Nota quod virgo beata christum vidit post resurrectionem.

Nota quod visio christi post resurrectionem facta apostolis erat necessaria.

Capitulum X. In quo ostenditur quod tam perfectio fidei virginis gloriose circa resurrectionem christi quam etiam imperfectio fidei apostolorum circa eandem conveniens fuit ad ecclesie utilitatem.

Discipulus.

Hoc quod ultimum dicis, scilicet quod tam perfectio fidei virginis gloriose que resurrectionem perfecte credidit sine hoc quod christus videretur sensibiliter [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de hoc habet angelicas revelationes quod imperfectio fidei discipulorum qui
donec xpistum post resurrectionem manifeste viderunt non crediderunt ad
ecclesie utilitatem proficiunt hoc per me considerare non valeo. Cum enim per/
fectio et imperfectio alicuius rei se habeant ut opposita. Si unum est utile
alicui reliquum inutile sibi pro loco ab opposito iudicandum est unde oportet
quod ulterius in approbas considerationem tuam predicta. Magister. ¶ Ad hoc
quod petis ulterius declarandum oportet te attendere quod sic manifestatio
spiritus sancti per gratie gratis datas diversitates deus in ecclesia sua disposuit
aliquas diversitates graduum seu administrationum in hominibus ad sue ecclesie
utilitatem sic suo modo in manifestatione resurrectionis christi deus disposuit
ut non uniformiter facta esset omnibus sed diversimode quod totum cedit in ecclesie
utilitatem quod sic patet. Nam de primo scilicet de manifestatione spiritus sancti apostolus
dicit prima cor. xii. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem
scilicet ecclesie. Alii sermo sapientie alii autem sermo scientie alteri autem fides etc. conse/
quenter etiam de hoc ibidem dicit quosdam posuit deus scilicet in ecclesia apostolos alios prophetas
alios tertio doctores et huiusmodi quecumque distinctiones seu distributiones utiliores
fuerunt in ecclesia quam si omnes unius et eiusdem officii essent sic et in corpore
animali vel humano utile est ut membra sint distincta que diversa exerceant officia
quam si tamen unum membrum esset ut apostolus per extensum in predicto capitulo docet. ¶ Sic
suo modo sentiendum est etiam manifestationem xpisti resurgentis. Ad quod attendendum quod
sic Dionisius dicit in libro de celesti gerarchia. lex divinitus instituta talis est ut a deo immediate
divina superioribus revelentur quibus mediantibus differantur ad inferiores et loquitur
de his que sunt super naturam et que ea que pertinent ad futura gloriam naturalem hominum
cognitionem excedunt quia quod oculus non vidit preparavit deus diligentibus se. ysa.
lxiiii. ideo resurrectio xpisti non omni populo manifestata est sed quibusdam quorum
testio deferretur in aliorum notitiam super illud act. x. dedit eum scilicet xpistum manifestum
fieri scilicet in resurrectione non omni populo sed testibus preordinatis a deo. Unde resurrectio
xpisti discipulis et mulieribus per angelos revelata est sic et alia misteria
divina leguntur hominibus per angelos ut plurimum revelari. Unde licet de maria
magdalena legitur. mar. ultimo Resurgens dominus mane prima sabbati ap
paruit primo marie magdalene ipsa tamen antea habuit ab angelo revela/
tionem de dominica resurrectione mat. xxviii. ca. discipuli etiam non eodem modo habuerunt
cognitionem resurrectionis ut patet de thoma qui plus aliis dubitavit Jo. xx
ca. beata virgo vero non ab angelis neque ab hominibus notitiam resurrectionis legitur
habuisse nec etiam per aliqua signa sensibilia et sic dicendum est quod notitiam
resurrectionis habuit immediate a deo per suam fidem perfectam a deo infusam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et sic patet p. s. q manifestatio resurrectionis diversimode facta fuit diversis. ¶ Secundo patet. s. q hoc diversitas manifestacionis circa resurrectione xpi facta est convenienti modo et etiam ad utilitatem ecclesie p. pz. s. q hec manifestatio facta fuit convenienti modo. Nam hec manifestatio s. resurrectionis que est conformis ad manifestacionem sua in statu beatitudinis. Nam sic ad visionem beatam cotidie pervenit per auditum fidei ita ad xpi resurgentis visionem pervenerunt homines per ea que ab angelis prius audierunt. ¶ Secundo pz. s. q manifestacio sic facta cedit pro utilitate ecclesie. Nam apostoli et alii discipuli fuerunt adeo ordinati ut essent principales testes resurrectionis omni populo ut iam dictum est. constat autem q testes qui leviter et superficialiter aliquas res vident magis possunt suspicari de levitate testificandi quam illi qui diversimode et particulariter singula scrutantur. Unde de Ueto. xvii. ca. de quodam facto quod per testes erat sciendum legitur quare sollicite et diligenter rei veritate perspecta et cetera. et prima. Jo. p. de apostolis gesta xpi testificantibus dicitur. quod audivimus quod vidimus oculis nostris quod perspeximus et manus nostre contrectaverunt et cetera. Et ideo ex incredulitate discipulorum quam prius habuerunt testimonia eorum postquam fuerunt confirmati efficacior fuerunt. Unde aug. dicit q dubietas thome magis profecit in testificacionem resurrectionis quam credulitas magdalene que cito credidit. Thomas enim dubitando vulnerum cicatrices tetigit. fuit etiam manifestacio sic facta ad utilitatem ecclesie quia ex tarditate discipulorum in credendo secutum fuit q xpus apparuit eis sensum scripturarum. Luc. xxiiii. ca. Ex qua. s. sensuum apperitione secutum est q apostoli et alii discipuli et eorum successores scripturarum sacrarum misteria in suis doctrinis et predicacionibus apperuerunt seu exposuerunt

¶ Secundo q xpus apparuit p resurrectionem apostolis et aliis q testes eius debuerunt esse resurrectionis

Capitulum videamus in quo ostenditur quedam que ad ordinem manifestacionis circa resurrectionem xpi pertinent ex quibus concluditur q ad beatam virginem non pertinebat mitti ad resurrectionem annunciandam propter excellenciam sue dignitatis.

Discipulus.

Circa ista que dicis amplius vellem informari eo q prima facie dicta tua non videntur consonare hiis que in sacra scriptura traduntur et primo in hoc dicis enim q de lege divinitus instituta est ut adeo ea que sunt supernaturalia immediate superioribus revelentur quibus mediantibus deferantur ad inferiores quod non videtur consonare sacris evangeliis in manifestacione resurrectionis xpi de qua nunc agimus primo enim fuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

manifestata resurrectio mulieribus et per eas postea apostolis constat autem
quod mulieres non sunt dicende apostolis superiores. sic beata virgo ceteris sanctis
est superior unde si ei immediate adeo fuit revelata resurrectio christi per suam
fidem perfecta ut tu asseris sequeretur quod per eam debuisset deferri manifesta-
tio resurrectionis ad apostolos et ceteros quod tamen nusquam legitur. Magister
¶ Ad primum dicendum quod revelatio facta mulieribus de resurrectione christi non fuit
ad hoc ordinata ut de ea testimonium ferrent publice predicando hoc enim non
convenit mulieribus super illud primi ad Cor. xiiii. mulieres in ecclesiis taceant sed eis fuit
manifestata resurrectio ut de ea privatim et domestice apostolos instruerent
quod factum fuit secundum ambrosium ut mulier que primo initium mortis ad homines
detulit prima etiam vitam resurgentis christi in gloria nuntiaret in quo adeptum
est femineum genus ignominie absolutionem et maledictionis repudium. Et in
hoc etiam quod mulieribus primo fuit facta manifestatio resurrectionis quod apostolis ostenditur
quod quantum ad factum glorie pertinet nullum detrimentum patietur sexus femineus
sed si maiori caritate fervebat maiori etiam gloria ex visione divina potietur
et ideo mulieres que deum arctius amaverunt in tantum ut ab eius sepulchro disci-
pulis recedentibus non recesserunt primo viderunt deum in gloriam resurgentem
quem et gloriam etiam apostolis annuntiaverunt. Discipulus. ¶ Hec responsio
tua fortificat secundam rationem meam in qua dicebam quod ad beatam virginem
pertinebat ceteris resurrectionem meam in qua dicebam quod adeo immediate
per fidem perfecta fuerat annuntiare quod ex hiis que modo dicis amplius ostenditur
hoc ipsi pertinuisse tum ex hoc quod ad ipsam solam pertinet maledictionem eve
datam evacuare caritate enim etiam in puerperio beate virginis Quod eva tristis
abstulit tu reddis almo germine tum ex ferventiori caritate qua cre-
ditur here super ceteros non obstante quod ad sepulchrum non accedit rationibus
sus tactis. Unde videtur quod rationes quas allegas ad solutionem primi
dubii 2i videntur fortificare. Magister. ¶ Omnes tres rationes tue
quibus tibi videtur quod ad beatam virginem pertinuisset resurrectionem domini tam
annuntiare apostolis et ceteris solum possunt per unum medium. Ad quod scire debes
quod circa missionem angelorum, adeo ad exteriora annuntianda diversi diversimode
opinati sunt fuerunt enim quidam dicentes quod angeli superiores semper deo assi-
stunt sic ut ad exteriora nuntianda nusquam mittuntur ad quod habent aliquas auctoritates
scripture et sanctorum que hoc videntur sonare quidam vero dicunt quod omnes angeli tam
superiores quam inferiores de communi lege ad exteriora nuntianda adeo mittuntur
ad quod etiam habent auctoritates que hoc videntur sonare sunt etiam alii qui volunt
quasi medium inter predictos dicunt enim quod angeli inferiores ex officio ipso

Nota quod sicut mulier primo attulit principium mortis ad homines sic primo attulit initium vite christi resurgentis in gloria

Nota de missione angelorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

140

comunit et frequenter mittuntur ad huius exteriora nuncianda sed angeli
superiorem non mittuntur nisi rarissime et quasi ex dispensacione divina
prout ista latius tractant in predicta scriptura di. x. quibus consideratis ad propositum
dicendum quod beata virgo tam excellentioris dignitatis est ut omnia excedat agminam
angelorum, tam superiorum quam inferiorum, ideo non pertinet ad ea ad mitti
ad exteriora nuncianda esset enim quodammodo derogatorium sue maxime dignitati.
Discipulus ¶ Non modicum miror de tua responsione predicta in qua dicis
quod ad superiores angelos non pertinet mitti propter eorum magnam excellenciam
et ad huc ulterius dicis quod esset derogatorium dignitati beate virginis ad
exteriora nuncianda mitti quamvis angeli superiores prehemineant dignitate
excellencie. et etiam virgo gloriosa que super omnes angelos est nullus adequari
possit in excellencia christo filio dei absit videmus tamen ac hoc quod ipse filius dei
missus est in mundo adeo. dicit enim apostolus ad gal. iiii. At ubi venit plenitudo
temporis misit deus filium suum factum ex muliere. Et sic in aliis locis
quam plurimis quod quomodo minus est si superiores angeli et etiam ipsa virgo gloriosa
ad eos mittatur cum dominus eorum legitur mitti. et ideo magis videtur tenendum
cum apostolo qui universaliter de angelis dicit. Nonne omnes sunt
administratorii spiritus in ministerium missi. ad heb. i. ca. unde ex hac non habes
quod ad virginem gloriosam non pertinebat mitti ad resurrectionem christi annunciandam.
Magister ¶ Licet racio tua prima facie videatur continere aliquid veri
et etiam magister in ii. di. supradictam racionem tuam tangere videatur dicit enim
ibidem sic. Nec debet indignum videri si et superiores mittuntur cum et ille qui
creator est omnium ad hec inferiora descenderit hec ille. Si tamen differenciam
inter finem missionis angelorum, et finem missionis filii dei in sacris
eloquiis scrutatus fueris manifeste reperies quod tua racio non habet hic
locum missio enim filii dei ordinata est principaliter ad redempcionem totius
humani generis quodquidem opus excedit capacitatem cuiuscumque pure creature
Nulli enim pure creature conveniebat esset redempcio actiua generis humani
sic nec justificacio unius impii singularis quod minus est unde etiam in collecta
dicit Deus qui omnipotenciam tuam parcendo maxime et miserando manifestas
Et ideo Augustinus dicit super ioh. quod maius opus est ut ex impio iustus fiat
quam creare celum et terram cuius racio est Nam iustificacio terminatur ad bonum
eternum divine participacionis Creacio enim celi et terre terminatur ad bonum
nature mutabilis unde non solum ad redempcionem humanam sed etiam ad iustificacionem
impii oportet mitti divinam personam. unde apostolus cum dixisset misit
deus filium suum etc. statim subiungit ut eos qui sub lege erant redimeret

Nota quod licet persona divina sit missa
et angeli superiores non mittantur ista
racione operis quod soli deo convenit. vide
in littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et ei. Ex quo manifeste patet quod missio filii dei principaliter ordinata
est ad redempcionem humanam ad quam non suffecisset missio angelorum vel
creature. Secus est de missione que ordinatur ad exteriora annuncianda
talis enim missio non excedit capacitatem angelicam nec etiam humanam
Unde racio tua in hoc non videtur valere nec etiam magis in verbis allegatis
videtur procedere seriose sed disputative tantum. Et ideo racio mea prius dicta stat
in sua valore: scilicet angeli superiores ad exteriora annuncianda non mittuntur
nisi forte rarissime quod consonat huic quod legitur Danielis vii°. milia milium minis-
trabant ei et decies centena milia assistebant ei. Et ideo de beata vir-
gine que excedit in dignitate omnia agmina angelorum conveniencius decuit
quod non debebat mitti ad annuncianda exteriora. Et sic ex dictis in hac parte
excitatus debes devocionem tuam ad virginem gloriosam super omnes sanctos qui in
celo sunt citra Christum qui sanctus sanctorum est.

Capitulum xvii. in quo ostenditur quod devocio cunctorum fidelium excitata debet ad virginem gloriosam super omnes sanctos citra Christum qui sanctus sanctorum est.

Discipulus.

Iudica mihi quæso quomodo ex predictis colligi potest quod si devocio circa virgi-
nem gloriosam excitanda est plusquam ad ceteros sanctos citra Christum universi-
tas enim sanctorum maximam dignitatem sanctitatis videtur includere sicut et bona uni-
versi divinius quam bonum alicuius singularis ut in primo ethicorum. **Magister.** Si uni-
versitas sanctorum accipiatur simpliciter prout sonat oportet quod in ipsa includatur non solum
beata virgo sed etiam ipse Christus qui est sanctus sanctorum sed si universitas sanctorum intelligatur
preter Christum et virginem gloriosam tenendum videtur quod ad ipsam virginem gloriosam devocio
fidelium promptior debet esse quam ad alios sanctos preter Christum et ipsam virginem quod
potest ostendi per consideracionem devocionis que inter homines consuevit esse. Videmus
enim quod homines qui sunt sub aliquo summo rege cum regi aliqui principes magni pro-
pinquius subsunt communiter promptiores sunt ad obsequia illius principis que creduntur
habere duas condiciones prima est quod dominus ille sit magis pronus ad audiendum pre-
ces seu supplicaciones subditorum sicut patet de absalon qui attraxit cor tocius populi
ad serviendum ei eo quod informavit eos quod erat magis pronus ad audiendas seu
exaudiendas peticiones suas quam aliquis alius ex parte regis ii° regum xv° capitulo.
Secunda est quod dominus ille credatur esse magis dignus seu aptus ad impetrandum effectum
predictarum supplicacionum seu precum apud suum regem predictum quam alii ut patet
de adonia qui volens consequi quandam peticionem a rege salomone petivit
a matre eius regis quod hoc impetraret a rege dicens Precor ut dicas regi nostro

141

cui tibi negare quicque potest. iij. regum. ij. constat autem quod virgo gloriosa potissime habet primam condicionem ex summa humilitate sua quam supradiximus esse heroicam. s. divinam secundum quod intelligitur respexit humilitatem ancille sue ut supra expositum est ideo de ipsa pre ceteris credendum est quod promptior sit ad audiendos clamores seu preces pauperum sua intercessione indigentium quam ceteri sancti eo quod eius humilitas ut dictum est est tanta quod magis attendit ad similitudinem divine humilitatis de deo autem legitur in psalmo quod non sprevit neque despexit clamorem pauperis sed cum clamaret exaudivit. ¶ Secundo ratione condicionis credendum est ipsam potissime habere ex sua fide perfectissima secundum quam dictum est ei. beata que credidisti. etc, ut supra expositum est Constat quod per veram fidem redditur homo dignus ad hoc ut petitiones eius etiam si sint valde difficiles adeo exaudiantur unde matthei. xvij. si haberetis fidem sic granum sinapis diceretis monti huic transi et transibit fides autem virginis gloriose grano sinapis proprissime comparatur Nam super predicto verbum evangelii gloriosa sic autem fidem perfectam grano sinapis comparat que in facie humilis est et in pectore fervens habet in glosa. Constat autem ex predictis quod cum fides beate virginis perfectissima est et coniuncte sue maxime humilitati quod de ipsius fide proprie debet intelligi illud verbum evangelii supradictum. s. si haberetis fidem sic granum sinapis unde de illa precipue confidendum est quod valde gravia et difficilia sicut est montes transferre de loco ad locum adeo per fidem quam habuit perfectissimam sue maxime humilitati coniunctam impetrare posset presertim cum etiam super hoc habet erga deum maternam dignitatem propter quam presumendum est quod sibi non negavit ipse quidquam ut in auctoritate allegata iij. regum habetur. ¶ Merito igitur mox Christi christiani ad ipsam tamquam singularem patronam et advocatam recurrunt Ad bonum autem advocatum pertinet necessitates sue partis inspicere et in eis etiam non requisitus providere Unde bernardus in quodam sermone de ipsa virgine gloriosa dicit quid mirum si invocata adest que etiam non vocata presto est. Et hec carissime discipule tibi sufficiant circa predicta in hac distinctione.

Nota quod propter humilitatem et fidem beate virginis ad ipsam in necessitatibus primo est recurrendum nam promptior est ad succedendum et impetrandum quam ...

Distinctio. iiij. de sensu intimo scripturarum circa quoddam quod ad sacrosanctum sacramentum altaris pertinet quibus fidelium devocio ad ipsius venerationem excitari debet et continet xxxj. capitula.

In capitulo primo ponitur a discipulo quoddam ad instructionem circa sacramentum altaris quod est viaticum spirituale fidelium in hac vita existentium sicut olim manna viaticum fuit patribus in desertum peregrinantibus ad quam respondetur per magistrum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° ii° discipulus querit quomodo intelligatur refectione sp̄ualem in hꝰ sacramento fieri ad quod respondetur a magistro ꝑ similitudine refectionis sp̄ualis ad refectione corporalez.

In ca° iii° ostenditur q̄ effectus huiꝰ refectionis quo ad vita sp̄ualez assimilantur effectibus refectionis corporalis quatuꝰ ad vitam corpo^le.

In ca° iiii° ostenditur q̄ effectus huiꝰ cibi supracelestis in sp̄ualibꝰ assimilantur affectibꝰ illiꝰ cibi celestis .s. manne in corporalibꝰ.

In ca° v° ponitur quedam alia admiracio discipuli circa sacramentuz altaris que quidem admiracio ab infidelibꝰ et contra fidez nostram oblo.quentibꝰ obici solet q̄ ad miracione ibidem magister solvit ꝑ quadam distinctione miraculorum qua ibidem ostendit

In ca° vi° vterque reddit racio quare circa h̄ sacramentu no fiunt frequenter visibilia miracula sic olim fiebant circa archā testi &c hꝰ.

In ca° vii° ostenditur q̄ e ꝯtra...tate maximorum miraculorum q̄ in h̄ sacramento continentur dulcedo sp̄ualis seu devocio primitus debite sumentium crescit

In ca° viii° ostenditur q̄ licet in h̄ sacramento memoria passionis xp̄i recolebatur mellifluus dulcedo seu delectacio sp̄ualis in recte rp̄z sumentes sentitur

In ca° ix° redditur racio qua representaciones comunes sunt delectabiles et quare ostenditur q̄ representaciones in hꝰ sacramento abscondite in fide sumentibus sunt maioris dulcedinis seu delectationis

In ca° x° proponitur quedam alia admiracio a discipulo circa h̄ sacramentuz ꝑut est sacrifficium et ibidem solvitur a magistro.

In ca° xi° declaratur q̄ tripliciter intelligi debet impletio legis ꝑ xp̄z et q̄ xp̄c legē impleuit in instituc. huiꝰ sacramenti ꝑut est sacrificium et ibidem tractatur de triplici causa sacrificiorum antiq legis et de errore tꝰ moy. circa reddendam rationem sacrifficiorum,

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca° xij°. ostendit q xps legem impleuit circa sacrificium scdz triplice eius causa faciendo qd lex iubet qui est pmus modus implendi legem.

In ca° xiij°. ondit q xpus impleuit legem sacrificiorum antiquorum supplendo qd in eis deerat qui est scdz modus implendi lege

In ca° xiiij°. ostendit qd dictu est in proximo pcedenti capitulo p auctore psalte in psal° qui incipit. Deus deorum dns loquutus est. no obstan ca ussilacionibus hebreorum et finaliter concludit q xps instituendo hc sacrificiu impleuit legem sacrifficiorum antiquorum, supplendo qd deerat qd est scdz modus ad implendi legem.

In ca° xv°. ostendit q in insti.one huius sacramenti seu sacrificij xp legem impleuit. implendo ea que de hoc fuerut in antiquo testameto pnunciata seu pfigurata

In ca° xvi°. agitur de multitudine nouium huius sacramenti qui multitudinem effectuu eius salubrium denotat, eo quia incitari dz deuocio ipm spualiter sumentium.

Capitulu pmu in quo pponit discipulo qd ad mirac:io circa sacramentu altaris quod est viaticu spirituale fidelium in hac vita existentium sic olim manna viaticu fuit patribus in desertu pegrinantibus ad qua respondet magistru.

. Discipulus.

Inuenti sunt smones tui et comedi eos et factu est xbum tuum in gaudium et leticia cordis mei. Je. xv°. dico enim sermones tuos supdictos de excellencia virginis gloriose et de ipius virtutu pfectione me comedisse qtanqm cibus suauissimus interiora mea huius smones ingressi sut cor meu letifficam et deuocione meam qua fragilitate mee possibile est in ipaz virgine gliosam excitauerut, nuc ad qdam alia q incorde mo ut pblemata vsant desiderans ate de illis illuminari sicet de supdictis tibi sequentem ppono admiracione q talis est Scrutans enim scripturas reppio q olim cu deus ppto suo p desertum trasseunti de cibo celiti eis puidet. f. de magna mira et magna miracula in ipo seu circa ipz cibu visibiliter opatus e deus vt hr Exo xvi°. vt puta q vnusqsqz colligebat certa mensura q dicebat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota. Reconditus quod erat in mana

gomor per quolibet sic quod qui amplius colligebat non plus inveniebat quam qui
minus sed solum secundum mensuram supradictam iuxta numerum familie quilibet
reppiebat. ¶ Item quod si quis ex eo pro mane relinquebat putrefiebat nisi solum
in die sexta in qua dupplex gomor colligebant cuius medietas rema
nebat per die sabbati in qua non descendebat mana. ¶ Item quod predicta
mensura scilicet gomor remansit in tabernaculo in sua forma sine aliqua
putredine per totum tempus usque ad destructionem templi ut patet per pre
dictum capitulum ubi deus mandavit quod reservaret in vase per custodia in
generacionibus futuris. ¶ Item quod habebat plures sapores et diversos secundum
beneplacitum sumentium iuxta illud sapientie xvi. capitulo ubi dicitur de mana omne
delectamentum in se habente. Ex premio tamen quod in lege gratie deus providit populo
suo de cibo super celesti incomparabiliter excellenciori quam manna quod patet
ex comparacione rerum in utroque cibo contentarum. In mana enim continebatur res
corruptibilis in cibo vero super celesti scilicet in sacramento altaris res incorrup/
tibilis continetur scilicet totum corpus Christi gloriosum dei et personaliter unitum. Magna
igitur admiracione dignum videtur quod in cibo corruptibili scilicet mana tot miracula
et tam magna et tam continua visibiliter occurrerent et tamen in cibo supra
celesti incorruptibili nulla miracula visibiliter apparent. Circa quod peto me
illuminari. Non enim dubito quod huius diversitatis racionem habeat in occulta quam
credo tibi esse manifestam. Magister. ¶ Ad huius admiracionem tuam tollendam
aliqua sunt premittenda quorum unum est quod si scrutatus fueris diligenter scripturas
reperies quod sapientia dei que omnia disponit suaviter cibos disposuit et hos
diversos hominibus secundum diversas temporum varietates prout tempore opportunitas
pro diversis hominum status congruebat iuxta illud psalmiste. Oculi hominum
in te sperant domine et tu das illis escam in tempore opportuno. Quod sic patet

Nota quod secundum diversos status hominum deus sua sapientia dedit eis diversos cibos illis statibus congruentes ut patet in littera

Adam enim primo posito in statu innocentie consistenti ligni scientie boni et ma/
li dedit in escam seu cibum gen. ii. quicquid cibus illo tempore homini competebat

lignum vite

Inter enim illa ligna que sibi fuerunt concessa in cibum lignum vite continebatur
per cuius esum poterat non mori ut habetur gen. iii. ¶ Consequenter vero cum adam
lapsus fuit in peccatum per quod innocentie statum perdidit et de paradiso fuit expulsus
fuit in peccatum per quod innocentie statum perdidit et de paradiso fuit expulsus aliter
fuit dispositum de cibo suo scilicet ut de terra maledicta cum labore et sudore vul
tus comederet panem et herbas terre germinantis tribulos et spinas gen.
iii. Unde sicut in statu innocentie rectissimo in quo racio superior soli deo obe
diebat et voluntas cum omnibus viribus inferioribus soli racioni recte sine
impedimento in primis sequebatur. Cibus ei correspondens erat suavis absque

vllo labore et sudore acquisitus et mortalitatis necessitate nō habens sic
in statu lapsus vbi racio superior humana ab obediencia dei recessit
et vires inferiores proprio racionis resistebant cibus laboriosus et tristis
cū necessitate moriendi correspondebat quidem cibus solus humano
generi per totam primam etatē vsque post diluuiū fuit concessus. ¶ Postea
vero tempore noe difficultatibus peccatorum ab terra per diluuiū hedifficato al
tari a noe super quod holocausta mundorum animaliū deo obtulit quorum odorem
suauitatis deus acceptauit noe et filiis eius benedicens omnia animalia eis
dedit in cibū. Vnde qui antea olera et fructus terre solū licebat comedere
de cetero omnia etiam animancia in cibū here licebat vt habetur gen ix°. Langues
cente enim humana natura per ipsū diluuiū oportebat ipsis cibū aliqualiter
fortificari. ¶ In exitu autem israel de egipto quādo deus separauit filios a
dam sic vt aliquos s. filios israel suo cultui et legi applicaret et eos per lon
gam solitudinē vbi nō erat semen serenti neque panis comedenti ad terrā fruc
tiferam et lac et mel fluentē deduceret oportuit ut eis prouideret de alio cibo
quod sine labore et sudore vultus possent colligere s. mana ne forte fame de
ficerent in via tam exterili et prolixa ut habetur exo xvi°. ca°. quidem cibus
sic miraculose traditus et miraculose multitudini vt pre te dictū est ful
citus ipse competebat populo illi tū ut per euidenciā atque frequenciam miraculorum
visibiliter circa cibū illū contingenciū eorum fides que valde debilis et corruptibilis
erat vt patet in diuersis locis scripture per hoc firmior et stabilior redderetur
tū ut per experimentum cotidie comprobaret an recte ambulasset in lege domini
legitur enim exo xvi°. ubi supra. Dixit dominus ecce ego pluam vobis panes de ce
lo egrediatur populus et colligat que sufficiunt per singulos dies vt temptē eū
vtrum ambulet in lege mea an non. Ex quo patet quod temptare per singulos
dies deus voluit prouidere illi populo de pane et nō simul pro quolibet anno uel
aliquo magno tempore fuit ut cotidie temptarentur an legem dei seruarent
an nō quequidē temptacio nō est intelligenda sic quod deus vellet per hoc scire
aliquid quod prius ignorabat absit. sed ut aliis pateficeret et potissime sibi ipsis qui
videntes per experiencia debilitante sua adiutorio peterent domini. Vnde in glo
temptacio ista est ut ipsis ostendat quo humiliores fiant ad petendū ad
iutoriū et ad nostendam dei graciam hoc in glo. talis enim cibus proprie pertinebat
illi populo rudi et incredulo per quē cibū infirmitas eorum conualesceret in fide
et incredulitas prius eorum pateficeret. ¶ Cū autem ad terrā promissionis ac
cessissent et de eius frugibus comederent cessauit mana vt habetur Iosue v°.
ca°. et extunc inceperunt vti frugibus terre chanaā sicut et alie naciones

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nudi fructibus vite vescuntur differenter tamen quia ad aliud Nam illi populo
ta fecunditas vite quam sterilitas pendebat ex meritis populi vel demeritis ut
habetur levit. xxvi. et deutro. xxviii. Non autem sic contingeret aliis natio
nibus communiter Nam math. v° ca. Deus solem suum facit oriri super bonos
et malos et pluit super iustos et iniustos. quia ut dicit eccle. ix. ca. Universa
eque veniunt iusto et impio quod intelligitur quantum ad ipsam substantiam bonorum et malorum
temporalium non autem quantum ad finem ut in p. 2° articulo ultimo Unde populus
ille quia carnales erat promissis presentibus huius vite inhiebat et sic oppor
tebat ut cibus illorum secundum suorum merita et demerita eis affluxissent aut de
ficeret plenitudo temporis in quo populus dei non per temporalia bona promissa que velut
sunt momentanea sed per bona spiritualia duceretur ad eterna oportuit ut tali populo
cibus daretur supernaturalis et celestis per cuius manducationem spiritualem vitam
spiritualis nutriretur sic manducans non moreretur in eternum morte sed spiritualiter
Unde salvator comparans hunc panem alteri qui datus fuit patribus Joh. vi° ca. sic dicit
Non sicut manducaverunt patres vestri mana et mortui sunt. qui manducat
hunc panem vivet in eternum. Si igitur predicta consideras sane invenies quod
divina sapientia disposuit dare cibum populo suo proporcionatum prout statutum
temporum diversitas requirebat Non ergo miraculo super celesti. s. heucaristia requiritur
requirerit miracula visibilia sicut mana / mana enim dabatur populo carnali ta
li cibo indigenti temporibus supradictis heucaristia xpo populo spirituali dicitur est qui
tali pane proprie nutritur et roboratur.

Capitulum secundum in quo discipulus querit quomodo intelligatur refectionem
spiritualem in hoc sacramento fieri ad quod respondetur a magistro per similitudinem refectionis spiritualis ad refectionem corporalem.

Discipulus.

Scire desidero quomodo per istum panem super celestem homo nutritur
et roboratur. Non enim credo quod hoc dicas per substantiam panis et vini
quibus homines proprie nutriuntur quecumque substantia licet ante consecrationem sub illis
speciebus erat facta autem consecratione nichil remanet de substantia panis et vini
sed solum eorum accidentia que sensibiliter apparent. Magister. Nulli m
dubitandum est quod sacramentum de quo agitur non nutrit corporaliter
per substantiam panis et vini que ante consecrationem erant in sacramento. consecra
cione facta designat esse ibi nutrit in hoc sacramentum recte sumptum spiritua
liter animam et ipsam reficit Unde magister in iiii°. di. viii°. de hoc sacro sacramento
loquens ait recte viaticum appellatur quia in via nos reficiens usque ad patriam.

producat assimulatur enim refectio spiritualis quam hoc sacramentum in homine
fideli efficit refectioni corporali que cibus corporalis in corpore animali causat
tam primo modo refectionis quam in refectionis effectibus. Primum patet sic. Nam sicut
secundum philosophum refectio corporalis perficitur per tres vires naturales sic quodammodo tres
dictis correspondentes requiruntur in refectione spirituali quod sic patet. Nam in re-
fectione corporali requiritur primo vis attractiva naturalis. ¶ Nisi enim
cibus extra corporis positus ad interiora loca refectioni apta quadam vi naturali
attraheretur impossibile esset corpus refici ut est manifestum. ¶ Secunda vis que
requiritur ad corporalem refectionem est vis retentiva nisi enim cibus per attrac-
tivam intra corpus positus retineretur per vim retentivam nichil ad refectionem
proficeret corporalem. ¶ Tertio vero vis que requiritur ad refectionem corpo-
ralem est vis digestiva per quam nutrimentum assimilatur et unitur nutrito
quod omnes philosophi largius ponunt in libro de animalibus. In refectione autem spirituali de qua
agimus requiruntur tres virtutes supernaturales que tribus viribus supradictis
naturalibus quodammodo correspondent et assimilantur. Requiritur enim in refec-
tione spirituali virtus fidei supernaturalis que attractiva est credibilium nisi enim
per virtutem fidei ea que sunt extra mentem ad que scilicet nec experientia nec ratio
naturalis attingit ad ipsam mentem per cognitionem fidei introducentur nulla
esset refectio anime spiritualis per fidem enim in mente subsistunt ea que non apparent
ut ad Ro. xi. ¶ Secunda virtus supernaturalis que requiritur ad refectionem spiritua-
lem est spes que virtus retentiva est. ea enim que per fidem attrahuntur ad nostram
mentem nec saluti pertinentia per virtutem spei retinentur de qua virtute ad Hebr.
vi. Confugimus ad tenendam propositam spem quam sicut anchoram anime habemus tu-
tam et firmam. ¶ Tertia vero virtus supernaturalis que requiritur ad refec-
tionem spiritualem est virtus caritatis per quam comunicante et nutrito secundum
similitudinem gratie unum efficitur iuxta illud prima Joh. iiii. ca. Qui manet in
caritate in deo manet et deus in eo. Cuius oppositum simile legitur de sumente
hoc sacramentum unde Johan. vi. ca. Qui manducat meam carnem et bibit
meum sanguinem in me manet et ego in illo. Considerandum tamen quod quamquam
spiritualia non tantum possunt assimulari corporalibus quin inter ea differentia
non modica reperiatur. In tercio inter nutricionem corporalem et spiritualem quamvis
utrobique consistat in unione similitudinis nutrientis cum nutrito est quedam lata
differentia. Nam in refectione corporali hec similitudo seu unio perficitur per
mutationem nutrimenti in similitudinem nutriti in refectione autem spirituali non sic
sed perficitur per mutationem nutriti in similitudinem nutrientis. Unde Aug. in persona huius
sacramenti dicit non ego mutabor in te sed tu mutaberis in me. Differunt etiam

De viribus que requiruntur ad suam refectionem corporalis

De que virtutes requiruntur in refectione cibi spiritualis et corporis

De differentia inter cibum spiritualem et corporalem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iste refectiones in loco seu in subiecto refectionis. Nam refectio corporalis sit in membro corporeo ut puta in stomacho ex parte vel ventris. Refectio autem spiritualis non sic sed in mente que est principua pars spiritualis hominis. Unde augustinus loquens ad manducantes hoc sacramentum dicit ad quid paras dentem et ventrem para mentem crede et manducasti. hec ille. Ex quibus habes quoniam refectio spiritualis considerari habet per similitudinem ad refectionem corporalem

Capitulum tertium in quo ostenditur quod effectus huius refectionis spiritualis quo ad vitam spiritualem assimilantur effectibus refectionis corporalis quantum ad vitam corporalem

Disscipulus.

Habeo doctrinam tuam in predictis que pertinet ad modum refectionis spiritualis et etiam ad eius locum seu subiectum et vellem ut ulterius michi declares similitudines utriusque refectionis quantum ad effectus utriusque sicut prius proposueras. Magister. Ad hoc quod queris attendere debes quod sic refectio spiritualis assimilatur refectioni corporali quo ad modum reficiendi sic inveniuntur similitudines in effectibus qui ex utraque refectione sequuntur. Omnem enim effectum quem cibus et potus materialis facit quo ad vitam corporalem hoc totum facit hoc sacramentum ad vitam spiritualem ut in 3 parte q. [illegible] quod patet discurrendo per aliquos singulares effectus. Ex quibus alii intelligi possunt. Est enim unus effectus communiter augmentum bone refectionis corporalis augmentum spiritus vitalis tam in corde animalis quam in cerebro et hoc. Ex quo omnes vires naturales refocillantur quidem effectus in nostro viatico spiritualiter efficitur est enim effectus huius sacramenti secundum magistrum in quarto di. xii. augmentum virtutis scilicet caritatis et per consequens gratie atque omnium virtutum spiritualium quarum forma est ipsa caritas. Item refectione corporali completa nociva a corpore animalis expelluntur quod in nostro sacramento spiritualiter efficitur expelluntur enim per hoc sacramentum a recte sumente illud omnia venialia peccata ut doctores tenent specialiter ambrosius in iiii de sacramentis. Disscipulus. Quod autem in susceptione debita huius sacramenti venialia dimittantur valde racionabile est. Sanguis enim christi qui in hoc sacramento realiter sumitur effusus est in remissione peccatorum. Scire tamen vellem cur mortalia non dimittuntur in tanto sacramento in quo christus plenus gratia realiter continetur cum tamen in sacramento babtismi in quo sola virtus christi continetur non tantum venialia sed etiam originale peccatum et omnia mortalia peccata dimittuntur. Verba enim christi sonare de utroque sacramento quod omnia peccata in eis dimittantur. Sic enim de babtismo dixit Qui crediderit et babtizatus fuerit salvus erit. mar.

De effectibus refectionum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

145

.xvi. ca. p quod intelligit dimissio omnium peccatorum, etiam mortalium sine qua
dimissione nullus salvatur sic de sacramento heucaristie dicit Jo. vi. qui manducat
hunc panem vivet in eternum. Vitam autem etiam nullus habet cum pec-
cato mortali unde tamen per racionem quia per verba Christi videtur quod etiam peccata mortalia
in sacramento heucaristie dimittuntur. Magister. Si bene considerasti
predicta in corporis responsione habebis sufficientem. Nam sic in refectione
corporali digestiva totaliter corrupta nemo reficitur sed potius ex cibo in-
currit magnam lesionem docente Ypocrate qui in suis aforismis dicit non
pura habentes corpora quantum magis nutries magis ledes sic etiam
contingit in refectione spirituali quia cum quis in mortali peccato caritate ca-
ret que est digestiva spiritualis ut dictum est tunc talis nedum non reficitur
spiritualiter sed novum incurrit grave peccatum unde qui manducat et bibit
indigne judicium sibi manducat et cetera. p. ad Cor. xi. Ille autem qui hoc sacra-
mentum debite sumit oportet quod sit in caritate que non compatitur secum mortale
peccatum et sic taliter sumens sacramentum non habet mortalia que ei dimittantur
et ideo solum dicitur dimittere venialia verbum autem illud quod allegas scilicet qui manducat
hunc panem vivet in eternum intelligitur de manducatione spirituali de qua ut supra
Augustinus dicit crede et manducasti quod intelligitur per fidem caritate formata non autem
intelligitur verbum Christi supradictum de manducatione sacramentali tamen quecumque man-
ducatio etiam ab indignis qui judicium sibi manducant fieri posset. Discipulus
Doce ulterius me rogo de similitudine refectionum predictarum in aliis effecti-
bus. Magister. Sicut in refectione corporali hominis non solum homo reficitur
sed confortatur et in suo robore firmatur unde psalmista Panis cor hominis confirmat. Sic
in hac refectione spirituali langor quem producit absentia divine visionis in viribus
iustis contingere consuevit iuxta illud Canticorum ii. fulcite me floribus quia amore langueo.
per debitum huius sacramenti usum roboratur et ideo in figura huius sacramenti
intelligitur illud iii. Regum xix. quod de helia legitur scilicet et ambulavit in fortitudine
cibi illius usque ad montem dei. Item in refectione corporali contingit quod in
corpore bene disposito refectione completa nedum quis reficitur sed etiam impin-
guatur iuxta illud Gen. ultimo. Aser pinguis est panis eius quod etiam contingit in
refectione spirituali per hoc sacramentum rite facta crescit enim in sic sumente mentis
devotio que pinguedo spiritualis est secundum Hugonem. in quantum aryditatem autem quam quondam
in devotio est expellit et ideo psalmista cum dixisset parasti in conspectu meo men-
sam quod bene potest intelligi de altari in quo hoc sacramentum celebratur que vere mensa
domini est statim subdit impinguasti in oleo caput meum quod intelligendum est de
pinguedine devotionis. Item sic in refectione potus materialis scilicet vini cor

De bene quod per sacramentum altaris venalia remittuntur et non mortalia peccata

De effectu refectionis corporalis et spiritualis

letifficat iuxta illud vinum letifficat cor hominis sic huius potum supercelestem
debite sumens magnam leticiam attingit spiritualem iuxta illud sapie. viij°.
non habet amaritudinem conversatio illius. ¶ Item sicut potum vini sumentes
ultra sobrietatem ebrietatem incurrunt sic et in hoc potu spirituali qui primos
gradus caritatis s. incipientium et proficientium transcendunt et caritatem
perfectam aliqualiter attingunt ebrietatem quandam incurrunt spiritualem
de canticorum v°. legitur bibite amici et inebriamini carissimi q. d. vos qui estis
amici s. in primis gradibus caritatis constituti sufficit vobis bibere sed ca
rissimi s. in caritate perfecti inebriari debetis quia quidem ebrietas spiritualis non
est viciosa sed valde laudabilis Nam secundum aug. de agone christiano talis ebri
etas mentem non evertit sed sensum rapit in tantum quod omnium terrenorum oblivionem
prestat de qua quidem ebrietate intelligi potest illud psalmiste. Et calix meus
inebrians quam preclarus est. / Hec etiam iste cibus celestis quodam effectu
in quo excellit omnia refectionum corporalia Nam iste cibus bene sumentibus vi
tam eternam prestat. Jo. vj°. Qui manducaverit ex hoc pane vivet in eternum
in quo effectu multum aliorum reficientium participat etiam quo ad vitam corporalem.

De ligno vite

Discipulus ¶ De ligno vite legitur gen. ij°. qui comedit de eo vivet in eternum
ex quo patet quod esus ligni vite prestare poterat vitam eternam. Magister ¶ Se
cundum aug. de questionibus novis et veteris testamenti. esus ligni vite corruptionem
inhibebat non tamen simpliciter prestabat inmortalitatem virtus enim prestandi vitam
eternam est quodam modo infinita et sic preter creature que finita est non est
communicabilis

Capitulum quartum in quo ostenditur quod effectus huius cibi supercelestis in
spiritualibus assimilantur effectibus illius cibi celestis s. manne in corpora
libus

Discipulus.

Satis habeo de similitudine effectus refectionis spiritualis ad effectus
refectionis corporalis communiter considerate sed quia refectio corpora
lis per cibum illum celestem a deo datum s. manna excellentior consideratur quam re
fectio corporalis communis. Idcirco vellem scire si cibus iste supercelestis in
aliquibus effectibus seu proprietatibus assimuletur illi cibo celesti s. manne.
Magister. ¶ Iste cibus supracelestis non solum habet effectus spirituales
correspondentes effectibus cibi corporalis communis ut dictum est sed etiam habet
effectus seu proprietates spirituales correspondentes effectibus seu proprietati
bus manne excellentiori modo de manna etiam legitur exo. xvi°. quod qui plus col
legerat habuit amplius nec qui minus paraverat reperiit minus sed iuxta illud quod unusquisque

Et quod panis altaris habet effectus similes effectibus manne set tamen nobiliores

(c) 2006 Ministerio de Cultura

comedere poterat congregauerunt prout tu supra allegasti aug. Simile spiritualiter in contingit in hoc cibo supernaturali ipsum debite sumentibus non enim quantitas spiritualis huius refectionis ex quantitate corporis xpi sumpti attipit Cum eadem sit quantitas corporis et indiuidualis in omnibus sumentibus vt in iij. parte q. lxxvj et sic nil miraculosius et excellentius de hoc cibo supercelesti dicitur nec qui plus collegerat habuit amplius etc. Similiter sicut de manna dicitur sapientie xvi°. quod omnes delectationes in se habebat et omnis saporis suauitatem sic et perfectius diuini saporis multiplices et varios effectus sumentes in hoc sacro cibo gustant et licet in manna fastidium seu nauseam quandoque sumentes incurrebant iuxta illud numeri xxj° anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo in hoc tamen cibo supercelesti nausea non habet locum in hijs que debite ipsum sumunt Vnde bernardus in quadam epistola nobiliter dicebat Miror si ad gustum cibi dulcissimi nauseas si tamen gustasti quam dulcis est dominus aut certe non gustasti et nescis quid sapit xpus et sic non appetis cui sis inexpertus aut si gustasti et nescis quid sapit xpus et sic non appetis. dulce non sapit fami non habes palatum hec bernardus. Nec solum nauseam sui ipsius huius gustus celestis non generat sed potius aliorum saporum fastidium in bene gustante parat vnde crisostomus super math Sic qui panem ... manducauit cibum huic esca communis pigrata videtur sic qui semel dulcedinem xpi gustauit terrenorum bonorum non multum de cetero sentiet saporem iuxta illud ad hebreos vj°. Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati gustauerunt etiam bonum dei verbum virtutesque seculi venturi et prolapsi sunt renouari rursum ad penitentiam rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei. et cetera. ¶ Et hec tibi sufficiant circa refectionem spiritualem cibi supercelestis subtiliora et altiora que circa hoc sacramentum dicuntur peritioribus et magis prouectis ad presens relinquendo.

¶ De nausea male sumentibus sacramentum altaris

Capitulum quintum in quo ponitur quod ad instructionem discipuli circa sacramentum altaris quod quidem ad instructionem ab infidelibus et contra fidem nostram obloquentibus obici solet quam ad instructionem ibidem magister soluit. Discipulus.

Non dubito quod de hoc sacramento altiora et profundiora tractantur a doctoribus sanctis. que per me ad me non pertinet de hijs scrutari propter mei intellectus imbecillitatem. Vnum tamen circa hoc querere volo de quo sepe audiui tam infideles quam hereticos obloquentes et de veritate fidei nostre derridentes in opprobrium nostre tales enim me cotidie exprobantes sic dicunt dic nobis vbi est deus tuus si enim bene scripturas scrutatus fueris reperies

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de miraculis arche veteris testamenti maxime de siccitate fluvii iordanis et de quibusdam aliis vide

q per archam testi dei. olim maxima miracula nedum sensibilia sed etiam sic pu[a].
et toti populo patentia fiebant in tantum q de talium miraculorum fama infideles
terrebantur videntes ad oculum divinam potenciam in reverencia arche sue predictis
relucentem quando enim populus israeliticus transivit iordanem pede sicco sacerdotibus
tunc archam testi portantibus per iordanem aque superiores descendentes steterunt
in uno loco instar montis intumescentes inferiores vero usque ad mare mortuum
fluxerunt sic ut totus populus israeliticus quasi per aridam transivit fluvium iordanis
sic existentem donec predicti sacerdotes cum archa alveum iordanis exierunt quo
facto iordanus reddidit incursum suum quoddam opus tam miraculosum et tam
publicum duo fecit unum .s. q filii israel habuerunt in tanta reverencia ipsum iosue
qui hoc ex parte dei fieri preceperat sic et moysen habuerunt. Aliud vero q re-
ges amorreorum et cananeorum audientes tam magnum et publicum miraculum
terrore dei concussi non remansit in eis spiritus quemadmodum historia ad plenum habet
iosue iii. et quarto. ¶ Considera igitur aiunt isti perfidi q in huius archa testi
in qua non continebat deus realiter neque christus sed soli tabule lapidee percepta
decalogi continentes et secundum quosdam urna mane q deus preceperat reservari
in testimonium generacionibus futuris ut habetur exodi xvi. similiter et virga que floruit
in domo levi de qua virga habetur numeri xvii. Si igitur per archa predicta corporum in
archa tantummodo portante quatuor sacra essent deus tam evidencia mira-
cula et tam divulgata et publica fecit in ipsius reverencia q putas facere
habuisset si in tuo sacramento verus deus seu christus realiter contineret qui super
omnia in infinitum colendus et venerandus est. Et non solum tempore iosue sic
predictum miraculum deus fecit in veneracione arche sue testamenti sed etiam tempore
samuelis cum archa domini fuit capta per philisteos et in azoth deducta deus
fecit iudicia in azoth et in ydolum eorum usque ad hoc q philistei miserunt archam
usque ad terram israel et non sine magnis miraculis q in qualibet mansione
arche per deum fiebant usque ad huc q archa domini remansit in cariathiarim per
aliquos annos que historia habetur per extensum primo re. v°. ca°. et vi°. ¶ Item
qui david fecit portare archam domini super ducta de domo aminadab. q erat i
gabaa usque ad domum obethedom q oza extendit manum suam et tetigit ar-
cham domini temerarie percussus est a deo sic ut illico moreretur ut habetur. ii°.
regum vi°. Cum igitur deus ut archa sue testamenti reverenter haberetur tam
a fidelibus q etiam ab infidelibus tam magna miracula et evidencia atque pub-
lica olim faciebat q extimandum est quod deus faceret si in sacramento tuo ipsius divi-
nitas incarnata contineretur vel etiam ipse christus dei benedictus cum tamen nulla
talia miracula nec etiam similia per ipsum sacramentum apud fideles habet credentur n°

(c) 2006 Ministerio de Cultura

etiam apud infideles hec negantes videmus fieri sed potius oppositum sepe enim
contingit quod cum sarracenis per armorum potentiam aliquas terras christiano
rum devastare contingit altaria cum isto sacramento disrumpunt nichil
videntes propter quod timere debeant ne talia audeant facere. Ex quo quili
bet sensatus credere debet quod in tuo sacramento non deus continetur nec christus sicut
christiani asseritis sed solum substantia panis et vini que ibi sensibiliter apparet
que pura creatura est non enim abreviata est manus domini preteriti tempore
sic ut non ostenderet hanc veritatem palam et publice per signa atque portenta
sensibilia toti universo sicut alias pro archa testamenti facere consuevit hec
et similia sepe ab infidelibus et hereticis audivi. Ex quibus licet
fides mea non patiatur ex suis dictis detrimentum benedictus deus confringuntur
tamen ossa mea predicta obprobria que alias audivi reminiscens et factus
sum sicut surdus non audiens et non habens in ore suo redargutiones quas
propter valde desidero ut me circa hoc sit divina gratia cooperante illuminet
ut respondere possim exprobantibus verbum. **Magister.** Ad tuam admi
rationem in hac parte tollendam et os loquentium iniqua obstruendum considera
re debes quod miracula divina que super cursum nature adeo instinctu virtute divina
fiunt se habent quantum ad eorum proximos fines in duplici differentia quedam
enim eorum sunt adeo ordinata ad fidei comprobationem sicut de primis signis seu
miraculis que deus fecit per moysen coram populo et de conversione virge in co
lubrem et econtra et de manu leprosa et sana quecumque miracula coram populo
facta sunt ad fidem in eis causandam seu comprobandam unde exodi iiij. cum dixisset
et fecit signa scilicet predicta coram populo sequitur statim credidit populus similiter
ex divisione maris rubri et egiptiorum submersione visa per populum israeliticum
sequutum est quod populus credidit domino et moysi servo eius exodi xiiij. capitulo et sic
de quam plurimis miraculis veteris testamenti que adeo fuerunt ordinata ut
fides eius precordibus populi causaretur seu confirmaretur quequidem miracula
opportuit esse manifesta communiter toti populo unde deuteronomii ultimo quoniam defecit
moyses de signis et portentis que moyses divina auctoritate fecit coram universo
israel Quedam vero sunt divina miracula que non ad fidem causandam
seu roborandam adeo facta sunt sed potius ut credendo talia miracula que
occulta sunt et omnino abscondita fideles mereantur. Unde huius miracula
non disposuit deus esse manifesta per sensum seu per naturalem cognitionem
sed occulta ut eorum fides meritoria esset. Quequidem miracula scilicet occulta
et abscondita precipue fuerunt in novo testamento in cuius tempore fides
credentium communiter validior fuit ut est miraculum virginei partus et

Nota quod miracula facit deus dupli ci de causa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et dominice resurrectionis quecumque miracula per fidem solum ipse cognoscunt et eorum occultatio aquaticus nostra cognitione naturali minor meritum efficit vel auget. Unde de resurrectione domini legitur Joh. xx°. ca°. Beati qui me non viderunt et crediderunt. Et de isto modo miraculorum scilicet occultorum tenendum est esse sacramentum altaris ut in iii. parte q. lxxvii. non enim hoc sacramentum fuit institutum ad hoc ut sacramento viso populus crederet sed ut credendo veritatem huius sacramenti in isto proficiat. Unde aug. ut supra allegatum est de hoc sacramento dicit crede et manducasti et io quanta miracula in hoc sacramento contenta que maxima sunt occultiora sunt et nec ab intus vel ab extra visibiliter ipsum sacramentum nulla miracula apparent tamen in nobis auget meritum. Unde nullum inconveniens sequitur nec admiratione dignum ex hoc quod publica seu visibilia miracula non fiunt communiter circa hoc sacramentum sicut olim fieri consueverunt circa archa testamenti dei prout tu allegasti ibi enim miracula ordinabantur ad fidelium fidem confirmandam seu causanda et quandoque ad infidelium terrorem incutiendum hic autem queruntur miracula ad meritum credentium augendum quodquidem meritum evacueretur vel saltem diminueret si talia signa visibilia apparerent

Capitulum sextum in quo redditur ratio quare circa hoc sacramentum non fiunt frequenter visibilia miracula sicut olim fiebant circa archa testamenti. et huius.

Discipulus.

Hodie quod legitur in non nullis historialibus antiquis libris quod quandoque in sacramento altaris apparet forma pueri vel caro vel sanguis que sunt signa visibilia que adeo creduntur fieri ut fides huius sacramenti in cordibus fidelium magis firmetur quod videtur facere contra te. Magister.

Quod circa sacramentum altaris fiunt circa miracula set non communiter publica sicut de archa

Verum est quod talia seu similia dicuntur esse facta ~~questione~~ circa sacramentum altaris sed talia non dicuntur facta fuisse sic communiter in publice sicut miracula que allegasti circa archa testamenti. Unde non videntur talia apud ecclesiam universalem sollempnizari sed forte privati in aliquibus particularibus casibus quia non fiunt nisi raro quo ad certas personas quibus deus qui universas mentium cogitationes intelligit singulari modo singulis providet secundum dictamen divine sapientie. Ex quibus non est trahenda consequentia in universali. Discipulus. Et si talia miracula frequenter non debeant fieri in hoc sacramento publice et communiter ut fidelium meritum non diminuatur ut dicis, congruum tamen videretur ut fieret saltem ad terrorem infidelium eadem prout legitur in supra allegatis historiis primo libro reg. v. ca°. et vi°. de philisteis miracula facta circa archa testamenti videntibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui terrore divino non modico sunt concussi quod ad divinum pertinet honorem iuxta
illud psalmi. Timebunt gentes nomen tuum domine et omnes reges terre gloriam tuam.
Magister. Si bene consideras finem institucionis huius sacramenti tam proximum quam
ultimum certe reperies quod quanto miracula huius sacramenti occultiora sunt tanto magis
ad utrumque finem ipsius sacramenti congruunt. Primum patet sic Nam institucio
huius sacramenti ordinata est ad vitam spiritualem et eternam rite sumentibus conferendam
iuxta illud. Qui manducat hunc panem vivet in eternum Johannis vi[o]. et iste est finis proximus
institucionis constat autem quod ex occultacione miraculorum huius sacramenti
meritum accrescat in cordibus fidelium in quantum non ex visis miraculis in eo dem super
naturaliter factis fidem cortitati adherent per veram fidem Sed etiam nullis miracu
lis in eo visis ex sola divina auctoritate opposita credunt eorum quod manifeste videtur ille
enim qui ex sola auctoritate seu inspiracione divina credit illud quod divinitus revelatur
etiam si sensibiliter appareat oppositum maioris meriti est quam ille qui non ex sola auctoritate
divina seu inspiracione sed ex quibusdam signis sensibilibus miraculose factis
credit verum Johannis xx. capitulo. Beati qui me non viderunt et crediderunt. Secundum
patet Nam finis ultimus tam huius sacramenti quam omnium que a deo facta
sunt. ad dei gloriam tamquam in ultimum finem ordinatur iuxta illud ysaie xliii. capitulo
Omne quod invocatum est nomine meo ad meam gloriam creavi eum formavi
atque feci. constat autem quod sic gloria dei sepe in publica suorum miraculorum mani
festacione hominibus innotescit sic patet in miraculis antiqui testamenti et in quam
plurimis miraculis testamenti novi sic quandoque in occultacione divinorum mira
culorum ipsius dei gloria seu honor in cordibus fidelium augetur legitur enim proverbiorum xxv[o]
gloria dei est celare verbum et gloria regum investigare sermonem quequidem verba
sapientis licet ad lusus diversimode exponuntur applicantur tamen secundum com
planum sensum proposito sic. Nam sic reges investigando ea que sunt coram
hominibus occulta suam ostendunt sapienciam ex quo gloria eorum accrescit sic patet
de salamone qui causam occultam mulierum coram ipso ad iudicium venientium in
vestigavit de eo legitur. Audivit itaque omnis israel iudicium quod iudicasset et ti
muerunt regem videntes sapienciam dei esse in eo. iii[o] regum. iii. capitulo. Sic ad gloriam
dei nostri pertinet quod illud quod est in se verissimum occultetur seu celetur intantum
quod nullo modo naturali cognicione humana investigari posset quod manifeste
contingit in hoc sacramento in quo per nullum sensum nec etiam intellectum naturalem
humanum cognosci possunt ea que miraculose in eo continentur nisi solum per cogni
cionem supernaturalem a deo infusam scilicet per fidem et sic proprie de hac occultacione
intelligi potest predictum verbum scilicet Gloria dei est celare verbum in hoc enim sacramento
Christus celatur seu occultatur verbum incarnatum de quo Johannis primo. In principio erat verbum

Nota quod maioris meriti est credere deo per fidem ex sola auctoritate divina quam credere eidem viso miraculo sensibili

Nota quod deus propter suum honorem facit omnia vide

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hec po intelligitur vere tu es deus absconditus usque in fine ca vide

et ei de quadam occultacione expresse habetur ysa. xlv. ca°. ubi dicitur. Vere tu es deus absconditus deus israel saluator sibi etiam propheta loquitur de vocacione gentium ad cognicionem xpi tunc futuram de qua dicit statim supra Viri sublimes ad te transibunt et tui erunt et te adorabunt teque deprecabuntur et ut declararet quod gentiles sic venientes ad cognicionem xpi negaturi erant suos deos falsos sequitur statim eorum confessio sic dicentium tantum in te est deus et non est absque deus Similiter ut propheta ostenderet quod gentiles ad fidem xpi venturi non cognoscerent eum in ipsa specie sed ipsum cognoscerent per fidem sub aliis speciebus absconditum statim subdit in persona gentium. Vere tu es deus absconditus deus israel saluator quod satis competit ipso. Si autem ita hic sacramentum fierent miracula publice manifestata etiam coram infidelibus sicut illa que allegas que fieri consueverunt circa archam testamenti nequaquam dicerent gentiles ad cognicionem xpi in hoc sacramento venientes. Vere tu es deus absconditus deus israel saluator non enim est absconditus deus cum per opera miraculosa publice manifestatur. Unde ex hac occultacione seu absconsione recte considerata magna dulcedo devocionis in mentibus contemplancium sane huius misteria sacramenti sentitur de quo supra. illud psalmiste. O quam magna multitudo dulcedinis tue quam abscondisti timentibus te. quod potest intelligi de magnitudine dulcissime devocionis seu contemplacionis quam rite hoc sacramentum spiritualiter sumentes in suo gustu spirituali sentiunt

Capitulum septimum in quo ostenditur quod ex occultatione maiorum miraculorum que in hoc sacramento continentur dulcedo spiritualis in mente debite sumencium accrescit. Discipulus.

Peto ut mihi declares aliquid ulterius de huius dulcedine devocionis seu contemplacionis quam hoc sacramentum rite sumentes seu contemplantes sentiunt hec enim maxime in me ipso experiri desidero ut possem dicere Sub umbra illius quem desideraveram sedi et fructus eius dulcis est gutturi meo cant. ii. ca°. Magister. Desiderium tuum in hac parte bonum est et a solo illo sperandum est impleri de quo legitur in psalmo. Qui replet in bonis desiderium tuum verba etiam illa que allegas que in cantico continentur verba sponse xpi quedam sponsa est ipsa ecclesia et etiam anima fidelis devota quedam verba sunt ad propositum satis videntur applicabilia Unde in glossa. Ibidem sic dicit quasi ab estu desideriorum carnalium sub umbra illius. i. sub eius protectione requievi et postquam protexit me umbra fructus eius saturata sum. i. celesti dulcedine eius vel corpore suo sicut in glossa. Ad ulteriorem autem declaracionem seu absconsionem sanctitatis rei huius sacramenti in mentibus rite sumentium illud seu contemplancium sentitur seu spiritualiter gustatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

multa alterius consideracionis essent introducenda que forte huius tractatus
breuitatem et insipientium capacitatem excederent. condescendendo tamen
ad tue peticionis affectum aliqualiter satisfaciendum considerare debes quod dul
cedo in spiritualibus intelligitur quodam modo ad similitudinem dulcedinis corporalis
unde sicut inter sapores corporales dulcedo est suauior sic inter sapores spiritu
ales suauior est ille qui de summo intelligibili seu credibili scilicet de ipso deo rec
te accipitur unde psalmista de eloquiis diuinis dicit esse dulciora super mel et fauum
Cum igitur in hoc sacramento non solum diuina eloquia ab hominibus prolata sed etiam
ipsum verbum dei quod semel loquutus est realiter continetur sequitur quod eius spiritu
alis perceptio seu manducatio suauissima sit atque spiritualiter dulcissima. Et
ideo etiam professio institucionis huius sacramenti legit suauitatem huius sacramenti
nullus exprimere sufficit per quod spiritualis dulcedo in suo fonte gustatur. Et
ultra hec considera quod hec dulcedo seu delectacio spiritualis in sumente disposito au
getur ex absconsione seu occultacione mirabilium in eo contentorum quod sic patet.
Nam admiracio secundum philosophum in primo rethoricorum est delectacionis causa et propter hoc omnia
mirabilia delectabilia sunt. Similiter et omnes representaciones rerum etiam non
delectabilium causant delectacionem. Cum igitur in hoc sacramento tot mirabilia conti
nentur non solum super omnem naturalem facultatem sed etiam super naturalem intel
lectum humanum ut potest quod christus deus et homo perfectus sub modica panis spe
cie contineatur sic. et quod diuiso sacramento sub qualibet diuisionis particula preseruat totus
corpus. Similiter quod accidencia que de sui natura non habent esse sed solum inesse sine
subiecto tamen in eodem sacramento realiter existunt et sic de aliis maximis mirabilibus
que in hoc sacramento considerari possunt quorum quidam admiracio maxima est
cui nulla equalis forte esse potest ex qua ad miracionem merito maxima
delectacio spiritualis seu dulcedo causari debet et ideo de tali dulcedine propter potest
intelligi illud psalmiste super allegatum scilicet quam magna multitudo dulcedinis tue quam
abscondisti etc. absconditur enim in hoc sacramento multitudo mirabilium que dul
cedinis multitudinem causant. ut dictum est. Discipulus. Licet verum est quod ad
miraciones causant delectaciones seu dulcedines hec tamen videtur nec cum ipsa
mirabilia magna non sensibilia seu senciuntur de quibus ut credo loquitur
philosophus in sua rethorica in hiis autem que non videntur neque senciuntur sed solum creduntur
non videntur habere locum quod admiracio sit causa delectacionis Cum enim in hoc sacramento
panis consecratus talis omnino sic offert sensibus post consecracionem sicut ante nichil
ad miracionem dignum in sacramento videtur seu sentitur et sic non habet ibi locum
ad miracio nec per consequens delectacio ab admiracione tanta. Magister
Ille qui habet veram fidem prime veritati innititur in credendis quod nullo modo falli

Nota de dulcedine corporali et spirituali
sed tamen spiritualis est suauior [illegible]
quanto res excedit [illegible]
et justum [illegible] excedit justicia

pot et ideo sedz hoc tal. q. firmius et certius adheret hiis q p fidem cognoscit q
hiis q sunt p sensu seu intellectu naturale cognita q quandoque fallibilia sunt ut
in 2a 2e. q. iiii. Et ideo verus fidelis qui firmissime credit absque ulla dubita/
cione xpm esse sub hoc sacramento oportet q admiretur non solum de hoc q totus
xps in eodem sacramento continetur sed etiam de hoc q xps non apparet ibi sub propria
specie sed est sub alienis speciebus absconditus quequidem admiracio manifeste
est delectacionis causativa ut dictum est non minus q in illo qui p sensum
vel intellectum naturale aliquid cognoscit cuius causam ignorat. Et ultra
hoc considera qd in admiracione semper est desiderium quoddam sciendi illud
de quo admiratur et si illud est per se desiderabile ad obtinendum sic in tali admi/
racione est desiderium inveniendi illud de quo admiratur qd quidem desiderium cum
spe comprehendendi ipm est delectabile ut in prima 2e. q. 32a. Et qz hec admiracio
habet adiunctam spem inveniendi cognicionem perfectam eius q scire desiderat sibi adepcionem
illius qn sibi possibile est ideo bene applicantur recte sumenti hoc sacramentum
verba sponse parte allegata. s. Sub umbra illius quem desideraveram sedi. umbra
enim sol seu corpus lucidum obumbrat seu abscondit sic accidentia quodammodo occultant
seu obumbrant corpus xpi in sacramento existens Sz illud sit occultum seu obumbratum
sponsa desiderat ut dictum est. Et qz fructum illius desiderati in gutture suo dulcem
sentit ideo subdit Et fructus eius dulcis ut gutturi meo. fructus enim redempcio/
nis p xpm facte in hoc sacramento spiritualiter sumpto sentitur inquantum talis sumens
non nisi p fidem p quam sensibilibus credenda in certitudine prefert hoc facit Si/
militer per veram spem q beatitudinem futuram cum gracia et meritis certitudinaliter
spectat Similiter et p caritatem que unione mistica inter nutritum et
nutrientem efficit. quequidem tria ad manducacionem spiritualem requiruntur ut sup
dictum est / constat autem q caritas inseparabilis est ab ipsa gracia gratifficante ut
p. 2e q. cxo. Et ideo in manducacione spirituali huius sacramenti mens sumentis gracia i
pletur et hic est fructus redempcionis xpi quem de vite veniens istud sacramentum
sentire habet pro quo etiam in colletta orat sic dicens. Ita nos corporis et sanguinis
tui sacra misteria venerari ut redempcionis tue fructum in nobis iugiter senciamus
et ipsa est ipsa dulcedo spiritualis abscondita de qua ut supra q magna multitudo
dulcedinis tue quam abscondisti.

Capitulum octavum in quo ostenditur q licet in hoc sacramento memoria
passionis xpi celebretur nichilominus dulcedo seu delectacio spiritualis in recte
ipm sumente causatur.

- Discipulus -

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Placet mihi ea que dicis circa dulcedinem huius sacramenti. Sed est unum quod animum meum in contrarium mouet et est hoc. Constat autem quod hoc sacramentum institutum fuit a Christo in memoria sue passionis iuxta illud Luce xxii capitulo: Hoc facite in meam commemorationem. Unde et in collecta quam allegasti dicitur: Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tue memoriam reliquisti. Memoria autem passionis nullo modo dicenda videtur dulcis seu delectabilis sed potius amara. Unde ecclesiastici xli capitulo: O mors quam amara est memoria tua. Ex quo videtur sequi quod in hoc sacramento non est delectabilis dulcedo spiritualis sed potius memoria passionis suppeditur que est tristabilis et amara. Magister. Licet tristicia secundum se communiter non sit delectabilis posset tamen esse causa delectationis dupliciter. Uno modo secundum quod est in actu inquantum facit memoria rei dilecte de cuius absencia aliquis tristatur et tamen de sola eius apprehensione delectatur. Unde in officio de corpore Christi legitur ab ecclesia quod istud sacramentum fidelibus est de absencia Christi solatium singulare. Alio modo tristicia potest esse causa delectationis secundum quod est in memoria propter subsequentem euasionem. Unde secundum quod homo apprehendit se ab aliquibus tristibus et dolorosis euasisse accrescit ei gaudii materia. Et ideo quia per memoriam passionis Christi fidelis credit se euasisse ab eternis suppliciis. Idcirco per hanc memoriam debet in eo accrescere maximi gaudii materia eo quod propter triumphum Christi in sua passione liberati sumus ab eternis suppliciis. Unde augustinus in viii confessionum dicit quod quanto magis fuit periculum in prelio tanto magis erit gaudium in triumpho. Considerantur etiam in hoc sacramento quedam representationes abscondite que sunt maxime delectabiles et per consequens dulcissime.

Nota bene quod delectatio dicitur dupliciter ex tristicia euenire ut in sacramento altaris, ut patet in littera.

Capitulum ix. in quo redditur ratio quare representationes communiter sunt delectabiles et consequenter ostenditur quod representationes in hoc sacramento abscondite in vite sumente sunt maxime delectationis seu dulcedinis spiritualis.

Discipulus.

Peto ut mihi declares primo quare representationes rerum sunt delectabiles et deinde que sunt ille representationes abscondite que in hoc sacramento considerantur que sunt maxime delectationis et dulcedinis ut dicis. Magister. Secundum philosophum in primo rhetorice omnes representationes rerum sunt delectabiles et etiam illarum rerum que in se non habent rationem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota quod representacio cuius rei dicitur delectabilis

delectacionis sicut cum aliquis homo per imitacionem representat equum vel aliquod animal est quoddam iocosum et delectabile et sic de similibus representacionibus imitatiuis et aliis / cuius racio est quia gaudet anima in collacione huius ad alterum conferre enim unum alteri est proprius et connaturalis actus racionis ut philosophus dicit in sua poetria unumquodque autem in sua operacione non impedita delectatur ut in vii° et x° ethicorum. Discipulus. ¶ Intelligo quod dicis circa primum scilicet quare representaciones sint delectabiles. sed peto ut secundum michi declares scilicet quomodo in hoc sacramento considerantur alique representaciones abscondite que ut dicis sunt maxime delectacionis seu dulcedinis. Magister. ¶ In hoc sacramento recolitur seu representatur memoria passionis christi ut est dictum. Similiter et secundum representatur seu prefiguratur beata fruicio in qua anima beata divina fruicione repletur sicut quodammodo sumens refectionem corporalem illa repletur unde et in ultima collecta officii de corpore christi dicitur. Fac nos domine divinitatis tue corporalis susceptio prefigurat. Et sic patet quod sic in hoc sacramento recolitur seu representatur per modum memorie preteritorum passio christi sic in eodem representatur per modum memorie prefiguracionis futura fruicio beata et sic sunt ibi due representaciones que sunt cause delectacionis et quia ista representata scilicet sunt maxime dulcedinis primo enim representatur summum meritum totius humani generis scilicet passio christi. In secundo vero representatur seu prefiguratur summum premium scilicet fruicio beata. consequens est quod iste representaciones non solum sunt delectabiles inquantum representaciones. sed eciam maxime delectacionis seu dulcedinis ex parte representatorum. quecumque in quantum abscondita dulciora redduntur iuxta illud proverbiorum ix° capitulo. Panis absconditus suavior est.

Nota quod in sacramento altaris sunt due delectaciones sumentibus propter duo que in eo representantur ut patet circa

Capitulum x^m in quo proponitur quedam alia admiracio a discipulo circa hoc sacramentum prout est sacrificium et ibidem solvitur a magistro

Discipulus.

Placent michi raciones tue per quas michi ostendis quare miracula facta in hoc sacramento seu ea que in ipso sunt representata sunt abscondita et eciam quare circa illud non fuerunt communiter publicata miracula sicut olim circa archam federis testamenti fieri consueverunt que quidem raciones credo esse sufficientes ad obturandum os loquencium iniqua. ¶ Sed adhuc unum est valde mirabile in oculis meis scilicet quod in sacrificiis antiqui testamenti que ex carnibus animalium occisorum fiebant ut patet levitici primo capitulo et in pluribus locis / tamen ad eorum reverenciam et potius ipsius dei cui offerebantur non erat licitum ipsa offerre nisi tantum in templo dei quod erat unicum et non in alio loco unde deuteronomii xii° capitulo. Caue ne offeras

(c) 2006 Ministerio de Cultura

150

holocausta tua in omni loco quem videris sed in eo quem elegerit dominus in una tribu tuarum offeres hostias etc. Cum autem hoc sacramentum prout apertius audivi sic sacrificium quodquidem sacrificium in infinitum seu incomparabiliter sacrificia antiqua in dignitate et excellencia excedit videretur ad ipsius reverenciam pertinere ut non offerretur nisi tantum in unico loco quod eciam esset magis conforme huic quod ipse Christus cuius passionis memoria in hoc sacramento celebratur non nisi in uno loco pro sua passione oblatus est. ¶ Constat enim quod Christus venit adimplendum legem ut habetur Mat. v°. ca°. quequidem impletio etsi intelligatur solum in moralibus non autem in ceremonialibus seu iudicialibus sicut supra in prima parte di. viii. est tractatum qua ratione sacrificia veteris legis que ceremonialia erant, tempore nove legis evacuata sunt, illa tamen que ad sacrificacionem veneracionem seu reverenciam pertinere videntur de dictamine naturalis racionis esse dignoscuntur et per consequens tanquam moralia in lege nova durare debent. Cum oppositum video in ecclesia sancta dei exerceri offertur enim hoc sacratissimum sacrificium in omni loco indistincte quod videtur esse quodammodo contra ipsius veneracionem ut dictum est. Magister ¶ In hac tua admiracione presuppo nis quedam vera ut cum dicis quod hoc sacramentum est sacrificium quod verum est. Nam non solum hoc sacramentum nominatur viaticum racione refectionis spiritualis ut dictum est sed eciam nominatur sacrificium in eo enim representatur passio Christi que summum et acceptissimum sacrificium verissimum fuisse dignoscitur quodquidem sacrificium in infinitum excedit cetera sacrificia ut dicis presupponis eciam quod sacrificia antiqua non nisi in unico loco offerri debebant quod verum est presertim post edificacionem templi presupponis eciam quod Christus venit ad implendum legem quod verum est prout ipse testatur in evangelio prout tu allegasti. ¶ Sed ex predictis non concludis intentum scilicet quod hoc sacrosanctum sacrificium non debet offerri nisi in unico loco hoc enim non est de dictamine naturalis racionis prout tu extimas sed scitur quod deus ubique est et ubique dominatur ubique ei post sacrificium offerri. Unde et Exodi xx°. ca°. post dacionem legis decalogi in sermo fit mencio de sacrificiis deo offerendis sic legitur altare de terra facietis michi et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra oves vestras et boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei veniam ad te et benedicam tibi. Ex quo patet quod eciam de lege divina primo non fuit prohibitum quod in omni loco offerrentur sacrificia sed hoc fuit tamen durante templo ordinatum ut ab ydolatria prohiberentur vel eciam existente tabernaculo in deserto oportebat racione predicta ut ad hostium tabernaculi presentarentur sacrificia ut habetur Levitici xvii°, tempore autem nove legis quando per orbem terrarum fides Christi divulgata est

Scilicet quod deus ubique est et ideo ubique debet offerri

vbiq conuenit sacrifficare deo iuxta illud malachie primo ca°. ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus et in omni loco sacrifficatur et offertur nomini meo oblacio munda quia magnum est nomen meum in gentibus. Huius enim racio manifesta est Nam sic cum lex diuina vni tantum genti dabatur scilicet israelitice vnicum templum tantum assignabatur a deo sacrificandum Sic cum lex diuina amplicata est ad omnes gentes congruum est vt in omni loco deo dedicato liceret ipsi deo sacrifficare vnde de hoc ad mirari non debes ¶ Sed quia in hac tua admiratione tetigisti aliquid de impletione diuine legis per xpistum scilicet eo tibi ostendam quod in huius sacrosancti sacrifficij institucione xpistus excellenter legem impleuit.

In ca°. xj°. declaratur quod tripliciter intelligi debet impletio legis per xpistum et quod xpistus legem impleuit in institucione huius sacramenti prout est sacrifficium et ibidem tractatur de triplici causa sacrifficiorum antique legis et de errore Ray. moy. circa redendam causam sacrifficiorum.

. Discipulus

De hoc ualde desidero informari non enim video hoc sacrifficium in aliquo conformari sacrificijs antique legis vnde nec intelligo quomodo in eodem xpistus legem impleuit. Magister. ¶ Circa hoc attendere debes quod xpistus multipliciter legem impleuit et specialiter tribus modis quorum duo ponuntur in glo. super illud verbum supra allegatum non veni soluere legem sed ad implere mat. v°. ca°. vbi glosa sic dicit impleuit xpistus legem faciendo quod iubet vel supplendo quod deerat Tercius autem modus est quoniam illa que prophetice de xpisto dicebantur futura postquam in suo aduentu impleuit vt cum dicitur de introitu xpisti in ierusalem hoc totum factum est vt adimpleretur quod dictum est per prophetam exulta satis filia syon. et cetera. mat. xxj°. Et ad istum tercium modum reducitur prout illud quod per varias figuras signifficabatur fuit in xpisto que omnia per ipsum seu in ipso fuerunt impleta que quidem triplex impletio manifeste apparet in institucione huius sacramenti quod est verum sacrifficium ut dictum est in hoc enim impleuit xpistus legem primo modo scilicet faciendo quod iubet. Nam oblacio sacrifficiorum est de iure naturali prout in 2a. 2e. q. lxxxv. et inde est quod in qualibet etate et apud quaslibet hominum naciones semper fuit aliqua sacrifficiorum oblacio quod autem est apud omnes naturale est. hoc autem subdunt ita eciam naturalis racio dictat ut secundum naturalem inclinacionem homines ei quod est supra omnes subiectionem et honorem exhibeant secundum modum

Nota quomodo xpistus impleuit legem tripliciter

Nota quod oblatio sacrifficiorum est de iure naturali

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homini conveniencius quidem modo est ut sensibilibus cognitione accipit
invisibilium. Unde ex naturali racione procedit quod homo sensibilibus rebus
utatur offerens eas deo in signum subiectionis et honoris ad similitudinem
eorum qui dominis suis aliqua offerunt in recognitione domini. Ex quo patet quod
oblacio sacrificii pertinet ad ius naturale. Ex quo potest inferri quod Ra. moy.
ille egipcius qui sollempnissimus doctor inter hebreos reputatur mani-
feste erravit in reddenda racione sacrificiorum veteris legis in tercia
parte sui libri de direccione perplexorum cap. xxxii. et xlvi. Nam secundum eum
in predictis capitulis nulla racio assignanda est ad sacrificiorum veteris legis obla-
cionem nisi solum ut populus retraheretur ne ydolis sacrificaret quedam
racio licet in parte vera est ut patet habitu levitici xvii. non tamen verum est quod
ex ipsa sola racione sacrificia deo accepta fiebant. Noe enim cum egrederetur
de archa ubi nulla erat ydolatria nec ydolatre deo sacrificavit quod sacri-
ficium legitur deo fuisse acceptum in odorem suavitatis ut habetur gen. viii. cap.
Similiter et munera abel accepta deo fuerunt licet tunc non dum erat
orta ydolatria ut habetur gen. iiii. cap. Ex quo patet manifeste quod non
solum sacrifficia erant offerenda deo ut populus ab ydolatria retraheretur
ut predictus Ra. estimabat. Sed eciam ut populus subderetur deo ostendendo
huius subiectionem per signa sensibilia prout racio naturalis dictat modo
supradicto. Discipulus. Scrutando veteres scripturas quedam videntur fa-
cere pro oppinione Ra. moy. supra dicta quam pociores hebreorum sequuntur. Unum
est quod non legitur deum precepisse populo israel ut sacrificaret sacrificia nisi postquam
ydolatravit in fabricacione vituli ut patet exodi xxxii. et levitici primo et in sequen-
tibus capitulis ex quo patet quod sacrifficia fuerunt ordinata solum ad retrac-
cionem a cultu ydolorum. Si enim non solum ad hoc sacrificia fierent sed ad
ostendenda subiectionem deo per signa sensibilia prout tu asseris sequeretur quod antequam
populus laberetur in ydolatria debuissent precipi. Hoc idem videtur Jeremias dicere vii. cap.
Non sum locutus cum patribus vestris et non precepi eis in die qua eduxi eos
de terra egipti de verbo holocaustomatum et victimarum etc. que quidem verba Jeremie
necessario intelliguntur dicta ante lapsum populi in ydolatria que et similia allegantur
per ipsum Ra. moy. et eius sequaces ad suam oppinionem persuadendam. Unde peto ut
michi illa declares conformiter ad veritatem tue posicionis. Magister. Si bene scru-
tatus fuisses ea que in scripturis antiquis circa sacrifficia oblata seu offerenda
dicuntur clare reperies quod Ra. moy. non bene allegavit in supradictis et huius si-
milibus. Ad cuius declaracionem scire debes quod ea sacrifficiorum que in lege
veteri precipiebantur non est unica tantum causa ut per illa homines retraherentur a sacri-

Nota cas sacrificioz

ficijs ydolorum sic Ra. moy. predictus errone estimauit Sz fuerunt alie
cause principaliores quarum vna est ut p sacrificia representaret ordinacio
mentis iudei ad quam excitabant sacrifficium afferens in hoc enim recognosce
bat offerens q omnia sua habebat a deo tamquam a primo principio. Similiter
et ea ordinabat in deum tamquam in vltimum finem in honore dei sua offerendo
vnde et dauid dicebat primo paralip. xxix° ca°. tua sunt omnia et que de manu
tua accepimus dedimus tibi vnde in oblacione sacrifficiorum recte facta protesta
bat homo q deus esset primum principium creacionis rerum et vltimus finis ad quem
essent omnia refferenda et ideo prohibebatur in lege sub anathema offerre
sacrifficium nisi soli deo exodi xxij° ca°. tamquam in hoc peccato incurreretur crimen
lese maiestatis q autem assignatur alia racio sacrifficiorum ex hoc q p huiusmodi
homines retraherentur a sacrifficijs ydolorum licet concedatur esse partialis causa
seu minus principalis non tamen est totalis causa nec principalis quod sic patet
Nam etiam tempore quo ydola non colebantur nec reperiebantur in mundo laudabiliter
et meritorie deo offerebantur munera seu oblaciones et etiam sacrificia
vt patet de abel gen. iiij°. ca°. nam secundum sanctum thomam 2a. 2e. q. hominis in
prima etate non fuit ydolatria propter retencionem memorie creacionis mun
di eo quia adhuc vigebat cognicio in mente hominis et licet hoc signa non teneatur
ab hebreis sufficit tamen q ipsemet Ra. moy. in suo deuto. li°. primo ti°. de ydolatria
ca°. primo expresse dicit q idolatria incepit in mundo a tempore enos et non ante
constat autem q abel fuit mortuus antequam seth nasceretur quidem seth fuit
pater ipsius enos que omnia habentur expresse in predicto capitulo s. gen. iiij°. ca°. cum
ergo abel obtulit munera deo accepta antequam ydolatria in mundo insurgeret
vt patet ex dictis quod etiam ipse Ra. moy. concedit habetur sequitur manifeste q racio
sacrifficiorum deo acceptorum et oblacionum non est accipienda solum ex retractione
ab ydolatria Idem etiam Ra. moy. dicit in suo deuto in libro de iudicibus titulo de
regibus ca°. xj°. q rex messias habet hedificare templum et congregare dispersiones
israel in quo templo fient sacrificia et iubilea eo modo quo in lege mosaica
continentur et ipse met in eodem ca°. dicit. q tempore sui messie omnes gentes con
uertentur ad legem mosaycam confitentes q mendacium hereditauerunt patres eorum
.s. incolendo ydola Ex quo patet manifeste secundum eum q tempore sui messie non
erat ydolatria et tamen ipsemet asserit q tempore sui messie erunt sacrifficia legalia
ex quo manifeste habetur q sacrifficia non solum precipiuntur propter retractionem ab ydo
latria vt ipse errone docet. ¶ His dictis ad primum quod pro oppinione
Ra. moy. allegatur. d. quod non legitur deum precepisse populo israel ut sacrifficaret
nisi postquam ydolatrauit in fabricacione vituli dicendum. quod hoc est falsum manifestum

Nota q in prima etate non fuit ydolatria
propter retencionem memorie creacionis
saltim an enos secundum ra. moy.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

152

eo enim quod cum deus eduxit populum de egipto precepit eis de agno immolando pascali quod fuit celebratum in ipsa nocte in qua de egipto exierunt et hoc fuit primum preceptum quod legitur datum fuisse filiis israel a deo per moysen. Qui quidem agnus paschalis victima vocatur. Unde exodi xii. capitulo de predicto agno paschali dicitur. Cum dixerint filii est ista religio dicetis eis victima transitus domini est. ¶ Ex quo patet quod sacrificare victimas fuit preceptum populo israel ante fabricationem vituli quod est contra predictum Ra. moy. Nec valet quod ipse Ra. moy. dicit in predicto capitulo xlvi. quod primum preceptum datum israelitis non fuit de agno pascali eo quod fuit expressa ratione tunc expressa. s. ut evaderent a plaga primogenitorum ut habetur exodi xii. et etiam quia hoc preceptum fuit intra egiptum non autem cum educerent de terra egipti ut ipse dicit. Nam primum est manifeste falsum ut littera testatur nullum enim preceptum legitur datum fuisse populo israelis ante preceptum de agno pascali et sic tenent Ra. Sa. et omnes expositores hebrei. ¶ Item licet per agnum paschale disponeret deo evaserunt a plaga primogenitorum istud tamen preceptum per totum tempus legis veteris fuit observandum prout expresse habetur exodi capitulo allegato fuit etiam hoc preceptum datum intra egiptum et in ipsa eductione de egipto observatum et sic cavillationes predicte sunt nulle. ¶ Ad secundum verbo quod allegas de verbo Ieremie dicentis quod non sum locutus cum patribus vestris nec precepi eis in die qua eduxi eos de terra egipti de verbo holocaustomatum et victimarum dicendum quod hoc est verum. Nam in exitu de egipto cum deus precepit agnum pascalem celebrare non precepit eis facere holocausta et victimas sed solum victimam agni enim paschalis victima erat ut dictum est non autem holocaustum postea verbo cum lapsi sunt in ydolatriam deus precepit eis holocausta et victimas deo offerre apto ne talia offerrent ydolis que est secunda ratio sacrificiorum minus principalis quam prima. Nam prima ratio que sumitur ex protestatione subiectionis ad deum stat omni tempore etiam cum nulla ydolatria in mundo fuisset vel esset. ¶ Secunda verbo ratio sacrificiorum que sumitur ex retractione ab ydolatria non habet locum cum nulla ydolatria est in mundo. Discipulus. Videtur mihi quod sanctus thomas in prima secunde q. cii. articulo iii. predictas allegationes facit ad probandum quod ratio sacrifficiorum sumitur ex retractione ab ydolatria. Magister. ¶ Si bene scrutatus fuisses verba sancti thome manifeste reperies quod non assignat rationem illam de retractione a sacrificiis ydolorum tamquam sit totalis ratio et principalis ad sacrificandum deo sed assignat eam tamquam causam partialem eorum que fiebant particulariter circa sacrifficia que quidem particula determinata fuerunt post fabricationem vituli. Unde sanctus doctor predictus in loco per te allegato dicit sic. et ideo de tali ceremonialia

Quod primum preceptum datum iudeis de immolatione agni pascalis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

circa sacrifficia potest assignari racio. Alio modo ex hoc quod per huius homines retrahebantur a sacrificiis ydolorum, hoc illec vbi non quod non dixit et ideo de eca sacrifficandi deo ingenerali prius assignari alia racio quia sacrifficari deo per ut ipse ponit in 2a. 2e. q. lxxxv. est de iure nature quod semper stat ut dictum est sed dicit notanter de causa cerimoniarum cca sacrifficia prius assignari alia racio etc. ¶ Et sic manifeste ex verbis eius habes quod retractio a sacrificiis ydolorum non est ca totalis ad sacrificandum deo sed solum parcialis ad cerimonias particulares quo cca sacrifficia fiebant. Similiter secundum cum allegatur illud verbum Ie. vii°. vbi dicitur Non precepi eis in die qua eduxi eos de terra egipti de verbo holocaustomatum et victimarum ad ostendendum quod varia sacrifficia non fuerunt data populo israhelitico ante lapsum ydolatrie per quod non concluditur omnium preceptum. s. de agno paschali quod datum fuit tempore eductionis de egipto vt dictum est. ¶ Et vt bene habeas causas sacrifficiorum veteris legis prout predicti sancti doctor tradit in parte et que per te allegata fuerunt debes quod predicta sacrifficia triplicem habent causam duas s. litterales quarum vna est prima et principalis secundum quam per sacrifficia protestabatur ordinacio mentis in deum ad quam sacrifficium offerens excitabatur ut dictum est / et ista ca semper habet locum in sacrificiis siue ante legem siue in lege siue post cum sit de iure nature quod indelebile est. Secunda vero causa litteralis per quam redditur racio de varietate cerimoniarum cca sacrifficia veteris legis est vt per ea homines retraherentur ab ydolorum sacrificiis que quidem ca habet locum tantummodo in temporibus quibus ydolatria per mundum diffusum viguit. Tercio vero causa sacrifficiorum veteris legis est figuralis. s. ut per illa sacrifficia multa et varia que in lege tradebantur vnum singulare et precipuum sacrifficium. s. illud quo ipse christus obtulit se ipsum deo in odorem suauitatis vt dicitur ad ephesios v°. figuraret tamquam perfectum per imperfecta. Vnde rationes sacrifficiorum veteris testamenti figurales sumuntur ex vero sacrifficio christi. ut in predicta questione plene traditur et ista 3. causa habuit locum a principio mundi vsque ad passionem christi que figurata fuit per predicta sacrifficia qua quidem passione celebrata racio figurandi eam cessauit. Ex quibus tribus causis Ra. moy. solam secundam causam assignauit tamquam totalem predictorum sacrifficiorum in quo auctatur deuiat sic in multis aliis locis.

Capitulum xii. ostenditur quod xpus legem impleuit circa sacrifficium secundum triplicem eius causam faciendo quod lex iubet quis est primus modus implendi legem

Discipulus.

Ex quo ergo triplicem causam habent sacrifficia scire desidero secundum quam illarum dici potest quod xpus impleuit legem instituendo predictum sacrifficium faciendo quod lex iubet quod est primus modus implendi legem secundum glosam super per te allegata. Magister. ¶ Si bene consideras xps in institutione predicti sacrificij s. sacramenti altaris excellenter impleuit legem faciendo quod iubet secundum omnes tres causas supradictas. Nam si homo offerens ex rebus suis deo sacrifficium in hoc protestabatur quod ea s. oblata haberet a deo tamquam a suo principio et ordinaret in deum tamquam in ultimum finem. quanto magis hoc ostendebat seu protestabatur qui se ipsum totum in honore dei offerebat immaculatum prout xps fecit in sua passione quequidem passio in hoc sacrifficio tamquam memoriale representatur. ut dictum est. ¶ Secunda uero causa offerendi deo sacrifficia excellentius fuit per huius sacrificij institutionem impleta. Nam post huius sacrifficium et eius diuulgacionem per orbem per predicationem apostolorum et discipulorum xpi homines fuerunt retracti a sacrifficijs ydolorum multo magis quam antea quod patet ad sensum Nam cultu diuino in templo dei vigente secundum cerimonias mosayce legis. nedum inter gentes ydolatria ubique vigebat sed etiam in populo israelitico publice colebantur ydola et hoc quo ad decem tribus semper quo ad tribum uero iuda et si non semper saltim frequenter ut habetur in libro regum per totum. ¶ Quantum uero ad tertiam causam s. figuralem manifestum est quod xps legem sacrifficiorum legalium perfectissime impleuit principaliter per sacrifficium sue passionis quodquidem sacrifficium tamquam perfectissimum figurabatur per omnia illa sacrifficia imperfecta veteris le. ut dictum est. Et sic sacramentum altaris quod predictam passionem representat terminum ponit et finem. omnibus figuralibus sacrifficijs in lege contentis. Unde et ecclesia in festo de corpore xpi in hymno cantat dat panis celitus figuris terminum.

Nota quod xps in institutione sacrificij altaris excellentissime impleuit legem secundum omnes causas sacrificiorum

Nota quod ydolatria vigebat in populo iudeorum [illegible] quo ad decem tribus semper quo ad tribum iuda frequenter secundum libros regum

Nota quod sacramentum altaris quod representat passionem xpi terminum ponit et finem omnibus figuralibus sacrificijs

In capitulo xiiii. ostenditur quod xps impleuit legem sacrifficiorum antiquorum supplendo quod in eis deerat qui est secundus modus implendi legem.

Discipulus.

Placent mihi rationes tue quibus ostendis quod xps impleuit legem sacrifficiorum faciendo quod lex iubet secundum predictas tres causas per te assignatas et vellem ulterius doceri circa hoc s. an xps impleuit legem sacrifficiorum antiquorum supplendo quod in eis deerat quod est secundus modus implendi legem secundum glosam per te allegatam. Magister. ¶ Ex hoc quod xps per suam passionem impleuit ea que in sacrificijs veteris legis prefigurabantur ut dictum est consequens est xpm impleuisse per sua passione ea que deerant in sacrifficijs antiquis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ad h' enim q' res signans seu prefigurans aliquid perficiat seu verificat requiritur q' tale significatum seu figuratum esse habeat in rerum natura. sic ad veritatem propositionis aliqua significantis requiritur qd' suum significatum in rerum natura sit ex quo patet q' xpus suppleuit qd' in sacrificiis antiquorum deficiebat inquantum per suam passionem ea que in eis figurabantur impleuit et idem dicendum est de institutione sacramenti altaris in quo memoria predicte passionis recolitur. Sed adhuc sunt alii modi considerandi circa h' sacramentum seu sacrificium forte excellentiores quibus considerari pot q' xps suppleuit ea que in sacrificiis antiquis deerant

Discipulus. Rogo ut mihi aperies illa q' dicis vt magis possem intelligere defectum sacrificiorum veteris legis et perfectionem huius sacrificii qd' ea q' deerant in antiquis suppleuit. Magister. Si bene scrutatus fuisses ea que in prophetiis scripturis de sacrificiis dicuntur antiquis manifeste reperies q' sacrificia antiqua no erant deo grata neq' accepta ex parte rerum in eisdem sacrificiis oblatarum s' solum erant accepta ex parte offerentium qui sic erant dispositi q' illa ex fide viva et obediencia deo offerebant/ sacrificium vero xpi in quo se ipsum deo optulit in odorem suauitatis non solum fuit deo gratum ex parte offerentis s. xpi q' ex summa obediencia et perfectissima caritate seipsum deo optulit s' etiam ex parte ipsius rei oblate que fuit ipsemet xps quo secundum dei potentiam ordinatam nulla res gratior esse posset neq' equaliter grata. Et idem dicendum est de sacramento altaris ipsum xpm passum et oblatum realiter continente.

Nota qd' xps suppleuit legem supplendo illa q' deerant ipsi legi / vide bene

Capitulum xviij. ostendit quod dictum est in proximo precedenti capitulo per auctoritatem psalmiste in psalmo qui incipit. Deus deorum dominus locutus est non obstantibus cauillationibus hebreorum et finaliter concludit q' xps instituendo h' sacrificium impleuit legem sacrificiorum antiquorum supplendo qd' deerat qd' est secundus modus ad implendum legem.

Discipulus.

Scire desidero scripturas que hoc qd' modo asseris testentur.

In psalmo qui incipit deus deorum dominus loquutus est et c. manifeste habetur predicta differencia inter sacrificia veteris legis et sacrificium legis noue In ipso enim psalmo postquam psalmista loquens in persona dei reddit populum ad dicenda attentum. d. Audi populus meus et loquar etc. consequenter ostendit eis q' sacrificia antiqua no erant deo accepta seu grata s. secundum ipsa oblata dicit enim Non in sacrificiis tuis arguam te. q. d. non arguam te de omissione sacrificiorum seu holocaustorum. nam ipsa non sunt mihi accepta de quo dicit Non accipiam de domo tua vitulos et c. i. non acceptabo et infra. Nunq' mandu

Nota sacrificia veteris legis no erant deo accepta secundum ipsa oblata

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cabo carnes taurorum etc., q. d. manifestum est quod ista que offeruntur in sacrificiis
antiquis non pertinent ad me secundum se ipsa, non enim pertinet me manducare carnes nec
potare sanguinem sicut ydolatre insipientes de suis falsis diis estimabant et ex
hac patet imperfectio sacrificiorum antiquorum ex parte ipsarum rerum oblatarum que
ad deum secundum se non pertinebant ut dictum est. Et sequitur statim perfectio sacrificii
nove legis que aliorum imperfectionem supplevit et hoc tunc indicat. Immola deo sacri-
ficium laudis. Nam sacramentum altaris specialiter dicitur sacrificium laudis tum
quia christus in eodem contentus summe laudandus est in tantum quod maior est
omni laude ecclesiastici xliii°. et sic dicitur sacrificium laudis antonomasice tum quia memo-
ria passionis que in predicto sacramento recolitur magis obligat hominem ad gra-
tiarum actiones deo, que ad laudes dei pertinent, tum per ipsam passionem homo fuit
a dampnatione perpetua liberatus. de illis enim quibus deus misit verbum suum
et sanavit eos legitur in psalmo. Et sacrificent sacrificium laudis. Et sic
ex auctoritate huius psalmi habes defectum seu imperfectionem antiquorum sacrificiorum
quibus carnes taurorum et sanguis hyrcorum immolabantur, que secundum se non
erant deo accepta et perfectionem sacrificii laudis deo acceptissimi. Unde ma-
nifestum est quod christus instituendo hoc sacrificium laudis quod ex se est deo acceptis-
simum et est maxime laude dignum supplevit defectum sacrificiorum antiquorum
in quibus ista manifeste deerant. Discipulus. Quod sacrificia antique legis
non essent deo accepta secundum ipsa oblata nisi solum ex fide et obedientia offeren-
tium ex multis sacre scripture locis haberi potest. Unde primo regum xv° ca°. Numquid
vult dominus holocausta aut victimas et non potius ut obediatur voci domini. Si-
militer michee vi°. quid dignum offeram domino etc. numquid offeram ei holocausta et
vitulos anniculos numquid placari potest dominus in milibus arietum aut in multis milibus
hircorum pinguium. Ex quibus auctoritatibus et similibus satis habetur quod sacrificia antiqua
non erant deo accepta ex parte rerum oblatarum sed quod tu ulterius addis, quod per illud quod
dicitur in psalmo. Immola deo sacrificium laudis est omnino eadem cum dictioni que po-
nitur levitici vii°. ubi dicitur si pro graciarum actione fuerit oblatio in quo loco agitur
de tertio genere sacrificiorum veteris legis s. de hostia pacificorum. Nam primum genus
est holocaustum quod totum consumitur in altari ut habetur levitici primo ca°. Secundum
genus est pro peccato quod non totum in altari consumitur ut habetur levitici iiii. ca°.
Tercium genus est hostia pacificorum, que est duplex, quia uno modo offertur
pro graciarum actione de preteritis beneficiis et alio modo pro voto vel sponte pro futuris
expectandis beneficiis et istud 3. genus vocatur in hebraico todda que quidem
dictio secundum traslacionem nostram quandoque significat graciarum actionem quandoque
confessionem quandoque laudem unde cum dicitur in psalmo immola deo sacri-

Se de estimado y dolatre ... ydola ... carnes e bibe sa[n]gre

Intelligit sacrificium nove legis. solet ab hebreis impugnari sic. Nam dictio que hoc psalmo ponitur ubi dicitur sacrificium laudis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ficiu todda. qd exponit ab hebreis de m^s. gene satrifficioze, supradicto qd est distinctu a p^mo et s^cdo genere satrifficioze no aut de satrifficio leg noue: Et ideo scire vellem si hec sua exposicio que ad littera videtur rationabilis possit ꝯ̃abiliter euacuari. Magister ¶ Veru est qd hec dictio todda in hebrayco posita tribus modis solet trasferri in latino s^m sonu illi sz oms tres m^s. ad vnu quodda modo reducuntur. s. ad ꝯfessionem hec em ꝓpe signat hec dictio todda in hebraico sz qz confessio hois ad deum quoqz est de beneficiis iam acceptis vt cu dicit in psal^o. confiteant dno mi sericordie eius et sequit qz satiauit aiam inanem etc. et iteru in eodem psalmo confiteant dno mie eius et etc. et sequit qz contriuit portas ereas et etc. in quibus locis et similibus confessio facta deo intelligitur cu quis confitet se recepisse a deo aliqua mediam seu beneficiu et tuc talis confessio potest etia dici graz actio eo em ipo qz homo ꝯfitet beneficiu recepisse ab aliquo intelligit eidem graz actione reddere. Vn seneca in suis eplis qui grate beneficiu recipit p^ma eius pensionem soluit. Est etia alius modus confitendi deo. s. cu quis considerata dei suma excellencia seu bonitate ipm deu put potest laudat de quo dicit in psalmo confitemini dno qm bonus. s. confitendu est dno qm est bonus. s. p essenciam q est suma bonitas excedens omez laudem. Est etia alius modus confitendi deo. s. p confessione pccoz s^cdm qua homo ꝯfitet deo ꝓpriu defectu seu fragilitate qd etiam ptinet ad laude dei. Vnde Iosue .vij^o. ca^o. ꝓpe Iosue dicebat achan. q transgressus fuerat pceptum diuini fili mi da gloriaz dno deo israel et confitere atqz indica m que feceris ne abscondas. Cui achan respondit ibidem. Vere ego peccaui dno deo israel et sic et sic feci. Et sic pz qz ille qui peccata sua debite deo confitet eo ipo dat ei gloriaz seu laudem in quo loco ubi dicit ꝯfite. in hebreo hz. da ei todda quiquide modi ꝓpe concurrunt in satrifficio noue legis a xpo pro nostra salute insti^to in h^c em satrifficio rite celebrato homo ꝯfitetur se a deo recepisse beneficiu redemptionis qd est suu mu inter cetera diuina beneficia et sic ptinet ad graciaz actionez. Simili et in eodem satrifficio considerat excellencia diuine potestatis s^cdm qua in ipo satrifficio miracula continet inefabilia de quibus pot dici illud psalmi confitemini dno etc. et sequit quis narrabit magnalia dei. Simili et in ipo satrifficio considerare debet satrifficans seu ipz sumens ꝓpriu defectum et fragilitate qd ad ꝯfessione ptinet pccoz. cu em qs suma excellenciam diuina et eius mediaz prout pot in h^o sacramento considerat ꝯsequens est suu defectu et fragilitate agnoscere et qz oia pdicta in laudem dei

Nota declaratoez huius termini todda q^e p^t accipi

Nota bonu vbu de confessione alteri facta

Nota explicite consideratoez de satrifficio altaris s^cdm todda

(c) 2006 Ministerio de Cultura

155

maxime redundant. Sed circo hoc sacrificium proprie dicitur sacrificium laudis de quo proprie intelligi debet verbum psalmiste superdictum. s. immola deo sacrificium laudis. Ex quibus bene consideratis patet quod impugnatio hebreorum in hoc passu non habet locum et sic eorum expositio parte dicta est non racionabilis quod sic patet. Nam psalmista reprobans sacrificia antiqua ex eorum materia. d. quod non erant per se deo accepta nec per se deo pertinentia de quo dicit. Nunquid manducabo carnes taurorum etc. quomodo potuit laudare tercium genus sacrificiorum parte supradictum quod erat de eadem materia s. de carnibus taurorum et sanguinibus hyrcorum. nulla enim racio est quare tercium genus sacrificiorum legalium esset deo acceptum magis quam duo prima genera cum omnia predicta tria genera conveniebant in materia quam propheta dicit deo non esse acceptam et ideo necesse est quod sacrificium laudis. quod deo dicit esse immolandum tanquam deo acceptum non sit de eadem materia s. de occisis animalibus brutis secundum quam materiam sacrificia antiqua reprobavit ut dictum est sed oportet quod hoc sacrificium a propheta commendatum sit ex se deo per se accepta sic est sacrificium nove legis quod per se deo maxime est acceptum. Unde expositio quam tibi proposuera est catholica et vera tanquam consona rationi et etiam sequenti littere: **Discipulus.** Video quod expositio tua est racionabilis nulla enim racio apparet quare prima duo genera sacrificiorum reprobarentur eo quod essent de rebus corruptibilibus et non pertinentibus ad dei obsequium secundum se. et tamen cum hoc approbaret tercium genus sacrificiorum quod cum primis duobus conveniebat in eadem racione secundum quam prima duo genera reprobantur et vellem ut ulterius in declares quomodo expositio tua consonat hiis que in littera sequuntur prout asseris. **Magister.** Continuatur hec verba prophete. s. immola deo sacrificium laudis secundum predictam expositionem que vera est et catholica hiis que sequuntur sic. Nam statim sequitur Et redde altissimo vota tua per enim vota intelligenda est bona voluntas offerentis que ex ipso est per graciam dei iuxta illud psalmi. Immole sicut deus vota tua vel per hec vota intelliguntur ea que fidelis vovet in baptismo vel in religione supererogando quia ad hoc quod hoc immolacio sacrificii laudis proficiat in salute eterna oportet quod ista vota reddantur et sequitur. Invoca me in die tribulacionis. s. in presenti vita que dies tribulacionis est eruam te. s. mitigando pressuras huius vite per manifestam liberacionem sic patet de tribus pueris vel per occultam sic de martiribus qui eriguntur adeo ne in tormentis succumbant et sic honorificabis me quia sic deo immolans sacrificium laudis proprie deum honorat ut in fine psalmi concluditur et quia hoc sacrificium laudis immolantes non honorificat deum si sint in mortali peccato ideo subdit. Peccatori autem dixit deus quare tu enarras iusticias meas et cetera. q. d. cur credis quod tibi sufficiat enarracio iusticie mee. per voce sine hoc quod iuste vivas et assumis testamentum meum

Nota quod vota que bo vo. ut declarat iste sic p pato dg dod do 2 inde de votis

Nota quod sacrificium altaris non debet sumi in peccato mortali

(c) 2006 Ministerio de Cultura

per os tuum in quo increpat sacerdotem celebrantem in peccato mortali existentem
qui in hac nouum peccatum committit inquantum assumunt testamentum dei assumendo
in ore suo verba consecrationis in persona christi uel assumendo sanguinem noui testamenti
et hoc est quod dicit et assumis testamentum meum per os tuum et consequenter exempli-
ficant de peccatis grauibus in quibus homines incurrunt occulto falso extimantes quod talia
latent deo unde dicit Tu vero odisti disciplinam talem enim odium in corde existit sed

Contra sacerdotes hac expositione psalmi ... dei laudes

et proiecisti sermones meos retrorsum. eos in corde tuo vilescendo similiter
dicit de furto et adulterio et susurratione quecumque peccata contra occulte
committunt ac si committentes existimet quod deus nesciat occulta sicut et homines
occulta latent unde subdit. Existimasti inique quod ero similis tui. scilicet ignorans
de ea que latent sicut tu abscondita ignoras quod falsum est Nam arguam
te et statuam contra faciem tuam. scilicet ostendendo tibi quod peccata tua licet occul-
ta perfecte noueram unde tales exhortando subdit intelligite hec qui obliuisci-
mini deum etc. quasi dicat vos qui occulte peccata committitis extimantes quod deus talia
ignorat obliuiscimini deum quod deus ista non consideret Unde cauete ne quando
rapiat etc. unde predicta psalmista dirigitur ad offerentes sacrificium laudis
supradictum quod non solum mundare se debent a peccatis publicis sed etiam scrutari
occulta unde prima ad corinthios capitulo xi. probet autem se ipsum homo et sic de pane illo edat
et cetera. In hoc enim quod dicit probet se psalmista intelligitur loqui de occultis que probatione
indigent iuxta illud proba me deus et scito cor meum. Et sequitur sacrificium
laudis honorificauit me. Ad quod sciendum quod cum honor secundum philosophum in primo
ethicorum sit exhibitio reuerentie in signum virtutis sequitur quod quanto illa reuerentia
exhibita sit maioris virtutis signum tanto honor crescit et ideo quia in immolatione
sacrificii laudis rite celebrata exhibetur reuerentia deo tamquam omnipotenti
secundum maxima miracula in eodem contenta sibi et tamquam summo bono se-
cundum redemptionem humani generis per ipsam passionem que in eodem
recolitur. ideo psalmista dicit sacrificium laudis honorificauit me quia in hoc sacri-
ficio summus honor diuinus qui in hac vita ex dei operibus percipi posset con-
sideratur. Et quia in hoc sacrificio est via ad videndum deum beatifice
in qua quidem visione salus consistit ideo subdit. Et illic est iter. scilicet in
illo sacrificio laudis est via per quam ostendam illi. scilicet sic sacrificanti sa-
lutare dei. scilicet salutem eternam. ¶ Vides ergo ex supradictis quomodo christus
instituendo hoc sacrificium impleuit legem sacrificiorum supplendo quod in eis
deerat in primis enim sacrificiis antiquis nec deo similis honor attribuebatur
nec in primis similis honor diuinus erat considerabilis nec etiam in primis
erat via ad salutare dei ostendendum quod fuit intentum. ¶ Et attende quod licet
predicta verba psalmiste ab aliquibus sanctis doctoribus aliter exponantur ex hoc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tamen non excludit quin predicta expositio sit vera tanquam consona catholice veritati et littere. Discipulus. Placet michi predicta expositio que exprimit differentiam inter sacrifficia antiqua et sacriffitium laudis scilicet noue legis in hoc quod antiqua ex opere operato non erant deo accepta sacriffitium vero laudis scilicet noue legis testamenti in ipso opere operato deo est acceptissimum et sic patet quod christus impleuit legem satisffactione non solum faciendo quod iubet quod est primus modus implendi sed etiam supplendo quod deerat quod est secundus modus. Nunc autem vellem ut ostendas michi quomodo christus instituendo hoc sacriffitium impleuit legem faciendo illa que prophetice etiam hoc dicebant futura quod est tertius modus implendi legem prout superius proposueras.

In capitulo xx° ostenditur quod institutione huius sacramenti seu sacriffitii christus legem impleuit implendo ea que de hoc fuerunt in antiquo testamento premitiata seu prefigurata. Magister.

De gestis christi quedam fuerunt in vaticiniis prophetis antiquitus expresse tradita sicut est de introitu eius in iherusalem sollempni de quo zach ix° ca° Ecce rex tuus venit tibi iustus et saluator pauper et equitans super asinam etc. et sic de quibusdam similibus quedam vero non ita plane prophetantur sicut est misterium incarnationis quod in prophetiis traditur obscure et figuratiue propter magnitudinem misterii et errores vitandos ut dictum fuit supra et quia in hoc sacrifitio misterium incarnationis christi includitur quia idem christus deus et homo in eodem realiter continetur. Ideo in prophetiis scripture non sic expresse misterium huius sacrifitii traditur sed enigmatice seu figuratiue. Unde gen xiiii° ca° de melchisedech qui sacerdos dei altissimi erat legitur quod cum procederet ad benedicendum habraham de victoria principum veniens quod eduxit panem et vinum in quo figuratur sacrifficium heucaristie quod sub speciebus panis et vini efficitur et a christo qui est sacerdos precipue principaliter consecratum. Unde et psal.ta loquens de sacerdotio christi centesimo nono dicit Iurauit dominus etc. Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech quia sicut melchisedech optulit panem et vinum ut dictum est sic christus in sacrifficio eucharistie sub speciebus panis et vini consecrat corpus suum et sanguinem in quo sacrifficio christus est sacerdos principalis et hostia oblata quodquidem misterium sic figuratiue traditum in predictis auctoritatibus gen et psalterii licet hebrei ex toto non intellexerunt sicut nec alia misteria christi cognouerunt ad plenum nichilominus quidam de eorum glosatoribus antiquis aliquid de hoc quasi somipniando senserunt unde in glosa super

Nota quod sacrifficia veteris legis ex opere operato non erant deo accepta sed sacrifficium noue legis ex opere operato est deo acceptum quod offertur corpus et sanguis christi

Nota de sacrifitio panis et vini secundum melchisedech

(c) 2006 Ministerio de Cultura

§ de sacro altaris / beresich rabba

gen̄ magna que dicit beresich rabba sup illud gen xiiii°. ac rex salē
eduxit panē et vinū etc. sic dicit h' est ac si diceret scriptura. Tu es sa
cerdos in eternū scdm ordinē melchisedech h' ille ex quo patet q scdz eu
sacerdos in eternum scdz q non erat realiter ille melchisedech sz p eu figuratus
habebat panē et vinū in sacrifficio offerre qd ipe adaptat proposito nro Item
in psalmo qui incipit. Deus iudiciu tuu regi da. in quo quidē psalmo scdz
sua etiam exposicionez litteralem de xpo agit. De xpo eo loquēdo dicit scdm
traslatione nostra. Erit firmamentuz in terra in summis montiu in hebraica

§ de placentula in psalmo deus iudiciū tuū regi da

tm veritate sic habetur Erit placenta seu placentula frumenti in terra. qd ipe appli
cat hunc sacrifficio in quo sub spē placentule frumenti xps continet' tn eciā
dat translacio caldaica in qua ubi dicit in summis montiu interpretat' in capiti
bus sacerdotū. seu sup capita sacerdotū habes igit' manifeste ex hac auctē cū sua
caldaica traslatione q ipe xps de quo dixat in eodem psalmo. Et adorabunt eū oēs
reges et omēs gentes servient ei. Et multa alia que non nisi xpo conveniunt
de eodem subdit Et erit placenta seu placentula frumenti sup capita sace
dotum qd cotidie impletur in elevatione corporis xpi in sacramento altaris
Item in supdicta glosa s. beresich rabba sup illd gen xiiii°. ca. melchi
sedech rex salem produxit panem meū et bibite vinū qd miscui. puerb
ix°. ca. Ex quo patet q melchisedech revelauit habrahe in illa pductione
secretū leg. qd includit' in illa auctē puerb. Venite comedite panē et bi
bite vinū. etc. qd ipe pposito nostro adaptat ut patet intuenti. Item
in psalmo qui incipit confitebor tibi dne. q immediate sequit' psalm
illū in quo dicit'. Tu es sacerdos in eternum scdz ordinē melch. Legitur

panē et vinū sic habet' magri dixunt q legē revelauit ei. s. melch. revelauit ipi abrae q quidē lex dicit venite comedite

§ de glosaz ebraicaz sr melchisedech rex salem

Memoria fecit mirabiliū suoz misericors et miserator dns escam dedit
timentibus se. que quidē vba ad sensum planū litteralē intellecta cla
re dicūt q deus daturus erat escam timentibz se in memoria mirabiliū
suoz. xps enim cū hoc sacramentuz instituerit expsse dixit. Hoc facite in
mea comemoracione matt. xxvi°. discipulus. Esta auctas qua alle
gas. s. escam dedit timentibus se exponit' ab hebreis de mana q fuit
esta data adeo pplo suo ut habetur exodi xvi°. ca. ad quod dicit q adap
tant vba psalmiste mag q ad nostrū sacramentuz pmo ex hoc q non
dixit psalmista escam dedit timentibus se. sz escam dedit. Ex quo dicit
q psalmista loquebat' de preterito nō aut de futuro. Iste dicit q mana
fuit datū pplo eo q deus iniustus fuit eis ne infame fierent p desertum
qd non sic visitaretur de heucaristia de qua pripe scdz eos diceretur
Misericors et miserator dns q nō p mediaz hec esca fuit data sed in me/

§ de ps. psalmo memoria fecit mirabil' suoz. e. d. ti. se

(c) 2006 Ministerio de Cultura

moysen mirabilium. Magister. ¶ Verum est quod hebrei exponunt hoc de
manna sed bene intuenti illum psalmum secundum suam expositionem litteralem 157
adaptatur proposito nostro non obstantibus eorum cavillacionibus Nam hoc quod dicitur pro
quod psalmista loquitur de preterito d. escam dedit, non facit aliquam difficulta-
tem cum prophete sepissime loquantur de futuro ad modum preteriti propter prophetie certi-
tudinem ut patet in innumerabilibus locis scripture sacre hoc etiam quod deus providit
ipso populo christiano de hoc sacramento pertinet ad divina mediam secundum quia quando de ab-
sencia corporali christi in ecclesia merito contristaretur populus fidelium nisi per
singularem consolacionem ipsius presencie in hoc sacramento spirituale solacium haberet Unde
in officio institucionis eius legitur quod in hoc sacramento de absencia christi habet solacium
singulare et de hoc etiam exponitur uno modo illud verbum christi matthei xxviii. Ego
autem vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummacionem seculi. Ad magnam enim divi-
nam mediam pertinet quod christus semper presencialiter adsit sue ecclesie. Unde si vis
exposicionem predictam amplius et totius psalmi plene habere vide postillam
nicholai super hunc psalmum cum addicione que ibidem ponitur et ibi videbis quod
ista allegatio est propria et litteralis ad propositum. ¶ Idem etiam habetur in psalmo qui
incipit Expectans expectavi dominum. Ubi de reprobacione sacrificiorum an-
tique legis dicitur. Sacrificium et oblacionem noluisti etc. Et sequitur in
persona christi Aures autem perfecisti mihi. scilicet ad obediendum quia christus in passione
factus est obediens usque ad mortem. Idem in aliis locis que causa
brevitatis obmittuntur.

In capitulo xvi° agitur de multitudine nominum huius sacramenti que multitu-
dinem effectuum eius salubrium denotat ex qua excitari debet devocio ipsum
spiritualiter sumencium. Discipulus.

Habeo mentem tuam circa hoc sacramentum per quam mihi ostendis quod est
sacrificium verum et deo acceptissimum secundum se quod non pertinebat
ad sacrificia antiqua ex quo habetur quod christus implevit legem in hoc sacri-
ficio supplendo quod deerat in antiquis. Sed miror quare hoc sacrificium multis
nominatur nominibus presertim cum sit unum in se individualiter quantum ad rem con-
tentam et non plura sicut in veteri lege erant plura inter se distincta non
solum secundum individuum sed etiam secundum speciem unde sufficiebat ipsum nominari sacrificium
tantum. Magister. Si bene consideras hoc sacrificium racionabiliter di-
versis nominatur nominibus secundum diversas eius excellentes proprietates seu nobilissimos
effectus que quidem nominaciones excitative sunt devocionis fidelium unde hoc sacramentum.

De diversa noia sacri altaris quantum ad diversos respectus

eucharistia vocatur quod idem est quod bona gracia. Nam licet in omnibus sacramentis eccle gracia conferatur attribuitur tamen huic hoc nomen eucharistia antonomasice. In quo continet xpm plenum gratia ex cuius plenitudine omnes gratiam accipimus ut Joh primo ca. Item inquantum est commemoracione dominice passionis que fuit verum sacrifficium post quod nullum sacrifficium deo est acceptum nisi per ipsum pro eo sacrificium simpliciter noiatur. Nominatur etiam sacrifficium laudis ut cum dicitur in psalmo. Immola deo sacrifficium laudis et sacrifficium laudis honorificabis me rationibus supradictis. Noiatur etiam sacrifficium justicie ut cum dicitur in psalmo sacrifficate sacrifficium justicie etc. et alibi tunc acceptabis sacrifficium justicie inquantum devocio per ipsum recte supplitur attrescit quecumque devotio est actus religionis ut in 2a. 2e. q. lxxxii. religio autem est pars justicie ut in eadem q. lxxxi. Item inquantum per ipsum xpo coniungimur et eius carne et sanguine participantes simul et per ipsum unum ad invicem noiatur sacra communio. Item inquantum nos reficit in via spirituali ut in eius virtute ad fruicionem divinam que est in patria pervenimus communiter quo de helia figurative dictum est et ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem dei viaticum noiatur ut supra eadem divine quequidem fruicio per ipsum viaticum prefigurabatur ut supra. Considerandum est igitur quam magna multitudo dulcedinis in hoc sacramento absconditur in quo non solum gratia sed fons totius gratie continetur. Similiter et in eo summum sacrifficium veteris commemoratur. Similiter et per ipsum xpo verum coniungimur et in ipso ad invicem unimur. Similiter et per ipsum fortitudinem spiritualem ad divinam fruicionem perveniendi accipimus per quod vite acceptum pignus quodammodo future glorie figurative nobis datur. Et sic habes quod multitudo noiationum huius sacrosancti multitudine devote dulcedinis in corde ipsum spiritualiter sumentis excitari debet

Distinctio quarta de secretissimo scripturarum circa differentia inter modum vivendi patrum antiquorum scilicet sanctorum patriarcharum et aliorum sub antiquo testamento viventium ante adventum xpi et inter patres et justos qui post xpi adventum fuerunt et continet. ix. ca.

In primo ca. continuantur ea que dicta sunt de sacramento altaris addicenda circa differentiam inter modum vivendi sanctorum utriusque testamenti.

In ca. secundo redditur alia racio quare antiqui patres bonis temporalibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut contrarie videbantur adherere et non sunt novi testamenti qui contrarie consilia euangelica sequuti sunt.

In iii° ca° ostenditur quod consilia euangelica licet non sunt ad salutem necessaria sunt tamen valde utilia et ibidem redditur racio quare huius consilia non fuerunt antiquis data explicite.

In capitulo iiii° ostenditur quod consilium de desertione temporalium est utile ad deo adherendum implicite continetur in veteri testamento.

In ca° v° ostenditur quod continentiam esse laudabilem et opportunam ad diuina suscipienda in veteri testamento saltem implicite traditur.

In ca° vi° ostenditur quod obediencia prout cadit sub voto religionis est virtuosa et laudabilis et etiam implicite in antiquis documentis traditur

In vii° ca° ponuntur quedam obiectiones phariseorum contra vos iustos seu sanctos nostre religionis qui per ieiunia et abstinentias frequenter se affligunt et quidem obiectiones ibidem soluuntur.

In ca° viii° ostenditur quod auctores in quibus rabbini phariseorum fundantur ad reprobandas abstinentias et ieiunia nostre religionis nichil faciunt pro eis.

In capitulo ix° agitur de differencia victorie antiquorum patrum ad victoriam patrum novi testamenti.

In capitulo primo continuantur ea que dicta sunt de sacramento altaris ad dicendum certam differenciam inter modum vivendi sanctorum utriusque testamenti.

Discipulus.

Percipio prout possum quantum fragilitas nostre mentis sufficere valet quam magna multitudo dulcedinis spiritualis in sacramento altaris supradicto abscondita est secundum quam devocio ipsum spiritualiter sumentium maxime excitari habet Ex quo cogito quod forte huius tam viri sancti sub lege nature seu sub antiquo testamento viventes qui huius sacrificium seu sacramentum realiter non habebant nisi tantum figuraliter si sacrifi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eius brutorum animalium occisorum vtebantur non leguntur communiter tam deuoti fuisse deo sicut sancti noui testamenti qui ex vsu debito huius sacrificii tam excellentissimi deuotiores deo. vnde se ostendunt videmus enim quod in primordiis ecclesie tanta deuotio in ipsis fidelibus demonstrabatur quod quamplurimi eorum et fere omnes omnia bona temporalia relinquebant vt christum seu eius doctrinam sequerentur ex quo manifeste ostenditur quod tanta in eis vigebat christi deuotio quod omnia terrena pro ipsius amore seu sequela contempnebant nec solum hec faciebant etiam bona corporis que maiora sunt bonorum respectu exteriorum fuerunt enim in primitiua ecclesia et etiam post quamplurimi martires qui in suis corporibus crudelissima martiria pro fide christi sustinuerunt similiter et virgines deo dicate quamplurime. quod tamen de sanctis antiquis minime seu rarissime talia leguntur fuerunt etiam principes eorum omnes fere adherentes mundi diuitiis et in eis habundantes ut patet de abraam patriarcha qui de excellentissimis viris antiqui testamenti fuit de quo legitur genesis xiii. capitulo erat autem abraham diues valde de inpossessione argenti et auri. et sic de multis sanctis illius temporis princeps autem apostolorum de se dicebat actuum iii. capitulo Argentum et aurum non est mihi vnde generaliter loquendo paupertas voluntaria que valde commendatur in statu noui testamenti in antiquo tamen minime legitur commendari quod ad virtutem huius sacrosancti sacrificii meo iudicio saluo semper meliori attribuendum est. Nam licet in vtroque statu fuerunt sancti viri. non tamen in vtrisque equalia deuotionis signa sunt ostensa in antiquis enim qui non habebant sacrificia in quibus tanta dulcedo deuotionis abscondita esset deuotio non ad tantum gradum ascendere videbatur vt ad dimissionem bonorum temporalium nec ad martiria seu virginitatem attingerent sicut in hiis qui sub nouo testamento deo militant et hec vt existimo ratione predicta. Magister. ¶ Existimatio tua satis videtur rationabilis in collecta enim prima de corpore christi legitur quod ecclesia a deo petit vt per venerationem debitam huius sacramenti fructus redemptionis christi in ipsis fidelibus iugiter senciatur opera autem virtutum secundum Ambrosium in prima 2e q. lxx. dicuntur fructus eo quod suos possessores sancta et sincera delectatione reficiunt sunt igitur fructus redemptionis christi opera virtutum illarum que per commutationem passionis christi per quam nostra redemptio celebrata fuit efficiuntur. in ipso enim summa paupertas voluntaria et summum martirium et summa virginitas procul dubio fuerunt. Ex quibus fructus similes in suis fidelibus per virtutem huius sacramenti debite suscepti iugiter senciuntur prout per te dictum est. Vnde ad considerationem tuam amplius potest illud psalmiste. Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique holocausta.

De fructu huius sacramenti altaris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non delectaberis. In quo reprobatio sacrifficiorum demostratur antiquorum quidem sacrifficia solum ex opere operante ut dictum est deo placebant et ideo statim subdit. Sacrifficium deo spiritus contribulatus etc. q. d. holocausta nostra delectant deum secundum quod non nisi inquantum offerunt ab spiritu contribulato et corde contrito et ut designaret quod futurum erat in ecclesia dei sacrifficium seu holocaustum per se deo acceptum ideo petit. Benigne fac domine in bona voluntate tua syon ut hedifficentur muri ihrlm. quod de ecclesia xpi proprie futura intelligendum est in qua sacrifficium iustitie offerendum erat pro quo sacramentum altaris ut supradictum est intelligitur de quo dicit tunc acceptabis sacrificium iustitie etc. et quia virtute istius sacrifitii fideles ad maxima imitationem xpi quod per martirium perficitur attingere debebant ideo subdit. Tunc imponent super altare tuum vitulos quod secundum glosam intelligitur de sanctis martiribus qui proprie sicut in statis se ipsos quasi in altare dei per modum holocaustorum ascendunt quod satis concordat cum tua extimatione. Et scias quod licet predicta extimatio tua sit racionabilis ut dictum est est tamen citra defficientia supradicta alia propria consideratio ut patet scripturas sacras scrutanti.

Incipit secundo redditur alia racio quare antiqui patres bonis temporalibus ut communiter videbantur adherere et non sancti novi testamenti qui communiter consilia evangelica sequuti sunt.

Discipulus.

Tu dica mihi queso causam illam quam dicis esse aliam ab illa supra dicta. Nam animum meum quedam admiracio vehementer pulsat quod talis est. cum enim fides antiquorum et modernorum ad necessitatem salutis pertinens una et eadem sit nisi solum inquantum quedam que antiqui crediderunt ut futura moderni credunt ut iam preterita ut in Constat autem quod ex recta fide mentium pietas sequi debet actionum consequens videtur quod in appetitu seu contemptu temporalium bonorum esset equalitas vel saltem magna similitudo inter sanctos utriusque testamenti Cuius oppositum manifeste legimus. In gestis enim sanctorum antiquorum communiter reperitur quod adherebant temporalibus bonis et in illis assidue cogitabant gaudentes de ipsorum licita acquisitione et de eorum amissione valde dolentes. legitur enim de Iacob patriarcha quod cum credidisset Ioseph filium suum fuisse mortuum indutus est sacco et lugebat per multos dies nec aliquo modo consolari volebat gen. xxxvii. de moyse etiam legitur quod affligebat valde de afflictione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

populi israelitici in tantum quod deo dicebat. Domine cur afflixisti populum tuum quare mi-
sisti me etc. Exo. v. ca. De Josue autem legitur quod eo quod aliqui de exercitu israel
terga verterunt ab hostibus quod scidit vestimenta sua et zelose dice-
bat deo quid dicam videns israelem terga vertentem Josue vii ca. hec et multa
similia scripturas scrutanti patent ex quibus habetur quod antiqui non pa-
cienter tollerabant temporalia mala. cuius contrarium in discipulis christi
et eorum sequacibus frequenter reperitur gaudebant enim cum de bonis temporalibus
expoliabantur propter deum unde ad hebre. x. ca. rapinam bonorum vestrorum cum
gaudio suscepistis. Nec solum hoc sed eciam in iniuriis et contumeliis
pro nomine christi sustinendis. unde act. v. ca. Ibant apostoli gaudentes a con-
spectu consilii quoniam digni habiti sunt pro nomine ihesu contumeliam pati.
Nec solum hec sed eciam tormenta gravia usque ad mortem ipsam cum magna
paciencia et non modica cum mentis hilaritate sustinebant ut in gestis mar-
tirum latius continetur. Non igitur immerito querenda videtur esse racio tante
differencie inter sanctos utriusque testamenti quorum fides salutifera eadem
fuit ut dictum est **Magister.** Ad istam tuam admirationem tollendam
presupponere debes quod sicut in scienciis oportet ordinate procedere sic ut ex no-
tioribus incipiat disciplina ut in i. phisicorum et in aliis locis docet philosophus ita
etiam oportet quod qui inducere vult hominem seu populum ad observancias
legum seu preceptorum cum incipiat movere ex illis que sunt magis in eius af-
fectu pueri enim qui non dum habent plenum rationis usum non provocantur
ad aliquid faciendum seu addiscendum nisi puerilibus munusculis que in eorum

Nota quod in veteri lege populo adhuc rudi dabantur promissa temporalia et in nova populo iam adulto spiritualia promittuntur quia iam sunt maiora

affectu magna bona extimantur. Cum tamen ad perfectam pervenerint etatem
despectis puerilibus moventur ad aliquid faciendum sub spe maiorum bonorum
ut puta diviciarum seu honorum ~~ut puta diviciarum seu honorum~~ et huiusmodi. constat
autem quod lex vetus disponebat ad christum sicut imperfectum ad perfectum eo quod dabatur
populo rudi et imperfecto in preparatione ad perfectionem que futura erat per christum qua
ratione populus ille puero sub pedagogo existenti comparatur ad gal. iii. ca. Im-
perfectorum autem est temporalia bona in magna extimacione habere. perfectorum autem
est quod temporalibus contemptis in spiritualibus bonis tamen finem constituat et ideo sub
veteri lege existentes qui tamquam imperfecti temporalia querebant. et eis adhere-
bant oportebat ut per temporalia promissa inducerentur ad deum qua ratione
promissiones que in veteri lege continentur communiter sunt de bonis temporalibus
que in affectu hominum imperfectorum magna reputabantur et sic ex talibus
adeptis valde gaudebant et in eorum amissione vehementer contristabantur
Secus est de fidelibus sub novo testamento existentibus quibus tamquam per-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pfectis nō p bona temporalia q̄ minima sūt inducunt ad legis obserua
ciam s3 p spūalia que in maxia sūt vnde aplus ad philipen iij. cap. Que
quidem retro sūt obliuiscens ad anteriora me extendo quicūq3 igr̄ pfecti su
mus hoc sentiamus vn̄ de isti de bonis temporalibus adeptis vel amissis non
multū gaudebant nec tristabant s3 solū de spūalibus ex quibus dilige
ter consideratis hs rōnem supdicte differēe. Discipulus Hec racio
tua satis videt sufficiens quātum ad differencia vtriusq3 ppli in cor
pplus enī antiquus indubie rudis erat et impfectus ut ex eorū gestis satis
patet Nichilomin tamē inter antiquos erant aliqui viri pfecti de abraa
enī legit gen. xvij. cap. ambula coram me et esto pfectus et de nu. xij.
cap. Seruus meus moyses in tota domo mea fidelissimus est. ore enī
ad os loquor ad eū et palam non p enigmata et figura dnm̄ intuet
Ex quibus aug. concludit q moyses tante pfectionis fuit ut in hac vi
ta deū videret p essentiā qd maxime pfectionis est. Non igit modi
ca ad myracione videt dignū quomodo pdicti et eorū similes non
legunt in aliquo mūdum contempsisse nec temporalia bona pter dm
relinquere s3 huiusmodi bonis sicut alii simplices adherere nō enī dicē
dum est q tales erant rudi seu impfecti cū de eis scriptura sacra oppo
testat. vellem igit de hoc amplius ate erudiri. Magister Ad h.
qd queris sane intelligendū presupponere debes q pfectio spūal vite
non consistit essencialiter in dimissione diuiciarū et v̄ginitate ser
uanda et huiusmodi licet ista sint via ad pfectionem facilius seu securius ad
quirenda sic aliqua sūt que iuuant seu pficiunt ad sanitatē corporalem
habendam q tamē non sunt ad hoc necessaria nec etiā in eis consistit esse
cialiter corporalis sanitas. Et ideo de huiusmodi dimissione temporalium non le
gitur xp̄s dedisse preceptū qd necessitatē imponit s3 tm̄ consiliū qd
nō de necessitate datur s3 de vtilitate vnde possibile est q aliquis diuicias possides
habeat pfectionē spūalem ideo p caritatē q in statu vie ptinet ad here
re. in tali enī adhesione pfectio caritatis essencialiter consistit vn̄ psalmista
mi aut adherere deo bonū est. vn̄ et abraam et moyses et alii sci patres
antiqui licet nō legunt temporalia relinquisse Nichilominus tenendum est ipos
fuisse pfectos sicut multociens expit' q aliquis sanitatē corporalē pfecta
acquirit etiā non suando medicorū consilia q de iuuatibus ad sanitatē dantur
ymo ex h. q aliquis pfecta sanitatē acquirit sine huiusmodi medicinalibus consi
liis fortioris nature esse iudicandū est q ille qui nō potest acquirere seu
conseruare sanitatē nisi talia consilia sequat vt in libro phi de celo et

Q pfectio spūalis vite essencial consistit in caritate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mundo. Unde si bene scrutatus fueris saluatoris verba circa euangelica consilia clare reperies quod non imponunt necessitatem sed propositionem eius cui dabantur ea relinquit dicit enim si vis perfectus esse vade et vende et cetera. Matthei xix capitulo. Ex quo patet quod non necessitatem imponendo sed solum consiliando hoc dicit non enim dixit si vis saluus esse vel si vis ad vitam ingredi etiam sed si vis perfectus esse. Similiter in hoc quod subdit et sequere me. satis innuit quod in sequela Christi perfectio essentialiter consistit dimissio vero diuiciarum non perfectio sed perfectionis via est. et sic intelligit istum passum Sanctus Thomas et alii doctores. Abraham igitur qui diuicias possidebat perfectus fuit non enim habebat animum diuiciis retentum sed totaliter quantum in statu vie possibile est deo coniunctum unde si diligenter verba domini ad eum intelligens dicentis Ambula coram me et esto perfectus satis reperies quod perfectio abrahe in ambulando coram deo cum perfecte amando usque ad contemptum sui et omnium suorum consistit quemquidem contemptum in ymolacione filii sui unigeniti maxime demonstrauit manifestum est enim quod abraham prediligebat filium suum unigenitum quam omnia bona sua exteriora dicebat enim ad deum domine quid dabis mihi et ego vado sine liberis et ibidem infra. Ecce mihi non dedisti semen et vernaculus meus heres meus erit. Et tamen ipse habebat ad imperium iussum domini volebat ymolare filium quem tam diu desiderauit habere. Unde et ibidem dictum est ei quia fecisti rem hanc et non pepercisti filio tuo propter me benedicam tibi et cetera. usque ibi et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre. in quibus verbis facta est promissio abrahe de Christo qui semine suo nascituro in quo omnes gentes secundum sufficienciam spiritualiter ut apostolus dicit   ca. Non igitur dubitandum est quod bona exteriora abraham propter deum dimisisset qui in ymolacionem filii tam prompte propter deum facere intendebat Similiter et de moyse legitur quod in tantum proximos diligebat propter deum quod pro remissione peccatorum populi deum deprecans dicebat Aut dimitte eis noxam hanc aut si non facis dele me de libro tuo quem scripsisti quomodo autem intelligatur talis delectio potest haberi ex ... xxxii. non est propius locus tam in postilla quam in addicione Et quomodocumque exponatur ex hoc loco manifeste habetur quod caritas moysi ad proximos propter deum erat tam intensa. quam possibile erat in statu vie. Et sic non est dubitandum quod moyses bonum populi spirituale sibi. et de dd legitur. ii. regum vltimo quod cum vidisset angelum percucientem in populo dixit deo ecce ego sum qui peccaui isti que oues sunt quid fecerunt vertatur obsecro manus tua contra me et contra domum patris mei. Ex quo patet quod in ipso dauid virtus caritatis sic erat ordinata quod prediligebat mortem temporalem sui et suorum plusquam mortem populi qui non peccauerant in illo peccato et

Nota quod in antiqua lege sancti preferebant bona temporalia immo et vitam corporalem proximorum si necesse fuisset propter deum amisissent. sic sancti noue legis. ut patet in littera

et sic non est dubitandum quod david reliquisset omnia bona temporalia quibus vita corporalis perficitur propter deum et proximum. ¶ Ex premissis igitur habes quod antiqui patres et si non leguntur reliquisse temporalia prout in consiliis evangelicis continetur que ad viam perfectionis pertinent non ex hoc tenendum est quod ipsam perfectionem spiritualem non haberent. ¶ Licet mirari debes ex hoc quod antiqui patres non leguntur mundum contempsisse seu bona temporalia Nam quia ex ruditate populi oportebat eos per promissionem bonorum temporalium potius ad observantiam legis inducere ut iam dictum est ideo necesse erat ut temporalia bona per quorum promissiones rudes et simplices inducere ad spiritualia conabantur tamquam preciosa viderentur reputare ille enim qui puerum per munusculo parva vult ad aliquod bonum inducere oportet quod illud munusculum ut magnum et preciosum puero ostendat ut puer per illud attrahatur ad bonum si enim illud munusculum puer ille vile esse ostenderet sicut esset in rei veritate nequaquam promissione illius munusculi puerum promoveret isto igitur modo antiqui patres temporalibus bonis videbantur adherere sic ceteri ut vulgares rudes temporalia bona magna esse existimarent et sic per talium promissiones ad spiritualia bona inducerentur.

In capitulo tercio ostenditur quod consilia evangelica licet non sunt ad salutem necessaria sunt tamen valde necessaria utilia et ibidem redditur ratio quare huius consilia non fuerunt antiquis data explicite

. Discipulus.

Si consilia predicta que tu dicis solum viam perfectionis demonstrare non sunt ad salutem necessaria eo quod perfectio etiam sine illis haberi possit ad quid ergo predicta consilia data sunt cum sine eis ut dicis perfectio haberi possit. Magister ¶ Manifestum est quod licet ad victoriam quandam de adversario non sit necessarium armis uti militaribus legitur enim de sampsone quod cum mandibula asini interfecit quam plures philisteos iudicum xv° capitulo similiter et david devicit philisteum sine armis militaribus cum sola fundibula primo regum xvii° capitulo non tamen ex hoc sequitur quod non sit consilium utile militantibus ut armis competentibus utantur in bello pauci enim sunt qui inermes triumphum belli obtineant nec etiam sua secure possideant xi luce xi° capitulo si fortis armatus custodit atrium suum etc. Unde et consilia evangelica de dimissione temporalium et huius valde utilia sunt illa enim que in consiliis continentur evangelicis sunt quasi arma contra spirituales nequicias que impediunt perfectionem vite spiritualis et ideo summe utilia sunt perfecti pro inferioribus quod ex huius temporalibus ut plurimum impediuntur a consecu-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

R. quare discipulo racio datur quare consilia euangelica in veteri lege explicite non fuerunt data

cione spiritualium ut dictum est supra licet talia consilia quandoque non sint necessaria
quo ad fortes et robustos qui radicati sunt in caritate dei ut patet expeditus
storum antiqui testamenti exemplis. Discipulus. Si ergo consilia prout tu dicis
utilia sint specialiter infirmis qui modicum habent de virtute congruum videretur
quod huius consilia fuissent data antiquis qui communiter ut supradictum est erant
rudes et imbecilles in spiritualibus unde tales pocius indigebant consiliis quam isti
qui iam non ut parvuli sed ut adulti iudicantur unde apostolus ad hebre. v° ca°
fidelibus noue legis qui ad huc imbecilles circa spiritualia erant dicebat
facti estis quibus lacte opus sit non solido cibo. Magister. Racio autem
quare consilia euangelica non leguntur in antiquo testamento expresse dicta
potest esse dupplex, prima quia inter consilium et preceptum talis differencia communiter
assignatur scilicet quod preceptum necessitatem importat. consilium autem in optione eius
cui datur est impositum unde in lege noua que est lex libertatis conuenienter sunt
ad dicta consilia preceptis non autem in veteri lege que lex servitutis erat et hec
racio habetur p. 2e q. Alia racio potest ad hoc assignari et est talis
Nam antiquus populus sic erat rudis quod spiritualia valde difficiliter capiebat
et temporalibus communiter adherebat. unde si talibus expresse dimissione temporalium
proponeretur tamquam valde utilem tunc tales ex sui ruditate aculeum diuino fa-
ciliter recederent legitur enim matth. xix° ca° quod cum christus de consiliis ad per
fectionem pertinentibus expresse loqueretur ut dicendo adolescenti Si vis per
fectus esse etc. quod ille abiit tristis. Similiter et cum discipulis dixisset de
consilio continencie Sunt eunuchi qui castraverunt se propter regnum celorum illi dixe
runt quis ergo poterit saluus esse. Si igitur isti qui doctrinam salutiferam
ab ipso christo immediate audiebant eius miracula continue videntes tunc hoc
tamen ex talibus consiliis contristabantur seu turbabantur quanto magis sentiendum
est de populo illo antiquo qui puero sub pedagogo existenti comparatur ad gal
iiii°. unde talia consilia non conueniebat ut talibus darentur expresse sicut populo
noue legis in quibus communiter gratia habundancius data est per christum iuxta illud
Jo. primo lex per moysen data est gratia et veritas per ihesum christum facta est et ita
hoc notare debes quod licet consilia predicta in antiquo testamento non fuerunt
expresse data propter raciones predictas Nichilominus tamen talia consilia esse ad
perfectionem utilia implicite ibidem continetur licet phariseorum turba hoc non
senciat

In capitulo iiii° ostenditur quod consilium de dimissione temporalium est uti-
le ad deum adherendum implicite continetur in veteri testamento.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Discipulus.

E clara mi rogo quomodo consilia euangelica implicite in
veteri testamento contineantur. Magister. Ad ista stu
dium attendere debes q sic de hiis que sunt de necessitate salutis cre
denda ad que naturalis ratio humana minime attingit sic est miste
rium trinitatis individue et misterium incarnacionis xpi similiter et
ultimum premium beatorum non traduntur in veteri testamento expresse propter
debilitatem intellectus illius populi vt supradictum est Nichilominus tamen
predicta traduntur implicite seu figurative in tantum q habentes sensus
spirituales exercitatos possunt illa percipere/ sic eadem racione in agibilibus illa
que cadunt sub consiliis euangelicis ad que implenda homines modice
virtutis seu consideracionis difficiliter attraherentur talia non tradun
tur in veteri lege expresse Nichilominus traduntur implicite vnde si scripturas
antiquas diligenter scrutatus fueris reperies q paupertas
pertinet ad illos qui ad cultum divinum singulariter deputantur et hec
vt liberius et expediti se haberent ad obsequium divinum tribus enim le
vi qui ex ordinacione divina fuit separatus ab aliis tribubus vt ministerio
dei deputaretur ideo fuit sibi prohibitum habere possessiones seu hereditates
cum ceteris legitur enim deutro x° ca°. eo tempore separavit dominus tribum levi
vt portaret archam federis domini et staret in ministerio coram eo ac bene
diceret in nomine illius vsque in presentem diem. quobrem non habuit levi par
tem nec possessionem cum fratribus suis quia ipse dominus possessio eius est h ibi. Ex
quo habes manifeste q dimissio terrenorum propter dei obsequium virtuosum est
et laudabilem alioquin non fuisset hec singulariter impositum tribui levi que
inter alios divino cultui assignabatur. Discipulus ista que proponis vlteriori
indigent declaracione: paupertas enim levitarum non erat per dimissionem omnium tem
poralium bonorum. sic ad consilium euangelicum pertinet de quo math xix° ca°. va
de et vende omnia que habes etc. levite enim habebant decimas omnium fructuum
in mercedem laborum suorum. vnde numeri xviii° ca° legitur filiis autem levi dedi
omnes decimas israelis in possessione pro ministerio quo serviunt in tabernaculo
federis constat autem q ille qui omnes decimas tocius israelis habebant non de
bent dici pauperes nec omnia bona exteriora deserentes Sed pocius divites possunt
dici. Magister. Ad istam tuam obiectionem tollendam presupponere habes
generaliter q sic illa que figurative traduntur in veteri testamento de creden
dis non sunt omnino similes rebus per ea figuratis sed multum differentes
alioquin essent eadem sic inter implicitam tradicionem eorum q in veteri testamento

Nota q paupertas in veteri testamento pertinebat ad illos qui ad cultum divinum deputabantur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota de decimis

scripturis solum debes scire q de huiusmodi decimis varij varia senserunt fuerunt
quidam opinantes q tres decime debebant dari in quolibet anno vna s. pro
leuitis de qua leuitici xviij°. filijs leui dedi omnem decimam israelis etc. ut
fuit allegatum Secunda vero decima erat retinenda apud dominos prediorum
ad hoc ut ipsam uel pretium eius portarent in ierusalem et ibi expenderentur
in victualibus ad votum dominorum eam portantium de qua decima habetur
expresse deutero xiiij°. ca°. ubi dicitur decimabis omnem fructum seminis
tui et comedes coram domino deo tuo in loco quem elegerit etc. Tercia
vero decima erat danda peregrinis pupillis et viduis et huiusmodi pauperibus ut
infra in eodem ca°. et secundum hanc opinionem ad leuitas pertinebat in quo
libet anno preterquam in anno vij°. s. sabbati vna decima integra. Sed licet
hec opinio satis possit in littera fundari non tamen sic tenetur communiter ab hebre
is quibus in similibus qui non respiciunt fidem nostram assentiendum est pre
sertim cum racio dictat q tres decimas in quolibet anno soluere seu separare
esse grauissimum videmus enim per experienciam q fideles christi ut plurimi vnam
solam decimam difficiliter dissoluunt et hoc in aliquibus regionibus quia in
multis alijs nullam soluunt decimam. Unde secundum doctrinam communem hebreorum
predicte tres decime aliter sunt intelligende. Ad cuius declarationem sciendum
q in qualibet ebdomada annorum erat vnus annus sabbati terre in quo non
licebat seminare nec colere terram et fructus illius anni erat communis tam ho
minibus quam bestijs agri ut habetur leuitici xxv°. et sic in illo sabbato terre
non dabantur decime cum fructus terre non erat proprius alicuius sed occupanti seu
comedenti concedebantur in sex vero annis cuiuslibet ebdomade decime da
bantur cum fructus terre isto modo Nam primo anno decime debebantur
leuitis Secundo vero anno decime assignabantur dominis s. decimantibus ad hoc ut
eas vel precium earum comederent in ierusalem. In tercio vero anno decime daba
tur pauperibus et iste ordo seruabatur in tribus annis sequentibus cuiuslibet
ebdomade ita q in iiij°. anno decime pertinebant ad leuitas in v°. vero ad
ipsos dominos decimantes in vj°. pertinebant ad pauperes Unde cum legitur leuitici
xviij°. ca°. filijs autem leui dedi omnes decimas israel hoc est intelligendum
in primo anno et iiij° cuiuslibet ebdomade tantum cum autem dicitur deutero xiiij°. de
cimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos sin
gulos et comedes in conspectu domini dei tui in loquo quem elegerit etc. et infra
cum autem longior fuerit via et locus quem elegerit dominus deus tuus nec pote
ris ad eum hec cuncta portare vendes omnia et in precium rediges portabis
que manu tua et proficisceris ad locum quem elegerit dominus deus tuus et emes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

163

ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit et comedes etc. hoc intelligitur de decimis 2ª et 4ª anni cuiuslibet ebdomade ad dominos decimantes pertinentibus. Cum autem in aliis locis dicitur quod decime erant dande peregrinis pupillis et viduis et huiusmodi prout in dicto capitulo et in aliis hoc ad hec intelligendum est de decimis 3ª et 6ª anni que ad pauperes pertinebant ut dictum est et sic intelligunt omnes hebraici expositores tam antiqui quam moderni distributiones decimarum et quod in fine cuiuslibet triennii domini predictorum debebant computare decimas illorum trium annorum predicti perfecte haberent portionem suam modo supradicto. Idcirco legitur deutero xiiii. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum anno decimarum iii. dabis leuite et advene pupillo et vidue et comedant intra portas tuas et saturentur. In quo loco non fit mentio de portione propria pertinenti domino decimanti ut dictum est quod illa erat sua ad predictum usum sed fit mentio de leuita cuius erat decima primi anni et de peregrino et vidua etc. cuius erat decima tertii. Ex quibus patet quod ad leuitas non pertinebant decime cuiuslibet anni sed solum decime duorum annorum scilicet primi et quarti in qualibet ebdomoda septem annorum et sic presumendum est quod ex ista decima leuite non essent diuites. Nam cum tribus leui esset xii. pars seu xiii. totius israel et tamen non haberet aliquas possessiones sicut cetere tribus ut dictum est, constat quod decima duorum annorum tantum in qualibet ebdomoda non corresponderet eis ad totalem sufficientiam vite. Sed semper essent indigentes seu egeni. Unde in sacra scriptura leuite cum pauperibus et peregrinis et huiusmodi connumerantur deutero xii. capitulo. Gaudebitis cum domino deo vestro vos et filii et filie vestre et famuli et ancille. Et leuita qui in portis vestris est et non habet partem nec hereditatem vobiscum. Item in eodem xiiii. Veniet leuita qui non habet partem nec hereditatem tecum et peregrinus et orphanus et vidua et comedent etc. Et sic in quampluribus locis ex quibus patet quod leuite ut pauperes reputabantur inter omnes tribus israel quecumque paupertas dispositione diuina fuit tribui leui assignata eo quod erant deputati ad ministerium diuinum prout habetur deutero x. ut supra est allegatum. Ex quo ulterius sequitur quod distinctio temporalium bonorum exteriorum pertinet ad eos qui deo et suis obsequiis mancipantur quod est propositum. **Discipulus.** ¶ Paupertas leuitarum etiam prout tu eam exponis nullomodo est similis paupertati que in consiliis euangelicis continetur in illa enim nihil debet remanere prout legitur enim de apostolis mat. xix. capitulo. Nos qui reliquimus omnia et secuti sumus te. Et in xix. Vade et vende omnia que habes etc. Ubi quod omnia dimitti debent nihil sed remanere ubi et si predicte decime duorum annorum tantum in ebdomoda non presu-

Nota de paupertate leuitarum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mant sufficere ad sustentacionem sufficientem leuitarum sufficiunt tamen ad excludendum ab eis paupertatem ut est manifestum. Magister ¶ Si decime dictorum annorum praedictorum que ad leuitas pertinebant essent singulariter assignate ita quod quilibet leuita haberet certam porcionem assignatam sibi de illis decimis sic modo sunt eciam ubi decime dantur clerici communiter habent porciones suas assignatas in diversis locis vel in eodem secundum certam taxacionem Sic vere esset quod leuite non deberent dici pauperes secundum quondam desercionem temporalium etiam si porcio sua non esset sibi sufficiens. Sed sic pertinebant decime illorum dictorum annorum leuitis quod nullus eorum habebat aliquam porcionem certam. Nam proporcione seu libertate dictorum decimantium erat soluere decimas ad leuitas pertinentes cuicunque leuite maluissent. Unde si omnes darent decimas suas uni leuite tamen nulli eorum tenerent dare decimas et sic nullus eorum dici debet habere proprium in decimis quod erant quasi omnibus communia. habere autem proprium in communi tamen non semper excludit racionem paupertatis ut patet hic 2a. 2e. q. lxxxviii. articulo vii. In primitiua ecclesia etiam tempore apostolorum a quibus religio assumpsit exordium omnia erant eis communia actuum iiii. capitulo. Unde habuit primitiue paupertati quodammodo assimilatur paupertas leuitarum et hoc in duobus primo in habendo aliquid in communi. 2o. in non habendo bona immobilia quia tempore apostolorum fideles vendebant talia bona. Unde etiam si stricte paupertas leuitarum non sit omnino similis tamen satis sufficit ad ostendendum quod dimissio terrenorum utilis est ad herendum deo seu ad vacandum diuinis obsequiis Nec obstat praedictis quod in promissionibus legis antique populo facte indigens et mendicus non erit inter uos. deuteronomii xv. capitulo et infra. xviii. et feneraberis gentibus multis etc. Ex quibus apparet quod paupertas non est laudabilis sed pocius habundancia diuiciarum Nam ista et similia pertinent ad racionem status illius populi qui per promissiones temporales erant reducendi ad opera uirtutum ut iam dictum est Sed ad inueniendum quod desercio terrenorum est utilis ad deo adherendum satis ostenditur per paupertatem leuitarum superdictam.

In capitulo v. ostenditur quod continenciam esse laudabilem et opportunam ad diuina suscipienda in veteri testamento saltem implicite traditur

Discipulus.

Sufficiunt in praedicta ad ostendendum quod desercio temporalium sit utilis vel opportuna ad vacandum deo seu ad herendum ei perfectius ad eos qui alios habent docere legem diam sic de leuite. legitur deuteronomii xxxiii. capitulo. docebunt iudicia tua iacob et legem tuam israel. sic est in hebreo Sed ad huc scripturas scrutando antiquas non inuenio quod eo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tinentia sit ibidem commendata. In tantum quod sit licitum et multo magis meritorium ut homo a contrahendo matrimonio abstineat. Postquam enim reperio oppositum. legitur enim de deuteronomio vii° capitulo benedictus eris inter omnes gentes non erit inter sterilis utriusque sexus. Ex quo manifeste patet quod ad benedictionem singularem illius populi inter omnes gentes fecunditas reputabatur quod non potest exerceri cum omnimoda continentia que inter euangelica consilia habetur talem enim continentiam nullus patriarcharum seu sanctorum antiquorum tenent etiam ipsi levite qui deo ut dictum est specialiter famulabantur legitur observare unde peto quod mihi ostendas si forte in aliquo loco scripturarum antiquarum reperiri posset saltem implicite quod huius continentia sit laudabilis.

Magister. Virginitas seu continentia perpetua in veteri testamento non legitur commendari eo quod maior seu potior benedictio quam antiqui adeo habuerunt fuit illa per quam fuit divinitus denuntiatum eis quod in semine suo scilicet in christo benedicerentur omnes gentes ~~gentes~~ gen. xxii. Ad cuius maxime benedictionis executionem necessario requirebatur fecunditas in illa natione quapropter in illo statu sterilitas non commendabatur sed potius fecunditas. Nichilominus tamen si scripturas antiquas scrutatus fueris reperies saltem implicite quod continentia requiritur et est laudabilis saltem in illo tempore quo quis habet se ipsum elevare ad divinas suscipiendas revelationes et quandoque etiam cum habet uti aliquo sacro insolito modo. Primum patet. Nam cum deus monet populum per moysen ut disponerent seu sanctificarent ad legem divinam in monte synay recipiendam tunc specialiter prohibuit eis accessum ad uxores unde exodi xix° capitulo cum de datione legis tractaret sic legitur. Descendit moyses de monte ad populum et sanctificavit eos cumque lavissent vestimenta sua dixit ad populum Estote parati in die tertium id est per tres dies ne appropinquetis uxoribus vestris. Ex quo satis innuitur quod actus matrimonialis licet in aliis temporibus esset licitus tamen in preparatione ad audiendam seu recipiendam legem divinam illicitus erat quod satis demonstrat intentum saltem implicite. Secundum patet. nam cum david a facie saulis fugiens ab abimalech sacerdote panem peteret ad suam et suorum necessitatem subveniendam legitur sacerdotem respondisse ipsi de quo primo regum xxi°. non habeo panes laicos ad manum sed tantum panem sanctum si mundi sunt pueri maxime a mulieribus manducent. Ex quo patet quod etiam ad debitum usum rei sacre continentia saltem momentanea requiritur quod satis sufficit ad ostendendum implicite quod continentia laudabilis est in casibus predictis et similibus.

Quod castitas in veteri testamento implicite posita seu commendata

In capitulo vii° ostenditur quod obedientia prout cadit sub voto religionis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est virtuosa et laudabilis et etiam implicite in antiquis documentis traditur.

· Discipulus.

Satis habeo ex predictis quod dimissio temporalium et etiam carnalium affectionum per continentiam que secundum consilia evangelica ad viam perfectionis pertinent in antiquo testamento licet non explicite saltem implicite invenitur. De obedientia vero que inter cetera consilia continetur si consideretur in communi secundum quam quilibet inferior tenetur suo superiori obedire in hiis que pertinent ad talem superioritatem satis habetur in veteri testamento. Nam de hiis que pertinent ad obedientiam dei que se extendit ad omnes et per omnia manifestum est. In hac enim obedientia tota vis obligationis legis divine fundatur. Unde Exodi xix° capitulo cum deus intenderet populum disponere ad sue legis receptionem premittit Nunc si audieritis vocem meam etc. quod idem est ac si diceret si obedieritis mandatis meis. Unde talis obedientia scilicet qua deo oportet obedire necessaria est nec pertinet ad consilium. Sunt etiam alia in quibus obedientia est de necessitate salutis in antiquo testamento in hiis enim que pertinent ad judicialia negotia lex antiqua docuit ut obediretur summo sacerdoti vel judici in loco a deo electo presidenti seu presidentibus ut habetur de utroque Deuteronomii xvii° capitulo. In aliis vero agibilibus obediendum est vero prophetis de utroque Deuteronomii xviii° capitulo. Ex quibus licet habeatur quod obedientia sit quid virtuosum et laudabile et tamen necessarium in casibus predictis. Non enim reperio in antiquis voluminibus quod aliqua obedientia sit laudabilis et virtuosa que tamen non sit de necessitate salutis sicut est obedientia religiosorum que ante votum cadit sub consilio tantum Nam autem sub precepto.

Magister. ¶ Quod autem quis totum suum velle in potestate alterius subponat propter deum de quo datur consilium evangelicum quod quidem consilium religiosi vovent. Si diligenter antiquas scrutatus fueris scripturas satis reperies quod saltem implicite talis obedientia que est totalis in quantum sit per abdicationem proprie voluntatis est laudabilis et meritoria quod sic patet. Nam ut legitur primo Regum xv° capitulo obedientia prefertur victimis et holocaustis. Cuius ratio est Nam in sacrificiis que deo offeruntur ut ait Gregorius alia caro mactatur in ipsa vero obedientia propria voluntas deo offertur. Constat autem quod inter sacrificia que deo offeruntur holocaustum principaliorem tenet locum in quantum totum incenditur in dei honorem. De ceteris vero sacrificiis pars incenditur in altari et pars cedit in usum offerentium ut habetur Levitici primo capitulo et infra. Sic ergo se habet holocaustum ad cetera sacrificia sic se habet obedientia totalis ad particulares obedientias sibi subditas. ¶ Circa obedientiam totalem de qua agimus considerandum est quod per

Nota de obedientia in veteri testamento implicite posita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

defectione temporalium bonorum exteriorum propter deum quod ad viam pertinet perfectionis ut dictum est homo offert deo sacrifficium de bonis exterioribus. per continentiam autem offert deo sacrifficium de ipso corpore suo per obedientiam vero totalem deo offert sacrifficium de bono anime cui voluntas in regione anime principatum tenet per ipsam enim homo dominatur ceteris viribus anime et corpori ipso et etiam rebus exterioribus ex quibus patet quod sicut inter hominis bona corpus prefertur exterioribus bonis et anima corpori sic quod per ipsam voluntatem offert propter deum aliquis magis offert quam qui offert bona corporis seu bona exteriora unde et samuel ubi supra victimis et holocaustis obedientiam pretulit unde ex predictis satis habes quod abdicatio proprie voluntatis ad viam perfectionis precipue pertinet.

In vii.o ca.o ponitur quedam obiectiones phisitorum contra viros iustos seu sctos nostre religionis qui per ieiunia et abstinentias frequenter se affligunt quequidem obiectiones ibidem solvuntur.

. Discipulus.

Ex dictis tuis sufficienter habes quod tria vota in quibus consistit essentialiter religio pertinent ad viam perfectionis concedere. et etiam quod illa ad perfectionem pertinere scrutinio scripturarum antiquarum simpliciter reperiuntur. Sed adhuc video quedam quod in religione christiana consueverunt laudari de quibus tamen infideles murmurant dicentes hec esse contra doctrinam legis antique unde amplius vellem atte circa illa erudiri. Magister. Explica in illa ut veritas pateat: Discipulus. Infideles et specialiter illi qui sectam phisicam sequuntur non solum simplices sed etiam eorum principes rabbini seu magistri in suis codicibus sepe derident de sanctis atque religiosis nostris in hoc quod affligunt se et vitam asperam ducunt abiecte vivendo et corpora sua variis ieiuniis et abstinentiis macerando quod asserunt esse contra mentem mosayce legis. unde Ra. moy. ille magnus magister eorum in suo de vdo h.o p.o ti. de moribus humanis ca.o iii.o dicit quod illi qui abstinent a carnibus vel a potu vini vel a contrahendo matrimonium vel ab honestis indumentis ita quod non in sacco vel laneis grossis induantur sicut faciunt religiosi ydumite per ydumitas autem contra intelliguntur apud eos christiani. de quo subdit hec est via pessima et quicumque in ea ambulat impius seu peccator vocatur hoc ille. Ad quod probandum inducit illud quod legitur num. vi.o de nazareo quod in translatione nostra dicitur consecratus qui ex voto ipso tenebatur a vino et sicera abstinere et etiam a racemis recentibus seu siccis et huius de quo nazareo legitur in eodem ca.o

Rabbi moyses eorum derisor de nostris 2 eorum principes sanctos

quod debebat offerre par turturum aut duos pullos columbarum. unum pro peccato et
aliud pro holocausto et quod sacerdos debebat orare pro eo. eo quod peccavit super animam
Sic est in hebreo ex quo arguit in nove talmudistarum antiquorum. sic si naza-
reus qui non afflixit se nisi tantum per abstinentiam vini indiget expiatione seu indul-
gentia eo quod affligit animam suam in abstinendo quanto magis peccat ille qui a multis rebus
licitis abstinet et post multa dicit ibidem concludendo quod ille qui ieiunat frequenter
non bene facit et quod de istis salamon scripsit ecclesiastes vii. Noli esse iustus multum
Hec et alia simha predictus rabbi scripsit contra abstinentes et ieiunantes. et hoc quod
plurimum eorum sequuntur vertentes quasi in derisum abstinentias et vigilias et alias
austeritates quibus viri devoti et sancti nostre religionis conteruntur. **Magister**

Non mireris si farisei et eorum sequaces supradictis erant in quam pluribus enim
aliis que ad verum intellectum sacre scripture et etiam ad bonos mores pertinent
manifeste errasse reperiuntur prout patet ex quibusdam supradictis et deo duce forte
in sequentibus amplius patebit. Ad presens autem ipsos errasse in hoc quod abstinen-
tias et ieiunia nostra reprobant manifeste patet per eorum scripturas in quibus putat
vitam eternam habere scrutinium moyses enim legislator de quo deus testatur quod in
tota domo dei fidelissimus est et multas alias preeminentias habuit respectu
ceterorum prophetarum ut numeri xii° ca°. de eo tamen legitur quod bis ieiunavit xl diebus
et xl noctibus. deuteronomii ix° ca°. semel enim ieiunavit xl diebus et xl nocti-
De laude abstinentie moysi qui bis ieiunavit xl diebus et xl noctibus
bus ut mereretur legem divinam accipere. unde in predicto ca° legitur. quando ascendi
in monte ut acciperem tabulas lapideas etc. et perseveravi in monte xl di-
ebus et xl noctibus panem non comedens et aquam non bibens. et infra.
cumque transissent xl dies et totidem noctes dedit michi dominus duas tabulas
lapideas tabulas federis. Ieiunavit etiam secundo alios xl dies et xl
noctes pro peccato populi expiando. unde ibidem infra Et procidi ante dominum
sicut prius xl diebus et noctibus panem non comedens et aquam non bibens
propter omnia peccata vestra que gessistis contra dominum. Quanta enim igitur insania est
illorum qui ieiunia devote facta reprobant. Cum scriptura testatur quod media-
ntibus ieiuniis dominus legem divinam dedit moysi et peccata populi pepercit enim
duo effectus scilicet receptio legis dei et remissio peccatorum maxime totius populi
De abstinentia danielis et sociorum eius
quos mediantibus ieiuniis moyses a deo impetravit maximi sunt. Unde et ieiunia
devote facta quibus talia a deo impetrantur non modici meriti reputanda sunt
sicut daniel primo de daniele et tribus pueris qui a cibo et potu regio absti-
nentes solis leguminibus et aqua contentabantur de eis ibidem legitur quod eis
dominus dedit scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia danieli autem
intelligentiam omnium visionum et somniorum quoniam igitur abstinentia etiam sancta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

reprobari posset cum deus ipsa mediante talia dare famulis suis consueuit 166
Item daniel ix° ca° de se ipso daniel dicit Et posui faciem meam ad dominum deum
meum et rogare et deprecari in ieiuniis sacco et cinere et oraui dominum deum meum
et confessus sum et dixi obsecro etc. Per quod quidem ieiunium responsum accepit
ab angelo de aduentu messie quod daniel vir desideriorum maxime desiderabat
Unde propter hoc habuit reuelacionem angelicam de lxx ebdomadibus per quam tempus
aduentus messie cognouit Item ibidem ca° x° legitur In diebus illis ego
daniel lugebam trium ebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi
et caro et vinum non introierunt in os meum sed nec vnguento vnctus sum
donec complerentur trium ebdomadarum dies In quo ca° postquam narratur quedam
visio terribilis danieli facta per quendam angelum danieli missum legitur
et ait ad me noli metuere daniel quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad in
telligendum ut te affligeres in conspectu dei tui exaudita sunt verba tua. Ex qui
bus habetur quod oratio danielis audita seu accepta fuit apud deum mediantibus afflic
cionibus ieiuniorum et aliorum que ad humiliacionem et afflictionem corporis perti
nent. ¶ Item de Niniuitis legitur quod audita sententia diuina contra eos cre
diderunt in deum et cum maximis ieiuniis induti sunt saccis et deum vo
cauerunt in fortitudine et auerterunt se a via mala et sic deus misertus
est eis. et sententiam contra eos latam reuocauit Jone iii° ca°. quibus igitur sane
mentis contempnere ieiunia potest et affliciones et huiusmodi que tanti meriti sunt
apud deum. ut etiam sententiam condempnationis adeo letam reuocaret. Discipulus.
¶ Ex historia niniuitarum quam allegas phisici et eorum sequaces arguere ni
tuntur contra laudabilitatem ieiunii dicunt enim quod si quis verba de niniui
tis in hoc loco dicta diligenter scrutetur manifeste reperiet quod non fuit
sententia dei contra niniuitas reuocata propter meritum ieiunii Sed propter
hoc quod penituerunt et conuersi sunt a viis suis pessimis legitur enim ibidem
scilicet Jone iii° sic. et vidit deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua mala
et misertus est super maliciam quam locutus fuerat ut faceret eis et non
fecit. Ex quo sic arguunt non dixit scriptura vidit deus ieiunium eorum
et saccum et misertus est etc. Sed vidit deus opera eorum quia conuersi sunt
de via sua mala et misertus est etc. Ex quo patet quod non propter
ieiunia seu indumenta saccina niniuitarum deus misertus est eis Sed
propter conuersationem a viis eorum pessimis et sic ex hac istoria secundum
eos non habetur quod ieiunia laudabilia sint seu meritoria sed forte
potius oppositum. Magister. ¶ ieiunium de quo loquimur presentialiter est virtuosum
in quantum est actus virtutis est illud quod per racionem ordinatur ad aliquod

Ieiunium niniuitarum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota quod ieiunium virtuosum potest tria ordinari ad quod opus bonum et honestum primo ut mens liberius elevetur ad sublimia, 2° ad concupiscentias carnis reprimendas, 3° ad satisfaciendum pro peccatis ut patet ex littera

bonum honestum assumitur. Enim tale ieiunium principaliter ad tria. Primum
scilicet assumitur ieiunium virtuosum ad hoc quod mens liberius elevetur ad sub
limia contemplanda. Secundum vero quantum ad concupiscentias carnis re
primendas per abstinenciam. Enim cibi et potus secundum Ieronimum tepescit luxu
ria. Tercium vero ad satisfaciendum pro peccatis. Unde primum ieiunium moyses
supradictum intelligitur esse assumptum primo modo ut scilicet mens eius eleva
retur ad superna ut legem dei recipere mereretur. Similiter et ieiunium
danielis trium ebdomadarum. Nam post illud ieiunium revelacionem adeo
recepit ut ibidem. ¶ Secundum vero ieiunium mosaycum assumptum est tercio
modo scilicet ut pro peccatis populi satisfaceret. Ieiunium vero ninivitarum intelligitur
assumptum 2° et 3° modo. Nam cum ipsi haberent peccata carnalia ad que reprimen
da ieiunia ut dictum est conferunt. Simul et peccata alia quibus per ieiunium
satisfacerent. Secundo ieiunia eorum ad talem finem ordinata reputanda
sunt inter bona opera de quibus dicitur: Vidit deus opera eorum quia conversi sunt
de via mala etc. Ninivite enim qui prius carnalibus viciis dediti erant
ieiunando ab illis malis viis comittebant. Simul et pro preteritis peccatis
satisfaciebant et ideo in hoc quod dicitur: Vidit deus opera eorum. non excluduntur
ieiunia prout pharisei intelligere volunt. Sed pocius intelligenda sunt
includi inter cetera bona opera eorum. Ieiunia enim simpliciter suscepta in quamplurimis
locis sacre scripture ut bona opera reputantur. In quantum secundum se intelliguntur
ordinata ad elevacionem mentis et carnis superbiam supprimendam. Unde Ioel ii° ca° ad
conversionem generalem exhortans dicit: Convertimini ad me in toto corde vestro
in ieiunio et fletu et sacco etc. Circa quod si amplius scripturas scrutari vo
lueris reperies quod ieiunia et indumenta saccina et huiusmodi quandoque eciam in hiis qui
non sunt vere penitentes commendantur a deo inquantum talia induunt qua
dam humiliacionem seu attricionem que sunt disposiciones ad penitenciam.

Discipulus. ¶ Vellem scire ubi habetur quod dicis scilicet quod eciam sine vera penitentia
ieiunia et huiusmodi quandoque commendantur a deo. Magister. ¶ De achab qui pessimus
fuit ut historia sacra testatur de eo tamen legitur quod cum audisset ab helia sentenciam
dei contra eum latam de delectacione sua cum sua posteritate quod scidit vestimenta
sua et induens cilicio et sacco et ieiunavit etc. Et licet ista non fecit ex detesta
cione peccati nec amore dei sed solum quodam timore servili scilicet pene tamen legitur
deum dixisse helie: Nonne vidisti achab humiliatum coram me eo quod humilia
tus est mei causa non inducam malum in diebus eius quemadmodum historia habetur
iii° regum xxi°. Ex quo patet quod ieiunia et alia que superbia mentis subprimunt
eciam si non sint ex vera totaliter contricione facta deus relevat aliquid

Nota de achab

(c) 2006 Ministerio de Cultura

saltē de pena tēporali. Vn ieiunia et alia similia que humiliacionē mentis induciūt non sunt contēpnenda seu deridenda sic phisei extimant nisi forte cū fiunt p exteriora signa tm̄ sin hoc q̄ intus aliq̄ effectu humiliacionis inducant qd̄ ptinet ad ypocrisim que est bonitas simulata et p consequens sedm̄ Gregoriū duplex iniquitas de qua falsa humiliacione xix. ca.o legitur Est qui nequiter se humiliat et interiora eius plena sunt dolo.

In ca.o viii.o ostendit q̄ auctes iniquibus rabbini phiseorum fundant ad reprobandas abstinencias et ieiunia nostre religionis nichil faciunt p eis.

.Discipulus.

Licet xa sint et in grata ea que circa ieiunia et abstinencias p te sunt dicta Adhuc restat dicendū contra auctes p Ra. moy. sup allegatas quarū pma est de natzareo nu. vi.o ca.o qui ppter hoc qd̄ vouit abstinere a vino et sicera incurrebat peccm̄ in tm̄ q̄ indigebat expiacione seu satisffacio et ordine sacerdotē licet nō affligat se nisi tm̄ p abstinenciam a vino ex quo arguit q̄ multo magis peccat ille qui a multis rebus licitis abstinēdo se affligit. ¶ Alia auctas sumit ab ecc.te vii.o ca.o vbi dicitur Noli esse iustus multū. Ex quo intelligunt q̄ sup iusticiā legalem mosaycam p quā phibent certa cibaria et comestibilia nō sunt addende alie abstinencie seu ieiunia q2 hoc vr̄ esse multa seu supflua iusticia Declara g.o in has auctes sic ut sciam quomodo nō contradicat illis qui ante circa hoc supdicta sunt. Magister. ¶ Prima auctas supdicta s. de natzareo manifeste facit contra ipz allegantē s. Ra. moy et suos rabbinos phiseos Nam aspicienti legem natzareorum seu cōsecratorū q nu. vi.o ca.o continet manifeste patet q̄ natzareus consecrat seu sanctificat deo p votū de abstinencia a vino et sicera et aliis ad hoc ptinentibus vn legitur eni ibi sic. loquere ad filios isrl. vir siue mulier q̄ fecerint votū vt sanctificent et si voluerint consecrare dño a vino et omi qd̄ inebriari p. abstinebunt z c. Ex quo habet clare qd̄ votū positū de abstinencia a vino et ab aliis inebriantis ad sanctificacionē et consecracionē vouentis ptinet et io infra de ipo legitur omi tēpore consecracionis sue sup mortuum non egredietur nec sup patrem z c. et reddens racionem huius subdit q2 consecracio dni sup caput eius est et est racio Nam sic sacerdotes deo ministrantes olim seruari se debebant a contaminacione mortui vt leuitici xxi.o ca.o sic natzareus consecratus p votū abstinencie supradictū a tali contaminacione mortuorum obseruari debebat. quequidē obseruacio ita strictē

Nota de voto abstinencie

precipiebat nazareo sic summo sacerdoti qui etiam pro patre et matre non
debebat contaminari simplices vero sacerdotes licet a contagiis quorumcumque
mortuorum observari debebant non tamen a patre seu matre defunctis ut habetur
levitici capitulo supra allegato et numeri vi. capitulo. Ex quo manifeste habetur quod sanctitas nazarei e
quiparabat sanctitati summi sacerdotis in cerimonialibus supradictis de contagio
mortuorum. et quia posset contingere quod nazareo mitteretur circa hoc prudente tale
contaminationem mortui incurreret ideo legitur infra Sin autem mortuus
fuerit quispiam subito coram eo polluetur caput consecrationis eius. Ad cuius
reparationem seu reconsiliationem debebat offerre sacrificium prout in littera et sa
cerdos debebat deprecari pro eo. eo quod peccavit super mortuo modo predicto.
Unde expiatio ista requirebatur eo quod non diligenter fuerat observatus
a contagio mortui. cum tamen esset deo consecratus. Ex quibus patet
quod votum nazarei de abstinentia a vino et huiusmodi commendatum est et laudatum
tamquam virtuosum et deo sanctificatum seu consecratum. eius tamen negligentia circa
observationem contaminatione ad quam tenebatur indigebat propitiatione et in
dulgentia ut dictum est quod manifeste facit contra Ra. moy. Et attende quod in
hoc loco male interpretaverunt illud verbum. eo quod peccavit super animam. dicendo
quod peccaverat super animam suam in abstinendo quod tamen littera non patitur que predictum
votum nazarei ad sanctificationem et consecrationem pertinere dicit. quod etiam
amos ii. capitulo. manifeste ostendit ubi inter magna beneficia que propheta in per
sona dei recitat fuisse impensa populo israelitico de quibus fuerunt deo
ingrati ut cum dicit et ego ascendere feci vos de terra egipti et deduxi
vos per desertum xl. annis. etc. ibidem subdit et suscitavi de filiis vestris
prophetas et de iuvenibus vestris nazareos. Ex quo habetur manifeste quod ad mag
nam gratiam reputare debebat populus israeliticus divinitus sibi concessam quod de eis
suscitarentur nazarei. Unde igitur quanta sit fatuitas phisaica que nazareos pecca
tores reputat intelligendum est ergo quod dicit super animam super mortuum a quo contracta est
anima sic in translatione nostra. Nam anima in scripturis sacris quandoque accipit pro toto
homine ut cum dicitur ezechiel xviii. capitulo. Anima que peccaverit ipsa morietur. et sic in aliis
quandoque autem per animam intelligitur mortuus ut cum dicit numeri v. Inmundi sumus
super animam hominis quecumque inmunditia intelligitur ex tactu hominis mortui mo
do predicto. Item illa auctoritas quam allegat ab ecclesiastes vii. capitulo. supra ubi dicitur
noli esse iustus multum nichil facit pro eo arguitur enim adversatur. ibi enim agitur
de virtute iustitie que corrumpitur quandoque per excessum. scilicet cum quis acrius punit quam
oportet quod pertinet ad crudelitatem quod contrarium procedit ex hoc quod aliquis de
iustitia sua nimis extimat Ad quod reprimendum dicit Noli esse iustus

De commendatione nazareorum

uulneri hic aut agimus de ieiunijs et abstinentia que ptinent ad tempanciam que est alia virtus distincta a iusticia vnde sua argumentacio in hoc loco non valet.

In ca° viij° agit de differentia victorie antiquorum patrum ad victoriam patri novi testamenti. Discipulus.

Adhuc video quandam differentiam inter statum seu vitam iustorum seu sanctorum veteris testi. et inter statum seu vitam sanctorum testi novi. cuius differentie racionem habere cupio quequidem differentia talis est. sancti enim antiqui testi. et in hoc gloriabantur et deum ingentibus magnificabant quod superabant infideles et eos ultra modum vincebant seu supprimebant et hoc quasi per armorum potentiam. Sic legitur de abraham gen. xiiij° ca° qui quatuor reges vicit potentes ad paucis sue comitiue viris et hoc sine aliquo miraculo patente. Similiter de machabeis qui plures debellauerunt grecos qui valde plures eis erant numero et magis armis muniti bellicis ut habetur machabeorum p°. et sic de alijs quam plurimis fuerunt etiam in illo statu qui mediantibus miraculis visibilibus adversarios vincebant vel eorum resistebant tirannidi primum patet per moysen in mari rubro contra egiptios exo. xiiij° ca° et de alijs bellis quam plurimis que in libro iudicum et in alijs libris canonicis continentur. Secundum patet in daniele quem dominus ab ore leonum miraculose eripuit daniel. vj° ca° et de tribus pueris qui virtute diuina impetum ignis in fornace ardenti euaserunt et sic resisterunt seu superauerunt persequtorum rabiem. ut habetur daniel iij° ca°. / In statu autem nouo specialiter in primitiua etiam aliter contingit et quasi per oppositum Nam apostoli et sancti martires tunc temporis non leguntur superare adversarios sed potius ab eis affligi et occidi ut patet in quam plurimis legendis sanctorum. Cum autem eadem sit fides utrorumque scire cupio tante differentie racionem. Magister. Ad racionem huius differentie quam queris ostendendam oportet te reducere ad memoriam quedam supradicta ex quibus cum alijs quibusdam veris racionem differentie quam petis habebis manifeste. / In superdictis enim s. in p° ptl. di. v. ostensum fuit quod duplex est victoria s. corporalis et spiritualis et quod victoria spiritualis est melior seu dignior quam victoria corporalis quod testatur scriptura prouerbiorum xvj° ca°. ubi dicitur Melior est patiens viro forti et qui dominatur animo suo expugnatore urbium. cuius contrarie racione predicta dicitur plenarie habetur uerum et victoria christi scilicet quia hostem humani generis deuicit non fuit corporalis victoria que imperfecta est sed spiritualis patiendo enim et moriendo vicit in ligno enim crucis christus moriendo diabolum vicit victoria ... antiquorum patrum ut contrario corporalis fuit superando diuina virtute adversariorum corporales potentias Ex quibus habere posses differentie racionem

Quod duplex victoria s. spiritualis et corporalis spiritualis nobilior

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qua petis. ¶ Ad ppl'm em antiquu qui tamq imperfectus p corporales pmissiones inducebat ad legis obseruationem. victoria corporalis q sensibilibus est licet magis digna ptinebat. ¶ Ad ppl'z vero nouu qui tamq pfectus p spuales pmissiones ducitur victo spualis que dignior est ptinet Et ideo apli et alij discipuli vestigia xpi sequentes victoria spualez sequunt. que pficit p veram patientia psequutioni vsq ad morte xpam docente vero magro luce ix°. ca°. Qui vult venire post me abneget semetipz et tollat cruce et sequat me. Circa qd vlterius attendere debes q vtraq victoria in testimoniu fidei fidelibus est concessa. Sicut em antiqui videntes victorias miraculosas corporales in deu credebant vn exo. xiiij°. ca°. Vidit israel manu magnam qua deus fecerat in egiptijs crediderunt in deu et in moysen seruu eius. Sic tepore noui testi. videntes ppli mirissima constantiaz et patientiam aptorz et aliorz discipulorz xpi qui patiendo terribilia et acerbissima tormeta viriliter in fide xpi p manebat vsq ad morte crudelissimaz p h' ppli ad assensum fidei inducebant ut pz in hystorijs eccasticis et alijs storiis martirz legendis de qua quidem differentia circa testimonia fidei inter patres ve. te. et patres noui consideranda apls ad hebr. xj. agit vbi de primis dicit P fidem vicerunt regna opati sunt iusticia obturauerunt ora leonu extinxerunt impetu ignis. 2c. vsq ibi Alij vero conclusiue que oia ad statuz antiquorz ptinent ubi omia illa et plura similia legunt facta fuisse p scos antiquos vt patet p discursum veteris testi. Vn diuina sapia que oia suis teporibus et locis suauiter disponit antiqui testi patribus victoria teporalem sic et bona teporalia coiter pstauit in testimoniu fidei ut ex talibus bonis imperfectus ppls ille imperfectus induceret ad exigendu et credendum illa q ad pfectionez vite ptinebant. ¶ Consequenter autem postq apostolus narrauit victorias alia miraculosa antiquorz patru subdit. Alij vero extincti sunt no suscipientes redemptione 2c. vbi loquit de scis noui te. qui sunt alijs oppositis. s. antiqs quorz scti pstim in primitiua eccia no legunt victorias teporales habuisse de ad(uer)sarijs sz potius ab eis affligi et occidi. Unde hijs dicit Non suscipientes redemptione s. corporale ab hostibus. vt meliore inuenire redeptione. s. spualem. Vn de istis s. de scis noui testi. dicit lapidati sut secti sut in occisione gladij mortui sunt et 2c. vbi finaliter de omibus concludit hij oms testimonio fidei pbati inuenti sunt Si aut qs querat de copatione alterius victorie ad altera. s. corporalis ad spualem q s. illarz. sit maior scrutando diligenter aptorz. dicta hanc reperiet opatione de antiquis em scis ipse dicit q vicerunt regna illi em

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pfidem xam vicerit egiptum chananea palestina ydumea et hui q sunt
regna ptcularia. Sed xo novi testi p victoria spuales non solu regna ptcu
laria dnt vincere s mundum. vn p. Jo. v.o ca.o hec est victoria q vincit mundum
fides nra. Cuius ratio est. Nam iustus ille qui tormenta mundi usque ad mortem
patiendo immobilis in fide manet no solum unu regnu vel plura regna
ptcularia vincere dicitur. s vincere mundum. si enim totus mundus visibi
lis congregatus esset non posset amplius contra unu hoiem facere q ipm
multipliciter torquendo interficere et io sci novi te.ti superando omnia intectiones
fidei q mundus contra illos posset facere totu mundum vincerunt vn xps
p huius nova victoria comendanda dicebat ~~ne~~ terream ~~inabiles~~ q occidunt corpus et post hoc no habent amplius q faciant luc. xii.o ca.o Et sic si vis " ab his
amplius de hac materia vide in additione sup epistolam ad hebr. xi.o **Discipulus**
Satis habeo ratione differencie qua petebam in auctoribus novi testi q
modo allegas fundatam, vellem tamen ad huc informari si forte in antiquis
scripturis de hac differentia s. victorie antique et nove aliquid habeatur
Magister. Scripturas scrutando antiquas aliq de hoc invenire possum
licet no ita clare sic in aliis misteriis contingit vt dictu est de victoria
enim antiquorum que corporalis erat s. p corporalem potentia satis traditur
in hystoriis antiquis in quibus hetur q pplus dei sepe ad xsarios vincebat eos
debellando corporaliter et affligendo no virtute ppa s divina. vn psalmista
de huius victoriis antiquorum dicebat. Non in gladio suo possederunt terram
nec brachiu suu salvabit eos s dextera tua et brachiu tuu etc. De victoria
tn spuali non palam s figurative antiquitus traditur et h.o p sacrifficia di
versa et varia q in veteri lege fiebant ad pfigurandu principaliter sacrifficiu
xpi p qd victoria spualis hetur vt supradictu est de qua figuratione in p.
2.e q. c. x. plene habetur. **Discipulus** Licet in his q modo allegas duplex
victoria intelligatur h.c tn est in diversis auctoribus vellem aut scire si forte
in una aliqua auctoritate de antiquis hec duplex victoria tradatur. **Magister** Scru
tanti diligenter scripturas h.o qd petis reperiri possz et spaliter in psalmo lxxvi.o
qui incipit. Voce mea ibi enim ppheta psal.ta in psona fidelium xpi qui in primitiva eccia
sub tirannica potestate romanorum imperii maxime affligebantur principaliter loquitur
ut recte intuenti littera illius psalmi hec patet. Et qz hec erat contra modum
divinitus consuetu circa antiquos vt dictu est. Quia ad xsarios supprimebat
et debellabant idcirco psal.ta ibidem dicit. et dixi nunc recepi mutacio dextere
excelsi cuius sensus est q potentia dei q p eius dexteram correcte in scripturis signifi
catur iuxta illud exo. xv.o ca.o dextera tua dne confregit inimicu antiquitus qui ma
nifestabatur p destructione adversariorum corporale. Nunc aut s. in statu primitive eccie

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de qua ibidem psalmista tractat principaliter manifestabatur per destructionem adversariorum corporalem. Dicunt autem scilicet in statu primitive ecclesie de qua ibidem psalmista tractat principaliter manifestabatur dextera dei seu eius potentia per miram patientiam fidelium qui gravissimas persecutiones usque ad acerbissimam mortem ab adversariis pro fide veritatis tollerabant unde de hoc psalmista ipse dicebat Nunc cepi mutatio dextere excelsi. Nam dextera excelsi que una et eadem est essentialiter scilicet divina potentia non uniformiter sed mutabiliter incipiebat manifestari in statu primitive ecclesie ab eo modo quo manifestabatur tempore antiquorum ut dictum est et sic ex ista auctoritate bene intellecta habes differentiam supradictam quam petis. Discipulus. Hic psalmista concorditer exponitur de fidelibus in captivitate babilonica afflictis sicut in postilla nicholai qui ad litteram psalmi predicti sic exponit hec. Unde secundum suam expositionem que litteralis est non habet locum allegatio tua supradicta. Magister. Vide additionem super postillam in predicto psalmo et ibi manifeste reperies quod expositio postillatoris non proprie applicatur littere. ut patet ex multis rationibus que in predicta additione huius ostenduntur. Sed proprie applicatur littera statui primitive ecclesie ut iam tibi allegavi in quo statu incepit mutatio dextere excelsi modo supradicto. Unde si de expositione illius psalmi plenius vis informari vide ibi in postilla et in additione. Discipulus. Adhuc littera istius versus non videtur consonare tue sive dicti expositioni. Et dixi nunc cepi mutatio dextere excelsi. debuisset enim dici secundum te. et nunc cepit mutatio dextere excelsi. Magister. In scripturis satis ut nosti. Sepe ponitur preteritum pro futuro et econtra. Et similiter verba seu pronomina prime persone pro tertia. Unde exodi iii capitulo Angelus loquens moysi dicebat ego sum dominus deus patris tui. et cetera. Unde in hoc loco non est inconveniens ut verbum prime persone ponatur loco verbi tertie.

Distinctio V. de scrutinio scripturarum que in libro Job continentur declarata mente ipsius Job et sociorum similiter et helyu in quibus expositores hebreorum manifeste erraverunt et continet xiiii capitula.

In capitulo primo ostenditur quod Job in dictis suis seu altercationibus quas cum sociis habuit non est blasphemus nec hereticus censendus sicut Ra. moy. et omnes antiqui talmudisti erronee extimaverunt.

In capitulo ii ponuntur quedam dicta ipsius Job ex quibus predicti hebrei arguunt Job fuisse hereticum seu blasphemum et ponitur quoddam preambolum ad veram intelligentiam quorundam que in disputatione Job cum sociis continentur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

170

In ca° iij° ponitur ea in quibus tam Job quam socii eius conveniebant et ea in quibus differebant et ibidem videtur ad auctores superdictas quae per Ray. mor. contra Job allegantur.

In iiij° ca° arguitur contra praedictam responsionem et solvuntur argumenta

In ca° v° ponuntur quedam alia verba ipsius Job ex quibus arguunt supradicti Job negasse resurrectionem futuram et ibidem solvuntur argumenta eorum per veram expositionem verborum ipsius Job.

In ca° vj° ponuntur quedam verba dei ad ipsum Job ex quibus apparet quod Job loquebatur contra iustitiam divinam. et ibidem exponuntur verba praedicta sic. ut ex hiis non intelligatur Job fuisse locutum in derogationem divine iustitie.

In ca° vij° ostenditur quod ex hoc quod Job nativitatem suam et conceptionem eius maledixisset et etiam vitam propriam dicebat se abhorrere non derogatur perfectionis ipsius Job seu ipsius virtuose pacientie Nam talia secundum partem inferiorem rationis dicta intelligenda sunt non autem secundum partem rationis superiorem.

In ca° viij° ponitur quedam obiectio contra ea que dicta sunt in precedenti ca° et ibidem solvitur.

In ca° ix° declaratur convenientia amicorum Job in ipsius impugnacione et distinctio eorum inter se.

In ca° x° exponitur oppinio helui que fuit erronea et adeo condempnata contra hebreos qui asserunt quod heliu victoriam obtinuisset de ipso Job.

In ca° xj° ostenditur quod sicut tres amici Job erant de secta saduceorum sic et heliu erat de secta phariseorum quibus assimilatur tam in suis oppinionibus erroneis quam in conditionibus.

In ca° xij° ostenditur quod in responsionibus divinis supraddictis intelligitur quod ad questionem positam de Job pertinere videatur.

In ca° xiij° ostenditur quod ex malis temporalibus que hominibus eveniunt non semper concludi possit eorum malicia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In capitulum primum ingressus ostendit quod Job in dictis suis seu altercationibus quas cum sociis habuit non est blasfemus nec hereticus censendus sicut Ra. moy. et omnes antiqui talmudici erronee estimauerunt.

· Discipulus ·

Placent michi rationes tue quas assignas ad hoc quod antiqui patres veteris testamenti bonis temporalibus adherebant propter conformitatem ad populum quem ad obseruantiam diuinorum preceptorum inducere intendebant qui quidem populus ex sua ruditate temporalibus adherebat in tantum quod non nisi per temporales promissiones ad dei obsequium induci oportebat. Sed circa hoc quedam insurgit michi admiratio que talis est. Quomodo michi Job de quo scriptura testatur quod erat simplex et rectus timens deum et recedens a malo Job primo. Cum hoc tamen intantum temporalibus adherebat quod ex eorum amissione quandoque in blasfemiam dei verba prorumpebat prout Ra. moy. in libro de directione perplexorum parte 3. capitulo xxiii. dicit. Non enim dicendum est quod Job adhesisset temporalibus propter ruditatem populi quem intendebat inducere ad fidem seu opera legis facienda quia Job gentilis erat nec de eo legitur fuisse sub aliqua lege diuina preter legem naturalem constitutus nec fuit adeo missus ad aliquem populum de lege diuina informandum. Unde ad admirationem digne videtur quod tantus vir et adeo sic approbatus in blasfemiam diuinam prorumperet propter temporalium bonorum amissionem.

Nota quod Job non fuit blasfemus nec hereticus sicut dixit et male rabbi moyses

Magister. Dicere quod Job fuit blasfemus vel non bene sentiens de deo seu de prouidentia diuina est valde erroneum tanquam contra veritatem sacre scripture directe. Manifeste enim testatur scriptura de eo in principio sue historie quod fuit rectus et timens deum et cetera. Similiter quod deus frequenter vocat eum seruum suum tam in allocutione cum sathana ut cum dicit. Nunquid posuisti cor tuum super seruum meum Job quod non est similis ei in terra et cetera. Job 2°. Quem etiam in fine huius historie deus alloquens ad eliphaz dicit. Job seruus meus orabit pro vobis. Ex quibus et similibus manifeste patet quod Job computandus est inter suos dei non autem inter blasfemos. Sic Ezechielis xiiii. capitulo deus alloquens prophete dicit. Et si fuerint tres viri in medio eius noe daniel et job. ipsi iusticia sua liberabunt animas suas. Ex quo patet quod Job deus reputabat inter iustos qui per suam iusticiam fuerant dignos liberari. Absit igitur dicere Job fuisse blasfemum et huius sic Ra. moy. erronee asserit in loco preallegato. Quem quidem errorem ipse Ra. moy. non habuit ex se. Sed in hoc secutus est talmudicam seu pharisaicam oppinionem que in diuersis locis hunc errorem tenet sicut et in multis aliis superius dictis. et deo duce infra dicendis.

Discipulus. Ad hoc quod allegas pro defensione iusticie ipsius Job Ra. moy. ubi supra respondit dicens quod de blasfemia et aliis erroribus suis Job penituit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Unde in ultima locutione ipsius Job ad deum sic dicit Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere Job xlii°. In quibus verbis secundum ipsum Ra. moy. ostenditur quod Job penituit de blasfemia divina et de aliis erroribus per ipsum dictis et ideo post predictam penitentiam deus vocat eum servum suum in predicto ca°. sicut et in prophetia ezechielis et sic etiam antequam temptaretur nec in peccata predicta incurreret servus vocatur ut in primo ca°. et ii°. ipsius Job hoc pz. motivum autem seu causam penitentie ipsius Job ipse Ra. moy. ubi supra assignat dicens quod Job opinabatur quod prosperitates temporales erant finis ultimus vite humane et hoc quia ipse Job cognoscebat deum solum ex narratione seu auditu non autem per viam speculativam quod probat ex hoc quod Job dicit deo in ca°. xlii°. supradicto. Auditu auris audivi te et nunc oculus meus videt te. Unde secundum eum non fuit Job commendatus in principio sue historie de intelligentia seu sapientia et huiusmodi sed de simplicitate et rectitudine vite et timore dei et recessit a malo que conditiones possunt competere etiam rudibus ex quo dicit quod Job quia ex solo auditu cognoscebat deum erat complexus in predictis opinionibus sed postquam habuit noticiam divinam per viam speculativam tunc cognovit quod finis ultimus humane vite non consistit in prosperitatibus huius mundi s. temporalibus et ideo penituit de hiis que dicta fuerunt per eum contra divinam iusticiam atque prudenciam prout in libro Ra. moy supradicto parte et capitulis allegatis ista plenius habentur. Magister

¶ Si bene verba dei ad heliphaz et socios eius directa scrutatus fuisses sane reperies quod deus tamquam verus seu supremus determinator disceptationis seu contentionis ipsius Job et eius adversariorum determinat quod in ipsa disceptatione seu disputatione Job cum illis loquutus fuerat rectum coram deo non autem adversarii eius dicit enim sic deus ipse heliphaz Iratus est furor meus in te et in duos amicos tuos. quia non estis loquuti coram me rectum sicut servus meus Job. Ex quibus manifeste patet quod deus approbat verba ipsius Job in predicta disputatione contenta tamquam recta et condempnat partem aliorum tamquam oppositam quod quidem sententiam deus ista paucis interpositis replicat sub eisdem verbis. Constat autem quod si Job in disputando cum adversariis prudenciam dei negasset seu eius iusticiam contra adversarii eum impugnassent quod tunc falsum esset dicere quod Job fuerat locutus rectum coram deo et socii oppositum. Ex hoc autem quod Job fecisset penitentiam de commissis seu dictis suis non recte dictis, non sequitur quod fuerat loquutus rectum in precedenti disputatione. ¶ Oportet igitur dicere quod in disputatione ipsius Job cum adversariis Job tenuit quod rectum est ut littera testatur. Et sic patet quod tam Ra. moy. quam magistri sui quos sequitur s. pharisei non recte sed false et erronee dicta ipsius Job in disputatione cum sociis tamquam heretica condempnaverunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tu consistit hoc esse manifestum contra divina determinatione supradicta. / Item quod asserit ipse Ra. moy. de motivo primo ipsius Job quod fuit quia ante cognoverat deum per solum auditum, nunc autem per viam speculativam est sinqueriter dictum tamen quia in hiis que pertinent ad cognitionem humanam de divinis magis meritorium est quod homo ex auditu accipit quam si per speculationem humanam hoc haberet fides enim ex auditu ad Ro. x°. tum quia per speculationem humanam non sufficienter habetur providencia divina circa particulares actus hominis et quod remuneracio et punitio hominis secundum ipsius actus sit in alia vita et maxime in resurrectione futura de quibus Job aliqua docuit ut infra patebit. / Item quod ipse Ra. moy asserit Job non fuisse commendatum adeo de sapientia seu intellectu falsum est Nam commendatus fuit de timore dei et recessu a malo in principio historie et etiam postea in. ii°. ca°. dicente deo de Job ad ipsum sathan quod non erat similis ei in terra. vir simplex et rectus timens deum et recedens a malo constat autem quod timor dei est ipsa sapientia que in scripturis commendatur similiter et recedere a malo est intelligentia que laudatur in scripturis ut habetur expresse Job xxviii°. et sic Job de quo deus testatur quod erat timens deum et recedens a malo necesse est dicere quod erat sapiens et intelligens.

Item quod Job recedens a malo et timens deum fuit sapiens et intelligens

In ca° secundo in quo ponuntur quedam dicta ipsius Job ex quibus praedicti hebrei arguunt Job fuisse hereticum seu blasfemum et ponitur quedam preambulum ad veram intelligentiam quorundam que in disputatione Job cum sociis continetur.

Quidquid sit de aliis vellem habere veram intelligentiam de dictis pluribus auctoritatibus quas ipse Ra. moy. allegat. Ex quibus ad litteram videtur haberi quod Job credebat quod non erat differentia inter iustum et impium apud deum utrumque enim ut dicit similiter modo ab eo consumitur unde in ca°. ix°. ipse Job dicit unum est. quod locutus sum. et innocentem et impium ipse consumit. / Item infra Job xxi°. videtur dicere de impiis quod aliqui moriuntur in magna tranquillitate et oppulentia et aliqui in magna amaritudine et de utrisque concludit et tamen simul in pulvere dormient et vermes operient eos. Ex quibus auctoritatibus videtur arguere quod de mente Job erat quod deus indifferenter punit innocentem et impium. Similiter et quoslibet impios indistincte quod videtur contra divinam iustitiam seu providentiam. Unde ex istis concludit quod secundum Job deus non providet de actibus humanis quod quidem utique est erroneum tanquam repugnans sacre scripture in multis locis in quibus manifeste habetur quod deus habet noticiam de omnibus actibus humanis et retribuit unicuique secundum opera sua unde in psalmo de primo dicit. Qui finxit singillatim corda eorum et intelligit omnia opera eorum. De 2° vero psalmista deo dicit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tu reddis unicuique secundum opera sua. Et sic in multis aliis locis. Velle igitur ut mihi ostendas quomodo predicta verba Job et similia possunt intelligi sine derogatione divine iusticie et prudencie. Magister ¶ Ad intelligenciam predictorum et similium oportet prius scire in quo pendat huius disceptacio scilicet Job et sociorum ad invicem, sic ut opinio cuiuslibet eorum distincte habeatur aliter procederetur inconfuso et indeterminate. Et circa hoc ulterius est attendendum quod stilus libri Job et ipsius modus loquendi est valde poeticus ut tradunt hebrei quod modus loquendi istius libri est non solum poeticus sed etiam metrice compositus in quibus concordat Ieronimus unde in prologo huius libri sic dicit a verbis Job in quibus ait Pereat dies in qua natus sum. usque ad eum locum ubi ante finem voluminis scriptum est Ideo me reprehendo. exametri versus sunt datilo spondeoque currentes et sic patet quod liber iste per modum poematis scriptus est unde per totum hunc librum figuris et coloribus utitur quibus poete uti consueverunt illa autem que metrice traduntur non plane exponuntur sicut fit in locucionibus prosaicis. Sed cum virtute et quandoque improprie Et quandoque breuius et quandoque largius quandoque opposita proponuntur similiter et in talibus una sententia sepe replicatur sub diversis verbis seu similitudinibus. ¶ Sic in similibus quoque quedam traduntur que prima facie videntur esse secundum mentem loquentis et tamen sic disceptacionis respecta oportet ea intelligere non secundum mentem loquentis. Sed secundum mentem ad invicem quem loquens seu proponens vult inducere ad inconveniens prout in quibusdam videbitur. Unde ad habendam veram intelligenciam de mente ipsius Job et sociorum et in quo vel in quibus consistit huius disputationis fundamentum oportet primo consuetudinaliter habere cuiuslibet mentem per dicta plana cuiuslibet eorum. et sic de singularibus dictis cuiuslibet possibile sciri quomodo sit intelligenda et in quo maiore disceptatio consistat.

opposita

Nota quod liber Job obscurus est et non discordant verba dicta et ordinatio ideo oportet scire intentum ad veram scientiam

In capitulo tertium in quo ponuntur ea in quibus tam Job quam socii eius conveniebant et ea in quibus differebant Et ibidem respondetur ad auctoritates supradictas que per ka. mox contra Job allegantur. Discipulus

Ante omnia placeat ut mihi declares mentem ipsius Job fundando eam in suis dictis et hoc fundato procedetur ad alia. Magister ¶ Ad hoc quod petis clarius ostendendum presupponere debes quod tam Job quam eius amici qui ei adversabantur firmiter tenebant quod res humane a divina prudentia reguntur sic ut boni divina iusticia prudente premiantur mali vero eadem iusticia puniuntur quod quidem esse conceptum sic habet ut principium ad alia que ex fide credenda sunt quod quidem principium licet per solam rationem naturalem a philosophis

Nota quod omnes res et operationes humane a divina reguntur providentia licet philosophi aliqui hoc negaverint tamen per scripturas est divinitus revelatum in libris veteris testamenti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

℟ De execu. de diuine iusticie & etiā misē. & hoc in puniēdo nec spiciē & premiādo bonorum. vt pz d' mltis i lra

antiquitus non fuit repertum p inspiratione tamē diuina antiqs veris ti.
patribus reuelatū fuit et in sacris scripturis dupliciter traditū tā s. per
historias sacras hoc testantes q̄ p dogmata diuina que hoc expresse assumt
p pz in q̄ plurimis locis quibus diuinam iusticia res humanas prudentem
historialiter testant q̄d patet tam in singularibus psonis vt gen. iiij. ca.
de punitione caym fratrida et de punitione noe iusti gen. vi. et de punitione
habitatore ge. xij. et xv. q̄ etiam in quadam vniuersali vt de punitione
peccantiū in diluuio gen. vij. et de punitione sodomitaꝝ gen. xix. ca. et
sic de q̄ plurimis historiis sacris testantibus q̄ diuina iusticia prudenti
malos punit et iustos premiat 2o m. idem patet p diuina scripturarum
sacra dogmata vn gen xviij. abraā dicebat deo. absit a te vt rem hac
facias vt occidas iustū cū impio. no est h. tuū qui iudicas omēz terā
et c. Et in datione legis exo. xx. ca. Ego sum dns deus tuus deus
zelotes visitans pctā patrū in filios et c. et faciens mīaz diligentibus
in me et c. Quequidem diā prudētia circa actus humanos sup sacrarum
testimoniū scripturaꝝ nō tm̄ considerat exteriora hoīz opa s3 etiā interiora
et intima vt vnicuiqz iuxta viā suā et iux fructū ad inuentionū suarū
vbi ppha postq̄ ostendit q̄ humana notitia no attingit ad interiores
hominū cogitationes seu attiones cognoscendas dicit. Prauū est cor
hois et inscrutabile s. ab hoie qui tm̄ ea que apparent videlicet p regu
xvi. ca. statim subdit q̄ hec interiora adeo scrutantur d. Ego dns scrutans
cor et probans renes in quo intelliguntur cogitationes et affectiones
humane q̄ vtraqz sunt occulte et vt ostendat hic huius scrutinij diuini seu
probationis effectū subdit qui do vnicuiqz iuxta viā suā et iuxta fructū
ad inuentionū suarū vbi p viam suā intelligit finis que homo in suis opibus
constituit sic p viam corporalem homo tendit ad terminū intentum. p fructū
adinuentionū aut intelligunt ipa opa ab homine facta. vn ex hac auctē
et quibusdam similibus habet manifeste q̄ deus prudet de actibus hūanis
ipos compensans in se. et etiā scdm intentione operantis seu ad inueniē
tis ex qua auctē et q̄ plurimis similibus het q̄d dictū est de prudētia
diuina circa res humanas quoddam principiū a quolibet fideli credē
dum est tanq̄ quoddam presuppositū ad oia que p fidem tradut seu cre
dunt vn apls ad hebr. xj. ca. accedentē ad deū opz credere q2 ē et
inquirentibus se remunerator est. ¶ Hoc aut presupposito scire debes
q̄ fuerunt nō nulli qui licet positū principiū credidissent errauerunt
in eta p̄mū iustoꝝ et punitione maloꝝ ponentes vtrūqz in hac vita tm̄

+ reddat pmiū vel pena s3 sua merita seu demerita legit' eni' ie xvij. Ego dns scrutans cor et probans renes q do vnicuiqz

℟ q solus deus scrutator cordiū

℟ de heresi q̄rūdā ponentiū cardinales mortales ponderes et ōe punit dei seu remunerat dez i hac vita negātes futurā vitā. et. vt saducei

(c) 2006 Ministerio de Cultura

esse, non autem in futura quia scilicet vitam futuram omnino negabant asserentes animam
hominis esse mortalem. Unde post hanc vitam secundum illos nulla remanet
pena vel premium hominum. Consequenter etiam eandem erroneam rationem de mor-
talitate anime humane sequentes resurrectionem negabant. Et de hac falsa
seu heretica secta fuerunt saducei de quibus Josephus in libro xviii° antiquitatum
refert quod recipiebant tantum quinque libros Moysi in quibus non fit mentio expres-
sa de alio seculo nec de inmortalitate anime sed potius comminaciones et punicio-
nes secundum litere superficiem omnes sunt temporales. Unde sequentes penthateucum super-
ficialiter tantum et nichil aliud de scripturis divinis in hunc inciderunt errorem quem
errorem confutat Christus Mathei xxii° capitulo ut ibidem plene continetur. Ulterius
autem considerandum quod hii tres adversarii ipsius Job supradicti videntur fuisse de secta pre-
dicta saduceorum nephanda. Et ideo omnes tribulationes temporales que ipsi Job con-
tingerunt attribuebant peccatis seu delictis ipsius falso extimantes quod in hac vita
nullus affligitur nisi in penam propriorum delictorum. Unde innocentes et rectos secundum eos numquam a-
ffligebant in hac vita. Quod patet per dicta ipsorum. Eliphaz enim dicebat ipsi Job. Re-
cordare obsecro quis umquam innocens periit aut quando recti deleti sunt quin pocius
vidi eos qui operantur iniquitatem etc. Job iiii°. Baldach etiam dicebat ipsi Job si mun-
dus et rectus incesseris statim evigilabit te et pacatum reddet habitaculum
iusticie tue. Job viii°. Sophar etiam ipsi Job dicebat Et intelligeres quod multo
minora exigaris ab eo quam meretur iniquitas tua. Job xi° capitulo et hec similia pluri-
es repplicantur in dictis eorum. Ex quibus patet quod non credebant quod aliquis homo
in hoc mundo tribularetur ut meritum suum augeretur in alia vita tale enim
vitam esse non credebant. Job autem tamquam verus fidelis firmiter credebat per divi-
nam providenciam actus regi humanos sed verum et proprium premium iustorum
et penam et propriam punicionem reproborum non ponebat in hac vita que momentanea
est et caduca sed in vita futura et consequenter ex hoc quod sibi in hac vita
tribulationes maxime devenerunt non credebat se quia quod ipse esset iniustus
sic nec secundum veritatem fidei hoc sequitur. Ex quibus patet quod Ra. Moy. ma-
nifeste erravit asserens quod Job in providencia divina conveniebat cum Aristo-
tele qui negavit providenciam divinam esse in istis inferioribus nisi solum
secundum speciem vel genus. Non autem secundum individua et particulares actio-
nes, cuius oppositum in multis dictis ipsius Job manifeste patet. Dicit enim Job de
deo. Nonne ipse considerat vias meas et cunctos gressus meos dinumerat. Job
xxxi°. Et infra in eodem excusans se a presumpcione sua sic dicit.
Si contempsi subire iudicium cum servo meo et ancilla mea cum disceptarent adver-
sum me quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum deus et cum quesierit quid

Nota quod adversarii Job fuerunt de secta saduceorum ut patet in littera et vide bene

Nota quod Job fuit fidelis ponendo providenciam divinam regere inferiora etiam particularia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄ respondebo illi. Ex quibus manifeste patet q̄ Job credebat prudencia divina se extendere usq3 ad actus particulares humanos et etiam q̄ judicium divinum contra se si iusticia declinasset timebat. Suddictum eius ut assereret q̄ Job negasset divina prudentiam in actibus particularibus humanis cum expresse tam generatione q̄ formatione sua q̄ omnia que ipsi devenerunt deo tanquam principali actori attribuebat ut patet in multis locis specialiter Job x° ca° ubi dicit manus tue fecerunt me et plasmaverunt me. et cetera usq3 ad finem ca. et in aliis dictis suis fere clarissime patet q̄ ipse gubernationem divinam se extendere ad actus humanos fatebatur. / Ad auctes supradictas per ra. moy. allegatas quarum una est illa in qua Job dicebat. Unum est q̄ locutus sum innocentem et impium ipse consumit ex qua intendit probare q̄ Job loquebatur contra divinam justiciam dicendum q̄ hoc est verum. Sed intelligendum est hoc dixisse Job secundum oppinionem adversariorum quos ad inconveniens intendit deducere q. d. hoc est quod dixi s. q̄ si in hac vita tantum totum premium iustorum et pena impiorum consisteret ut vos affirmatis sequeretur q̄ innocentes et impii equaliter adeo punirentur cum tam isti q̄ illi morte temporali que maxima penarum temporalium est consumuntur et quia secundum vos nulla pena nec premium hominis remanet in alia vita / sequeretur q̄ deus non juste procederet in hominum gubernatione. Et quia contra hec posset dici q̄ pena mortis est omnibus communis propter peccatum nature quod est ... ad hunc videtur irrationabile q̄ innocentibus qui expressis peccatis non sunt rei. alias paterentur afflictiones preter mortem cum secundum vos nulla alia causa est. quare alicui infligitur pena nisi propter peccatum proprium constat autem innocentes penas pati in hoc mundo et sic secundum vos sequeretur q̄ tales sine causa punirentur de quo subdit si flagellat occidat semel et non de penis innocentum rideat. Idem dicendum est ad aliam auctem Job xxi° ubi dicit simul in pulvere dormient etc. quia hoc dicit Job ad confutandum adversarios qui tantum modo in hac vita dicunt esse totalem penam impiorum Cum tamen videmus q̄ aliqui impii continue vivunt et moriuntur in prosperitate temporali et alii per oppositum qui tamen simul in pulvere dormiunt et cetera quod esset contra divinam justiciam seu prudenciam nisi in alia vita ista reducerentur ad propriam justiciam et sic Job impugnat suos adversarios in huius locutionibus et similibus deducendo eos ad inconveniens ex hoc q̄ futuram vitam negabant.

Responsio contra diffamantes Job de heresi ut fecit rabbi moy.

In capitulum quartum in quo arguitur contra predictam responsionem et solvuntur argumenta.

Discipulus.

Contra exposicionem tuam de dictis ipsius Job supradicte Ra. moy. et aliorum talmudistarum possent obicere sic dicentes verba Job plane intellecta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

intelligi debent fuisse dicta de mente ipsius Job non autem ad adversariorum. non enim dixit
sic vel innocentem et impium ipse scilicet deus consumit sed dicit simpliciter unum
est quod locutus sum innocentem et impium ipse consumit quod plane sonat hoc esse
dictum de mente Job. tu autem in expositione tua supradicta quod hec intelliguntur
secundum mentem adversariorum hoc est contra textum. unde nec videtur talis sensus re
cipiendus nisi aliqua ratio seu auctoritas non cogat ad hoc. idem posset dici
contra expositionem secundum auctoritatis supraditam. Magister. ¶ Ex duobus
cogimur exponere verba Job in hac disputatione esse fidelissima et vera et
specialiter ea que ipse dixit circa futuram vitam et circa resurrectionem. primum est auctoritas
dei que falli non potest que testatur quod Job fuit locutus rectum coram deo in illa
disputatione non autem sui adversarii Job ultimo non estis locuti rectum coram
me sicut servus meus Job prout supra sunt allegata. Si enim Job in sua dispu-
tatione contra ea que in fidei veritate continentur aliqua asseruisset non potuisset
predicta verba verificari de locutione ipsius Job cum adversariis. et ultra hoc no-
tandum est quod non dixit deus solum. non fuistis locuti rectum sicut servus meus
Job sed addit coram me in quo denotatur quod verba Job intellecta secundum intimam
suam intentionem que munda est et apta coram deo fuerunt recta licet possent
iudicari sic sonant aliter. Deus enim qui solus novit corda hominum testatur ⸿
quod verba ipsius Job recta fuerunt coram deo et ideo verba sua et si possunt du- Nota quod iob recte et fideliter fuit lo cutus coram deo disputando cum suis adversariis ut patet in littera
pliciter intelligi oportet ut exponantur eo modo quo recta sint coram deo. et
hoc est quod nos cogit verba Job exponere sic ut sint recta coram deo et non
aliter. ¶ Secundum vero quod nos cogit ad predictam expositionem est quod ex verbis
Job ipse intellectis nos oportet concedere ipsum habere spem in aliam vitam
quod est manifeste consonum fidei et repugnans errori adversariorum.
dicit enim Job sic capitulo xiii. Etiam si occiderit me in ipso sperabo verumptamen
vias meas in conspectu eius arguam et ipse erit salvator meus non enim
veniet in conspectu eius omnis ypocrita in quibus verbis manifeste habetur
quod Job in hac vita existens habebat spem ut deus ipsum salvaret post
mortem quod est manifeste contra errorem sociorum qui futuram vitam
et salutem omnino negabant. unde verba sua alibi dicta in quibus apparet
quod ipse parifficat innocentem et impium oportet ut intelligantur non secundum
suam mentem sed secundum mentem adversariorum et ut presumatur quod verba
supradicta scilicet si occiderit me in ipso sperabo et cetera. dicta sint secundum mentem
propriam et non aliter. ideo immediate ante illa premittit hoc ta-
cete paulisper ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit quare lacero carnes
meas dentibus meis et animam meam levo in manibus meis etiam si occiderit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ne et cetera. In huius verbis antepremissis duo exprimuntur. vnum est quod illud quod erat loquuturus ex ipsa mentis subiectione procedebat et de hoc dicit. Tacete paulisper ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. ¶ Secundum est quod omnia que patiebantur tam in carne quam sustinebat propter spem future salutis. Primum patet per hoc quod dixit Quare lacero carnes meas dentibus meis quod pertinet ad corporales penas. Secundum vero cum dicit animam meam levo in manibus meis quod pertinet ad afflictiones intrinsecas anime. Unde declarans quare ista sustinebat statim subdit etiam si occiderit me in ipso sperabo. q. d. non solum alias penas citra mortem sed etiam ipsam mortem que est maxima penarum presertim cum sit violenta que pertinet ad occisionem paratus sum sustinere per spem salutis. Idem dicendum est ad secundam auctoritatem Iob xxi.° s. quod illa dicta Iob intelligenda sunt secundum mentem adversariorum quos vult ad inconvenientia deducere ut supra dictum est.

In capitulo v.° inponuntur quedam alia verba ipsius Iob ex quibus arguunt supponitur Iob negasse resurrectionem futuram et ibidem solvuntur argumenta eorum per veram expositionem verborum ipsius Iob.

Discipulus.

Sunt alia verba Iob que manifeste videntur negare resurrectionem futuram ut cum dicit ca.° xiiii.° lignum habet spem si precisum fuerit rursus virescit et cetera et infra in eodem contextu homo cum dormierit non resurget donec atteratur celum non evigilabit nec consurget de somno suo. In quibus verbis et similibus manifeste patet quod Iob negabat resurrectionem. Nec valet dicere quod hec dicebat secundum mentem adversariorum. Nam ad predicta verba sic premittit Recede paululum ab eo ut quiescat donec optata veniat sicut mercenarii dies eius. In quo loco Iob loquitur deo supplicans habere refrigerium penarum. considerata brevitate vite humane ad quod fortificandum inducit differentiam inter durationem ligni et durationem hominis eo quod lignum post succisionem virescit Non autem homo post mortem et sic vult inducere deum ad miserendum homini propter brevitatem vite sue ex quo ad ipsam nunquam reddit lignum vero sic. Unde manifestum est secundum seriem littere quod hoc loquitur de mente sua Non autem secundum mentem adversariorum. Magister.

De opinione erronea ponentium animas redire ad corpora per naturam post magnum tempus et ex eodem que prius fuerat

¶ Hec verba ipsius Iob que allegas intelligi possunt esse dicta de mente ipsius. Ad quod sciendum quod fuerunt aliqui antiqui qui false asserebant quod homo post hanc vitam post magna temporis curricula redeuntibus omnibus constellationibus siderum sicut fuerant ante tunc idem homo

per naturam.

(c) 2009 Ministerio de Cultura

p naturam similiter redderet ad vitam mortalem et ad omnia officia vel
alia quecumque que p ipm fiebant ut puta q plato legeret athenis in eisdem
scolis et eisdem scolaribus et easdem lectiones sicut ante dum vivebat / quecumque
oppinio de resurrectione e erronea et falsa nam secundum philosophorum doctrina ea que
corrumpuntur non redeunt eodem numero p motum seu mutacionem ut in ii° de gene
racione / est etiam contra veritatem fidei secundum quam resurrectio creditur seu expectatur
ad vitam gloriosam immortalem unde spem et cetera lignum cuius post sui precisionem
iterum virescit in eadem vita prout ad aiam pertinet vegetativam homo vero cum dor
mierit nunquam ad talem vitam resurget sed ad vitam immortalem ut dictum est. Unde
ex hoc Job volebat inducere deum ut concederet sibi refrigerium penarum in hac
brevi duratione. Ex quo nunquam ad similem vitam resurgendus erat homo
et sic ex predictis verbis non habetur q Job negasset veram resurrectionem que p
fidem habetur sed istam resurrectionem ut dictum est. ¶ Alii vero exponunt verba
Job predicta ut ex hiis concludatur vera resurrectio futura d. q homo cum sit
nobilissima natura inter corruptibiles creaturas rationabile e ut non
sit deterioris condicionis ligno. Sed constat q si lignum fuit precisum iterum
producit ramos et germinat de corpore autem hominis precisi a vita presenti nichil
tale videtur pullulare et ideo ne homo sit peioris condicionis ligno concluditur
q in homine sit aliquid immortale. s. aia rationalis cum resurrectio speratur et
secundum hoc exponit illud lignum habet spem etc. sic q p modum persuasionis retto.
sim que procedit in hoc libro Job resurrectionem veram concludit. Unde ex predictis
verbis Job in hoc loco non habetur ipm a fide resurrectionis deviasse exponendo
ea aliquo predictorum modorum ad quod cogimur non solum auctoritate divina supradicta tes
tante Job recta fuisse locutum sed etiam ex dictis ipsius Job resurrectionem veram
testantibus unde in xix° ca° volens de misterio resurrectionis loqui quod est
de maximis seu de difficilioribus inter credibilia ut redderet auditores at
tentos premittit. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei et exarentur
in libro stillo ferreo et plumbi lamina vel celte sculpantur in silice. Et de
clarans que sint illa tam magna et ardua que peteret scribi modo predicto
subdit Scio q redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrec
turus sum et rursus circumdabor pelle mea et in carne mea videbo deum
salvatorem meum etc. que verba expressissime exponuntur de resurrectione futura
quam expresse sanctus Job in hoc loco confitetur et ideo oportet q cum alibi de hac materia
loquatur ipsius verba sic exponantur ut huic sue confessioni concordent.

Nota expositionem dicti Job homo cum dormierit non resurget utrum propter arbores revirescunt nec sic dicitur hec etiam sed vivere divina alia opera vita

Nota hic veram resurrectionem esse futuram hominis

In ca° xv° in quo ponuntur quedam alia verba ipsius Job ex quibus arguunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

appet q Job loquebat contra iusticia diuina et ibidem exponitur verba p dicta sic. vt ex hijs no intelligat Job fuisse locutu in derogacione diuine iusticie. Discipulus.

Sufficiunt in predicta ad ostendendu q Job credebat futuram vita in qua expectat iustoru pmiu vt verba sua sup allegata xix° ca°. Et si occiderit me in ipso spabo testant. Similiter et credebat resurrectione futuram vt patet ex auctte p te vltimo allegata. Sz video q deus ipz Job condepnauit seu reprehendit ipsius responsionibz in duobus locis pmo vbi dicit Quis e iste inuoluens sntas smonibz impitis. 2° legit Job xl°. Nunq irritu facies iudicium meu et condempnabis me vt tu iustificeris. Ex quibz pz scdm veritate diuine sntie Job non solu fuisse loqutu smones impitos sntas inuoluedo Sz etiam in derogacione diuine iusticie qd manifeste pz cu dns alloquens sibi dixit Condempnabis me vt tu iustificeris. Peto igr vt m declares q modo verba p dicta possint concordare cu verbis dni p te allegatis. Job. vlti° vbi dicit Non fuistis loqutj rectu coram me sic suus meus Job. Magister. Verba dni que pmo allegas. s. Quis est iste inuoluens sntas smonibz impitis. si recte exponant intelligunt de heliu ee dicta no aut de Job. prout infra dodante si de mente ipius helia tractabit erit manifestu. Ad verum autem intellectu 2e auctis quam allegas attendere debes. q qz adversarij Job con asserebant q Job erat punitus in pro dem suoz delictoz qd erat falsum ut patet ex historia ipius Job. in qua ante huius disputatione pponit q deus dixit ipi sathan qui ipz Job pmissione diuina affligebat. Nunq considerasti suu meu Job q non sit similis ei in terra vir simplex et rectus et timens deum ac recedens a malo et ad huc retinens innocentiam suam tu aut commouisti me adversus eu ut affligerem illu frustra. Ex quo pz manifeste q Job no erat afflictus pter demerita sua et ideo Job volens excludere falsam imposicione suoz adversarioz suam iusticia commedabat in tm q petebat disputare cu deo qd aliqs videbat redundare in derogacione diuine iusticie. Circa q notare debes q si contingat contencio inter duos equales no est reprehensibile si alter eoz a culpa se excuset etia si ex hoc alter culpabilis in hoiz oppinione videat qz homo plus se diligit naturaliter q aliu Sz cu inter deu et hoiez sit distancia infinita in qualibet pfeccione potius debet homo pati vt in se culpam iniuste refferat q q i deus putet ee iniusticia et io dns ad arguendu Job de commendacione indiscreta sue iusticie pponit excellentia dei sup homines quequidem excellentia ex effectibus diuinis manifestat. Vn auctas illa qua allegas. Nunq re

Nota q Job no fuit afflictus pt demerita sua set ad meritu sui augmentu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

preritu facies iudiciu meu. et c. Intelligit sic. q. d. mihi sic iusticia tua
comedas vt preritu. i. no rettum facias videri iudiciu meu sic em come
das iusticia tua q ego apud alios videar codempnabilis et hoc est qd dicit con
dempnabis me vt tu iustificeris. Vn ex quibus supradictis dei ad ipz iob mani
festum est q no reprehendit eu de hoc q prouidentiam dei negabat circa hoies
vt fa. mod errones estimauit. Sz solu de hoc q se iustificabat indiscrete
in tm q hoc poss refferri in derogacione diuine iusticie de qua in cauta locu
tione seu iustificatione indiscreta iob penituit vn post reprehensione dni au
diuit in fine concludit Ideo me reprehendo et ago penitenciaz in fauilla et cinere.

In capitulu septimu in quo ostenditur q ex hoc qd iob natiuitate suam
et conceptione et huius maledixisset et etiam vitam propria dicebat
se abhorrere non derogatur perfectioni ipius iob seu ipius virtuose paci
encie. Nam talia scdm partem inferioris rons dicta intelligenda sut
non aut scdm partem rons superioris. Discipulus.

Si iob prout tu doces tante perfectionis erat q etia si flagellacio ei
inflicta adeo usqz ad mortem inclusiue attingeret Ad huc in ipo re
maneret sua spes iudeo prut sua pte supra allegata videntur sonare cu dicit
Et si occiderit me in ipo sperabo. iob. xiii. ca. quomodo g. vir tante perfectionis
p amissioem rerum tpalium nec etia p afflictione corporis sui incantu inciderit
tristicia seu amaritudine vt conceptione sua et natiuitate malediceret. et etiam
vita propriam abhorreret que qdem no ptinent ad vite perfectione seu ad vere
perfectum in q spes future vite consistit scdm em doctrina apli ca. no
sut condigne passiones huius sti ad futura vitam q reuelabitur in nobis
Inconueniens igitur est q vir iustus qui no ex peccatis propriis sz ad meriti sui
augmentum flagellabatur sic erat iob prut ex supradictis pz q vitam sic ab
horreret vt appeteret mihi fuisse sub hac luce qd tn iob appetebat vt pz in
iii. ca. Magister. Ex eo hoc q iob suam conceptione et natiuitate et huius
maledicebat ex quibus odibilem vitam suam demonstrabat no sequitur
aliquid sue perfectioni repugnans. Xpus em qui sup omes scos perfectione vite
humane attigit legitur de morte sua futura tristari. dixit em imminente
passione. Tristis est aia mea usqz ad morte. m. xxvi. cuius racio est.
nam racio inferior humana q sensitiuaz ptem sequitur quecunqz sensi
tiua nichil ad infinem refferret talis vero abhorret illud qd sensui re
pugnat. racio vero superior que illa que scdm partem sensitiua odibilia
sunt si tn refferantur ad fine boni talia acceptat vt bona sic patet

Nota de racione inferiori et superiori bona notabilia q in lra ponuntur

Hic q[uod] Iob maledicendo diei non peccavit ut p[atet] i[n] l[itte]ra nec le[ct]ura vide

de potione amara que licet secundum sensum acerba est et odiosa cum autem refertur
ad sanitatem gaudium est secundum rationem valde accepta. Unde Christus dispositionem
sensitive partis secundum partem circa imminentem penam ostendens tristiciam suam de
passione declaravit quamquam eandem passionem secundum rationem superiorem semper acceptavit.
Similiter modo dicendum est de Iob quod licet flagella sua et afflictiones pacienter sustine-
bat reddens pro eis deo gratias unde postquam et omnia adversa advenerunt dixit. Dominus
dedit dominus abstulit sit nomen domini benedictum. Nichilominus tamen secundum dispositionem
sensitive partis quam ratio inferior sequitur valde dolebat et angustiabat de huius
adversitatibus ad quam dispositionem ostendendam dicebat Pereat dies etc.
Ostendendo quod secundum huius dispositionem vita sua erat odibilis et honerosa
unde verba Iob in hoc loco non sunt intelligenda tamquam verba impacientie sed tamquam hominis passio-
nes suas sensitivas exprimentis et secundum eas de se loquentis. Sic etiam et Ieremias qui sancti-
ficatus in utero legitur fuisse se primo. Nichilominus tamen supervenientibus sibi tribu-
lationibus seu persecutionibus magnis maledixit non solum diei nativitatis sed etiam
viro denuntianti patri suo nativitatem suam Ieremie xx°. ut ostenderet se esse intantis
miseriis quod vita sua secundum inferiorem rationem quam homines ut plurimum sequuntur odibilis
erat et onerosa. **Discipulus.** De Christi tristicia ostendente imminente tempore
passione nemo rationabiliter dubitare posset quin hec esset secundum sensitivam
partem humanam quam ad ostendendam humanitatem veritatem fieri opportebat Christus
tamen magna signa ostendit quibus manifestabat quod ipse passionem suam accep-
tabat ut cum eam futuram sepissime suis discipulis predixit et arguit Petrum
occurrit et discipulum increpavit dicens. Calicem quem dedit mihi pater non vis
ut bibam illum Iohannis xviii°. Ieremias etiam ut ostenderet quod verba illa quibus
maledicebat virum qui suam nativitatem denuntiavit non secundum rationem superiorem
dicebant eisdem verbis immediate antepremisit. Cantate domino laudate dominum quia
liberavit animam pauperis de manu malorum quibus verbis satis ostendebat quod ad lau-
dem et honorem dei adversitates suas ad cantum et gaudium referebat quod intel-
ligendum est secundum rationem superiorem sed de Iob qui simpliciter maledicebat nativi-
tatem et vitam et huiusmodi scire vellem si ex dictis suis seu ex historia sua ostendi
posset quod hoc non secundum superiorem rationem ab eo dicebant. **Magister.** Quod
autem Iob tribulationes seu plagas suas secundum considerationem superioris partis
anime quam rationem sequitur patienter sustinuisset satis habetur ex suis dictis. Nam
post omnia adversa que ei advenerunt uxori eum subvertere volenti dixit. Si
bona suscepimus de manu domini mala autem quare non sustineamus. Ex quo patet quod secundum
rationem equanimiter suscipienda sunt huius bona et mala que a deo dantur seu affligun-
tur. Unde omnibus adversitatibus susceptis in benedictione dei omnia remanent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d. sit nomē dn̄i benedictū. et ideo ante ꝗ̄ dispositionē inferioris rōnis sue sensualitatis
partem sequētis exposuisset notanter pmittit in lr̄a. Post hec aperuit iob os su-
um et maledixit diei suo: q. d. postq̄ iob explagis et amictatibꝫ sibi illatis dn̄m
benedixit ꝗ intelligendū est sc̄dm superiorē racionē postea maledixit diei et
cetera. ad ostendendū inferioris rōnis dispositionē. vn̄ ex p̄ bndictione .s. dei et se-
quētē maledictione natiuitatis et cōceptionis et cetera. satis h̄r distinctio supradicta
/ Item ex historia iob in huius temptacione satis. innuitur ꝓpositū na ut aīt
magister in .2°. di. .xxi. tales fuit in hoie temptacionis ordo est et ꝓgressus qualis
fuit in primis parentibꝫ. ut enim serpens fuit mulieri malū suasit ipaqꝫ
consensū idē de viro suo dedit et sic consumatū est pctm̄. ita et nūc innobis
ꝓ serpente est sensualitas motus aīe p̄ muliere inferior porcio rationis ꝓ vero
superior rōnis porcio h̄ ille: Attende igitur diligenter ꝗ inptaacione par-
tium in quo cōsumatū est pctm̄ p serpente mulier et p muliere vir ꝓlapsus
fuit et sic pctm̄ pfecte cōsumatū est p lapsum viri qui superiorē racionē de-
signat nō sic in temptacione ipius iob. In temptacione enim iob mulier ꝑsuasa fuit
a serpente seu a sathana temptante in tm̄ ꝗ ad eū dixit ipꝫ intendens a recctitu-
dine declinare Ad huc retines innocentiam tuā et cetera. iob. ij°. ca°. ſꝫ vir mulierē
reprobauit d. ei. Quasi vna de stultis mulieribꝫ loquta es si bona suscepimus
et cetera. ex quia historia temptacionis iob ad historiā parentū cōparata. Satis pꝫ.
ꝗ in temptacione ipius iob vir .s. superior racio nō cōsensit in pctō. licet mulier
p qua inferior racio intelligitur cōsensisset quequidē mulier cōsensū iob.
in sua p̄ ꝓpone exprimē volens dixit. Pereat dies et cetera. qd̄ exponendū est
de motu inferioris ptis rōnis que sibi suppositū est non autē superioris. ¶ Et ita
hoc considerā ꝗ licet deus oīa q̄ erant ipius iob preter aīam deus dedit
in manu ipius sathan vt pꝫ in ij°. ca°. p qua potestate pmissiua sathan
ad oīa ipius iob destruenda ꝓcessit vsqꝫ ad filios et filias et etiā corpus
ꝓprium vt in historia patet non tamē sathan nocere mulieri legitur retinuit
enim eam illesam vt esset instrm̄ ad seducendū virū suū .s. iob. qd̄ quidē
instrm̄ expertus fuerat fuisset sufficiens in subuersione ade. vt pꝫ. gen. iij°.
ca°. ſꝫ in hac temptacione iob sathan h° nō potuit obtinē. etiā p pdictū
instrm̄ .s. p mulierē eo ꝗ racio superior q̄ p virū designatur semp remā-
sit illesa et sic pdicta expositio non solū ex verbis iob. ſꝫ etiā ex ipo in-
tellectu historie confirmatur.

Hic capitulū octauū in quo ponitur quedam obiectio contra ea que dicta sunt
in precedenti capitulo et ibidem soluitur

Nota de motibus parcium inferioris rationis et de cogitatione rōnis superioris et inferioris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.Discipulus.

Sed predicta verba Job in maledictione diei nativitatis et hoc solum intelligunt prout tu exponis. s. quod fuerunt dicta tantummodo secundum inferiorem partem racionis non autem secundum superiorem inconvenientes videtur quod amici Job cum essent sapientes et viri litterati contradixissent ipsi Job. tantummodo loqueti debuissent ex- stire passiones afflictas tristabiles esse simpliciter secundum sensitivam partem unde secundum hoc tota disputacio contra Job videtur procedere in equivoco Nam amici Job multum ostendere quod ipse ex impaciencia tamquam loquens ex eronea racione blasfemia incurrisse quod tamen Job secundum te hec loqueretur ex solo motu inferioris racionis. Magister. Exposicio mea supradicta est sancti Thome super Job contra quam magister Nicholaus in postilla arguit opponendo predicta tua obiectione quequidem obiectio si bene consideras non videtur valere. Nam Job et amici eius principaliter disputabant contra hoc quod Job credebat seu dicebat se esse flagellatum sine culpa. amici vero quia extimabant scilicet quod nulla alia vita esset nisi presens consequenter debebant asserere quod nullus patitur pena in hac vita nisi propter proprium peccatum. Unde opportebat eos dicere quod ipse Job erat flagellatus in pena sua et suorum, ut patet ex toto processu huius disputacionis unde eorum disputacio non erat in equivoco ut obiectio tua ponit quod est postillatoris Sed de directo huius disputantes sibi invicem contradicebat disputabat enim sub hoc titulo questionis. s. utrum Job fuisset iustus tempore sue flagellacionis an non. in qua questione Job tenebat partem affirmativam ad versari vero negativam. Utrum autem Job exprimens vitam suam esse odibilem secundum partem sensitivam prout mea exposicio que sancti Thome est ponit. an essent dicta secundum superiorem racionem. hoc non est de principali materia questionis. unde nec de hac amici curabant sed solum de impugnando iusticia ipsius Job. Discipulus. Indica in unde habebant amici Job quod ipse credebat seu extimabat se esse iustum ut hoc intenderent principaliter impugnare prout tu dicis. Non enim video Job hoc dixisse seu asseruisse antequam Eliphaz qui primus fuit sive impugnantes loqueretur unde videtur quod titulus questionis principalis huius disputacionis non fuisse contra iusticiam ipsius Job prout tu dicis. Magister. Quod Job crederet se ipsum sine culpa fuisse flagellatum amici sui percipere potuerunt ex eorum conversacione cum ipso antiqua isti enim tres viri qui ad consolandum eum venerant unusquisque de loco suo ut habetur Job. ii. presumendum est quod erant noti ipsi Job. et sciebant vita et conversacione sua. tamen quia ex hiis verbis que Job dixerat. Si bona suscepimus de manu domini mala autem cur non sustineamus possunt intelligi quod sicut bona frequenter dantur a deo sine meritis. Ita et mala penalia darentur ab ipso deo sine culpa equaliter enim dicebat bona

Scilicet quod titulus disputacionis Job et suorum amicorum fuit, utrum Job fuisset iustus tempore sue flagellacionis an non

potuerunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et mala adeo darj. tu qr ex hoc q Job tam ardenter procedebat in maledictione
sue natiuitatis et huius conabiliter psumebat q Job credebat se esse flagel
latu sine culpa qui eni excculpa ppa punit non tn procedit ingrulosas pro
clamationes. tu qr Job in pma sui responsione iij. ca. dicat de se viro cuius
abscondita est via. q dissimile intelligebat eo q ipe se incedere credebat
p viam iusticie put erat verum et tn contigebant illi miserie magne sic
impijs sepe contingit. et sic eius via erat ei abscondita. vn expeditis
amici percipientes q Job credebat se ipm sine culpa esse flagellatu processerut
ad impugnacone sue iusticie quilibet sedm modu suu q patet in processu
disputationis eoru in quo quilibet eoru conat impugnare iusticia sedz modu
pprium eoru cuilibet

In capitulu nonu in quo declarat conuenientia amicoru Job in ipius impugnationem et distinctio eoru inter se.

Discipulus.

Uideo q isti tres coiter conabant impugnare iusticia ipius Job sz vi
deo aliqua distinctione inter impugnaciones eoru et sic vt qlibet
teneat pprium modum in huius impugnatione et de hoc peto ate aliqua
declaratione. Magister. Sic iam tibi dixam isti tres de secta sr
saduceoru ponentium totu premiu iustoru et penam impioru in
hac vita tm et io oms conueniut in impugnatioe iusticie ipius Job
erronee extimantes q non posset aliter diuina iusticia saluari.
q opportebat eos dicere sedm falsu psuppositu suu supradictu in
hac tame impugnatione qlibet eoru trium inuenit pmo vnu modu
ad saluanda iusticia diuina. qi contingit q aliqs qui sedz famam
comom est iustus punit qd patet diligenter eoru dicta scrutanti
Eliphaz eni qui pmo locutus fuit iusticia ipius Job impugnauit
imponedo ei publicas iniqtates seu iniusticias vn in p ipius ppone
dicat. Recordare obsecro te quis vmqu innocens perijt aut qndo recti
deleti sunt Job. iiij. ca. Ex quo patet q sedm eu ex quo Job sic affligi
batur sequebat q no erat innocens nec rectus et infra ipe Elipha
ca. xxij. dicebat ipi Job. Nunc pp malicia tua et infinitas ini
qtates tuas abstulisti eni pignus fratru tuoru sine causa et nudos
spoliasti vestibus. etc. Ubi multa publica pcta attribuit ei ad crude
litate et auaricia ptinetia. Baldach vo iusticia Job impugnabat
no sic apponedo ei publicas malicias sz occultas sic q sedm eum

Nota q tres amici Job conueniebat i impugnatoe iusticie ipius Job credentes no esse aliam vitam vt saduceij, tn diuersimode

Elipha imponit Job publica pcta

Baldach imponit ypocrisiz et pcta occulta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

licet opa Job exteriora bona apperent q2 tamen occulte non recta sed p
vsam haberet intentione ideo ei contigebant mala Vn baldach impone
bat ipi Job vitiu ypocrisis d. Sic vie hominu qui obliviscut deu et spes ypo
crite pibit. Arguebat eni in ipo esse ypocrisim ex adversitatibus sibi advenien
entibus licet exteriora opa sua fuissent bona vn ad pdicta vba sic ponsit
Nuq virescere pot scirpus absq humore. q. d. ex hoc q tu no virescis scdm
q no habes humore intrinsecus qd intelligit de humore caritatis p quez
ho scdm veritatem virescit in virtutibus. Scdm eni baldach in bonis teporalibus
que scdm eu sit prima virtutis et q2 hijs teporibus bonis manifeste care
bat Job ideo concludebat ipz esse ypocritam et in hoc baldach concorda
bat cu sathan. Cu eni dns dixisset sathan de Job q erat simplex et
rectus et timens deu etc. Sathan respondit Nuq frustra timet Job deu
etc. q. dicet. oia bona que Job facit no pcedunt ex recta intentione
s3 solum ut teporalia bona ei conferes. ¶ Sophar aut et si non
attribuebat Job aliqua pcta publica nec etia ypocrisim impugnabat
tn iusticia ipius Job ex profunditate divine sapientie scdm qua deus
mudum gubernat. q. Utina deus loqueretur tecu et apperiret labia sua
tibi et ostenderet tibi secreta sapientie et intelligeres q multo mora
exigaris ab eo q meretur iniqtas tua q. d. licet ego nescirem ostendere
tibi pcta tua publica seu occulta nec etia forte tu ipa scires Nichilomi
tn si deus tecu loqueretur ostenderet tibi secreta sapie sue et intelliges
q multo minora exhigare ab eo q meretur iniqtas tua. hoc est dicere q
te punit citra condignu. discipulus. ¶ Hec distinctio q ponis inter i
pugnationes quas amici Job contra eu opposuerut licet sit racionabilis
et pdictis eorum fundata no tn sic videt pcisa q impugnacio unius non
tangat p aliu ypocrisis eni qua baldach ponit ipi Job etia eliphaz
sibi facit q in xv° ca° dicebat Job. congregatio ypocrite sterilis. ubi nomi
eu de ypocrisi tam sterilitatis seu pditionis bonorum suorum ypocrisi attri
buebat Sophar etia ipi Job dicebat xx° ca° hoc scio a principio ex q posit
est homo sup terram q laus impiorum brevis sit et gaudiu ypocrite ad
instar puncti. Ex quo patet q ipe imponebat Job pctm ypocrisis scdm
qd dicebat adversitates suas fuisse mometaneas seu cito transituras
ex qbus et alijs q pdictis amicorum Job possunt inveniri videtur haberi
q distinctio tua no sit pcisa ut dictu est. Magister. ¶ Concedo tibi
q distinctio mea sit pdicta de impugnacionibus amicorum Job contra eu
no est sic pcisa ut unusquisq sociorum ponat impugnacione sua tantu

Sophar no ponit certa

et nunquam tangeret impugnationem alterius. Sed consideranda est predicta distinctio sic. Unus sociorum quandam primo invenit impugnationem et deinde alii illam eandem per sua quoque repetant, ut puta quod Eliphaz primo impugnavit Iob de publica iniustitia et impietate, non autem de ypocrisi. Similiter et Baldach primo impugnavit eum de ypocrisi, non autem de publica iniustitia. Similiter Sophar primo impugnavit eum per inscrutabilitatem divine sapientie secundum quam credendum esset quod impius puniebatur adeo quia peccata sua exhigerent. Sed ex hoc non excluditur quod quilibet eorum obiectionem alterius in suis dictis interponeret quandoque tamquam socium. Sic cum in disputationibus contingit quod opponentes diversis viis impugnent respondentem et tamen ipsi in suis interrogationibus impugnationibus concordent, presertim in hoc libro. In quo non solum poetice sed etiam metrice ut dictum est procedit, et sic una sepius plures repetit et sepe replicat tam propria quam aliena. Unde si scrutatus fueris verba Iob in ultimo sue responsionis loco, scilicet capitulo xxvi° et in sequenti, scilicet xxvii° manifeste reperies quod ad tres impugnationes predictas dirigit deffensionem suam. In eodem enim capitulo predictis impugnationibus per ordinem contradicit. Unde postquam omnes simul falsificat dicens: Absit a me ut iustos esse vos iudicem. Consequenter contra impugnationem primo per Eliphaz inventam dicit: Iustitiam meam quam cepi tenere non deseram etc. Sit sic impius inimicus meus et adversarius meus quasi iniquus. Ille enim cuius exteriora bona sunt iusta sic Iob. Omnes suos inimicos dicit impios tamquam impugnatores publice iustitie. Consequenter contra impugnationem Baldach dicit: Que est spes ypocrite etc. quasi dicat: non debetis michi imponere vitium ypocrisis. Scio enim quod ypocrita non potest habere veram spem quam ego michi et gratiam habet. Quod autem ypocrita non habeat ex meritis spem declarat cum subdit: Cum avare rapiat etc. Quod autem ex gratia hoc non debeat expectare declarat dicens: Numquid clamorem eius exaudiet deus etc. Et ut Iob suis adversariis ostenderet quod erat immunis a predictis duobus viciis scilicet publicis et occultis, que sibi imponebantur, subdit: Ecce vos omnes nostis et quid sine causa vana loquimini. Noverant enim eius adversarii conversatio sua nota erat quod nulla peccata exteriora habuisset similiter nec interiora, quia necesse est ut per diuturnam conversationem per exteriora opera cognoscantur. Unde salvator capitulo vii° Mathei de ypocritis dicit: Ex operibus eorum cognoscetis eos. Et ideo suos adversarios invocat in testes contra predicta, dicit: Ecce vos omnes nostis et quid sine causa vana loquimini. ¶ Ad tertiam vero obiectionem per quam vitam suam impugnabat ex inscrutabilitate divine sapientie secundum quam homo debet credere quod deus iuste punit licet causa punitionis in rationibus humanis ab hominibus non inveniatur, ad hoc respondit quoniam in predicto

Responsiones Iob contra amicos suos cum 3 partes singulariter

ca°. s. in xxviii°. primo ostendendo excellenciam sapie que intelligenda est divina que
incomparabiliter transcendit in preciositate omnia preciosa. d. nescit homo precium eius etc.
Secundo ostendit occultacionem eius cum dicit Abscondita est ab oculis omnium viventium
et etc. Tercio dicit quod solus deus cognoscit eam d. Deus intelligit viam eius et ipse
novit locum illius. quarto dicit quod deus qui illam scit seu cognoscit viam eius docuit hominem
quid sit illa sapientia prout ad gubernacionem rerum humanarum pertinet et de hoc dicit vi-
dit illam et enarravit etc. et sequitur. Et dixit homini ecce timor domini ipsa est sa-
piencia et recedere a malo intelligencia. Ex quibus colligitur sufficiens responsio
Job ad 3a. obiectionem supradictam quam ex magna profunditate seu sapientia dei in
gubernacione humana procedebat quequidem responsio in hoc consistit posito enim
prout verum est quod divina sapientia excellit cunctas res in preciositate prout in primo
presupposito. 2° posito quod si illa divina sapientia sic abscondita ab omnibus creaturis
prout in 2° presupposito. posito eciam quod solus deus intelligit viam eius prout in tercio pre-
supposito posito eciam quod deus revelavit homini quod timor dei ipsa est sapientia s. quoad
ad res humanas gubernandas. Similiter et recedere a malo sit intellige-
cia genere hoc quod non obstante inscrutabilitate seu profunditate divine sapi-
encie ad se Cum tunc stat quod in rebus humanis gubernandis timor domini ipse est
sapientia et recedere a malo intelligencia prout patet ex divina revelacione prius
Job allegata Cum autem de Job testatur scriptura quod erat timens deum et re-
cedens a malo Job primo. Sequitur ulterius quod non obstante inscrutabilitate
divine sapiencie Job iudicandus erat rectus et sic non erat puniendus pro demerita
sua Ex quibus omnibus diligenter consideratis habes opinionem ipsius Job que
vera est et catholica. s. quod premium iustorum et pene impiorum principaliter in alia
vita consistunt non in vita presenti et sic non sequitur quod si aliquis in hac
vita punitur quod sit iniustus prout amici Job false opinabantur. Unde ra. moy.
qui sententiam Job tamquam hereticam condempnavit prout et ca°. supradicto manifeste
in hoc erravit. ¶ Habes eciam ex hiis opiniones amicorum eius que de secta
seductorum, ut dictum est erant. Unde simul conveniebant in hoc quod totum premium
iustorum, et pena impiorum in presenti vita erat non in alia quam non credebant
ex quo sicut ... estimabant concludere quod nullus in hac vita puniebatur
nisi propter propria demerita quod est falsum ut patet in historia ipsius Job
de quo scriptum testatur quod erat simplex, et rectus. etc. et tamen fuit gra-
viter punitus nullis suis demeritis precedentibus ex quo patet error ra.
moy. qui opinionem Eliphaz approbavit ut patet ubi supra qualiter autem
opiniones predictorum trium distingui intelligantur habes supra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

180

In capitulo p°. In quo exponitur heliu quod fuit ex tonea et adeo condempnata contra hebreos qui asserunt quod heliu victoria obtinuit de ipso Iob.

Discipulus.

Licet ea que dicis circa disputacionem Iob et sociorum eius tenenda videantur tamen adhuc occurrit michi in eisdem vnum quod videtur inconsonum supradictis. Video enim quod heliu conuenit cum predictis tribus in condempnacione ipsius Iob quod patet in multis ipsius dictis et tamen heliu videtur victoria obtinere de ipso Iob quod patet satis ex hoc. Nam Iob silencium videtur imposuisse tribus socijs qui ad vltimas responsiones eius que a capitulo xxvi° vsque ad xxxi inclusiue continentur nichil valuerunt respondere. Ad dicta tamen heliu que a capitulo xxxii vsque ad xxxvii inclusiue continentur nichil videtur Iob respondisse. Ex quo patet quod heliu deuicit seu conclusit ipsum Iob. Vnde ex expositores hebreorum vt ra. sa. et ra. moy. et alij concorditer tenent quod heliu in hac disputacione triumphum obtinuit cum tamen cum aliis tribus conuenisset in ipsius Iob condempnatione vt dictum est. Vnde de hoc volo vt me doceas declarando in opinione ipsius heliu et eius distinctione ab opinionibus aliorum. Magister. Circa hoc quod petis sciendum est quod sic tres amici Iob ut dictum est erant de secta saduceorum futuram vitam negauerunt et totum premium iustorum et penam impiorum in hac vita tamen esse ponebant. Vnde et Iob ex sua flagellacione ut impium condempnabat credentes quod nullus in hac vita nisi propter demerita vt ra. moy. qui ipse phariseus fuit inproperat et capitulis expressis dicit et est omnis secundum talmudistarum. Falsitas tamen huius credulitatis manifeste patet ex ipsa historia Iob que testatur quod Iob nichil mali demeruit vt sic puniretur. Sed potius hoc euenit ei per modum temptacionis vt ipsa littera manifestat in primis duobus capitulis. Quod autem heliu aliam vitam crederet habetur ex dictis suis capitulo xxxiii° vbi dicit vt reuocet animas eorum a corruptione, scilicet animas penitencium de quibus ibidem loquitur et subdit et illuminet in luce viuencium quod ad litteram intelligitur de vita futura. Quod autem heliu credidit nullum in hac vita puniri nisi propter propria peccata Sic patet ex hoc quod ipse condempnauit Iob sic et alij socij et adhuc acrius propter demerita que sibi imponebat. Et notandum quod licet opinio heliu quantum ad aliquid magis contineat veritatem quam alia vitam concedit tamen est magis inconsona sibi ipsi insequenter dicit quod nullus in hac vita punitur sine proprio peccato. Cum enim puniciones et premia huius vite momentanee sint respectu eorum que sunt in futuro manifestum est quod licet iusti in hac vita puniantur et mali prosperentur quod ista possunt recompensari ad plenum in alia vita que est in perpetuum duratura. Vnde credentes premia et puniciones in futuro seculo non debent condempnare pacientes tribulaciones in hac vita dicit enim ecclesiastes ix° capitulo. Vniuersa eque eueniunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iusto et impio etc. quod intelligitur ad litteram de adversitatibus et prosperitatibus huius vite et ideo de heliu proprie intelliguntur verba dei dicentis. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis Iob xxxviii. capitulo. Involvit enim heliu sententias suas sententias ipsius Iob asserente in alia vita esse verba premia et punitiones involvebat cum sententia ad versarioe ipsum Iob condempnatum que quidem sententie non consonant ad prius ut dictum est. ¶ Opinio autem dictis de expositoribus hebreorum assentibus quod heliu obtinuit victoriam in huius disceptatione verum est et racioni conformi. Nam expositores hebreorum ipse sunt phisei. sic et heliu ut dictum est secundum assercio eorum in verificando opinione heliu est falsa sic etiam false condempnaverunt Iob de heresi ut iam supradictum est Nec ex hoc quod Iob non respondet heliu et tamen respondit aliis tribus sumi debet argumentum ad hoc quod Iob fuit conclusus ab ipso heliu posset enim ad hoc triplex racio assignari. ¶ Quarum prima est quia si scrutatus fueris

& de quo triplex dicitur causa Iob non fuit victus in disputatione per ...

dicta heliu manifeste reperies quod fuit locutus ex arrogancia. intendendo principaliter vilipensione ipsius Iob. dicebat enim illi. Tace et docebo te sapientiam Iob xxxiii. et infra xxxiiii. dicebat Iob autem. stulte loquitur etc. et sic in aliis locis qua racione Iob ipsi heliu noluit respondere sequens sapientis consilium proverbiorum xxvi. Ne respondeas stulto iuxta stulticiam suam ne efficiaris ei similis. Aliis vero sociis qui non sic ex arrogancia videbantur loqui Iob respondit ut ipsorum error pateficeret sequendo consilium sapientis predicto capitulo. responde stulto iuxta stulticiam suam ne sibi sapiens videatur. ¶ Secunda racio est Nam heliu in tantum elatus est per superbia quod correctione Iob non desiderabat sed eius maiorem ruinam appetebat. unde in xxxiiii. capitulo supradicto dicebat heliu ipsi deo. Pater mi probetur Iob usque in finem. in quibus verbis prout contra exponitur heliu petebat adeo quod non desisteret a flagellacione ipsius Iob in presenti vita et etiam quod in alia vita duceretur ad eternam condempnacionem quod est valde inhumanum et a magna elacione procedens unde glo. hic dicit quia asperitas superbie usque ad maledicendum se extendit heliu contra Iob deum precatur et ideo talia loquenti non videtur respondere. ¶ Tercia vero racio est. Nam verba heliu non solum ex arrogancia sed etiam contra precessisse ut in capitulo xxxii. expresse dicitur et ideo laudabiliter Iob abstinuit a responsione ipsius heliu. intendens non locum dare secundum illud ecclesiastici viii. Ne litiges cum homine lingnato et ne struas in igne illius ligna. Discipulus. ¶ Video quod de heliu proprie possunt intelligi verba supra per te allegata. Quis est iste involvens sententias. prout tu exponis sed adhuc vellem doceri de hoc quod sequitur sermonibus imperitis intellige igitur velle qui fuerunt sermones imperiti inter dicta heliu de quibus ista verba posset

(c) 2006 Ministerio de Cultura

verificari. Magister. Inter verba heliu sermones impii reputant dixit 181
enim heliu in capitulo xxxiiii. Omnia hec operatur deus tribus vicibus per singulos quia
tamen recipit deus peccatores ad penitentiam sed non amplius Nam si in quarto recidivat non
recipit sed refutat ad gehennam quod est falsum secundum communem sententiam sanctorum et etiam
secundum historias veteris testamenti peccavit enim david primo in adulterio bersabee. secundo
in homicidio urie. Tertio in infractione iuramenti facti ionathe. Quarto in numeratione
populi et secundum quosdam peccavit in morte sacerdotum nobe et tamen deus communicat interea
sanctos. unde filius dei post mortem in multis locis sacre scripture vocatur. Unde necesse
est dicere quod penituit de omnibus et sic predicta verba heliu secundum expositionem supradictam
hebreorum que est inter eos communior sunt falsa. fuerunt etiam aliqui eorum, ut rabbi moyses ge
rundensis qui predicta verba exposuerunt de revolutione animarum asserentes quod anima unius
hominis post eius separationem a corpore iterum informat corpus alterius hominis
quod dicit ter fieri quod est impie dictum. Non secundum solum veritatem fidei sed etiam secundum
naturalem rationem ut patet intuenti Et licet predicta verba ab expositoribus nostris
intelligantur ad similitudinem quod deus monet peccatores ad penitentiam totiens quotiens
iudicaverit expedire utendo numero trino determinato pro numero indeterminato hoc tamen
non sonant verba eius Et ideo magis sentiendum est expositores hebreorum non errasse
intelligendo illa secundum expositionem hebreorum que de secta pharisaica erat Sic ipse
heliu ut dictum est quod secundum interpretationem nostrorum que verba sua voluerunt reducere
ad verum intellectum. Iste impie fuit loquutus in condempnatione ipsius iob asse
rens quod nullus in hac vita flagellatur nisi propter propriam culpam quod est erronee
dictum ut supradictum est Unde heliu tam ex dictis suis principalibus quam ex circum
stantiis eorum phariseus iudicandus est.

Et quod iudei dicunt quod non parcit deus in presenti vita peccatoribus nisi ter, quod est falsum ut patet in littera

Et quod rabbi moyses gerundensis false exposuit dicens quod una anima in aliis successive informat tria corpora hominis

In capitulo xx. in quo ostenditur quod sicut tres amici iob erant de secta saduceorum
sic et heliu erat de secta phariseorum quibus assimilatur tam in suis opinionibus
erroneis quam in conditionibus suis.

Discipulus.

Ex multis posset haberi quod sicut tres amici iob erant de secta sadu
ceorum ut dictum est sic heliu erat phariseus tam in suis opinionibus
quam in conditionibus eius. de opinionibus enim patet per sermones impios de quibus statim
supradictum est de conditionibus enim patet ex hoc Nam nec iob. nec tres a
mici sui leguntur genealogizari in hoc libro sed tantum ipsi qui illi solum a regio
nibus suis cognominantur ut iob de terra hus. Eliphaz themanites
baldach suites sophar naamites heliu vero non solum cognominatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et de iactantia phariseorum

a regione cui dicitur buzites sed etiam imponit ibi nomen patris cui dicitur helin filius barachel. Similiter et nomen cognationis a regione cui dicitur buzites sed etiam imponit ibi nomen patris. de cognatione ram quod interpretatur altum in quo helin assimilatur phariseis qui gloriabantur de bonitate parentum suorum, quibus dicebat mattheus iii° ca°. Ne velitis dicere intra vos patrem habemus habraham. ¶ Item pharisei in tantum consueuerunt iactare de se quod ceteros spernebant vt patet luce xviii° ca°. de parabola christi in qua dicitur duo homines ascendebant in templum vnus phariseus et alter publicanus et cetera, quia arrogantia scilicet pharisaicam helin secutus est quia tam iob quam eius ad versarios spernebat vt patet ex suis dictis ca°. xxxii°. et infra. ¶ Iste helin fuit motus ad loquendum ex passione irae vt patet cum dicitur ca°. xxxii°. iratus est furor helin in iob. etc. et infra Et contra amicos eius iratus est etc. super quod verbum glossa. vane enim glorie sectatores cum se omnibus preferunt alios de fatuis sensibus alios de indignis moribus reprehendunt. Et in glossa. helin autem iob de fatuitate et blasfemia et socios de ignorantia reprehendit et sic manifeste incidit in errorem pharisaico qui deo dicebat. Gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum etc. luce vbi supra. ¶ Iste helin assimilatur phariseis in hoc quod non correctionem iob desiderabat sed potius eius ruynam deum imprecabatur. Dicebat enim helin Pater mi probetur iob vsque ad finem xxxiiii°. ca°. in quibus verbis helin petebat adeo quod non desisteret a flagellatione ipsius iob in presenti vita. et etiam in alia vsque ad eternam condempnationem vt dictum est quod ad magnam et crudelem superbiam pertinet vt in glossa. supra allegata. in quo helin assimilatur phariseis qui in suis orationibus et conditionibus alys nichil orant pro conuersione gentilitatis sed pro eorum ... quod dicunt quod liber iob fuit a moyse scriptus et ... Nam super pentateucum quem moyses scripsit tres diuisi sunt insurrexerunt prima scilicet fidelium alia vitam eternam in qua bona sunt premia et punitiones et in hac vita prospera et aduersa iustis et iniustis eque contingerent et hec fuit sententia ipsius iob alia secunda fuit sententia saduceorum qui nullam vitam post mortem concedebant et prospera et aduersa huius vite iuxta merita et demerita hominum esse asserebant tertia secunda sententia phariseorum qui duas superdictas involuebat vt superdictum est.

In ca°. xii°. in quo ostenditur quod in responsionibus diuinis superadditis intelligitur quod ad questionem propositam de iob pertinere videatur.

· Discipulus ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cum Iob tantam sententiam tenuit in predictis prout tu asseris et etiam verba dei
dicta Iob approbantia testantur cum dicat non fuistis in loquti rectum sicut servus meus
Iob / Iob ultimo capitulo responsio igitur divina videtur esse quasi superflua sufficeret enim
deum approbasse suam sententiam et reprobasse alias tantum trium sociorum quam heliu nec videtur
sufficere quod quidam expositores dicunt scilicet quod omnia que in responsionibus divinis que in xxxviii
et xxxix capitulo continentur traduntur ad immensitatem divine sapientie et potentie
ostendenda ut ex hoc manifestet quod Iob indiscrete seu fatue se habuerat incipiendo disputare cum deo Nam hoc non videtur convenienter dictum Illa enim que altera
pars disputantium per se concedit non requiritur ut per aliam sibi probentur constat autem quod
Iob concedebat potentiam divinam et sapientiam esse tante immensitatis quod ab hominibus
non esset comprehensibile unde in xxvi postquam Iob narravit multa de mirabilibus
nature a deo facte subdit. Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius et cum vix parvam
stillam sermonis eius audierimus quis poterit tonitruum magnitudinis eius
intueri. Ex quibus patet quod Iob confitebatur immensitatem et incomprehensibilitatem
divine sapientie et potentie que in divinis effectibus apparet Non ergo requirebatur
ut de hoc ulterius aliquid sibi diceretur. Rogo ergo ut in aliquo ulterius ista
hoc declares. **Magister** ¶ Ad hoc quod petis amplius intelligendum considerare debes quod Iob in suis proclamationibus instanter adeo petebat ut deus ostenderet
sibi causam sue flagellationis Cum ipse crederet se esse iustum unde Iob x capitulo
dicebat deo. Indica mihi cur me ita iudices Ad quod videtur in multis aliis locis
tendere. deus tamen ostendit sibi in hiis capitulis quod interrogatio sua predicta erat
irrationabilis et hoc sic, constat enim quod divina providentia disposuit omnia creata
producendo ea secundum mensuram et modum correspondentem cuilibet rei consistentie et durationi ut exemplificat primo de terra que habitationi hominis cui loquebatur
est deputata de quo dicit Ubi eras quando ponebam fundamenta terre. etc.
q. d. illa que pertinent ad continentiam terre et eius stabilitatem fuerunt per meam providentiam fundata et mensurata te non existente nec etiam nunc horum rationem
ad plenum comprehendente Similiter quod sequitur. Cum me laudarent astra
matutina et cetera. intelligendum est q. d. per meam providentiam dispositum est
ut a principio creationis me laudarent astra matutina et filii dei iubilarent
cuius providentie rationem tu plene non scis Similiter quod sequitur. Quis conclusit
hostiis mare etc. Et omnes interrogationes quas deus ipsi Iob proponit in predictis capitulis tam de principalibus partibus mundi quam de certis conditionibus aliquorum
animalium per hunc modum sunt intelligende. scilicet quod omnia illa per divinam providentiam fiunt
taliter quod in suo esse naturali perseverant de quibus fragilitas humana non
sufficeret per singula reddere rationem nisi solum quod omnia predicta et quamquam sibi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p diuinam puidenciam disposita sũt mõ et ordine debitis iuxta illud qđ dicit de sapiẽcia diuina attingit a fine vsq ad finẽ fortiter et disponit omnia suauiter sapiẽ viij. ca. ex quo sequit q indiscretũ est vt homo q rat adeo rõnẽ sue puidencie circa singulares psonas seu actus humanos put Iob petebat vt dictũ est. Sz firmiter tenendũ est q si sapiẽ seu puidencia diuina omnia suauit disponit licet a nobis ipius rõnes sunt incõphensibiles Sic eciam circa actus humanos credendũ est .s. ꝑ prouidencia diuina esse iusta et racionabilia quauis a nob eoꝝ rõnes nõ cõphendant iuxta illud apli. O altitudo sapiencie et sciencie dei q incõprehensibilia sũt iudicia eius et inuestigabiles vie eius. Vn in responsione diuina concludit quodam ppũ et pncipale circa materiam ꝓpositã q me in li. Iob. s. q circa actus humanos nõ semp est cã pticularis querenda eo mõ quo Iob videbat petere.

Re q diuina puidencia q oĩa p falli .. c nõ debz scrutari

In cã. xiij. in quo ostendit q ex malis teporalibus q hominibus eueniunt non semp concludi possit eoꝝ malicia.

. Discipulus.

Si circa huius materia scripturas sacras scrutem maifeste repitur q ex h. q mala teporalia alicui eueniūt sumit argumentum efficax q ille cui talia euenit est adeo elongatus seu delictus legit ei deutro xxxi. cã. de ppło israelitico q ex malis q ei aduenissent debuisset arguere seu intelligere q deus nõ erat i eo seu cũ eo. Vn de eo ibidẽ dicit ita. ut dicat in illa die. Ꝯ q nõ est deus mecũ inuenerunt me h. mala Simili et ibidem xxxij. cã. deus redarguẽs illos qui ex malis teporalibus sibi euenientib nõ intelligebãt h. euenisse ex punicione diuine iusticie dicit. Vtinã saperent et intelligerent etc. et sequit Quõ psequit vnus mille et duo fugarent decem milia nisi q deus vendidit eos et dñs conclusit eos. Ex quibus et multis similibus clare hẽt q ex malis teporalibus q hoibus infligunt seu contingunt arguendũ est efficaciter q h. euenit ex diuina iusticia puniente talium pcca qđ videt facere manifeste ꝑ oppinione triũ amicoꝝ Iob. et eciam helin. Magister. In hac materia distinguendũ est. Nam sicut tho. in p. 2e. q. xcix. historias veteri testi scrutanti seu reuoluenti clare patz q oĩs status illius ppłi semp sub lege inpsperitate fuit quãdiu legem obseruabant et statim declinabant a preceptis leg in multas aduersitates incidebant Sz aliquę psone pticulares eciã iusticia legis obseruantes inaliquas aduersitates incidebant vel q iam erant spũales effecti vt p h. mag ab effectu tepora

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hu atraherent et eorum viribus aprobata redderent aut quod tales opera legis ceterque implentes cor carnem habebant in temporalibus desiderium et adeo elongatum de quibus ysa. xxix° ca°. labiis me honorat cor autem eorum longe est a me. et illc. Unde auctoritates parte allegate de statibus totius populi sunt dictum loquitur in historia autem Job agitur de persona particulari ut est manifestum et ideo tres socii Job et heliu qui contribulacionibus ipsi Job evenientibus ipsum esse iniustum arguebant erronee se habuerunt. Nam hec debuissent interpretari in meliorem partem. s. quod hec ei contingebat ut ipsius virtus approbata redderet propter secundum veritatem huius ad adversa ipsi evenerunt quibus ad adversitatibus virtus ipsius Job examinata fuit et adeo approbata prout ex superdictis patet Et huius approbatio seu examinatio manifestaretur etiam apud eos qui aliam vitam non credunt sicut saduci et infideles secundo legitur Job ulti° ca°. et addidit quoque dominus omnia quecumque fuerant Job duplicia et cetera.

Distinctio vi. de scrutinio scripturarum, circa ea que iudeis in sua permaxima presidia post mortem christi pertinaciter consistentibus evenerunt et aliis ad hoc pertinentibus Et continet quatuor decem capitula.

In ca°. primo ostenditur quod pena iudeorum christum negantium et occidentium tum eorum sequentibus gravior est etiam in hac vita quam pena sodomitarum et datan et abiron qui subito consumpti sunt et quod eorum duracio in hoc seculo cedit in utilitatem catholicis.

In ii°. ca°. ostenditur quod tres conditiones occurrere habent necessario in peccato negationis et occisionis christi quo peccato iudei in hac captivitate consistunt.

In iii°. ca°. ostenditur quod non solum per racionem comprobatur quod predicte tres conditiones occurrerunt in peccato negationis et occisionis christi sed etiam hec fundatur in auctoritatibus sacris et ibidem ostenditur quod iudei per eorum culpam cecitatem mentis incurrerunt circa cognitionem eorum que erant sibi necessaria ad salutem quequidem excecatio seu ignorantia non excusat eos sed potius aggravat

In ca°. iiii°. datur racio quare primi. s. iudei in captivitate babilonica existentes non leguntur incurrisse excecationem mentis sicut 2i. s. existentes in hac captivitate.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ca°. v°. ostendit q pro pcō pessimi ypocrisis iudei tpore templi 2i captiuati cecatione mentis supdicta incurrerunt ysay° pphe testō.

In ca°. vi°. ostendit q licet ypocrisis simpliciter considerata nō sit de grauissimis pctis ypocrisis tn pharisayca quā xpus multipliciter increpauit grauissimū pcm est qd ex quinqz racionibz considerat.

In vii°. ca°. ostendit q in cecitate phisaica includit negatio diuine prouidencie magis culpabiliter q in illis qui pcta sua publicant sic sodomite. Et in eodem ostendit q ex huius pharisaica ypocrisi nephanda deus elicuit magnū bonū. s. gencium illuminationem et vtrumqz fundatur in quodam auctte ysa. de qua hic agitur

In ca°. viii°. ostendit q phisei tripliciter incurrerunt cecatione mentis sic et triplicem xitatem p suam nephanda ypocrisim corruperunt quorū duo in hoc ca°. explicantur et ibidem declaratur xba ysa ad hoc ptinentia s. cū dicit Et peribit sapiencia a sapientibz eius etc. qd ppe et multipliciter de phariseis et eorum sequacibus intelligendum est et ibidem declaratur q hoc non est contra doctrinā xpi dicentē de phiseis Sup cathedra moysi sederunt phisei et scribe quidquid dixerint vobis facite.

In nono ca°. declarat iii modus cecationis pharisaice qui consistit in hoc q suas pprias inductiones et assertiones ab eisdem abscondunt.

In ca°. x°. ostendit q multa de inductionibz seu assertionibus phiseorum quas ipi inductores seu assertores minime intelligunt quoqz nobis pficiunt ad erudicionem et q in ipsis p eos assignatis ad sua redempcione aliqua conferunt ad honorem fidei catholice ptinencia.

In ca°. xi°. ostendit q aliqua xissima cta eorum redempcione assuerunt que tamen ipimet nō intelligunt et q hoc pphatū fuit p ysayam.

In ca°. xii°. ostendit q cecitas phisaica de qua ysayas pphauit dependisse traditur in euangelio.

In ca°. xiii°. ostendit q ex cecatione phisaica multū pjudicium generatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fidelibus de gente descendentibus physica nullum preiudicium y° israelitico Nam in potissimis temporibus ecclesie s. in eius exordio et fine in quibus xpus fuit et erit presens in ecclesia in natura assumpta. sunt de stirpe israelitica descendentes principaliores fuerunt et in fine nudi totum genus israeliticum xpo firmissime adherebunt.

In ca° xiiij° ostendit quod de iudeis in tempore medio qui inter primum adventum xpi et secundum secundum scripturam scrutinium sentiendum est et ibidem huius tractatus in laude divina finitur.

In primo ca° in quo ostenditur quod pena iudeorum xpm negantium et occidentium cum eorum sequacibus gravior est etiam in hac vita quam pena sodomitarum et datan et abiron qui subito consumpti sunt et quod eorum duracio in hoc seculo cedit in utilitatem ecclesie.

Discipulus.

Verum est prout sanctus tho. docet in loco preallegato secundum sacrarum scripturarum testimonia quod populus iudaicus dum legem sub qua erat diligenter observabat in tranquillitate vivebat Cum autem ab huius observatione declinabat in magnas adversitates incidebat / sed quod hic occurrit in quadam non modica admiracio que est talis. Video enim quod populus ille iudaicus valde gravius peccavit blasfemando et crucifigendo xpm quam si quecumque alia peccata commisisset contra blasfemiam dei. dicit enim glo. super ad rom. omne peccatum blasfemie comparatum levius est. ¶ Cum igitur chore et datan et abiron et eorum sinagoga propter hoc quod contradixerunt sacerdocio aaron et institutione moysi descenderunt in infernum viventes Numeri xvj° ca° quod sic nichil ex eis remansit s. de participantibus in eorum crimine quanto magis debuissent subito terra deleri qui non solum xpm verum deum et hominem contradixerunt sed eum cum magnis opprobriis et blasfemiis crucifixerunt maius quod admiracione dignum est quod deus tanto tempore tolleret predictum peccatum quod incomparabiliter maius est quam peccatum datan et abiron quos tam sceleriter ab hac vita deus repulit Precipue cum hoc peccatum continue et pertinaciter ab omnibus et singulis sub infidelitate iudaica existentibus committitur Nullus enim talium est qui predicta peccata in xpm commissa non approbet ymo singula predictis que in scriptis suis predicta peccata approbant laudant et commendant prout in suis codicibus tam talmudicis quam aliis quibuscumque hec manifeste reperitur quorum allegacio omitti totum ad evitandam prolixitatem /

Nota quod mors xpi sic vituperosa inde per iudeos approbatur z iudei sunt homicide ut patet in textu

tem tu qz ab ipis coiter concedit. **Magister** ¶ Verum est q occisores
xpi presertim illi qui eu cognouerunt vt principes iudeorum, in quibus si aliq
ignorancia fuit no tn eos poterat excusare cu esset affectata vt in 3. parte
q. xlvii. nec etiam talis ignorancia excusat minores de peccato presertim eos qui
post resurrectione xpi et discipulorum predicatione p quam maior seu principu
pars mudi ad fidem xpi p testimonia scripturarum et miraculorum euidentiam
conuersa est q non obstan ad huc pertinaciter i sua nequissima perfidia per
seuerant se excusando p falsas interpretationes scripturarum quibus ni
tunt negare xpm vt in prima parte huius tractatus multipliciter e osten
sum talis enim excusacio est circunstancia aggrauans quodcumque petm vt hr
in glo. sup illud psa. Nolite exaltare in altum cornu vestrum. ¶ Ite aggra
uat hic blasfemia p concomitans homicidiu qd est grauissimu pctm int
ea que committuntur in proximu Unde simpliciter concedendu est q pctm occi
dencium xpi supditorum similiter et consencientium seu approbantium illud
postq fuit commissum e simpliciter grauissimu vn et ei debet grauissima
pena q de vt. xxv. ca. Secundum mesura delicti erit plagarum modus. Que quide
pena licet fuerit e grauissima credendu est eis esse reseruata ad futurum
seculum in quo vnusquisque accipiet premiu vel pena secundum opus cohigentium
Sz considerandu est q etia in hac vita no relinquuntur sine pena sustinere
adeo pporcionata pcto eorum ad eterne vilitate et infidelium confusionem.
Discipulus ¶ Quero vt m ostendas quomo in hac vita supditi peceru
puniant pporcionaliter ad suu pctm cu p te concessu est q istud pctm est sim
pliciter grauissimu et tame videmus q illi qui fuerunt tepore diluuii et sodo
mitte et thore repetina plaga fuerunt consumpti qd ptinet ad grauitatem
pene isti xpo ad huc viuunt in humanis. **Magister** ¶ Ex hoc q isti. s.
occisores xpi. et eorum sequaces secundum consensu et approbacione no sunt puniti
repetino morte sicut legitur de illis quos allegas no sequitur q leuius puniuntur
q supditi diuturna enim duracio penarum sepe efficit maiore grauitate pen
sit et mometanea pene duracio ad leuitate pene videtur quodamodo pti
nere Unde de hac ppria materia. s. de coparacione pene iudeorum ad pena sodo
mitarum. trenorum. iiii. ca. legitur Et maior effecta est iniquitas filie ppli mei q
pctm sodomorum que subuersa est in momento et non ceperunt in ea manus
Ex quo patet q longa diuturnitas pene iudeorum reddit ea grauiore
seu magis odibilem qua pena sodomorum momentanea. **Discipulus**
¶ Video q mometanea pena etia si sit grauissima inse eligibilior tn
forte est q aliqua minor pena non ita grauis si sit valde longa seu

Nota de grauitate pene iudeorum respectu occidencium et destructionis

diuturna. Unde et proverbialiter solet dici quod melius est semel cadere quam semper
timi pendere. Sed vellem scire quomodo huius pene diuturnitas magis cedat
in utilitate ecclesie prout tu asseris. **Magister** ¶ Considerare debes quod si
dei xpm occidentes seu ipsius occasione consequenter ipsum habentes non
subito perierunt de hoc seculo sicut illi de diluvio et sodomite et illi qui fu-
erunt in scismate chore: licet enim isti gravius quam illi peccaverunt
hoc cedit tamen in utilitate ecclesie multipliciter. Primo ut ex eis in tempore
successionis aliqui adeo predestinati salvarentur per quos ecclesia mundo et
mixto augetur prout ex historiis auctenticis haberi potest et forte aliquid
de hoc infra tangetur. Secundo ut testimonia fidei que in veteri lege continentur
cuius textus ab eis conservatur ecclesia habet ab eis. Sunt enim iudei prout dicit glo
glo. bibliotece nostre et bauli codicum nostrorum a quibus codicibus sacre scrip-
ture testimonium accipit tanto fidelibus quanto nobis supradicta testimonia
obtinent. audiuntur ad assensum. Tercio cedit in utilitate ecclesie duratio
populi iudeorum in vili statu servitutis seu miserie in quo ultio sanguinis xpi in
eis magis relucet eo quod in diversis temporibus et locis eorum deiectio et oppro-
brium dignoscitur quod non sic ostenderetur si in brevi tempore et solum in aliquibus
regionibus consumpti fuissent et de hoc proprie intelligitur illud psalmiste. Ne occi-
das eos nequando obliviscantur populi mei. scilicet ne populus dei obliviscantur iustine
dei ulciscentis occasione xpi. Si enim sicut illi fuissent consumpti sicut sodomite
et datan et abiron scito posset hec ultio tradi oblivioni sicut multa que tempori-
bus retroactis contigerunt iam non sunt in memoria hominum vel certa sed quasi sub
dubio narrata sed videndo eos cotidie affligi et suppremi in pena sceleris
occisionis xpi non possent ista oblivioni tradere nec de ea dubitare. Fides
enim visus certior est auditu et ceteris sensibus prout in primo methaphisice.
Discipulus ¶ Scripturas sacras scrutanti satis constare debet quod deus
quandoque non statim consumit peccatores sed diu in hac vita per penas eos affli-
git ut ex hoc fortitudo dei et eius iustitia plenius ostendatur legitur enim deum
dixisse pharaoni qui diuturnis preceptis de dimissione populi dei resistebat. Nunc
enim extendens manum meam percussissem te et populum tuum peste ita ut perires
de terra idcirco tamen posui te ut ostendam in te fortitudinem meam et narretur
nomen meum in omni terra. Ex quo patet quod multitudo plagarum quas deus egyp-
tiis inflixit non fuit propter hoc quod deus non potuisset eos consumere per unam
plagam tantum sed ideo ut fortitudo dei in eis diutius ostenderetur prout dixisti
contingit in proposito. Sed adhuc vellem doceri quid dicendum contra iudeos
qui captivitate presente in qua sunt non dicunt eis advenire propter peccatum

Nota tres utilitates ecclesie circa presentem statum iudeorum remanentium in hoc seculo

Nota quod iudei non sunt occidendi propter mortem xpi et vide

Nota quare deus non consumit pharaonem in momento sed multis plagis vel dilatione

ccisionis xpi s; ppter pcta suorum pdecessorum antiquorum ut puta ppter pctm vi
tuli in deserto fabricati Un. Ra. sa. sup illud xbu. exo. xxxii°. ca°. ubi dr
Ego aut in die ultionis visitabo h' pctm eorum. Dicit q in omnibus oppssionibus
seu adversitatibus que ppter iscirlucio in diversis locis et temporibus contingunt
pctm vituli de q° ibi ad literam agitur adeo punit. ¶ Alii etiam dicunt q
ppter pcta que in templo pmo fuerunt ppetrata que fuerunt magna et
multa ipsi puniuntur in hac captivitate vellem igit' scire si est aliqua
ratio seu auctas autentica ex qua ostendi posset q captivitas iudeorum et
eorum ignominiosa dejectio in qua nunc sunt eis infligit' ppter pctm occi
sionis xpi ut tu asseris licet eni hac assertione tua credo esse vera
vellem tn ad hoc habe' aliqd ronis seu auctis fulsimentum.

In ca°. xx. in quo ostendit' q tres conditiones occurrere habet necces/
sario in pcto negationis et occisionis xpi pro quo pcto iudei in
hac captivitate consistut.

~~Discipulus.~~ ~~Mgr~~ Magister

Si diligenter scripturas sacras et alias apud hebreos autenticas scrutatus
fueris certe repies q in pcto pro quo iudei in hac consistut diutina capti/
vitate tria opportet concurrere/ pmu est q h' pctm sit valde gravius q illud
pro quo afflicti seu detenti fuerunt i captivitate babilonica qd pz ex h'. Nam
sic psens eorum captivitas valde longior est in duratione q illa ut est manifestu
sic acrior est atq acbior illa. In captivitate em babilonica in qua tm lxx. anis du
raverunt ut het. ie. xxxii°. ca°. Iohachim rex iude honoratus fuit et in side rega
li cu aliis regibus honorifice positus p regem babilonie ut habet iiii°. regu
ultimo Similiter et alii ipius gentis in honore fuerunt constituti ut het' daniel
pmo et ii°. Similr in illa captivitate no leguntur iudei fuisse venditi in vilis/
simo pcio nec etia in magna multitudine interfecti. In hac xo captivitate contra
no leguntur sic in honore notabili constituti. Sz quodam° ut fili seu ciec
ti ubiq tractantur et de eis maxima multitudo in destructione ihrlm p titu
interfecti et etm in destructione civitatis q dicit' vitter ubi innumabilis
multitudo eorum sub quoda falso messia que sibi imposuerunt barchozba conno
rabant maxima multitudo eorum vastata fuit ut ista largius traduntur a
iosepho in lib° de iudaico bello et in talmud in lib° qui dicit' guttin. ¶ Item
in captivitate babilonica inter eos fuerunt multi pphe quida eorum psentis
fuerunt in ipsa captivitate qui eos ex pte dei increpabant de pctis pteritis
et exortabant ad bonu pnse Simili de spe redemptionis et salutis consola

De tria q concurrut i captivitate iudeorum i q nunc sunt i vide pconsiderato

De hac de qda flo messia iudeorum barchozba

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bantur ut patet de ysaia et ezechiele in eorum prophetiis quidam vero prophete fuerunt
inter eos iam prope finem captiuitatis et in principio reductionis ut patet de
daniele et esdra et zacharia et aggeo et huiusmodi ex quo dei presentia in eis ma
nifestabatur eo quod deus adhuc habebat eos tamquam populum proprium. In hac vero captiuitate
nunquam aliquis propheta insurgit super illud psalmi. Iam non est propheta et nos non
cognoscet amplius quod est magnum signum reprobationis adeo ipsorum et quod eos
iam derelinquit tamquam non populum suum. Ex quibus et multis aliis similibus
manifeste habetur quod iudei in hac captiuitate sunt grauius puniti et adeo
alongati quam fuerunt in babilonica captiuitate. Ex quo ultime concluditur
veritas primi presuppositi scilicet quod peccatum ex quo captiuitas eorum presens eis prouenit
valde grauius est quam illud propter quod in captiuitate babilonica fuerunt quia patet
ex hoc quia secundum mensuram delicti erit plagarum modus deuteronomii xxv° ca°. ¶ Secundo
vero quod oportet concurrere in hoc peccato est quod sit commune omnibus in hac captiuitate
ubique terrarum consistentibus ita quod in illo omnes quasi communiter participent faciendo
vel consenciendo seu approbando et hoc a tempore quo ista captiuitas incepit
usque nunc quod sic patet. Nam dicere quod propter peccatum vituli in oreb fabricati vel
aliud simile quod eciam in quo iudei hodierni non participant per factum seu assen
sum vel approbationem est manifeste contra sacre scripture auctoritatem per quam
habetur quod deus reddit iniquitates patrum filiis ac nepotibus in terciam et quartam
generationem exodi xx° et xxxiiii° ca°. et in aliis locis secundum quam auctoritatem et alias
similes habetur quod non plus se extendit iusticia diuina in puniendo peccata transgressorum
in hac vita nisi ad quartam generationem tantum. Cuius racio est nam filii et nepotes plu
ries inueniuntur imitatores patrum sceleris unde in translatione caldaica super istud
verbum usque ad terciam et quartam generationem dicitur ~~[illegible]~~ quod hoc est cum filii sequuntur opera
patrum constat autem quod hoc non habet locum in peccato vituli quod communiter detestatur ab omnibus
iudeis hodiernis et sic isti non fuerunt participes in committendo illud peccatum quia non
dum erant in rerum natura. Sic nec participant consenciendo vel approbando
illud ut est manifestum. Unde contra diuinam iusticiam esset quod isti pro tali
peccato punirentur unde ra. sa. et alii hoc videntur fingere ut applicent huic
captiuitati peccatum ydolatrie quod est de maximis quod tamen non habet locum ut dictum
est. ¶ Tercium vero quod in peccato huius captiuitatis oportet concurrere est quod hoc peccatum
est eis omnino ignotum hoc enim habetur expresse in libro talmudico qui dicitur moguila ubi
queritur racio quare prioribus scilicet contribus in captiuitate babilonica fuit terminus
captiuitatis reuelatus ut patet iere. xxix° ca°. ubi dicit Postquam completi fu
erint in babilone lxx anni visitabo vos etc. Et tamen posteris scilicet contribus
in hac captiuitate terminus redemptionis ab hac captiuitate non fuit re-

Nota de [illegible] de finali captiuitate iudeorum

Secunda consideratio de captiuitate iudeorum

Tercia consideratio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est eis revelatus. Ad h' respondet ibidem sic. primis in captivitate babilonica
existentibus quibus peccatum sue captivitatis fuit revelatum tempus etiam reve
latus fuit q posteris s. existentibus in hac captivitate quibus peccatum
captivitatis non est revelatum similiter nec terminus captivitatis revela
tus fuit hoc ibidem quamquam auctoritate apud eos autentica habet intentum s. q peccatum
propter quo in hac captivitate existunt non est revelatum eis. Sed e eis oc
cultum seu ignotum qd fuit tertium presuppositum. Ex quibus bene consideratis con
cluditur intentum. s. q peccatum pro quo iudei in hac captivitate existunt precipue
est illud. s. blasfemia xpi et eius occasio qd sic patet. Nam pro dicto peccato
p' presuppositum. Nam blasfemia dei in persona xpi cum tanto scelere et
enormitate commissa usque ad ipsius occisionem turpissimam et ignominiosam
quidam gravior est q ydolatria q licet sit de gravissimis peccatorum non
tamen in persona dei committitur directo unde nec ydolatria equiparari debet
blasfemie xpi in gravitate q enim in persona regis committitur offensam p'
sertim cum blasfemando et turpiter occidendo criminosius eum offendit
q qui alium regem super se preter proprium regem imponit vel q ille q
dominium suo regi negat tamen non committendo in sua persona alia offensa
Cum enim peccata priorum ut declarant in iiij° reg et in aliis locis fuerunt
ydolatria adulterium et homicidia que licet gravia non tamen sunt tante
gravitatis sicut peccatum supradictum que in persona xpi dei fuerunt commissa
sequitur q hoc peccatum gravius e q peccata que in templo primo a iudeis fuerunt
commissa. ¶ Secundum presuppositum q occurrere debet in hoc peccato e q ta
le peccatum sit eis omnibus in hac captivitate ubique terrarum existentibus et eo
qd proprie convenit huic peccato s. de blasfemia et de occisione xpi. licet enim iudei
q post destructionem secundi templi fuerunt non invenerunt in blasfemia xpi
et eius occisione omnes tamen quicumque sunt sub hebraica perfidia consenciunt
approbant et laudant omnia scelera atque peccata que commissa fuerunt per suos
predecessores in persona xpi ut patet per omnes magistros eorum qui conveniunt
in hoc q occisores xpi secundum veram iusticiam legis eum occiderunt. unde Ra.
moy in libro de iudicibus tractatu de regibus et messia sic dicit. circa finem
capituli secundi nazarenus ille iactavit se esse messiam et ideo sapientes et
magistri nostri fecerunt de eo secundum sententiam qd debebat fieri h' ille et est communis
sententia omnium eorum prout est satis notum cuicumque noticiam eorum habenti. ¶ Ter
cium presuppositum qd in huius peccato pro quo iudei in hac captivitate existunt occur
rere habet. s. q tale peccatum sit eis ignotum proprie applicatur peccato blasfemie
et occisionis xpi qd sic patet. Nam ipsi non reputant q h' fuit peccatum

Nota has rationes contra iudeos

Nota de blasfemia et morte xpi iudeorum invectiva approbatione

Nota de rabbi moyse q xpm damnat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ymo in hoc credunt se obsequium prestasse deo cum extimant quod secundum iusticiam legis quod fuisset reus mortis ut stati suppositum est. ¶ Cum autem nulli alteri peccato iudeorum predicta tria conueniant simul nisi solum peccato supposito s. blassfemie xpi etc. Sequitur quod istud sit peccatum pro quo solo in hac captiuitate consistunt. Assumptum patet. Nam nullum peccatum dari posset quod grauius sit quam blassfemia dei nec xpi in alio peccato blassfemie conuenisse ut est manifestum Nec est etiam aliud peccatum in quo omnes conueniant Nam si aliqui eorum peccant in homicidio et adulterio et usuris et fraudibus seu rapinis et huiusmodi non tamen omnes prout est manifestum. Simpliciter non omnes peccant in aliquo quod secundum omnes continetur iusti et notorium sit est peccatum suppositum s. blassfemie xpi etc. Ex quibus recte considratis habetur quod queris s. quod peccatum supraditum est causa propria sue captiuitatis per modum demeriti.

In capitulo nono in quo ostendit quod non solum per rationem comprobat quod predicte tres conditiones occurrerint in peccato negationis et occisionis xpi sed etiam hoc fundat in auctoritatibus sacris et ibidem ostenditur quod iudei per eorum culpa cecitatem mentis incurrerunt circa cognitionem eorum que erant sibi necessaria ad salutem quequidem cecitatio seu ignorantia non excusat eos sed potius ad grauat.

Discipulus.

Quod peccatum huius captiuitatis iudeorum grauius sit quam peccatum seu peccata pro quibus fuerunt in babilonica captiuitate rationabile est prout tu primo presupponis quod etiam scripturas scrutando aliquas reperientur auctoritates que huic consonant veritati Jer. s. vij. cap. de eis dicit non audierunt nec inclinauerunt aurem suam sed indurauerunt ceruicem et peius operati sunt quam patres eorum quod proprie verificatur de occisoribus xpi et eorum sequacibus Nam ut dicit Crisostomus super illud verbum Matt. xxiij. cap. implete mensuram patrum vestrorum patres eorum prophetas occiderunt isti vero dominum prophetarum ¶ Secundum vero quod presupponis s. quod peccatum pro quo iudei in hac captiuitate consistunt est commune omnibus in eadem captiuitate consistentibus etiam habet aliquas auctoritates que huic consonant veritati Jer. s. ij. cap. Quid vultis mecum iudicio contendere omnes enim vos dereliquistis me seu preuaricati estis in me quod proprie de hoc peccato intelligi debet scilicet quod qui in iudicio vident cum deo contendere cum condempnando blassfemando et huiusmodi peccato etiam omnes deum dereliquunt / Ad 3. in presuppositum tuum peccatum s. ostendis quod huius peccatum est eis ignotum licet hoc secundum rationem et veritatem apud eos autentica manifestas vellem tamen ad hoc habere aliquas sacre auctoritatis fulcimentum.

De etatibus ponetis maliciam iudeorum eorum patrum

Nota bene hec quantum ad misterium trinitatis et incarnationis et incredulitatem iudeorum dicitur et vide bene

Magister. Si scripturas scrutatus fuisses satis reperires quod inter alias
plagas quibus adeo infligende erant populo iudaico vna erat precipua s. ig-
norantia seu nescientia eorum que sibi ad salutem per diuinas reuelationes
prophete insinuabant. Vnde ysa. vi. ca. postquam deus reuelauit prophete summa
fidei misteria s. misterium sancte trinitatis voce seraphico ter proclamando
sanctus sanctus sanctus simul et diuine vnitatis subiungendo dominus sabbaoth singu-
lari et consequenter ibidem innuendo misterium sancte incarnationis cum statim subdit
plena est omnis terra gloria eius quod ipse impletum fuit per plenitudinem diuini-
tatis in christo habitante de quo in psalmo veritas de terra orta est et ysa.
xlv. ca. aperiatur terra et germinet saluatorem quod autem hec plenitudo deitatis
esset in humana natura satis demonstratur ex hoc quod apparicio illa fuit in
effigie hominis sedentis per quod significabat quod deus assumpturus esset formam
humanam vbi attende quod in eodem fine vt ostenderet quod hec misteria ad salutem
humani generis pertinentia licet populo per eos prophetas proponerentur iudaico ipsi tamen
maiori parte predicta sacra misteria nequaquam intelligerent seu crederent
ipse quod ibidem sequitur Vade et dices populo huic audite audientes et noli-
te intelligere et videte visionem et nolite cognoscere. Et vt ostenderet
quod in credendis supradictis consistebat salus eorum statim subdit Exceca
cor populi huius et aures eius aggraua et oculos eius claude ne forte vide-
at oculis et auribus suis audiat et in corde suo intelligat et conuertatur
et sanem eum. Ex qua autem manifeste habentur duo. Vnum est quod cor huius populi
debebat esse excecatum similiter et aures grauate et oculi clausi sic ut
non intelligerent seu crederent predicta misteria ad salutem humanam pertinentia.
Tercium est quod si forte hoc intelligerent seu crederent et conuerterentur statim
essent salui quod ipse correspondet 3o. presupposito. Discipulus. Placet mihi
exposicio predicta de misteriis fidei in predicta visione ysaie inclusis licet
enim iudei trina iteratione huius dictionis sanctus ad maiorem expressionem
trinitatis diuine exponant allegantes quedam que credunt esse similia vt cum
dicitur Iere. xxii. ca. Terra terra terra. audi verbum domini hoc tamen non valet tum quia
trina iteracio huius termini terra refferenda est ad triplicem distinctionem
terre cui loquebatur erat enim tripartita cuius vna pars dicebatur terra iudee
alia galilee alia vero trasiordanis vt habetur in libro qui dicitur caedyn et de istis
tribus prouinciis quibus terra promissionis diuidebatur fit expressa mencio in
euangelio in gestis christi fuit enim conceptus in galilea luce p. ca. missus
est angelus gabriel in ciuitatem galilee etc. fuit natus in iudea m. ii. ca.
Cum natus esset ihesus in bethleem iudee fuit babtizatus trasiordanem vbi erat
ioh. babtizans io. p. ca. et de istis tribus prouinciis intelligenda est trina

Nota terra terra terra tres significat regiones vt patet in littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iteracio verbi propter ieremie antedictam similiter dicendum est de hoc quod legitur ie. vii.o ca.o templum domini templum domini templum domini est. Erat enim templum salamonis principaliter tripartitum s. in sancta sanctorum et sancta et in atrium sacerdotum vel exterius atriibus ie. magis habetur quia talis trina iteracio distinctionem insinuet quam confirmacionem ad quod licet loquendo de creaturis scriptura quandoque utatur tali iteracione ad fortificandum sententiam et huiusmodi non tamen ex hoc est trahenda generalis ad itterandum nomina omnino similia quando de deo agitur. Ita in deo similiter periculosum est multiplicitatem ponere non autem in creaturis. Sed de hoc quod dicitur excecta cor populi huius et cetera videtur non modicum ad mirandum videtur enim quod verba illa sonant quod deus precipet ut cor populi huius excecaret et aggravaret aures etc. quod est inconveniens cum a deo directe procedunt cuncta bona non autem mala. Magister. Scire debes quod huius excecatio seu obduracio que in hoc loco et in aliis similibus habetur in scripturis non est intelligenda tanquam a deo directe facta sed potius ex defectu liberi arbitrii humani. Nam homo qui se avertit a deo meretur ut deus iuste retrahat graciam ab illo cuius gracie effectus est illuminare intellectum et mollificare affectum quaquidem gracia subtracta homo remanet excecatus in intellectu et obduratus in affectu ex sua propria malicia non autem ex divina operacione. Discipulus. Licet excecacio predicta ex defectu liberi arbitrii humani procedat ut tu dicis adhuc videtur quod per talem excecacionem excusarentur a peccato illo quo xpistum non cognoverunt et c. legitur enim ioh. ix.o ca.o xpistum dixisse iudeis Si ceci essetis non haberetis peccatum. Magister. Cecitas que excusat a peccato est illa que contingit ex naturali defectu unde phs ethicorum 3.o nemo increpat ceco nato sed magis miseretur. cecitas autem de qua propheta hic loquitur non provenit ex defectu naturali Sed ex defectu voluntario tanto ex liberi arbitrii infirmitate seu malicia ideo talis non excusat sed potius aggravat peccatum presertim cum sit affectata et ex malicia prout est in proposito Discipulus. Vellem ut ostenderes in quo modo in proposito huius cecitas sit voluntaria cum cecitas dicat omnimodam privacionem cognicionis circa illud quod sit quis aptus cognoscere. Magister. Ignorancia seu excecacio que non solum non excusat a peccato sed etiam ipsum aggravat dupliciter posset contingere. Uno modo quando est affectata ut puta cum peccator vult ignorare illa que tenetur agere vel omittere ut liberius peccet de quibus iob xxi.o qui dixerunt deo recede a nobis et scienciam viarum tuarum nolumus. quod propheta applicat iudeis et presertim principibus iudeorum qui in crucifixione xpisti affuerunt qui per instrumentum scripturarum loquencium de xpisto poterant et tenebantur xpistum agnoscere prout in prima parte huius tractatus est ostensum. Similiter et per eius opera unde ioh. x.o ca.o

Nota templum domini templum domini templum domini exposicio

Nota quod ex defectu obduracionis causa ex propria malicia ut patet

Nota de ignorancia duplici

Si opa non fecissem in eis que nemo alius fecit pctm non haberent vn de tali
bus ipse dicit verbum ysa. p allegatu. s. excecca cor ppli huius et aures eius
aggraua et oculos eius claude. 7c. isti enim habuerunt oculos clausos qui non
videntes opa xpi miraculosa vt ex eis proficerent habuerunt etiam aures gra
uatas inquantum non audierunt debite ea que apphis de xpo premiciabant et qz
ista in eis procedebant ex volutate deprauata ut dictu est ideirco de ipsis di
citur habuisse cor excecatu quod totu inquantu posset considerari p modu pe
ne attribuendu est deo et sic videtur loqui ppha inquantum autem consideratur per
modu culpe ex defectu malicioso liberi arbitrij procedentis attribuendu est ipsis
trasgressoribus que omnia applicabilia sunt etiam modernis in quantu nequicie
seu facinori predecessorum assentiunt. **Discipulus.** ¶ Et si modernis possit
applicari aggrauacio aurium inquantum ea que in scripturis traduntur de xpo debite
non percipiunt. Similiter excecacio cordis inquantum hanc ignorantiam affectant
clausura tamen oculorum non videtur eis sic applicabilis non enim moderni vide

Hec quod iudei viderunt miracula xpi et disciplorum eius et habent in multis codicibus et ea ascribunt demonibus

runt opa xpi miraculosa. **Magister.** ¶ Miracula xpi bene in corde
dispositis nunquam deficiunt vn in collecta dicitur. Deus qui nullu tempus si
ne testimonio tue bonitatis relinquis. Sz ad hec miracula xpi et discipu
lorum eius nomine ipsius credere debuissent habent enim in multis eorum scripturis
quod xpus miracula faciebat et etiam discipuli eius sed hoc attribuebat magicis artibus
supersticiosis sic et predecessores eorum etiam xpo presente dicebant in belzebuch eicit de
monia. m. xij. ca. **Discipulus.** ¶ Habeo primu modu inquantum ignorantia seu excecacio

Hec 2. infra accidit ex malicia et invidia iudeorum contra xpm

aggrauat pctm doce igitur me de secdo modo. **Magister.** ¶ Est alius modus
secdm quem ignorantia pcti non excusat sz potius aggrauat pctm et hoc est cu quis ex
malicia passionis excecat in electionibus eius quod agendu est de quibus dr sapie ij. ca.
Excecauit illos malicia eorum. quod potissime contigit predictis trasgressoribus
qui ex vicio pessimo inuidie moti fuerunt ad crucifigendu dnm xpm vn mathei
xxvij. ca. euangelista de pilato dicit Sciebat enim quod p inuidia tradidissent eu
de inuidia enim gregorius in v. moralis dicit Quamuis p omne viciu quod perpetratur
humano cordi pestis antiqui hostis infunditur in hac tn nequicia tota sua
viscera serpens concutit dr enim sap. ij. ca. quod inuidia diaboli mors intrauit

Hec quod pctm iudeorum fuit in spm sctm

p orbem terrarum. fuit etiam hec inuidia grauissima inquantum fuit inuidia fraterne
gre secdm quam aliquis dolet de augmento gre dei non solu de bono proximi in q
racione talis inuidia ponitur pctm in spm sctm secdm 2a. 2e. q. xxxvj.

In ca. iiij. in quo datur racio quare primi s. iudei in captiuitate babilonica
existentes non leguntur incurrisse excecatione mentis sic et secdi. s. e
xistentes in hac captiuitate. **Discipulus.**

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Secundum doctrinam gregorii excecatio mentis oritur ex peccato luxurie quod quidem
peccatum non legitur fuisse in templo secundo sicut in primo in quo tempore prophete
frequenter increpabant populo de illo vicio secundum v. capitulo. Unusquisque ad uxorem
proximi sui inhiabat. Unde huius excecatio potius debuisset contingere gentibus in
captiuitate babilonica quam in huius 2°. quod tamen non legitur. **Magister.** Si
bene consideras aliud est unum peccatum oriri ex alio et aliud est aliquod peccatum per modum
pene infligi alicui de primo modo loquitur Gregorius assignans quedam peccata ex aliis
prouenire per modum originis quedam de peccata dicit esse filias alterius ut cum dicit
quod invidia oritur ex unam inanem gloria sibi. excecatio mentis ex luxuria Sed
hic agitur de 2°. modo scilicet excecatio cordis et aggrauatio aurium et huius inflicte
fuerunt populo iudaico in pena alterius peccati in quo peccatum per modum pene inflictum
correspondet huic illi peccato pro quo infligitur per modum demeriti et isto modo excecatio
mentis et huius inflicta fuit illi populo demerebatur enim excecationem mentis et clausuram
oculorum, et hoc per aliud peccatum in quo voluntarie incurrebant et hoc per correspondentiam
unius ad alterum iuxta illud verbum supra allegatum iuxta mensuram delicti erit plagarum modus.

Re quod unum peccatum oritur ab alio per modum originis ut inuidia ex inani gloria aliquod peccatum oritur ex alio per modum pene ut ex malicia oritur infidelitas

In capitulo v. ostenditur quod pro peccato pessimi ypocrisis iudei tempore templi secundi capti-
uitati excecationem mentis supradicta incurrerunt ysaia propheta testimonio
. Discipulus.

Declara quod sit illud peccatum per quod populus iudaicus seu eorum principes ex-
cecationem meruerunt supradictam. **Magister.** Si bene scrutatus
fueris scripturas reperies quod per peccatum pessimi ypocrisis que est simulata sanctitas
et secundum sanctum Ieronimum duplex iniquitas deus claudere habebat oculos eorum de quorum
officio erat legem et prophetas iudeis interpretari sic quod periret sapientia a sapientibus
eorum et eorum intelligentia occultaretur quod manifeste habetur ysaia xxix°. ubi propheta
pronosticauit iudaicam cecitatem adeo infligendam in populo dicens Quoniam miscuit
vobis dominus spiritum soporis et claudet oculos vestros prophetas scilicet falsos et principes
vestros qui vident visiones et cetera. quequidem excecatio et clausura oculorum
in iudeis futura propheta declarat fore principaliter circa intelligentiam scripturarum
earum aquarum vera intelligentia in locis pertinentibus ad cognitionem christi du-
pliciter iudei declinant. Nam illa que sunt apud ipsos predicti ubi prophete loquuntur
de tempore aduentus christi et hoc sic quod secundum planum et verum intellectum christum
iam aduenisse demonstrant respondent quod talia sunt occulta et non interpretata
vel illa per eos simpliciter vero de hoc excusant per suam impietatem de quibus duobus modis
quibus veritas scripturarum a subditis amouetur propheta in loco allegato sic dicit et
erit vobis visio omnis sicut verba libri signati quem cum dederint scienti litteras

Re quod peccatum iudeorum fuit ypocrisis et simulata sanctitas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Da

Excecandum doctrinam gregorii excecatio mentis oritur ex peccato luxurie quod quidem
peccatum non legitur fuisse in templo sed sic in principio in quo tempore propheta
frequenter increpabat populo de illo vicio. Unde ysa. v° ca°. Unusquisque ad uxorem
proximi. cap. ¶ Dicent lege istum et respondebit non possum signatus est enim quod pertinet ad eorum peritos. Et sequitur. Dabitur liber nescienti litteras dicetur que ei lege et
respondebit nescio litteras quod pertinet ad illiteratos et sic patet quod utrique veritas scripturarum ignorant per excecationem supradictam et reddens causam quare deus
sic clausit oculos eorum ut veritatem in scripturis traditam minime perciperent
statim subdit. Et dixit dominus pro eo quod appropinquat populus iste ore suo et labiis
suis glorificat me cor autem eius longe est a me et timuerunt me mandato hominum
et doctrinis ideo ecce addam ut admiracionem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo peribit enim sapientia a sapientibus et intellectus prudentium eius abscondetur. Ex quo
patet manifeste quod in principio habebat de peccatum ypocrisis secundum quod exterius deum colebant
de quo dicit labiis suis glorificat me intus autem non solum non glorificabant deum
sed etiam ab eo elongabant in corde in corde autem cultus dei verus stat secundum Aug. consistit
propter quod peccatum deus ab eis abstulit veram sapientiam et intelligentiam unde sequitur
ideo ecce addam ut ad miracionem faciam etc. peribit enim sapientia a sapientibus et intellectus prudentium eius abscondetur quod autem dicatur hic de hac plaga excecacionis quod est miraculum magnum et stupendum intelligendum est propter magnitudinem
detrimenti quod eis ex ista excecacione contingit. Nam per hoc erraverunt etiam cognitione christi ex quo in ceteris ad falsitatibus et erroribus sunt lapsi. Ex quibus habes
propositum s. tam excecacionis iudeorum adeo inflicta esse eis in pena ypocrisis
nephande. Discipulus. ¶ Ut supra parte dictum est pene correspondere debent
culpis vellem igitur scire quomodo culpa peccati ypocrisis correspondet pena
excecacionis prout auctoritas ysa. supra allegata videtur sonare. Magister.
¶ Correspondentia peccati ypocrisis supradicti ad penam pro eo inflictam haberi potest
per dictum salvatoris dicentis. In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis
Mat. vii° ca°. Constat autem quod ypocrita presertim illa que exterius deum videtur glorificare interius autem s. in corde adeo longe recedit de quo propheta loquitur d. populus
iste etc. et cor eius longe est a me. talis conatur veritatem vite sue que pessima
est hominibus sub signis falsis exterioribus occultare. Unde ad eadem mensura
huius ypocrite remetitur. cum veritas intelligentie sacre scripture in qua vita spiritualis humana doctrinaliter consistit. ei occultetur seu celetur et ideo ypocrisis
de directo opponitur virtuti veritatis ut in 2a. 2e. q. cxi°. ideo eadem huius pena
sed excecacionis per quam veritas divinorum scripturarum occultatur propter correspondet
culpe ypocrisis supradicte.

Nota quod excecatio mentis est pena correspondens peccato ypocrisis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

190

In vi. ca°. in quo ostendit q licet ypocrisis simpliciter considerata non sit de grauissimis pctis ypocrisis tn pharisaica qua xpus multipliciter increpauit grauissimu pctm est qd co quinque racionibus considerat.

. Discipulus .

Licet ypocrisis sit pctm non tamen semper est mortale put in scda. 2e.
q. p tc allegata habetur. cu aut est mortale no videtur equipparari ma
ximis viciis vt pote ydolatrie homicidio et adulterio et huius sit racionabi
le q. videtur q pena iudeoz in hac captiuitate consistencium qui de ypocrisi prin
cipaliter notantur grauior sit q pena priorum qui de ydolatria et aliis pctis
supradictis fuerunt rei. constat tn ex predictis q sicut maior est pena consiste
ciu in hac captiuitate q in babilonica vt ex predictis patet sic et culpa maior
debet esse scdm iam dicta. Magister. ¶ Licet ypocrisis simpliciter co
siderata put solu dicit simulacom vel fictione non sit ita grauis sic homicidium
et adulteriu cu ypocrisis quandoq possit esse veniale pctm tn vt in 2a. 2e.
q. cxi. ypocrisis tn de qua hic loquimur s. pharisaica magne grauitatis est vn
sup illud vbum saluatoris luc. xii°. attendite a fermento phariseorum. quod e ypo
crisis beda ait. sic modicu fermentum tota farina massam corrupit sic simulacio
animi tota virtutu sinceritas et veritas fraudabit et theophilus ibidem nichil
enim sic alterat mores vt ypocrisis s. pharisaica vn pz q grauitas huius pcti
put in phariseis vigebat magna est tanq alteratiua et corruptiua omnium
moru. ¶ Circa q considerandu est q seriem euangeliorum diligenter scruta / Nota q xpus valde impugnat ypocrisim pharisaicam primo vero vt pz in textu
ti manifeste patet q xpus no legitur tm impugnasse cetera vicia q in phariseis
et aliis suo tempore habundabant sic ypocrisim cuius racio est Nam ypocrisis
pharisaica quam increpabat eo v. redditur grauissimu pctm. ¶ Primo est ex
ipsius grauitate que quidem grauitas patet eo hoc q viciu ypocrisis est corruptiuu om
moru vt dictu est. ¶ Scdo qd glo. sup illud tre°. iiii°. maior est iniquitas populi mei
pcto sodomorum dicit scelera aic plangit que in ypocrisim labitur cuius maior est in
iquitas pcto sodomorum. Si aut queratur racio quare ypocrisis sit maior iniquitas
q sodomorum ad hoc dicit scdm somnum sup illud ysaye vbi sup populus iste la
biis me honorat etc. in comparacione duorum malorum leuius est aperte peccare q
simulare scitatem in tali enim simulacione concurrit duplex iniquitas quarum
vna est malicia interior alia vero simulacio exterior. ¶ Tercio q ypocrisis
scdm se considerata est quedam species mendacii vt in scda 2e. q. sup allegata constat
aut q mendaciu quanto magis elongat a veritate tanto est grauius vn phs in
meth. magis mentitur qui asserit de nomine q est certum q q dicit hoc
datiu aut q in ypocresi qd in ypocrisi pharisaica includitur in extremis dis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tat a veritate xpi cum enim essent pessimi et pleni vitiis estimabant se non solum esse iustos vel bonos sed etiam se tamquam ceteros in bonitate et iusticia precedentes ut patet de phariseo ascendente in templo qui de sua iusticia iactans confidebat ceteros spernendo luc. xviii. ca. In tantum enim ex superba iactancia ceteros spernebant huius pharisei quod dedignabantur ut alii qualitercumque eos tangerent de quibus ysa. lxv. ca. Qui dicunt recede a me non appropinques michi quia immundus es isti fumus erunt in furore meo. Ex quo patet quod eorum simulatio maxime mendosa.

¶ Quarto quia hoc vitium s. ypocrisis pharisaica xpo maxime contrariabatur xpus enim qui non solum secundum divinam naturam sed etiam secundum humanam intrinsecus plenus gratia et veritate exterius tamen in similitudine carnis peccati mundo apparuit ad gal. ... ca. pharisei autem per totum oppositum cognabantur cum magna innocentia exterius onde ut oves intus autem omni immundicia et rapacitate erant pleni sicut lupi de quibus mt. vii. ca. Veniunt in vestibus ovium intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

¶ Quinto quia ypocrisis pharisaica non solum contrariatur veritati in universali sed etiam particulariter contrariabatur cuilibet speciei veritatis s. veritati doctrine et veritati iustitie et veritati vite. In hiis enim tribus secundum communiter veritas consistit quam quidem triplicem contrarietatem veritatis in pharisaica ypocrisi contentam xpus exercebat. mt. xxiii. ca. ut ypocrisim phariseorum multipliciter increpans preminans eis penam eterne maledictionis cum dicit. Ve vobis pharisei etc. ibidem explicat quomodo triplicem veritatem supradictam que in eis erat obfuscare conabantur quod patet primo de veritate doctrine cum dicit. Ve vobis scribe et pharisei qui clauditis regnum celorum etc. s. celestem beatitudinem cuius introitus ipse xpus est. Io. x. ca. Ego sum hostium per me si quis introierit salvabitur. quod quidem hostium recte aperitur per sanam doctrinam scripturarum secundum quam veritas xpi cognoscitur. Unde xpus discipulis quos conabatur tendere ad eius cognitionem aperuit sensum ut intelligerent scripturas et sic eum cognoverunt luc. xxiiii. ca. pharisei vero prave scripturas que de xpo dicuntur interpretando ut patet in hiis que supra in prima parte huius tractatus dicta sunt regnum celorum claudebant quo ad se et eorum sequaces de quo dicit. Vos non intratis nec introeuntes sinitis intrare etc. et quia pharisei non solum eos qui de gente sua erant per falsam doctrinam corrumpebant sed etiam laborabant ut gentiles ad suam falsam doctrinam pervertere ideo subdit. Ve vobis scribe et pharisei qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum et cum fuerit factus facitis eum filium gehenne duplo quam vos In quo ostendit quod corrumpere conabantur per suam falsam doctrinam non solum israelitas sed etiam usque ad alienigenas.

¶ Et quia non solum in hiis que pertinent ad cognitionem xpi. Sed etiam in hiis que ad cultum dei pertinebant doctrinam veritatis nitebantur corrumpere ideo subdit. Ve vobis duces ceci

Nota quod veritas consistit in tribus quam pharisei impugnabant ut patet in littera vide

qui dicitis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui dicitis quicumque iuravit per templum nichil est qui autem iuravit per aurum templi debet. In quo loco xpus ostendit quod circa observacionem iuramentorum que ad latriam pertinet pharisei false interpretabantur scripturas cupiditate excecati preferentes sanctitatem auri quo templum ornabatur sanctitati templi per quod aurum sanctificabatur sicut commentator exponit. Secundo ibidem xpus increpat phariseorum ypocrisim circa dignitatem iusticie et primo in hoc quod illa que erant maioris necessitatis ad salutem consequendam contempnebant ut est necessaria vel iudicium vel fides illa vero que modice utilitatis ad salutem erant ut est decimare mentam magna reputabant. Ad quod ex duobus propriis suis viciis movebantur primo ex iactancia ut ab omnibus crederentur esse sancti in quod decimas de minimis rebus offerebant. Secundo ex cupiditate ut aliis exemplum preberent quod solverent eis decimas de omnibus nichil pretermittendo et de hoc dicit Ve vobis scribe et pharisei qui decimatis mentam etc. Idem ostendit sub alio exemplo dicens. Ve vobis duces ceci excolantes culicem camelum autem glucientes etc. In quo ostendit quod illa que erant maioris ponderis scilicet intentem legis ipsi pro nichilo reputabant minima vero cum magna diligencia perquirebant quod est contra dignitatem iusticie que unicuique quod suum est reddit secundum equitatem proporcionis. Tercio ostendit qualiter dignitatem vite corrumpebant et primo in quod de mundicia exteriori scilicet vestium et corporum curabant non autem de interiori mundicia scilicet mentis que potior est ad salutem necessaria de quo dicit Ve vobis scribe et pharisei qui mundatis quod deforis est mundum. Consequenter hoc idem increpat sub alio exemplo dicens Ve vobis pharisei ypocrite quia similes estis sepulcris dealbatis etc. quod quidem exemplum differt a precedenti quia primum respicit res exteriores. Secundum vero respicit propriam conversacionem quam ab extra honestam habebant ut cooperirent maliciam interiorem sicut sepulcra ab extra sunt dealbata ab intus vero plena ossibus mortuorum. In ultimo vero exemplo increpat eos de corrupcione dignitatis vite in quod se conabantur ostendere se esse meliores quam patres eorum. Unde et ornabant et edifficabant sepulcra prophetarum qui sunt a suis predecessoribus interfecti dicentes. Si fuissemus in diebus patrum nostrorum non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Sed quia ipsi pharisei non solum erant equales in malicia patribus in occidendis prophetis sed erant dispositi ad maius malum perpetrandum scilicet ad occidendum xpm qui est dominus prophetarum. Ideo eos maledicit prophetizando dicens. Implete mensuram patrum vestrorum. Pharisei enim xpm occidentes impleverunt mensuram patrum suorum eos in malicia plenissime excedendo in quo summa malicia phariseice ypocrisis

Nota hanc exposicionem de precio phariseorum

Pharisee ceci munda prius quod intus est ut fiat quod deforis est

Nota de mensura patrum vestrorum

ostendit itaque iustiores patribus se ostendebat. d. Si fuissemus in diebus pa/
trum nostrorum et cetera, et tamen occulte sanctos suorum et regem prophetarum occidere inten/
debant. Ex quibus omnibus diligenter consideratis satis habetur quod phariseica ypo/
crisis etiam vicia excedebat itaque ex ea secuta est occisio Christi que gravior est gravissi/
mis peccatis. Unde postquam dixit Implete mensuram patrum vestrorum statim subdit
Serpentes et genimina viperarum quomodo fugietis a iudicio gehenne q. d. sic estis
in malicia obstinati per excecationem mentis quia per ypocrisim meruistis ut auctor
ysa. superdicta ostensum est quod nullo modo potestis fugere a iudicio gehenne de qua
in fine capituli subdit. Ecce relinquetur domus vestra deserta

In capitulo viii. in quo ostenditur quod in ceteritate phariseica includitur negatio divine
providentie magis culpabiliter quam in illis qui peccata sua publicant sicut so/
domite et in eodem ostenditur quod ex huius phariseica ypocrisi nephanda dei
cidium magni boni scilicet gentium illuminatio et utrumque fundatur in quadam auctoritate
ysa. de qua hic agitur. . Discipulus .

Habeo quod ypocrisis phariseica gravissimum peccatum est prout tu doces. Sed ali/
quando per scripturarum scrutinium reperiri posset quod gravius peccat ille qui
sua peccata publicat quam ille qui occultat ea certis verbis. Unde legitur quod propheta quosdam
increpabat eo quod peccata sua publicabat et non abscondebat ea. ysa. iii. ca. Et
peccatum suum quasi sodoma predicaverunt nec absconderunt ve anime eorum. quod non
videtur omnino consonare predictis. Magister. ¶ Cum quis publicat peccata sua
non curans ea abscondere hoc contrario contingit ex contemptu dei et iudiciorum eius
specialiter cum quis credit quod deus non habet notitiam de istis inferioribus iuxta illud
ps. Viduam et advenam interfecerunt et dixerunt non videbit deus et hoc manifeste
adgravat peccatum. Sed si bene consideras hoc etiam includebatur in pharisaica ypo/
crisi Ex hoc enim pharisei ypocrite occultabant peccata sua hominibus tantum quod credebant
quod deus non esset inspector cordium Unde in auctoritate allegata ysa. xxix. ca. postquam
propheta premisit culpam ypocritarum dicens Labiis me honorant cor autem eorum longe est a
me Similiter et penam excecationis eorum dicens. Peribit enim sapientia a sapien/
tibus eius et intellectus prudentium eius abscondetur. Que quidem pena corres/
pondet culpe illius ypocrisis ut supra dictum est statim ibidem propheta declarat quod
huius peccatum ypocritarum, abscondentium peccata procedebat ex hoc. quod credebant deum non
cognovisse abscondita humanarum mentium. Unde immediate ibidem subdit
Ve qui profundi estis corde ut a domino abscondatis consilium quorum sunt in tenebris
opera Et consequenter de eis dicit Et dicunt quis videt nos et quis novit
nos. Et attendendum quod negatio divine notitie seu providentie que includitur

Hic peccatum ypocrisis phariseorum dicitur ma/
ius quia credebant quod deus ignorabat peccata occulta

in hiis que peccata sua simpliciter publicant et si sit valde gravis non tamen tante
gravitatis est sicut negatio illa que in ypocrisi presertim phariseica includendo
in ista enim peccata occultant ab ypocritis ut per exteriorem iusticiam alios decipiant
et ad errores inducant non autem in alia. Ex quo patet quod in pharisaica ypocrisi
includitur negatio divine notitie de humanis gravius quam in sodomiis qui peccata
sua publicabant et super hoc in ypocrisi pharisaica addunt alia nephanda que
supra tacta sunt. **Discipulus** ¶ Verba ysaie in auctoritate per te allegata scilicet xxix°
ca°. non videntur omnino ad invicem consonare dicit enim ibidem et claudet oculos
vestros prophetas et principes vestros qui vident visiones operiet quod tu exponis de cecitate
phariseica que in pena sue ypocrisis est eis inflicta quod satis convenienter videtur
esse dictum cum continuatione ad illud quod statim de eis sequitur. Populus iste la-
biis me honorat etc. in quo declarat eorum ypocrisis. Similiter et statim
subdit penam eorum cum dicit ideo addam ut admirationem faciam populo huic mi-
raculo grandi et stupendo. peribit enim sapientia a sapientibus eius etc. de quibus statim
declarat unum de principalibus eorum motivis cum dicit. Ve qui profundi estis et
etc. Et dicunt quis videt nos et quis novit nos prout tu convenienter ex-
posueras de quo increpat eos propheta d. perversa est cogitatio vestra etc. sed quod hic
sequitur in littera. Nonne adhuc in modico et in brevi convertetur libanus in char-
mel et charmel in saltum reputabitur et audient in die illa surdi verba libri
et de tenebris et caligine oculi cecorum. Non videtur bene consonare cum hoc
quod dictum est et claudet oculos vestros etc. Unde peto quod istam prophetiam ulterius
michi declares que videtur multum facere ad ypocrisim phariseicam declarandam
Simul cum eorum pena que fuit mentis excecatio. **Magister** ¶ Recte iudicasti
in hoc quod ysaias in auctoritate allegata phariseicam ypocrisim cum ipsius pena declarat
sed ad illa verba que ulterius sequuntur quorum petis cum ipsius pena declarat sed ad illa
~~verba que ulterius sequuntur quorum~~ petis declarationem presupponere debes quod secundum
doctrinam augustini   deus adeo est bonus quod non permitteret mala fieri nisi
ex eis bona eliceret permisit enim primum angelum peccare ut inde ruine angelice
restitutio per christum gloriosius fieret. Unde in proposito ex pharisaica excecatione
quam in penam sue ypocrisis fieret. Unde in proposito ex phariseica excecatione
nephande incurrerunt divina bonitas elicuit illuminationem gentilium qui
actenus erant in hiis que pertinent ad deum et surdi et ceci. Unde apostolus ad ro. xi°
cecitas ex parte contigit in israel donec plenitudo gentium intraret de quo actuum
xiii°. ca°. quod indignos vos iudicastis eterne vite ecce convertimur ad gentes
quo presupposito sensus littere quem petis clare habetur. Nam postquam propheta de-
claravit cecitatem phariseicam ut dictum est statim subiungit de illumina-

Quod ypocrisis phariseorum est ut deos in errorem inducat ideo dignius peccato sodomitarum vide in littera

De expositione textus ysaie valde bona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cione gentium que ex predicta cecitate phariseica statim secuta est etc. Nonne ad
huc in modico et in brevi convertetur libanus in charmel etc. charmel enim mons
sterilis et siccus est. Libanus vero mons fructuosus et aromaticus per hoc
figuratiue intelligens ut gens iudaica pinguia (?) conuerterentur fructus
spirituales virentes conuerteret in charmel scilicet in siccitate seu sterilitate et econtra
et econtra de gentibus et ut hanc figuram apte nobis declarasset statim
subdit et audient in die illa surdi id est gentiles qui numquam audierunt divini
verbum verba libri scilicet legis divine et de tenebris et caligine oculi cecorum
videbunt et est eadem sententia et quia ex ista illuminatione gentium apostoli et discipuli
Christi fuerunt valde leti. Ideo subdit. Et addent mites in domino leticiam quod in
telligitur de discipulis Christi quos ipse docuit. Discite a me quia mitis sum
m. xi. capitulo et pauperes homines in sancto israel exultabunt scilicet ipsi discipuli quos ipse
docuit m. v. capitulo Beati pauperes spiritu. Alia autem racio leticie supradicte scilicet in
icium (?) et pauperum Christi subdit cum dicit. Quoniam defecit qui praevalebat consumatus
est illusor et succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem etc. quod omnia
de cetu phariseorum et scribarum plane intelliguntur prout communiter exponunt qui in
destructione ierusalem per romanos occisi sunt et dispersi et in captiuitate usque
ad presentem diem deducti.

In capitulo viii in quo ostendit quod pharisei tripliciter intulerunt excecacione
mentis sic et tripliciter veritatem per suam nephandam ypocrisim corruperunt
quorum duo in hoc capitulo explicantur et ibidem declaratur verba ysaie ad hoc
pertinentia scilicet cum dicit et peribit sapientia a sapientibus eius et cetera quod ipse et multipliciter
de phariseis et eorum sequacibus intelligendum est et ibidem declarat quod hoc non
est contra doctrinam Christi dicentem de phariseis super cathedram moysi sederunt
pharisei et scribe quidquid dixerint vobis facite.

Discipulus.

Adhuc volo quod mihi declares quedam verba prophete in hac prophetia contenta scilicet ubi
dicit ideo ecce addam ut admiracionem faciam populo huic miraculo grandi
et stupendo et peribit sapientia a sapientibus eius et intellectus prudentium eius abscon
detur. si enim hec verba de pharisaica cecitate exponantur superfluum videretur
iam enim de ipsis dixerat miscuit super et claudet oculos vestros prophetas et principes
vestros qui vident visiones operiet quod sufficisset ad ostendendam cecitatem suam
supradictam grandem. quare videtur quod hic additur super predicta cecitatem suam sup
dicta grandem. quare videtur quod hic additur super predicta cecitate cum dicit ideo ego
addam etc. in quo videtur aliquid addere super supradicta excecacione. Magis
ter. Si bene scrutatus fueris in hoc loco verba prophete repies ipsa propheciss(im)e

(c) 2006 Ministerio de Cultura

adaptari pharisaice cecitati in qua inciderunt in penam sue ypocrisis superdicta
ut dictum est. Ad cuius declaracionem scire debes quod pharisei ypocrite sicut triplicem
veritatem corrumpebant seu obfuscabant ut supra xi° ca°. Sic triplicem inciderunt
excecacionem mentis. ¶ Primo scilicet circa cognicionem temporis adventus christi et diuinitatis
eius et modum redempcionis eius et huius de quibus prophete fuerunt sufficienter locuti
et tamen ipsi tanquam clausos mentis oculos habentes hoc nescierunt de quo in
prima parte di. v. et in multis sequentibus large dictum est et de hac excecacione
propheta loquitur cum dicit. et claudet oculos vestros. et cetera usque ibi. nescio
litteras. de istis enim et similibus litteris eorum quodcumque pretendunt se excusare dicentes
quod talia sint signata seu secreta. simpliciter vero excusant se dicentes. nescio litteras.
prout superdictum est. ¶ Secundo vero inciderunt excecacionem circa observacionem
legis mosayce extimantes quod lex mosaica erat perpetuo duratura eciam quo
ad cerimonialia et iudicialia quod falsum est ut patet supra in prima parte di. viii.
et de hoc dicit propheta peribit sapiencia a sapientibus eius. Ad quod sciendum est quod huius cerimonialia
tempore duracionis mosayce legis iudicabantur racionabiliter apud
omnes sapiencialia esse. unde deut. iiii. ca°. postquam dixit moyses. Scitis quod docuerim
vos precepta atque iusticias sicut precepit mihi dominus. et cetera. Subdit. Et implebitis opere
hec est enim vestra sapiencia et intellectus coram populis ut audientes universa precepta
hec dicant en populus sapiens et intelligens magna hec. que quidem sapiencia
manifestum est quod periit ab eis post christum. Nam sicut per observacionem legalium tempore
legis a ceteris nacionibus iudicabantur sapientes inquantum per eam huius observacionem
regebantur a deo tanquam populus peculiaris per miracula et revelaciones propheticas
et huius ut patet in processu veteris testamenti. Sic post christi adventum et divulgacionem
evangelii ipsius cum huius legalia fuerunt evacuata ab omnibus iudicantur per eorum
observacionem insipientes et stulti tanquam laborantes in hiis que nullius sunt auctoritatis
seu utilitatis. quod patet ad sensum cum hodie omnia illa vertuntur in derisum apud
intelligentes et de hac ignorancia seu cecitate propheta dicit Et peribit sapiencia
a sapientibus. scilicet sapiencia superdicta que in legalium observacione consistebat.
¶ Ita predictum verbum Peribit sapiencia a sapientibus verificatur de eis quo ad hoc quod illud nephandum
opus talmudicum eorum cum magnis fatuitatibus et absurditatibus per iniquitatis
composuerunt ut large habetur super ysa. ca°. xxviii°. et zach. xi°. in addicionibus
unde ibi de quibus scilicet scribis huius medacissima doctrina componentibus intelligitur
illud ier. viii°. ca°. Quomodo dicitis sapientes sumus et lex domini nobiscum est vere
mendacium operatus est stilus mendax scribarum, ubi propheta volens reddere causam
tante insanie subdit. Verbum domini proiecerunt et sapiencia nulla est in eis. quasi dicat
postquam verbum domini scilicet filium dei proiecerunt in tantum caruerunt vera sapiencia quod ad huius nephandam
doctrinam inscriptis ponendam modo predicto processerunt et quia illa scilicet

De quo sicut pharisei triplicem veritatem corrumpebant sic triplicem cecitatem inciderunt

De hoc de fatuitate ordinatoris talmudi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

contenta in predicto opere talmudico nephandissimo sunt tante infamie et fa
tuitatis quod merito quilibet sensatus admirari debet quomodo talia ab hominibus
audeantur conscribi et ideo de hoc propheta intelligitur illud in hoc propheta. ysa. contentus
.s. 10 ecce addam ut admiratione faciam populo huic miraculo grandi et stupendo
et peribit sapiencia a sapientibus q.d. hoc predicto sapientes ad tanta deuenient insa
niam quod in admirationes stupendas vertentur quod manifeste patet aspicienti propter
ad dictiones. Discipulus. ¶ Verum est quod in codicibus illis talmudicis multa
traduntur de deo que si intelligantur sic sonant non solum falsa sed absur
dissima sunt ut cum dicitur in libro barachoth quod deus in qualibet nocte super iherusalem
et populum israel flendo dicit ve mihi quia destruxi ciuitatem meam et combussi templum
meum et in captiuitatem populum meum dedi. Similiter dicitur in libro qui dicitur hulin
quod deus peccauit infaciendo quod luna esset minoris quantitatis quam sol. propter quod peccatum
expiandum deus iussit in iudeis fieri sacrificium de vno edo caprarum ut peccatum dei sic
perditum expiaretur quoquidem et multa similia in suis codicibus contenta ipsi conantur
a falsitate seu absurditate excusare sic. dicunt enim quod ista intelligi debent
metaphorice fuisse dicta sicut cum in sacra scriptura deo attribuuntur motus ut
cum dicitur exo. xix. ca. descendit deus super montem synai. Similiter attribuuntur
deo in scripturis sacris ira et penitudo que nullo modo competunt perfectissime in
mutabilitati diuine ut est manifestum. Sed ista et similia saluantur exponendo ea
metaphorice fuisse dicta. scilicet quod deus se habet non in se sed in suis effectibus per modum
descendentis seu irati vel penitentis et huiusmodi et simili modo dicunt quod sic sunt intel
ligenda verba talmudica supradicta et similia cum de deo dicuntur aliqua que
nullo modo deo competunt. scilicet metaphorice seu similitudinarie et non aliter et isto
modo nituntur defendere multa que in predicto opere nephando talmudico continentur
precor igitur quod mihi ostendas quod eciam hoc sit tenendum. Magister ¶ Si bene
consideras illa que de deo in sacris scripturis dicuntur. quia licet imperfectionem important
tamen aliquam bonitatem seu perfectionis includunt motus enim licet enim perfectionem diuine nunquam
esse purus actus est nulla potencialitate admixta deo omnino non pertineat importat
tamen actum entis quod est aliquid perfectionis secundum quod deo attribuuntur omnes enim perfectiones
que in eis includitur ut in prima parte q. ira. Sic licet irracionalis est passio
quedam que deo non competit quia tamen quandoque laudabilis est ut cum mouetur racione recta
ideo deo attribuitur sub racione perfectionis quam includit imperfectione amota. Sed manifestum
esse quod intelligitur per illud dictum ve mihi vel peccare que non solum deo sed nec eciam bonis
competit nullo modo est attribuendum deo cum nec eciam ydolatre suis diis falsis talia
audent attribuere que tamen fatuitas talmudica deo temerarie attribuit ut dictum
est ¶ Item differencia debet esse inter modum tradendi prophetie et inter modum

Nota bene hec fatua blasfemia que est in talmud contra [illegible]

nituntur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tradendi eorum qui verba prophetica exponunt. prophete enim quia quedam de hiis que supra
hominem in dictis suis invenerunt obscuritates. unde super i. ps. Tenebrosa — Nota de ...
aqua in nubibus aeris. glosa obscura doctrina in dictis prophetarum expositores
tamen que dicta prophetarum declarare debent non obscure sicut prophete loqui debent
sed aperte sic ut errores qui contingere possunt in expositione loquucionum vita-
re studeant non autem ut inductiva ad errores proponant. unde et talmudici qui
expositores sacrarum scripturarum se dicunt non metaphoricis loqucionibus uti debent
sed metaphoras in scripturis sacris contentas recte habent exponere. cuius oppositum
in superdictis et similibus talmudica insania frequenter inducit. ¶ Et adverte
de quod antiqui talmudici non solum in cognitione divinorum sepe erraverunt
sed etiam eorum moderni magni rabbini inter quos precipuus est. Ra. moy. egiptius.
quem alterum moysen esse dicunt et qui quasi per viam philosophica ad expositionem
sacre scripture tendere videtur. Tamen hoc tamen in pluribus erravit que ad cognicionem — Nota quod rabbi moyses posuit omnia nomina
pertinent divinorum, ut cum asserit omnia nomina que de deo et creaturis dicuntur esse — de deo et creaturis equivoca
mere equivoca. ex quo sequeretur quod nullam de deo haberemus veram noticiam
similiter cum alios errores in suis codicibus ponit periculosos de quibus supra aliquid est
tactum. / Item quia humana perfectio precipue consistit in imitatione divine perfectionis
iuxta illud levitici xi. ca. Sancti estote quia sanctus sum ego dominus deus vester. ideo
talia in scripturis attribuuntur deo. in quorum imitacione quis homo in virtute perficiatur
mereretur. itaque homo in odiendo impios seu irascendo contra eos propter bonum iusti-
cie iuxta illud. Nonne qui te oderunt domine oderam et super inimicos tuos tabe-
scebam. et sic ista et similia in scripturis deo attribuuntur ut ea homines imitentur
in bonum. Sed iniuriam esse vel peccare ad quorum imitacionem nullo modo homines indu-
cendi sunt nunquam deo attribui debent. Discipulus. ¶ Licet verum est quod phari-
sei talmudici in credendis multa falsissima et absurda introduxerunt pro
ut superdictum est et inferius addicionibus super ysa. xxxviii. et zach. v. ca. plenius
continetur tamen in agendis videtur quod christus eorum doctrinam approbavit. unde mt. xxiii.
ca. Super cathedram moysi sederunt pharisei et scribe quecumque dixerint vobis
facite etc. Ex quo patet quod de hiis que agenda erant pharisei et scribe non erronee
sed recte docebant licet ipsi opere non implerent. Magister. ¶ Verbum — Nota de cathedra moysi quod dictum
de super dictum intelligendum est de doctrina mosaice legis quam pharisei eam non
excedebant nec corrumpebant per eorum tradiciones non autem de lege talmudica
quia fingunt esse 2am legem moysi datam. unde notanter christus dixit Super cathe-
dram moysi sederunt pharisei ut designaret quod loquitur de doctrina in
lege mosayca vere contenta non autem de doctrina falsa et ficta scilicet tal-
mudica.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In ix° ca° in quo declaratur tercius modus excecationis phisaice qui consis/tit in hoc quod sua ipsa instructiones et assertiones eisdem absconduntur. Discipulus.

Habeo duos modos excecationis phisaice per te mihi ostensos Sed quia di/xisti quod tribus modis incurrerunt cecitatem seu mentis excecatio/nem ideo peto ut mihi declares tercium modum. Magister. Tercio in/currerunt mentis cecitatem in tantum quod verba ipsa sua et suos mentis conceptus non intelligentes sue ipse instructiones ab eis abscondite sunt Est enim supra in prima parte in multis locis ostensum quod per dicta doctorum suorum veritas catholica quandoque ostenditur quod tamen ipsemet intelligunt. Sed sic de tahisa io. xxi ca. legitur quod nesciens ipsa hauit de quo intelligitur verbum predictum ysa. i. et intelligencia prudentum abscon/detur ysa. xxix. q. d. ipsa non solum ipsos antiquas de xpo dictas per cecita/tem mentis non intelligunt nec solum sapienciam eorum legalem perdiderunt sed etiam quod ipsimet intelligunt absconditur ab eis verbi gratia dicunt quod patriarche et omnes sancti ante adven/tum messie non intrabant paradisum sed erant in eius suburbio donec veniret filius phares i. xps filius david et hoc propter peccatum ade et tamen tunc hoc negat originale peccatum fuisse nec esse per xpm seu messiam expiandum Et preter multa que ipsi asseruerunt vera et salubria que tamen ipsimet non intellexerunt ut bene agent precipua sunt illa que ad terminum adventus messie pertinet circa hoc enim fue/runt multipliciter in oppinionibus divisi. Quidam enim volentes claudere porta inquisicionis huius temporis per scripturas asseruerunt quod tempus redempcionis eorum ab hac captivitate est investigabilis per scripturas et querunt rationem quare primis s. in transmigratione babilonica existentibus fuit revelatum tempus sue redempcionis sc. jer. xxix°. Cum impleti fuerint in babilone lxx anni visitabo vos et tamen istis s. qui fuerunt seu sunt in hac captivitate non fuit revelatus terminus seu redempcionis Ad quod respondent quod racio huius differencie est ista Nam primis fuit revelatum peccatum seu peccata pro quibus fuerunt in captivitatem ducti ut patet iiii° regum et ii° paralip. Et ideo illis fuit revelatum tempus sue captivitatis ut dictum est sed istis s. in hac captivitate existentibus non est revelatum peccatum propter quod in hac captivitate sunt deducti et ideo tempus sue re/dempcionis est eis similiter ignotus. Alii vero tam antiqui quam moderni assigna/verunt tempora diversa ad huius adventum qui tamen tempora omnes iam transierunt in preteritum ut supra di. iii. ca. iii°. plene ostensum. Quidam vero eorum asse/ruerunt quod omne tempus preterierunt et quod non pendebat redempcio eorum nisi in sola penitencia. Attende igitur quomodo secundum tres oppiniones supradictas eorum ipsa intelligencia absconditur ab illis. Nam si prima sequantur oppinionem

Nota quod iudei certa non intelligunt que ipsimet dicunt

ipsimet non intelligunt

Nota diversas oppiniones iudeorum de tempore huius presentis captivitatis sue

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oportet eos concedere q peccatum pro quo sunt in hac captiuitate est eis ig-
notum et hoc est verum prout supra in presenti di(stinctione) ostensum est et consequenter
si hoc peccatum sibi ignotum esset quod quidem peccatum est delinquere verum xpm deum et ho-
minem et suas festiuitates sequitur tunc manifestum est q terminus captiuitatis
esset eis notus s(cilicet) cum ab illo peccato conuerterentur per agnitionem veri xpi seu messie per
hanc enim conuersionem statim redemptionem adipiscerentur. Si autem 2am opinionem seque-
rentur oportet eos concedere q xpus seu messias iam venit. Cum omnes termini per
suos magistros assignati in preteritum transierunt non enim possent scripture diuine
in quibus quilibet eorum secundum suam intelligentiam fundatur a veritate deficere. Si autem 3am
scripture opinionem oportet eos concedere q nullus eorum est in vera penitentia
Nam si aliquis eorum in vera penitentia esset tunc saltem ipse penitens esset redemptus
per messiam. ¶ Ex quibus manifeste habetur q illud quod ab ipsismet intelligitur
circa tempus redemptionis seu aduentus messie ab ipsismet absconditur et hoc est
quod propheta predixit. Et intelligentia prudentium eius abscondetur. non enim dixit et
intelligentia prudentium eorum peribit sicut dixerat de sapientia sed dixit absconditur
q.d. q ipsimet non percipient ea que per ipsos sunt intellecta sed ab eis abscon-
ditur ut dictum est. Nobis autem quibus veritas reuelata est intelligentiam
supradictorum eos inuentam specialiter eorum que aliquid continent veritatis habere possu-
mus et ad nostram eruditionem proficere possent si sacras scripturas scruta-
ri conemur et quandam aliam historiam ad hoc pertinentia attente perspiciamus.

In ca(pitulo) x° ostenditur q multa de inuentionibus seu assertionibus phariseorum quas
ipsi inuentores seu assentes minime intelligunt quamuis nobis proficiunt ad
eruditionem et q in terminis per eos assignatis ad suam redemptionem aliqua emer-
serunt ad honorem fidei catholice pertinentia.

Discipulus.

Hoc ultimum quod dicis ulteriorem requirit declarationem unde peto q in-
amplius declares quomodo nobis intelligentia quorumdam supradictorum
errores opinantium ad nostram proficiat eruditionem. Magister. ¶ Sed
philosophus in metha(physice) dicit q philosophi in cognitione veritatis profecerunt ex opinio-
nibus antiquorum etiam a veritate deviantium in quantum in talibus erroribus
aliquid veritatis continebatur. Cuius simile in proposito contingit. Ad quod sciendum q pha-
risei et eorum sequaces xpm primo esse abiciendo tribus modis circa prenosticationem
termini sue redemptionis in ipso processu temporis se habent quidam enim eorum sic
sunt in sua obstinatione obdurati q nec volunt pensare de peccato pro quo sunt
in hac diuturna captiuitate nec etiam ipsius captiuitatis terminum per scripturas
sacras curant et ideo dicunt q utrumque est eis ignotum et hii assimilantur infirmo

Sed iudei et hi nos inquirunt terminum sue liberationis s(ecundum) primi capituli

qui in tanta incuria est sue sanationis desperatione quod non curat de cognitione
sue infirmitatis nec etiam de curatione et isti correspondet primus modus
errandi superdictus qui inter alios pessimus est scilicet dicentium quod peccatum pro
quo sunt in hac captivitate est ignotum Similiter et tempus sue redempti
onis quorum utrumque licet sit verum quantum ad eos qui utrumque ignorant non tamen
quo ad nos qui utrumque per scrutinium scripturarum cognoscimus ut est superius
dictis ut prima parte habetur. Hec tamen ignorantia non excusat eos sed potius
accusat cum sit non solum crassa sed etiam affectata. Sunt alii qui non cu
rant de inquirendo circa peccatum pro quo in hac captivitate detenti sunt vel
si curant hoc attribuunt aliis peccatis antiquis. Ut puta peccato vituli in de
serto fabricati vel peccatis modernis que non sunt communia toti eorum universita
ti sed singularia quorum utrumque est falsum ut superius ostensum est cum de tribus
conditionibus huius peccati agebatur. Isti tamen conantur scrutari tempus sue re
demptionis per scripturas et assignaverunt singuli singulos terminos iam
preteritos in quibus terminis vel in notabilioribus eorum secundum quosdam fi
deles in antiqua sacra pagina litteratos et a iudaica cecitate ad lumen
fidei conversos aliquod bonum magnum spirituale ad laudem dei et honorem christia
ne fidei conversos aliquod bonum magnum spirituale evenit quod sic patet. Ita
inter terminos assignatos per iudeorum doctores duo fuerunt precipui
scilicet terminus assignatus per rabi moysen egiptium secundum quem redemptionem israeliticam
dixit esse futuram in anno certo computando a creatione mundi qui quidem terminus
iam transivit in preteritum per CCxviiii annos prout superius dictum   m. ca. dictum
fuit constat autem quod in predicto termino ab ipso assignato vel fere claruerunt in ecclesia
dei duo viri sancti et religiosissimi scilicet beatus dominicus et beatus franciscus cognominibus et
eorum sequacibus in religione doctrina fidei et morum in ecclesia universali ma
xime refulget ut est manifestum non igitur immerito estimandum est quod de
tantis viris et ordinibus in toto orbe coruscantibus aliquid prenostitum esset
per scrutinium scripturarum reperiendo unum terminus que rabi moyses egiptius scru
tatus est non ad redemptionem iudaice perfidie seu pertinacie est referendus
sed potius ad redemptionem populi dei scilicet christiani quis enim numerare sufficeret
quot animas per ministerium predicationis doctrine predicatorum et minorum
tam in dictis quam in scriptis sunt deo cooperante a demoniaca captivitate
redempte certe nullus nisi solus deus cui soli cognitus est numerus
electorum. Iste post predictum rabi moysen egiptium fuit in hispania alius rabi
moyses Gerundensis qui licet non tam magne auctoritatis fuit sicut primus non tamen
mediocris auctoritatis fuit sed inter eos magnus reputatus scripsit enim

de beato francisco et beato dominico

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sup pentateucum et sup aliquos alios libros biblie et sup suum talmud
multa que hodie apud eos habentur tanquam magistralia qui in expositione pentateuci in
parte perhemali cum magna sollempnitate determinauit quod terminus aduentus messie
sicut futurus erat christissime in anno v. millesimo cxviii. a creatione mundi secundum
computacionem hebreorum quequidem rabi moyses sequitus est in huius termini assignacione
Ra. levi. benguerson de provincia provincie in sua exposicione sup danielem iactans
se sup hoc diuinam reuelationem habuisse prout ista latius dicta fuerunt sup. di.
iii. quequidem terminum omnes iudei specialiter citramarini tanquam christissimum antequam
quam transisset sperabant Sed deo disponente contingit eis oppositum. Progressus
sciree debes quod in hispania specialiter in regnis et dominiis serenissimi domini regis
castelle et legionis a magnis temporibus suadente antiquo hoste iudei magnos
habebant status in tantum quod fidelibus in multis preerant et officia magna et
publica exercebant inter christianos et fidelibus in multis preficiebantur obtine-
bant enim in domibus regum et etiam magnatum officia magna per que omnes sub-
diti etiam fideles eos in magna habebant reuerencia et timore quod non in
modicum scandalum seu periculum animarum cedebat fidelium simplicium. De facili
enim tales consuauerunt ad errores eorum qui eis preerant mouerent infideles in-
dei etiam ex hoc occasione persistendi in suis erroribus sumebant dicentes
et in suis codicibus non nulli eorum scribentes quod prophecia iacob patriarche
in qua dicitur Non auferetur sceptrum de iuda. quod est gen. xlix. ca. verificabatur
in hoc quod iudei in hispania sceptrum dominium seu regiminis obtinebant in modo
supradicto. Sed scrutanti historias hyspanie notum est quod in termino sup-
dicto qui concurrit cum anno domini m.ccc.xlviii. vel circiter contingit quod Rex
petrus in carcere duxit illum qui inter iudeos erat maximus et valde magnus
in domo regia quem etiam incarcerari iussit iustitia et alios magnos eiusdem
generis cum eo et extunc non fuit aliquis iudeus in domo regia sic habens
preficeret. Consequenter etiam Rex enricus. ii. bone memorie frater eius
qui regnum fratris habuit multas cedes seu fruges antequam regnasset in
iudeis fecit tam in urbe Toletana quam in quibusdam aliis villis et castris
in confinibus regni castelle consistentibus. Et cum hinc. Rex enricus ii. reg-
nauit regno accepto a fratre suo petro ipse instituit in curiis generalibus
quod iudei portarent signum distinctionis in suis vestibus prout iura canonica
volunt quod tamen numquam fuit auditum in hispania sed permixtim cum fidelibus
conuersabantur. Ex quo multa enormia et diuine legi difformia sequebantur.
Consequebantur Rex iohannes primus felicis recordacionis filius predicti
regis henrici. ii. instituit quod iudei nulla haberent officia publica nec

Nota de officiis iudeorum in castella et vide multa que littera ponit

in deditione etiam inter se ipsos in criminalibus exercitus quaquidem perditione
aliis maxime abutebant. ¶ Post vero scilicet regem Johannem regnavit Rex rex
henricus iii. sancte memorie filius eius in anno undecimo etatis sue in cuius reg
ni principio deo ultionem sanguinis Christi excitante multitudo ipsorum magna
et valida contra eos surrexit et quamplurimi fuerunt interfecti per totam
hispaniam quidem tumultus incepit a Civitate ispalensi in cuius ecclesia
metropolitana quidam archidiaconus in litteratura simplex et laudabilis
vite cepit predicare contra errores iudeorum. Et modos vivendi eorum enor
mes et contra sinagogas eorum novas contra sacrorum canonum tenorem hedi
ficatas. Ex quo tumultus supradictus incepit et consequenter in brevissimo
tempore per totam hispaniam et usque ultra pireneos et insulis maioricarum
et sardinie velocissime evolavit deus autem qui adeo bonus est ut ex
malis eliciat bona sic disposuit quod hac vexatione currente et etiam post
ipsius sedationem non multi iudeorum ad cor suum reversi dixerunt illud de vete.
testo. ca. Vere quia non est mecum deus invenerunt me hec mala. et sic
vexatione dante intellectum auditui scripturas scrutari ceperunt. et deo
illuminante errorem suum cognoverunt sic quod ad deum conversi nomen Christi
publice et devote predicantes multorum corda fidelium filiorum ad preces deo di
rigentes converterunt que omnia in his regionibus manifesta sunt. ¶ Post pre
dictum dominum Regem henricum sancte recordationis successit serenissimus Rex Johannes
filius eius qui hodie regnat et in longevis temporibus feliciter regnet
iste cepit regnare in cunabulis cum esset in ii.o anno etatis sue et sic fuit
sub tutoribus usque ad tempus prefinitum a patre in cuius tempore tam durante tu
tela quam post. cum iam regimen suorum regnorum accepit multa fuerunt insti
tuta contra iudaicam impietatem que in suis curiis et regnis per maio
ri parte observabantur. sub quo domino auxilio opitulante fideliter sper
atur quod infidelitas tam iudaica quam sarracenica supprimetur. ¶ Ex quibus
satis patet quod in termino finaliter apertis iudeorum pro sua redemptione
assignato incepit vastatio perfidorum infidelium et salus vita et resurrectio
fidelium ad Christum conversorum et exportata quod est intentum. ¶ Et attende
quod inter duos predictos terminos quia per predictos rabbinos in suis libris et
tractatibus assignati fuerunt fuit tercius alius a duobus iudeis in his
pania qui prophete dicebantur quorum unus erat in civitate abulensi provincie
compostellane et alius in villa que dicitur aylon. Segobiensis diocesis Toletane
provincie quidem duo tam magnalia loquebantur et quedam futura pro
nosticabant et occulta revelabant et secundum morem eorum honeste

Nota valde hec que sequuntur in littera

viuebant quod ab omnibus iudeis istius regionis reputabantur sancti prophete et isti
duo assignauerunt tempus ad videndum signum sue redempcionis in anno
a creatione mundi v°. millesimo quinquagesimo v°. secundum eorum computacionem quod quidem
annus concurrit cum anno domini m° ccc° xv°. in quo quidem anno in mense quod apud
eos dicitur thamuz ultima die ipsius mensis in qua die predixerunt quod iudei de-
bebant habere signum sue redempcionis adeo miraculose factum. Ad quorum
proclamationem omnes iudei fecerunt suas penitentias in ieiuniis multis cum satisfac-
tionibus et helemosinis quasi ad deum reuersi orantes ut sibi predictum signum
sue salutis ostenderet in quo anno die et mense assignatis intrauerunt
sinagogas suas ad orandum deum induti sindonibus albis lineis sicut sacri-
ficiis prout est mos apud eos in die propiciationis s. in die x°. mensis vii.
Et tunc altissimo deo cooperante qui multum tempus sine bonitatis sue testimonio
relinquit in ipsis sindonibus supraditis apparuerunt signa crucis in omnibus et ubi-
cumque erant etiam in illis sindonibus que seruabantur in suis apothecis quo signo
viso multi eorum fuerunt turbati. quorum quidem dicebant quod hoc fuerat factum
diabolica arte sicut maiores eorum predecessores eorum de christo maxima miracula
facere dicebant. in belzebub eicit demonia m. x°. ca°. Alii vero dubitabant
non audentes loqui nec aliquid circa hoc iudicare alii vero crediderunt hoc signum
fuisse dei christi crucifixi. Et disposuerunt se ad eius fidem cum babtismo
recipiendam isti tamen fuerunt pauci iuxta illud Ier. iii°. ca°. Assumam vos unum
de ciuitate et duos de cognatione. etc. Saluator etiam de via que ducit   Jer. 2 vide
ad paradisum dicit. et pauci inueniunt eam. m. vii°. ca°. que omnia large tra-
dunt a magistro alfonso vallisoletano in suo libro qui dicitur de bellis domini ca°. [illegible]
qui supraditis multa vidit et testimonium perhibuit. Ego autem licet non du-
dum essem tempore istius signi natus quinquidem tamen precessit natiuitatem meam per x.
annos fere testificor tamen coram deo quod hoc predictum signum modo predicto contigisse se-
pe et sepissime audiui ab antiquioribus iudeis nemine contradicente in ipso facto
nisi solum in causa eius quia quidam eorum hoc atribuebant magice arti quidam vero causam
relinquebant sub dubio Ego autem quam mirabar quomodo domini illius temporis
presertim ecclesie prelati de hoc non fecerunt mentionem in suis historiis de quo
tamen inestimabiliter debuisset festum inperpetuum celebrari ad honorem crucis
christi. Sed redeamus hanc admirationem tollit a me potissimus iudeorum sta-
tus in illis temporibus de quo iam tactum est tantum enim locum habebant cum
regibus et principibus terre tam ecclesiasticis quam secularibus quod hoc potuerunt cauillacionibus
suis impedire. Ex quibus omnibus racionabiliter presumendum est quod sic
supraditis terminis a suis magistris assignatis redempcio per ipsos falso

spectata non pervenit sed potius aliqua contigerunt ad confirmacionem seu honorem fidei catholice pertinentia et per consequens ad nostram redemptionem seu salutem. Sic presumendum est contigisse in aliis terminis de quibus fuit facta mentio supra per totum precedentem dialogum. licet illa ad nostram noticiam non devenissent propter remotionem parcium terre orientalium atque meridionalium ab hac regione hispanie que occidua est et septentrionalis.

In capitulo xi. ostendit quod aliqua verissima circa eorum redemptionem affuerunt que tamen ipsimet non intelligunt et quod hec prophetata fuerunt per ysayam.

. discipulus.

Habeo ex predictis quomodo ex primis duobus modis errandi phariseorum circa cognitionem temporis adventus christi aliquid nobis utile elicitur. Sed de tercio modo scilicet assencium quod omnes termini ad ventum messie seu christi preterierunt et quod non pendet redemptio nisi ex penitentia velle aliquam declarationem ut sciri queam quomodo ex hoc aliquid nobis utile insurgat.

Magister. Iste tercius modus dicendi eorum verissimus est nec indiget alia interpretatione sed sicut sonat propriam obtinet veritatem. Nam quod omnes termini ad ventum iam preterierunt hoc omnino consonat catholice veritati per quam creditur quod cum venit plenitudo temporis misit deus filium suum etc. tunc enim plenitudo temporis venit quando omnes termini per scripturas sacras ad hoc assignati sunt impleti. Si enim sacras scripturas scrutatus fueris reperies quod ad idem tempus ad ventum messie fuerunt termini diversis modis assignati. Aliqui enim termini assignati sunt ex parte ablationis potestatis seu dignitatis principatus a populo iudaico et hoc modo patriarchis assignavit huiusmodi terminum. dicens. non auferetur sceptrum de iuda etc. gen. xlix. capitulo. Fuit etiam alius modus assignandi huiusmodi terminum ex parte monarchiarum que in orbe preterierunt ad ventum messie et hoc modo daniel huiusmodi terminum declaravit cum dicit In diebus regnorum istorum suscitabit deus celi regnum quod in eternum non corrumpetur. dan. ii. capitulo. Fuit etiam alius terminus assignatus ex abscissione hebdomadarum. dan. ix. capitulo. et sic de aliis que ab huiusmodi assignacionibus in sacris scripturis possunt reperiri. Unde notanter apostolus dixit. Cum autem venit plenitudo temporis venit quando tempora diversis modis ad hoc assignata simul concurrerunt. et verba phariseorum supradicta non aliud proprie sonant nisi quod omnes termini prefiniti transierunt preteritum et quod non pendet redemptio nisi ex penitentia quequidem verba que fidelissima sunt et vera utinam intelligerent ut bene agerent. Sed verus intellectus huiusmodi verborum est eis absconditus ut sup/

dictum est specialiter ex hoc quod peccatum pro quo in hac captivitate consistunt est eis ignotum quod expresse prenosticatum fuit per Jeremiam Tren. ii. ca. ubi dicit prophete tui .i. expositores tui viderunt tibi falsa et stulta nec aperiebant iniquitatem tuam ut te ad penitentiam provocarent. Ex quo patet quod si peccatum huius esset eis cognitum ad penitentiam provocarentur et sic statim adipiscerentur redemptionem. Sed per tertium modum excecationis quam iuste incurrerunt per quam prophetie inuectionis sue sunt eis abscondite iuxta illud et intellectus prudentium absconditur. Similiter intellectus prophetie inuectionis eorum eis est absconditus ut dictum est

Nota de pena iudeorum

In capitulo xii ostenditur quod cecitas pharisaica de qua Ysaias prophetavit compendiose traditur in euangelio. Discipulus.

Ex premissis habeo triplicem excecationem pharisaicam per Ysaiam autem supradicta prenosticata cum illuminatione gentium simul in eadem autem contentam et vellem scire si forte huius cecitas fuit a Christo ipsis phariseis denuntiata. Magister. Si scrutatus fueris euangelia Christi clare reperies quod illud quod prophetica tuba scilicet Ysaias de hac excitavit cecitate euangelica dicta compendiose exposuerunt. Unde salvator in phariseorum presentia dicit In iudicium ego in hunc mundum veni ut qui non vident videant et qui vident ceci fiant Joh. ix. ca. In quibus verbis Christus manifeste expressit circa huius cecitatem primo scilicet quod hec intelligenda erat de phariseis. Unde ibidem subditur et audierunt pharisei et dixerunt numquid et nos ceci sumus. Secundo quod hanc cecitatem ex iudicio divino incurrerant pharisei ut iam dictum est et de hoc dicit in iudicium ego in hunc mundum veni. Tertium ut illuminatio gentium cum predicta concurreret cecitate de quo dicit ut qui non vident videant. Quartum quod huius cecitas pharisaica non excusat a peccato sed potius aggravat. Unde phariseis dicentibus Numquid et nos ceci sumus. respondit si ceci essetis peccatum non haberetis. Non enim erant ceci per privationem luminis naturalis rationis sed per luminis gratie subtractionem quam ut superdictum est meruerunt.

Nota verba dei Ihesu Christi domini nostri

Capitulum xiii in quo ostenditur quod excecatione pharisaica multum preiudicium generatur fidelibus de gente descendentibus israelitica. Nam in potissimis temporibus ecclesie scilicet in eius exordio et fine in quibus Christus fuit et erit presens in ecclesia in natura assumpta. Scilicet de stirpe israelitica descendentes principaliores fuerunt et in fine mundi totum genus israeliticum Christo firmissime adherebunt. Discipulus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod quod non est impossibile apud deum [illegible]
etiam illuminari

Considerans hanc triplicem excecationem iudicio divino iustissime
iudaicam plebem incurrisse ut ex vaticiniis prophetarum et evangelicis pre
documentis de qua triplici excecatione videtur intelligendum illud de ut. xx
viii. ca. Percutiat te dominus amentia et cecitate et stupore mentis. Ubi non
de cecitate corporali agitur sed mentali. Nam statim subdit. Et palpes in
meridie sic palpare solet cecus. Si enim cecitas de qua loquebatur esset corpo
ralis superflue diceret. Palpes in meridie sicut cecus. Nec primitus mirandum
videtur non solum quomodo aliquis eorum salvari potest vel potuit sed etiam si
aliqui eorum salvantur quomodo ab eis opprobrium seu macula tante excecat
ionis tolli posset. Et etiam hoc scire vellem si de hoc sint aliqua prophetica va
ticinia specialiter loquentia de sua illuminatione et elevatione post casum.
Magister. Iuxta doctrinam salvatoris quod apud homines est impossibile non
est impossibile apud deum mathei xix ca. et ideo preveniente gratia divina qua homo
se convertit ad deum non est impossibile quod homo illuminetur et deo adhereat per
gratiam gratificantem sed ad tollendam penitus tuam secundam admirationem audi
apostolum ad Ro. xi. qui de hac materia alte loquitur et profunde et etiam hic tradit
verissima documenta. Ut cum dicit de iudeis. Numquid sic offenderunt ut cade
rent absit etc. In quo docet quod commissio eorum potius est intenta adeo tamquam
ad perfectionem humane salutis pertinentem quam eorum casus et ruina. Si enim
amissio illorum reconciliatio est mundi que assumptio nisi vita ex mortuis
etc. In quo ostendit quod ex quo amissio eorum profuit in reconciliatione mun
di a forciori considerare debemus quod assumptio eorum potior esset et que vita
ex mortuis et ruina. Potens est enim deus iterum inserere illos etc. et ut
apostolus ostendat quod huiusmodi conversio eorum non solum reputanda est tamquam possibilis
apud deum quia de multis possibilibus apud deum quorum plurima non procedunt ad
actum sed quod extimanda est de possibilibus que expectanda erant seu sunt
ventura. Ideo ibidem dicit. Numquid dominus populum suum repulit q. d. nullo modo cre
dendum est quod deus repulisset populum suum antiquum sic ut eos penitus numquam
esset reconciliaturus quod probatur ex hoc quod sine penitentia enim sunt dona et voca
tio dei. Que quidem verba apostoli si diligenter prospexeris cum aliis in hoc ca.
contentis admiracio tua penitus tolletur et de hoc vide supra. P. pri. di. ii. ca.
ulti. Et etiam hoc attendere debes quod sic excecatio iudeis incredulitate pro
sacra in factis sunt prophetice pronunciata. Sic eorum conversio salutifera in
prophetarum vaticiniis fore excellens et potissima reperitur pronunciata quod opprobrium excec
cationis in honore convertetur quo ad illuminatos. Discipulus. De hoc ultimo
quero ut me uberius doceas. Magister. Ad huius declaracionem conside

(c) 2006 Ministerio de Cultura

derandum est quod si diligenter scrutatus fueris scripturas reperies quod tam
in exordio ecclesie quam in fine que principaliores partes sunt totius etatis
xpi duracionis et in quibus xpi presencia in ista ecclesia potius consideratur — scilicet de principio et de fine ecclesie ...
in illis s. duabus partibus fideles xpi de genere israelitico carnaliter des
cendentes principaliter assistentes ipsi xpo fuerunt seu erunt in primo enim
adventu apostoli qui pro maiori parte israelitici fuerunt inter ceteros a xpo
fuerunt electi ad fructum redempcionis in orbe producendum iuxta illud Joh.
xv°. ca°. Ego vos elegi de mundo ut eatis et fructum afferatis etc. In
2°. vero ipsi principaliores expectant iuxta illud. Cum sederit filius
hominis in sede maiestatis sue sedebitis et vos etc. Mt. xix°. ca°. Ex quibus
tanta excellencia huic nacioni israelitice attribuenda est quod obprobrium
execracionis superdicte sufficienter ab eis tollet. Unde Ysa. xxix°. ca°.
ubi de cecitate indignacionis phariseorum quo super eos demeritis incurrerunt agitur propheta ibi
dem subdit. Propter hoc hec dicit dominus ad domum Jacob non modo confunde
tur Jacob nec modo vultus eius erubescet quia cum viderit filios suos sanctifica
tes nomen meum et sanctificabunt sanctum Jacob et deum israel predicabunt in quibus
verbis propheta removet opinionem false extimacionis quod ex hoc quod pharisei et eorum
sequaces qui maior pars iudeorum erat secundum numerum tanta incurrerant
cecitatem quod xpum eis promissum nescierant quod hec in confusionem ipsius Jacob a quo
secundum carnem descenderant redundaret quod tamen propheta improbat dicens
non modo confundetur Jacob. s. patriarcha pater eorum non habebit de
hoc racionem confusionis ex hoc quod pharisei pessimi et pigri sunt ab ipso Jacob
secundum carnem descenderunt. Nam cum viderit filios suos. s. apostolos qui de sua
stirpe descenderant sanctificantes nomen meum et deum israel predicantes. Ex
quorum sanctificacione et predicacione errores spirituales fuerunt evacuati et
increduli legem dedicerunt divinam de quo statim subdit et scient errantes
spiritu intellectum et mussitatores discent legem ex hoc non habet locum confusio
superdicta ex quo patet quod dictum est. s. quod in exordio ecclesie principales fuerunt illi qui
de stirpe Jacob descenderant in fine quod ex hoc tollitur confusio Jacob et fidelium
et fidelium ab eo descendencium licet ex eo pharisei vel scribe descenderunt. Iste
ysa. iiii°. ca°. ubi agitur de tempore primi adventus xpi cum dicitur In die illa. s.
sipiente tempore gracie quod dies est erit germen domini. s. xpus in magnificencia
et et subdit. Erit omnis qui relictus fuerit in syon et residuus in ierusalem sanctus vo
cabitur etc. quod intelligitur de fidelibus xpi primitive qui pauci et quasi de
relicti fuerunt et omnes sancti vocantur qui omnes fere de genere israelitico fuerunt
ut est manifestum. In 2°. vero adventu xpi qui ipse fine mundi expectat ipsi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nota quod in fine mundi iudei convertentur

qui in primo adventu xpi principaliter assisterunt in hoc secundo principali-
assistere debent ut iam dictum est, de reliquiis s. iudeis qui illo tempore rema-
serunt communiter tenetur quod de tanta antichristi falsitate primo firmissime adherebunt
in tantum quod pro eius fide magnas persecutiones usque ad martiria passuri sunt
et in fide xpi devotissime usque in finem perseveraturi de quibus intelligitur
illud apostoli ad Ro. xi°. Omnis israel salvus fiet. prout doctores ibidem exponunt
quod expresse et plane legitur Osee. iii°. ca°. ubi sic Dies multos sedebunt filii is-
rael sine rege et sine principe et sine sacrificio et sine altari et sine ephod
et sine terafin et post hec revertentur filii israel et querent dominum deum suum et da-
vid regem suum ubi in translatione caldaica dicitur Et obedient messie filio david
regi suo et pavebunt ad dominum in hebreo habetur et fluent ad dominum et ad bo-
num eius in novissimis diebus. Hec Oseas que quidem auctoritas prophetica expresse verifica-
tur de statu iudeorum qui in presenti diuturna et absque termino captivitate
quod expresse significat propheta dicens dies multos. q. d. per dies multos quorum
finis non est nobis notus in hac etiam captivitate manifestum est quod sunt
sine rege de genere eorum nec etiam sine principe quod tamen fuit in babilonica
captivitate ubi regem habuerunt et comites quod ad honorificentiam ut in
iiii°. Regum. Sunt etiam in hac captivitate sine sacrificio et altari cum careant
templo secundum legem mosaycam regulato. Sunt etiam in hac captivitate sine
ephod. s. veste sacerdotali et sine terrafin quod est quoddam ydolatrium quod secundum ritum
ydolatrie ad futura cognoscenda ordinatum Laban enim dicebat Gen. xxxi°.
ca°. de suo terrafin Cur furatus es deos meos. per ista enim propheta signi-
ficare intendebat quod in hac captivitate iudei nec colebant deum verum nec ydo-
la quod tamen alias non fuerat sed semper fuerunt cultores dei vel ydolorum quod autem
de hiis contingeret in novissimis diebus. s. circa finem mundi ostendit dicens
quod postea. s. post multos dies illos qui diuturnam signant captivitatem
revertentur filii israel. i. convertentur et querent dominum deum suum. s. deum patrum
suorum qui deus israel communiter nominatur in scripturis et querent david regem suum
.i. messiam. et fluent ad dominum. ad concurrendum ad dominum ad modum impetus fluminis
et ad bonum eius. s. ad bona spiritualia per xpm promissa et hoc in novissimis
diebus. s. in fine mundi ut dictum est. Ex quo habes quod in novissimis diebus
.s. in fine mundi tota gens israelitica converti debet ad fidem xpi quod con-
cordat cum apostolo ubi supra. **Discipulus.** Hec auctoritas Osee exponitur
ab hebreis de messia per ipsos expectato que dicunt venturum esse in fine
temporum. **Magister.** Si bene consideras hoc quod dicit propheta Et que-
rent david regem suum et secundum translationem caldaicam et obedient

messie filio dd regi suo non potest xpc seu xpe intelligi de messia per ipos spectato de illo cum debuisset dicere. Et veniet dd rex suus qui in illo tempore s. in novissimis diebus sedm eos primo venturus est sed cum dicit Et querent david regem suum s. obedient messie filio dd regi suo manifeste ostendit quod ille messias iam venerit sed filii israel ipsi antea non querebant nec ei obediebant et ideo non inveniebant eum. sed in novissimis diebus querent deum et obedient xpo messie qui iam erat in mundo licet usque nunc eum non quesivissent nec obedivissent

In ca. xiiii. ostendit quod de iudeis in tempore medio qui inter primum adventum xpi et finem seculi scripturarum scrutinium sentiendum est et ibidem huius tractatus in laude divina finitur. Discipulus.

Habeo ex hiis que dixisti quod in duobus temporibus precipuis s. in tempore adventus ad (?) adventus xpi primo et secundo fideles qui fuerunt et erunt de gente israelitica excellentiam habent et habere debent inter ceteros fideles communiter. Sed in tempore intermedio vellem scire quod de eis per scripturarum scrutinium sentiendum sit. Magister. De hoc tempore intermedio quod valde magnum est in protensione durationis licet in devotionis intensione ille propheta evangelicus s. ysayas predixit qualiter israelitici descendentes a iacob sedm carnem se debebant habere s. quod paucissimi eorum per intervalla temporum et locorum distinctionem erant ad statum salutis colligendi de hiis enim intelligitur illud ysa. xvii. ca. Et relinquetur in eo sicut racemus et sicut excussio olive duarum aut trium in olivarum in summitate rami. Postquam enim per eorum infidelitatem sunt excussi et separati a radice olive pingua fuerunt antiquitus radicati ad huc erunt in eis relicti quasi due olive vel tres s. pauci numero qui in viriditate sue radicis radicati relinquentur quod videmus impletum in isto medio tempore in quo aliqui paucissimi eorum in fide xpi sunt radicati. quod non solum intelligendum est de simplicibus seu illiteratis eorum. Sed etiam de viris notabilibus qui feliciter ecclesie gubernacula possederunt et opuscula fidelissima in honore fidei et sane religionis composuerunt. Unde notanter dixit propheta in summitate rami. q. d. de illis paucis remanentibus nonnulli erunt in summitate rami i. in principibus magnis seu summis ecclesie. Unde sedm istoria damasi pape thelomeus de lucha narrat quidam summus pontifex de gente israelitico nomine Evaristus in cathedra petri sedit anno dni c. xii. et fuit viii. a bto petro et per x. annos vii. menses et xii. dies universalem ecclesiam laudabiliter rexit et vita sua glorioso finivit martirio. Fuit etiam

Nota quod hic non fuit iste reverendissimus eps paulus qui hoc edidit opus.

de sco evaristo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In hispania tempore gothorum quidam de stirpe israelitica nomine Julianus pomerii qui tercius a beato Illefonso cathedram Toletane ecclesie et primatiam hispaniarum obtinuit. de cuius vita virtuosa dompnus Rodericus archiepiscopus Toletanus in sua compendiosa historia laudabilem facit mencionem. Item Vincencius Beluacensis in sua historia narrat quod fuit in hispania quidam de hac gente nomine petrus alfonsi qui quendam dialogum sollempnem edidit ad fidei catholice declaracionem contra pharisaicam perfidiam. Qui quidem dialogus in hiis reperitur partibus. Fuit etiam in hac regione tempore regis alfonsi decimi quidam magister alfonsus burgensis magnus biblicus philosophus et mathematicus. qui in lx° anno etatis sue fere fidem christi et sacrum baptismi suscepit. Et cum esset sacrista ecclesie Valisoletane pulcra opuscula ad confirmacionem fidei et confutacionem iudaice perfidie in hebraica lingua edidit quorum translaciones in vulgari in domo predicatorum vallisoletana hodie reperiri possunt. Unde presumendum est quod in aliis mundi partibus ubi captivitas israelitica est dispersa similia contigerunt licet ad nostram noticiam propter eorum raritatem et viarum prolixitatem nondum venit. Quorum omnium consideracione potest intelligi impletum fuisse illud propheticum Assumam vos unum de civitate et duos de cognacione et adducam vos in syon Ieremie iii° capitulo. **Discipulus.** Scrutinium nostrum castum eloquiorum hora est ut interrumpat oracio graciarum accio et vox laudis quoniam finem scrutandi finis libri expectare non potest quia incomprehensibilis est quem cepimus scrutari et ut verbis utar hylarii qui pia infinita prosequitur et si non se perventurum novit tamen profecturum gratulatur. Inestimabilem siquidem fructum tam dulcis scrutinii celsis laudibus prosequamur apte confitentes quia hec est lex domini immaculata convertens animas testimonium domini fidele sapienciam prestans parvulis. Illa quidem parva stilla sermonum eius qua ipso distillante scrutando degustavimus consequenda lectione in eius dilectione sponte nos rapiat ut que diligenter attentius scrutati sumus scrutinium amando diligendo eo quo in hiis que sane religionis sunt penetrabilius sine carta et calamo procedemus quia delectio in cordium intrat ubi cognicio foris stat. Si alimenta quoque mortali corporis edunt pauperes et saturantur ut laudent dominum qui requirunt eum, immensa eloquiorum dei medulam eterne vite sub cortice scrutantes in voce exultacionis et confessionis debent epulantes alacrius resonare quoniam quod in ea studio scrutatum est veritas quod percipit bonitas quod promittit felicitas ipse autem mediator dei et hominum homo christus ihesus veritas est sine fallacia bonitas sine malicia felicitas sine miseria. Cui honor et gloria in secula seculorum A.M.E.N.

Deo gracias.

Et temporibus domini nostri illustrissimi iohannis regis castelle iste vir excellentis memorie claruit qui habens uxorem et filios nona[illegible] perfectus philosophorum religionis veritatem [illegible] qui postmodum magister fuit excellens in theologia. Capellanus quoque maior dicti regis et deinde Cartaginensis episcopus et ultimo burgensis a qua urbe extitit oriundus. filios duos dimisit episcopos quorum unus ei successit in ecclesia burgensi qui fuerunt et hodie sunt valentes famosissimique doctores viri [illegible] potuissent quia iste tractatus [illegible] propter istos quos memorat enarrare dimisit tamen propter huius [illegible] discessit odore bone fame [illegible] plenus dierum cuius filii quos antequam christianus esset genuit benedicti sunt quia scriptum est generacio rectorum benedicetur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

80

(c) 2006 M

(c) 2006 Ministerio de Cultura